ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ה'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל־תֶּחֱרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: ד תַּחַת־אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה:
ה וַיָּשִׁיתוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: ו הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ:
ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִיוּ־יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ בָנָיו
יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֵלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: יא יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבֹזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יב אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יד יִזָּכֵר | עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ
נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וַיַּכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: יז וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה
כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרָהּ:
כ זֹאת | פְּעֻלַּת שׂטְנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יֱהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי
לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כְּצֵל־כִּנְטוֹתוֹ
נֶהֱלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: כד בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וַאֲנִי | הָיִיתִי חֶרְפָּה
לָהֶם יִרְאוּנִי יְנִיעוּן רֹאשָׁם: כו עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחַסְדֶּךָ: כז וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ | וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה
וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: ל אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

כו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר לְךָ טַל
יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ
מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה
עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים לְכָל־חֶפְצֵיהֶם:
ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו
יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֶת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים
כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

יהל אור

ד זכר עשה לנפלאותיו. במדרש תלים כל מה שעושה הקב״ה לצדיקים בעוה״ז אינו כלום אלא זכר עושה להם אלא כשיעשה לעוה״ב וצדקתו עומדת לעד וכה״א צדקתך צדק לעולם עכ״ל. נראה עפמ״ש אדמו״ר נ״ע בפי׳ זכר רב טובך יביעו רק הזכר לבד מבחי׳ רב טובך יסוד דאצילות יוכל להתגלות בבי״ע ולא העצמיות כמ״ש בת״א פ׳ מקץ בד״ה רני ושמחי השני ובסדור ע״פ זכר רב טובך. ועד״ז כל מה שעושה הקב״ה לצדיקים בעולם הוא רק זכר ממה שיעשה לעוה״ב. ואפ״ל שאפילו נסים דיצי״מ הם רק זכר לבד מנסים דלע״ל. וכמ״ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ופי׳ הרמ״ז פ׳ תצא דרע״ו ע״ב שלע״ל יהי׳ גילוי פנימיות עתיק משא״כ אפילו בימי משה לא הי׳ ההמשכה רק מחיצוניות עת״י וז״ש וראית את אחורי ופני לא יראו כו׳. וכ״כ עוד הרמ״ז ס״פ בא דף מ׳. שלכן ארז״ל שתהא יצי״מ טפלה כדרך החיצוניות שהוא טפל לפנימיות. וע׳ זח״ג דרל״ט ודרס״ז ע״ב ע״פ עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו. וזהו זכר עשה לנפלאותיו היינו לבחי׳ אראנו נפלאות דלע״ל. ובמא״א נתבאר פי׳ ציון לשון סימן שכמ״כ המצות כולן הם זכר וסימן למה שיהי׳ לע״ל דלמ״ד מצות אינן בטילות לע״ל יהי׳ באופן נעלה מאד עד שקיום המצוה עכשיו רק זכר וסימן לזה וכמו לימוד טכסיסי מלחמה שהוא רק זכר וסימן לעצם המלחמה ממש. של״ה ל׳ א׳ קנ״ז ב׳. ועיין רבות תחלת קהלת בענין הבל הבלים שכל מה שנברא בששת ימי בראשית הבל הוא לגבי לע״ל וכמ״ש ברבות שאפילו תורה דעכשיו הבל הוא לגבי גלוי התורה לע״ל שיהי׳ וכל בניך למודי הוי׳ ממש:

ח סמוכים לעד לעולם פ״ק דברכות ד״י ע״א סמוכים מן התורה מנין דכתיב סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר. ופרש״י בדברי תורה כתיב אחרי נאמנים כל פקודיו. סמוכים סמיכת כל פקודיו עשוים באמת וישר ולצורך ולא דבר ריק. וכ״ה בפ״ק דיבמות דף ד׳ ע״א. רק ברכות איתא א״ר יוחנן וביבמות ר׳ אלעזר. רבות ס״פ פינחס ממש אבל המועדות האלו אינן בטלים לעולם ולא החדשים למה שהן להקב״ה שנאמר אלה מועדי ה׳ כו׳ ולכך אינן עתידים ליבטל ועליהם נאמר סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר עכ״ל. זח״א בראשית ל״ה א׳ אבל סמך דא עזר ודא עזר דלעילא דאתהדר לעילא אנפין באנפין דכר ונוקבא אסתמיך דא לקבל דא ודאי סמוכים כחדא. סמוכים עולם תתאה בעולם עילאה סמוכים דא דכר ונוקבא דאינון סמוכים כחדא. סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר דעד לא אתתקן עולם תתאה לא אתתקן ההוא עולם דקא אמרן כו׳ עכ״ל. וע׳ זח״ג מ״ד ב׳ פ״ג ב׳ ה׳ א׳. וזה המאמר הביאו בפרד״ס שער מהות והנהגה ובשל״ה דקמ״ט ע״א. וע׳ זח״א פ׳ ויגש אליו יהודה דר״ו ע״ב בענין כי הנה המלכים נועדו כדין תרין עלמין מתקשרין כחדא כו׳. ובפי׳ הרמ״ז שם ומשם יובן ענין זה. ועמ״ש בבה״ז פ׳ נח איך בהנמשל גם מהמ״ן נצטייר הולד ולכן נמשך לזווג כו׳ ועמ״ש בת״א פ׳ בראשית ע״פ אעשה לו עזר כנגדו. וז״ש בפרד״ס ערך סמוכים שהמל׳ נסמך בתפארת ותפארת במלכות כו׳. ועמ״ש בענין מחצית השקל שהיו״ד נק׳ אבנא למשקל בה המ״ן כו׳. ועמ״ש ע״פ שלח לך אנשים ויתורו שזהו ענין שילוח המרגלים להעלות ארץ כנען שהיתה ביד כנען כו׳ שכדי להעלותה צ״ל המשכה מבחי׳ דכורא וז״ש כולם אנשים. והוא כענין ברכת המצות כו׳. והנה מתחלה נמשך הסמיכה והכח מיחו״ע דכורא ליחו״ת נוק׳ להעלותה ואח״כ עי״ז שהיא מעלה מ״ן נמשך בו תוס׳ אור כו׳ וכענין נושאות ומנושאות מתחלה מנושאות ואח״כ והחיות נושאות כו׳. ועד״ז יובן ענין סמיכת גאולה לתפלה פ״ק דברכות ד״ט ע״ב כל הסומך גאולה לתפלה כו׳ וד״י ע״ב והטוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפלה כו׳ וסמיכה זו הוא ענין היכל קדה״ק דבריאה. ובפ״ו דברכות דמ״ב ע״א שלש תכיפות הן תיכף לסמיכה שחיטה תיכף לגאולה תפלה כו׳ היינו כי הקרבן זהו כמו התפלה שהרי תפלות כנגד תמידין תקנום. א״כ ענין הסמיכה שצ״ל סמוך לשחיטת הקרבן זהו ממש כמו סמיכת גאולה לתפלה כו׳. וזהו עשוים באמת וישר. באמת היינו אמת ויציב. שזהו ענין גאולה המשכת ת״ת קו האמצעי. וישר היינו שמונה עשרה דוגמת ורגליהם רגל ישרה. וע׳ זח״ג פ׳ אחרי דנ״ט סע״א ע״פ צדיק וישר הוא דהיינו דו״נ וכמ״כ זהו ענין באמת וישר. כי ההמשכה שמלמעלה נק׳ אמת. ובחי׳ ישר זהו שגם למטה יהיה גילוי האמת כמו למעלה והיינו שיהי׳ ישר מלמטה למעלה כמו מלמעלה למטה כמ״ש סד״ה כי תשמע בקול בענין לעשות הישר בעיני ה׳. וע׳ מענין סמיכת גאולה לתפלה בזח״א ר״פ ויגש. ומכ״ז יובן הרבות ס״פ פינחס הנ״ל אבל המועדים כו׳ סמוכים באמת וישר כי ענין יחוד הנ״ל דאמת וישר זהו ענין המועדים וג׳ רגלים ור״ח שכולם ענין גלוי אור א״ס ב״ה בבחי׳ מלכות כו׳. וסמיכת גאולה לתפלה נפקא מקרא דכתיב ה׳ צורי וגואלי תלים י״ט. וסמוך ליה יענך ה׳ ביום צרה כדפירש״י בפ״ק דברכות ד״ד ע״ב. וע׳ מהרש״א ד״ט ע״ב ד״י ע״ב:

ט פדות שלח. ח״ב ס״ח ב׳:

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״ט ק״י קי״א ..... ג

ג) מאמר ד״ה כי תשא (עם ביאור בדרך אפשר) ש״פ
פקודי, פ׳ שקלים, מבה״ח וער״ח אד״ש, ה׳תשי״ז ..... ו

ד) שיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים
מברכים החודש וער״ח אדר שני, ה׳תשי״ז ..... יח

ה) לקוטי שיחות פרשת פקודי (בלה״ק) כרך טז..... כג

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כט

ז) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת פקודי .....ל

ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת פקודי ..... לג

ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פקודי .....מח

י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת פקודי .....מט

יא) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת פקודי .....נז

יב) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... ס

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יג) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת פקודי..... סג

יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פקודי ..... פט

טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת פקודי..... צו

טז) נביאים וכתובים
שמואל-א פרק כו, תהלים פרק טז ..... צט

יז) עין יעקב מסכת שבת.....קא

יח) מסכת זבחים עם ביאורים
מדף קט עד דף קטו..... קב

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

יט) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קלא

כ) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות
אדמו״ר הזקן ..... קלא

כא) תורה אור – מתוך ד״ה שמאלו
אדמו״ר הזקן .....קלב

כב) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קלג

כג) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ .....קלד

כד) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קלו

כה) קונטרס החלצו
אדמו״ר מוהרש״ב..... קלז

כו) ספר המאמרים ה׳תש״י
אדמו״ר מוהריי״צ..... קלז

כז) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ..... קלח

כח) ספר הזכרונות
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קלט

כט) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קמב

ל) חומש לקריאת התורה פרשת פקודי
ע״פ חומש ״תורה תמימה״ ..... קמד

לא) לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי ..... קנ

לב) סדר הדלקת נרות לשבת קודש .....קנא

בס"ד. שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש חודש אדר־שני, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקוּדֵיהֶם גּוֹ' זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ[1]. וְיָדוּעַ בֵּאוּר הָעִנְיָן בִּקְצָרָה, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר הָעִנְיָן בְּהוֹסָפוֹת לְ'תוֹרָה אוֹר' בַּאֲרִיכוּת[2], דְּעִנְיַן כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְינוּ שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה לְהַעֲלוֹת אֶת רֹאשׁ וּמוֹחִין שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּאַף שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם מַאֲמִינִים[3] כּוּ', מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֱמוּנָה הִיא בְּחִינַת מַקִּיף, עַד שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת הָעִנְיָן דְּגַנְבָא אַפּוּם מַחְתַּרְתָּא רַחֲמָנָא קָרְיָא[4], לָכֵן אָמַר הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה, שֶׁהוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא[5] שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁיַּמְשִׁיךְ בָּהֶם אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת. דְּהִנֵּה, מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת יְסוֹד אַבָּא[6], וְיסוֹד אַבָּא הוּא אָרֹךְ[6] - שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם מַאֲמִינִים[3] כּוּ', מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁאֱמוּנָה הִיא בְּחִינַת מַקִּיף - אין האמונה נרגשת אצל האדם בחיי היום־יום, עַד שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת הָעִנְיָן כדוגמה דְּגַנְבָא אַפּוּם מַחְתַּרְתָּא רַחֲמָנָא קָרְיָא[4] [=גנב על פתח המחתרת (שחופר) קורא לה'. שיעזור לו להצליח בגניבתו!] למרות שברגע זה עושה מעשה הנוגד לאמונה. סיבת הדבר היא מפני שהאמונה נמצאת אצלו באופן 'מקיף' ואינה חודרת בו באופן שתגרום לו לשנות דרכיו, לָכֵן אָמַר הַקָּבָ"ה לְמֹשֶׁה, שֶׁהוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא[5] שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁיַּמְשִׁיךְ בָּהֶם אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת. דְּהִנֵּה, מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת יְסוֹד אַבָּא[6], וְיסוֹד אַבָּא הוּא אָרֹךְ[6] - עניינו של משה ("יסוד אבא") - להמשיך ולהוריד את דרגת ה'חכמה' - 'אבא' - שתרד ותאיר עד מטה מטה, שזהו עניינו של 'יסוד', לקשר ולהוריד את ההשפעה לכל הדרגות שלמטה ('ארוך' - פי' שנמשך לכל הדרגות), וְלָכֵן יֵשׁ בִּיכָלְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם מַטָּה מַטָּה, וְלִפְעֹל אֵצֶל כָּל יִשְׂרָאֵל הַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל -"שבחינת 'משה' הוא המנשא ומגביה הראש ומוחין של בחינת בני־ישראל" (תורה אור). וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה לִפְקוּדֵיהֶם, (שמתפרש גם) מִלְּשׁוֹן חִסָּרוֹן, כְּמוֹ [כאשר דוד לא הגיע לסעודתו של שאול המלך, נאמר]: וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד[7], כך אצל בני־ישראל נעשה 'לפקודיהם' שֶׁיִּהְיוּ חֲסָרִים אֶצְלָם כָּל הָעִנְיָנִים הַבִּלְתִּי־רְצוּיִים, גַּם אֵלּוּ שֶׁבְּדַקּוּת דְּדַקּוּת [=חסרונות' שבדרך כלל אינו מחשבם לחסרונות, רק בזמן שמתרומם למצב רוחני נעלה, גם חסרונות דקים כ'חוט השערה' תופסים אצלו מקום ומתקנם, (בדומה לנאמר אצל צדיקים שהקב"ה מדקדק עמם כחוט השערה)]. וְהָעֲבוֹדָה שֶׁפּוֹעֶלֶת זֹאת הִיא זֶה יִתְּנוּ גּוֹ' מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל גּוֹ', דְּהִנֵּה, מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל הָיוּ מַקְרִיבִים אֶת הַקָּרְבָּנוֹת[8], וְקָרְבָּנוֹת הוּא עִנְיָן הַהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה (כאשר לוקח בהמה גשמית ומעלה אותה

1) תשא ל, יב־יג. 2) קיא, סע"א ואילך. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תתלח ואילך. 3) ראה שבת צז, א. 4) ברכות סג, א (ע"פ גירסת עין יעקב). 5) ראה תניא רפמ"ב. 6) עץ חיים שער הכללים פ"י. 7) שמואל־א כ, כה. וראה אוה"ת שם ע' א'תתמו. 8) פרש"י תשא ל, טו.

ביאור בדרך אפשר

לקרבן על־גבי המזבח) **בִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא** [=התעוררות מלמטה. מהאדם], **וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַהֲוָיָ׳**[9], **נִיחוֹחַ מִלְּשׁוֹן נְחוֹת**[10] **דַּרְגָּא**[11] [=רד מדרגתך], **שֶׁהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא** [=המשכה מלמעלה. גילוי אור אלוקי שנמשך לעולם]. **וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה, וְהֵם כְּמוֹ כַּף מֹאזְנַיִם שֶׁזֶּה כְּנֶגֶד זֶה וְזֶה לְפִי אֹפֶן זֶה**[12], **שֶׁלְּפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה כֵּן הִיא הַהַעֲלָאָה. וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם עַכְשָׁו** משחרב בית־המקדש, **בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁכְּנֶגֶד הַקָּרְבָּנוֹת**[13] - אמרו חז״ל: ״תפילות כנגד קרבנות תיקנום״, ומבואר הענין בחסידות, שלקרבן ולתפילה עניין דומה. כמו בקרבן גשמי שמעלים בהמה גשמית על המזבח, כן בתפילה ׳זובח׳ האדם את יצרו הרע, ומשתמש בכוחותיו לענייני קדושה. וכמו בקרבן גשמי הקרבת הבהמה פועלת למעלה ״ריח ניחוח לה׳״, המשכת קדושה מלמעלה, כך האדם העובד את ה׳ בתפילתו פועל המשכת קדושה, ומקדושה זו מקבל הוא חיות בקיום התורה ומצוות, **שֶׁלְּפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה שֶׁבַּתְּפִלָּה נַעֲשֵׂית הַהַמְשָׁכָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁבְּהַמְשָׁכָה שֶׁאַחֲרֵי הַהַעֲלָאָה הִנֵּה הַהַמְשָׁכָה הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה** (כנ״ל במשל המאזניים), **כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בַּהַמְשָׁכָה שֶׁקֹּדֶם הַהַעֲלָאָה, הַיְינוּ הַהַמְשָׁכָה וְאִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁהִיא הַנְּתִינַת כֹּחַ שֶׁתִּהְיֶה הַהַעֲלָאָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הַנְּתִינַת כֹּחַ שֶׁתִּהְיֶה הָעֲבוֹדָה דְּהַעֲלָאָה** - הסדר הוא: ׳אתערותא דלעילא׳, נתינת כוח מלמעלה (כדוגמת התעוררות האדם פתאום לחזור בתשובה ללא שהתבונן בזה קודם), אחר־כך עבודת האדם ב׳אתערותא דלתתא׳, ולאחר־מכן כתוצאה מעבודת האדם נמשכת ׳אתערותא דלעילא׳, **הִנֵּה גַּם בְּהַמְשָׁכָה זוֹ, הַהַעֲלָאָה וְהַהַמְשָׁכָה הֵם זֶה לְפִי אֹפֶן זֶה, דִּלְפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה הוּא הַהַעֲלָאָה. וְלָכֵן כְּתִיב**: ״זה יתנו.. מחצית השקל **בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ״**, ולא נאמר בכתוב ״בשקל הקדוש״, כיון **שקֹדֶשׁ מִלָּה בְּגַרְמֵיהּ**[14] [=׳קדש׳ מילה בפני עצמה. דרגת ׳קדש׳ מובדלת לגמרי מהעולמות (כמבואר בהמשך)], **וְהַיְנוּ, שֶׁהַהַמְשָׁכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא שֶׁתִּהְיֶה הַהַעֲלָאָה בְּלִי גְּבוּל** (כמבואר בסעיף הבא, מתעלה האדם דרך כל העולמות, עד שמתאחד עם ה״אין סוף״), **וְהַהַעֲלָאָה הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה, לָכֵן גַּם הַהַמְשָׁכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ דַּוְקָא שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת קָדוֹשׁ, דְּאַף שֶׁגַּם קָדוֹשׁ עִנְיָנוֹ הֱיוֹתוֹ קָדוֹשׁ וּמֻבְדָּל, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הוּא שַׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת, אִם בִּבְחִינַת מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין** - האור המצומצם להחיות העולמות ופרטיהם, **אוֹ עַל־כָּל־פָּנִים בִּבְחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין** - האור המחי׳ את העולמות באופן ׳מקיף׳, אך גם אור זה, למרות שמאיר באופן מקיף, קשור עדיין עם העולמות, **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן אוֹת וָא״ו שֶׁבְּקָדוֹשׁ**, שֶׁצורת אות ו׳ - קו הנמשך מלמעלה למטה - **מּוֹרֶה עַל עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה, אָמְנָם בְּחִינַת קֹדֶשׁ מִלָּה בְּגַרְמֵיהּ הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת סוֹבֵב כוּ׳, וְזֶהוּ שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַנְּתִינַת כֹּחַ** לבני־ישראל בעבודתם בנתינת מחצית השקל **צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת** שקל **הקֹדֶשׁ דַּוְקָא, שֶׁעַל־**

בִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַהֲוָיָ׳[9], נִיחוֹחַ מִלְּשׁוֹן נְחוֹת[10] דַּרְגָּא[11], שֶׁהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא. וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה, וְהֵם כְּמוֹ כַּף מֹאזְנַיִם שֶׁזֶּה כְּנֶגֶד זֶה וְזֶה לְפִי אֹפֶן זֶה[12], שֶׁלְּפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה כֵּן הִיא הַהַעֲלָאָה. וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם עַכְשָׁו בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁכְּנֶגֶד הַקָּרְבָּנוֹת[13], שֶׁלְּפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה שֶׁבַּתְּפִלָּה נַעֲשֵׂית הַהַמְשָׁכָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁבְּהַמְשָׁכָה שֶׁאַחֲרֵי הַהַעֲלָאָה הִנֵּה הַהַמְשָׁכָה הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַעֲלָאָה, כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּהַמְשָׁכָה שֶׁקֹּדֶם הַהַעֲלָאָה, הַיְינוּ הַהַמְשָׁכָה וְאִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁהִיא הַנְּתִינַת כֹּחַ שֶׁתִּהְיֶה הַהַעֲלָאָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הַנְּתִינַת כֹּחַ שֶׁתִּהְיֶה הָעֲבוֹדָה דְּהַעֲלָאָה, הִנֵּה גַּם בַּהַמְשָׁכָה זוֹ, הַהַעֲלָאָה וְהַהַמְשָׁכָה הֵם זֶה לְפִי אֹפֶן זֶה, דִּלְפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה הוּא הַהַעֲלָאָה. וְלָכֵן כְּתִיב בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, קֹדֶשׁ מִלָּה בְּגַרְמֵיהּ[14], וְהַיְנוּ, שֶׁהַהַמְשָׁכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁהַכַּוָּנָה הִיא שֶׁתִּהְיֶה הַהַעֲלָאָה בְּלִי גְּבוּל, וְהַהַעֲלָאָה הִיא לְפִי אֹפֶן הַהַמְשָׁכָה, לָכֵן גַּם הַהַמְשָׁכָה צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ דַּוְקָא שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת קָדוֹשׁ, דְּאַף שֶׁגַּם קָדוֹשׁ עִנְיָנוֹ הֱיוֹתוֹ קָדוֹשׁ וּמֻבְדָּל, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הוּא שַׁיָּךְ לָעוֹלָמוֹת, אִם בִּבְחִינַת מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין אוֹ עַל־כָּל־פָּנִים בִּבְחִינַת סוֹבֵב כָּל עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן אוֹת וָא״ו שֶׁבְּקָדוֹשׁ, שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה, אָמְנָם בְּחִינַת קֹדֶשׁ מִלָּה בְּגַרְמֵיהּ הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת סוֹבֵב כוּ׳, וְזֶהוּ שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַנְּתִינַת כֹּחַ צְרִיכָה לִהְיוֹת מִבְּחִינַת קֹדֶשׁ דַּוְקָא, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה

9) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד. 10) ראה לקו״ת פינחס עו, א. שמע״צ צב, ד. 11) לשון חז״ל – יבמות סג, א. 12) ראה אוה״ת שם ע׳ א׳תתמז. 13) ראה ברכות כו, א־ב. 14) זח״ג צד, ב.

ביאור בדרך אפשר

יְדֵי־זֶה הִגֵּה גַּם הַהַעֲלָאָה (נתינת מחצית השקל) הִיא בְּלִי גְּבוּל, וּבְמִילָא, גַּם הַהַמְשָׁכָה שֶׁאַחֲרֵי הַהַעֲלָאָה הִיא גַּם כֵּן בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְפִי שֶׁהוּא כְּמוֹ כַּף מֹאזְנַיִם כַּנַּ"ל. לסיכום, ב"תורה אור" מבואר הפסוק: "כי תשא את ראש בני ישראל" - כאשר משה ירצה לפרנסם באמונתם, מכוח "שקל הקדש" דרגת 'קודש'. יתנו "מחצית השקל" - עבודה מלמטה למעלה במילוי כל החסרונות והעניינים הבלתי רצויים, העלאה בלי־גבול. ועל־ידי־זה תומשך אליהם השפעת החסד מלמעלה.

אָמְנָם בֵּאוּר זֶה אֵינוֹ מַסְפִּיק עֲדַיִן. דַּהֲגַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַהַעֲלָאָה הֵם זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְזֶה לְפִי אֹפֶן זֶה, מִכָּל־מָקוֹם, עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיַן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, מַחֲצִית דַּיְקָא [=׳בדווקא׳], שֶׁהֲרֵי אִם מִטַּעַם שֶׁזֶּה כְּנֶגֶד זֶה, הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת גַּם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם כְּנֶגֶד אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וּמַהוּ עִנְיַן מַחֲצִית דַּיְקָא? וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין, דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[15] אָמַר הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה חַיָּבִין לִי יִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁלָּווּ הֵימֶנִּי, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תִשָּׂא, כַּמָּה דְּתֵימָא כִּי תִשָּׂא בְּרֵעֲךָ[16], אֱמוֹר לָהֶם שֶׁיִּפְרְעוּ מַה שֶּׁהֵם חַיָּבִים לִי כוּ׳, וַאֲשַׁלְּמָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר[17] וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם. וּפְרוּשׁ זֶה הוּא בְּאֹפֶן הָפְכִּי לְגַמְרֵי מֵהַפֵּרוּשׁ הַנַּ"ל שֶׁבְּ׳תוֹרָה אוֹר׳, שֶׁהֲרֵי לְפִי הַפֵּרוּשׁ שֶׁבְּ׳תוֹרָה אוֹר׳ הִנֵּה מַה שֶּׁכָּתוּב כִּי תִשָּׂא הוּא עִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת רֹאשׁ, וְקָאֵי בְּמַדְרֵגוֹת נַעֲלוֹת בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה מוֹסִיף בָּהֶם אֶת עִנְיַן הָאֱמוּנָה וּמַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת. וּלְפִי פֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ הִנֵּה פָּסוּק זֶה קָאֵי אוֹדוֹת מַדְרֵגוֹת הַפְּחוּתוֹת שֶׁבִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי כְּלָלוּת עִנְיַן הַחוֹב שֶׁהַקָּבָּ"ה תּוֹבֵעַ מִמֹּשֶׁה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִפְרְעוּ מַה שֶּׁהֵם חַיָּבִים לוֹ, הוּא עִנְיַן הֶעְדֵּר קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כוּ׳. וּפְרוּשׁ לִפְקוּדֵיהֶם לְפִי הַמִּדְרָשׁ הַיְינוּ מַה שֶּׁמְּחַסְּרִים בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, דְּרַמַ"ח פִּקּוּדִין הֵם רְמַ"ח אֵבָרִים דְּמַלְכָּא[18] [=רמ"ח (-248) מצוות עשה הם רמ"ח אברי המלך, הקדוש־ברוך־הוא, כביכול], וְהֶעְדֵּר קִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא עִנְיַן (כלשון הפסוק): הַפּוֹשְׁעִים בִּי[19], בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא[20] [=בגופו של המלך]. שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב אַחַר־כָּךְ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים, וּפירשו בזוהר: כָּל הָעוֹבֵר עַל פִּקּוּדַיָּא דְּאוֹרַיְיתָא[21] [=כל העובר על מצוות התורה], וְעַל־זֶה נֶאֱמַר זֶה יִתְּנוּ גוֹ׳ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁאפילו מי שעובר על המצוות הנקראים ׳פיקודים׳, עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יִתְכַּפְּרוּ לָהֶם הַחֲטָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[22] וַחֲטָאָךְ בִּצְדָקָה פְּרֹק [וחטאתך בצדקה פרוק מעל צוארך

ביאור בדרך אפשר

גַּם הַהַעֲלָאָה הִיא בְּלִי גְּבוּל, וּבְמִילָא, גַּם הַהַמְשָׁכָה שֶׁאַחֲרֵי הַהַעֲלָאָה הִיא גַּם כֵּן בְּאֹפֶן כָּזֶה, לְפִי שֶׁהוּא כְּמוֹ כַּף מֹאזְנַיִם כַּנַּ"ל.

אָמְנָם בֵּאוּר זֶה אֵינוֹ מַסְפִּיק עֲדַיִן. דַּהֲגַם שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהַהַמְשָׁכָה וְהַהַעֲלָאָה הֵם זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְזֶה לְפִי אֹפֶן זֶה, מִכָּל־מָקוֹם, עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ עִנְיַן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, מַחֲצִית דַּיְקָא, שֶׁהֲרֵי אִם מִטַּעַם שֶׁזֶּה כְּנֶגֶד זֶה, הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת גַּם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם כְּנֶגֶד אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וּמַהוּ עִנְיַן מַחֲצִית דַּיְקָא? וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין, דְּאִיתָא [=מובא] בַּמִּדְרָשׁ[15] אָמַר הַקָּבָּ"ה לְמֹשֶׁה חַיָּבִין לִי יִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁלָּווּ הֵימֶנִּי, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי תִשָּׂא, כַּמָּה דְּתֵימָא כִּי תִשָּׂא בְּרֵעֲךָ[16], אֱמוֹר לָהֶם שֶׁיִּפְרְעוּ מַה שֶּׁהֵם חַיָּבִים לִי כוּ׳, וַאֲשַׁלְּמָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר[17] וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם. וּפְרוּשׁ זֶה הוּא בְּאֹפֶן הָפְכִּי לְגַמְרֵי מֵהַפֵּרוּשׁ הַנַּ"ל שֶׁבְּ׳תוֹרָה אוֹר׳, שֶׁהֲרֵי לְפִי הַפֵּרוּשׁ שֶׁבְּ׳תוֹרָה אוֹר׳ הִנֵּה מַה שֶּׁכָּתוּב כִּי תִשָּׂא הוּא עִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת רֹאשׁ, וְקָאֵי בְּמַדְרֵגוֹת נַעֲלוֹת בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה מוֹסִיף בָּהֶם אֶת עִנְיַן הָאֱמוּנָה וּמַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת. וּלְפִי פֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ הִנֵּה פָּסוּק זֶה קָאֵי אוֹדוֹת מַדְרֵגוֹת הַפְּחוּתוֹת שֶׁבִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי כְּלָלוּת עִנְיַן הַחוֹב שֶׁהַקָּבָּ"ה תּוֹבֵעַ מִמֹּשֶׁה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִפְרְעוּ מַה שֶּׁהֵם חַיָּבִים לוֹ, הוּא עִנְיַן הֶעְדֵּר קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת כוּ׳. וּפְרוּשׁ לִפְקוּדֵיהֶם לְפִי הַמִּדְרָשׁ הַיְינוּ מַה שֶּׁמְּחַסְּרִים בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, דְּרַמַ"ח פִּקּוּדִין הֵם רְמַ"ח אֵבָרִים דְּמַלְכָּא[18], וְהֶעְדֵּר קִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא עִנְיַן הַפּוֹשְׁעִים בִּי[19], בְּגוּפָא דְּמַלְכָּא[20]. שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב אַחַר־כָּךְ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים, כָּל הָעוֹבֵר עַל פִּקּוּדַיָּא דְּאוֹרַיְיתָא[21], וְעַל־זֶה נֶאֱמַר זֶה יִתְּנוּ גוֹ׳ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יִתְכַּפְּרוּ לָהֶם הַחֲטָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[22] וַחֲטָאָךְ בִּצְדָקָה פְּרֹק. וְכָל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ

[שנתחייבו כליה מפני חטא העגל, ועל־ידי נתינת ׳מחצית הנפש׳ "לכפר על נפשותיכם" מתכפר להם], וַאֲשַׁלְּמָה לָהֶם [מה שהבטחתי להם],

15) שמו"ר ר"פ תשא. — ראה בכ"ז גם אוה"ת תשא שבהערה 2. 16) תצא כד, י. 17) הושע ב, א. 18) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). 19) ישעי' סו, כד. 20) זח"ב פה, ב. 21) ראה זהר חדש ר"פ תשא (מג, ד). — הובא באור החיים עה"פ תשא ל, יג. וראה ירושלמי שקלים פ"ב סוף ה"ג. 22) דניאל ד, כד. וראה תניא אגה"ת פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

(רש"י). **וְכָל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁאֵלָיו נֶאֱמַר כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא, שֶׁבִּ׳ פְּרוּשִׁים אֵלּוּ הֵם הָפְכִיִּים זֶה מִזֶּה, דִּלְפִי פֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ מְדֻבָּר בְּעִנְיַן הַכַּפָּרָה עַל הַחַטָּאִים, שֶׁהִיא מַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וּלְפִי פֵּרוּשׁ הַ׳תּוֹרָה אוֹר׳ מְדֻבָּר בְּעִנְיַן הַמִּשְׁכַּת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא מַדְרֵגָה נַעֲלִית. וּשְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ נַעֲשִׂים עַל־יְדֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְעַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַעֲיָא מְהֵימְנָא דַּוְקָא. וְצָרִיךְ לְהָבִין אֵיךְ יְתֻוְּכוּ ב׳ הַפְּרוּשִׁים?**

לסיכום, במדרש מבואר הפסוק: "כי תשא את ראש בני ישראל" כאשר יהי׳ חוב שישראל חייבים לקדוש־ברוך־הוא (כאשר מחסרים בקיום התורה ומצוות). "לפקודיהם" המצוות שחסרו בקיומם. הנה גם אז "יתנו מחצית השקל", מצוות צדקה, ובזה יתכפר להם עוונם - "לכפר על נפשותיכם".

ב) וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים[23] מַה שֶּׁכָּתוּב[24] עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת גו׳ - משה רבינו נצטווה לעשות שתי חצוצרות מכסף בהם יתקעו "למקרא העדה" [=לאסוף את הסנהדרין ושאר העם] "ולמסע את המחנות" [=בזמן שיתכוננו להמשך המסע במדבר] וכן בזמן המועדים, וּפֵרֵשׁ הָרַב הַמַּגִּיד נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן[25] "חצוצרות" - שְׁתֵּי חֲצָאֵי צוּרוֹת. דְּהִנֵּה כְּתִיב[26] (במחזה השכינה של יחזקאל): וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה, הַיְינוּ, שֶׁיֶּשְׁנוֹ אָדָם הָעֶלְיוֹן [=הקדוש־ברוך־הוא] וְאָדָם הַתַּחְתּוֹן [=נשמות ישראל], וְכָל אֶחָד מֵהֶם הוּא חֲצִי צוּרָה בִּלְבַד, כִּי, אָדָם שֶׁהוּא (מורכב מאותיות) א׳ד׳מ׳, הִנֵּה אָדָם הַתַּחְתּוֹן (כאשר אין נשמתו האלוקית

ביאור בדרך אפשר

מאירה בגופו) **הוּא רַק בְּחִינוֹת ד׳מ׳, רָאשֵׁי־תֵבוֹת דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְאִם־כֵּן הוּא רַק חֲצִי צוּרָה, וְאֵינוֹ בְּחִינַת אָדָם בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶהוּ גַּם כֵּן שֶׁהָרָאשֵׁי־תֵבוֹת דִּד׳מ׳ הוּא דָּם מָרָה[27], שֶׁאֵין זֶה שְׁלֵמוּת כוּ׳** -"דם מרה" מורה על שפלותו של האדם, "כלומר כולו הבל, לכן אל יתגאה" (רש"י סוטה ה, א.) **וְאל"ף לְבַד, דְּקָאֵי עַל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אַלּוּפוֹ** [=ראש ונשיא] **שֶׁל עוֹלָם, גַּם כֵּן אֵינוֹ צוּרָה שְׁלֵמָה כִּבְיָכוֹל. וְרַק כַּאֲשֶׁר בְּחִינַת הָא׳ וּבְחִינוֹת ד׳מ׳ מִתְחַבְּרִים בְּיַחַד** (כאשר הקב"ה מתאחד עם נשמות ישראל), **אֲזַי הֵם נַעֲשִׂים צוּרָה שְׁלֵמָה, בְּחִינַת אָדָם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְשֵׁם שֶׁהַקָּבָּ"ה עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת** (-עולמות הרוחניים. 'עולם' מלשון העלם, מסתירים ומצמצמים האור האלוקי, ועל־ידי צמצום זה גם האדם הנמצא בעולם למטה יוכל לסבול בהירות האור האלוקי) **כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּאַחְדוּת עִם הָאָדָם, כְּמוֹ כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַגַּשְׁמִיּוּת** - לפרוש מהרגליו בענייני הגוף החומריים, **עַד שֶׁיַּעֲלֶה דֶּרֶךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת** - עלייתו תהי׳ על־ידי האור האלוקי המתלבש בעולמות **וְיִהְיֶה בְּאַחְדוּת עִם הַקָּבָּ"ה עַד** שיגיע לעבודת ה׳ במדרגה הנעלית ביותר - **שֶׁיְּבַטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ** - שאהבתו לאלוקות תהי׳ באופן המושלם ביותר, שמתוך התבוננות בגדולת ה׳ יתפעל ברצון אמיתי להתקרב אליו יתברך, ללא תערובת שום רצון זר. **וְזֶהוּ כְּלָלוּת עִנְיַן עֲבוֹדַת הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת בִּטּוּל בִּמְצִיאוּת, וְיַרְגִּישׁ שֶׁכָּל מְצִיאוּתוֹ הִיא רַק חֲצִי צוּרָה**

---

23) בהבא לקמן — ראה אוה"ת תשא ע׳ א׳תתמז ואילך. ד"ה הנה אנכי כורת ברית תר"ל. תרנ"ד. 24) בהעלותך י, ב. 25) או"ת מה, ד ואילך. נת׳ ביהל אור ע׳ שנז ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע׳ תשצ ואילך. תתג ואילך. תתלב ואילך. תתצו ואילך. ח"ג ע׳ א׳שמח ואילך. 26) יחזקאל א, כו. 27) רש"י סוטה ה, א.

ביאור בדרך אפשר

בִּלְבַד, וְעַל־יְדֵי־זֶה יִתְחַבֵּר עִם הָאָדָם הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב ב'שיר השירים', אומר הקדוש־ברוך־הוא לכנסת ישראל[28]: פִּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[29] תַּמָּתִי תְּאוֹמָתִי (-בדרגה שווה אלי), לֹא אֲנִי גָּדוֹל מִמֶּנָּה וְלֹא הִיא גְּדוֹלָה מִמֶּנִּי, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם שָׁוִין, וִיתֵירָה מִזֶּה, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם תַּמָּתִי, שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל פּוֹעֶלֶת תְּמִימוּת וּשְׁלֵמוּת כִּבְיָכוֹל לְמַעְלָה. לסיכום, תורת הרב המגיד ממעזריטש: "עשה לך שתי חצוצרות", 'אדם העליון' - הקדוש־ברוך־הוא (בחינת אל"ף) ו'אדם התחתון - ונשמות ישראל (בחינת ד"מ), כשני חצאים שכל אחד משלים את השני. הקב"ה מצמצם עצמו להתחבר עם האדם, והאדם מתעלה מהגשמיות להתחבר עם הקב"ה. ובזאת נעשית צורת 'אדם' השלם.

ג) וְהִנֵּה מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הַמַּגִּיד שֶׁ'אֵין־סוֹף' עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת כדי להיות באחדות עם האדם, ולולא אחדות זו הרי הוא, כביכול, רק 'חצי צורה', חֲרֵי זֶה רַק לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין עַל זֶה שׁוּם טַעַם בַּשֵּׂכֶל, אֶלָּא שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל זֶה עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים כו'. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן הוּא בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[30] חֶפְצִי בָהּ, שֶׁחֶפְצוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלָּכֵן כְּתִיב[31] כִּי תִּהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ, דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[32] וּזְרַעְתִּיהָ לִי בָּאָרֶץ, דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הָאָרֶץ שֶׁזּוֹרְעִים בָּהֶם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם זְרִיעָה, כְּמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל הַזּוֹרֵעַ גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ לֹא טַעַם וְלֹא רֵיחַ, מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה גִּלּוּי אוֹר, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[33] מַאי פֵּירֵי מִצְוָה, שֶׁעַל־יְדֵי הַזְּרִיעָה דְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה גִּלּוּי אוֹר רַב. אָמְנָם, הַזְּרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת בָּאָרֶץ דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא, דִּכְשֵׁם שֶׁעִנְיַן הַזְּרִיעָה בְּגַשְׁמִיּוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּאָרֶץ דַּוְקָא, דְּכַאֲשֶׁר יִזְרַע אֶת הַגַּרְעִין בְּמָקוֹם אַחֵר לֹא יִהְיֶה מִזֶּה שׁוּם צְמִיחָה, וְרַק כַּאֲשֶׁר יִזְרַע אוֹתוֹ בָּאָרֶץ אֲזַי יִצְמַח אִילָן נוֹשֵׂא פֵּרוֹת, כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בִּזְרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶרֶץ, דְּכַאֲשֶׁר אֵינוֹ־יְהוּדִי יְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת לֹא יִפְעַל בָּזֶה מְאוּמָה, כִּי הַזְּרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת צְרִיכָה

ביאור בדרך אפשר

עִם הָאָדָם הָעֶלְיוֹן. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב[28] פִּתְחִי לִי אֲחוֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי, וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[29] תַּמָּתִי תְּאוֹמָתִי, לֹא אֲנִי גָּדוֹל מִמֶּנָּה וְלֹא הִיא גְּדוֹלָה מִמֶּנִּי, וִיתֵירָה מִזֶּה, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם תַּמָּתִי, שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל פּוֹעֶלֶת תְּמִימוּת וּשְׁלֵמוּת כִּבְיָכוֹל לְמַעְלָה.

ג) **וְהִנֵּה** מַה שֶּׁכָּתַב הָרַב הַמַּגִּיד שֶׁ'אֵין־סוֹף' עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת, חֲרֵי זֶה רַק לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין עַל זֶה שׁוּם טַעַם בַּשֵּׂכֶל, אֶלָּא שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל זֶה עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים כו'. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּרָצוֹן הָעֶלְיוֹן הוּא בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[30] חֶפְצִי בָהּ, שֶׁחֶפְצוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלָּכֵן כְּתִיב שהקדוש־ברוך־הוא אומר לבני ישראל[31]: כִּי תִּהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֵפֶץ [=ארץ שחפצי בה. שארצה בכם], דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[32] וּזְרַעְתִּיהָ לִי בָּאָרֶץ ופירוש הפנימי בפסוק: דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הָאָרֶץ שֶׁזּוֹרְעִים בָּהֶם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנִּקְרָאִים בְּשֵׁם זְרִיעָה, כְּמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל הַזּוֹרֵעַ גַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ לֹא טַעַם וְלֹא רֵיחַ, מִכָּל־מָקוֹם אִילָן נוֹשֵׂא פֵּרוֹת בְּטַעַם רֵיחַ וּמַרְאֶה, כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּמִצְוֹת, דְּאַף שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים - המצוות הם רצונו וחכמתו יתברך כמו שמלובשת ומכוסה בעניינים גשמיים, כגון: תפילין עשוי מקלף גשמי וכו', שֶׁלָּכֵן הַרֵי זֶה נִדְמֶה כְּמוֹ הַגַּרְעִין שֶׁאֵין בּוֹ לֹא טַעַם וְלֹא רֵיחַ, מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה גִּלּוּי אוֹר, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[33] מַאי פֵּירֵי מִצְוָה, שֶׁעַל־יְדֵי הַזְּרִיעָה דְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה גִּלּוּי אוֹר רַב. אָמְנָם, הַזְּרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת בָּאָרֶץ דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא, דִּכְשֵׁם שֶׁעִנְיַן הַזְּרִיעָה בְּגַשְׁמִיּוּת צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּאָרֶץ דַּוְקָא, דְּכַאֲשֶׁר יִזְרַע אֶת הַגַּרְעִין בְּמָקוֹם אַחֵר לֹא יִהְיֶה מִזֶּה שׁוּם צְמִיחָה, וְרַק כַּאֲשֶׁר יִזְרַע אוֹתוֹ בָּאָרֶץ אֲזַי יִצְמַח אִילָן נוֹשֵׂא פֵּרוֹת, כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בִּזְרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶרֶץ, דְּכַאֲשֶׁר אֵינוֹ־יְהוּדִי יְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת לֹא יִפְעַל בָּזֶה מְאוּמָה, כִּי הַזְּרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת צְרִיכָה

---

28) שה"ש ה, ב. 29) שהש"ר עה"פ. 30) ישעי' סב, ד. 31) מלאכי ג, יב. 32) הושע ב, כה. 33) סוטה מו, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא שֶׁהֵם בְּחִינַת אֶרֶץ. וְהַטַּעַם שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֶרֶץ הוּא מִצַּד הַבִּטּוּל שֶׁבָּהֶם כמו ׳ארץ׳ שהכול דורכים עליה, כך נשמת היהודי חפצה וחשקה לעזוב לגמרי כל עניניו האישיים האנוכיים ולהתמסר כולו למילוי רצונו יתברך (תכונה זו קיימת רק בנשמה האלוקית, בשונה משאר הנבראים האחרים הרי ״כל חי רוצה בקיומו״ ודואג ראשית כל להמשך מציאותו), וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל שֶׁבְּנַפְשָׁם חֲרֵי הֵם נַעֲשִׂים כֵּלִים לַזְּרִיעָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַיְנוּ, שֶׁמִּצַּד הַבִּטּוּל שֶׁבָּהֶם, הִנֵּה כַּאֲשֶׁר הֵם מְקַיְּמִים אֶת הַמִּצְוֹת, יֶשְׁנוֹ בָּזֶה גִּלּוּי אוֹר. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב אנו אומרים בתפילת ״אלוקי נצור״[34]: וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה ותיכף מבקשים: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי, דְּעַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנַּפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה, נַעֲשֶׂה פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְזֶה שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבְחִינַת בִּטּוּל הוּא לְפִי שֶׁשָּׁרְשָׁם מִבְּחִינַת אֶרֶץ הָעֶלְיוֹנָה - מדת ה׳מלכות׳, ׳כנסת ישראל׳ - (כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר), וְלָכֵן גַּם לְמַטָּה הֵם בְּבְחִינַת בִּטּוּל, וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֶרֶץ. וְעִנְיַן הַבִּטּוּל שֶׁבְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא עִנְיַן חֲצִי צוּרָה, וְהַיְנוּ, שֶׁהֶיוֹתָם חֲצִי צוּרָה בִּלְבַד, שֶׁאֵין לָהֶם מְצִיאוּת לְעַצְמָם, הִנֵּה זֶהוּ הַבִּטּוּל שֶׁבָּהֶם שֶׁהֵם בְּטֵלִים לֶאֱלֹקוּת. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם חֲצִי צוּרָה וּבְטֵלִים לֶאֱלֹקוּת, כְּמוֹ כֵן גַּם הַקָּבָּ״ה הוּא חֲצִי צוּרָה. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתַב הָרַב הַמַּגִּיד שֶׁ׳אֵין־סוֹף׳ עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל, וְרָצוֹן הוּא אוֹתִיּוֹת צִנּוֹר[35], שֶׁהוּא עִנְיַן צִמְצוּם וְהַגְבָּלָה. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ[36] שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָרִיז״ל הָיָה רוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לְתַלְמִידָיו, אֲזַי הָיָה הָאוֹר יוֹרֵד דֶּרֶךְ כַּמָּה וְכַמָּה צִמְצוּמִים, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן כִּבְיָכוֹל לְמַעְלָה, דְּרָצוֹן אוֹתִיּוֹת צִנּוֹר, שֶׁהוּא מַגְבִּיל שֶׁהַמְשָׁכַת הָאֱלֹקוּת תִּהְיֶה דֶּרֶךְ הַצִּנּוֹר, עַל־יְדֵי כַּמָּה וְכַמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת. וְכָל זֶה לְפִי שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ חֲצִי צוּרָה, כִּבְיָכוֹל, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְעַצְמוֹ (בְּלִי יִשְׂרָאֵל), שֶׁהֲרֵי כַּאֲשֶׁר יֶחְסַר בַּשֵּׁם הֲוָיָ׳ אוֹת ה״א אַחֲרוֹנָה, דְּקָאֵי עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל[37] - אות אחרונה של שם הוי׳ (י׳ ה׳ ו׳ ה׳) מורה על דרגת ׳ארץ׳ - ׳כנסת ישראל׳, (ספירת ה׳מלכות׳, ספירה אחרונה), הרי ללא כנסת ישראל, אֲזַי אֵין הַשֵּׁם בִּשְׁלֵמוּת, וְהַהַשְׁלָמָה הִיא עַל־יְדֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא, שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְהַקָּבָּ״ה הֵם מַתְמִימִים זֶה לְזֶה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שֶׁהַקָּבָּ״ה נִקְרָא בְּשֵׁם חָתָן וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֶאת בְּשֵׁם כַּלָּה, דְּחָתָן הוּא מִלְּשׁוֹן נְחוֹת דַּרְגָּא[11], וְכַלָּה הוּא

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתַב הָרַב הַמַּגִּיד שֶׁ׳אֵין־סוֹף׳ עָשָׂה כַּמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ כַּנַּ״ל, וְרָצוֹן הוּא אוֹתִיּוֹת צִנּוֹר[35], שֶׁהוּא עִנְיַן צִמְצוּם וְהַגְבָּלָה (כ׳צנור׳ המגביל את זרימת המים בכדי שיוכלו להתקבל בכלים). וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ[36] שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָרִיז״ל הָיָה רוֹצֶה לְהַשְׁפִּיעַ לְתַלְמִידָיו, אֲזַי הָיָה הָאוֹר יוֹרֵד דֶּרֶךְ כַּמָּה וְכַמָּה צִמְצוּמִים (האר״י ז״ל אמר לתלמידיו: ״כשאני פותח פי לומר לכם איזה סוד שבתורה, השפע מתרבה בי כמו נחל שוטף, ואני מבקש כמה מיני תחבולות מהיכן אפתח לכם צינור אחד דק וקטן כדי שתוכלו שאת, שאם ארבה עליכם תפסידו הכל״), וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן כִּבְיָכוֹל לְמַעְלָה, דְּרָצוֹן אוֹתִיּוֹת צִנּוֹר, שֶׁהוּא מַגְבִּיל שֶׁהַמְשָׁכַת הָאֱלֹקוּת תִּהְיֶה דֶּרֶךְ הַצִּנּוֹר, עַל־יְדֵי כַּמָּה וְכַמָּה צִמְצוּמִים דֶּרֶךְ כַּמָּה עוֹלָמוֹת. וְכָל זֶה לְפִי שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ חֲצִי צוּרָה, כִּבְיָכוֹל, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְעַצְמוֹ (בְּלִי יִשְׂרָאֵל), שֶׁהֲרֵי כַּאֲשֶׁר יֶחְסַר בַּשֵּׁם הֲוָיָ׳ אוֹת ה״א אַחֲרוֹנָה, דְּקָאֵי עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל[37], אֲזַי אֵין הַשֵּׁם בִּשְׁלֵמוּת, וְהַהַשְׁלָמָה הִיא עַל־יְדֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא, שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְהַקָּבָּ״ה הֵם מַתְמִימִים זֶה לְזֶה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ שֶׁהַקָּבָּ״ה נִקְרָא בְּשֵׁם חָתָן וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֶאת בְּשֵׁם כַּלָּה, דְּחָתָן הוּא מִלְּשׁוֹן נְחוֹת

34) ״אלקי נצור״ בסוף תפלת העמידה. 35) מקדש מלך לזח״ב קנו, א. מאורי אור אות צ׳ בסופו. 36) עמק המלך הקדמה ג ספ״ב. 37) ראה אוה״ת בלק ריש ע׳ תתקמא.

ביאור בדרך אפשר

דַּרְגָּא[11], **וְכַלָּה הוּא מִלְּשׁוֹן כִּלָּיוֹן וְהַעֲלָאָה, וְזֶהוּ שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת בְּשֵׁם כַּלָּה, מִצַּד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל - התשוקה הקיימת אצל בני־ישראל לצאת ממציאותם ולהיכלל בו יתברך, כַּמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' עַל שִׁיר הַשִּׁירִים[38] פְּרָטֵי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּזֶה, וְהַקָּבָּ"ה נִקְרָא בְּשֵׁם חָתָן, מִלְּשׁוֹן נְחוֹת דַּרְגָּא נָסִיב אִתְּתָא[11] [=רד מדרגתך, וקח אשה. "לא תקח אשה חשובה ממך" (רש"י)], כך הקדוש־ברוך־הוא, כביכול, נקרא 'חתן' שֶׁיּוֹרֵד וּמִתְחַבֵּר עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁהוּא בְּחָתָן וְכַלָּה לְמַטָּה, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לְעַצְמוֹ הוּא פְּלַג גּוּפָא[39] [=חצי גוף], וְעַל־יְדֵי חִבּוּרָם יַחְדָּיו נַעֲשִׂים דָּבָר אֶחָד, עַד שֶׁהִיא יוֹלֶדֶת בְּדוֹמֶה לַבַּעַל, הִנֵּה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בְּהַקָּבָּ"ה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ הוּא פְּלַג גּוּפָא כְּבְיָכוֹל, וְעַל־יְדֵי חִבּוּרָם יַחְדָּיו נַעֲשִׂים דָּבָר אֶחָד, עַד שֶׁמּוֹלִידִים בְּדוֹמֶה לַהַקָּבָּ"ה, הַיְינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה גַּם כְּמוֹ שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, חֲרֵי הִיא 'יוֹלֶדֶת' בְּדוֹמֶה לְעַצְמוּת', הַיְינוּ שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים הַמְשָׁכַת הָעַצְמוּת גַּם לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה וזהו מה שאמרו חז"ל: "נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", כאשר יהודי מקיים מצוות בעולם־הזה פועל המשכת גילוי עצמותו יתברך בעולם־הזה. לסיכום, ביאור דברי הרב המגיד שהקב"ה נקרא 'חצי צורה', כביכול, ללא נשמות ישראל, הוא שכך עלה ברצונו יתברך (למעלה מטעם ודעת) שבני ישראל (אות ה' אחרונה משם הוי') משלימים שמו יתברך. בפרקים הבאים יתבאר שההתקשרות עם בני־ישראל נעשתה על־ידי 'כריתת ברית' שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו, וכן עם משה רבינו.

ד) **וְהִנֵּה** כֵּיוָן שֶׁכָּל עִנְיַן הַיִּחוּד דְּהַקָּבָּ"ה וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ מִצַּד הַשֵּׂכֶל, אֶלָּא לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל, לָכֵן הִתְקַשְׁרוּת זוֹ נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי כְּרִיתַת בְּרִית[40], כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[41] בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, דְּעִנְיַן הַכְּרִיתַת־בְּרִית הוּא לְמַעְלָה מִטַּעַם וָדַעַת[42], וְעִנְיָנָהּ הוּא שֶׁעַל־יְדֵי הַכְּרִיתַת־בְּרִית נַעֲשִׂים לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, דְּזֶהוּ שֶׁכּוֹרְתִים דָּבָר אֶחָד לִשְׁנַיִם וְעוֹבְרִים בֵּין בְּתָרָיו[43], דִּכְשֵׁם שֶׁהַדָּבָר שֶׁכָּרְתוּ לִשְׁנַיִם חֲרֵי כָּל אֶחָד מִב' הַחֲצָאִים כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ הוּא רַק חֲצִי דָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁנֵי הַחֲצָאִים נַעֲשֶׂה דָּבָר אֶחָד, כְּמוֹ כֵן גַּם אֵלּוּ הַכּוֹרְתִים אֶת הַבְּרִית וְעוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים, מִתְיַחֲדִים בֵּינֵיהֶם בְּאֹפֶן שֶׁכָּל אֶחָד הוּא חֲצִי צוּרָה, וּבְצֵרוּף שְׁנֵיהֶם נַעֲשֶׂה דָּבָר אֶחָד.

ביאור בדרך אפשר

מִלְּשׁוֹן כִּלָּיוֹן וְהַעֲלָאָה, וְזֶהוּ שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת בְּשֵׁם כַּלָּה, מִצַּד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כַּמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' עַל שִׁיר הַשִּׁירִים[38] פְּרָטֵי הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּזֶה, וְהַקָּבָּ"ה נִקְרָא בְּשֵׁם חָתָן, מִלְּשׁוֹן נְחוֹת דַּרְגָּא נָסִיב אִתְּתָא[11], שֶׁיּוֹרֵד וּמִתְחַבֵּר עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁהוּא בְּחָתָן וְכַלָּה לְמַטָּה, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לְעַצְמוֹ הוּא פְּלַג גּוּפָא[39], וְעַל־יְדֵי חִבּוּרָם יַחְדָּיו נַעֲשִׂים דָּבָר אֶחָד, עַד שֶׁהִיא יוֹלֶדֶת בְּדוֹמֶה לַבַּעַל, הִנֵּה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בְּהַקָּבָּ"ה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ הוּא פְּלַג גּוּפָא כְּבְיָכוֹל, וְעַל־יְדֵי חִבּוּרָם יַחְדָּיו נַעֲשִׂים דָּבָר אֶחָד, עַד שֶׁמּוֹלִידִים בְּדוֹמֶה לַהַקָּבָּ"ה, הַיְינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה גַּם כְּמוֹ שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי וְהַחָמְרִי, חֲרֵי הִיא 'יוֹלֶדֶת' בְּדוֹמֶה לְעַצְמוּת', הַיְינוּ שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים הַמְשָׁכַת הָעַצְמוּת גַּם לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה.

ד) **וְהִנֵּה** כֵּיוָן שֶׁכָּל עִנְיַן הַיִּחוּד דְּהַקָּבָּ"ה וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ מִצַּד הַשֵּׂכֶל, אֶלָּא לְפִי שֶׁכָּךְ עָלָה בִּרְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל, לָכֵן הִתְקַשְׁרוּת זוֹ נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי כְּרִיתַת בְּרִית[40], כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[41] בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, דְּעִנְיַן הַכְּרִיתַת־בְּרִית הוּא לְמַעְלָה מִטַּעַם וָדַעַת[42], וְעִנְיָנָהּ הוּא שֶׁעַל־יְדֵי הַכְּרִיתַת־בְּרִית נַעֲשִׂים לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, דְּזֶהוּ שֶׁכּוֹרְתִים דָּבָר אֶחָד לִשְׁנַיִם וְעוֹבְרִים בֵּין בְּתָרָיו[43], דִּכְשֵׁם שֶׁהַדָּבָר שֶׁכָּרְתוּ לִשְׁנַיִם חֲרֵי כָּל אֶחָד מִב' הַחֲצָאִים כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ הוּא רַק חֲצִי דָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁנֵי הַחֲצָאִים נַעֲשֶׂה דָּבָר אֶחָד, כְּמוֹ כֵן גַּם אֵלּוּ הַכּוֹרְתִים אֶת הַבְּרִית וְעוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים, מִתְיַחֲדִים בֵּינֵיהֶם בְּאֹפֶן שֶׁכָּל אֶחָד הוּא חֲצִי צוּרָה, וּבְצֵרוּף שְׁנֵיהֶם נַעֲשֶׂה דָּבָר אֶחָד.

---

38) א, א ואילך. 39) זח"ג ז, ב. קט, ב. רצו, א. 40) בהבא לקמן – ראה ד"ה אתם נצבים תשי"ב (תו"מ ח"ו ע' 175 ואילך). 41) לך לך טו, יח. 42) לקו"ת נצבים מד, ב. 43) ראה ירמי' לד, יח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

אֶחָד. וְעִנְיַן הַכְּרִיתַת־בְּרִית (שהקדוש־ברוך־כרת עם אברהם אבינו) **הוּא עַל זֶה שֶׁלְּזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, דְּקָאֵי עַל הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה** [=׳ארץ ישראל׳ שלמעלה, ׳כנסת ישראל׳, שורש ומקור נשמות ישראל] **שֶׁנָּתַתִּי מִלְּמַעְלָה, וְהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁהַקָּבָּ״ה מִתְיַחֵד עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה גַּם כַּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמוֹת יוֹרְדִים לְמַטָּה בְּגוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה הֵם גַּם כֵּן בִּבְחִינַת אֶרֶץ (הַתַּחְתּוֹנָה), שֶׁהֵם בִּבְחִינַת בִּטּוּל, וְהֵם כֵּלִים רְאוּיִים שֶׁעַל יָדָם תִּהְיֶה הַצְּמִיחָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וּזְרַעְתִּיהָ לִי בָּאָרֶץ (הַתַּחְתּוֹנָה). וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב**44 **קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי, קוּמִי לָךְ הוּא עִנְיַן הַהַעֲלָאָה לְעֵצֶם הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה גַּם כְּמוֹ שֶׁהֵם בָּאָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה, הֵם גַּם כֵּן בְּחִינַת רַעְיָתִי יָפָתִי, וְהַיְנוּ עַל־יְדֵי הַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, דְּרַעְיָתִי הוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה, כִּי רַעְיָתִי הוּא מִלְּשׁוֹן רוֹעֶה, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**45 **יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִין לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּפַרְנָסָה הִיא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**46 **וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי, וְיָפָתִי הוּא הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים, מָאנֵי מְכַבְּדוּתָא**47.

ה) **אָמְנָם** כָּל זֶה הוּא כַּאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת בִּטּוּל דְּאֶרֶץ, וּמְקַיְּמִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת כו׳. אֲבָל בִּזְמַן הַגָּלוּת, כַּאֲשֶׁר מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ**48**, וּכְמוֹ כֵּן בְּכָל אֶחָד בִּפְרָט שֶׁהַבִּטּוּל דְּאֶרֶץ בְּגָלוּת אֶצְלוֹ, וְנִתְרַחֲקוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים כו׳ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת**48**, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר עִנְיַן הַבִּטּוּל, הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר**49** וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלּוֹתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם, שֶׁזּוֹהִי הַכְּרִיתַת־בְּרִית שֶׁכָּרַת הַקָּבָּ״ה עִם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. דְּהִנֵּה, לְעֵיל מִינֵּיהּ כְּתִיב**50** וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי

ביאור בדרך אפשר

הוּא הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים, מָאנֵי מְכַבְּדוּתָא47 [רבי יוחנן היה קורא לבגדיו ׳כבוד׳ (כיון שהבגדים מוסיפים כבוד באדם הלובשם)], אם כן, ׳יפתי׳ (=מייפים אותי) הוא מצד מעשה המצוות של ישראל, שעי״ז ממשיכים למעלה בחינת ׳לבושים׳. לסיכום, עניין ׳כריתת הברית׳ עם אברהם אבינו ״לזרעך נתתי את הארץ הזאת״, שגם כאשר נשמות נמצאות למטה תאיר בהם ׳הארץ הזאת׳, שרשם ומקורם ׳ארץ׳ העליונה, בחינת ה׳ביטול׳ ועל־ידי־זה ימשיכו גילוי אלוקות בקיום התורה ומצוות.

ה) **אָמְנָם כָּל זֶה הוּא כַּאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת בִּטּוּל דְּאֶרֶץ, וּמְקַיְּמִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת כו׳. אֲבָל בִּזְמַן הַגָּלוּת, כַּאֲשֶׁר מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ**48**, וּכְמוֹ כֵּן בְּכָל אֶחָד בִּפְרָט שֶׁהַבִּטּוּל דְּאֶרֶץ בְּגָלוּת אֶצְלוֹ, וְנִתְרַחֲקוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים כו׳ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת**48**, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר עִנְיַן הַבִּטּוּל**** - הקיים בנשמתו, שכל יהודי רוצה בפנימיותו לצאת ממציאותו ולבטל עצמו לו יתברך, **הוּא בִּבְחִינַת גָּלוּת אֶצְלוֹ** - נשמתו נמצאת ב׳גלות׳ תחת שליטת גופו ונפשו הבהמית השקועים בעניינים חומריים, **וְנִתְרַחֲקוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ וְאֵין אָנוּ יְכוֹלִים כו׳ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת**48**, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר עִנְיַן הַבִּטּוּל** - ׳השתחואה׳ מורה על ביטול, מבואר בחסידות פירוש ״ואין אנו יכולים.. להשתחוות״ - שבזמן הגלות אין באפשרותנו לעבוד את ה׳ באופן של ׳השתחוואה׳ - ביטול מוחלט, **הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר**49 **וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלּוֹתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם, שֶׁזּוֹהִי הַכְּרִיתַת־בְּרִית שֶׁכָּרַת הַקָּבָּ״ה עִם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. דְּהִנֵּה, לְעֵיל מִינֵּיהּ כְּתִיב**50** וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי**

1 אֶחָד. וְעִנְיַן הַכְּרִיתַת־בְּרִית הוּא עַל זֶה שֶׁלְּזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת
2 הָאָרֶץ הַזֹּאת, דְּקָאֵי עַל הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה שֶׁנָּתַתִּי מִלְּמַעְלָה,
3 וְהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁהַקָּבָּ״ה מִתְיַחֵד עִם
4 כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה גַּם כַּאֲשֶׁר הַנְּשָׁמוֹת
5 יוֹרְדִים לְמַטָּה בְּגוּף בָּעוֹלָם הַזֶּה הֵם גַּם כֵּן בִּבְחִינַת אֶרֶץ
6 (הַתַּחְתּוֹנָה), שֶׁהֵם בִּבְחִינַת בִּטּוּל, וְהֵם כֵּלִים רְאוּיִים
7 שֶׁעַל יָדָם תִּהְיֶה הַצְּמִיחָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
8 וּזְרַעְתִּיהָ לִי בָּאָרֶץ (הַתַּחְתּוֹנָה). וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב44 קוּמִי
9 לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי, קוּמִי לָךְ הוּא עִנְיַן הַהַעֲלָאָה לְעֵצֶם
10 הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הָאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִנֵּה גַּם
11 כְּמוֹ שֶׁהֵם בָּאָרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה, הֵם גַּם כֵּן בְּחִינַת רַעְיָתִי
12 יָפָתִי, וְהַיְנוּ עַל־יְדֵי הַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, דְּרַעְיָתִי
13 הוּא עִנְיַן הַתּוֹרָה, כִּי רַעְיָתִי הוּא מִלְּשׁוֹן רוֹעֶה, כְּמַאֲמַר
14 רַבּוֹתֵינוּ ז״ל45 יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִין לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם,
15 וּפַרְנָסָה הִיא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ
16 שֶׁכָּתוּב46 וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי, וְיָפָתִי הוּא הַהַמְשָׁכָה
17 שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים, מָאנֵי מְכַבְּדוּתָא47.
18 ה) **אָמְנָם** כָּל זֶה הוּא כַּאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם
19 בִּבְחִינַת בִּטּוּל דְּאֶרֶץ, וּמְקַיְּמִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת
20 כו׳. אֲבָל בִּזְמַן הַגָּלוּת, כַּאֲשֶׁר מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ
21 מֵאַרְצֵנוּ48, וּכְמוֹ כֵּן בְּכָל אֶחָד בִּפְרָט שֶׁהַבִּטּוּל דְּאֶרֶץ
22 הוּא בִּבְחִינַת גָּלוּת אֶצְלוֹ, וְנִתְרַחֲקוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ וְאֵין
23 אָנוּ יְכוֹלִים כו׳ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת48, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר עִנְיַן הַבִּטּוּל,
24 הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר49 וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ
25 אוֹיְבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלּוֹתָם לְהָפֵר
26 בְּרִיתִי אִתָּם, שֶׁזּוֹהִי הַכְּרִיתַת־בְּרִית שֶׁכָּרַת הַקָּבָּ״ה עִם
27 מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. דְּהִנֵּה, לְעֵיל מִינֵּיהּ כְּתִיב50 וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי

28 (כהמשך הפסוק) **כֵּן בְּחִינַת**
29 **רַעְיָתִי יָפָתִי, וְהַיְנוּ עַל־**
30 **יְדֵי הַהַמְשָׁכָה דְּתוֹרָה**
31 **וּמִצְוֹת, דְּרַעְיָתִי הוּא עִנְיַן**
32 **הַתּוֹרָה, כִּי רַעְיָתִי הוּא**
33 **מִלְּשׁוֹן רוֹעֶה** כרועה הזן
34 ומפרנס את צאנו, **כְּמַאֲמַר**
35 **רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**45 **יִשְׂרָאֵל**
36 **מְפַרְנְסִין לַאֲבִיהֶם**
37 **שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּפַרְנָסָה הִיא**
38 **בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת** כמזון הנכנס באדם בפנימיותו וגורם לחיבור הנשמה עם
39 הגוף (שללא מזון, תיפרד חס־ושלום הנשמה מהגוף), כך ישראל ׳מפרנסין׳
40 וממשיכים את ׳אביהם שבשמים׳ בבחינת ׳פנימיות׳, **דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה,**
41 **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**46 **וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי** - בלימוד התורה ממשיכים גילוי
42 אלוקות שיאיר בעולם באופן ׳פנימי׳, כמזון המתאחד עם האדם, **וְיָפָתִי**

44) שה״ש ב, י. שם, יג. 45) ראה זח״ג ז, ב. יל״ש פרשתנו רמז תיח. 46) תהלים מ, ט. 47) ראה שבת קיג, א. 48) תפלת מוסף דיו״ט. 49) בחוקותי כו, מד. 50) שם, מב.

ביאור בדרך אפשר

אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכּוֹר, וְהַיְנוּ דְּכַאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת אֶרֶץ (-ביטול), אַזַי מַסְפִּיק הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּהָאֲבוֹת, דִּבְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ הַהֶאָרָה מֵהָאֲבוֹת - האבות הקדושים (אברהם, יצחק ויעקב) המשיכו בירושה לבניהם אחריהם כוח זה שעל ידי הביטול שבבחינת 'ארץ' ימשיכו הקדושה בקיום המצוות. אָמְנָם בהמשך הפסוקים מדובר במצב כַּאֲשֶׁר הֵם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם, שֶׁבִּחִינַת אֶרֶץ הִיא בְּגָלוּת, שֶׁתְּמוּרַת הַבִּטּוּל דִּקְדֻשָּׁה, הֲרֵי זֶה בִּ'לְעֵמַת־זֶה', הִנֵּה גַּם אָז לֹא מְאַסְתִּים לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם, שֶׁזֶּהוּ הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמִשֶּׁה. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר[51] בהמשך לפסוק "לא מאסתים להפר בריתי אתם" - וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשׁוֹנִים, וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּהְיֶה (כבקשת משה רבינו) וְנִפְלִינוּ [=ניבדל. תודגש מעלתנו] אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה[52], לְפִי שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוּת אֵין הֶבְדֵּל כְּלָל בֵּין יִשְׂרָאֵל לִשְׁאָר הָאֻמּוֹת, עַד שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לַטְּעָנָה (כמו שטענו מלאכי השרת לפני הקדוש־ברוך־הוא קודם גאולת מצרים) הַלְּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהַלְּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ'[53], מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה גַּם אָז וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשׁוֹנִים, שֶׁזֶּהוּ הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמִשֶּׁה. וְעִנְיָן זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[54] וַיַּעֲבֹר הָוָי' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא הָוָי' הָוָי', וְהוּא עִנְיָן הַהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת[55]. דְּהִנֵּה, בָּאֲבוֹת כְּתִיב[56] וּשְׁמִי הָוָי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, דְּאַף שֶׁגַּם בָּאֲבוֹת נִזְכַּר שֵׁם הָוָי', הֲרֵי זֶה רַק הָוָי' דִּלְתַתָּא, אֲבָל שֵׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא לֹא נִתְגַּלָּה לָאָבוֹת, וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וּשְׁמִי הָוָי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, לֹא נִכַּרְתִּי לָהֶם בְּמִדַּת הָאֲמִתִּית שֶׁלִּי[57], דְּהָאֲמִתִּית דְּשֵׁם הָוָי', דְּהַיְנוּ דִּלְעֵילָא, לֹא נִתְגַּלָּה אֵצֶל הָאָבוֹת. וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, אַזַי מַסְפִּיק גַּם הַהַמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הָאָבוֹת, אֲבָל כַּאֲשֶׁר אֵינָם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, אַזַי צָרִיךְ לִכְרִיתַת־בְּרִית דְּמִשֶּׁה דַּוְקָא, שֶׁהִיא מִצַּד שֵׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא דַּוְקָא, שֶׁמִּצַּד זֶה הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע[58]. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב גַּבֵּי מֹשֶׁה[59] הִנֵּה אָנֹכִי כּוֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמֶּךָ אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ גּוֹי' כִּי נוֹרָא הוּא, דְּמַה שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ, הַיְנוּ שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, לְפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה

ביאור בדרך אפשר

הוי'), וְהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא [=דרגה עליונה שבשם הוי'] שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת[55] - שם הוי' ['י' ה' ו' ה'] ישנו כפי שהוא ב'סדר השתלשלות' בעולמות העליונים, שם מאיר באופן מדוד ומוגבל, וישנו כפי שהוא 'למעלה מהשתלשלות' שם מאיר באופן בלתי מוגבל, ומדרגה זו היא ההמשכה של י"ג מדות הרחמים, ממדרגה עליונה זו קיימת האפשרות למחילת העוונות, "נושא עוון ועובר על פשע". דְּהִנֵּה, בָּאֲבוֹת כְּתִיב[56] וּשְׁמִי הָוָי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, דְּאַף שֶׁגַּם בָּאֲבוֹת נִזְכַּר שֵׁם הָוָי', הֲרֵי זֶה רַק הָוָי' דִּלְתַתָּא, אֲבָל שֵׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא לֹא נִתְגַּלָּה לָאָבוֹת, וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וּשְׁמִי הָוָי' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, לֹא נִכַּרְתִּי לָהֶם בְּמִדַּת הָאֲמִתִּית שֶׁלִּי[57], דְּהָאֲמִתִּית דְּשֵׁם הָוָי', דְּהַיְנוּ הָוָי' דִּלְעֵילָא, לֹא נִתְגַּלָּה אֵצֶל הָאָבוֹת. וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, אַזַי מַסְפִּיק גַּם הַהַמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הָאָבוֹת, אֲבָל כַּאֲשֶׁר אֵינָם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, אַזַי צָרִיךְ לִכְרִיתַת־בְּרִית דְּמִשֶּׁה דַּוְקָא, שֶׁהִיא מִצַּד שֵׁם הָוָי' דִּלְעֵילָא דַּוְקָא, שֶׁמִּצַּד זֶה הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע[58]. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב גַּבֵּי מֹשֶׁה[59] הִנֵּה אָנֹכִי כּוֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמֶּךָ אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ גּוֹי' כִּי נוֹרָא הוּא, דְּמַה שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְּכָל הָאָרֶץ, הַיְנוּ שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת אֶרֶץ, לְפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה מִבְּחִינַת אֶרֶץ,

---

51) שם, מה. 52) תשא לג, טז. 53) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כז. 54) תשא לד, ו. 55) ראה גם ד"ה היושבת בגנים דש"פ וארא, מבה"ח שבט שנה זו פ"ה (תו"מ חי"ח ע' 323). וש"נ. 56) ר"פ וארא. 57) פרש"י עה"פ. 58) מיכה ז, יח. 59) תשא לד, י.

ביאור בדרך אפשר

וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת אֶרֶץ, הַיְינוּ לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ הִנֵּה אָנֹכִי כּוֹרֵת בְּרִית, אָנֹכִי דַּיְקָא, אָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי[60] [=(רק) אני הוא שיודע מי אני. דרגה נעלמה שאינה מושגת כלל לנבראים]. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב כִּי נוֹרָא הוּא, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[61] דִּבְתְחִלָּה (בזמן משה רבנו) אָמְרוּ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, וְאַחַר־כָּךְ (בזמן ירמיהו) לֹא אָמְרוּ וְהַנּוֹרָא, שֶׁהֲרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, אם כן, אַיֵּה נוֹרְאוֹתָיו? עַד שֶׁהֶחְזִירוּ עֲטָרָה לְיוֹשְׁנָהּ, לְפִי שֶׁזֶּה גּוּפָא שֶׁעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, הֵן נוֹרְאוֹתָיו [=״שכובש יצרו כל השנים הללו שנשתעבדו בהן ומאריך אפו על כל הגזירות שגזרום על בניו״. (רש״י)], וְהַיְנוּ, שֶׁזֶּה גּוּפָא שֶׁהֵיכַל הֲוָיָ׳ שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּגָלוּת, וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ, הִנֵּה הֵן הֵן נוֹרְאוֹתָיו, שֶׁהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁמִּצַּד הַמְשָׁכָה זוֹ הִנֵּה בְּכָל מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה הֲרֵי הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. וּבִכְפָרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בַּקָּשַׁת מֹשֶׁה הִיא עַל ב׳ עִנְיָנִים. הָא׳, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם, תִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה מִצַּד י״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְהַב׳, דְּאַף שֶׁמִּצַּד הַהַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הֲרֵי אִם צָדַקְתָּ מַה תִּתֶּן לוֹ גו׳[62], וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה גַּם לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, הַבַּקָּשָׁה הִיא וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְיִשְׂרָאֵל דַּוְקָא. וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁהַהַמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הַמַּקִּיף שֶׁיְּכוֹלָה לְמָשֵׁךְ גַּם בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם הִיא רַק מִצַּד חִיצוֹנִיּוּת הַמַּקִּיף, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ רַק בִּבְחִינַת מַקִּיף גַּם לַחִיצוֹנִים, אֲבָל מִצַּד פְּנִימִיּוּת הַמַּקִּיף, הַהַמְשָׁכָה הִיא רַק בִּפְנִימִיּוּת לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא. וְעִנְיָן זֶה הוּא מִצַּד הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּהַקָּבָּ״ה וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּכָל הָאוֹפַנִּים שֶׁיִּהְיוּ תִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא.

ביאור בדרך אפשר

מִבְּחִינַת אֶרֶץ, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת אֶרֶץ, הַיְינוּ לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ הִנֵּה אָנֹכִי כּוֹרֵת בְּרִית, אָנֹכִי דַּיְקָא, אָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי[60]. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב כִּי נוֹרָא הוּא, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[61] דִּבְתְחִלָּה אָמְרוּ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, וְאַחַר־כָּךְ לֹא אָמְרוּ וְהַנּוֹרָא, שֶׁהֲרֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, אַיֵּה נוֹרְאוֹתָיו, עַד שֶׁהֶחְזִירוּ עֲטָרָה לְיוֹשְׁנָהּ, לְפִי שֶׁזֶּה גּוּפָא שֶׁעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ וְהוּא שׁוֹתֵק, הֵן הֵן נוֹרְאוֹתָיו, וְהַיְנוּ, שֶׁזֶּה גּוּפָא שֶׁהֵיכַל הֲוָיָ׳ שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּגָלוּת, וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְרַקְּדִים בְּהֵיכָלוֹ, הִנֵּה הֵן הֵן נוֹרְאוֹתָיו, שֶׁהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁמִּצַּד הַמְשָׁכָה זוֹ הִנֵּה בְּכָל מַצָּב שֶׁיִּהְיֶה הֲרֵי הוּא נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. וּבִכְפָרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה בַּקָּשַׁת מֹשֶׁה הִיא עַל ב׳ עִנְיָנִים. הָא׳, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם, תִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה מִצַּד י״ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְהַב׳, דְּאַף שֶׁמִּצַּד הַהַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הֲרֵי אִם צָדַקְתָּ מַה תִּתֶּן לוֹ גו׳[62], וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה גַּם לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם, מִכָּל־מָקוֹם, הַבַּקָּשָׁה הִיא וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְיִשְׂרָאֵל דַּוְקָא. וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁהַהַמְשָׁכָה שֶׁמִּצַּד הַמַּקִּיף שֶׁיְּכוֹלָה לְמָשֵׁךְ גַּם בְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם הִיא רַק מִצַּד חִיצוֹנִיּוּת הַמַּקִּיף, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ רַק בִּבְחִינַת מַקִּיף גַּם לַחִיצוֹנִים, אֲבָל מִצַּד פְּנִימִיּוּת הַמַּקִּיף, הַהַמְשָׁכָה הִיא רַק בִּפְנִימִיּוּת לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא. וְעִנְיָן זֶה הוּא מִצַּד הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּהַקָּבָּ״ה וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּכָל הָאוֹפַנִּים שֶׁיִּהְיוּ תִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא.

לסיכום, כריתת הברית עם משה בנוסף לאבות, היא על הקשר הפנימי החזק בין ישראל לקדוש־ברוך־הוא גם בזמן בו נשמות ישראל, ׳ארץ׳, נמצאים בגלות, ומפני זה גם בזמן החטא, הרי הוא ״נושא עוון ועובר על פשע״.

בפרק הבא יתבאר כי ב׳כריתת ברית׳ עם משה רבנו ניתן כוח לבני ישראל על ענין התשובה. ובזה מעלה יתירה על כריתת הברית עם אברהם, כיון שהכוח לעבודת התשובה הוא ממקום עמוק ופנימי ביותר באלקות, והוא בחי׳ ׳בעל הרצון׳ שלמעלה ממדרגת ה׳רצון׳. כלומר: שתי מדרגות הן ברצון העליון: רצון העליון כפי שמלובש בתורה ומצוות. ובעומק יותר ׳עצם׳ כוח הרצון שאינו מלובש בשום ענין פרטי וממנו נובעים כל הרצונות. כאשר אדם עובר על רצונו יתברך פוגם הוא ברצונו יתברך שציוה לעשות המצוה. אמנם, כדי לשוב בתשובה ולכפר על העוונות צריך לעורר התגלות דרגת ׳בעל הרצון׳ שלמעלה מהרצון הפרטי שבמצוות ומכוח זה מגיעה הסליחה והמחילה.

60) ראה לקו״ת פינחס פ, ב. ובכ״מ. 61) ראה יומא סט, ב. ילקוט שמעוני נחמי׳ רמז תתרעא. 62) איוב לה, ז.

ביאור בדרך אפשר

ו) **וְהִנֵּה** הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה הִיא הַנְּתִינַת כֹּחַ גַּם עַל עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, וְהַיְנוּ, שֶׁהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ הִיא עַל עִנְיַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה הִיא עַל עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וּמוּבָן, שֶׁהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה הִיא מִבְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעַ בְּעֹמֶק יוֹתֵר מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁלָּכֵן מוֹעִילָה הַתְּשׁוּבָה גַּם כַּאֲשֶׁר חָטָא, שֶׁעָבַר עַל אֵיזֶה מִצְוַת־עֲשֵׂה, וְגַם כְּשֶׁעָבַר עַל לֹא־תַעֲשֶׂה. דְּהִנֵּה, יֵשׁ חִלּוּק בֵּין מִצְוַת־עֲשֵׂה לְמִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, דְּמִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם בְּעֹמֶק יוֹתֵר. וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בָּאָדָם לְמַטָּה, שֶׁכַּאֲשֶׁר מְמַלְּאִים אֶת רְצוֹנוֹ הִנֵּה עַל־יְדֵי מִלּוּי הָרָצוֹן מַגִּיעִים רַק בִּבְחִינַת הָרָצוֹן, וּבִכְדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֵיזֶה רָצוֹן בָּאָדָם הֲרֵי זֶה בְּדֶרֶךְ צִמְצוּם מֵהַנֶּפֶשׁ עַצְמוֹ. אֲבָל כַּאֲשֶׁר עוֹשִׂים הֵפֶךְ רְצוֹנוֹ הֲרֵי זֶה נוֹגֵעַ בּוֹ בְּעַצְמוֹ. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן בְּעִנְיַן מִצְוַת־עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, דְּמִצְוַת־עֲשֵׂה הַיְינוּ שֶׁמְּמַלְּאִים רְצוֹנוֹ, שֶׁעִנְיָן זֶה נוֹגֵעַ רַק בִּבְחִינַת הָרָצוֹן, אֲבָל הָעִנְיָן דְּלֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁהוּא מְנַגֵּד, הֲרֵי זֶה נוֹגֵעַ גַּם בִּבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן, וְכַמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי[63]. אָמְנָם, עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה מוֹעִילָה גַּם עַל לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁבִּבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן גּוּפָא מַגַּעַת הַתְּשׁוּבָה בְּעֹמֶק יוֹתֵר. וְלָכֵן, הִנֵּה גַּם בָּאָדָם לְמַטָּה יוֹתֵר מַגַּעַת עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה בְּעֹמֶק יוֹתֵר בַּנֶּפֶשׁ מֵאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְמוֹ כֵן גַּם לְמַעְלָה הֲרֵי זֶה מַגִּיעַ בִּבְחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר, שֶׁלָּכֵן הִנֵּה בְּמָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים הִנֵּה צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲמֹד[64]. וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הִנֵּה גַּם הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלְּאַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁקֹּדֶם הַתְּשׁוּבָה.

ז) **וְזֶהוּ** כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה ב' פֵּרוּשִׁים. פֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁכִּי תִשָּׂא הוּא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה בְּרֵעֲךָ, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה שֶׁהֵם חַיָּבִים לִי, שֶׁהוּא עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה, וּפֵרוּשׁ הַ'תּוֹרָה אוֹר' שֶׁכִּי תִשָּׂא הוּא מִלְּשׁוֹן נְשִׂיאוּת רֹאשׁ וְהַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. וּב' עִנְיָנִים אֵלּוּ, הִנֵּה כְּמוֹ

ביאור בדרך אפשר

1 ו) וְהִנֵּה הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה הִיא הַנְּתִינַת כֹּחַ גַּם עַל עִנְיַן
2 הַתְּשׁוּבָה, וְהַיְנוּ, שֶׁהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ הִיא נתינת
3 כוח עַל עִנְיַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שתשכון הקדושה למטה על־ידי קיום
4 התורה ומצוות, וְהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה הִיא נתינת כוח עַל עִנְיַן
5 הַתְּשׁוּבָה. וּמוּבָן,
6 שֶׁהַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה
7 הִיא מִבְּחִינָה נַעֲלִית
8 יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי עִנְיַן
9 הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעַ בְּעֹמֶק
10 יוֹתֵר מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה
11 וּמִצְוֹת, שֶׁלָּכֵן מוֹעִילָה
12 הַתְּשׁוּבָה גַּם כַּאֲשֶׁר
13 חָטָא, שֶׁעָבַר עַל אֵיזֶה
14 מִצְוַת־עֲשֵׂה, וְגַם אפילו
15 כְּשֶׁעָבַר עַל לֹא־תַעֲשֶׂה.
16 דְּהִנֵּה, יֵשׁ חִלּוּק בֵּין
17 מִצְוַת־עֲשֵׂה לְמִצְוַת
18 לֹא־תַעֲשֶׂה, דְּמִצְוַת לֹא־
19 תַעֲשֶׂה הֵם בְּעֹמֶק יוֹתֵר.
20 וְיוּבָן זֶה עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל
21 בָּאָדָם לְמַטָּה, שֶׁכַּאֲשֶׁר
22 מְמַלְּאִים אֶת רְצוֹנוֹ הִנֵּה
23 עַל־יְדֵי מִלּוּי הָרָצוֹן
24 מַגִּיעִים רַק בִּבְחִינַת
25 הָרָצוֹן, וּבִכְדֵי לְהַמְשִׁיךְ
26 אֵיזֶה רָצוֹן בָּאָדָם הֲרֵי זֶה
27 בְּדֶרֶךְ צִמְצוּם מֵהַנֶּפֶשׁ
28 עַצְמוֹ. (במאמר "המשך תרס"ו
29 מבאר זאת, שאפשר לפעול על
30 האדם שירצה ויתענג מדברים
31 שונים, אך האדם המרומם -
32 שנפשו לא נצטמצמה לדברים
33 אלו, כמו מלך, אשר נפשו אינה
34 נתפסת בדברים קטני הערך, לא
35 ימשך כלל אחריהם, אמנם כאשר
36 ישנם דברים ששנאה נפשו
37 אותם, גם דברים קטני הערך,
38 יתעורר מאוד ויגזור להתרחק
39 מהם, וכן כאשר אכן ירחקו
40 אותם ירגיש זאת היטב) אֲבָל
41 כַּאֲשֶׁר עוֹשִׂים הֵפֶךְ רְצוֹנוֹ
42 הֲרֵי זֶה נוֹגֵעַ בּוֹ בְּעַצְמוֹ.
43 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוּבָן בְּעִנְיַן
44 מִצְוַת־עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה,
45 דְּמִצְוַת־עֲשֵׂה הַיְינוּ
46 שֶׁמְּמַלְּאִים רְצוֹנוֹ, שֶׁעִנְיָן

ביאור בדרך אפשר

47 זֶה נוֹגֵעַ רַק בִּבְחִינַת הָרָצוֹן, אֲבָל הָעִנְיָן דְּלֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁהוּא
48 מְנַגֵּד, הֲרֵי זֶה נוֹגֵעַ גַּם בִּבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן, וְכַמְּבֹאָר
49 בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי[63]. אָמְנָם, עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
50 מוֹעִילָה גַּם עַל לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁבִּבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן
51 גּוּפָא מַגַּעַת הַתְּשׁוּבָה
52 בְּעֹמֶק יוֹתֵר. וְלָכֵן, הִנֵּה
53 גַּם בָּאָדָם לְמַטָּה מַגַּעַת
54 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה בְּעֹמֶק
55 יוֹתֵר בַּנֶּפֶשׁ מֵאֲשֶׁר
56 הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
57 וּכְמוֹ כֵן גַּם לְמַעְלָה הֲרֵי
58 זֶה מַגִּיעַ בִּבְחִינָה נַעֲלִית
59 יוֹתֵר, שֶׁלָּכֵן הִנֵּה בְּמָקוֹם
60 שֶׁבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים
61 הִנֵּה צַדִּיקִים גְּמוּרִים
62 אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲמֹד[64].
63 וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הִנֵּה
64 גַּם הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה
65 וּמִצְוֹת שֶׁלְּאַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה
66 הִיא בִּבְחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר
67 מֵאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה
68 וּמִצְוֹת שֶׁקֹּדֶם הַתְּשׁוּבָה.
69 ז) וְזֶהוּ כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ
70 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה ב'
71 פֵּרוּשִׁים (כמבואר בפרק א').
72 פֵּרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁכִּי תִשָּׂא
73 הוּא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה
74 בְּרֵעֲךָ, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה
75 שֶׁהֵם חַיָּבִים לִי, שֶׁהוּא
76 עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה,
77 וּפֵרוּשׁ הַ'תּוֹרָה אוֹר' שֶׁכִּי
78 תִשָּׂא הוּא מִלְּשׁוֹן
79 נְשִׂיאוּת רֹאשׁ וְהַמְשָׁכַת
80 הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא עִנְיַן
81 הָעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת -
82 הבא כתוצאה מכך שהאמונה
83 אינה נשארת באופן מקיף אלא
84 חודרת לאדם לפנימיותו. וּב'
85 עִנְיָנִים אֵלּוּ, הִנֵּה כְּמוֹ

---

63) ו, ד ואילך. 64) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהֵם מִצַּד שרשם למעלה לְמַעְלָה, הֲרֵי הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל עִנְיַן
הַתְּשׁוּבָה הִיא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵהַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
וְרַק כְּמוֹ שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים לְמַטָּה, הִנֵּה הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל
הַתְּשׁוּבָה הִיא כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל הֵם בְּשִׁפְלוּת הַמַּצָּב, מַה־שֶּׁאֵין־
כֵּן הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתּוֹרָה
וּמִצְוֹת וְהַמְשָׁכַת
הָאֱמוּנָה. וְזֶהוּ שֶׁגַּם
הָעִנְיָן דְּכִי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן
כִּי תַשֶּׂה, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה
שֶׁהֵם חַיָּבִים לִי (עבודת
התשובה), הוּא עַל־יְדֵי
מֹשֶׁה דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי
הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתְּשׁוּבָה
הִיא מִצַּד הַכְּרִיתַת־בְּרִית
דְּמֹשֶׁה דַּוְקָא כַּנַּ״ל, וְלָכֵן
נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה כִּי תִשָּׂא
מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה. וְאוֹמְרוֹ
שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה שֶׁהֵם חַיָּבִים
לִי, הַיְינוּ יְשַׁלְּמוּ
וַיַּשְׁלִימוּ, לְפִי שֶׁלְּמַעְלָה
הוּא רַק חֲצִי צוּרָה בִּלְבַד,
וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי
עֲבוֹדָתָם הֵם מַשְׁלִימִים
וּמַתְמִימִים כִּבְיָכוֹל אֶת
הַקָּבָּ״ה, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן
עִנְיַן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, לְפִי
שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא רַק
מַחֲצִית בִּלְבַד. וְזֶהוּ גַּם

ביאור בדרך אפשר

כֵּן שַׁיָּכוּת ב׳ הַפְּרוּשִׁים, דְּעַל־יְדֵי כִּי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה,
שֶׁהוּא עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה תּוֹסֶפֶת כֹּחַ גַּם בְּהָעִנְיָן
דְּכִי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן נְשִׂיאוּת רֹאשׁ וְהַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה, וְכַנַּ״ל
שֶׁהַתְּשׁוּבָה מוֹסֶפֶת כֹּחַ גַּם בָּעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי
הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֵׂית הַמְשָׁכָה
יְתֵרָה בָּעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה
וּמִצְוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה מִשְׁכָּן לוֹ
יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[65]
וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי
בְּתוֹכָם, בְּתוֹכָם דַּיְקָא
[=דייק לומר ׳ושכנתי בתוכם׳
ולא ׳ושכנתי בתוכו׳ (בתוך
המשכן)], כיון שהשכינה שורה
בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד[66]
בעבודתו בקיום התורה ומצוות.

שֶׁהֵם מִצַּד לְמַעְלָה, הֲרֵי הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה
הִיא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵהַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְרַק
כְּמוֹ שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים לְמַטָּה, הִנֵּה הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתְּשׁוּבָה
הִיא כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל הֵם בְּשִׁפְלוּת הַמַּצָּב, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן
הַנְּתִינַת כֹּחַ עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְהַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה. וְזֶהוּ
שֶׁגַּם הָעִנְיָן דְּכִי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה
שֶׁהֵם חַיָּבִים לִי, הוּא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה דַּוְקָא, שֶׁהֲרֵי הַנְּתִינַת
כֹּחַ עַל הַתְּשׁוּבָה הִיא מִצַּד הַכְּרִיתַת־בְּרִית דְּמֹשֶׁה דַּוְקָא
כַּנַּ״ל, וְלָכֵן נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה כִּי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה.
וְאוֹמְרוֹ שֶׁיְּשַׁלְּמוּ מַה שֶׁהֵם חַיָּבִים לִי, הַיְינוּ יְשַׁלְּמוּ
וַיַּשְׁלִימוּ, לְפִי שֶׁלְּמַעְלָה הוּא רַק חֲצִי צוּרָה בִּלְבַד, וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי
עֲבוֹדָתָם הֵם מַשְׁלִימִים וּמַתְמִימִים כִּבְיָכוֹל אֶת הַקָּבָּ״ה, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, לְפִי
שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא רַק מַחֲצִית בִּלְבַד. וְזֶהוּ גַּם כֵּן שַׁיָּכוּת ב׳ הַפְּרוּשִׁים, דְּעַל־יְדֵי כִּי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן כִּי תַשֶּׂה,
שֶׁהוּא עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה תּוֹסֶפֶת כֹּחַ גַּם בְּהָעִנְיָן דְּכִי תִשָּׂא מִלְּשׁוֹן נְשִׂיאוּת רֹאשׁ וְהַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה,
וְכַנַּ״ל שֶׁהַתְּשׁוּבָה מוֹסֶפֶת כֹּחַ גַּם בָּעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֵׂית הַמְשָׁכָה יְתֵרָה בָּעֲבוֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה מִשְׁכָּן לוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[65] וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, בְּתוֹכָם דַּיְקָא, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד[66].

65) תרומה כה, ח. 66) ראשית חכמה שער האהבה רפ״ו (קרוב לתחלתו (ד״ה ושני פסוקים)). אלשיך תרומה עה״פ. של״ה שכה, ב. שכו, ב.

אגרות קודש

ב״ה, ב׳ אד״ש, תשי״ז
ברוקלין.

הרה״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מוה׳ ניסן שי׳

שלום וברכה!

...אינו כותב ע״ד התרב[ות] מספר החבירות המשתמשות בהמקוה אבל בודאי מתעסקים בזה ככל הדרוש, ואף שפעולות אלו אינן נדפסות במכ״ע, אבל ידוע עניני ליובאוויטש בכל מקום שבאים, להתענין בכל עניני היהדות אף כי לא תמיד באופן רשמי...

בברכה לבשו״ט

בס"ד. שיחת שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש חודש אדר־שני, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. בשבת זו קורין פרשת שקלים – זכר לנתינת מחצית השקל.

על[1] הפסוק[2] "זה יתנו גו'", איתא בירושלמי[3]: "אמר ר' מאיר, כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו, כזה יתנו" – דכיון שמשה נתקשה בו, שהוקשה למשה הענין דמחצית השקל, לכן הראה לו הקב"ה כו'.

ומבואר בתוספות בחולין[4], שלמשה לא הוקשה מה פירוש "מחצית השקל", "אלא שתמה על הדבר"[5] שאמר הקב"ה שיתנו "כופר נפשו"[6]: איך שייך ליתן כופר נפשו, הרי "עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו"[7], ועדיין לא נגע[8].

ועל־פי־זה צריך להבין: כיצד נתיישב למשה רבינו הענין, איך שייך "כופר נפשו" – על־ידי־זה שהקב"ה הראה לו "מטבע של אש" מתחת כסא הכבוד?

ב. כדי להבין ענין זה[9], יש לבאר תחלה את הענין ד"מטבע של אש" מתחת כסא הכבוד, שיש בזה ג' ענינים: א) מטבע. ב) אש. ג) כסא הכבוד.

מטבע: איתא בגמרא[10] ש"מטבע" הוא – חריף לצאת. זהו החילוק בין מטבע לשוה כסף: שוה כסף אינו נערך אצל כולם בשוה, שכן, האחד זקוק לחפץ זה יותר, ולכן הוא שוה בעיניו יותר, השני זקוק לחפץ זה פחות, ולכן הוא שוה בעיניו פחות, והשלישי אינו זקוק לו כלל. אבל מטבע הוא חריף לצאת, דהיינו שמטבע יש לו שווי קבוע, והוא שוה אצל הכל.

אש: ידוע החילוק בין אש לשאר היסודות. שאר היסודות יורדים למטה, ואפילו רוח שאינו יורד למטה, אבל מכל־מקום נשאר במקומו שבו נמצא, והרי מקומו למטה, "ורוח אלקים מרחפת על פני המים"[11], ובאותו מקום נשאר הוא; אבל אש – בטבעו עולה למעלה, עד שצריכים לחפש תחבולות שונות כיצד להמשיך את האש ולהחזיקו למטה שיאיר שם[12].

כסא הכבוד: בכסא הכבוד עצמו ישנם שני ענינים: א) כסא. ב) כבוד. "כסא" הוא מלשון כיסוי, כמו שכתוב בספרים[13]. "כבוד" פירושו שהכסא מוסיף כבוד. ועל־דרך־משל במלך בשר ודם, שעל־ידי־זה שיושב על כסא כבודו הרי זה מוסיף כבוד.

לכאורה הרי הם ענינים הפכיים, כי כבוד בא על־ידי התגלות דוקא. בשעה שהמלך מגלה את גדולתו, הרי הוא מטיל פחד על כולם, וכולם נותנים לו כבוד. מה־שאין־כן בשעה שהוא נחבא ונסתר, אין זה פועל כבוד כלל, ואדרבה. ואם כן, מהו החיבור ד"כסא הכבוד", הרי אלו ענינים הפכיים?

אך הענין הוא, כלשון המגיד[14], שאם היה מאיר רוב וגודל הבהירות שלמעלה, לא היו הנבראים יכולים לקבל ממנו. ולכן מוכרח להיות כיסוי המעלים ומסתיר על הבהירות. אבל אין זה העלם והסתר לגמרי, אלא רק מעלים ומסתיר על האור שלמעלה ממה שהנבראים יכולים לקבל, ועל־ידי־זה מתגלה האור שבערך הנבראים, וגילוי זה פועל בהם שיתנו כבוד להקב"ה.

---

1) מכאן עד סוס"י – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 178 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

2) תשא ל, יג.

3) שקלים פ"א ה"ד.

4) מב, א ד"ה זאת החי'.

5) ובמדרש (במדב"ר פי"ב, ג) איתא ש"הרתיע לאחוריו" (מהנחה בלתי מוגה).

6) תשא שם, יב.

7) איוב ב, ד.

8) ראה במדב"ר שם.

9) ראה גם שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים תשי"ב ס"ג (תו"מ ח"ד ע' 336). וש"נ.

10) ב"מ מד, ב.

11) בראשית א, ב.

12) ראה תניא פי"ט. במדב"ר פי"ד, יב.

13) ראה או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) מה, ד. ובכ"מ.

14) או"ת בתחלתו. וראה גם תו"א לרבנו הזקן בתחלתו.

וזהו גם כן ענין הכסא כפשוטו: על כסא יושבים, וידוע שישיבה הוא ענין ההשפלה. כשאדם עומד הרי הוא גבוה יותר, וישיבה היא השפלה. וזהו ענין כסא הכבוד, שהקב"ה מצמצם ומשפיל את עצמו לנבראים[15].

על כך מורים גם האותיות "כסא" ב"כסא הכבוד" — כס אל"ף[16]: האל"ף — אור אין־סוף ברוך־הוא, אלופו של עולם — מתכסה ב"כס", ועל־ידי־זה הוא מתגלה לנבראים.

וזהו ענין כסא הכבוד — החיבור דהקב"ה עם נבראים, ראשית התגלות אור אין־סוף ברוך־הוא בנבראים (כידוע דכסא הכבוד הוא בבריאה[17], עולם הכסא[18]).

ג. הגילוי דכסא הכבוד מעורר בנבראים שתי תנועות שונות — רצוא ושוב.

רצוא: כיון שהנבראים מרגישים הפלאת האלקות ("די רייכקייט פון ג־טלעכקייט"), שאינם יכולים להכילה בכלים שלהם, לא בשכל ולא בהרגש הלב, הרי זה מעורר אצלם רצוא וכליון, שיוצאים מהכלים וההגבלות שלהם, ורוצים להכלל באלקות.

— המדריגה שלמעלה לגמרי מכסא הכבוד, לא שייך שתעורר כלות הנפש, דמכיון שהיא באין־ערוך לגמרי, לא שייך להרגיש אפילו הפלאה בזה. אבל המדריגה דכסא הכבוד, שייך שיורגש, על־כל־פנים, ההפלאה שבזה —

שוב: בידעם את הרצון והכוונה דהקב"ה, ש"נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[19], שלכן העלים עצמו על־ידי כסא הכבוד, כדי להיות נמשך בנבראים[20] — הרי זה מעורר תנועה של שוב, לעמוד בקבלת עול ולקיים תורה ומצוות כאן למטה.

ד. שתי התנועות דרצוא ושוב, הן גם שני הענינים ד"מטבע" ו"אש":

רצוא הוא הענין ד"אש", שטבעו לעלות למעלה — רצוא וכליון לעלות למעלה. שוב הוא הענין ד"מטבע", שחריף לצאת — מתקבל אצל הכל ושוה אצל הכל.

כי, החילוק בין רצוא ושוב הוא:

רצוא הוא מצד הרגש הנברא. הוא מרגיש את ההפלאה דאלקות כפי שהוא למעלה ומופלא מהכוחות שלו, וזה מעורר בו כלות הנפש. ובמילא ישנם בזה חילוקי מדריגות, כי הרצון והכליון תלוי לפי גודל ההבנה וההרגש בעילוי וההפלאה דאלקות לגבי רצונו, שכלו ומדותיו.

מה־שאין־כן העבודה דשוב — אינה מצד השערת הריחוק והפלאת האלקות לגבי ההגבלות שלו, אלא מצד קבלת עול מלכות שמים, שרצונו למלא את רצונו של הקב"ה, וממילא הרי זה שוה אצל הכל.

עוד טעם לכך ש"מטבע" מורה על "שוב": "מטבע" הוא מלשון טבע.

שני הפירושים ב"מטבע" קשורים זה בזה, כי, מה שמטבע הוא חריף לצאת, ויש לו שווי קבוע — אין זה תלוי בהרגש כל אדם המשתמש בו, אלא זהו "טבע" ותוצאה מתכונות חומר המטבע וכיוצא בזה, ולכן הרי זה בשוה לריבוי בני־אדם השונים זה מזה בכל שאר עניניהם. וזהו הענין ד"שוב" וקבלת עול — השוואה בכל אחד ואחד, ובאה מההכרה שהקב"ה רוצה, כביכול, "דירה בתחתונים" בעולם, בגשמיות ובלבושי הטבע.

ה. התכלית היא, שיהיה "מטבע של אש" — החיבור ד"מטבע" ו"אש" יחד.

בטבע בני־אדם, בשעה שעושים ענין מצד ההרגש — יש בזה חיות והתלהבות (שזהו טעם נוסף על כך שרצוא נקרא בשם "אש", מצד החיות וההתלהבות שבאש), אבל בשעה שעושים ענין מצד קבלת עול — אין בזה להט ("קאָך") וחיות[21].

---

15) ראה תו"א שם, ב. משפטים עז, א. ובכ"מ.

16) ראה תו"א משפטים שם.

17) שהרי למעלה מבריאה — אין שום מציאות, שהרי באצילות "איהו וחיוהי וגרמוהי חד" (תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב)), ורק בבריאה היא התחלת הישות, אפשרות המציאות (מהנחה בלתי מוגה).

18) ראה ע"ח שער כסה"כ (שמ"ו). הובא בלקו"ת האזינו עד, סע"ד. הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ה ע' רלח הערה 39.

19) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

20) כלומר: תוכנו של כסא הכבוד הוא — ההעלם שעל־ידו מתגלית הכוונה הפנימית דדירה בתחתונים. אבל מצד מדריגות נעלות יותר — לא נרגשת כוונה זו (מהנחה בלתי מוגה).

21) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 426 ואילך. תו"מ חי"ג ע' 22 ואילך.

אבל צריך להיות "מטבע של אש", שני הענינים יחד, שיהיה "מטבע", קבלת עול, ויחד עם זה שיהיה בזה התלהבות ולהט. הלהט יהיה לא בענינים שהוא רוצה, אלא בענינים של קבלת עול מלכות שמים.

ו. כיצד פועלים שיהיו שני ההפכים יחד? — הנה בכח הנברא אין זה אפשרי, אלא ענין זה הוא מצד התגלות האלקות בנבראים, שהוא נושא הפכים.

וזהו פירוש "מטבע של אש" מתחת כסא הכבוד: מנין בא ה"מטבע של אש" — מתחת כסא הכבוד, שהוא ראשית התגלות אלקות בנבראים, כנ"ל.

בפרטיות בנשמות ישראל — הנה כסא הכבוד הוא עצם הנשמה החצובה מתחת כסא הכבוד[22], שבה הוא הניצוץ קטן שבבורא[23]. ומצד זה ישנה העבודה ד"מטבע של אש".

ז. על־פי־זה יובן, מה שהראה לו הקב"ה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, היה מענה לתמיהתו של משה רבינו איך אפשר שיהיה "כופר נפשו".

כי, ענין החטאים והפגמים, אפילו חטא העגל, אינם נוגעים אלא בגילויים, אבל עצם הנשמה הרי היא תמיד בשלימות, "וגם בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"[24]. ועל־ידי העבודה ד"מטבע של אש", חיבור רצוא ושוב, שבאה מתחת כסא הכבוד, עצם הנשמה — הרי היא פועלת גם בהגילויים, שנעשה כפרה מלשון קינוח[25], שמסיר את כל הפגמים, ויתירה מזה, עד שנעשה רצוי כמו קודם החטא[26].

ח. על־פי הביאור האמור בענין מחצית השקל, יובנו כמה פרטי דינים שהיו במחצית השקל[27]:

א) הדין במחצית השקל הוא — "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט"[28]. לכאורה, להיותו עשיר, מדוע באמת "לא ירבה"? ויתירה מזה אינו מובן: כיון שממחצית השקל לקחו קרבנות ציבור, והדין בקרבנות הוא ש"עשיר שהביא קרבן עני לא יצא"[29] — מדוע "העשיר לא ירבה"?

אבל לפי המבואר לעיל מובן: החילוק בין עשיר לעני הוא רק בכוחות הגלויים, אבל מצד למעלה מכוחות הגלויים, ועל־אחת־כמה־וכמה מצד עצם הנשמה — הרי "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה וכו'"[30], ובשעה שיש צורך בעבודה שמצד עצם הנשמה — הכל הם בשוה.

ב) מחצית השקל היו צריכים ליתן כסף דוקא, ולא שוה כסף[31] — כי עבודה שמצד עצם הנשמה, שבזה אין שום חילוקים, צריכה להיות מכסף דוקא, מטבע שחריף לצאת, שוה אצל הכל.

ג) ממחצית השקל לקחו קרבנות ציבור, ולא קרבנות יחיד[32]. בקרבנות יחיד ישנה התחלקות, ו"עשיר שהביא קרבן עני לא יצא". קרבנות ציבור הם מצד התאחדות וכללות ישראל, שכל ישראל יחד הם "קומה שלימה"[33].

ד) ממחצית השקל עשו את אדני המשכן דוקא, ולא יריעות וקרשים. יריעות וקרשים היו איש כפי נדבת לבו, כיון שיריעות וקרשים שייכים לכוחות הגלויים שיש בהם התחלקות, מה־שאין־כן אדני המשכן, יסוד המשכן, ענינם בעבודת ה' הוא קבלת עול[34].

ט. לאחר חורבן בית המקדש הוחלפה מצות מחצית השקל בצדקה[35]. מצינו שנתינת הצדקה היא בבוקר קודם התפילה, כמאמר רבותינו ז"ל[36] "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי".

השייכות דתפילה וצדקה היא: א) "תפילות כנגד תמידים תקנום"[37], ותמידים הם קרבנות ציבור. ב) תפילה היא יסוד העבודה דכל היום (שהרי זוהי התחלת כללות עבודת היום)[38], ותופסת את כל האדם "עד מיצוי

---

22) ראה זח"א קיג, א.
23) ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת פ' ראה ד"ה ושמתי כדכד (השני) פ"ב (כז, א).
24) תניא ספכ"ד.
25) תניא אגה"ת פ"א (צ, סע"ב).
26) שם רפ"ב.
27) ראה גם שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים תשט"ו ס"ה (תו"מ חי"ג ע' 280 ואילך).
28) תשא ל, טו.
29) נגעים פי"ד מי"ב.
30) תניא רפל"ב.
31) בכורות מט, ב.
32) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 164.
33) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
34) ראה גם לקו"ש שם ע' 165 ואילך.
35) ראה שע"ת לשו"ע או"ח סתרצ"ד.
36) ב"ב יו"ד, א.
37) ברכות כו, ב.
38) ע"ד אדני המשכן שהם יסוד המשכן (מהנחה בלתי מוגה).

הנפש״, כלשון הספרי[39]. ובמילא מובנת השייכות דצדקה, שכוללת ״כל נפשו החיונית כו׳ חיי נפשו כו׳״[40], לתפילה[41].

י. כשם שמחצית השקל הוא החיבור ד״מטבע ו״אש״, כן הוא גם בצדקה.

צדקה פירושה שנותן את כספו לעני. השגת הכסף נמשלת לאש, שהרי על כסף זה התייגע. או, על־כל־פנים, היה יכול לקנות בכסף זה חיי נפשו, ובמילא הרי הוא שקוע בו בלהט (״פאַרקאָכט אין דעם״) מתוך התלהבות וחיות[42].

והוא נותן זאת לעני דלית ליה מגרמיה כלום[43], דהיינו שאין לו שום סיבה וטעם[44] על הנתינה (שהרי אם נותן מצד טעם, אין זה ענין של נתינת צדקה לעני בטהרתה, וגם הלה כבר אינו עני ״דלית ליה מגרמיה כלום״, שהרי יש בו איזה ענין שמצד זה מגיע לו שיתנו לו), אלא מצד קבלת עול בלבד.

ונמצא שזהו ענין של ״מטבע של אש״ — הוא נוטל את ה״אש״, החיות שלו, ועושה ממנו ״מטבע״, קבלת עול.

ויתירה מזו — ה׳קבלת עול׳ גופא היא מתוך חיות והרגש, שהרי צריך להיות ״מפייסו״[45], ההרגש. אלא שההרגש אינו מצד ענין שמגיע להזולת, אלא מצד קבלת עול.

וזהו שצדקה נקראת ״מטבע של אש״, מצד שני טעמים: א) הוא נותן את חיותו בשביל קבלת עול. ב) ה׳קבלת עול׳ גופא היא בחיות.

וכיון שהחיבור דשני ההפכים בא מצד קבלת עול ועצם הנפש כנ״ל, הרי זה נעשה ״כופר נפשו״, ״וחטאך[46] בצדקה פרוק״[47], שנעשה כפרה על כל החטאים, וגם חטא העגל שהוא דוגמת חטא עץ הדעת[48], וגרם סילוק השכינה[49], ועל־ידי צדקה מכפרים על כל החטאים, עד שיתרצה לו לראות פני המלך, ״אחזה פניך״[50], השראת השכינה, כמו שכתוב[51] ״ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם״[52], בתוך כל אחד ואחד מישראל[53].

* * *

יא. צוה לנגן ואמר מאמר ׳דיבור המתחיל׳ כי תשא גו׳.

* * *

יב[54]. מפרשת[55] פקודי נכנסים לפרשת ויקרא.

השייכות דב׳ הפרשיות היא:

בסוף פרשת פקודי מדובר אודות הענן שהיה על המשכן. ״ענן״ הוא העלם, שמנע ממשה רבינו להכנס לאוהל מועד, ״ולא יכול משה גו׳״[56]. ולאחרי־זה ״ויקרא אל משה״[57] — קריאה היא ענין של גילוי, הגילוי שלאחר ההעלם[58].

הגילוי שלאחר ההעלם הוא למעלה יותר מגילוי כשלעצמו, כידוע[59].

---

39) עה״פ ואתחנן ו, ה.
40) ראה תניא פל״ז (מח, סע״ב).
41) ראה גם תו״מ חי״ח ע׳ 99.
42) ראה יומא פה, ב.
43) ראה זח״א קסח, ב. ועוד.
44) ראה גם לקו״ש ח״ב ע׳ 396 ואילך. תו״מ ח״ט ע׳ 187 ואילך.
45) ראה ב״ב ט, ב.
46) דניאל ד, כד.
47) ראה תניא אגה״ת פ״ג. ועוד. ולהעיר ג״כ ממכילתא משפטים (כא, ל).
48) זח״א נב, ב.
49) ב״ר פי״ט, ז — לענין חטא עה״ד, וממילא מובן גם לענין חטא העגל.
50) תהלים יז, טו. וראה ב״ב שבהערה 36.
51) תרומה כה, ח.
52) בדוגמת מחצית השקל שממנה עשו את אדני המשכן (מהנחה בלתי מוגה).
53) ראה אלשיך עה״פ. של״ה סט, א. ועוד.
54) ברשימת ההנחה חסר כאן סעיף (המו״ל).
55) מכאן עד סוף השיחה — הוגה ע״י כ״ק אדמו״ר שליט״א (באידית), ונדפס בלקו״ש ח״א ע׳ 202 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ״מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
56) פרשתנו מ, לה.
57) ר״פ ויקרא.
58) וזהו גם הענין ד״ענן גדול ואש מתלקחת״ (יחזקאל א, ד) — ש״אש מתלקחת״ הו״ע הגילוי שבא אחרי העלם ה״ענן״ (ראה או״ת להה״מ מה, ד. הובא ונתבאר בהמשך תער״ב ח״ב ע׳ תתצו. ח״ג ע׳ א׳שמז) — מהנחה בלתי מוגה.
59) ראה בארוכה לקו״ת ר״פ ויקרא.

יג. ענין הגילוי שלאחר ההעלם בעבודת האדם הוא עבודת התשובה.

התשובה באה לאחר שהאדם התרחק מאלקות – העלם. ותשובה פירושה השבה למקומו – גילוי.

גם בתשובה – כמו בגילוי שלאחר ההעלם – נעשה "כפלים לתושיה"[60], עד לתכלית התשובה – "זדונות נעשו לו כזכיות"[61], "אתהפכא חשוכא לנהורא"[62].

יד. וזהו גם הביאור בזה ש"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם"[63]: לצדיקים יש זכויות. ובזה גופא ב' מדריגות: א) ההמשכה על־ידי מצוות עשה, שהיא הקו ד"ועשה טוב". ב) ההמשכה על־ידי מצוות לא־תעשה, הקו ד"סור מרע", אבל אין זה אלא דחיית הרע[64], ולא הפיכת הרע עצמו לטוב. בענין ועבודה של גילויים ישנם הגבלות – רע נשאר רע, ומחוייבים לדחותו. אבל תשובה, שמגעת בעצם הנפש, וכן למעלה בעצמותו יתברך – שם אין שום הגבלות[65]. זדונות עצמם נעשים זכיות.

וזהו הענין דתכלית הקריאה שבאה לאחר ההעלם – לא לדחות ולהסיר את ההעלם, אלא ש"לילה[66] כיום יאיר"[67].

טו. וזוהי הוראה לכל אחד ואחד בעבודתו, שבכל מצב שבו נמצא, אסור לו להתייאש חס־ושלום, אלא אדרבה – על־ידי ההעלם אפשר להגיע לגילוי נעלה יותר.

וכן בנוגע לדורות בכלל, שמקשים קושיא[68]: הרי היו דורות טובים בהרבה מדורנו ("אַ סאַך שענערע ווי היינט"), ואף־על־פי־כן היו עדיין רחוקים מהגאולה, ואם כן, איך אפשר להבין שדווקא בדור זה, ד"אכשור דרא בתמיה"[69], תבוא הגאולה?

והמענה לזה – אדרבה, היא הנותנת, כנ"ל.

לפנות בוקר השינה היא חזקה יותר, ואז צריך להתחזק ביותר לא להרדם חס־ושלום[70] ולהתעורר לאור הבוקר, עד שנזכה ל"לילה כיום יאיר"[71].

---

60) איוב יא, ו. וראה שיחת ש"פ תשא סט"ז (לעיל ע' 105).

61) יומא פו, ב.

62) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י.

63) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה.

64) אף שגם דחיית הרע מגעת למעלה יותר מהעבודה ד"ועשה טוב", כידוע שמנגד נוגע בהעצם. ועד"מ הידוע בענין אמת המים, שע"י הסתימה מתגבר יותר תוקף מרוצת המים (ראה סה"מ תרפ"ט ע' 120. ועוד). – מהנחה בלתי מוגה.

65) וזהו הטעם שתשובה מועילה לא רק על ביטול מצות עשה, אלא גם על לא־תעשה:

מצות־עשה – ענינה מילוי רצונו ית', והעדר קיום המצוה נוגע בהרצון, שהוא בחי' הגילויים. משא"כ מצות לא־תעשה – נוגעת בבעל הרצון, שהרי אין זה רק שלא עשה הרצון, אלא שעשה היפך הרצון, ולכן הרי זה נוגע בבעל הרצון, וכידוע בענין "לאו קודם להן" (ראה לקו"ת פרשתנו ו, ד. סה"מ עטר"ת ע' קכו).

ואעפ"כ מועלת התשובה גם על לא־תעשה, כי בבעל הרצון גופא מגעת התשובה למעלה יותר מענין הלא־תעשה:

מצות לא־תעשה, אף שגם היא מגעת בבעל הרצון, הרי זה בחי' בעל הרצון כמו ששייך לרצון, דכיון שהפגם הוא מצד זה שעשה נגד רצונו, הרי מובן שזה שייך לענין הרצון (אלא שהמעלה דל"ת על מ"ע היא, שמ"ע הו"ע הרצון שבא כבר בגילוי, ומל"ת, שהו"ע השלילה, הו"ע הרצון כפי שעומד עדיין בבעל הרצון);

ואילו התשובה מגעת בעצמות ממש, בעצם בעל הרצון שלמעלה מענין הגילויים לגמרי (מהנחה בלתי מוגה).

66) תהלים קלט, יב.

67) וזהו ג"כ ענין "מחר חודש" – דאף שעתה הוא הרגע האחרון שלפני המולד, תכלית החושך, מ"מ אין להתפעל, כיון ש"מחר חודש", עוד מעט ("אָט באַלד") מתחיל להאיר גילוי חדש. וגילוי זה ד"מחר חודש", בא ע"י הקדמת הרגע האחרון שלפני המולד דוקא* (ראה גם שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים דאשתקד סי"ב (תו"מ חט"ז ע' 103 ואילך)). – מהנחה בלתי מוגה.

68) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 317.

69) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

70) ראה לקו"ד ח"א סח, סע"א ואילך. וראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב) סי"ג (תו"מ חי"ח ריש ע' 134). וש"נ.

71) וזהו הענין ד"ויקרא גו'" וכללות פרשת הקרבנות שבאה לאחר ההעלם דענן – כי דוקא לאחרי ההעלם ד"ענן", ישנה פרשת הקרבנות, שהיא כללות כל העבודה, העלאה והמשכה (מהנחה בלתי מוגה).

---

*) נתבאר גם הענין דיהונתן ודוד, "עד דוד הגדיל", שהו"ע "ענשי' לעילא" – חסר הענין (המו"ל).

לקוטי שיחות פרשת פקודי כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

א.
"משכן משכן" - רמז לחורבן שני המקדשים

על הנאמר "אלה פקודי המשכן משכן העדות..." אומרים חז"ל[1], שהכפילות "משכן משכן שני פעמים" רומזת ל"מקדש שנתמשכן בשני חורבנין"[2] – בית ראשון ובית שני.

ואינו מובן, כפי ששואלים המפרשים[3]: רק אחת משתי הפעמים "משכן משכן" היא מיותרת, שהרי פעם אחת נחוצה לצורך הענין. וכיצד ניתן, אפוא, לדרוש ש"משכן משכן שני פעמים" רומז ל"חורבנין" של שני המקדשות?

מכך מובן, שלימוד זה מ"משכן משכן" אינו דרש מיתורא דקרא (= דרשה הנלמדת ממילים מיותרות בפסוק), אלא זהו, כלשון רש"י, רמז הלמד מכפל המילה "משכן" – "שנתמשכן". כלומר, לפי הפשט של "המשכן משכן" מדובר בפסוק זה על המשכן (שבמדבר), אך עם זאת רומז הביטוי "משכן" לענין של "משכון" – "משכן משכן שני פעמים" מצביע על ה"משכון" של שני המקדשים[4].

ב.
חשיבות חלקי המשכן וכליו

ה"ספורנו"[5] מסביר, שהפסוק "אלה פקודי המשכן..." מבטא את החשיבות הגדולה של חלקי המשכן וכליו, אשר בזכותה "לא נפסדו", כדברי חז"ל[6] "שמא תאמר אבד... תלמוד לומר[7] עצי שטים עומדים שעומדים לעד ולעולמי עולמים", ואף יותר מכך – "לא נפל דבר להם ביד האוייבים...".

ובפסוק מפורטות המעלות "שבשבילם היה ראוי להיות נצחי ושלא ליפול ביד אוייבים" – "משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלוים ביד איתמר... ובצלאל...", ובזכות כל המעלות הללו "שרתה שכינה במעשה ידיהם ולא נפל ביד אוייבים".

לעומת זאת, במקדש ראשון, שלא היו בו כל המעלות הללו, הרי "אף על פי ששרתה בו שכינה נפסדו חלקיו... ונפל בסוף הכל ביד אוייבים". וכך (ואף יותר מכך), במקדש השני – "לא היה בו גם אחד מכל אלה התנאים לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אוייבים".

ויש לומר, שהמקור לפירוש זה באופן כללי הוא מאמר חז"ל בגמרא[8], ש"לא שלטו שונאיהם במעשי ידי משה"[9], ולכן "משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד, קרשיו קרסיו בריחיו ועמודיו ואדניו", ולא נפלו ביד האוייבים. ועל כך מבוסס הפירוש ש"אשר פוקד על פי משה" הוא הטעם לנצחיות של חלקי המשכן וכליו.

ג.
לפי הרמז - המקדשים נצחיים

מעלה זו של המשכן על פני המקדשים היא לפי פשט המקרא. כלומר, לפי הפשט וכנראה בגלוי, דוקא המשכן, שהוא מעשי ידי משה – "אשר פוקד על פי משה" – הוא נצחי, לעומת המקדשים אשר נפלו "ביד אוייבים" וחרבו.

אבל לפי הרמז שבפסוק – כלומר, פנימיות הענינים – גם המקדשים הם נצחיים.

בכך מתורצת התמיהה הגדולה על שהפסוק רומז לחורבן בית המקדש באמצעות המילה "משכן" – "שנתמשכן": חפץ ממושכן אינו אבוד לבעליו, ואינו עובר לגמרי לרשות המלוה, אלא הוא נמצא זמנית ברשות המלוה ובסופו של דבר יוחזר אותו חפץ – המשכון – ללווה.

וכך גם לגבי המקדשים: חורבנם אינו אומר שמציאותם בטלה לחלוטין, ח"ו, אלא זהו באופן של "משכון" בלבד, ובסופו של דבר יוחזר המקדש עצמו, הראשון וכן השני, לישראל[10].

---

1) תנחומא פרשתנו ב. שמו"ר פנ"א, ג. פרש"י עה"פ.
2) לשון רש"י.
3) משכיל לדוד ושפ"ח לפרש"י כאן.
4) ראה גם לקו"ש חי"א ע' 176 הערה 5.
5) רייש פרשתנו.
6) יומא עב, סע"א. סוכה מה, ב. הובא בספורנו שם.
7) תרומה כו, טו. וראה בחיי עה"פ.
8) סוטה ט, סע"א. וראה צפע"נ (להרגוצובי) עה"ת ר"פ תרומה. וראה שע"ת (לאדמהאמ"צ) ח"ב חינוך בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צב. צג ואילך.
9) בסוטה שם ד"משה ודוד שלא שלטו כו' דוד דכתיב (איכה ב, ט) טבעו בארץ שערי". אבל אין מזה סתירה להמבואר בפנים – כי: א) לפרש"י סוטה שם קאי על שערי ציון. ב) ועיקר: גם להפירוש שקאי על שערי ביהמ"ק – ה"ז רק השערים (ולא שאר חלקי וכלי המקדש) שרק הם שייכים לדוד – ראה פרש"י איכה שם ("מעשי ידי דוד היו"). עיון יעקב לע"י סוטה שם. ובחדא"ג שם ["ממדרש אגדה" – והוא בתנחומא בהעותך ט. במדב"ר פט"ו, יג. איכ"ר עה"פ. הובא בפרש"י איכה שם. ועוד] "שחלקו כבוד לארון" (וראה לקמן בפנים ס"י ואילך השייכות דארון לענין ה"נצחיות"), ועיי"ש השייכות לדוד (ע"פ מרז"ל כו'). וראה לקמן בפנים ס"ז. סוס"ט.
10) ראה בכ"ד לקו"ש חי"א שם ע' 177 ואילך.

ד.
הקדושה במקום המקדש נצחית יותר ממקום המשכן

מעלת הנצחיות הנ״ל, הקיימת במשכן לעומת המקדשים, היא רק לגבי חלקי המשכן וכליו, אך לגבי קדושת המקום, השראת השכינה במקום המשכן והמקדש, מוצאים את מעלת הנצחיות דוקא במקדש, כדברי הרמב״ם בהלכות בית־הבחירה[11]: ״וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה כו׳ כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה׳ ולהקריב בהן קרבן[12]. ואין שם בית לדורי הדורות[13] אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה[14] וכו׳ (והוא מביא פסוק המוכיח זאת[15]) זאת מנוחתי עדי עד״. כלומר, הקדושה במקום המשכן היתה זמנית, כנאמר[16] ״ואהיה מתהלך באהל...״, ואילו ״בית (להשראת השכינה בקביעות) לדורי הדורות״ קיים רק במקדש בירושלים — וכך גם בכיוון השלילה: ״נאסרו כל המקומות כולן לבנות...״.

יותר מכך: בבנין המקדש הראשון, הרי לא זו בלבד שנוצר מקום קבוע להשראת השכינה, אלא שגם השראת השכינה בפועל נעשתה באופן נצחי, כפי שפוסק הרמב״ם[17] שקדושת המקדש וירושלים ״קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא.. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה״.

מכך מובן, שהמוסבר לפני כן, שבפנימיות, לפי ה״רמז״ שבמקרא, גם המקדשים הם נצחיים כמשכן, אינו אמור רק לגבי קדושת מקום המקדש ש״אינה בטלה״,

שהרי, אדרבה, בכך המקדש הוא העיקר ויש לו יתרון על פני המשכן,

אלא, שגם במקדשים, יש לפחות דבר ״הדומה״ לנצחיות שבחלקי המשכן וכליו[18].

ה.
מנוחה - גברא, נחלה - חפצא

כדי להבין זאת טוב יותר, יש להקדים את דברי חז״ל[19] על הפסוק[20] ״כי לא באתה עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה״: ״מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים״[21].

---

11) בתחילתו (ה״א־ג׳).

12) מפשטות לשון הרמב״ם ״לבנות בהן בית לה׳״ משמע, שכוונתו (לא לאיסור הקרבה בבמות, כ״א) שאסור לבנות ״בית לה׳״ אלא בירושלים*. אלא שאח״כ מוסיף ענין שני — ״ולהקריב בהן קרבן״ [דכתבו ״להקריב בהן״ (בהמקומות) ולא ״בו״ (בהבית) מורה שזהו ענין שני — איסור הקרבה (במק״א) בבמות].

ועפ״ז סרה התמי׳ (וראה הר המורי׳ לרמב״ם שם) למה הביא הרמב״ם הכתובים (דה״א כב, א. תהלים קלב, יד) ״ויאמר דוד זה הוא בית ה׳ האלקים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד״, ולא הכתוב (ראה יב, ט) ״כי לא באתם גו׳ אל המנוחה ואל הנחלה״ שהובא בש״ס (זבחים קיט, א) לענין איסור הקרבה בבמות?

כי הפסוק ״כי לא באתם גו׳״ בא בהמשך להקודם: ״לא תעשון גו׳ איש כל הישר בעיניו (וטעם החילוק) כי (״פה״ ״היום״) לא באתם גו׳״ — היינו האיסור דהקרבת קרבן חוץ ל״מנוחה״ ו״נחלה״,

והביא הרמב״ם פסוק שנאמר בו ע״ד ב׳ ענינים הנ״ל: א) איסור דבנין בית לה׳ חוץ לירושלים — ״זה הוא בית ה׳ האלקים״. ב) איסור הבמות — ״וזה מזבח לעולה לישראל״** (ראה פרש״י דה״י שם).

ומוסיף להסביר [כדיוקו ״ואומר״ — ראה ברכות ומכות בסופן (ועוד) ״מאי ואומר״] טעם האיסור בזה: ״זאת מנוחתי עדי עד״ — דמכיון שקדושת המקדש היא באופן ד״עדי עד״, וכמ״ש (הל׳ ביהב״ח פ״ו הט״ז) ״קדושת המקדש.. אינה בטלה״, לכן ״זאת מנוחתי״ ולא במק״א, שאא״פ לבנות ״בית לה׳״ רק בירושלים לבד***. (וראה גם לקו״ש חי״ט ע׳ 145 הערה 47).

ומקורו דהרמב״ם**** י״ל בכמה אופנים, ומהם — במכש״כ וק״ו מפרט א׳ דהבנין דאסור (הקרבה בהבית — ה״ז ג״כ פרט דהבית (שצ״ל ״מוכן להיות מקריבין כו׳״ — רמב״ם ריש הל׳ ביהב״ח) שבא בפועל). ולהעיר ממדרש תהלים ד׳.

13) צ״ע בדפוסים הקודמים, כי הלשון בכ״מ הוא ״דור דורים״, אף שנמצא — אבל בנפרד — ״קורא הדורות״.

14) ראה דה״ב ג, א (הובא לקמן רפ״ב דהל׳ ביהב״ח). תענית טז, א. ובב״ר ס״פ וירא (פנ״ה, ז. פנ״ו, י) עה״פ (וירא כב, ב. שם, יד) ארץ המורי׳ גו׳, בהר הוי׳ יראה.

15) תהלים קלב, יד.

16) ש״ב ז, ו.

17) הל׳ ביהב״ח פ״ו הי״ד־ט״ז. וראה מו״ק (ט, א. ועד״ז שבועות טז, ב): משכן שאין קדושתו קדושת עולם.. מקדש שקדושתו קדושת עולם.

18) ראה בחיי דלעיל הערה 7. וראה מדבר קדמות (מע׳ מ׳ אות מג) שלפי האמת המקדש נבלע בארץ, נגנז, עיי״ש.

19) מגילה י, א. זבחים קיט, א.

20) ראה יב, ט.

21) בזבחים שם (וכן בספרי עה״פ ראה שם) פלוגתא בדבר, וכדלקמן

---

*) עייג״כ לשון הרמב״ם הל׳ ביאת מקדש פ״ט הי״ד (ועד״ז בהל׳ מעשה הקרבנות פי״ד ה״ז) ״מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לשם אינו כבית ע״ז כו׳״ – דבפשטות כוונתו במ״ש ש״**עבר** ועשה בית כו׳״ היינו (לא להאיסור דהקרבה חוץ למקדש, כ״א) האיסור **דעשיית בית** חוץ למקדש. אבל להעיר מפיה״מ להרמב״ם מנחות (פי״ג מ״י) ד״בית חוניו.. שעבר על מש״נ פן תעלה וכו׳״ ולא הזכיר דעבר על איסור עשיית בית חוץ למקדש. אבל – לא הזכיר ג״כ האיסור דעשיית בית תבנית היכל כו׳, אף שבית חוניו הי׳ **״בצורת בית המקדש״** (פיה״מ שם).

) הטעם שמביא גם תיבת ״לישראל״ – י״ל עפ״י ש״ס זבחים (קטז, ב) ד״אין העכו״ם מצווין על שחוטי חוץ לפיכך כאו״א בונה לו במה לעצמו ומקריב עלי״, ועיי״ש גם המאורנו דאיפרא הורמיז כו׳ עם רבא – מעשה רב שמורים להם איך לבנות במה (וכפסק הרמב״ם סוף הל׳ מעה״ק). ולכן מדגיש הרמב״ם שהאיסור הוא רק ״(זה מזבח לעולה) **לישראל״.

***) ע״ד המבואר בכ״מ (נצו״א לזח״ג קמד, ב. המשך תרס״ו ע׳ קעח. המשך תער״ב פנ״ו. סה״מ ה׳ש״ת ע׳ 62) דמכיון שלהצלת רב המנונא בא אליהו (מלובש בגוף. ובמילא) עם **העצמיות** שלו אא״פ להיות אז במק״א, שהעצם אא״פ להיות בב׳ מקומות בב״א (משא״כ לברי״מ – שבא רק ניצוץ שלו).

ועד״ז בענינו: מכיון ד״**זאת מנוחתי** גו׳״ – השראת **עצם** השכינה היא בירושלים בהר המורי׳.

****) ראה גם שקו״ט באוצר הספרי (להגר״מ זעמבא) ״קדושת עבר הירדן״. ועוד.

בפשטות, הסיבה לכך שדוקא ירושלים נקראת "נחלה" ואילו שילה נקראת רק "מנוחה", היא מפני ש"נחלה" מצביעה על קביעות יותר מאשר "מנוחה", האפשרית גם באופן זמני. ולפיכך נקראת ירושלים, אשר "אין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים" בכינוי "נחלה"[22].

אך אין די בכך, כי לפי אחת הדיעות[23] "מנוחה זו ירושלים נחלה זו שילה", למרות, שלדעת כולם חשובה ירושלים יותר משילה.

הכרחי לומר, שגם ב"מנוחה" יש יתרון על פני "נחלה". כלומר, "מנוחה" ו"נחלה" הן שתי מעלות שונות, ויש בזו מה שאין בזו[24].

ההסבר לכך הוא: כאמור, מעלת המשכן היא שחלקיו וכליו הם נצחיים, אך כמקום להשראת השכינה היה המשכן "לפי שעה" בלבד, "אוהל". לעומת זאת במקדש, להיפך: במקום המקדש יש קדושה נצחית — "אינה בטלה", אך עצם הבנין וחלקיו "נפסדו" ונפלו בידי האוייבים.

שתי מעלות שונות אלו נרמזות בשני הכינויים "מנוחה" ו"נחלה", שההבדל ביניהם בפשטות הוא:

המילה "מנוחה" מתארת מצב של נפש האדם — "גברא" — הוא אינו במצב של טלטול ממקום למקום. בכך נכלל גם מצבם של כלי האדם וחפציו המיטלטלים יחד עמו, כפי שרואים במוחש, שכליו של האדם משפיעים על דעתו![25] וקרובים אליו יותר מאשר דירתו[26]. לעומת זאת מתארת המילה "נחלה" את תכונתו של עצם הדבר — "חפצא" — הקרקע וכדומה.

בכך מובן מדוע מעלתו של משכן שילה — שנבנה בחלקו מ"משכן שעשה משה", כדברי הרמב"ם[27] "ובנו שם בית... ופרשו יריעות המשכן עליו" — היא ה"מנוחה": הנצחיות שבו היתה בחלקיו ובכליו — חפצים המיטלטלים עם האדם, ולכן, כאשר הגיעו לידי "קביעות" בשילה[28] הוא "מנוחה", המתארת את מצב נפש האדם.

לעומת זאת המקדש, שמעלת הנצחיות שבו אינה בחלקיו ובכליו אלא במקום המקדש, מכונה "נחלה" — המתאר את תכונת המקום, כדלעיל.

ו.

נצחיות - רק על ידי מעשי הקדוש־ברוך־הוא

ההסבר להבדלים הללו בין המשכן למקדש:

הנצחיות אינה יכולה להתהוות על ידי מעשה בני אדם שהם נבראים מוגבלים. דבר זה ייתכן רק על ידי מעשה ידיו של הקדוש־ברוך־הוא.

ולכן חלקי המקדש עצמם אינם נצחיים, כי הם, כלשון הזוהר[29], "בניינא דבר נש" (= בנין בני אדם). ואילו קדושתו הנצחית של מקום המקדש אינה עקב מעשי ידי אדם, אלא זהו "מקום אשר יבחר ה' אלקיך בו לשכן שמו שם"[30]. וכלשון הרמב"ם[31]: "קדושת המקדש... מפני השכינה ושכינה אינה בטלה".

כלומר, בנין המקדש לא יצר את נצחיות השראת השכינה במקדש, אלא היווה רק הכנה לכך שהמקום יהא מוכן להשראה זו, ושהיא תהיה באופן גלוי. אך ההשראה עצמה באה עקב בחירת הקדוש־ברוך־הוא במקום זה, ולכן היא נצחית.

לעומת זאת, במשכן היה ההיפך: השראת השכינה לא באה עקב בחירת הקדוש־ברוך־הוא במקום המשכן "לשכן שמו שם", אלא בניית המשכן היתה הגורם לכך — "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"[32], וכאשר בטל במקום זה הגורם, המשכן המוקם — "ועשו לי מקדש" — מתבטלת גם התוצאה — "ושכנתי" — במקום זה.

לעומת זאת היו חלקי המשכן וכליו מעשי ידי משה,

בפנים — אבל כ"ה סתימת הש"ס מגילה שם. סתם משנה זבחים (קיב, ב): "באו לשילה.. והיא היתה מנוחה.. באו לירושלים.. והיא היתה נחלה". פרש"י עה"ת עה"פ — פשוטו של מקרא.

22) ראה לקו"ש חי"א ע' 177 הערה 15.

23) זבחים שם. ספרי שם.

24) ובפרט — להדיעה (זבחים שם) דשניהם בשילה או בירושלים. וראה אוה"ת ויצא קפו, א. ועוד.

25) ברכות נז, ב.

26) להעיר מהחילוק בין (שימוש ב)כליו של מלך — משא"כ בארמון המלך. ויש עוד דוגמאות בהלכה.

ובתורת החסידות להעיר מענין דלבוש (לכבוד ולתפארת) ובית — מקיף הקרוב ומקיף הרחוק.

27) הל' ביהב"ח פ"א ה"ב.

28) משא"כ לפנ"ז במדבר כו'.

29) זח"ג רכא, א. ועד"ז שם ח"א כח, א.

30) ראה יב, יא. ספרי ופרש"י שם*. וכמש"נ (תהלים שם, יג־יד) "בחר ה' בציון גו' פה אשב גו'". וראה פיה"מ להרמב"ם זבחים קיב, ב ("באו לירושלים כו'"). ועוד. וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 140 ואילך (ושם ע' 145).

31) נסמן לעיל הערה 17.

32) תרומה כה, ח.

---

*) אלא שבכללות מתאים לשון זה גם על משכן שילה וכמש"נ (ראה שם, ה. רש"י שם. ספרי ורש"י שבפנים ההערה) "המקום אשר יבחר ה"א גו' לשום את שמו שם". ובספרי תבוא (כו, ב): "המקום אשר יבחר ה"א בו זה שילה ובית עולמים". וראה בארוכה ביאור הרי"פ פנרלא לסהמ"צ רס"ג מ"נ פד־פה. לקו"ש חכ"ד ס"ע 79 ואילך.

ומשה הוא עבד ה׳, עבד נאמן[33], אשר כל מציאותו היא מציאות האדון[34], ובמיוחד לפי הפירוש[35] על ״מה שקנה עבד קנה רבו״[36], שאין הכוונה לכך שהעבד קונה לעצמו ובאמצעות זאת נקנה הדבר לרבו, אלא שמלכתחילה ״קונה רבו״ —

וכשם שמעשי ידיו של הקדוש־ברוך־הוא הם נצחיים, כך גם מעשי ידי משה, עבד ה׳.

ז.

השראת השכינה הנצחית במקדש - בזכות דוד

ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך שהשראת השכינה במקדש היתה בזכות דוד המלך, כדברי חז״ל[37], שרק לאחר ששלמה התפלל לה׳ ״ה׳ אלקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך״[38] הוא היה יכול להכניס את הארון לבית קדשי הקדשים ״ושרתה השכינה בבית״[39] —

שהרי כיון שהשראת השכינה היתה צריכה להיעשות באופן נצחי, היתה צריכה להיות גם ההכנה מצד ״בני אדם״ קשורה למישהו בדומה למשה רבינו שמעשי ידיו קיימים לעולם.

ולכן באה ההשראה בזכות דוד, שהוא עבד ה׳[40], ולכן הדגיש שלמה בתפילתו הנ״ל ״דויד עבדך״,

ולפיכך מעשי ידיו הם נצחיים ולא שלטו בהם אויבים, כאצל משה, כמבואר בגמרא[41].

ח.

בית המקדש השלישי - ״מנוחה״ ו״נחלה״

לפי ההסבר לעיל על המעלה בתואר ״מנוחה״, ניתן להסביר מדוע נאמר הביטוי ״מנוחה״ גם לגבי ירושלים, כנאמר[42] ״בהר ה׳ בציון... זאת מנוחתי עדי עד״. והרי, לכאורה: אם ״ונחלה זו ירושלים״ (ו״מנוחה זו שילה״) צריך היה להיאמר ״זאת נחלתי עדי עד״?

אלא, בבית המקדש השלישי יהיו שתי המעלות — הן ״נחלה״ והן ״מנוחה״. נצחיותו אינה רק במקום המקדש, כבמקדש הראשון והשני, אלא גם הבנין עצמו — ענין ה״מנוחה״, כמוסבר לעיל — יהיה בעל קיום נצחי, כי הקדוש־ברוך־הוא עצמו יבנהו, כנאמר[43] ״מקדש אדנ־י כוננו ידיך״. ככתוב בזהר[44] שהמקדש השלישי יבנה ״על ידא דקודשא־בריך־הוא (ולכן) יהא קיימא לדרי דרין״.

ט.

גם במקדש הראשון עצמו היה ענין של נצחיות

לכאורה, ניתן לשאול על כך: בפשטות אין מדובר בפסוק ״זאת מנוחתי עדי עד״ רק על תקופת בית המקדש השלישי, אלא על המקדש הראשון[45]. ויותר מכך: הרמב״ם מביא פסוק זה כטעם להלכה ״כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות...״ — וכיצד, אפוא, נקרא המקדש אז ״זאת מנוחתי...״?

ההסבר לכך הוא: בגמרא במסכת עירובין[46] נאמר לגבי חניות בני ישראל במדבר: ״כיון דכתיב[47] בהו על פי ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יסעו כמאן דקביע להו דמי (= נחשבים כקבועין). כלומר, למרות ש״ישראל במדבר יושבי אוהלים היו שאינן קבועין״[48], בכל זאת, כיון שחנייתם באוהל היתה ״על פי ה׳״, לכן ״כמאן דקביע להו דמי״: החניה עצמה, האהל, נעשה בזמן החניה ענין של ״קבע״.

וכדומה לכך גם בענינו: כיון ש״על פי ה׳ נקרא המקדש ״בית״[49], שהרי עד המקדש נאמר ״ואהיה מתהלך באוהל...״[50] — לכן ״כמאן דקביע להו דמי״, שגם המקדש עצמו אינו ״לפי שעה״, אלא יש בו ענין של ״מנוחה״ — נצחיות״ — ״נידונת קבע״[51].

---

33) כמש״נ (בהעלותך יב, ז) ״בכל ביתי נאמן הוא״. ראה בארוכה המשך תרס״ו ע׳ שיז ואילך.

34) ראה בארוכה לקו״ש ח״ה [המתורגם] ע׳ 233 ואילך. ח״ט ע׳ 4־323. ועייג״כ המשך הנ״ל ע׳ שכו־ז. ועוד. וראה בענינו פרש״י בהעלותך (שם, ח): ועבד מלך מלך.

35) רשב״א קדושין כג, ב.

36) פסחים פח, ב. קדושין שם.

37) שבת ל, א. סנהדרין קז, ב. מדרש תהלים מזמור כד. במדב״ר פי״ד, ג. ועוד.

38) דה״ב ו, מב.

39) ל׳ המדרש — במדב״ר שם.

40) עייג״כ המשך הנ״ל ע׳ שיג.

41) נסמן לעיל הערה 8. וראה פס״ר פ״ב, ו. מדרש תהלים מזמור סב בסופו. יל״ש ש״ב רמז קמה. הובא באוה״ת ואתחנן ע׳ סה. צב.

42) תהלים שם. וכראיית ר״ש (זבחים וספרי דלעיל הערה 23) ד״מנוחה זו ירושלים״. וראה אוה״ת שצויין לעיל הערה 24.

43) בשלח טו, יז. מכילתא ופרש״י שם. וראה תנחומא סוף פרשתנו. רש״י ותוס׳ סוכה מא, סע״א. ועוד.

ואף שברמב״ם (הל׳ מלכים רפי״א ובסופו) דמשיח בונה המקדש — כבר נת׳ כמה פעמים התיווך בזה (ראה לקו״ש חי״א ע׳ 98 הערה 61. וש״נ. לקו״ש חי״ג ע׳ 84 הערה 36 (ובההתועדות (דער״ח מנ״א תשל״ו) נת׳ בארוכה עוד כמה פרטים בהנ״ל). לקו״ש חי״ח ע׳ 418 ואילך).

44) זח״א דלעיל הערה 29. וראה זח״ג שם.

45) ראה ג״כ זח״ב רמא, א.

46) נה, ב. וראה ג״כ שבת לא, ב.

47) בהעלותך ט, כ.

48) רש״י עירובין שם ד״ה אלא לאחוריהן.

49) ראה ש״ב ז, ה ואילך.

50) ש״ב שם, ו. וזה ששילה נק׳ ״בית״ (משנה זבחים קיב, ב. רמב״ם הל׳ ביהב״ח פ״א ה״ב) הוא רק בערך המשכן, אבל בערך המקדש נק׳ ״אהל״ או (עכ״פ) ״משכן״ [לפי הפירושים בהכתוב ״ואהי׳ מתהלך באהל ובמשכן״ — ראה לקו״ש שנסמן בהערה 22. לעיל ע׳ 323 הערה 42] — ראה ביאור הרי״פ פערלא שנסמן בשוה״ג להערה 30.

51) רש״י עירובין שם ד״ה כיון דכתיב.

ולכן מתאים הכינוי "מנוחה" גם למקדש הראשון והשני, כי למרות ששלמות המנוחה, בדומה לחלקי המשכן וכליו, תהיה רק במקדש השלישי, אך משהו בדומה לכך ישנו גם במקדש הראשון והשני, כיון ש"על פי ה'" אין הם נקראים "אהל", כי אם "בית".

ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך שההכנות לבנין בית המקדש נעשו על ידי דוד, כמסופר בתנ"ך[52] — כי מעשי ידיו הם נצחיים, ולכן היה גם בבית המקדש עצמו מעין ענין הנצחיות.

אך למרות זאת "נפל בסוף הכל ביד אויבים", כי הבניה עצמה נעשתה על ידי שלמה, ורק ההכנה נעשתה על ידי דוד[53].

י.

הארון מביא לנצחיות בגשמיות של המשכן והמקדש השלישי

לעיל בסעיף ב' הובאו דברי ה"ספורנו", שאחת ממעלות המשכן "שבשבילם היה ראוי להיות נצחי..." היא היותו "משכן העדות — שהיו בו לוחות העדות".

וכשם שיש שויון בין המשכן לבין המקדש השלישי לגבי מעלת הנצחיות — באופן גלוי — של חלקים וכליהם — כך יש שויון ביניהם לגבי הגורם לנצחיות "שבשבילם היה ראוי להיות נצחי...", שהן במשכן במדבר והן במקדש השלישי נמצא הארון במקומו במשך כל תקופת קיומם, ואילו במקדש השני לא היה הארון קיים מלכתחילה[54], וגם בסוף תקופת המקדש הראשון "גנזו יאשיהו"[55].

יא.

במקדש הראשון והשני - נצחיות לא גלויה

כמוסבר לעיל בהרחבה, היתה מעלת הנצחיות גם במקדש הראשון והשני, אלא שלגביהם היא לא התבטאה בגלוי בחלקי המקדש, אלא בעיקר בענין השראת השכינה במקום המקדש. כלומר, אין זו נצחיות כבמשכן, שחלקי המשכן וכליו הגשמיים הם נצחיים, אלא שזוהי נצחיות של השראת השכינה, ברוחניות — "שכינה אינה בטלה".

לפי זה יש לומר, שמה שהארון מוסיף ופועל את מעלת הנצחיות, אינה לגבי הנצחיות הרוחנית של השראת השכינה, אלא דוקא בנצחיות הגשמית של חלקי המשכן וכליו.

יב.

הארון - פנימיות דפנימיות הלב

כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר את משמעות הארון בעבודת ה':

כל יהודי הוא "משכן" ומקדש לה' יתברך, כדברי חז"ל[56] הידועים על הפסוק[31] "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". וכשם שבמקדש יש "שלשה דיורין" — "עזרה" "קודש" ו"קודש הקדשים"[57], שבו היה הארון — כך ישנם גם שלשה "דיורין" אלו במקדש הפרטי אצל כל יהודי:

ה"עזרה" שבה עמד המזבח החיצון, משמעותה בעבודה הרוחנית היא חיצוניות הלב[58]. "קודש", שבו היה המזבח הפנימי הוא פנימיות הלב. ו"קודש הקדשים", שבו היה הארון[59] הוא פנימיות דפנימיות הלב[60] — דרגת יחידה[61] — שביחס אליה נאמר (על הקליפות) "בבואה דבבואה לית להו"[62] (= אין להם, לקליפות השתקפות בבואתם דבבואה נוספת שהיא בחינת יחידה). ואפילו על דרגות הנמוכות ממנה הרבה יותר נאמר "וגם בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"[63], שהיא תמיד שלימה, נצחית, ולא ייתכן שמשהו — "אויבים" — ישלוט ויפגע בה[64].

ויש לומר, שדרגה זו היא ה"משה" שבכל אחד ואחד[65], כשם שהארון — התורה שבו[66] — הוא ענינו של משה, "זכרו תורת משה עבדי"[67].

בכך מובן מדוע בשתי תקופות אלו, תקופת המשכן והתקופה של לעתיד לבוא, נמצא הארון — פנימיות דפנימיות הלב, דרגת משה — במקומו ובגלוי: דור המדבר היה "דור דעה"[68], הדור כולו היה בדרגה של משה רבינו

---

52) דה"א כח־כט.

53) ראה פס"ר מדרש תהלים ויל"ש דלעיל הערה 41.

54) יומא כא, ב.

55) דה"ב לה, ג. יומא נב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

56) ר"ח שער האהבה פ"ו ד"ה ושני. של"ה שער האותיות אות ל' (ועוד).

57) אוה"ת ויקהל ע' ב'קצה. ד"ה והוא עומד תרס"ג פ"ב. ד"ה כי הוא יברך ה"ש"ת בתחילתו. ולהעיר מרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ח.

58) כידוע דמזה"ח ומזה"פ הם חיצונית ופנימית הלב — תו"ח תרומה תמג, א ואילך. אוה"ת שם ע' ב'ריג. דרמ"צ פו, ב ואילך. ועוד.

59) ראה לעיל ע' 211 שהוא דרגא רביעית, עיי"ש. וראה לקמן הערה 61.

60) ראה לקו"ת תצא (לו, א) דגם בפנימית הלב יש פנימית דפנימית.

61) להעיר מהמבואר בכ"מ (תו"ח שם (תמח, א). אוה"ת שם (ע' ב'רט ואילך). דרמ"צ שם) דארון הוא (נגד בד שביריעות) בחי' פנימיות הכתר, יחידה. וראה ג"כ לקו"ת נשא (כג, רע"ג) שנשיאת הארון הו"ע והחמישית לפרעה, התגלות עתיק כו'.

62) יבמות קכב, א. וש"נ. לקו"ת תצא לז, ג. ובכ"מ.

63) תניא ספכ"ד. וראה מקומות שנסמנו בהערה 61 שהארון הו"ע אהבה מסותרת.

64) דעלי' נאמר (זח"ב קיד, א) אע"ג דאזיל הכא והכא דיוקנא אשתאר בך לעולם — סד"ה תקעו עת"ר. עשר תעשר תש"א פ"ה.

65) תניא רפמ"ב. וראה בהעלותך יא, כא. ע"ח של"ב פ"א ("בזהר בהעלותך" וצ"ע). שם של"ח פ"ר. ובכ"מ. וראה לקו"ת פקודי (ה, סע"ד) דניצוץ משה שבכאו"א הו"ע מסנ"פ דאחד בביטול ממש.

66) דאין בארון רק שני (ה)לוחות גו' — מ"א ח, ט. דה"ב ה, י.

67) מלאכי ג, כב. שבת פט, א.

68) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. ועוד.

שהיא דרגה של דעת עליון, כמוסבר בכתבי האריז"ל[69]. וגם בימות המשיח – כאשר יקויים "ומל ה' אלקיך את לבבך"[70], גם את הקליפה הדקה[71] – תתגלה "נקודת פנימיות הלב"[69], דרגת משה.

אך לא כן בתקופת המקדש הראשון והשני, אשר אמנם גם אז הארון שלם ולא נפל ביד האוייבים ח"ו, אך זאת בהעלם ובהסתר – "גנזו יאשיהו".

יג.

מעלת המשכן - "מקדש המדבר"

לפי האמור לעיל ניתן להסביר, בפנימיות הענינים, את דיוק הרמב"ם[72] בכינוי המשכן "מקדש המדבר", שהרי, כידוע, רומז הרמב"ם בספרו למספר ענינים בתורת הקבלה[73], וכך גם בענינו:

בכינוי "מקדש המדבר" נרמזת מעלה זו של המשכן, הימצאות הארון במקומו ובגלוי, כי פנימיות דפנימיות הלב היא בבחינת ה"מדבר" שבנשמה, הנעלה מבחינת "אדם" שבנשמה – "לא ישב אדם שם"[74] מבחינה חיובית, מסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת[75].

ולפיכך מוצאים גם אצל המשיח את הדרגה "מאד" שמעל דרגת "אדם": "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"[76]. ולמרות ש"מאד הוא אותיות אדם"[77], זהו צירוף המצביע על "בחינת בלי גבול כלל"[78] – מעל לדרגת אדם – אלא מדבר דקדושה, כי זוהי דרגת הארון, שעל ידי משיח הוא יוחזר למקומו ובגלוי.

יד.

כח מסירות הנפש מתבטא דוקא במעשה

ידוע[79], שהמילה "אדם" רומזת לשלוש הבחינות של מחשבה דיבור ומעשה (א' – מחשבה, ד' – דיבור, מ' – מעשה). ולפי זה יוצא, שבמילה "מאד", שמעל לדרגת אדם, ההתחלה היא האות מ' – מעשה.

ההסבר לכך הוא: מסירות הנפש מתבטאת דוקא במעשה, נעוץ תחילתן בסופן דוקא. בדומה למבואר[80] בענין של "אין ערוך לך בעולם הזה", שדוקא בעולם הזה הגשמי מתבטא ה"אין ערוך" שלמעלה – כך גם לגבי ה"אין ערוך" של היהודי, כח מסירות הנפש של פנימיות דפנימיות הלב, "אין ערוך" שבנשמה, מתבטא דוקא בכח המעשה שלו[81].

וזהו הקשר שבין שני הענינים במשכן ובמקדש השלישי – (א) הארון הוא במקומו ובגלוי. (ב) חלקי המשכן וכליו הגשמיים הם נצחיים –

כי משמעות הארון – פנימיות דפנימיות הלב – מתבטאת דוקא במעשה: בנצחיות הגשמית של חלקי המשכן והמקדש וכליהם.

(משיחות ער"ח מנ"א, וט"ו מנ"א, תשל"ו)

---

69) ע"ח שער הכללים פי"א. של"ב שם. שער הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ.

70) נצבים ל, ו.

71) אגה"ק ס"ד – עיי"ש בארוכה.

72) הל' ביהב"ח פ"א הי"ב.

73) וכבהתחלת ספרו יד החזקה "יסוד היסודות ועמוד החכמות" – ר"ת הוי' (שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם – בשם ר' דוד הנגיד, נכדו של הרמב"ם). וראה סה"ש ה'ש"ת ע' 41 ובהערה שם. לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 20 הערה 18.

74) ירמי' ב, ו.

75) ראה לקו"ת במדבר ד, ג ואילך. שה"ש כב, א. כג, סע"ב ואילך. ועוד.

ולהעיר מלקו"ת נשא (כג, רע"ג) דנשיאת הארון הו"ע "העלאת בחי' התורה שנק' אדם.. לעצמות אוא"ס בחי' כי לא אדם הוא כו'".

76) ישעי' נב, יג.

77) תו"א מו, ד. ע"פ ב"ר פ"ח, ה (ורש"י לב"ר שם).

78) המשך וככה תרל"ד פ"כ.

79) לקו"ת בהעלותך לא, ג.

80) המשך תער"ב ח"ב ע' א'קנא. א'קנה. סה"מ תשי"א ס"ע 113 ואילך. ס"ע 117 ואילך. ועוד.

81) ע"ד משנ"ת (קונ' ענינה של תורת החסידות סי"ח ואילך) לענין גילוי בחי' יחידה.

פורים - מגילת אסתר

ורב בניו[1].

להמן היו ר"ח בנים, כמספר ור"ב חסר ו'[2].

והם הלעומת זה של יצח"ק, שמספרו ר"ח, כדכתיב[3] וארב"ה את זרעו ואתן לו את יצחק.

(רו"ב — הוא מספר יצח"ק, גבורה, כי ריבוי הוא מצד הגבורה, כמו שאמר עשו, פסולת גבורה דקדושה, יש לי רב[4]).

ובני המן הם ורב חסר ו', היפך יצחק, שקרא שמות מלא ו'.

(תורת לוי יצחק עמ' קצו)

המן, שהוא מסטרא דלעומת זה, שרשו מעולם התהו.

והוא מעשו, אבי אדום — היינו ממלכי אדום, דתהו[5].

והוא נקרא איש צ"ר ואוי"ב[6] — גימטריא שט"ו, שבע פעמים אד"ם, והיינו הז' מלכים דתהו שנשברו.

לכן היה גס רוח, בבחינת ריבוי ופירוד, כמו שכתוב ורב בניו, והיינו כמו תהו, שהוא בבחינת ישות ופירוד, ענפין מתפרדין.

בני ישראל - שרשם מז"א ומלכות של עולם התיקון. והמן רצה להמשיך מז"א ומלכות של עולם התהו, שנשברו, ועל ידי זה יאבד את ישראל, שגם הם ישברו ויאבדו ח"ו.

(ליקוטים ואגרות עמ' קסח)

יעשו עץ גבוה חמישים אמה[7].

המן הוא הלעומת זה של אברהם, שזהו המאמר רז"ל[8] שאמו של אברהם ואמו של המן שמותיהן שוות.

אברהם נטע אמונה, כמו שכתוב[9] ויטע אשל בבאר שבע . . ויקרא שם בשם ה' אל עולם, והמן רצה לעקור אמונה, ועשה עץ גבוה, הלעומת זה של האשל שנטע אברהם.

אברהם מסתיים באותיות ה"ם, והמן מתחיל באותיות ה"מ.

אלא שהמ"ם של אברהם היא סתומה, בסוד החותם, שאין יניקה ממנה ללעומת זה. ובהמן היא מ"ם פתוחה, שישנה יניקה ללעומת זה. והיינו מה שאחר כך באה אות נו"ן — עץ גבוה חמישים אמה.

(ליקוטים ואגרות עמ' שב)

חמישים אמה — כנגד חמישים שערי טומאה, הלעומת זה של חמישים שערי בינה בקדושה[10].

ואות נו"ן רומזת על נפילה, כמאמר רז"ל[11] מפני מה לא נאמרה נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל.

וכן, אות נו"ן היא האות המרכזית באותיות כמנפ"ץ, שרומז על תוקף הגבורות[12].

(תורת לוי יצחק עמ' שמא)

אשר החילות לנפל לפניו לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו[13].

עמלק רוצה למחות את האותיות ו"ה משמו של הקב"ה, וכן האות א' מכסאו[14]. לכן כתיב בו שלש מחיקות - תמחה את זכר עמלק[15], כנגד אות א', ומחה אמחה את זכר עמלק[16], כנגד אותיות ו"ה.

גם המן, שהוא מזרע עמלק, רוצה למחות שלש אותיות אלה (וישאר כ"ס י"ה, מספר המ"ן). לכן כתיב בו שלש נפילות - לנפל, כנגד אות א', ונפול תיפול, כנגד אותיות ו"ה.

גם יש לומר,

המן רצה לעשות לישראל שלשה דברים, להשמיד להרוג ולאבד[17], ולכן נאמרו בו שלש נפילות.

(ליקוטים ואגרות עמ' צט, עמ' קסח)

1) אסתר ה, יא.
2) מגילה טו, ב.
3) יהושע כד, ז. שער הפסוקים להאריז"ל ריש פרשת בא.
4) וישלח לג, ט.
5) שם לו, לא.
6) אסתר ז, ו.
7) אסתר ה, יד.
8) בבא בתרא צא, א.
9) וירא כא, לג.
10) ראש השנה כא, ב.
11) ברכות ד, ב.
12) קהלת יעקב מערכת מנצפ"ך.
13) אסתר ו, יג.
14) רש"י בשלח יז, טז.
15) תצא כה, יט.
16) בשלח יז, יד.
17) אסתר ג, יג.

לח, כא – אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן

א. אלה פקודי המשכן משכן העדות. מהו משכן שני פעמים א"ר שמואל בר מרתא שנתמשכן שני פעמים על ידיהם וכו' לכך כתיב אלה פקודי המשכן משכן העדות ב' פעמים.

שמות רבה פ' נא, ג

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד. נזכר שני פעמים משכן בפסוק וב' פעמים פקודי, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע פקדון הוא אצלך משכון הוא אצלך וכו'.

המשכן. עם ה' אותיותיו עולה ת"כ כמנין שנים שעמד בית שני.

משכן. עולה ת"י, כמנין שנים שעמד בית ראשון.

רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

שנתמשכן ב' פעמים וכו' לכך כתיב אלה פקודי המשכן, פי' שאמר הכתוב משכן העדות אשר פקד פי' כמו (שמואל-א כ, כה) ויפקד מקום דוד שפירושו שהי' נחסר מקום דוד אף כאן ה"ק **משכן אשר פקד** פי' אשר נחסר **על פי משה** פי' שאמר הכתוב הטעם למה נחסר לפי שנעשה ע"י משה ע"י בשר ודם משא"כ לעתיד שיהי' בהם מעשה ידי הקב"ה ולא יחרב לעולם כן נ"ל בן המחבר.

ידי משה על מד"ר

ב. "אלה פקודי המשכן משכן העדות". "המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין"[1], כלומר, "משכן" מלשון "משכון", והרי ענין המשכון הוא – שלוקחים אותו למשך זמן בלבד, ואח"כ מחזירים אותו **בשלימותו**, וכן הוא בענינו – ששני החורבנין דבית ראשון ובית שני אינם אלא באופן ד"משכון", מכיון שכל הענינים והמעלות דבית ראשון ובית שני יוחזרו לבנ"י בשלימותם – בבית המקדש השלישי (נוסף על המשכן עצמו, אשר, מכיון שמעשה ידי משה נצחיים[2], בודאי יוחזרו ויתגלו כל חלקי המשכן בשלימותם בבית המקדש השלישי)[3].

וכל זה נפעל ע"י מעשינו ועבודתינו – שנקודתם ותוכנם "משכן העדות": "**עדות**" – קאי על כאו"א מישראל, כמש"נ[4] "אתם עדי", היינו, שישראל הם עדות על הקב"ה[5], אשר, על ידם מתגלה אלקות בעולם – כמ"ש[6] באברהם אבינו (היהודי הראשון) "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", "א"ת ויקרא אלא ויקריא כו'"[7], עד שפועלים שמציאות העולם גופא מורה ומגלה על האלקות, "א-ל עולם"[8] ע"ד שהי' במ"ת, ש"מסתכלין למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה"[9], והמשכו במשכן ומקדש – "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"[10], ועד שמציאות העולם גופא נעשית **משכן** לו ית' – דירה לו ית' בתחתונים.

ועי"ז זוכים לענין ד"משכן העדות" כפשוטו – בבנין ביהמ"ק השלישי.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ו – משיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים

ג. בלקוטי תורה בפירוש הכתוב אלה פקודי המשכן, מבאר דפקודי הוא (גם) מלשון פקידה ויחוד, כמו חייב אדם לפקוד את אשתו[11] וכו' וצריך להבין הקשר דפירוש רש"י שמשכן משכן שני פעמים הוא רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנן על עונותיהן של ישראל, עם הפירוש בלקוטי תורה שהמשכן משכן שני פעמים הם המשכות נעלות ביותר, ועד **לפקודי** המשכן, פקודי מלשון פקידה ויחוד.

ויש לומר הביאור בזה, שע"י שהי' כפרה על חטא העגל, נתגלה, שהכוונה (דלמעלה) במעשה העגל מלכתחילה היתה בכדי שעי"ז יגיעו למעלת התשובה. ועד"ז הוא בנוגע לזה שהמקדש שנתמשכן שני פעמים ע"י עוונותיהן של ישראל, שהכוונה בזה היא בכדי שיגיעו למעלת התשובה, ועי"ז יוחזר אח"כ המשכון לישראל באופן נעלה יותר מכמו שהי' קודם החורבן.

וזהו הקשר דשני הענינים באלה פקודי המשכן, פקודי מלשון פקידה ויחוד, ומשכן מלשון משכון, כי ע"י התשובה הבאה ע"י שנתמשכן המקדש מתגלית המעלה דפקודי מלשון פקידה ויחוד, ישראל וקוב"ה כולא חד.

ויש להוסיף, דזה שמביא בלקו"ת ראי' על זה שהיחוד נק' פקידה מזה שארז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו[12], הוא, כי במארז"ל זה מדבר בהחיוב לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, ובזה מרמז, דנוסף להענין דפקודי המשכן, שהכוונה בזה שהמקדש נתמשכן היא בכדי שע"י התשובה יהי' אח"כ (לע"ל) היחוד (פקידה) באופן נעלה יותר, גם בשעה זו עצמה (כשנתמשכן המקדש) הי' היחוד.

וכמבואר במק"א[13] מה שארז"ל[14] בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורים זה בזה, דלכאורה תמוה[15], הרי כרובים מעורין זה בזה מורה על גודל החיבה דהקב"ה וישראל כחיבת איש ואשה[16], ובשעה שנכנסו נכרים להיכל הרי הי' לכאורה היפך החיבה.

---

1) פרש"י ר"פ פקודי. תנחומא פקודי ב. שמו"ר פנ"א. ג.

2) סוטה ט, סע"א. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה.

3) ראה לקו"ש חכ"א ע' 262. וש"נ.

4) ישעי' מג, י. שם, יב. וראה זח"ג פו, א.

5) עיין ספרי ואתחנן ו, ה. וראה ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה ג. ועיין יומא פו.

6) וירא כא, לג.

7) סוטה י, סע"א ואילך.

8) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. ובכ"מ.

9) תניא פל"ו. וראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט.

10) שבת כב, ב. מנחות פו, ב.

11) יבמות סב, ב.

12) אף שבסוגיא זו עצמה (יבמות סב, ב) נאמר לשון פקידה בנוגע יחוד גם לפנ"ז.

13) סה"מ מלוקט ח"ב ע' רסט.

14) יומא נד, ב.

15) כמו שהקשה בחדא"ג מהרש"א ליומא שם (נד, א).

16) יומא שם, א. וראה ב"ב צט, א.

והביאור בזה, דכיון שבזמן הגלות כנסת ישראל היא כאשה שהלך בעלה למדינת הים[17], לכן, לפני יציאתו של הבעל (הקב"ה) לדרך, היתה הפקידה, ולכן היו אז הכרובים כמער[18] איש ולויות. אלא שהפקידה שהיתה אז היתה בהעלם, ובגילוי הי' החורבן והגלות, והכוונה בזה היא שע"י העבודה שבזמן הגלות, ובפרט ע"י עבודת התשובה, תהי' הפקידה בגילוי בבנין ביהמ"ק השלישי, ואז יוחזר גם המשכון, המשכן ומשכן העדות, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

ספר המאמרים מלוקט ח"ה עמוד רד-רו

לט, לו – את השלחן את כל כליו ואת לחם הפנים

ד. ביאור פלוגתת ר"י ור"מ (מנחות צו) אם השולחן גבוה ט"ו טפחים או י"ב, דתלוי אם השולחן כנגד כתר מלכות – דזכה בו דוד וזרעו, או כתר כהונה.

במשנה [מנחות דף צ"ו ע"א] השולחן ארכו עשרה ורחבו עשרה, לחם הפנים ארכן עשרה ורחבן חמשה, נותן ארכן לרחבו של שלחן וכופל טפחיים ומחצה לכאן וטפחיים ומחצה לכאן דברי ר"י, רמ"א השלחן אורכו שנים עשר ורחבו ששה לחם הפנים ארכן עשרה ורחבן חמשה נותן ארכן לרחבו של שולחן וכופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן וכו'.

ודאי יסוד פלוגתתן אי אמרינן אמת כלים בת חמשה טפחים או בת ששה טפחים, אבל מ"מ נבאר פלוגתתן בדרך דרש ובגמרא אמר ר"י לדברי ר"י השלחן מקדש מלמעלה ט"ו טפחים לדברי ר"מ השלחן מקדש י"ב טפחים מלמעלה וכ"ז צריך טעם נגלה. ונלע"ד הענין כך דאי' ביומא [דף ע"ב ע"ב] א"ר יוחנן ג' זרין הן של מזבח הפנימי של שולחן של ארון של מזבח זכה אהרן ונטלו שהוא כתר כהונה, של שולחן זכה דוד ונטלו שהיא כתר מלכות, של ארון שהיא כתר תורה מונח כל מי שרוצה לזכות בה זוכה.

הנה כתר תורה הוא גדולה שבכולן כמבואר שם בגמרא אבל באינך שתיים יש סברות חלוקות איזה מהן גדולה מחברתה.

ודאי לפי גמרתינו ביומא [דף ס"ט ע"א וב'] ובסוטה [דף מ' ע"ב] דמקשה על הא דאי' במשנה כה"ג קורא הפרשה ביוה"כ כשהוא עומד מכלל דבלאו קריאה הי' יושב והאמר מר אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד בלבד מוכח בהדיא דכתר מלכות עדיפא מכתר כהונה שהרי הכהן הגדול לא הי' רשאי לישב בעזרה ומלכי בית דוד היו רשאים לישב.

אבל בתלמוד ירושלמי והובא שם בתוס' דסוטה [ד"ה והאמר מר] איתא איפכא שמלכי בית דוד לא הוו רשאים לישב בעזרה ומי רשאי לישב הכהן הגדול שנאמר (שמואל-א א, ט) ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה'.

ואני אומר דר"י שזכרתי שאמר של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שולחן זכה דוד ונטלו ס"ל דכתר מלכות עדיף מכתר כהונה וכשנכנס להיכל פגע במזבח הזהב ברישא ואחר כך בשולחן וארון הוי לפני ולפנים.

אבל לפי הסברא השני' כתר כהונה עדיפא מכתר מלכות וכן הוא לשון התנא במשנה [אבות פ"ד מי"ג] ר"ש אומר שלשה כתרים הם כתר כהונה כתר תורה כתר מלכות הרי שכתר כהונה קודם לכתר מלכות אם כן באמת צ"ל איפכא שזר השולחן הי' כנגד כתר כהונה וזר המזבח הי' כנגד כתר מלכות המוקדש מחבירו הי' יותר לפנים וידוע משנה במסכת אבות [פ"ו מ"ז] שהכהונה נקנית בכ"ד מעלות והמלכות בל' מעלות.

ובזה נבוא לבאר בטוב טעם פלוגתא דר"מ ור"י במשנה שהתחלנו שהמה מחולקים גם כן בזה אם זר השולחן הוא נגד כתר כהונה או נגד כתר מלכות.

דלר"י השולחן מקדש למעלה ט"ו טפחים כל מערכ' נמצא לשני מערכות הרי שלשים טפחים והוא כנגד כתר מלכות שהוא נקנית בשלשים מעלות אבל לר"מ אין השולחן מקדש למעלה אלא י"ב טפחים כל מערכ' ושתי המערכות הרי כ"ד טפחים כנגד כתר כהונה שהוא בכ"ד מעלות.

כל ספרי רבי אלעזר רוקח – מעשה רוקח מעשה המשכן פי"ב

מ, יז – ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן

ה. משה כשהקים המשכן הציב לו ציונים על ענין קיומו של המשכן וביטולו, כדעת רז"ל שנזכרו ג' הקמות בפרשה שנאמר (שמות מ, ב) תקים את המשכן, וכתיב (שם, יח) ויקם את המשכן, וכתיב (שם, יז) באחד לחודש הוקם המשכן וארז"ל שהי' משה מעמידו ומפרקו ג' פעמים בכל יום רמז למשכן שיהי' מפורק כמה פעמים כמו משילה לנוב ומנוב לגבעון ואח"כ לירושלים.

ובירושלים הוקם ג' פעמים בבית ראשון ובבית שני ולעתיד, ולפיכך הוא אומר שני פעמים **תקים ויקם** רמז לבית ראשון ושני שהיו נבנין ע"י אדם ולכך שלטו בהם ידי אדם. אבל הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו יהי' נבנה ע"י הקב"ה שנאמר (זכרי' ב, ט) ואני אהי' לה לחומת אש לכך הוא אומר **הוקם המשכן** היינו שהוקם מעצמו כארז"ל (ברכות ד, ב) כתיב (עמוס ה, ב) נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל. פי' הזוהר (ג, ו) שלא תקום עוד מעצמה כי אם השי"ת הוא המקימה ואז יחזרו ה' דברים שחסרו בבית שני ליושנן, על כן נאמר **הוקם** ה' דברים יקומו ותחזור העטרה ליושנה.

עיר גבורים

מ, לד – ויכס הענן את אהל מועד וכבד ה' מלא את המשכן

ו. י"ל מ"ש וכבוד ה' מלא את המשכן, והלא כתיב מלא כל הארץ כבודו ואעפ"כ אין שם גילוי כלל, ובד"ה ואולם חי אני הקשה ג"כ מ"ש וימלא כבוד לשון עתיד והלא כתיב מלא כל הארץ כבודו ותירץ כי כבוד הוא מדת מלכות, וממדת מלכות הוא שיהי' יש ודבר נפרד, ומזה נסתעף ג"כ יניקת החיצונים בבחי' נפרד לגמרי וכמ"ש (בראשית ב, י) ומשם יפרד כו'

17) תענית כ, א. סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר עה"פ (איכה א, א) היתה כאלמנה. זח"ב קכב, א. וראה סידור (עם דא"ח) נח, ב ואילך. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' א'מז ואילך.

18) מלכים-א ז, לו. וראה יומא שם, סע"א ואילך.

ועז"נ (ישעי' מב, ח) וכבודי לאחר לא אתן, וא"כ אין מאיר הכבוד בגילוי רק בבחי' העלם ע"ד (תהלים קמה, יא) כבוד מלכותך יאמרו כו' אבל לע"ל שיהי' ואת רוח הטומאה אעביר יהי' וימלא כבוד ה', וזהו ענין ונגלה כבוד ה' וראו כו' וכמ"ש במ"א ע"פ יהי כבוד ד' לעולם.

והענין י"ל עוד כי מ"ש מלא כל הארץ כבודו זהו כבוד תתאה בחי' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ומזה נמשך שהיש הוא דבר נפרד רק שמקבלים עול מלכות, א"כ שורה רק בבחי' העלם, אבל כבוד עילאה שהוא חכמה ששם מאיר אור א"ס איך דכולא קמי' לא חשיב, עי"ז יאיר הכבוד בגילוי וזהו וימלא כבוד ה', והיינו שלע"ל יהי' נקרא השם ככתבו ולפי שבבהמ"ק האיר ג"כ גילוי זה על זה נאמר וכבוד ה' מלא כו'.

ובמקום אחר נתבאר כמו המחשבה נמצא בכל האברים שתיכף ומיד כשעולה במחשבתו לנענע רגלו היא מתנועעת בלי שום שהי' על כרחך שהמחשבה יש שם, אבל אין הרגל משגת את המחשבה, אבל במוח שבראש המחשבה מאירה בבחי' גילוי ממש, כך הוא ההפרש בין בחי' מלא כל הארץ כבודו ובין וכבוד ה' מלא את המשכן, ועמ"ש מענין משל זה בלק"ת בד"ה ויקח קרח ספ"א.

ועיין במדרש שמואל סוף פרק שנו חכמים בפי' ולכבודי בראתיו כו' ואומר ה' ימלוך לעולם ועד דהקשה מאי ואומר, אלא לפי שעכשיו בעשי' אין כבוד ה' מתגלה וא"כ מהו ולכבודי בראתיו כו' אלא כי לע"ל יהי' הגילוי שנאמר ה' ימלוך לע"ו וכו' ואף עשיתיו אף הוא ריבוי שיהי' גילוי הכבוד לע"ל בעשי' ביותר מבחי' ולכבודי בראתיו יצרתיו כו' כמ"ש בלק"ת פ' בלק בד"ה מי מנה.

אור התורה שמות חלק חמישי – פ' תרומה עמוד א'תז

מ, לה – ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן

ז. כי שכן עליו הענן. ראשי תיבות **כשעה** וסופי תיבות ינון, רמוז כאן כי במדבר שכן לפי שעה ואח"כ הי' מסתלק כדי שיכנסו כהנים להקטיר, אבל לעתיד בביאת גואל שמו ינון (פסחים נד) לא יסתלק מעליו.

כת"י לא' מהראשונים עה"ת – מובא בתו"ש אות ע"ב

* * *

כי שכן עליו הענן. ס"ת ינון, לפני שמש ינון שמו (תהלים עב, יז) זה המשיח[19], ורמז שעניני כבוד הם על משיח[20], ולכך רמוז ינון. ד"א גם בימי המשיח יהי' המשכן.

רמזי רבנו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

* * *

[משיח] שמו "ינון" הוא להורות, שתמיד הוא מוכן לבא אם יזכו ישראל, אף אם יש זמן קצוב לביאתו כמו שאמר הכתוב (ישעי' ס, כב) בעתה, גם יש אחישנה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צח, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה. וכן אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צד, א) שרצה הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג, אלא שלא אמר שירה, אם כן תמיד הוא מוכן לבא בכל עת. וכהיא דרבי יהושע בן לוי (סנהדרין צח, א) דשאל את פיו ואמר לו אימת אתי מר, ואמר לו היום, שמקרא מלא אמר לו (תהלים צה, ז) היום אם בקולו תשמעו. ולכן נקרא שמו ינון, לשון מזומן כתרגומו, להורות שהכל מוכן ומזומן אין העכבה אלא מצד ישראל שיעשו תשובה.

חן טוב[21] – פ' בראשית א, א-ה

מ, לח – כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם

ח. בסוף הפרשה נרמז כל הג' מקדשים חורבנן ובנינן, הוא שנאמר (שמות מ, לג) "ויקם את החצר" הרי המקדש בנוי, ואמר אח"כ (שם פסוק לד) "ויכס הענן את האהל" הרי חרב כי הענן רמז לחשך הגלות שנאמר (יואל ב, ב) "יום ענן וערפל וגומר". ואמר אח"כ "וכבוד י"י מלא את המשכן" הרי בנין בית שני ע"ד שנאמר (חגי א, ח) "וארצה בו ואכבדה" לכך נאמר וכבוד י"י. ואמר אח"כ (שמות מ, לה) "ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן" הרי חורבן בית שני שלא יוכלו לבא במקדש מפני חושך ענן וערפל של הצרות והפורענות, ואמר אח"כ (שם) "וכבוד י"י מלא את המשכן" הרי בנין בית שלישי בית עולמים.

וזה"ש (שם פסוק לו) "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו ישראל בכל מסעיהם", היינו בזמן שמסתלק מישראל ענן של חושך ופורענות אז נוסעים ישראל לאור י"י כמו דאמר לאורו נסע ונלך, ובזמן ששוכן הענן עליהם אז נשארו במקומם שפלים ונזבים, ובכל תיבת **הענן** הנזכר בענינים אלו לא נזכר השם אצלם לפי שהם מורין על הרעה ואין הקב"ה מייחד שמו על הרעה.

אבל בסוף הענין הזכיר **השם** ואמר "וענן י"י יומם" והוא הענן של טובה שכבוד השם שוכן בתוכו והוא רמז לזמן הגאולה. וזהו שאמר ואש תהי' בו לילה היינו שאש הפורענות כד"א (איכה ב, ג) ויבער אש ביעקב בוער בו בגלות הדומה ללילה שנאמר (ישעי' כא, יא) "שומר מה מליל", וכתיב (תהלים סו, יב) "באנו באש ובמים".

אבל "יומם" הרמז לבוקר הגאולה שנא' (ישעי' כא, יב) "אתא בוקר וגו'" אז יהיו "ענן ה' תמיד על המשכן" והוא הענן של כבוד שנא' (שם ד, ה) "וברא י"י על מכון הר ציון ועל מקראי' ענן יומם וגו'", ומסיים כי על כל כבוד חופה היינו הבית המקדש שנא' (דברים לג, יב) בו "חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן" אז ויבנה במהרה בימינו אכי"ר.

עיר גבורים

19) פסחים נד.

20) מדרש חסרות ויתרות.

21) ר' טובי' הלוי מצפת, נדפס שס"ה.

◆ יום ראשון כ"ג אדר א' ◆

לח (כא) **אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:**

כא אֵלֵּין מִנְיָנֵי מַשְׁכְּנָא מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא דִּי אִתְמְנִי עַל מֵימְרָא דְמֹשֶׁה פָּלְחַן לֵיוָאֵי בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:

רש"י ◄ **אֵלֶּה פְקוּדֵי** • בְּפָרָשָׁה זוֹ נִמְנוּ כָּל מִשְׁקְלֵי נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן לַכֶּסֶף, וְלַזָּהָב וְלַנְּחֹשֶׁת, וְנִמְנוּ כָּל כֵּלָיו לְכָל עֲבוֹדָתוֹ. **הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן** • שְׁתֵּי פְּעָמִים, רֶמֶז לַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּתְמַשְׁכֵּן בִּשְׁנֵי חֻרְבָּנִין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. **מִשְׁכַּן הָעֵדֻת** • עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁוִּתֵּר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהֲרֵי הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵיהֶם. **עֲבֹדַת הַלְוִיִּם** • פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, הוּא עֲבוֹדָה הַמְסוּרָה לַלְוִיִּם בַּמִּדְבָּר לָשֵׂאת וּלְהוֹרִיד וּלְהָקִים, אִישׁ אִישׁ לְמַשָּׂאוֹ הַמֻּפְקָד עָלָיו כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת נָשֹׂא. **בְּיַד אִיתָמָר** • הוּא הָיָה פָּקִיד עֲלֵיהֶם לִמְסֹר לְכָל בֵּית אָב עֲבוֹדָה שֶׁעָלָיו.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 175)

רָמֶז לַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּתְמַשְׁכֵּן . . עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (רש"י לח, כא) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ נִרְמָז חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ בְּפָרָשָׁתֵנוּ, הָעוֹסֶקֶת בְּבִנְיַן הַמִּשְׁכָּן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לְמַעֲלִיּוּתָא, הַיְינוּ רֶמֶז לְנִצְחִיּוּת הַמִּקְדָּשׁ. דְּהִנֵּה, מַשְׁכּוֹן הֲרֵי נִמְצָא בִּשְׁלֵמוּת, אֶלָּא שֶׁעוֹבֵר מִן הַלְּוָה אֶל הַמַּלְוֶה לְמֶשֶׁךְ זְמָן מְסֻיָּם, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר אֶל הַלְּוָה. וְאַף כָּאן: חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ אֵין מַשְׁמָעוּתוֹ בִּטּוּל הַמִּקְדָּשׁ, ח"ו, אֶלָּא הַקָּבָּ"ה לְקָחוֹ כְּמַשְׁכּוֹן, וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ, וְשׁוּב לְקָחוֹ, וְעָתִיד לְהַחֲזִירוֹ לָנוּ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כא) **אֵלֶּה פְקוּדֵי וְגוֹ'.** אוֹמְרוֹ אֵלֶּה לִפְסֹל כָּל מִנְיָנִים שֶׁבָּעוֹלָם כִּי כָּל מַה שֶׁיִּמְנֶה אָדָם מִקְנְיָנִים הַמְדֻמִּים אֵין מִנְיָנוֹ מִנְיָן וּשְׁמוֹ מוֹרֶה עָלָיו מָה אַתָּה מוֹנֶה, אֲבָל מִנְיָן זֶה עוֹמֵד לְעוֹלָם, וְהַטַּעַם לִהְיוֹת מִנְיָן הַמִּשְׁכָּן הַמֻּפְלָא אֲשֶׁר שָׁכַן שָׁם אֱלֹהֵי עוֹלָם ה':

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (ב"מ מ"ב.) אֵין בְּרָכָה שׁוֹרֶה לֹא בְּדָבָר הַסָּפוּר וְלֹא בְּדָבָר הַמָּנוּי, וְכָאן אָמַר אֵלֶּה פְקוּדֵי פֵּרוּשׁ לְאֵלֶּה יֵשׁ מִנְיָן וְאֵין הַקֶּפֶדָה כִּי מִנְיָן זֶה אַדְרַבָּה מִנְיָנוֹ תָּבִיא הַבְּרָכָה כִּי כָּל פֵּרָט שֶׁיְּרֻבֶּה בַּמִּסְפָּר תַּגְדִּיל הַזְּכוּת וּתְסוֹבֵב הַבְּרָכָה לַמַּרְבֶּה, וְהַטַּעַם לִהְיוֹתוֹ שֶׁל הַמִּשְׁכָּן:

עוֹד יִרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ אֵלֶּה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (ויק"ר פכ"א) אִם עָשִׂיתָ חֲבִילוֹת וְכוּ' עֲשֵׂה כְּנֶגְדָּן חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְתַקֵּן הַחַטָּא בְּדֶגְמָא, וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ וְאָמְרוּ (לְעֵיל ל"ב ד') אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ, לָזֶה בָּאָה אֵלֶּה זֹאת בִּבְחִינַת הַזְּכוּת לְכַפֶּרֶת עָוֹן זֶה, וְתִמְצָא כִּי אָמְרוּ (רַבָּה) הָעֵדֶת, שֶׁעֵדוּת הוּא לָהֶם שֶׁנִּתְכַּפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל, וּכְשֶׁתְּדַקְדֵּק תִּמְצָא כִּי כָּל פְּרָטֵי עֲוֹן הָעֵגֶל בָּא כְּנֶגְדָּן בַּמִּשְׁכָּן, הֵם הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה (ל"ב א') אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵיהֶם הִנֵּה הִנָּם הִכִּינוּ מָקוֹם לַה' אֱלֹהִים אֶמֶת לִהְיוֹת לְפָנֵיהֶם, הֵם בָּנוּ מִזְבֵּחַ וְהֶעֱלוּ עוֹלוֹת (שָׁם ו') הִנֵּה הִנָּם הִכִּינוּ מִזְבֵּחַ לְהַעֲלוֹת עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים לַה', הֵם נָתְנוּ זְהָבָם הִנֵּה הִנָּם נָתְנוּ זְהָבָם וְכַסְפָּם וְכָל כְּלֵי חֶמְדָּתָם לַה', הֵם פָּרְקוּ נִזְמֵיהֶם הִנֵּה הִנָּם הֵבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים לֹא נֶזֶם לְבַד אֶלָּא כָּל עֲדָיִם מֵעֲלֵיהֶם וְכָל כְּלֵי חֶמְדָּה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל (ל"ה כ"ב) הֵם עָשׂוּ מְמֻנִּים עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ הִנֵּה הִנָּם פָּקְדוּ בְּצַלְאֵל לַעֲשׂוֹת וְכוּ', אָמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ הִנֵּה אֵלֶּה פְקוּדֵי לְכַפָּרָה:

עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לִהְיוֹת שֶׁמֹּשֶׁה עָשָׂה הַמִּסְפָּר לְיִשְׂרָאֵל הַמּוּבָא בֵּית ה', לָזֶה בָּאָה הַתּוֹרָה וְהִצְדִּיקָתוֹ וְאָמְרָה אֵלֶּה פְקוּדֵי וְגוֹ', פֵּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (וַיִּקְרָא כ"ג ב') אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדַי, מַה הוּא הַמִּסְפָּר שֶׁה' מַצְדִּיק אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה דִּקְדֵּק לוֹמַר עַל פִּי מֹשֶׁה וְלֹא אָמַר אֲשֶׁר פֻּקַּד מֹשֶׁה, הַטַּעַם כִּי לֹא הָיָה הַזּוֹלֶת עִמּוֹ לְהִצְטַדֵּק אֶלָּא מִפִּיו אָנוּ חַיִּין שֶׁכֵּן כְּתִיב (ל"ו ג') וַיַּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה שֶׁהוּא לְבַדּוֹ לָקַח הַכֹּל, וְטַעֲמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁהֵבִיא עַצְמוֹ לִידֵי חֵשֶׁד, אוּלַי שֶׁלֹּא עָלָה בְּדַעְתּוֹ חֵשֶׁד זֶה לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ כִּי אִיךְ יַחְשְׁדוּ אוֹתוֹ וַה' מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל עֵת אִם ח"ו יִמָּצֵא בּוֹ עָוֶל יִמְאָסֻנוּ אֱלֹהֵי הַיּוֹדֵעַ נִסְתָּרוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא יְדַבֵּר אִתּוֹ עוֹד אֱלֹהִים. אוֹ דִּקְדֵּק מַאֲמַר ה' שֶׁאָמַר לוֹ (רֵישׁ פ' תְּרוּמָה) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי וְגוֹ' כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּהָ בִּמְקוֹמָהּ כִּי צִוָּה לוֹ לִהְיוֹת הוּא גִּזְבָּר לְבַדּוֹ, וּישָׁרִים דַּרְכֵי ה' וַצַּדִּיקִים יֵלְכוּ בָּם אַף עַל פִּי שֶׁפּוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָּם:

עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וּמִי יַצְדִּיק שֶׁכֵּן הוּא וְלֹא יוֹתֵר, לָזֶה אָמַר מִשְׁכַּן הָעֵדֶת פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁכָּן הוּא יָעִיד עַל הַדָּבָר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שמו"ר פנ"ב) בַּפָּסוּק וַיַּקֶּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הָיָה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהַעֲמִידוֹ, וְזֶה לְשׁוֹנָם כַּמָּה חֲכָמִים הָיוּ שָׁם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וְכוּ' וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים לְיַשֵּׁב אוֹתוֹ כָּל אֶחָד נָטַל מְלַאכְתּוֹ וְהָלַךְ אֵצֶל מֹשֶׁה וְכוּ' וְשָׁרְתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַל מֹשֶׁה וְהֵקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן ע"כ, זֶה הוּא עֵדוּתוֹ הֱיוֹתוֹ נְקִי כַּפַּיִם שֶׁאֵין חָמָס בְּכַפָּיו שֶׁאֵין הקב"ה עוֹשֶׂה נֵס לְעוֹשֵׂי עָוֶל וּבִפְרָט בַּמָּקוֹם עַצְמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הֶעָוֶל ח"ו, וְאִם תֹּאמַר וּמַה עֵדוּת הוּא זוֹ יֵשׁ לִתְלוֹת כִּי לְצַד כִּי מֹשֶׁה הָיָה גִּבּוֹר חַיִל גְּבוּרָתוֹ עָמְדָה לוֹ שֶׁהֶעֱמִידוֹ מַה שֶׁלֹּא הָיָה כֹּחַ כְּמוֹ כֵן בְּזוּלָתוֹ, לָזֶה גָּמַר אֹמֶר עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר וְגוֹ', פֵּרוּשׁ הֲלֹא תִּמְצָא שֶׁעֲבֹדַת הַלְוִיִּם שֶׁהִיא בְּיַד אִיתָמָר הִיא קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו וְהֵם הַמּוֹרִידִים אוֹתוֹ בְּנָסְעָם וּמְקִימִין אוֹתוֹ בַּחֲנוֹתָם דִּכְתִיב בְּפָרָשַׁת בַּמִּדְבָּר (א' נ"א) וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אוֹתוֹ הַלְוִיִּם הֲרֵי שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ מְפָרְקִין וּמְקִימִין אוֹתוֹ אִם כֵּן לֹא מְנִיעַת הַכֹּחַ הִיא הַסִּבָּה, וּכְפִי זֶה הִרְוַחְנוּ כַּוָּנַת אוֹמְרוֹ עֲבֹדַת הַלְוִיִּם וְגוֹ' בְּיַד אִיתָמָר שֶׁאֵין יָדוּעַ מַה בָּא לְלַמֵּד וּמַה שַׁיָּכוּת לְמַאֲמָר זֶה כָּאן וְלָמָּה לֹא אָמַר אֶלָּא אִיתָמָר וְלֹא אֶלְעָזָר הַגָּדוֹל, וּלְדַרְכֵּנוּ יָבוֹא עַל נָכוֹן, וַעֲדַיִן יֵשׁ לִתְלוֹת לְצַד הַחָכְמָה כִּי מֹשֶׁה חָכָם וְחָרִיף הָיָה וְיָדַע לְהַקִּימוֹ וּלְעוֹלָם לֹא נַעֲשׂוּ מַעֲשֶׂה נִסִּים, לָזֶה אָמַר וּבְצַלְאֵל בֶּן אוּרִי וְגוֹ' עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְאָמְרוּ ז"ל שֶׁאֶפְלוּ דְּבָרִים שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ מֹשֶׁה הִסְכִּימָה דַעְתּוֹ, וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב וְגוֹ' חָרָשׁ וְגוֹ' וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָמְדָה לוֹ חָכְמָתוֹ וּכְאוֹמְרָם בַּמִּדְרָשׁ (שמו"ר פנ"ב) שֶׁגַּם אֻמָּנוּת הָאֻמָּנִים לֹא הוֹעִילָה, וּכְפִי זֶה הִרְוַחְנוּ כַּוָּנַת הַכָּתוּב בְּהוֹדָעַת מַעֲשֵׂה בְּצַלְאֵל אַחַר שֶׁכִּבֵּר יָדַעְנוּ זֶה פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל, אֶלָּא בָּא לְחַזֵּק עֵדוּת גַּם הַמִּשְׁכָּן לוֹמַר הָא לָמַדְתָּ שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא גַּם וְזוֹ הִיא עֵדוּת הַמִּשְׁכָּן עַל פְּקוּדָיו, וּלְדֶרֶךְ זֶה אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה לוֹמַר שֶׁעַל זֶה בָּאָה הָעֵדוּת לְהָסִיר הַחֵשֶׁד מִמֶּנּוּ:

עוֹד יִרְצֶה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שָׁם פנ"א) שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָיָה כַּפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל,

(כב) **וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃**

כב **וּבְצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַּר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה עֲבַד יָת כָּל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃**

רש"י◄ **וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי וְגוֹ' עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה •** אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא 'כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה', אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ רַבּוֹ, הִסְכִּימָה דַּעְתּוֹ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, כִּי מֹשֶׁה צִוָּה לִבְצַלְאֵל לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה כֵּלִים וְאַחַר־כָּךְ מִשְׁכָּן (לא לְעִנְיַן צִווּי לְהִתְנַדֵּב קָאָמַר, דְּהָא אַדְרַבָּה לְהֵפֶךְ צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּפָרָשַׁת 'תְּרוּמָה', מִתְּחִלָּה הַכֵּלִים: שֻׁלְחָן, מְנוֹרָה, יְרִיעוֹת, וְאַחַר־כָּךְ צִווּי הַקָּרָשִׁים. וְצִווּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, רֵישׁ 'וַיַּקְהֵל', תְּחִלָּה הַמִּשְׁכָּן וְאָהֳלוֹ, וְאַחַר־כָּךְ הַכֵּלִים. אֶלָּא מֵיָרֵי לְעִנְיַן צִווּי לְפוֹעַל, אֵיךְ יִפְעַל כַּסֵּדֶר, וְתִמְצָא בְּפָרָשַׁת 'כִּי־תִשָּׂא': "רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגוֹ'", הֵזְכַּר מִתְּחִלָּה "אֶת אֹהֶל מוֹעֵד", וְאַחַר כָּךְ הַכֵּלִים, אֲבָל לְעִנְיַן לְהִתְנַדֵּב לְהָכִין מַה שֶּׁיִּהְיוּ צְרִיכִין מַה לִּי מַה שֶּׁמִּתְנַדֵּב תְּחִלָּה, וְעַיֵּן בְּ"תּוֹסְפוֹת" פֶּרֶק הָרוֹאֶה (ברכות נט). וְאִם תֹּאמַר, מִנָּלָן שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם צִוָּה לִבְצַלְאֵל הֵפֶךְ הָעִנְיָן? וְיֵשׁ לוֹמַר דִּכְתִיב בְּפָרָשַׁת 'וַיַּקְהֵל': "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלְאֵל וְאֶל אָהֳלִיאָב וְגוֹ'" וְקִצֵּר מַה שֶּׁדִּבֵּר עִמָּהֶם, וְהַאי קְרָא מִדִּכְתִיב: "כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" חֲזִינָן דְּהָיָה מְצַוֶּה לָהֶם בְּהֶפֶךְ, וְדוֹק הֵיטֵב), אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: מִנְהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בַּיִת, וְאַחַר כָּךְ מֵשִׂים כֵּלִים בְּתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ: כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: בְּצֵל אֵל הָיִיתָ? כִּי בְּוַדַּאי כָּךְ צִוָּה לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכֵן עֲשֵׂה, הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עֲשֵׂה כֵּלִים.

(כג) **וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ׃**

כג **וְעִמֵּהּ אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן נַגָּר וְאָמָן וְצַיָּר בִּתְכֶלָא וּבְאַרְגְּוָנָא וּבִצְבַע זְהוֹרִי וּבְבוּצָא׃**

(כד) **כָּל־הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃**

כד **כָּל דַּהֲבָא דְאִתְעֲבַד לְעַבִידָא בְּכֹל עַבִידַת קוּדְשָׁא וַהֲוָה דְּהַב אֲרָמוּתָא עֶסְרִין וּתְשַׁע כִּכְּרִין וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃**

רש"י◄ **כִּכָּר •** שִׁשִּׁים מָנֶה, וּמָנֶה שֶׁל קֹדֶשׁ כָּפוּל הָיָה, הֲרֵי הַכִּכָּר ק"כ מָנֶה, וְהַמָּנֶה כ"ה סְלָעִים, הֲרֵי כִּכָּר שֶׁל

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עוֹד אָמְרוּ בְּחֻלִּין (ה'.) כִּי שְׁקוּלָה עֲבוֹדָה זָרָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֵלֶּה פִּקּוּדֵי פֵּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ שֶׁתִּרְגֵּם אֹנְקְלוֹס (וַיִּקְרָא כ"ז ל"ד) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אִלֵּין פִּקָּדַיָּא, הַמִּצְוֹת שֶׁתְּלוּיִים בַּמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֶת אֲשֶׁר פֻּקַּד וְגוֹ' פֵּרוּשׁ כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה כֻּלָּם יֶשְׁנָם בְּמִצְוֹת הַמִּשְׁכָּן, וּבָזֶה יְכַפֵּר הַמִּשְׁכָּן עַל הָעֵגֶל שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה, וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִרְמֹז הָעִנְיָן בְּחֶשְׁבּוֹן פִּקּוּדֵי הַמִּשְׁכָּן שֶׁעוֹלֶה תרי"ה וְהֵם תַּרְיָ"ג מִצְוֹת וּב' הַלּוּחוֹת, וּמֵעַתָּה אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה כִּי נִתְקַן בִּפְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, וְאוֹמְרוֹ עֲבֹדַת הַלְּוִיִּם בָּא לִשְׁמֹר אֶת הַדָּבָר לְבַל תֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל אֲשֶׁר הוּא יְסוֹבֵב הֶסְרַת עֲבוֹדָה מֵהַבְּכוֹרוֹת כְּמַאֲמָרָם ז"ל (במ"ר פי"ב) אִם כֵּן תַּחֲזוֹר הָעֲטָרָה לְיָשְׁנָהּ וְיַעַבְדוּ הַבְּכוֹרוֹת עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, לָזֶה אָמַר סָמוּךְ לַדָּבָר עֲבֹדַת הַלְּוִיִּם פֵּרוּשׁ עֲבוֹדָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא לַלְּוִיִּם, כָּאן כְּלַל כָּל שֵׁבֶט לֵוִי בֵּין הַכֹּהֲנִים בֵּין הַלְּוִיִּם כִּי גַּם הַכֹּהֲנִים יִקָּרְאוּ לְוִיִּם דִּכְתִיב (דְּבָרִים כ"ז ט') וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, וְאוֹמְרוֹ בְּיַד אִיתָמָר וְגוֹ' פֵּרוּשׁ לֹא מִבַּעְיָא עֲבוֹדוֹת הַמְּעֻלּוֹת שֶׁל הַכֹּהֲנִים וְלֹא מִבַּעְיָא עֲבוֹדוֹת הַלְּוִיִּם הַמְּעֻלּוֹת שֶׁל בְּנֵי קְהָת וּבְנֵי גֵּרְשׁוֹן אֶלָּא אֲפִלּוּ עֲבוֹדָה הַקַּלָּה שֶׁל הַלְּוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר שֶׁהֵם הַקְּרָשִׁים וְהָאֲדָנִים הַדָּבָר בִּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד, וּמִזֶּה אַתָּה לָמֵד כִּי לֹא נִמְחַק עֲוֹן הָעֵגֶל מַחַק שֶׁאֵין רִשּׁוּמוֹ נִכָּר וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן (לְעֵיל ל"ב ל"ד) וּבְיוֹם פָּקְדִי וְגוֹ':

עוֹד יִרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ פִּקּוּדֵי הַמִּשְׁכָּן לְשׁוֹן מִנּוּי עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר ד' ט"ז) וּפִקֻּדַת אֶלְעָזָר שֶׁהוּא לְשׁוֹן מִנּוּי עַל הַדָּבָר, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב כָּל מִנּוּיֵי הַמִּשְׁכָּן מֵהֶם מְמֻנִּים עַל הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ לְהִתְקַיֵּם אוֹ לְהִתְבַּטֵּל ח"ו, וּמֵהֶם עַל עֲבוֹדָתוֹ, וּמֵהֶם עַל עוֹבְדָיו, וּמֵהֶם עַל מְלַאכְתּוֹ, וְהִתְחִיל בְּמִנּוּי קִיּוּם הַמִּשְׁכָּן וְאָמַר מִשְׁכַּן הָעֵדֶת פֵּרוּשׁ פְּקֻדַּת הַמִּשְׁכָּן הוּא הָעֵדוּת שֶׁהִיא הַתּוֹרָה כִּי כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְקַיְּמִין מִצְוֹתֶיהָ יִתְקַיֵּם הַמִּשְׁכָּן וְזוּלַת זֶה אֵין מִשְׁכָּן, וְהוּא אוֹמְרָם ז"ל (במד"ר ל"ב) בַּפָּסוּק (תְּהִלִּים ע"ח ס') אֹהֶל שָׁכַן בָּאָדָם וְכִי בָּאָדָם שֹׁכֵן אֶהָלוֹ אֶלָּא בְּאֶמְצָעוּת אָדָם אִם יָכִינוּ לִבָּם לִלְמֹד תּוֹרָה וּלְקַיֵּם מִצְוֹתֶיהָ, וְלָאו דַּוְקָא עֵדוּת הַכְּתוּבָה בַּלּוּחוֹת וּבַסֵּפֶר כְּתוּבָה אֶלָּא אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה פֵּרוּשׁ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁנִּמְסְרָה לְמֹשֶׁה לַפֶּה וְלֹא לִכְתָּבָה, ב' יְכַוֵּן עַל פְּקֻדַּת מֹשֶׁה שֶׁפָּקִיד הוּא בְּדָבָר זֶה לְצוּוֹת מִשְׁפָּטָיו וְדִינָיו שֶׁל מִשְׁכָּן, מִנּוּי ג' הֵם הָעוֹבְדִים בַּמִּשְׁכָּן עֲבֹדַת הַלְּוִיִּם פֵּרוּשׁ הֵם מְמוּנִים עַל עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, מִנּוּי ד' הֵם אַהֲרֹן וּבָנָיו וּשְׁלִשְׁתָּם רְמָזָם הַכָּתוּב אִיתָמָר וְאַהֲרֹן חֲרֵי נֶאֱמְרוּ בְּפֵרוּשׁ, וְאֶלְעָזָר רְמָזוֹ בְּאָמְרוֹ בֶּן אַהֲרֹן כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ כִּי אִיתָמָר בְּנוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הוּא אֶלָּא לִרְמֹז עַל אֶלְעָזָר, וְאוּלַי שֶׁלֹּא הִזְכִּירָה הַתּוֹרָה אַהֲרֹן כָּל עִקָּר בְּמִנּוּי הַמִּשְׁכָּן אֶלָּא בָּנָיו, וְאוֹמְרוֹ בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן יְכַוֵּן אֶל אֶלְעָזָר וְלֹא הִזְכִּיר אַהֲרֹן לְצַד שֶׁעֲדַיִן חָסֵר תִּקּוּן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה כִּי אַחֲרֵי כֵן מֵתוּ ב' בָּנָיו וְהֵבִיא כַּפָּרָתוֹ בְּיוֹם ח' לַמִּלּוּאִים אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא הִזְכִּיר פְּקֻדָּתוֹ אֶלָּא הִזְכִּיר שְׁמוֹ עִם בְּנוֹ, מִנּוּי ה' הוּא הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהוּא שֶׁאָמַר וּבְצַלְאֵל וְגוֹ' עָשָׂה וְגוֹ' וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב וְגוֹ' נִמְצָאתָ אוֹמֵר שֶׁהַמְמֻנִּים בִּפְרָט זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכָּן הֵם ה', א' הַתּוֹרָה הִיא מוֹשֶׁלֶת עַל קִיּוּמוֹ אִם יִתְקַיֵּם אִם לָאו, ב' מֹשֶׁה מְמֻנֶּה עַל מְצוָתוֹ בְּאֵיזֶה אֹפֶן יֵעָשֶׂה וְיִתְנַהֵג, ג' הַלְּוִיִּם לַעֲבֹד לִפְרֹק וְלִטְעֹן וְכוּ', ד' הַכֹּהֲנִים לַעֲבֹד הָעֲבוֹדוֹת וּלְהִתְמַנּוֹת עַל הַלְּוִיִּם בַּעֲבוֹדָתָם, ה' וּבְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב עַל הַמְּלָאכָה וְעַל אֵלֶּה אָמַר אֵלֶּה פִּקּוּדֵי הַמִּשְׁכָּן:

קֹדֶשׁ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים. לְפִיכָךְ, מָנָה בִּפְרוֹטְרוֹט כָּל הַשְּׁקָלִים שֶׁפְּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מִשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים, שֶׁאֵין מַגִּיעִין לְכִכָּר. אור החיים

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כה וּכְסַף מִנְיָנֵי כְנִשְׁתָּא מְאָה כִּכְּרִין וְאֶלֶף וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא:

(כו) בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

כו תִּקְלָא לְגֻלְגָלְתָּא פַּלְגּוּת סִלְעָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא לְכֹל דְּעָבַר עַל מִנְיָנַיָּא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא לְשֵׁית מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין:

רס״י◄ **בֶּקַע** • הוּא שֵׁם מִשְׁקָל שֶׁל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. **לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְגוֹ׳** • כָּךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל, וְכָךְ עָלָה מִנְיָנָם אַחַר שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בְּסֵפֶר ׳בַּמִּדְבָּר׳, וְאַף עַתָּה בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן כָּךְ הָיוּ, וּמִנְיַן חֲצָאֵי הַשְּׁקָלִים שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף עוֹלֶה מְאַת כִּכָּר, כָּל אֶחָד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים, כֵּיצַד? שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף חֲצָאִין הֲרֵי הֵן ג׳ מֵאוֹת אֶלֶף שְׁלֵמִים, הֲרֵי מְאַת כִּכָּר, וְהַשְּׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים חֲצָאִין, עוֹלִין אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שְׁקָלִים.

(כז) וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֵת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן:

כז וַהֲוָה מְאָה כִּכְּרִין דִּכְסַף לְאַתָּכָא יָת סַמְכֵי קוּדְשָׁא וְיָת סַמְכֵי דְפָרֻכְתָּא מְאָה סַמְכִין לִמְאָה כִּכְּרִין כִּכְּרָא לְסַמְכָא:

רס״י◄ **לָצֶקֶת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳לְאַתָּכָא׳. **אֵת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ** • שֶׁל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם מ״ח קְרָשִׁים וְלָהֶם צ״ו אֲדָנִים וְאַדְנֵי פָּרֹכֶת אַרְבָּעָה, הֲרֵי מֵאָה, וְכָל שְׁאָר הָאֲדָנִים ״נְחֹשֶׁת״ כְּתִיב בָּהֶם.

(כח) וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם:

כח וְיָת אַלְפָא וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא עֲבַד וָוִין לְעַמּוּדַיָּא וְחִפָּא רֵישֵׁיהוֹן וְכַבֵּשׁ יָתְהוֹן:

רס״י◄ **וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם** • שֶׁל עַמּוּדִים, מֵהֶן, שֶׁבְּכֻלָּן כְּתִיב: ״וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשׁוּקֵיהֶם כָּסֶף״. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כד) **כָּל הַזָּהָב הֶעָשׂוּי וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת גְּזֵרַת הַכָּתוּב אַיֵּה מְקוֹמָהּ, וְאִם אוֹמְרוֹ תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר אִם כֵּן לָמָּה חָזַר לוֹמַר וַיְהִי זְהַב וְגוֹ׳, וְאוּלַי כִּי גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, וְכַוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לוֹמַר שֶׁכָּל הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה לֹא נֶחְסַר וְלֹא נִפְשַׁע וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ דָּבָר אֶלָּא הַכֹּל נִכְנַס בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, וּבָזֶה הוֹצִיא הָאֻמָּנִים הָעוֹשִׂים בַּמְּלָאכָה מֵהַחֲשָׁד.

עוֹד יִרְצֶה לְהוֹדִיעַ נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בִּזְהַב הַמִּשְׁכָּן כִּי דָּבָר יָדוּעַ הוּא כִּי בַּעֲשׂוֹת הָאָדָם כְּלִי מִזָּהָב אוֹ מִשְׁאָר הַמַּתָּכוֹת עַל כָּל פָּנִים יִתְמַעֵט מִשִּׁעוּר מִשְׁקַל הַזָּהָב שֶׁנַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ הַכְּלִי וְלֹא יַעֲמֹד הַכְּלִי בַּמִּשְׁקָל הָרִאשׁוֹן לְצַד הַהִתְחַלְּקוּת וּפְעֻלּוֹת הַמְּלָאכוֹתָיו וּמַה גַּם כְּשֶׁיִּהְיֶה בַּמְּלָאכָה רִבּוּי הִתְחַלְּקוּת וַחֲלָקִים דַּקִּים פְּשִׁיטָא שֶׁיִּתְמַעֵט בְּאֶמְצָעוּת כֵּן, וְעוֹד בְּהָכִין הָאָדָם מַעֲשֵׂה הַמְּלָאכָה כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר שְׁתִי וָעֵרֶב לֶאֱרֹג בֶּגֶד פְּתִילֵי זָהָב לַעֲשׂוֹת מֵהֶם הַמְּלָאכָה מִן הַנִּמְנָע שֶׁיְּדַקְדֵּק בַּמּוּכָן לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר וְכָאן הוֹדִיעַ הַכָּתוּב שֶׁנַּעֲשָׂה נֵס שֶׁכָּל הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה הָיָה בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, מֵאוֹמְרוֹ כָּל הוֹדִיעֲךָ שֶׁלֹּא נִתְמַעֵט מֵאֶמְצָעוּת הַמְּלָאכָה כַּנִּזְכַּר, וּמֵאוֹמְרוֹ הֶעָשׂוּי רָשַׁם גַּם כֵּן שֶׁכָּל הַמּוּכָן לַמְּלָאכָה לֹא נוֹתַר מִמֶּנּוּ דָּבָר לְבַטָּלָהּ וְהַכֹּל נִכְנַס בְּכָל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר בְּכֹל וְלֹא אָמַר בִּמְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ נִתְכַּוֵּן לוֹמַר גַּם כֵּן שֶׁהִסְפִּיק הֶעָשׂוּי לַכֹּל, וְזֶה הוּא עִקַּר הַנֵּס שֶׁזּוּלַת זֶה אֵין נֵס בַּמֶּה שֶׁלֹּא הוֹתִיר כִּי אֶפְשָׁר שֶׁשִּׁעֵר שִׁעוּר שֶׁוַּדַּאי לֹא יוֹתִיר וְלֹא הֻכַּר הַנֵּס אֶלָּא בְּאֶמְצָעוּת שֶׁלֹּא הוֹתִיר וְלֹא הֶחְסִיר:

כח) וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ הַנִּשְׁאָרִים, וְרַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ (שמו״ר פנ״א) שֶׁשָּׁכְחָם וּכְשֶׁזָּכַר אוֹתָם אָמַר וְאֶת הָאֶלֶף וְגוֹ׳ הֵם מִמַּה שֶׁעָשָׂה וָוִים וְגוֹ׳, וְהִנֵּה לְהַסּוֹבְרִים מֵהַחֲכָמִים (ראב״ע) כִּי לֹא הָיָה כֶּסֶף בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן זוּלַת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל יִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ וְאֶת הָאֶלֶף עַל זֶה הַדֶּרֶךְ לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁצִּוָּה ה׳ בִּתְרוּמַת הַכֶּסֶף מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וּבְכָל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא מָצִינוּ שֶׁצִּוָּה ה׳ מַעֲשֵׂה כֶּסֶף זוּלַת הָאֲדָנִים וְהַוָּוִים וְחִשּׁוּקֵיהֶם וּבֵאֵר בָּאֲדָנִים שֶׁצָּרִיךְ כִּכָּר לְאָדֶן וְהַוָּוִים לֹא הוֹדִיעַ ה׳ שִׁעוּרָן וְשִׁעוּר חִשּׁוּקֵיהֶן, לָזֶה נִתְחַכֵּם בְּצַלְאֵל וְחִלֵּק הַנִּשְׁאַר מֵהָאֲדָנִים וַעֲשָׂאָן וָוִים שֶׁהֲגַם שֶׁלֹּא צִוָּה ה׳ שִׁעוּרָן מִמַּה שֶׁנָּתַן שִׁעוּר לָאֲדָנִים הִשְׂכִּילוֹ כִּי הַוָּוִים וְחִשּׁוּקֵיהֶם יִהְיוּ מֵהַנִּשְׁאָר, וְלָזֶה אָמַר וְאֶת הָאֶלֶף וְגוֹ׳ עָשָׂה וָוִים פֵּרוּשׁ שֶׁחִלֵּק הַסָּךְ לְוָוִים, וְאֵין הֲכִי נַמֵּי אִם הָיָה נִשְׁאַר יוֹתֵר אוֹ פָּחוֹת הָיָה מְחַלֵּק הַנִּשְׁאָר, וְאִם הָיָה אוֹמֵר הַכָּתוּב וַיַּעַשׂ וָוִים וְגוֹ׳ יִהְיֶה נִשְׁמָע כִּי נֶאֱמַר מִפִּי אֵל עֶלְיוֹן שִׁעוּר זֶה וְלֹא כֵן הוּא אֶלָּא מִכְּלָלָן שֶׁל דְּבָרִים הֵבִין כַּנִּזְכַּר, וְדַעְתִּי אֵינָהּ כִּסְבָרָא זוֹ, כִּי וַדַּאי כִּי כֶּסֶף אַחֵר הָיָה בִּתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן מִלְּבַד הַבֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת כִּי מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב בְּוַיַּקְהֵל (ל״ה כ״ד) כָּל מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת, וּבְפָסוּק זֶה לֹא יַצְדִּיקוּ דִּבְרֵי ראב״ע שֶׁיִּשֵּׁב בַּפָּסוּק (כ״ה ג׳) וְזֹאת הַתְּרוּמָה וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין, וְיִתְבָּאֵר אוֹמְרוֹ וְאֶת הָאֶלֶף עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ בַּפָּסוּק (כ״ד) כָּל

(כט) וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שָׁקֶל׃

כט וּנְחָשָׁא דַּאֲרַמּוּתָא שִׁבְעִין כִּכְּרִין וּתְרֵין אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה סְלְעִין׃

(ל) וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אַדְנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ׃

ל וַעֲבַד בַּהּ יָת סַמְכֵי תְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא דִּנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִּנְחָשָׁא דִּי לֵהּ וְיָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא׃

(לא) וְאֶת־אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת־אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב׃

לא וְיָת סַמְכֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת סַמְכֵי תְּרַע דַּרְתָּא וְיָת כָּל סִכֵּי מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל סִכֵּי דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר׃

לט (א) וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי־שָׁרֶד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

א וּמִן תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא וַעֲבָדוּ יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

רש"י◄ **וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְגוֹ'** • שֵׁשׁ לֹא נֶאֱמַר כָּאן, וּמִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר שֶׁאֵין בִּגְדֵי שָׁרֵד הַלָּלוּ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, שֶׁבִּבְגְדֵי כְּהֻנָּה הָיָה שֵׁשׁ, אֶלָּא הֵם בְּגָדִים שֶׁמְּכַסִּים בָּהֶם כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁעַת סִלּוּק מַסָּעוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם שֵׁשׁ. **אור החיים**

◆ יום שני כ"ד אדר א' ◆

(ב) וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר׃

ב וַעֲבַד יָת אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר׃

(ג) וַיִּרְקְעוּ אֶת־פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב׃

ג וְרַדִּידוּ יָת טַסֵּי דַּהֲבָא וְקַצִּיצוּ חוּטִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תְּכְלָא וּבְגוֹ אַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צְבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בוּצָא עוֹבַד אָמָן׃

רש"י◄ **וַיִּרְקְעוּ** • כְּמוֹ (תהלים קלו): "לְרוֹקַע הָאָרֶץ". כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וְרַדִּידוּ טַסִּין', הָיוּ מְרַדְּדִין מִן הַזָּהָב, אשטנדר"א בְּלַע"ז (אויזדעהנען), טָסִין דַּקּוֹת. כָּאן הוּא מְלַמֵּדְךָ הֵיאָךְ הָיוּ טוֹרְפִין אֶת הַזָּהָב עִם הַחוּטִין, מְרַדְּדִין טַסִּין דַּקִּין וְקוֹצְצִין מֵהֶן פְּתִילִים לְאֹרֶךְ הַטַּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים מְעֹרָבִין עִם כָּל מִין וּמִין בַּחֹשֶׁן וְאֵפוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "זָהָב", חוּט אֶחָד שֶׁל זָהָב עִם שִׁשָּׁה חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל מִין וּמִין, שֶׁכָּל הַמִּינִים חוּטָן כָּפוּל שִׁשָּׁה, וְהַזָّהָב חוּט שְׁבִיעִי עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַזָּהָב וְגוֹ' פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא נֶחְסַר בְּאֶמְצָעוּת הַהַתָּכָה וּפְרָטֵי הַמְּלָאכָה שֶׁהֲגַם שֶׁעָשָׂה כַּמָּה פְּרָטֵי הַמְּלָאכָה בַּמַּעֲשֶׂה כַּמָּה וָוִים וְחִשּׁוּקֵיהֶן אַף עַל פִּי כֵן הַמִּסְפָּר עַצְמוֹ בִּשְׁלֵמוּת הָיָה בַּוָּוִים וְלֹא נֶחְסַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֶת הָאֶלֶף וְגוֹ' עָשָׂה וָוִים וְהָבֵן:

א) **כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.** טַעַם אוֹמְרוֹ כֵּן בְּכָל פְּרָט וּפְרָט, עַל פִּי מַה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה (כ"ז כ') כִּי חֵלֶק ה' לְמֹשֶׁה חֵלֶק בְּכָל מְלָאכוֹת וַעֲבוֹדוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּמִּשְׁכָּן כִּי חֶלְקוֹ בַּמַּעֲשֶׂה הוּא הַמִּצְוָה אֲשֶׁר יְצַוֶּה ה' הַדָּבָר עַל יָדוֹ לְזֶה מִזְכִּירוֹ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט שֶׁהֲגַם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה הֲרֵי הוּא מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת. **עוֹד** יִרְצֶה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בִּשְׁעַת הַמְּלָאכָה הֲרֵי אָנוּ עוֹשִׂים דָּבָר זֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. **עוֹד** נִרְאֶה לְפִי מַה שֶׁקָּדַם לָנוּ כִּי אֵין לְךָ מִצְוָה שֶׁאֵין בָּהּ פְּרָטֵי הַהַשְׂכָּלָה וְלֹא נִכְתַּב בַּתּוֹרָה אֶלָּא מִעוּט כְּמַאֲמַר ר' יוֹחָנָן בְּהַנִּזְקִין (גִּטִּין ס:), וּמִלְּבַד זֶה יֵשׁ בְּכָל מַעֲשֶׂה מִמַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן מֶשְׁכָּל, וְהוּא פְּנִימִיּוּת הַדְּבָרִים וְאֵלֶּה יַעֲשׂוּ בְּכַוָּנַת הַלֵּב וּבִשְׂכְלִיּוּת הַנֶּעְלָם וְיַעֲשׂוּ דָּבָר בְּמִינוֹ כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי דַּעַת וְהַבִּנְיָן, וְהוּא מַה שֶּׁרְמָזָה הַתּוֹרָה בְּכָל פְּרָט וּפְרָט כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה פֵּרוּשׁ בְּעַל פֶּה וְאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה לְצַד יִקְרַת הַדָּבָר, וְאַשְׁכִּילֵךְ, כִּי הַמִּכְתָּב הוּא מִבְּחִינַת הַמַּפְעָל וְהַמֶּשְׁכָּל מֶשְׁלָל מֵהִתְקַבֵּל מִקְּצָתוֹ בִּבְחִינַת הַהַפְעֵל וּמִקְּצָתוֹ גַּם מִבְּחִינַת הַנִּדְבָּר כִּי רָחוֹק הוּא בְּבִ' הַדְּרָגוֹת, וּקְצָת רָמַז ה' בַּנִּפְעָל נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה בְּסוֹד צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת וְטַעֲמֵיהֶם וַעֲטָרוֹת שֶׁעַל רָאשֵׁיהֶם הַתָּגִין וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּחִינַת מַחְשָׁבָה יִקָּרְאוּ וְנִגְלָה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי פְּלִאֵי פְּלָאוֹת, וְצֵא וּלְמַד מִדְּרָשַׁת ר' עֲקִיבָא (סַנְהֶדְרִין ק"ו) ג' מֵאוֹת הֲלָכוֹת בְּעֶלְיוֹנוֹ שֶׁל לַמֶּ"ד, הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂה ה', וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב בְּכָל פְּרָטֵי הַמִּשְׁכָּן כִּי עֲשָׂאוּהוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כְּכָל נִפְלָאוֹת אֲשֶׁר יְכַוֵּן אֲלֵיהֶם:

(ד) כִּתֵּפֹת עָשׂוּ־לוֹ חֹבְרֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו חֻבָּר׃

(ה) וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

(ו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מֻסַּבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב מְפֻתָּחֹת פִּתּוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(ז) וַיָּשֶׂם אֹתָם עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר׃

(ט) רָבוּעַ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל׃

(י) וַיְמַלְאוּ־בוֹ אַרְבָּעָה טּוּרֵי אָבֶן טּוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד׃

(יא) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם׃

(יב) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה׃

(יג) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מֻסַּבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב בְּמִלֻּאָתָם׃

(יד) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לִשְׁנֵים עָשָׂר שָׁבֶט׃

(טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשְׁרֹת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר׃

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃

(יז) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃

(יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כִּתְפֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו׃

ד כַּתְפָּן עֲבָדוּ לֵהּ מְלַפְּפָן עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי יִתְלָפֵף׃

ה וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵהּ דִּי עֲלוֹהִי מִנֵּהּ הוּא כְּעוֹבְדוֹהִי דַּהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

ו וַעֲבָדוּ יָת אַבְנֵי בּוּרְלָא מְשַׁקְּעָן מְרַמְּצָן דִּדְהָב גְּלִיפָן כְּתַב מְפָרַשׁ עַל שְׁמָהָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

ז וְשַׁוִּי יָתְהוֹן עַל כִּתְפָּא דְּאֵפוֹדָא אַבְנֵי דוּכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

ח וַעֲבַד יָת חוּשְׁנָא עוֹבַד אָמָן כְּעוֹבְדֵי אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר׃

ט מְרַבַּע הֲוָה עִיף עֲבָדוּ יָת חוּשְׁנָא זֶרְתָּא אֲרֻכֵּהּ וְזֶרְתָּא פְּתֵיהּ עִיף׃

י וְאַשְׁלִימוּ בֵּהּ אַרְבְּעָא סִדְרֵי אֶבֶן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סַמְקָן יַרְקָן וּבַרְקָן סִדְרָא חָד׃

יא וְסִדְרָא תִּנְיָנָא אִזְמָרַגְדִּין שַׁבְזִיז וְסַבְהֲלוֹם׃

יב וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְכְּרֵי טַרְקִיָא וְעִין עֶגְלָא׃

יג וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְתְּרֵי מְשַׁקְּעָן מְרַמְּצָן דִּדְהַב בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן׃

יד וְאַבְנַיָּא עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִנּוּן תְּרֵתֵּי עֶסְרֵי עַל שְׁמָהָתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוּף דְּעִזְקָא גְּבַר עַל שְׁמֵהּ לִתְרֵין עֲסַר שִׁבְטִין׃

טו וַעֲבָדוּ עַל חוּשְׁנָא תִּכִּין מְתַחְמָן עוֹבַד גְּדִילוּ דְּהַב דְּכִי׃

טז וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין מְרַמְּצָן דִּדְהַב וְתַרְתֵּין עִזְקָן דִּדְהָב וִיהָבוּ יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא׃

יז וִיהָבוּ תַּרְתֵּין גְּדִילָתָא דִּדְהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל סִטְרֵי חוּשְׁנָא׃

יח וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָתָא דְּעַל תַּרְתֵּין סִטְרוֹהִי יְהָבוּ עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וִיהָבְנוּן עַל כַּתְפֵּי אֵפוֹדָא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי׃

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה:

יט וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקַן דְּדָהַב וְשַׁוִּיאוּ עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא עַל סְפְתֵהּ דִּי לְעִבְרָא דְּאֵפוֹדָא מִלְּגָיוֹ:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כִתְפֹת הָאֵפֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפֹד:

כ וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקַן דְּדַהַב וִיהַבְנוּן עַל תַּרְתֵּין כִּתְפֵי אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקֳבֵל אַפּוֹהִי לָקֳבֵל בֵּית לוּפֵי מֵעִלַּוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְיַחַדּוּן יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵהּ לְעִזְקָתָא דְּאֵפוֹדָא בְּחוּטָא דִתְכֶלְתָּא לְמֵהֱוֵי עַל הֶמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפְּרֵק חוּשְׁנָא מֵעִלַּוֵי אֵפוֹדָא כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

◆ יום שלישי כ"ה אדר א' ◆

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּלִיל תְּכֵלֶת:

כב וַעֲבַד יָת מְעִילָא דְּאֵפוֹדָא עוֹבַד מָחֵי גְּמִיר תְּכְלָא:

(כג) וּפִי־הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׂפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקָּרֵעַ:

כג וּפוּם מְעִילָא כָּפִיל לְגַוֵּיהּ כְּפוּם שִׁרְיָן תּוֹרָא מַקַּף לְפוּמֵהּ סְחוֹר סְחוֹר לָא יִתְבְּזָע:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מָשְׁזָר: אור החיים

כד וַעֲבָדוּ עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא רִמּוֹנֵי תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי שְׁזִיר:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַּעֲמֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים: אור החיים

כה וַעֲבָדוּ זַגְּיָא דְּהַב דְּכִי וִיהַבוּ יָת זַגְּיָא בְּגוֹ רִמּוֹנַיָּא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר בְּגוֹ רִמּוֹנַיָּא:

(כו) פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פַּעֲמֹן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: אור החיים

כו זַגָּא וְרִמּוֹנָא זַגָּא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר לְשַׁמָּשָׁא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

כז וַעֲבָדוּ יָת כִּתּוּנִין דְּבוּצָא עוֹבַד מָחֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי:

(כח) וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מָשְׁזָר:

כח וְיָת מִצְנְפְּתָא דְּבוּצָא וְיָת שְׁבַח כּוֹבָעַיָּא דְּבוּצָא וְיָת מִכְנְסֵי בוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:

רש"י ◄ **וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת** • תִּפְאֶרֶת הַמִּגְבָּעוֹת, הַמִּגְבָּעוֹת הַמְּפֹאָרוֹת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כד) **עַל שׁוּלֵי וְגוֹ'**. מִכָּאן אֲנִי מְדַיֵּק שֶׁהֱאֱמֶת הוּא כְּהַסּוֹבְרִים שֶׁהַפַּעֲמֹנִים הֵן בְּשׁוּרָה עִם הָרִמֹּנִים וְלֹא בְּתוֹכָם מַמָּשׁ שֶׁהֲרֵי הַקְּדִּים הַכָּתוּב נְתִינַת הָרִמֹּנִים עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל וְאַחַר כָּךְ אָמַר מַעֲשֵׂה הַפַּעֲמֹנִים בִּפְנֵי עַצְמָן וַיִּתְּנוּ אוֹתָם תּוֹךְ הָרִמֹּנִים וּמַעֲתָּה אִם הַפַּעֲמֹן תּוֹךְ הָרִמֹּן מַמָּשׁ לָמָּה הֵצְרַךְ הַכָּתוּב לוֹמַר עַל שׁוּלֵי אַחַר שֶׁכְּבָר קָדַם וְאָמַר שֶׁהָרִמֹּנִים הֵם עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל זֶה בְּזֶה תָּלוּי, וְתָמֵהַּ אֲנִי עַל רַמְבַּ"ן שֶׁפָּנָה מִדַּרְכּוֹ זֶה, וּמַה שֶׁיִּשֵּׁב שֶׁלֹּא נָתַן הָרִמֹּן בַּמְּעִיל עַד שֶׁנָּתַן בְּתוֹכוֹ הַפַּעֲמֹן הַכָּתוּב גַּיִד הֵפֶךְ זֶה, וּמִמַּה שֶׁאָמַר כִּי לָזֶה כָּפַל לוֹמַר בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים פַּעֲמֹנִים, קָשֶׁה לָמָּה הִקְדִּים הַכָּתוּב לְצִוּוּת שֶׁיִּתֵּן הָרִמֹּנִים עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַפַּעֲמֹנִים וְיִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר לוֹמַר פַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים לְרַבּוֹת שֶׁיִּתְּנֵם קֹדֶם, וּפָשׁוּט הוּא שֶׁהָרַב לֹא דָּק יָפֶה כְּמִנְהַג זַכּוּת עֵינוֹ הַקָּדוֹשׁ:

כה) **בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים**. טַעַם שֶׁכָּפַל לוֹמַר כֵּן, לוֹמַר שֶׁיִּהְיוּ מְכֻוָּנִים הַפַּעֲמֹנִים כְּנֶגֶד הָרִמֹּנִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפַּעֲמֹן מָשׁוּךְ לְצַד מַטָּה אוֹ לְצַד מַעְלָה אֶלָּא גּוּפוֹ שֶׁל פַּעֲמֹן לִפְנֵי הָרִמֹּן וְעוֹמֵד בַּשּׁוּרָה לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, וְדָבָר זֶה אֵינוֹ מִתְחַיֵּב מֵאוֹמְרוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים כִּי זֶה בָּא לִשְׁלֹל שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָרִמֹּנִים בְּתוֹךְ הַפַּעֲמֹנִים עַל זֶה הָאֹפֶן תַּתְחִיל הַשּׁוּרָה בְּפַעֲמֹן וּלְפָנָיו רִמֹּן כְּפִי זֶה יִהְיוּ הָרִמֹּנִים בְּתוֹךְ הַפַּעֲמֹנִים כִּי הַמְּעִיל לֹא הָיָה מְחֻבָּר מִלְּמַטָּה סָבִיב לוֹמַר שֶׁתָּמִיד יִהְיוּ אֵלּוּ תּוֹךְ אֵלּוּ כָּל שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִים בַּמִּסְפָּר אֶלָּא מְחֻלָּק הָיָה לְב', וְלָזֶה תִּמְצָא שֶׁלֹּא עָשָׂה בַּבְּרִיתָא מִסְפַּר הָרִמֹּנִים כַּפַּעֲמֹנִים כִּי הֵם יוֹתֵר מֵהֶם:

כו) **פַּעֲמֹן וְרִמֹּן**. הַצְּרֵךְ לִכְתֹּב זֶה שֶׁלֹּא תָּבִין שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת ב' אוֹ ג' פַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ ב' אוֹ ג' רִמֹּנִים וְקוֹרֵא אֲנִי בָּהֶם בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים, לָזֶה אָמַר פַּעֲמֹן וְרִמֹּן, פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה ב'

(כט) וְאֶת־הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֹקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

כט וְיָת הֶמְיָנָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עוֹבַד צַיָּר כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 126)

וְאֶת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט, כט) צֶמֶר וּפִשְׁתָּן הֵם שְׁנֵי הֲפָכִים, חֶסֶד וּגְבוּרָה, שֶׁאֵין חִבּוּרָן עוֹלֶה יָפֶה. אָמְנָם, זֶהוּ בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם בִּלְבַד, בָּהֶם מְרֻגֶּשֶׁת בְּתַקֵּף 'מְציאוּתָהּ' שֶׁל כָּל מִדָּה; אֲבָל בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעִנְיָנָהּ בִּטּוּל לְהַקָּבָּ"ה, אֵין שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת מְנֻגָּדוֹת זוֹ לְזוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁלִּשְׁתֵּיהֶן יֵשׁ אוֹתוֹ תֹּכֶן: **עֲבוֹדַת ה'**. וּכְמַאֲמַר רַז"ל: "אֵין לְךָ אַהֲבָה בִּמְקוֹם יִרְאָה וְיִרְאָה בִּמְקוֹם אַהֲבָה, אֶלָּא בְּמִדַּת הַקָּבָּ"ה בִּלְבַד".

(ל) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה׃

ל וַעֲבָדוּ יָת צִיצָא כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא דְּהַב דְּכִי וּכְתָבוּ עֲלוֹהִי גְּלִיפָן כְּתַב מְפָרַשׁ קֹדֶשׁ לַיְיָ׃

(לא) וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

לא וִיהַבוּ עֲלוֹהִי חוּטָא תְּכֶלְתָּא לְמִתַּן עַל מִצְנְפְתָּא מִלְּעֵלָא כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃

רש"י◄ **לָתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה •** וְעַל יְדֵי הַפְּתִילִים הָיָה מוֹשִׁיבָן עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כֶּתֶר, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר הַצִּיץ עַל הַמִּצְנֶפֶת, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים שָׁנִינוּ: 'שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאֶה בֵּין צִיץ לַמִּצְנֶפֶת, שֶׁשָּׁם מַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּיץ הָיָה נָתוּן עַל הַמֶּצַח'. הֲרֵי הַמִּצְנֶפֶת לְמַעְלָה וְהַצִּיץ לְמַטָּה, וּמַהוּ "עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה"? וְעוֹד הִקְשִׁיתִי בָהּ: כָּאן הוּא אוֹמֵר "וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת", וּבְעִנְיַן הַצָּוָאָה הוּא אוֹמֵר (לעיל כח): "וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת", וְאוֹמֵר אֲנִי: פְּתִיל תְּכֵלֶת זֶה, חוּטִין הֵן לְקָשְׁרוֹ בָּהֶן בַּמִּצְנֶפֶת, לְפִי שֶׁהַצִּיץ אֵינוֹ אֶלָּא מֵאֹזֶן לְאֹזֶן, וּבְמַה יִקָּשְׁרֶנּוּ בְּמִצְחוֹ? וְהָיוּ קְבוּעִין בּוֹ חוּטֵי תְּכֵלֶת לִשְׁנֵי רָאשָׁיו וּבְאֶמְצָעִיתוֹ, שֶׁבָּהֶן קוֹשְׁרוֹ וְתוֹלֵהוּ בַּמִּצְנֶפֶת כְּשֶׁהוּא בְּרֹאשׁוֹ, וּשְׁנֵי חוּטִין הָיוּ בְּכָל קָצֶה וְקָצֶה, אַחַת מִמַּעַל וְאַחַת מִתַּחַת לְצַד מִצְחוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצָעוֹ, שֶׁכָּךְ הוּא נוֹחַ לִקְשֹׁר, וְאֵין דֶּרֶךְ קְשִׁירָה בְּפָחוֹת מִשְּׁנֵי חוּטִין. לָכֵךְ נֶאֱמַר עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת: "וְעָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת". וְקוֹשֵׁר רָאשֵׁיהֶם הַשְּׁנַיִם כֻּלָּם יַחַד מֵאֲחוֹרָיו לְמוּל עָרְפּוֹ, וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמִּצְנֶפֶת. וְאַל תִּתְמַהּ שֶׁלֹּא נֶאֱמַר: 'פְּתִילֵי תְּכֵלֶת', הוֹאִיל וּמְרֻבִּין הֵן, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ בְּחֹשֶׁן וְאֵפוֹד "וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וְגוֹ'", וְעַל כָּרְחֲךָ, פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם לֹא הָיוּ, שֶׁהֲרֵי בִּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן הָיוּ ב' טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן, וּבב' כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד הָיוּ ב' טַבְּעוֹת הָאֵפוֹד שֶׁכְּנֶגְדָּן, וּלְפִי דֶּרֶךְ קְשִׁירָה ד' חוּטִין הָיוּ, וּמִכָּל מָקוֹם, פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם אִי אֶפְשָׁר.

(לב) וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ׃

לב וּשְׁלִים כָּל פֻּלְחַן מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ׃

רש"י◄ **וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל •** אֶת הַמְּלָאכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגוֹ'. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פַּעֲמֹנִים וְרִמֹּן, וְחָזַר לוֹמַר פַּעֲמֹן וְרִמֹּן בָּא לִשְׁלֹל שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה ב' רִמֹּנִים לְכָל פַּעֲמֹן וְיִהְיֶה כָּל פַּעֲמֹן בִּב' רִמֹּנִים וְלֹא תַּעֲלֶה רִמֹּן שֶׁבִּימִינוֹ שֶׁל פַּעֲמֹן זֶה לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁל פַּעֲמֹן הַבָּא אַחֲרָיו, לָזֶה אָמַר פַּעַם ב' פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פָּרוּשׁ סָמוּךְ לְרִמֹּן שֶׁל פַּעֲמֹן רִאשׁוֹן יִהְיֶה פַּעֲמֹן ב' וְהָבֵן:

לב) **וַתֵּכֶל כָּל עֲבֹדַת וְגוֹ'**. פָּרוּשׁ לֹא הֵם כִּלּוּ שֶׁאִם הָיָה ה' מְצַוֶּה עוֹד בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ יַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל אוֹת נַפְשָׁם, אֶלָּא שֶׁכָּלְתָה הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה ה':

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ וַתֵּכֶל לְצַד שֶׁהָיָה בָּהּ מְלָאכוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מֵעַצְמָן שֶׁהִיא מְנוֹרָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (במד"ר פט"ו) שֶׁנַּעֲשִׂית מֵעַצְמָהּ לָזֶה לֹא כְּנָה הַכֹּל עֲלֵיהֶם כִּי יֵשׁ חֵלֶק בַּמְּלָאכָה שֶׁהוּא לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא הַכָּאָה בַּקָּרְנָס וְהִיא מֵעַצְמָהּ כָּלְתָה.

עוֹד יִרְמֹז עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים פ"ד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה', כִּי עָשׂוּ הֶעֱבוֹדָה חֲשׁוּקָה וּכְלִילַת יֹפִי:

וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'. וְהַגַּם שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶלָּא בְּצַלְאֵל וְחַכְמֵי לֵב, שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ וּכְאִלּוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ, וַהֲגַם שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁעָשָׂה בְּצַלְאֵל אֶלָּא בְּמַאֲמַר ה' וְלֹא הֵם שְׁלָחוּהוּ, אַף עַל פִּי כֵן הֲרֵי הִסְכִּימוּ עָלָיו:

עוֹד נִרְאֶה כִּי כָּאן עָשָׂה הַכָּתוּב מַחְבֶּרֶת הַכְּלָלוּת בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהֵרָאָה כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ זֶה לָזֶה וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְהִתְקַיֵּם בִּכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל כָּל אֶחָד יַעֲשֶׂה הַיְכֹלֶת שֶׁבְּיָדוֹ וְיִזְכּוּ זֶה לָזֶה. וְאוּלַי כִּי לָזֶה רָמַז בְּאוֹמְרוֹ (וַיִּקְרָא י"ט י"ח) וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ, פָּרוּשׁ לְצַד שֶׁהוּא כְּמוֹתְךָ כִּי בִּשְׁלוֹמוֹ יֵטִיב לְךָ וּבְאֶמְצָעוּתוֹ אַתָּה מַשְׁלִים שְׁלֵמוּתְךָ וְאִם כֵּן אֵינוֹ אַחֵר אֶלָּא אַתָּה עַצְמְךָ וּכְאֶחָד מֵחֲלָקֶיךָ, וּבְזֶה מָצָאנוּ נַחַת רוּחַ כִּי ה' צִוָּה תַרְיָ"ג מִצְוֹת וּמִן הַנִּמְנָע שֶׁיִּמְצָא אָדָם אֶחָד שֶׁיְּשָׁנוֹ בְּקִיּוּם כֻּלָּם וְזֶה לְךָ הָאוֹת כֹּהֵן לֵוִי וְיִשְׂרָאֵל וְנָשִׁים, יֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה בַּכֹּהֲנִים שֶׁאֵין מְציאוּת לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתָם, וְיֵשׁ מִצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינָם בַּכֹּהֲנִים, וְכֵן בַּלְּוִיִּם, וְכֵן בַּנָּשִׁים, וּמַה מְּציאוּת יֵשׁ לְיָחִיד לְקַיְּמָם לְהַשְׁלִים תִּקּוּן לְרמ"ח אֵיבָרָיו וְשס"ה גִּידָיו אֲשֶׁר יִכּוּנוּ לָהֶם, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁתִּתְקַיֵּם הַתּוֹרָה בְּמַחְבֶּרֶת הַכְּלָלוּת וְיִזְכּוּ זֶה מִזֶּה, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב כָּאן וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' כְּנָה לְכֻלָּם יַחַד מַעֲשֵׂה כֻּלָּם הֲגַם שֶׁמֵּהֶם הֵבִיאוּ הַנְּדָבָה מֵהֶם עָשׂוּ מְלָאכָה יָאֵמֹר עַל כְּלָלוֹתָם שֶׁעָשׂוּ הַכֹּל, וְסָמַךְ מַאֲמַר זֶה לִמְלֶאכֶת הַבְּגָדִים אֲשֶׁר עָשָׂאוּם יְחִידִים

◆ יום רביעי כ"ו אדר א' ◆

(לג) וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו:

לג וְאַיְתְיָאוּ יָת מַשְׁכְּנָא לְמֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי פּוּרְפּוֹהִי דַּפּוֹהִי עַבְּרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי:

רש"י◄ **וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ'** • שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לַהֲקִימוֹ, וּלְפִי שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בַּמִּשְׁכָּן הִנִּיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲקָמָתוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲקִימוֹ שׁוּם אָדָם מֵחֲמַת כֹּבֶד הַקְּרָשִׁים, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּאָדָם לְזָקְפָן, וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ. אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵיךְ אֶפְשָׁר הֲקָמָתוֹ עַל יְדֵי אָדָם? אָמַר לוֹ: עַסֹּק אַתָּה בְּיָדְךָ, נִרְאָה כִּמְקִימוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֵלָיו, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּקַם הַמִּשְׁכָּן", הוּקַם מֵאֵלָיו, מִדְּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 222)

שֶׁלֹּא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בַּמִּשְׁכָּן (רש"י לט, לג) מִמַּה שֶׁכָּתַב "**שׁוּם** מְלָאכָה" מַשְׁמַע שֶׁכַּוָּנָתוֹ גַּם לַהֲבָאָה (נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן), שֶׁנִּקְרֵאת 'מְלָאכָה' (ויקהל לו, ו-ז). וְתָמוּהַּ, אֵיךְ לֹא קִיֵּם אֶת צִוּוּי ה' "קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל, עַל הַפָּסוּק "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר", פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י "צִוָּה ה' לִי **לֵאמֹר לָכֶם**". וּמוּכָּרָן שֶׁהַצִּוּוּי הָיָה שֶׁבְּנֵי **יִשְׂרָאֵל** יִבְנוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, אָסוּר הָיָה לְמֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת זֹאת. **אור החיים**

(לד) וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְאָדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ:

לד וְיָת חוּפָּאָה מַשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וְיָת חוּפָּאָה מַשְׁכֵּי דְּסַסְגּוֹנָא וְיָת פָּרֻכְתָּא דִּפְרָסָא:

(לה) אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:

לה יָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְיָת אֲרִיחוֹהִי וְיָת כַּפֻּרְתָּא:

(לו) אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

לו יָת פָּתוֹרָא יָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת לְחֵם אַפָּיָא:

(לז) אֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר:

לז יָת מְנָרְתָּא דָכִיתָא יָת בּוֹצִינָהָא בּוֹצִינֵי סִדְרָא וְיָת כָּל מָנָהָא וְיָת מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּתָא:

(לח) וְאֵת מִזְבַּח הַזָّהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:

לח וְיָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא וְיָת מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְיָת קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא וְיָת פְּרָסָא דִּתְרַע מַשְׁכְּנָא:

(לט) אֵת ׀ מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:

לט יָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּילֵהּ יָת אֲרִיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ:

(מ) אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדָיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת־מֵיתָרָיו וִיתֵדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:

מ יָת סְרָדֵי דְּדַרְתָּא יָת עַמּוּדָהָא וְיָת סַמְכָהָא וְיָת פְּרָסָא לִתְרַע דַּרְתָּא יָת אֲטוּנוֹהִי וְסִכָּהָא וְיָת כָּל מָנֵי פָּלְחַן מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכַּן זִמְנָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִיִּשְׂרָאֵל, לַהֲעִירְךָ כִּי עַל פְּרָט זֶה יֵאָמֵר שֶׁעֲשָׂאוּהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵין הֶבְדֵּל, וּמֵעַתָּה כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הֵבִיא כָּל הַי"ג מִינִים שֶׁבִּנְדָבָה וְעָשָׂה כָּל הַמְּלָאכוֹת הָאֲמוּרוֹת:

כְּכָל אֲשֶׁר וְגוֹ'. נִתְכַּוֵּן בָּזֶה לְהָסִיר הַחֲשָׁד מֵהֶם כִּי יִרְאֶה הָרוֹאֶה שֶׁצִּוָּה ה' עַל הַמִּשְׁכָּן וְנַעֲשָׂה וְקִפְּלוּהוּ ג' חֲדָשִׁים (שמו"ר פנ"ב) יֹאמַר כִּי הָיְתָה סִבָּה מִצַּד הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בּוֹ דָּבָר בִּלְתִּי הָגוּן אוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִכְּבוּ דָּבָר מִכָּל הָאָמוּר בְּמִצְוָתוֹ, לָזֶה אָמַר וַתֵּכֶל וְגוֹ' וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל וּמַה טַּעַם הִמְתִּין הקב"ה עַד חֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא חֹדֶשׁ הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּקְרָא רִאשׁוֹן, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּגִמַר הַמְּלָאכָה (לְקַמָּן מ' ב') בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן תָּקִים וְגוֹ' וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (שָׁם) לְצַד שֶׁנִּתְבַּשֵּׂר אַבְרָהָם בְּיִצְחָק:

אֲשֶׁר צִוָּה וְגוֹ' כֵּן עָשׂוּ. טַעַם אוֹמְרוֹ כֵּן עָשׂוּ וְלֹא הִסְפִּיק בַּמַּאֲמָר וַיַּעֲשׂוּ, אוּלַי כִּי הֶעֱלָה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב שֶׁקִּימוּ כָּל מַה שֶּׁצִּוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בַּתּוֹרָה, וְזֶה שֵׁעוּר הַכָּתוּב וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל וְגוֹ' הָאָמוּר בָּעִנְיָן וּבָזֶה הֶעֱרִיכָם הַכָּתוּב כְּאִלּוּ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כְּכֹל הַתּוֹרָה כֵּן עָשׂוּ, וּבָזֶה נִשְׂרַף וְנִפְזַר אֲפָרוֹ שֶׁל חֵטְא הָעֵגֶל:

לג) **וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן.** פֵּרוּשׁ הִזְמִינוּהוּ לְפָנָיו:

(מא) אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן׃

מא יָת לְבוּשֵׁי שִׁמּוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא׃

(מב) כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה׃ אור החיים

מב כְּכֹל דִּי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל פֻּלְחָנָא׃

(מג) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה׃

מג וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת כָּל עִבְדְּתָא וְהָא עֲבָדוּ יָתַהּ כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ כֵּן עֲבָדוּ וּבָרִיךְ יָתְהוֹן מֹשֶׁה׃

רס"י◄ **וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה** • אָמַר לָהֶם: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, (תהלים צ): "וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגוֹ'", וְהוּא אֶחָד מִי"א מִזְּמוֹרִים שֶׁבִּתְפִלָּה לְמֹשֶׁה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 171)

וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד עָשָׂר מִזְּמוֹרִים שֶׁבִּתְפִלָּה לְמֹשֶׁה (רש"י לט, מג) וְקָשֶׁה, לְשֵׁם מַה מְצַיֵּן רַשִׁ"י דָּבָר זֶה, וַהֲרֵי פָּסוּק זֶה מוֹפִיעַ בְּסִיּוּם "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" עַצְמוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר: אִם הָיָה רַק זֶה הַמִּזְמוֹר שֶׁל מֹשֶׁה, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהִתְחֻלַּת הַמִּזְמוֹר הוּא, אָכֵן, שֶׁל מֹשֶׁה, אֲבָל סִיּוּמוֹ הוּא מַה שֶׁעָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבָרָיו. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁגַּם הַמִּזְמוֹרִים שֶׁלְּאַחַר זֶה אֲמָרָם מֹשֶׁה, מוּבָן שֶׁגַּם מַה שֶׁכָּתוּב בָּאֶמְצַע - הַכֹּל הוּא מִדִּבְרֵי מֹשֶׁה. **אור החיים**

◆ יום חמישי כ"ז אדר א' ◆

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד׃ אור החיים

ב בְּיוֹמָא יַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא תְּקִים יָת מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(ג) וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת׃

ג וּתְשַׁוִּי תַּמָּן יָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְתַטֵּל עַל אֲרוֹנָא יָת פָּרֻכְתָּא׃

רס"י◄ **וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן** • לְשׁוֹן הֲגָנָה, שֶׁהֲרֵי מְחִצָּה הָיְתָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מב) **כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה'**. וְחָזַר לוֹמַר פַּעַם ב' דָּבָר זֶה וְגַם בְּסָמוּךְ פַּעַם ג', אוּלַי כִּי לְצַד שֶׁחָטְאוּ בָּעֵגֶל בְּמַחְשָׁבָה וּבְדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שָׁם, וּבְבְחִינַת כָּל אַחַת כָּפְרוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, אֲשֶׁר עַל כֵּן בַּתִּקּוּן הָיוּ שְׁלָשְׁתָּם יַחַד, הַנִּדְבָה הוּא הַמַּעֲשֶׂה, הַמַּחְשָׁבָה הִיא בְּחִינַת הַחָכְמָה שֶׁבַּמְּלָאכָה, הַדִּבּוּר הוּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה לְשֵׁם מִצְוַת ה' כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בְּקוֹדֶם, וּכְנֶגֶד שְׁלָשְׁתָּם אָמַר הַכָּתוּב שֶׁעָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּי תִּקְנוּ שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת הָרַע:

מג) **וְהִנֵּה עָשׂוּ וְגוֹ' כֵּן עָשׂוּ**. טַעַם שֶׁחָזַר לוֹמַר פַּעַם ב' כֵּן עָשׂוּ, כִּי אוֹמְרוֹ וְהִנֵּה עָשׂוּ נִמְשֶׁכֶת לְמַעְלָה וַיַּרְא וְגוֹ' וְהִנֵּה הִיא עֲשׂוּיָה פֵּרוּשׁ גּוּף הַמַּעֲשֶׂה, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁלֹּא הָיָה שִׁעוּר בַּזְּמָן וְרָאָה שֶׁהִנֵּה עֲשָׂאוּהוּ בִּזְמָן מוּעָט. **עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ** עָשׂוּ אֹתָהּ לְשׁוֹן תִּקּוּן שֶׁתִּקְנוּ אוֹתָהּ כַּמִּצְטָרֵךְ, וְעוֹד מוֹדִיעַ שֶׁהִשְׂכִּיל בָּהּ שֶׁעֲשָׂאוּהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בִּפְרָטֵי הַמִּשְׁפָּט, וְהוּא אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר וְגוֹ' כֵּן עָשׂוּ. **עוֹד** יִרְצֶה עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז"ל (זְבָחִים ס"ב.) כִּי יֵשׁ פְּרָטֵי הַמִּצְוֹת שֶׁאֵינָם לְעִכּוּב אֶלָּא לְמִצְוָה וּמְנוּ חֲכָמִים דְּבָרִים הַמְעַכְּבִים זֶה אֶת זֶה, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב בְּכָפֶל הַמַּעֲשֶׂה לוֹמַר שֶׁעָשׂוּ כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם אֶלָּא לְמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר: **וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה**. טַעַם שֶׁהִצְרִיךְ לוֹמַר מֹשֶׁה וְלֹא סָמַךְ עַל זִכְרוֹנוֹ בְּסָמוּךְ, לוֹמַר לֹא תִּהְיֶה בְּרָכָה זוֹ קַלָּה בְּעֵינֶיךָ כִּי מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בֵּרְכָם וְדָבָר גָּדוֹל הוֹדִיעַ הַכָּתוּב בְּדָבָר זֶה, וּלְטַעַם זֶה הוּא שֶׁהוֹדִיעַ הַכָּתוּב וְאָמַר וַיְבָרֶךְ אֹתָם וְזוּלַת הֱיוֹת מֹשֶׁה אֵין הַתּוֹרָה מַגֶּדֶת אִם יְבָרֵךְ אָדָם לַחֲבֵרוֹ:

ב) **בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ וְגוֹ'**. הַקָּמָה זוֹ הָיְתָה אַחַר ז' יְמֵי מִלּוּאִים לְדִבְרֵיהֶם ז"ל (במד"ר פי"ג), וְכֵן מוֹכִיחִים הַכְּתוּבִים כִּי ז' יְמֵי הַמִּלּוּאִים לֹא נַעֲשָׂה בָּהֶם אֶלָּא מִלּוּאֵי יְדֵי אַהֲרֹן, וְלָזֶה צִוָּה ה' מַעֲשֵׂה ז' יְמֵי מִלּוּאִים קֹדֶם מִצְוַת הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן וְהַעֲרָכָתוֹ, וְגַם בְּפָרָשַׁת צַו כְּשֶׁמָּשַׁח אַהֲרֹן וּבָנָיו יוֹם א' שֶׁל מִלּוּאִים שָׁם הִזְכִּיר מְשִׁיחַת הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, וְלֹא הִזְכִּיר שָׁם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן וְסִדְרוֹ הָא לְמַדְתָּ כִּי הַמִּלּוּאִים הָיוּ קֹדֶם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן וְהַעֲרָכַת כֵּלָיו, וְיוֹם ר"ח נִיסָן הוּא שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ הַמִּשְׁכָּן וְסִדֵּר מֹשֶׁה מַעֲרֶכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהִקְרִיב בּוֹ אֶת הָאָמוּר בָּעִנְיָן הָא לְמַדְתָּ שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה בַּמִּשְׁכָּן בְּסֵדֶר כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשָׁה זוֹ אֶלָּא בְּיוֹם אֶחָד שֶׁהוּא יוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל מִלּוּאִים, וַאֲפִלּוּ לְהַסּוֹבְרִים שֶׁכָּל ז' יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיָה מֹשֶׁה בּוֹנֶה מִשְׁכָּן וְסוֹתְרוֹ, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר כִּי מִשְׁכָּן הוּא שֶׁהָיָה בּוֹנֶה וְסוֹתֵר אֲבָל סֵדֶר הֲכָנָתוֹ לֹא הָיְתָה אֶלָּא בְּיוֹם ר"ח נִיסָן כָּאָמוּר בָּעִנְיָן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וְגוֹ' וְשַׂמְתָּ שָׁם וְגוֹ' וְהִבֵּאתָ אֶת הַשֻּׁלְחָן וְגוֹ' הֲרֵי כִּי מֵחָדָשׁ הוּא מוֹדִיעוֹ הַהֲעָרָכָה וּמְקוֹם כָּל דָּבָר וְסֵדֶר הַנָּחָתוֹ וְאִם זֶה לוֹ ז' יָמִים וְהוּא מַעֲרִיךְ מַה מָּקוֹם לְהוֹדִיעַ מֵחָדָשׁ, אֶלָּא וַדַּאי זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת סֵדֶר מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן וְתִקּוּנוֹ וְהִקְרִיב מֹשֶׁה בּוֹ בַּיּוֹם כָּל הָאָמוּר בָּעִנְיָן בְּמִצְוַת ה' אֵלָיו כָּאָמוּר לְפָנֵינוּ:

(ד) וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלֵיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ׃

ד וְתָעֵל יָת פָּתּוֹרָא וְתַסְדַּר יָת סִדְרֵהּ וְתָעֵל יָת מְנַרְתָּא וְתַדְלֵק יָת בּוֹצִינָהָא׃

רש"י ◄ וְעָרַכְתָּ אֶת עֶרְכּוֹ • שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים.

(ה) וְנָתַתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃

ה וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא לִקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וּתְשַׁוִּי יָת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא׃

(ו) וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד׃

ו וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא קֳדָם תְּרַע מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(ז) וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם׃

ז וְתִתֵּן יָת כִּיּוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא׃

(ח) וְשַׂמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר׃

ח וּתְשַׁוִּי יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְתִתֵּן יָת פְּרָסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא׃

(ט) וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַמִّשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ׃

ט וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וּתְרַבִּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל די בֵּהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וִיהֵי קוּדְשָׁא׃

(י) וּמָשַׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃

י וּתְרַבִּי יָת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וּתְקַדֵּשׁ יָת מַדְבְּחָא וִיהֵי מַדְבְּחָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין׃

(יא) וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ׃

יא וּתְרַבִּי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ׃

(יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם׃

יב וּתְקָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא׃

(יג) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי׃

יג וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וּתְרַבִּי יָתֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וִישַׁמֵּשׁ קֳדָמָי׃

(יד) וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כֻּתֳּנֹת׃

יד וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן כִּתּוּנִין׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 288)

וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אוֹתָם כֻּתֳּנֹת (מ, יד) וְאִלּוּ בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה (כט, ח-ט) נִזְכְּרוּ גַּם הָאַבְנֵט וְהַמִּגְבַּעַת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים לָבְשׁוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת הַבְּגָדִים כְּדֵי **לְחַנְּכָם לִכְהֻנָּה**, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ מֹשֶׁה אוֹתָם אֶת כָּל הַבְּגָדִים, כִּי זֶה תַּפְקִידוֹ - לְחַנְּכָם בִּכְהֻנָּה. אֲבָל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לָבְשׁוּ אֶת הַבְּגָדִים בְּתַפְקִידָם **כְּכֹהֲנִים**, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ אוֹתָם רַק אֶת הַבֶּגֶד הָעִקָּרִי, הַמְכַסֶּה אֶת כָּל הַגּוּף, כְּדֵי לְהַכְנִיסָם בְּכָךְ לַעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה.

(טו) וּמָשַׁחְתָּ אוֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיוֹת לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם׃

טו וּתְרַבִּי יָתְהוֹן כְּמָא די רַבֵּיתָא יָת אֲבוּהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קֳדָמָי וּתְהֵי לְמֶהֱוֵי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנוּת עָלָם לְדָרֵיהוֹן׃

(טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה׃

טז וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל די פַּקִּיד יְיָ יָתֵהּ כֵּן עֲבַד׃

◆ יום שישי כ"ח אדר א' ◆

(יז) וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן׃

יז וַהֲוָה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּשַׁתָּא תִּנְיָתָא בְּחַד לְיַרְחָא אִתְּקַם מַשְׁכְּנָא׃

(יח) וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקֶם אֶת־עַמּוּדָיו:

יח וַאֲקֵם מֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וִיהַב יָת סַמְכוֹהִי וְשַׁוִּי יָת דַּפּוֹהִי וִיהַב יָת עַבְרוֹהִי וַאֲקֵם יָת עַמּוּדוֹהִי:

(יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

יט וּפְרַס יָת פְּרָסָא עַל מַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת חוֹפָאָה דְּמַשְׁכְּנָא עֲלוֹהִי מִלְּעֵלָּא כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ **וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל** • הֵן יְרִיעוֹת הָעִזִּים. אור החיים

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־הַבַּדִּים עַל־הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה:

כ וּנְסִיב וִיהַב יָת סַהֲדוּתָא לַאֲרוֹנָא וְשַׁוִּי יָת אֶרְיחַיָּא עַל אֲרוֹנָא וִיהַב יָת כַּפֻּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא מִלְּעֵלָּא:

רש"י◄ **אֶת הָעֵדֻת** • הַלּוּחוֹת.

(כא) וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְאָעֵל יָת אֲרוֹנָא לְמַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת פָּרֻכְתָּא דִּפְרָסָא וְאַטֵּל עַל אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת:

כב וִיהַב יָת פָּתוֹרָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא עַל צִדָּא דְּמַשְׁכְּנָא צִפּוּנָא מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא:

רש"י◄ **עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה** • (יומא לג) בַּחֲצִי הַצָּפוֹנִי שֶׁל רֹחַב הַבַּיִת. **יֶרֶךְ** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'צִדָּא', כַּיָּרֵךְ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם.

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כג וְסַדַּר עֲלוֹהִי סִדּוּר דִּלְחֵם קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 227)

וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם . . וַיַּעַל הַנֵּרֹת . . וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים . . וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה (מ, כב־כט) וְאֵלּוּ בְּצִוּוּי ה' לְמֹשֶׁה (לעיל פסוק ד) נִזְכְּרוּ רַק עֲרִיכַת הַלֶּחֶם וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁשְּׁתֵּי עֲבוֹדוֹת אֵלֶּה נַעֲשׂוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן הָרָגִיל, הָיָה צָרֵךְ בְּצִוּוּי מְיֻחָד עֲלֵיהֶן. **עֲרִיכַת הַלֶּחֶם** – הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לְכָךְ הוּא בְּשַׁבָּת, וְיוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים הָיָה יוֹם רִאשׁוֹן. **הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת** – הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לְכָךְ הוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם, וּמֹשֶׁה נִצְטַוָּה לְהַדְלִיקָם בַּבֹּקֶר.

(כד) וַיָּשֶׂם אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֶגְבָּה:

כד וְשַׁוִּי יָת מְנָרְתָּא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לְקֳבֵל פָּתוֹרָא עַל צִדָּא דְּמַשְׁכְּנָא לְדָרוֹמָא:

(כה) וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כה וְאַדְלֵק בּוֹצִינָהָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(כו) וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:

כו וְשַׁוִּי יָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם פָּרֻכְתָּא:

(כז) וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כז וְאַקְטַר עֲלוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ **וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת** • שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ל): "בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרוֹת וְגוֹ'".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יט) **כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.** הֵצַרְךְ לוֹמַר אֶת מֹשֶׁה וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהַדָּבָר יָדוּעַ כִּי אוֹתוֹ צִוָּה ה', כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא לְהוֹדִיעַ שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה עַל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ שִׁנּוּי מֵהַמִּצְוָה, וְשִׁעוּר אוֹמְרוֹ כַּאֲשֶׁר הוּא עַל גּוּפוֹ שֶׁל מַעֲשֶׂה, וְאִם הָיָה אוֹמֵר כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' הָיָה בַּנִּשְׁמָע שֶׁחוֹזֵר עַל הָעוֹשֶׂה שֶׁעָשָׂה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ וְהֶבֵן, וְטַעַם כְּפֶל הַדָּבָר בְּכָל פְּרָט וּפְרָט לְהַרְאוֹת שֶׁכָּל פְּרָט הוּא חָשׁוּב מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְרָאוּי לֵאָמֵר עָלָיו לְבַדּוֹ צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:

◆ שבת קודש כ"ט אדר א' ◆

(כח) וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:

כח וְשַׁוִּי יָת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא:

(כט) וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כט וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא שַׁוִּי בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאַסֵּק עֲלוֹהִי יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◀ **וַיַּעַל עָלָיו וְגוֹ'** • אַף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, שֶׁהוּא יוֹם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן, שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה וְהִקְרִיב קָרְבְּנוֹת צִבּוּר, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁנִּצְטַוָּה אַהֲרֹן בּוֹ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט): "קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ'". **אֶת־הָעֹלָה** • עֹלַת הַתָּמִיד. **וְאֶת־הַמִּנְחָה** • מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט): "וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן וְגוֹ'".

(ל) וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה:

ל וְשַׁוִּי יָת כִּיּוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וִיהַב תַּמָּן מַיָּא לְקִדּוּשׁ:

(לא) וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

לא וִיקַדְּשׁוּן מִנֵּהּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י◀ **וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו** • יוֹם שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים הֵשְׁוּו כֻּלָּם לִכְהֻנָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וִיקַדְּשׁוּן מִנֵּיהּ'. בּוֹ בַּיּוֹם קָדַשׁ מֹשֶׁה עִמָּהֶם.

(לב) בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקָרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

לב בְּמֵעֲלֵהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּבְמִקְרָבְהוֹן לְמַדְבְּחָא יִקַּדְּשׁוּן כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◀ **וּבְקָרְבָתָם** • כְּמוֹ וּבְקָרְבָם, כְּשֶׁיִּקְרְבוּ.

(לג) וַיָּקֶם אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה:

לג וַאֲקַם יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא וּלְמַדְבְּחָא וִיהַב יָת פְּרָסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא וְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה יָת עֲבִידָא:

(לד) וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

לד וַחֲפָא עֲנָנָא יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וִיקָרָא דַיְיָ אִתְמְלִי יָת מַשְׁכְּנָא:

(לה) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

לה וְלָא יָכִיל מֹשֶׁה לְמֵעַל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אֲרֵי שְׁרָא עֲלוֹהִי עֲנָנָא וִיקָרָא דַיְיָ אִתְמְלִי יָת מַשְׁכְּנָא:

רש"י◀ **וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • (תורת כהנים פרשת ויקרא) וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (במדבר ז): "וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", בָּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: "כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן". אֱמֹר מֵעַתָּה: כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עָלָיו הֶעָנָן, לֹא הָיָה יָכֹל לָבֹא. נִסְתַּלֵּק הֶעָנָן, נִכְנָס וּמְדַבֵּר עִמּוֹ.

(לו) וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

לו וּבְאִסְתַּלְּקוּת עֲנָנָא מֵעִלַּוֵי מַשְׁכְּנָא נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַטְלָנֵיהוֹן:

(לז) וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ:

לז וְאִם לָא יִסְתַּלֵּק עֲנָנָא וְלָא נָטְלִין עַד יוֹמָא דְּאִסְתַּלְּקוּתֵהּ:

(לח) כִּי עֲנַן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזֵּק

לח אֲרֵי עֲנָנָא יְקָרָא דַיְיָ עַל מַשְׁכְּנָא בִּימָמָא וְחֵיזוּ אֶשְׁתָּא הֲוֵי בְּלֵילְיָא בֵּהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְּלָנֵיהוֹן: חזק

רש"י◄ **לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם •** בְּכָל מַסָּע שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים, הָיָה הֶעָנָן שׁוֹכֵן בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יַחֲנוּ שָׁם. מְקוֹם חֲנִיָּתָן אַף הוּא קָרוּי מַסָּע, וְכֵן (בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו", וְכֵן (במדבר לג): "אֵלֶּה מַסְעֵי", לְפִי שֶׁמִּמְּקוֹם הַחֲנִיָּה חָזְרוּ וְנָסְעוּ. לְכָךְ נִקְרְאוּ כֻּלָּן מַסָּעוֹת:

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן. חסלת פרשת פקודי

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 238)

בְּכָל מַסְעֵיהֶם (מ, לח) **לְפִי שֶׁמִּמְּקוֹם הַחֲנִיָּה חָזְרוּ וְנָסְעוּ, לָכֵן נִקְרְאוּ כֻּלָּן מַסָּעוֹת** (רש"י) בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר מְסֻפָּר עַל יְרִידָה גְּדוֹלָה – גָּלוּת מִצְרַיִם. לְאַחַר מִכֵּן מְסֻפָּר עַל הִתְעַלּוּת גְּדוֹלָה - הַמִּשְׁכַּת אֱלֹקוּת לְמִטָּה עַל יְדֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם, מַתַּן תּוֹרָה, וַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבְסִיּוּם הַסֵּפֶר מֻדְגָּשׁ, שֶׁהִתְעַלּוּת זוֹ כְּבָר הִתְחִילָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם. כִּי מִכֵּיוָן שֶׁמַּטְּרַת הַ'חֲנִיָּה' מִלְּכַתְּחִלָּה הִיא הַ'מַּסָּע' שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, כְּלוֹמַר: מַטְּרַת הַגָּלוּת הִיא הַגְּאֻלָּה, הֲרֵי בִּפְנִימִיּוּת וּבְהֶעְלֵם 'חֲנִיָּה' זוֹ הִיא כְּבָר לִפְנֵי כֵן 'מַסָּע'.

הפטרת פקודי לשמו"ת במלכים א פרק ז

ז נא וַתִּשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קָדְשֵׁי | דָוִד
אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה: ח א אָז יַקְהֵיל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלִָם לְהַעֲלוֹת
אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן: ב וַיִּקָּהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח
הָאֵתָנִים בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ג וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: ד וַיַּעֲלוּ
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:
ה וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר
לֹא־יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב: ו וַיָּבִאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת
אֶל־קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים: ז כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיָּסֹכּוּ
הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בַּדָּיו מִלְּמָעְלָה: ח וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי
הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: י וַיְהִי בְּצֵאת
הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יא וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן
כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יב אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל: יג בָּנֹה בָנִיתִי

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לה) **וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה וְגוֹ'.** וַהֲגַם שֶׁאָמַר הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִשְׁפָּטִים (כ"ד י"ח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן, שָׁם הָיָה אַחַר שֶׁקָּרָא אֵלָיו ה' נָתַן בּוֹ כֹּחַ. אוֹ יֹאמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה וְגוֹ', וְהַטַּעַם כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וְאֵין מְציאוּת זֶה כַּמְּצִיאוּת הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת מִשְׁפָּטִים כִּי כָּאן כְּבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֶעָנָן שֶׁבָּא בּוֹ בְּהַר סִינַי שָׁם נֶאֱמַר וּמַרְאֵה כְּבוֹד ה' כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר וְסָמוּךְ לֵיה וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר פֵּרוּשׁ מָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם שׁוֹכֵן כְּבוֹד ה' מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּמֶּה שֶׁלְּפָנֵינוּ שֶׁהָיָה כְּבוֹד ה' מָלֵא הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יָכֹל לִכָּנֵס בִּמְקוֹם מָלֵא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת פְּקוּדֵי וְחֲמֵשׁ שְׁמוֹת

בֵּית זְבֶל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: יד וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: טו וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֵּר בְּפִיו אֵת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר:
טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת
בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת
לִשְׁמִי הֵטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ: יט רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ
הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי: כ וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקֻם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב | עַל־כִּסֵּא
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כא וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן
אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

הפטרת ערב ראש חודש לשמו"ת שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: יט וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל: כ וַאֲנִי שְׁלִשֶׁת הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה
לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים אִם־אָמוֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה
הַחִצִּים | מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֶנּוּ | וָבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין דָּבָר חַי־יְהוָה: כב וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה
הַחִצִּים מִמְּךָ וָהֶלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֲךָ יְהוָה: כג וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ
עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסְתֹּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד: כו וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר:
כז וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי
גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם:
כט וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: ל וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בוֹחֵר אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ: לא כִּי
כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי
בֶן־מָוֶת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה: לג וַיָּטֶל שָׁאוּל
אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בְּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו:
לה וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֶץ מְצָא נָא
אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבְרוֹ: לז וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי

אֲשֶׁר יָדָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה: לח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר: מא הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:

הפטרה לפרשת פקודי־שקלים לציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קמח

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

מר יוסף פאזין שי'

שלום וברכה!

באשר הגיעוני ידיעות אשר נצר הוא מגזע חסידי חב"ד ובטחוני חזק וכפי שהראה הנסיון אשר צור מחצבת האדם משפיע פעולתו לדורות ולדורי דורות, מרשה הנני לעצמי לבוא בשורותי דלהלן.

כותבים לי אשר לאחרונה הגיעו כמה עולים חדשים מאחינו הספרדים ממרוקה והתיישבו באזור ובמקום אשר השפעת כבודו מגעת, ויכול הוא לפעול רבות טובות לא רק להסתדרותם הגשמית אלא גם בהנוגע לענינים הרוחנים שלהם, ולכל לראש ועיקר וביסוד קיום כל קבוצה ועדה בשטח החינוך. והנה רצה בורא העולם ומנהיגו נותן התורה שתהי' לכל א' מאתנו בחירה חפשית דוקא ושמרצונו הטוב יבחר בטוב, וכמה שכתוב, ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע גו' ובחרת בחיים, למען תחי' אתה וזרעך (דברים ל, טו-יט), ולכן היכולת ביד האדם לנצל האפשריות והכחות שלו גם לצד ההפכי ח"ו, וכיון שהיצר ערום הוא במלאכתו ולפעמים בא בטענות שלא בנקל כל כך להכיר מי הוא הטוען, כי לבושות הן במסוה של יושר וצדק ולפעמים אפילו במסוה של יראת שמים (מדומה, כמובן).

מובן שאפילו לולא כתבתי שורותי הנ"ל, הנני חזק בבטחוני אשר כבודו ישתמש בכל האפשרי והיכולת שברשותו להדריך את העולים ובניהם בחינוך המסורתי על פי תורתנו תורת חיים, אבל כיון שאמרו חכמנו אין מזרזין אלא למזורזין, ובחששי מפני הטעמים והנמוקים המדומים הנ"ל, אשר לצערנו הכי גדול הצליחו באיזהו מקומות לנתק לבן של בני ישראל מאבינו שבשמים, מצאתי לחובה לבוא בשורותי האמורות וינעם לי להוודע אשר כן נכונה התקוה, שבתור איש המועצה משפיע על עניני החינוך שיהיו מתאימים לחינוך אבות ואבות אבות חינוך מסורתי חדור אור וחום חסידותי.

בטחוני אשר למותר להאריך בגדול ערך הענין ובגודל האחריות, כי הרי החינוך בימי הילדות והנערות אפילו שינוי קטן לטוב או להיפך ח"ו יכול לגרום תוצאות הכי גדולות וחשובות במשך ימי חיי המחונך, שמזה מובן שכל השתדלות ויגיעה להיטיב המצב כדאיות הן.

בכבוד ובברכה ולבשורות טובות בכל האמור.

נ. ב. אתענין לדעת אם כבודו ממשפחת ליב פאזין מוויטעבסק המובא ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת פקודי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג אדר א' מפרק קח עד סוף פרק קיב	**יום רביעי - כ"ו אדר א'** פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד אדר א' מפרק קיג עד סוף פרק קיח	**יום חמישי - כ"ז אדר א'** מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה אדר א' פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	**יום שישי - כ"ח אדר א'** מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט אדר א' מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

יום ראשון כ"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, ועד קטן.

פֶּרֶק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על־ידי שעושה חשבון נפשו ממצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על־ידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל יש בו הרי נפש אלקית, שהיא חלק אלקה ממעל ממש, ומאחר שהנפש האלקית נמצאת בגלות הגוף והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות, על־ידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת־נפש גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו הנחות והלא־טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר מהגוף, וממילא אסור ששמחה זו תופר על־ידי העצבות הנובעת מהגוף. **וְהִנֵּה, עַל יְדֵי קִיּוּם הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לִהְיוֹת גּוּפוֹ נִבְזֶה וְנִמְאָס בְּעֵינָיו,** – בהשתכנעו, על־ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, **רַק שִׂמְחָתוֹ תִּהְיֶה שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ לְבַדָּהּ** – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר לשורשו האלקי, על־ידי מצוות ומעשים טובים, **הֲרֵי זוֹ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה וְכַלָּה לָבֹא לִידֵי קִיּוּם מִצְוַת "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ"[1] לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְמִגָּדוֹל וְעַד קָטָן.** – החל מגדול במצוות ובמעשים טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם עליו לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו.

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו נבזה ונמאס בעיניו רק שמחתו תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן.

יום שני כ"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, כי מאחר שגופו... עד עמ' מא, בדבר לבדה.

כִּי מֵאַחַר שֶׁגּוּפוֹ נִמְאָס וּמִתְּעֵב אֶצְלוֹ, – הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו **שהנפש** שלו היא למעלה במדריגה מאשר הנפש של הזולת, שכן, **וְהַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ גְּדֻלָּתָן וּמַעֲלָתָן בְּשָׁרְשָׁן וּמְקוֹרָן בֶּאלֹקִים חַיִּים,** – כיצד, איפוא, הוא יכול לדעת שנפשו חשובה והיא למעלה מנפש הזולת? שמא המצב הפוך לגמרי? **בְּשֶׁגַּם** – כי בעצם, **שֶׁכֻּלָּן מַתְאִימוֹת,** – כל הנשמות שוות, במדריגה אחת. **כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר:** "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א בפ"ע – הנה ואב אחד כו'". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות, אך יחד עם כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו (כי עצם הדבר שאנו אומרים שהן מתאימות אחת לשניה מורה על התבדלותן ולא על התאחדותן) – הרי כפי שרבנו הזקן ממשיך ואומר ביחס לענינו – **וְאָב אֶחָד לְכֻלָּנָה,** – אב אחד ושורש אחד לכל נפשות בני ישראל[2]. **כ"ק אדמו"ר שליט"א מסיים הערתו האמורה: "כולנה** – מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב אחד" הוא "לכולנה" – אחדות אחת. **וְלָכֵן נִקְרָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אַחִים" מַמָּשׁ[3], מִצַּד שֹׁרֶשׁ נַפְשָׁם בַּה' אֶחָד;** – כמו שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי, לכאורה, הדבר לאהוב את הזולת כמו את עצמו?, אהבת עצמו היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה עצמותית כי אם אהבה הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר מאשר דבר הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את הזולת כמו שהוא אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת הנשמה כל בני ישראל הם אחים, כי הם באים משורש אחד, מובן הדבר, שכן, מבחינת הנשמה הרי גם האהבה לזולת היא אהבה

ליקוטי אמרים

כי מאחר שגופו נמאס ומתועב אצלו והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקי'. ולכן העושי' גופם עיקר

---

1. ויקרא יט, יח. **2.** לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתן ומעלתן" - של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדריגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדריגות - כאן ישנם הבדלים בין מדריגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" - "אב" הוא בחינת "חכמה" - שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) - ביחס לשורש הנשמה ואיך שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות - ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" - שכל הנשמות מאוחדות. **3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ולא קרובים או דומין (כהפי' לך יג, ח)" - מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים **אחים** וגו': אחים - "קרובים"; פירוש שני: אחים - "דומין בקלסתר פנים").

ליקוטי אמרים

1 ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית
2 ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה.

טבעית ועצמותית, באותה מדה שהאהבה בין אחים היא טבעית ועצמותית. ברם, כל האמור הוא רק מבחינת הנשמה בלבד, רַק – זאת, **שֶׁהַגּוּפִים מְחֻלָּקִים, וְלָכֵן הָעוֹשִׂים גּוּפָם עִקָּר וְנַפְשָׁם טְפֵלָה - אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אַהֲבָה וְאַחְוָה אֲמִתִּית בֵּינֵיהֶם,** – מאחר שעניני הנפש – בהם האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית – אינם בעיניו העיקר, כי אם עניני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת – נפרדים וחלוקים אחד מהשני ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, **אֶלָּא** – אהבה, **הַתְּלוּיָה בְּדָבָר לְבַדָּהּ.** – שאז, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל – בטלה ממילא האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו והגוף – טפל, יש לו הרי, מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה מדה של האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר רבנו הזקן "ענין עוד **יותר** גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום מצוה כזו – שהיא כל התורה כולה" (**לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א**). כלומר: כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד הנפש בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה **כולה** – והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות מצוה זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת ישראל – כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל[4], שאהבת ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד ושורש **לכל** המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן, להבין, כיצד אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את עצמו, לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום – שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל, מצות תפילין, או מצוות דומות אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא על־ידי שעושים את הנשמה עיקר ואת הגוף טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן יסוד גם למצוות שבין אדם למקום: יסוד ושורש התורה כולה הוא להעלות את הנפש מעל הגוף, וכפי שרבנו הזקן יסביר להלן.

יום שלישי כ"ה אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, וז"ש הלל זקן... עד עמ' מא, במ"א באריכות.

39 **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר[4] הִלֵּל הַזָּקֵן עַל קִיּוּם מִצְוָה זוֹ: "זֶהוּ כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ,**
40 – ש"ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא המביאה
41 לקיום כל המצוות של התורה, **וְאֵידֵךְ פֵּרוּשָׁא הוּא כּוּ".** – כל השאר
42 מהווים פירוש למצוה זו. **כִּי יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ כָּל הַתּוֹרָה הוּא לְהַגְבִּיהַּ**
43 **וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוּף**
44 **מַעֲלָה מַעֲלָה עַד עִקָּרָא**
45 **וְשָׁרְשָׁא דְכָל עָלְמִין;** – עד
46 עיקר ושורש כל העולמות,
47 שזהו העלאה מלמטה
48 למעלה; **וְגַם לְהַמְשִׁיךְ**
49 **אוֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא**
50 **בִּבְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ**
51 **שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן[5], דְּהַיְנוּ** –
52 "כנסת ישראל" משמעה:
53 **בְּמָקוֹר נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל,**
54 **לְמֶהֱוֵי אֶחָד בְּאֶחָד דַּיְקָא,** –
55 שיהיה "אחד" (אחדות שמאור אין סוף) עם "כנסת ישראל" כפי
56 שהיא "אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות
57 ישראל למטה, **וְלֹא כְּשֶׁיֵּשׁ פֵּרוּד חַס וְשָׁלוֹם בַּנִּשְׁמוֹת,** – שאז,
58 כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור אין־סוף נמשך בכנסת
59 ישראל ולמטה – כי, **דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לָא שַׁרְיָא בַּאֲתַר פָּגִים,** –
60 אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו מתגלה, במקום פגום, מקום
61 שאין בו אחדות מלאה; **וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים[6]: "בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ**
62 **כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ",** –
63 אימתי יכול להיות "ברכנו
64 באור פניך"? – כשישנו
65 "כולנו כאחד", כשאנחנו
66 כולנו מאוחדים כאחד, **וּכְמוֹ**
67 **שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר**
68 **בַּאֲרִיכוּת:** – בהתאם
69 לאמור, הרי, מצות "ואהבת
70 לרעך כמוך", מאחר שהיא
71 מבוססת על התקשרותן
72 ואחדותן של כל נשמות
73 ישראל – לפיכך היא תקפה
74 ומחייבת ביחס **לכל** אחד מישראל, כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו.
75 אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת שישנם יהודים
76 שמצוה לשנוא אותן – וכך אומר ה"תניא" להלן:

ליקוטי אמרים

3 וז"ש הלל הזקן על
4 קיום מצוה זו זהו כל התורה כולה ואידך פירושא הוא
5 כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלו'
6 הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
7 עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש
8 לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד
9 באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא
10 שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד
11 באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות:

---

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה.

יום רביעי כ"ו אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, ומ"ש בגמרא... עד עמ' 82, בס' חרדים.

וּמַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא[7], **שֶׁמִּי שֶׁרוֹאֶה בַּחֲבֵרוֹ שֶׁחָטָא - מִצְוָה לְשַׂנְאֹתוֹ, וְגַם לוֹמַר לְרַבּוֹ שֶׁיְּשַׂנְּאֵהוּ** – הרי, כשמישהו חוטא, לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא **לכל** אחד מישראל? – התשובה לשאלה זו, היא: **הֵינוּ** – מה שנאמר בגמרא שמצוה לשנאותו, הרי זה **בַּחֲבֵרוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,** – שהזולת הוא "חברו" במובן זה שכמוהו גם הוא שומר תורה ומצוות, אלא שב"פרט" מסויים הוא נכשל ועובר עבירה – **וכ"ק אדמו"ר שליט"א** מסביר[8] בהערה: "ובמילא אפילו שגגת תלמוד עולה זדון", כלומר: דוקא כשהחוטא הוא "חברו", שומר תורה ומצוות, מצוה לשנוא אותו בגלל חטאו, כי, בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו – **בחברו** בתורה ומצוות בלבד, – "ו'עולה זדון' אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך" (**לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א**), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו בשוגג "עולה זדון" – נחשב לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: **וּכְבָר קַיֵּם בּוֹ מִצְוַת "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ"**[9] – וחכמינו ז"ל אומרים[10] על "עמיתך": **עַם שֶׁאִתְּךָ** – שווה אליך, **בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת** – ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, **וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא שָׁב מֵחֶטְאוֹ,** – "וה"ז זדון בפירוש" (**לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א**), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר חֲרֵדִים.** – אותו מצוה לשנאותו.

ליקוטי אמרים

ומ"ש בגמ' שמי
שרואה בחבירו שחטא מצוה לשנאותו וגם לומר לרבו
שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים
בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך עם שאתך בתורה
ובמצות ואעפ"כ לא שב מחטאו כמ"ש בס' חרדים

יום חמישי כ"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, אבל מי שאינו... עד עמ' 82, אהבת ריעים.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ חֲבֵרוֹ – בתורה ובמצוות, [**לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "ובמילא זדונותיו – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו"], כי מי שאינו "חבירו בתורה ומצות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי הארץ זדונות נעשות להם כשגגות", ובהתאם לכך גם אם הוא עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'), ונוסף על מה שהוא אינו חבירו בתורה ובמצוות, הוא גם **וְאֵינוֹ מְקֹרָב אֶצְלוֹ,** – **באיזה** ענין שיהיה, כך שאין סכנה שהוא ילמד ממנו, **הִנֵּה עַל זֶה אָמַר הִלֵּל הַזָּקֵן**[11]**: "הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שָׁלוֹם וְכוּ'",** – ורודף שלום, **אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה",** – אף שהלל מדבר אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או "אנשים" כי אם בתואר "בריות", **לוֹמַר, שֶׁאַף הָרְחוֹקִים מִתּוֹרַת ה' וַעֲבוֹדָתוֹ, וְלָכֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "בְּרִיּוֹת" בְּעָלְמָא** – "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם – גם כאלה, **צָרִיךְ לְמָשְׁכָן** – "למשוך" אותם, **בְּחֶבְלֵי עֲבוֹתוֹת אַהֲבָה, וְכֶלֵי הַאי** – על-ידי כל זה, **וְאוּלַי יוּכַל לְקָרְבָן לְתוֹרָה וַעֲבוֹדַת ה'; וְהֵן לֹא** – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה לתורה ולעבודת ה', **לֹא הִפְסִיד שְׁכַר מִצְוַת אַהֲבַת רֵעִים.** – בעצם הדבר שהוא אוהב אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת רעים.

ליקוטי אמרים

אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר
הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו'
אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף
הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות
בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי
ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד
שכר מצות אהבת ריעים

---

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. **8.** כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות - מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא - אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס **לחבירו** דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו - שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו **באיזה** ענין שיהי' ולאו דוקא בתומ"צ. 2) מספיק - שיתרחק ממנו וא"צ והכרח - שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני **תכונת השנאוי** כ"א לשמור **עצמו** מתקלה! ע"פ חסידות - ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) **בודאי** את חבירו - משום **ספק** הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם **לא** ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". **9.** ויקרא יט, יז. **10.** שבועות ל, א. **11.** אבות א, יב.

יום שישי כ"ח אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, וגם המקורבים אליו... עד עמ' 82, ט"ז דשבת].

וְגַם הַמְקֹרָבִים אֵלָיו וְהוֹכִיחָם – על הנהגתם הרעה, **וְלֹא שָׁבוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם** – שכאמור **שֶׁמְּצָוָה לִשְׂנֹאתָם** – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא, **מִצְוָה לְאַהֲבָם גַּם כֵּן.** – ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך **לאהוב** אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת לשניה – **וּשְׁתֵּיהֶן הֵן אֱמֶת:** – האהבה היא אמיתית, והשנאה – אמיתית: **שִׂנְאָה** – להם, **מִצַּד הָרַע שֶׁבָּהֶם,** – המביא אותם לחטוא, **וְאַהֲבָה** – להם, **מִצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב** – שכאמור לעיל – בפרק י"ח וי"ט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא **הַגָּנוּז שֶׁבָּהֶם,** – גנוז ומוסתר בהם, **שֶׁהוּא נִיצוּץ אֱלֹקוּת שֶׁבְּתוֹכָם הַמְחַיֶּה נַפְשָׁם הָאֱלֹקִית.** – ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה ואהבה, לבוא אצלו לידי ביטוי אל אותו אדם. **וְגַם,** – עליו, **לְעוֹרֵר רַחֲמִים בְּלִבּוֹ עָלֶיהָ,** – על הנפש האלקית שבהם, **כִּי הִיא בְּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסִּטְרָא אָחֳרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ בִּרְשָׁעִים, וְהָרַחֲמָנוּת מְבַטֶּלֶת הַשִּׂנְאָה וּמְעוֹרֶרֶת הָאַהֲבָה,** – ועל כך הוא אומר להלן: **כַּנּוֹדָע מִמַּה שֶׁכָּתוּב: לְ"יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם"**[12] – במובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי **מצוה** לשנאותו? מפרש הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות אמיתיות, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר ב"תניא": הרע **שבהם** או הטוב **שבהם**) יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתייחסותו לאותו אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם **כולו,** – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו, אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. **ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "כנראה שמוסיף עוד בזה – שאף ששניהן אמת אל יאמר שההרגש והיחס שלו **לחברו בשניהן** – שקול יהי' ושוה כו'. כי כיוון שצריך לעורר רחמים כו' (וזהו ע"י התבוננות **בב"א** בהטו"ר שבחברו) אזי זה מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע) **שבהם**, (הטוב) **שבהם**. ורפי"ג: זו"ז (טו"ר) **שופטן** – שופט **אותן**) – **בכללות**. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק בהרע שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו' – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה – לכללותו) וכיו"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו' וק"ל". על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" – [**וְלֹא אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים וְגו'"**[13], – בלי שום רגש של אהבה אליהם, **אֶלָּא עַל הַמִּינִים וְהָאֶפִּיקוֹרְסִים, שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,** – עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה, שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי ישראל", **כִּדְאִיתָא** – כמו שאנו מוצאים, **בְּגְמָרָא רֵישׁ פֶּרֶק טז דְּשַׁבָּת]:** – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקרוסים – לא שייך לומר עליהם "**תכלית** שנאה שנאתים", שכן, גם מי שמצוה לשנוא אותו – הרי גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

ליקוטי אמרים

וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתיהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר דה"עה תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

---

12. ישעי' כט, כב. **13.** תהלים קלט, כב.

יום שבת קודש כ"ט אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, פרק לג. עוד זאת... עד עמ' מג, באמונה זו.

פֶּרֶק לג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא לידי מרירות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעל–ידי שיקיים מצוות ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית, וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה, דיבור ומעשה, לקדושה, כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה.

ליקוטי אמרים

פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתי' ובפרט כשרואה בנפשו בעתים מזומנים שצריך לזוכה ולהאירה בשמחת לבב אזי יעמיק מחשבתו ויצייר בשכלו ובינתו ענין יחודו ית' האמיתי איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן הוא לבדו בלי שום שינוי כלל מפני שכל הנבראים בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה [כמ"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמ"ש ג"כ במ"א

אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, **וְגַם בַּמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הַזֶּה, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם,** – צבא השמים וצבא הארץ, **הָיָה הוּא לְבַדּוֹ מְמַלֵּא הַמָּקוֹם הַזֶּה,** – לפני שהם נבראו, **וְגַם עַתָּה** – אחרי שכל אלה נבראו, **כֵּן הוּא לְבַדּוֹ בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי כְּלָל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטֵלִים אֶצְלוֹ בַּמְּציאוּת מַמָּשׁ,** – ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל במציאות ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה – מסביר רבנו הזקן את הדבר במשל מהנפש: **כְּבִטּוּל אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר וְהַמַּחֲשָׁבָה בִּמְקוֹרָן וְשָׁרְשָׁן, הוּא מָהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעַצְמוּתָהּ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינוֹתֶיהָ: חָכְמָה בִּינָה וְדַעַת כו',** – המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שהן מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי, אדם חושב ומדבר ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמדות, נקראים : מהות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי הדיבור והמחשבה, **שֶׁאֵין בָּהֶם** – בשכל ובמדות, **בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת עֲדַיִן קֹדֶם שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בִּלְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה [כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק כ וְכָא בַּאֲרִיכוּת, עַיֵּן שָׁם].** – שענין האותיות מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאות הלב, שכאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני – באותיות אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד מבין ומתאווה באותיות אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין אותיות, כי אם גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה מאותיות; ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין כלולות במקורן ושורשן – ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי, שם אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של אותיות – כך, כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי מקורם ושורשם – אור אין סוף ברוך הוא. האמור הוא משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי: **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּם** שברא את העולם, אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי בלעדו – לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: **אֵיךְ הוּא** – הקב"ה, **מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין** – ממלא את כל העולמות, **עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,** – כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית המחיה אותו, כמו הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות **זו** מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו של הנברא את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל במציאות; בענין זה קיים הבדל בחיות שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גלויה יותר מאשר בעולמות התחתונים, **וַאֲפִלּוּ מְלֹא כָּל הָאָרֶץ הַלָּזוֹ הוּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ,** – הכוונה לצורה אחרת של "חיות"[1] – "חיות" המחיה את העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף וסובב), באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו, אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא משפיעה בנברא – בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבודו" – **וְכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב מַמָּשׁ,** – והכל לגביו – חשוב כלא כלום, **וְהוּא לְבַדּוֹ הוּא בָּעֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ קֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית,** – אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ - שמזכיר כאן הג' ענינים ממלא, סובב וכולא קמי' וכו'.

כֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר[2] מָשָׁל גַּשְׁמִי לָזֶה, מַעֲנָיַן בִּטּוּל זִיו וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמְקוֹרוֹ, הוּא גּוּף כַּדּוּר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבָּרָקִיעַ, שֶׁגַּם שָׁם – בגוף כדור השמש, מֵאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וַדַּאי זִיווֹ וְאוֹרוֹ, – של השמש, וּבְיֶתֶר שְׁאֵת מֵהִתְפַּשְּׁטוּתוֹ וְהֶאָרָתוֹ בַּחֲלַל הָעוֹלָם, – שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אֶלָּא שֶׁשָּׁם – בגוף כדור השמש, הוּא – הזיו והאור, בָּטֵל בַּמְּציאוּת בְּמְקוֹרוֹ וּכְאִלּוּ אֵינוֹ בַּמְּציאוּת כְּלָל: – שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל. לקרב יותר את הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל אומרים[3]: "שרגא בטיהרא מאי אהני" (נר הדולק בצהרים – מה מועיל!), הרי אין הכוונה, שאין הנר מפיץ אור, שהרי, אם היו מכסים חלונות החדר, שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש – לא נראה אור הנר ואין לו שום השפעה כלל – ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר – אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא במקורו, בשמש עצמה. וְכָכָה מַמָּשׁ דֶּרֶךְ מָשָׁל, הוּא בִּטּוּל הָעוֹלָם וּמְלֹאוֹ בַּמְּציאוּת לְגַבֵּי מְקוֹרוֹ שֶׁהוּא אוֹר-אֵין-סוֹף בָּרוּךְ-הוּא, – שהעולם וכל ברואיו – בטלים במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל, לגבי אור אין סוף ברוך הוא, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בַּאֲרִיכוּת. – שזו משמעותו האמיתית של ענין "אחדות השם", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי, ובלעדו – אין שום דבר קיים. וְהִנֵּה, כְּשֶׁיַּעֲמִיק בְּזֶה הַרְבֵּה, – להבין את ענין "אחדות ה'", יִשְׂמַח לִבּוֹ וְתָגֵל נַפְשׁוֹ אַף גִּילַת וְרַנֵּן בְּכָל לֵב וְנֶפֶשׁ וּמְאֹד בֶּאֱמוּנָה[4] זוֹ, כִּי רַבָּה הִיא, כִּי הִיא קִרְבַת אֱלֹהִים מַמָּשׁ. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וְזֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים - לִהְיוֹת לוֹ – להקב"ה, דִּירָה זוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים, – בנבראים התחתונים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן[5] בַּאֲרִיכוּת. – שכל תכלית בריאת האדם וכל העולמות העליונים והתחתונים היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו "דירה" בנבראים התחתונים, שיתגלה בהם ענינו האמיתי של "אחדות ה'" – כמו למשל דירתו של אדם, בה דר ונמצא עצמותו של האדם, כך תתגלה אמיתות ענין "אחדות ה'" בנבראים התחתונים. וְהִנֵּה, כַּמָּה גְּדוֹלָה שִׂמְחַת הֶדְיוֹט – ומה שגרוע ממנו – וּשְׁפַל אֲנָשִׁים, בְּהִתְקָרְבוּתוֹ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם – ולא רק כשהוא מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, הַמִּתְאַכְסֵן וָדָר אִתּוֹ-עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ, – של שפל האנשים, – ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם התקרבותו למלך בשר ודם, מסיבה לאדם שמחה גדולה ביותר, וְקַל וָחֹמֶר לְאֵין קֵץ – שהשמחה גדולה במאד, לְקִרְבַת וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, – שבשעה שהאדם מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו – ודאי וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר, וּכְדִכְתִיב[6]: "כִּי מִי הוּא אֲשֶׁר עָרַב לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי, נְאֻם ה'": – ועל-ידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו. וְעַל זֶה – על הביטול ל"יחוד ה'", תִּקְּנוּ לְתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכָל בֹּקֶר, וְלוֹמַר: "אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וְכוּ' וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ", כְּלוֹמַר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בִּירֻשָּׁה שֶׁנִּפְלָה לוֹ הוֹן עָתֵק שֶׁלֹּא עָמַל בּוֹ, כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאֵין קֵץ, יֵשׁ לָנוּ לִשְׂמֹחַ עַל יְרֻשָּׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יִחוּד ה' הָאֲמִתִּי, אֲשֶׁר אֲפִלּוּ בָּאָרֶץ מִתַּחַת - אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, וְזוֹ הִיא דִּירָתוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים. – שהנבראים התחתונים ידעו וידעו בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", שכן, בעבודתנו העצמית, לא היינו יכולים להגיע לענין "יחוד ה'" האמיתי. אלא, קבלנו דבר זה בירושה מאבותינו, שענין "אחדות ה'" יובן וייקלט היטב בנשמתו של יהודי. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל[7]: תַּרְיַ"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל

ליקוטי אמרים

משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא אור א"ס ב"ה וכמש"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורנן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל העולמות עליונים ותחתוני' להיות לו דירה זו בתחתוני' כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי נאם ה': ועל זה תיקנו ליתן שבח והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי' בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים וז"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבקוק

---

2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. **3.** חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. **4.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה **שבדבר** ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא **באמונה** אצל כאו"א (עיין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". **5.** פרק ל"ו. **6.** ירמי' ל, כא. **7.** מכות כד, א.

אַחַת, – היא מצות האמונה. שֶׁנֶּאֱמַר[8]: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", **כְּלוֹמַר, כְּאִלּוּ אֵינָהּ רַק מִצְוָה אַחַת, הִיא הָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ, כִּי עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה לְבַדָּהּ** – בענין "יחוד ה'" האמיתי, כפי שלמדנו לעיל, **יָבֹא לְקִיּוּם כָּל הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹת. דְּהַיְנוּ, כְּשֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בֶּאֱמוּנָתוֹ בְּיִחוּד ה' בְּתַכְלִית הַשִּׂמְחָה, כְּאִלּוּ לֹא הָיְתָה עָלָיו רַק מִצְוָה זוֹ לְבַדָּהּ, וְהִיא תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת** – כמו למשל, אילו ידע האדם, שקיימת לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות האמונה ב"יחוד ה'" האמיתי, **חֲרִי בְּכֹחַ וְחַיּוּת נַפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ תִּתְעַלֶּה נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה, עַל כָּל הַמּוּנָעִים קִיּוּם כָּל הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹת מְבֵית** – הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית, **וּמִחוּץ.** – הפרעות הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל המניעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית ומעניני העולם, לא ימנעו אותו מלקיים תרי"ג המצוות. שכן, מאחר שהוא חש את האמונה בענין "יחוד ה'", שאין שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים תורה ומצוות שהן רצונו של הקב"ה, ולכן – ה"אמונה" היא יסוד כל המצוות. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה"**– כמו שכתוב: "וצדיק באמונתו יחי'", **"יִחְיֶה" דַּיְקָא,** – דוקא, **כִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּךְ תִּחְיֶה נַפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ. וְהִיא שִׂמְחָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת, כִּי מֻלָּבַר שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמַּשְׂכֶּלֶת** – הנפש שמבינה, **בְּקִרְבַת ה' וְדִירָתוֹ אִתּוֹ־עִמּוֹ** – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך, **עוֹד זֹאת יִשְׂמַח בְּכִפְלַיִם בְּשִׂמְחַת ה' וְגֹדֶל נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ בֶּאֱמוּנָה זוֹ,** – שבנפש האדם, **דְּאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא מַמָּשׁ וְאִתְהַפֵּךְ חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא,** – ממה שה"סטרא אחרא" נכפית ממש, והחושך נהפך לאור, **שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַחֲמָרִי הַמַּחֲשִׁיכִים וּמְכַסִּים עַל אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ "עַד עֵת קֵץ", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[9]: "קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ" – שיגיע זמן בו יהיה סוף לחושך הקליפות המכסות על אור הקדושה. [**דְּהַיְנוּ "קֵץ הַיָּמִין",** – כשיתגלה ה"ימין" שלמעלה, **שֶׁיַּעֲבִיר** – הקב"ה, את **רוּחַ הַטֻּמְאָה מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו"**[10], **וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן**[11]**].** – כל זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו עתה, כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם, באמונתו בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה. **וּבִפְרָט בְּחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁאֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים טָמֵא וּמָלֵא קְלִפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, וְאֵין שִׂמְחָה לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ** – כמו, **כְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה** – בצירוף המעלה של **בְּיִתְרוֹן אוֹר הַבָּא מִן הַחֹשֶׁךְ דַּיְקָא.** – דוקא, מהפיכת החושך לאור. – וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך משום גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר במקום – כך גדולה יותר ה'נחת רוח' למעלה הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'" שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. הרי, שהשמחה היא כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת הנחת־רוח והשמחה להקב"ה כביכול. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[12]**: "יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו",** – "בעושיו" **פֵּרוּשׁ שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל** - **יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחַת ה', אֲשֶׁר** – הקב"ה, **שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בְּדִירָתוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם** – הנבראים שבעולם, **בְּחִינַת עֲשִׂיָּה גַּשְׁמִית מַמָּשׁ.** – ובהם קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר "**בעושיו**" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא גדולה ביותר מפני שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "בְּעוֹשָׂיו" לְשׁוֹן רַבִּים,** – **אלה** שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל בעושו" – לשון יחיד) **שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי הַמָּלֵא קְלִפּוֹת וְסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁנִּקְרָא "רְשׁוּת הָרַבִּים"** – ולא רשות היחיד,

ליקוטי אמרים

1 והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר
2 כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י
3 האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו
4 כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית
5 השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא
6 לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח
7 וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה
8 מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית
9 ומחוץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית
10 המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו
11 והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת
12 הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו. עוד זאת
13 ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו ית'
14 באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא
15 לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"הז החומרי
16 המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ
17 שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן
18 הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן]
19 ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א
20 ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא
21 מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל
22 מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר
23 שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית
24 ממש. וז"ש בעושיו לשון רבים שהוא עו"הז הגשמי
25 המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא

---

8. חבקוק ב, ד. **9.** איוב כח, יג. **10.** ישעי' מ, ה. **11.** סוף פרק ל"ו. **12.** תהלים קמט, ב.

ליקוטי אמרים

ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

יחידו של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן רבות **וְ"טוּרֵי דְּפָרוּדָא"**, – הרי הפירוד, שכל אחד לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו – הוא ה' (לכן נאמר "עושיו" לשון רבים), **וְאִתְהַפְּכָן לְנָהוֹרָא,** – והם נהפכים לאור, **וְנַעֲשִׂים "רְשׁוּת הַיָּחִיד" לְיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, בֶּאֱמוּנָה זוֹ:** – על־ידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה'" האמיתית – כל זה נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן נאמר "בעושיו" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מכך שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על־ידי האמונה בענין "אחדות ה'".

אגרות קודש

ב"ה, ב' אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד אד"ר:

א) כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי שנחלק התניא לימות השנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, וכמובא במורה שיעור, והרי בודאי יכול להבין לימוד זה גם עתה אף שמובן שכשילמוד כל התניא איזה פעמים תהי' הבנתו יותר עמוקה, וכמו בכל חלקי תורתנו שבכל פעם שלומדים מחדש נתוסף גם בהבנה והשגה, וע"ד מאמר רז"ל אי אפשר לביהמ"ד בלא חידוש.

ב) בשאלתו לשיעור החומש, הוא: שביום ראשון בשבוע לומדים פרשה ראשונה של הסדרה של השבוע, וביום שני פרשת שני עד שלישי וכו' וכן בכל שבוע פרשה אחת ליום מהסדרה של השבוע.

ג) בשאלתו לשמות החלקים של ספר התניא וכו', - יעיין במ"ש בזה בתניא הוצאת קה"ת ברוקלין, בהערות שבאו לבסוף הספר ושם חלקיו, ונדפס ג"כ בחוברת בפ"ע: מפתחות ספר התניא וכו'.

ד) במ"ש אודות מדת הכעס והגאוה, - כמו בכל הענינים דרך התיקון בזה הוא צעד אחר צעד, וההתחלה להתעכב שלא להביע הכעס או הגאוה בדבור, שעי"ז מתמעטת ההתפשטות שבמדה וכנראה במוחש, וביחד עם זה גם להתבונן בעת התעוררות מדה מ"ש בתניא פרק מ"א בתחלתו, ומהנכון שיהיו שגורים דברים אלו בפיו ומה טוב שידע אותם גם בע"פ וכמבואר מהתחלת הפרק עד דף נ"ו ע"ב, ובפרט שידוע בכתבי האריז"ל אשר ע"י כעס נחלפת הנשמה, וראה בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע י"ט כסלו תרצ"ג ביאור מרז"ל כל הכועס כאילו כו'.

ה) בודאי למותר לעוררו ע"ד ההכרח והחובה שעל כל אחד היכול לעשות בזה - להתעסק בהפצת המעינות תורת החסידות עד שיגיעו גם חוצה. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

יום ראשון

יום ראשון — כג אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.

הָרַבָּנִים וּבַעֲלֵי תּוֹרָה נִקְרָאִים עֵינֵי הָעֵדָה וְרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁהָרֹאשׁ הוּא בָּרִיא אֲזַי גַּם הַגּוּף בָּרִיא.

יום שני

יום שני — כד אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.

אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה. וכתיב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.

אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי עָנָה לְרַבִּי הִלֵּל מִפּאַרִיטְשׁ עַל שְׁאֵלָתוֹ, אִם יַחֲזוֹר חֲסִידוּת גַּם בַּעֲיָרוֹת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם אֵין לָהֶם מַשָּׂג בַּחֲסִידוּת: "דִּבְרֵי חֲסִידוּת שׁוֹמַעַת הַנְּשָׁמָה. וּכְתִיב "וְנֹזְלִים מִן לְבָנוֹן", לְבָנוֹן – ל"ב נו"ן, חָכְמָה וּבִינָה שֶׁבַּנְּשָׁמָה. וְכַאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה שׁוֹמַעַת – 'נוֹזֵל וְנוֹטֵף' הַדָּבָר בְּהֶאָרַת הַנְּשָׁמָה הַמְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְנוֹצָר חִזּוּק בְּ"וַעֲשֵׂה טוֹב" שֶׁבְּרַמַ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה וּב"סוּר מֵרָע" שֶׁבְּשַׁסַ"ה מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה".

יום שלישי

יום שלישי — כה אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הוֹשִׁיעֵנוּ" אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם, אוֹמְרִים הֵן בְּחוֹל הֵן בְּשַׁבָּת, יוֹם טוֹב, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

יום רביעי

יום רביעי — כו אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בִּשְׁלֹשָׁה כְּלֵי שָׁרֵת – אַהֲבַת הַתּוֹרָה, אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל – צְרִיכִים צְעִירִים בְּנֵי תּוֹרָה לָגֶשֶׁת לַעֲבֹד בְּכֶרֶם ה' צְבָאוֹת, לְקָרֵב לֵב אֲחֵיהֶם לְקִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּקְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה – מִבְּלִי הִתְחַשֵּׁב עִם מַחֲלֹת הַמִּפְלָגוֹת. וְהָאֱמֶת הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לֵב יִשְׂרָאֵל הוּא מַעְיַן מְקוֹר מַיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לַעֲבוֹדָה וְתַעֲמוּלָה שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת רֵיקָם.

יום חמישי

יום חמישי — כז אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאַלשע דרכים.

אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] אָמַר: אֱמֶת הִיא דֶּרֶךְ הַמִּצּוּעַ. נְטִיָּה לְיָמִין לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִמְצֹא בְּעַצְמוֹ חֶסְרוֹנוֹת אוֹ עִנְיְנֵי עֲבֵרוֹת, שֶׁאֵינָם כְּפִי שֶׁהָאֱמֶת הִיא, אוֹ נְטִיָּה לִשְׂמֹאל, לְהָקֵל עַל עַצְמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֶסְרוֹנוֹת עַצְמוֹ, אוֹ לְהָקֵל בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה בִּגְלַל אַהֲבַת עַצְמוֹ – שְׁתֵּיהֶן דְּרָכִים לֹא אֲמִתִּיּוֹת.

יום ששי

יום ששי — כח אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲרֵינִי מוֹחֵל", וְכֵן "לַמְנַצֵּחַ גו' בְּבוֹא" – אֵין אוֹמְרִים בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אֲבָל צָרִיךְ לוֹמַר בִּשְׁאָר יָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן. בְּסִיּוּם הַג' פָּרָשִׁיּוֹת אוֹמְרִים תֵּבַת "אֱמֶת". יַעְלְזוּ חֲסִידִים – פַּעַם אַחַת, הִנֵּה מִטָּתוֹ – ג' פְּעָמִים, יְבָרֶכְךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתִקּוּן חֲצוֹת אֵין אוֹמְרִים "לַמְנַצֵּחַ גו' בְּבוֹא" בַּיָּמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן.

שבת קודש

שבת — כט אדר א, פרשת שקלים — ה'תש"ג

הַפְּטוֹרָה: וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע גו', וּמוֹסִיפִים פָּסוּק רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן שֶׁל הַפְּטוֹרַת מָחָר חֹדֶשׁ.
מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי, אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה, יוֹם הִתְוַעֲדוּת.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ־קמד.
תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות: א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שיין זה יהי' לחיים טובים.

ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב–רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאָס קען זאָגען א חסיד, וואָס האָט געדאווענט און געטאָן אין עבודה דרייסיג יאָהר.

בַּאֲמִירַת "לְחַיִּים" יֵשׁ שְׁתֵּי נֻסְחָאוֹת: א) "לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם", וְטַעַם הַבְּרָכָה – לִהְיוֹת כִּי בִּשְׁתִיַּת הַיַּיִן הַנִּזְכֶּרֶת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה הָיוּ תּוֹצָאוֹת לֹא טוֹבִים – "וַיָּחֶל נֹחַ גו'", וְעֵץ הַדַּעַת גֶּפֶן הָיָה, וְלָכֵן מְבָרְכִים שֶׁיַּיִן זֶה יִהְיֶה לְחַיִּים טוֹבִים.

ב) הָרַב הַמַּגִּיד מִמֵּעֶזְרִיטְשׁ הָיָה עוֹנֶה "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה". פַּעַם בְּהִתְוַעֲדוּת שֶׁהָיָה נוֹכֵחַ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן, עָנָה רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה". אַחֲרֵי הַהִתְוַעֲדוּת שׂוֹחֲחוּ הַחֲסִידִים בְּטַעַם נֹסַח זֶה, שֶׁשָּׁמְעוּהוּ אָז פַּעַם הָרִאשׁוֹנָה. אֶחָד הַחֲסִידִים אָמַר, אֲשֶׁר לִהְיוֹת כִּי נִכְנַס יַיִן יָצָא סוֹד, וּבָעֲבוֹדָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַמִּדּוֹת, לָכֵן זְקוּקִים לִבְרָכָה. וְהַנֹּסַח הוּא "לְחַיִּים וְלִבְרָכָה" – אוֹתִיּוֹת "לֵב־רַכָּה". הַ"צֶּמַח צֶדֶק" אָמַר עַל זֶה: זֹאת יָכוֹל לוֹמַר חָסִיד, שֶׁהִתְפַּלֵּל וְעָסַק בַּעֲבוֹדַת ה' שְׁלֹשִׁים שָׁנָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אד"ר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמ"ש שאינו יודע חוות דעתי בהנוגע למעשיו, הנה מובן ופשוט שכל פעולה המקרבת לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, נעלית היא ביותר וביותר בכל מקום ובכל זמן ועאכו"כ באה"ק ת"ו ובדרא דעקבתא דמשיחא, ובפרט כשמצילים עי"ז מאפלה לאור גדול, מובן ג"כ שבפעולות דקדושה עצמן כמה דרגות הם, וכמו שכתבתי כמה פעמים בזה, נשען על הכתוב שמוני נוטרה את הכרמים (ז. א. התורה עצמה מעידה שכרמים הם, ובכל זה מתאוננים, ש)כרמי שלי לא נטרתי, אבל כמו שכתבתי מכבר, אין הנוהג להזניח ענין של פרנסה טרם שמזמינים מקור פרנסה מתאים, וה"ה בהנוגע לנדון דידי'.

במ"ש אודות המעשר, כבר כתבתי לאיזה מאנ"ש, שזהו תלוי ביכולת של כאו"א, אם שיהי' המעשר הנ"ל נוסף על מעשר לצדקה שעד עתה, או שנכלל בזה, אבל מובן וגם פשוט, שאין הכוונה כלל וכלל לתת מגרעות בהצדקות שנהגו עד עתה, כי אם להוסיף עליהם, ז. א. כשבאים מאיזה מוסד אין לומר שנותנים כבר לקופה על דעתי, כי ענינה להוסיף ולא לגרוע, וק"ל...

ב"ה, אדר"ח אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם מכ"ג וכ"ה אד"ר עם המוסגר בהם. ומובן שנכונה במאד מאד בחינת התלמידים, והעיקר הדבור עמהם בפרטיות, אבל כפי הנראה במוחש מביא זה תועלת שלא בערך יותר, באם נוסף על כל הדבורים בועידה באופן רשמי, ישנה ג"כ שיחה באופן בלתי רשמי - מזה הקרוב לתלמיד יותר ואשר לפניו יכול לגלות כל לבו, וק"ל...

בברכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

בודאי למותר להדגיש, שהתועלת העקרית בבחינות הנ"ל - באם אח"כ נוקטים באמצעים מתאימים לתיקון המגרעות אשר נמצאו.

מתי מותר לסטות מן האמת?

יום ראשון כ"ג אדר א' ה'תשע"א

הלכות טוען ונטען פרק טז, הלכה ט: אָסוּר לְאָדָם לִטְעוֹן טַעֲנַת שֶׁקֶר, כְּדֵי לְעַוֵּת הַדִּין אוֹ כְּדֵי לְעַכְּבוֹ... הָיָה נוֹשֶׂה מָנֶה וּטְעָנוֹ מָאתַיִם - לֹא יֹאמַר: אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדֶה לוֹ בְּמָנֶה בֵּינִי לְבֵינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה.

כתב הסמ"ע (סי' שס"ט סק"י), שמותר לשנות מן האמת אם המוכס גובה יותר מן הדין. למשל, אם יש בידו בד באורך 40 מ' ועליו לשלם בעבורו מכס בסך 30, אך ידוע כי המוכס גובה בעדו שלא כדין 40, מותר לומר שיש לו בד באורך 30 מ' בלבד, כדי שיגבה ממנו 30 ולא 40.

ולכאורה, הרי מהלכה זו עולה שאסור לשקר אף אם כוונתו לשלם את המגיע ממנו ואמירת האמת תגרום לו הפסד!

אמנם, יש שדייקו מדברי הרמב"ם ש"אסור לטעון טענת שקר כדי לעוות הדין" שאיסור זה לא נאמר אלא בפני בית דין (חוט המשולש סי' ט"ו) ואם כן אין זו קושיא על דברי הסמ"ע המדבר שלא בפני בית דין.

ועוד יש לחלק: בנידון שבהלכה הרי כשכופר בכל משקר גם על המנה שאכן חייב, אך בנידון של המוכס אינו כופר בתשלום שעליו לשלם, שהרי באמת אינו חייב יותר מ-30 (אמרי יעקב על שוע"ר חו"מ, הלואה, כ"ח).

מקרה נוסף בו מותר להתעלם בו מן האמת: הנתבע בטענה שקרית שאם יכפור בה יתחייב שבועה אך אם יאמר 'איני יודע' יפטר משבועה, רשאי לומר איני יודע (ש"ך סי' נ"ה סקנ"ז).

ובטעם החילוק מבאר אדמו"ר הזקן (חו"מ שם), כי רק אמירת שקר בלשון ודאי נאסרה ולא בלשון איני יודע. אך גם זה הותר רק כדי להינצל מתביעת שקר, ובלאו הכי אסור לומר איני יודע אם אין זו האמת (אמרי יעקב שם).

ויש המבארים, שכאן אינו גורם לעיוות הדין כי טענתו לא תגרום לבית דין לפטור אותו מדבר שחייב בו אלא רק לפטרו משבועה על דבר שאכן פטור. ורק כשכופר במנה שאכן חייב בו ועל סמך טענתו יפטרוהו, גורם לעיוות הדין (אגודת אזוב ח"א י"ד).

האם הלידה מהווה שינוי?

יום שני כ"ד אדר א' ה'תשע"א

הלכות נחלות פרק ג', הלכה ב': הִנִּיחַ לָהֶם פָּרָה . . וְיָלְדָה - הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ וּבְוָלָדָהּ פִּי שְׁנַיִם.

לדעת הראב"ד אין הבכור מקבל פי שניים בולד.

הסבר המחלוקת הוא:

אחד מכללי ירושה קובע, כי הבן הבכור נוטל חלק כפול רק בנכסים שהיו בבעלות האב ('מוחזק'), ולא באלו שנוספו לאחר מותו ('ראוי').

גם נכס שהשביח לאחר מות האב, עדיין מוגדר כ'מוחזק', ובתנאי שלא חל בו שינוי מהותי. לדוגמה: עץ דקל שגדל והתעבה (ב"ב קכג, ב).

וכאן עולה השאלה, האם ולד שנולד לבהמה נחשב כשינוי? הראב"ד סובר, שלידת העגל מהווה שינוי ממשי ביחס למצב אמו בטרם הלידה, ולכן הוא מוגדר כ'ראוי' בלבד; ולפי הרמב"ם, בלידתו אין משום שינוי כלפי המצב הקודם, והעגל נכלל ב"נכסים המוחזקים לאביו".

סימוכין לדעת הרמב"ם ניתן להביא מדברי הגמרא, המגדירה את מעמד הוולד: "מעיקרא בהמה והשתא בהמה, דשא הוא דאחידא באנפה" [=לפני הלידה היתה בהמה וגם כעת בהמה היא, ורק דלתות הרחם היו נעולים בפניה] (ע"ז מז,א).

מהאמור יוצא, שמדובר בפרה שהיתה מעוברת עוד בחיי האב. אך אם התעברה רק לאחר מותו – יסכים הרמב"ם שזהו שינוי, והוולד לא ייחשב ל'מוחזק'.

(קצות החושן רעוז, ג)

סדר הירושה

יום שלישי כ"ה אדר א' ה'תשע"א

הלכות נחלות פרק ו, הלכה א: אֵין אָדָם יָכוֹל לְהוֹרִישׁ לְמִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְיָרְשׁוֹ, וְלֹא לַעֲקֹר הֲיָרֻשָּׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה מָמוֹן הוּא. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת נַחֲלוֹת: וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט - לוֹמַר: שֶׁחֻקָּה זוֹ לֹא נִשְׁתַּנְּתָה.

כל אדם מישראל שמת, בין יש לו נחלה בארץ ישראל בין אין לו, ירושתו היא לפי 'סדר הנחלות' שבספר במדבר.

ב'מורה הנבוכים' (ג, מב) מבאר הרמב"ם שסדר הירושה שבתורה, לפיו הירושה ניתנת דווקא לקרובי המוריש, הוא כדי "שלא ימנע האדם טוב מן הזכאי לו, וכיון שהוא הולך למות, אל תהי עינו צרה ביורשו, ואל יפזר ממונו, אלא יניחנו ליותר זכאי מבני אדם בו, והוא הקרוב קרוב יותר, לשארו הקרוב אליו ממשפחתו".

ולפי 'ספר החינוך' (מצווה ת), ב'סדר הירושה' בא לידי ביטוי ההמשכיות של עם ישראל: "ובהסתלק כוח המוריש מן הנכסים במותו, מיד נופלת עליהם זכות היורש, כענין השתלשלות היצירות שרצה היוצר ברוך הוא זה אחר זה מבלי הפסק".

ובענין זה כתב הגר"י אברמסקי (קובץ מאמרים, עמ' יז): "סדר נחלות הכתוב בתורה מתאים אל שאיפת כל בני תמותה. בכלל האמור בירושה 'הקרוב קרוב קודם' מתבטא חפץ האדם שאחר מותו ישלוט בעמלו איש הקרוב לו ביותר, הקשור לו קשרי אהבה פנימית שבין בני המשפחה... דעתו של אדם קרובה יותר אל יוצאי חלציו ששמו נקרא עליהם, ובקומם תחתיו על נחלתו יש לו יד ושם בין החיים, ושמו קיים בישראל".

עם זאת הוא מדגיש שגם אם "אמנם סדר נחלות יש בו מדעת המנחיל ורוח אנוש הולמתו, אבל עתה, שהלכות ירושה חקוקות בתורה - אינן תלויות עוד בדעת הבריות ואינן מקבלות שינוי, ואם יאמר לך אדם שאין לו חפץ בזה, ויש את נפשו דרך אחרת – אין שומעין לו, כי 'נאמנים כל פקודיו, סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר'".

צדקה כסם חיים

יום רביעי כ"ו אדר א' ה'תשע"א

הלכות נחלות פרק יא, הלכה יא: וּמִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁנִּתְחָרֵשׁ - בֵּית דִּין פּוֹסְקִין עָלָיו צְדָקָה, אִם הָיָה רָאוּי.

ה'כסף משנה' מנמק הלכה זו – לפי שמן הסתם נוח לאדם לתת צדקה מממונו. ולכאורה קשה שהרי אין אומרים כן כאשר ממונו נחסר בקיום המצוה, כמבואר בגמרא (ב"מ כט, א) שהשואל ספרים מחברו אינו רשאי להשאילם לאחר, וכן נפסק להלכה (או"ח סי"ד ס"ד) שאסור ללמוד מספרים של חברו ללא רשותו כי הבעלים מקפידים שמא יקרעו?

ויש ליישב לפי דברי הריטב"א (ב"מ שם) שדוקא בספרים אדם מקפיד כי אם יקרעו הוא עצמו לא יוכל ללמוד בהם, ואף שנוח לו שתיעשה מצוה בממונו הרי במקום שהדבר מונע ממנו עצמו את קיום המצוה, יצא שכרו בהפסדו. ואם כן בנידון הלכה זו שנתינת הצדקה לא תמנע אותו מקיום מצוה אחרת, נוח לו בכך.

ועוד יש לומר: ה'כסף משנה' דייק וכתב שנוח לו לעשות צדקה מממונו, כי צדקה מיוחדת בכך בכך שמצילה ממוות, ונמצא שנתינתה היא תועלת ממשית לאדם. ואף אם הצדקה לא תועיל לרשע להגן עליו מעונש על חטאיו, כאן מדובר בשוטה שאינו חוטא, ובוודאי שהצדקה היא לו לתועלת, ופוסקין עליו צדקה כשם שניתן לרכוש עבורו מממונו סם חיים גשמי (שו"ת חת"ס או"ח סי' ב').

הסבר נוסף כתב ה'כסף משנה': אף אם אין להניח שנוח לו בכך, ניתן לגבות צדקה מנכסיו כי הם משועבדים למצות הצדקה. ותמה ה'מחנה אפרים' (הל' צדקה סי' א'): הלוא השעבוד אינו אלא תוצאה מהחיוב, וכיון ששוטה פטור מן המצות ואין עליו חיוב, איך נשתעבדו נכסיו?

ויש לבאר: טבל של שוטה וקטן חייב בתרומות ומעשרות אף שהם פטורים ממצוות, כי אינם פטורים אלא ממצוות שבגוף כגון מצה ולולב, אך חייבים במצוות החלות על ממונם, וכך בצדקה שמלבד החיוב החל על האדם, חל חיוב גם על הממון שיינתן לצדקה ובזה הם חייבים (רשימות שיעורים (סולובייצ'יק) שבועות ע' קעה).

בתי דינים - היכן?

יום חמישי כ"ז אדר א' ה'תשע"א

הלכות סנהדרין פרק א, הלכות א-ב: מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ ... אֵין אָנוּ חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בָּתֵּי דִינִים בְּכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ וּבְכָל עִיר וָעִיר אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינָן חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בֵּית דִּין בְּכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ.

לכאורה, דברי הרמב"ם "בכל מדינה ומדינה" משמעותם היא – בכל עיר ועיר (לחם משנה), וכך מוכח גם מזה שכתב (בהל' ב') שחייבים להעמיד בתי דין בכל עיר ועיר.

אמנם, לדברי הרדב"ז יש הבדל בין 'מדינה' ל'עיר', ואם כן צריך לומר שבהלכה א' – כשהרמב"ם מדבר על מצוות עשה למנות שופטים בכל מדינה ומדינה הכוונה ל'מדינה' במשמעות המוכרת לנו: "כקיבוץ של ערים וישובים", ואילו בהלכה ב', בה מדובר על הפרט במצווה של הקמת בית דין מיוחד לארץ ישראל המחייב הקמת בית דין "בכל עיר ועיר", הכוונה ל'עיר' כפשוטה.

ומדברי הרדב"ז עולה כי טעם הדבר הוא משום שבתחילת הלכה א' הרמב"ם השתמש בלשון 'מדינה' ולא בלשון 'עיר' כדי להשמיענו שמצוות עשה להקים בית דין בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בחו"ל, ובהלכה ב', לעומת זאת, השתמש בלשון עיר, כי ציווי זה קיים רק בארץ ישראל.

אך על פירוש זה קשה: אם כן, מה תפקידו של בית הדין שבכל פלך בארץ ישראל, והרי יש בית דין בכל עיר ועיר (עמוד הימיני סי' ב סע' ו, לחם משנה בהל' א)! ויש ליישב שכוונת הרמב"ם במילה 'פלך' היא ל'שבט', וזהו בית הדין ה'שבטי' שממנים אותו בכל עיר שיש בה תושבים משני שבטים שונים.

מינוי עצמי לדיינות

יום שישי כ"ח אדר א' ה'תשע"א

הלכות סנהדרין פרק ה, הלכה יז: וְכֵן אִם תָּפַשׂ הַנָּזָק שְׁעוּר מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לִטֹּל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ.

מלשון הרמב"ם משמע שביד הניזק ליטול "כל מה שראוי לו", אפילו אם מגיע לו יותר מדמי הנזק, כגון תשלום כפל על גניבה (סמ"ע חו"מ סי' א' סקי"ח) וכן נפסק בשולחן ערוך (שם ס"ה). אך לדעת הרמ"ה (הובא בראש ב"ק פ"א ס"כ) אין בידו לתפוס אלא כדי הנזק, כי התפיסה אינה מועילה מעיקר הדין אלא מתקנת חכמים ולא תיקנו לו אלא שלא יפסיד אך לא כדי להרוויח ממון אחרים.

אך הרא"ש (שם) סובר שהתפיסה מועילה מצד הדין, כי בעצם יש חיוב לשלם גם כפל וכד' רק שאין בבבל דיינים שיכולים לכפותו על כך, ומאחר ורשאי לעשות דין לעצמו, רשאי לתפוס את כל החוב.

ולכאורה קשה לדעת הרא"ש: בשונה מחיוב ממון (קרן) שחל מצד עצמו ואין צורך בבית דין אלא שיכפוהו לשלם, החיוב בכפל (קנס) נוצר מעיקרו על ידי בית דין, כנאמר "אשר ירשיעון א-לוקים", וכל זמן שבית דין לא חייב קנס אין החיוב חל אפילו כדי לצאת ידי שמים. ואיך יתפוס הניזק דבר שאין חייבים לו כלל (תרומת הכרי סי' א')?

ויש לומר: אמנם הנתבע אינו חייב לשלם לתובע את הקנס כל זמן שלא חייבוהו בית דין, אך חובה עליו לעלות עמו לדין בארץ ישראל, ובית דין שבחו"ל מנדים אותו על שאינו עולה. לכן יכול התובע לתפוס מממונו כשיעור התביעה, לא בתורת פירעון אלא בתורת משכון עד שירצה לעלות עמו לדין בארץ ישראל (חידושי הרי"ם חו"מ ס"א סקל"ח).

ויש אומרים: מאחר ויכול לעשות דין לעצמו, הרי זה כאילו ניתן לו כוח של בית דין לענין זה והרי הוא כדיין הפוסק, ועצם תפיסתו נחשבת כפסק דין היוצר את החיוב (אבני נזר אבה"ע תט"ז ס"ב).

תחילתו בהמתנה וסופו באונס שבת קודש כ"ט אדר א' ה'תשע"א

הלכות סנהדרין פרק ז, הלכה י: מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשָּׁבַע - יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנָתוֹ... וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים, וְאִבֵּד אֶת זְכוּתוֹ... וְאִם הֵבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקִּנְיָן זֶה.

יש להסתפק: החייב לעשות פעולה מסויימת בזמן מסויים והמתין בעשייתו כי סבר שיש לו עדיין זמן, אך כשהגיע סוף הזמן אירע לו אונס ונמנע מעשיית הפעולה, האם דינו כאנוס או כמזיד?

לדוגמה: מי שלא התפלל במחשבה שיוכל להתפלל אחר כך, ולבסוף נאנס ועבר זמן התפילה – האם נחשב כאנוס ויש תשלומין לתפילתו (ש"ע או"ח סי' ק"ח), או שנחשב כמזיד, כיון שיכול היה להתפלל לפני שאירע לו האונס, ואין לו תשלומין (שם סע' ד) ?

לדעת ה'אגודה' (הובא בט"ז יו"ד סי' רל"ב סקי"ט) אונס בסוף הזמן אינו חשוב כאונס. ולענין תפילה אין לו תשלומין, אבל לדברי הרמב"ם כאן - "אם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום [היום האחרון] ולא נשבע..." - כן נחשב כאנוס. וכן נפסק בשלחן ערוך (או"ח שם ס"ח, ושו"ע אדמו"ז שם סי"ב).

והנה, ה'אגודה' הביא ראיה לשיטתו ממוכר בית בעיר חומה שיכול לגאלו תוך שנה, ואם לא יגאלנו יוחלט הבית לקונה. וכדי שהקונה לא יסתתר ביום האחרון של השנה וימנע מהמוכר את גאולת הבית – התקין הלל הזקן שיוכל המוכר להניח את הכסף בבית דין, וייחשב כנתינתו לקונה (גיטין עד, א). משמע שלולי תקנת הלל היה הבית נחלט לקונה ואין אומרים שהמוכר היה אנוס.

אך הט"ז (יו"ד שם) דחה הוכחה זו, בנימוק שאכן אם ידוע לבית דין בוודאות שהקונה הסתתר ביום האחרון יוכל המוכר לגאול את הבית וייחשב כאנוס אך כיון שקשה להוכיח שהקונה הסתתר, כי אינו חייב להודיע היכן הוא נמצא ועל המוכר לאתרו, הרי כדי להקל על המוכר תיקן הלל שיוכל להניח את כספו בבית דין וייחשב כאילו נתנו למוכר.

(נ"פ מגן אברהם א"ח סי' ק"ח סקי"א ומחצית השקל שם)

אגרות קודש

ב"ה, א' אד"ש, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז אד"ר, בו כותב מהנהגתו ואודות הענינים אשר לע"ע אינם בסדר.

והנה בכגון דא העצה היא כמבואר בכמה מספרים הק' שלא להתעמק ולבלות הזמן בהתבוננות במצב איך שהוא בלתי רצוי וכו', כ"א להתנהג מתאים להוראת נשיאנו הק' שטובה פעולה אחת מאלף אנחות, ופעולה בצד הקדושה היא לא בדרך קפיצה מן הקצה אל הקצה, שאין זה אלא הנהגה בהוראת שעה, כ"א בהליכה דרגא אחר דרגא, וע"ד שנאמר מעט מעט אגרשנו, וכמו שנאמר גם בלימוד התורה קובץ על יד ירבה, ופשיטא שצריכה להיות הנהגה זו בתוקף הכי גדול, ז. א. חרטה גמורה על העבר קשי העורף להתחזק באותן הענינים שהוטבו כבר מתמול, שזה גופא מוסיף מרץ בקיום הענינים והכנה טובה להוספה בזה למחר, ואף שלכאורה יוכל הטוען לומר שדרך ארוכה היא יותר מדי, אבל גם על זה נאמר ארוכה וקצרה, ושמירת שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ונתינה לצדקה בכל יום חול קודם תפלת הבקר איזה פרוטות יוסיפו בהסייעתא דשמיא בהאמור, ובכמה מקומות בספר התניא קדישא חלק א' ימצא מענה על איזה הספיקות שלו במכתבו זה, שעי"ז ישלול ג"כ ענין העצבות.

מובן וגם פשוט שלכל לראש צ"ל אצלו שמירת כל סדרי הישיבה, עד שיהי' דוגמא חי' גם לחבריו בזה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ג־כ"ט אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון כ"ג אדר א' ה'תשע"א

הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

א. רְאוּבֵן[2] שֶׁמָּכַר לְשִׁמְעוֹן שָׂדֶה, וְהָיָה לֵוִי מֵעֵדֵי הַשְּׁטָר, וּבָא לֵוִי לְעַרְעֵר עַל הַשָּׂדֶה וְלִטְעֹן שֶׁרְאוּבֵן גָּזַל אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל רְאָיוֹת שֶׁיָּבִיא עַל אוֹתָהּ שָׂדֶה, וַהֲרֵי אִבֵּד כָּל זְכוּתוֹ[3]; שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הֵיאַךְ תָּעִיד עַל הַמֶּכֶר וְתָבוֹא וּתְעַרְעֵר. וְכֵן[4] אִם הֵעִיד לֵוִי בִּשְׁטָר שֶׁכָּתוּב בּוֹ: הַשָּׂדֶה פְּלוֹנִי שֶׁל רְאוּבֵן מִצַּד מִזְרָח אוֹ מַעֲרָב, הוֹאִיל וְעָשָׂה הַשָּׂדֶה סִימָן לְאַחֵר וְהֵעִיד בַּשְּׁטָר - אִבֵּד אֶת זְכוּתוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְעַרְעֵר; שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הֵיאַךְ תָּעִיד בִּשְׁטָר זֶה שֶׁכָּתוּב בּוֹ הַשָּׂדֶה הַזֹּאת מִצַּד פְּלוֹנִי וְתַחֲזוֹר וּתְעַרְעֵר עָלֶיהָ.

ב. טָעַן[5] הָעֵד וְאָמַר: תֵּלֶם אֶחָד הוּא שֶׁעָשִׂיתִי סִימָן וְלֹא כָּל הַשָּׂדֶה, וְאוֹתוֹ הַתֵּלֶם הַסָּמוּךְ לַמֶּצֶר בִּלְבַד הוּא שֶׁל רְאוּבֵן - הֲרֵי זוֹ טַעֲנָה הַנִּשְׁמַעַת[6], וְיֵשׁ לוֹ[7] לְעַרְעֵר עַל כָּל הַשָּׂדֶה חוּץ מֵאוֹתוֹ הַתֵּלֶם[8]. וְאֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּאֶחָד מֵעֵדֵי הַשְּׁטָר שֶׁבָּא לְעַרְעֵר; אֲבָל הַדַּיָּן[9] שֶׁקִּיֵּם הַשְּׁטָר[10] - יֵשׁ לוֹ לְעַרְעֵר, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר: לֹא יָדַעְתִּי מָה הָיָה כָּתוּב בַּשְּׁטָר. מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַדַּיָּנִין לְקַיֵּם הַשְּׁטָר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קְרָאוּהוּ[11], אֲבָל הָעֵדִים אֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן קְרָאוּהוּ כֻּלּוֹ וִידַקְדְּקוּ בּוֹ[12].

ג. בָּא שִׁמְעוֹן[13] וְנִמְלַךְ בְּלֵוִי וְאָמַר לוֹ: הֲרֵינִי קוֹנֶה שָׂדֶה פְּלוֹנִית מֵרְאוּבֵן, וּבַעֲצָתְךָ אֶקְנֶה אוֹתָהּ; אָמַר לוֹ לֵוִי: לֵךְ וּקְנֵה אוֹתָהּ, טוֹבָה הִיא - יֵשׁ לוֹ לְלֵוִי לְעַרְעֵר עָלֶיהָ, וְלֹא אִבֵּד זְכוּתוֹ[14]; שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה[15], וְיֵשׁ לוֹ לוֹמַר: רְצוֹנִי הָיָה שֶׁתֵּצֵא מִתַּחַת יַד רְאוּבֵן, שֶׁהוּא אַלָּם, כְּדֵי שֶׁאֶתְבָּעֶנָּה בַּדִּין וְאֶקַּח שָׂדִי.

ד. רְאוּבֵן[16] שֶׁעִרְעֵר עַל שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה אַתָּה סָח, אֶלָּא שָׂדֶה זוֹ מִלֵּוִי לְקַחְתִּיהָ[17], וַהֲרֵי עֵדִים יֵשׁ לִי שֶׁאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה, אָמַר לוֹ רְאוּבֵן: וַהֲלוֹא עֵדִים יֵשׁ לִי שֶׁבָּעֲרֵב בָּאתָ אֵלַי וְאָמַרְתָּ לִי: מְכֹר לִי שָׂדֶה זוֹ - אֵין זוֹ רָאָיָה; וְיֵשׁ לוֹ לְשִׁמְעוֹן לוֹמַר: רָצִיתִי לִקְנוֹת מִמְּךָ[18], כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּעַרְעֵר וְלֹא תַּטְרִיחֵנִי בַּדִּין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הָיָה שֶׁלְּךָ אוֹ אֵינָהּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם לֹא טָעַן שִׁמְעוֹן טַעֲנָה זוֹ - אֵין טוֹעֲנִין לוֹ[19].

ה. רְאוּבֵן שֶׁעִרְעֵר[20] וְהֵבִיא עֵדִים שֶׁשָּׂדֶה זוֹ שֶׁלּוֹ, וְשִׁמְעוֹן שֶׁבְּתוֹכָהּ טוֹעֵן: אַתָּה מְכַרְתָּהּ לִי וַאֲכַלְתִּיהָ שְׁנֵי חֲזָקָה, וּרְאוּבֵן אָמַר: בְּגָזֵל אֲכַלְתָּ, בֵּין שֶׁלֹּא הָיוּ עֵדִים שֶׁאָכַל כְּלָל, בֵּין שֶׁהָיָה שָׁם עֵד אֶחָד שֶׁאָכַלְהָ שָׁלֹשׁ שָׁנִים[21] - אֵינוֹ חַיָּב לְהַחֲזִיר הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל; שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: שֶׁלִּי אֲכַלְתִּי, וְאֵין עָלָיו עֵדִים שֶׁמְּחַיְּבִין אוֹתוֹ בַּפֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי מֵעַצְמוֹ הוֹדָה[22];

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר דין עורר על השדה והוא חתום כעד על שטר המכר, עשאה סימון גבול לאחר, ודין עורר על השדה ואחר הביא עד שאכלה שני חזקה וטען המערער בגזל אכלת או הביא שני עדים שאכלה שנתיים, וכלל שם איסור לטעון טענת שקר לעוות הדין, כמו שאמרה תורה: "מדבר שקר תרחק". 2) משנה כתובות קט. 3) במשנה שם נחלקו אדמון וחכמים בדין זה. אדמון אומר: "יכול הוא שיאמר: השני נוח לי הראשון קשה הימנו" (פירוש, נוח לי להתדיין עם הלוקח ולהוציא מידו, והגזלן הוא אלם וקשה להוציא מידו)."וחכמים אומרים: איבד את זכותו". והלכה כחכמים. 4) במשנה: "עשאה סימן לאחר איבד את זכותו". ונראה שרבינו מפרש: "עשאה" ראובן המוכר עשה שדה זו, "סימן לאחר", היינו, מכר שדה אחרת לשמעון וכתב בשטר מצד פלוני גובלת שדה שלי, ולוי חתום על השטר, ואחר זמן בא ומערער. וכן פירש רש"י שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל עשאה כתבו: "משמע מתוך הלשון דאעורר קאי" פירוש, שהמערער עצמו מכר שדה אחרת וכתב בשטר: מצד פלוני שדה של ראובן - אינו יכול לערער עליה. [במגיד משנה מפרש, שרבינו קיבל פירושם של התוספות, ומתוך כך נדחק לתרץ למה לא הביא כלל את דברי המשנה. וקשה להבין מה דחקו לפירוש זה, שהתוספות עצמם מפקפקים קצת בנכונותו ומביאים ראייה לפירוש רש"י מן הירושלמי]. ובזה - בין לפירושו של רש"י ובין לפירושם של התוספות - גם אדמון מודה שאיבד את זכותו, שהרי אין כאן מקום לטענה: השני נוח לי וכו'. 5) שם עמוד ב. 6) המתקבלת על הדעת. 7) הזכות. מימרא של רב יוחנן שם. 8) ונותן לו תלם שאפשר לזרוע בו תשעה קבים תבואה, שפחות מזה אינה נקראת "שדה" (מגיד משנה בשם הרמב"ן, וכן כתב גם רבינו יונה ור"ן, הובאו בטור חושן משפט סימן קמז). 9) כאביי שם. 10) שאישר את חתימת העדים. 11) תפקידם הוא רק לבדוק אם החתימות אינן מזוייפות. 12) שהרי הם מעידים על כל הכתוב בשטר. 13) בבא בתרא ל: 14) רבא שם. 15) בגמרא שם מבואר, שחכמים לא אמרו "איבד את זכותו" אלא כשעשה מעשה (חתם על השטר) ובשביל נוחיות אין אדם עושה מעשה, אבל קורה לפעמים, שאדם מוציא דיבור מפיו לשם נוחיות, ולפיכך חכמים מודים בזה לאדמון. [כתב רשב"ם שם, שאפילו אכלה הלוקח שני חזקה מוציאים מידו, כשאינו מביא ראייה שהמוכר אכלה יום אחד, משום שזו חזקה שאין עימה טענה, שהרי הלוקח מודה שלא קנאה מיד המערער, וכוחה של חזקה אינה יפה מכוח שטר, ובמקום ששטר (מייד הגזלן) אינו מועיל - גם חזקה אינה מועילה (ראה למעלה פרק ט"ו הלכה ו). 16) שם. 17) והביא עדים שלוי אכלה יום אחד, שאם לא כן - הרי זו חזקה שאין עימה טענה כמו שנתבאר בהלכה הקודמת (רא"ש שם). 18) בדמים מועטים. 19) במעשה שהובא בגמרא שם טען הלוקח עצמו טענה זו. 20) שם לג: 21) ועד אחד מחייב שבועה מן התורה וכאן אינו יכול להישבע וכלל בידינו: מתוך שאינו יכול להישבע משלם - אף על פי כן אינו חייב להחזיר הפירות. 22) ברשב"ם שם מפרש, שנאמן במיגו שיכול לומר לא אכלתי, ומה שאמרתי בתחילה; "אכלתי" -

וְזֶה הָעֵד שֶׁהֵעִיד שֶׁאֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים - לְיַפּוֹת כֹּחוֹ שֶׁל אוֹכֵל הוּא בָּא[23], וְאִלּוּ הָיָה עִמּוֹ אַחֵר - הָיְתָה הַשָּׂדֶה עוֹמֶדֶת בְּיָדוֹ[24]. לְפִיכָךְ: יִשְׁבַּע רְאוּבֵן הֵסֵת שֶׁלֹּא מָכַר וְתַחֲזֹר לוֹ הַשָּׂדֶה, וְיִשְׁבַּע שִׁמְעוֹן הֵסֵת שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם בַּפֵּרוֹת שֶׁאָכַל[25] וְיִפָּטֵר.

ו. הָיוּ שְׁנֵי עֵדִים[26] מְעִידִים עַל שִׁמְעוֹן שֶׁאֲכָלָהּ פָּחוֹת מִשְׁנֵי חֲזָקָה - יַחֲזִיר כָּל הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל. וַאֲפִלּוּ הָיָה עֵד אֶחָד - חַיָּב לְהַחֲזִיר עַל פִּיו; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מַכְחִישׁ הָעֵד[27], אֶלָּא אוֹמֵר: אֱמֶת הֵעִיד וְאָכַלְתִּי שְׁתֵּי שָׁנִים[28] וְשֶׁלִּי אָכַלְתִּי, נִמְצָא מְחֻיָּב שְׁבוּעָה[29] וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמְשַׁלֵּם[30].

ז. כָּל הַמְחֻיָּב לְהַחֲזִיר הַפֵּרוֹת, אִם לֹא הָיוּ יְדוּעִין וְאֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְשַׁעֵר אוֹתָן כְּשַׁעַר הַבָּתִּים וְכֵיוֹצֵא בָהֶן שֶׁהוּא יָדוּעַ, אֶלָּא הָיוּ פֵּרוֹת אִילָן אוֹ פֵּרוֹת שָׂדֶה שֶׁאֵינָן יְדוּעִין, הוֹאִיל וְאֵין כָּאן טַעֲנָה וַדָּאִית - יְשַׁלֵּם מַה שֶּׁיּוֹדֶה בּוֹ שֶׁאָכָלוֹ. וּמַחֲרִימִין[31] עַל מִי שֶׁאָכַל יוֹתֵר וְלֹא יְשַׁלֵּם.

ח. כָּל הַמַּחֲזִיר[32] קַרְקַע מִתַּחַת יָדוֹ, אִם הִשְׁכִּירָהּ לַאֲחֵרִים כְּשֶׁהָיָה מַחֲזִיק בָּהּ, וְהָיוּ הַשּׂוֹכְרִין קַיָּמִין - מוֹצִיאִין מֵהֶן הַשָּׂכָר פַּעַם שְׁנִיָּה וְנוֹתְנִין לְבַעַל הַקַּרְקַע[33], וְחוֹזְרִין וְתוֹבְעִין זֶה שֶׁהִשְׁכִּיר לָהֶם מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ.

ט. אָסוּר לְאָדָם[34] לִטְעֹן טַעֲנַת שֶׁקֶר, כְּדֵי לְעַוֵּת הַדִּין אוֹ כְּדֵי לְעַכְּבוֹ. כֵּיצַד? הָיָה נוֹשֶׁה[35] בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה - לֹא יִטְעָנֶנּוּ מָאתַיִם כְּדֵי שֶׁיּוֹדֶה בְּמָנֶה וְיִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה[36]. הָיָה נוֹשֶׁה מָנֶה[37] וּטְעָנוֹ מָאתַיִם[38] - לֹא יֹאמַר: אֶכְפֹּר הַכֹּל בְּבֵית דִּין וְאוֹדֶה לוֹ בְּמָנֶה בֵּינִי לְבֵינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה[39].

י. הָיוּ שְׁלֹשָׁה[40] נוֹשִׁין מָנֶה בְּאֶחָד, וְכָפַר בָּהֶן - לֹא יִהְיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ וּשְׁנַיִם מְעִידִים, וּכְשֶׁיּוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ יַחֲלֹקוּ[41]. וְעַל דְּבָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הִזְהִיר הַכָּתוּב וְאָמַר: מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת נְחָלוֹת

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: דִּין סֵדֶר נְחָלוֹת.
וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. סֵדֶר נְחָלוֹת כָּךְ הוּא: מִי שֶׁמֵּת - יִירָשׁוּהוּ בָּנָיו, וְהֵם קוֹדְמִין לַכֹּל. וְהַזְּכָרִים קוֹדְמִין לַנְּקֵבוֹת.

ב. בְּכָל מָקוֹם אֵין לַנְּקֵבָה עִם הַזָּכָר יְרֻשָּׁה. אִם אֵין לוֹ בָּנִים - יִירָשֻׁנוּ אָבִיו. וְאֵין הָאֵם יוֹרֶשֶׁת אֶת בָּנֶיהָ. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקַּבָּלָה.

ג. וְכָל הַקּוֹדֵם בְּנַחֲלָה - יוֹצְאֵי יֶרֶךְ קוֹדְמִין. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁמֵּת, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה: אִם הִנִּיחַ בֵּן - יוֹרֵשׁ הַכֹּל; לֹא נִמְצָא לוֹ בֵּן בָּעוֹלָם - מְעַיְּנִין בְּזַרְעוֹ שֶׁל בֵּן: אִם נִמְצָא לִבְנוֹ זֶרַע, בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת, אֲפִלּוּ בַּת בַּת בַּת בְּנוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם - הִיא תִּירַשׁ אֶת הַכֹּל; לֹא נִמְצָא לוֹ זֶרַע בֵּן - חוֹזְרִין אֵצֶל הַבַּת. הָיְתָה לוֹ בַּת - תִּירַשׁ אֶת הַכֹּל; לֹא נִמְצֵאת לוֹ בַּת בָּעוֹלָם - מְעַיְּנִין עַל זֶרַע הַבַּת: אִם נִמְצָא לָהּ זֶרַע, בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת, עַד סוֹף הָעוֹלָם - הוּא יוֹרֵשׁ הַכֹּל; לֹא נִמְצָא לָהּ זֶרַע בַּת - חוֹזֶרֶת הַיְרֻשָּׁה לְאָבִיו. לֹא הָיָה אָבִיו קַיָּם - מְעַיְּנִין עַל זֶרַע הָאָב, שֶׁהֵן אַחֵי הַמֵּת: נִמְצָא לוֹ אָח אוֹ זֶרַע אָח - יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל; וְאִם לָאו - חוֹזְרִין אֵצֶל אֲחוֹת. נִמְצֵאת לוֹ אֲחוֹת אוֹ זַרְעָהּ - יוֹרֵשׁ הַכֹּל; וְאִם לֹא נִמְצָא לוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

התכוונתי להנאה מועטת מאוד שמספיקה לשם חזקה (וראה למעלה פרק י"ב הלכה י). ובטור חושן משפט סימן קמה מנמק: שאם נאמין לו שאכל הפירות אין להוציא מידו הקרקע שהרי החזיק בו (ראה הערות למעלה פרק ט"ו הלכה ב). [בשולחן ערוך שם סעיף ג הביא נימוקו של הטור בלבד, ומזה מסיק הש"ך שם סעיף קטן ב, שאם טען המחזיק קניתיה ואכלתיה שנתיים - צריך להחזיר הפירות, אפילו אין עדים, שהרי אפילו אכל - לא החזיק. ומדברי רבינו לקמן הלכה ו שכתב: "ואפילו היה עד אחד" יש ללמוד, שאם אין עד כלל אינו חייב להחזיר]. 23) שאם נקבל עדותו יזכה המחזיק גם בקרקע ואין זה מתקבל על הדעת שעדות הבאה לזכותו - תחייבו. 24) ולא שייך כאן הכלל: שכל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - אחד מחייבו שבועה, שהרי שניים לא היו מחייבים אותו. 25) אפשר שקנה הפירות ושילם לתובע מחירם, ואפשר שלא אכל כלל, אבל אין משביעים אותו שקנה השדה ומשלו אכל, שאם נשביענו כך, הרי אחד מהם נשבע לשקר. ועוד: אם נקבל טענתו הרי יש להעמיד הקרקע בידו. 26) שם. 27) כשמכחישו נשבע שבועה של תורה ונפטר. 28) הכוונה, שמודה לעד שאכל שתי שנים, אבל הוא עצמו טוען שאכל יותר (במעשה שהובא בגמרא טען המחזיק שאכל שני חזקה). 29) לפי הכלל שבידינו: כל מקום ששניים מחייבים ממון, אחד מחייבו שבועה (ראה למעלה הלכה ה). 30) פירות שתי השנים, אבל פירות שנה שלישית אינו מחזיר מפני שני הנימוקים שנאמרו בהלכה הקודמת (ראה טור שם). [דין זה, שכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע - משלם, מבואר כמה פעמים בש"ס וידוע בשם: "נסכא דרב אבא", משום שרב אבא אמר כלל זה (שבועות לב:) במעשה שאחד חטף חתיכת כסף מהותכה (בלשון הגמרא: "נסכא") וטען אמנם חטפתי אבל שלי היא, ועד אחד העיד שחטף. ופסק רב אבא שחייב לשלם]. 31) מתקנת הגאונים, ואין מחייבים את הנתבע שבועה, משום שאין נשבעים היסת על טענת שמא. ולזה התכוון רבינו באמרו: הואיל ואין כאן טענה וודאית. 32) בבא בתרא כט. 33) בגמרא שם אמרו, שהשוכרים מן המחזיק אינם כשרים להעיד שדרו בבית שלוש שנים בשכירות, משום שהם נוגעים בעדותם, שאם יחזור הבית לבעליו הראשונים יחוייבו לשלם להם דמי שכירות פעם שנייה. 34) שבועות לא. 35) יש הבדל בין "נושה" ל"תובע"; "נושה" משמעותו - תביעה אמיתית. ו"תובע", כולל כל סוג תביעה שהיא, - צודקת ובלתי צודקת. 36) ואגלגל עליו טענות אחרות, שאין בית דין משביעים עליהם. 37) והנתבע מוכן לשלם לו המנה. 38) טענת שקר. 39) ויגלגל עלי שבועה ממקום אחר ואפילו לאחר שתיקנו חכמים שבועת היסת לכופר הכול ויוכל לגלגל, מעדיף אדם להישבע שבועה קלה משבועה חמורה. נימוקים אלה נאמרו בברייתא שם. 40) שם. 41) את הכסף המגיע להם מן הדין. 1) מבאר דין סדר נחלות.

זֶרַע אַחִים וְלֹא זֶרַע אָחוֹת, הוֹאִיל וְאֵין לָאָב זֶרַע - תַּחֲזֹר הַיֵּרֵשָׁה לַאֲבִי הָאָב. לֹא הָיָה אֲבִי הָאָב קַיָּם - מְעַיְּנִין עַל זֶרַע שֶׁל אֲבִי הָאָב, שֶׁהֵן אַחֵי אָבִיו שֶׁל מֵת. וְהַזְּכָרִים קוֹדְמִין לַנְּקֵבוֹת, וְזַרְעָן שֶׁל זְכָרִים קוֹדְמִין לַנְּקֵבוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַדִּין בְּזַרְעוֹ שֶׁל מֵת עַצְמוֹ. לֹא נִמְצְאוּ אַחִים לְאָבִיו, לֹא הֵם וְלֹא זַרְעָן - תַּחֲזֹר הַיֵּרֵשָׁה לַאֲבִי אֲבִי הָאָב. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת נַחֲלָה מְמִשְׁמֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת עַד רְאוּבֵן. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: הַבֵּן קוֹדֵם לַבַּת, וְכָל יוֹצְאֵי יֵרֵכוֹ שֶׁל בֵּן קוֹדְמִין לַבַּת. וְהַבַּת קוֹדֶמֶת לַאֲבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצְאֵי יֵרֵכָהּ קוֹדְמִין לַאֲבִי אָבִיהָ. וַאֲבִי הַמֵּת קוֹדֵם לַאֲחֵי הַמֵּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם יוֹצְאֵי יֵרֵכוֹ. וְהָאָח קוֹדֵם לָאָחוֹת, וְכָל יוֹצְאֵי יֵרֵכוֹ שֶׁל אָח קוֹדְמִין לָאָחוֹת. וְאָחוֹת קוֹדֶמֶת לַאֲבִי אָבִיהָ, וְכָל יוֹצְאֵי יֵרֵכָהּ קוֹדְמִין לַאֲבִי אָבִיהָ. אֲבִי הָאָב קוֹדֵם לַאֲחֵי הָאָב שֶׁל מֵת. וַאֲחֵי אָבִיו קוֹדְמִין לַאֲחוֹת אָבִיו, וְכָל יוֹצְאֵי יֵרֵכוֹ שֶׁל אֲחֵי אָבִיו קוֹדְמִין לַאֲחוֹת אָבִיו. וַאֲחוֹת אָבִיו קוֹדֶמֶת לַאֲבִי אֲבִי אָבִיו שֶׁל מֵת, וְכֵן כָּל יוֹצְאֵי יֵרֵכָהּ שֶׁל אֲחוֹת אָבִיו קוֹדְמִין לַאֲבִי אֲבִי אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ הוֹלֵךְ וְעוֹלֶה עַד רֹאשׁ הַדּוֹרוֹת. לְפִיכָךְ אֵין לְךָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁין.

ד. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בַּת וּבַת הַבֵּן, וַאֲפִלּוּ בַּת בַּת בַּת הַבֵּן עַד סוֹף כַּמָּה דּוֹרוֹת - הִיא קוֹדֶמֶת, וְתִירַשׁ הַכֹּל, וְאֵין לַבַּת כְּלוּם. וְהוּא הַדִּין לְבַת הָאָח עִם הָאָחוֹת, וּלְבַת בֶּן אַחֵי אָבִיו עִם אַחוֹת אָבִיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ה. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, וּמֵתוּ הַשְּׁנֵי בָּנִים בְּחַיָּיו, וְהִנִּיחַ הַבֵּן הָאֶחָד שְׁלֹשָׁה בָּנִים, וְהִנִּיחַ הַבֵּן הַשֵּׁנִי בַּת אַחַת, וְאַחַר כָּךְ מֵת הַזָּקֵן - נִמְצְאוּ שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי בָּנָיו יוֹרְשִׁין חֲצִי הַנַּחֲלָה, וּבַת בְּנוֹ יוֹרֶשֶׁת הַחֵצִי; שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ חֵלֶק אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ חוֹלְקִין בְּנֵי הָאַחִים וּבְנֵי אַחֵי הָאָב עַד רֹאשׁ הַדּוֹרוֹת.

ו. מִשְׁפַּחַת הָאֵם אֵינָהּ קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, וְאֵין יֵרֵשָׁה אֶלָּא לְמִשְׁפַּחַת הָאָב. לְפִיכָךְ: הָאַחִים מִן הָאֵם - אֵין יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה, וְאַחִין מִן הָאָב - יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה. וְאֶחָד אָחִיו שֶׁהוּא מֵאָבִיו בִּלְבַד אוֹ אָחִיו מֵאָבִיו וּמֵאִמּוֹ.

ז. כָּל הַקְּרוֹבִין בַּעֲבֵרָה יוֹרְשִׁין כַּכְּשֵׁרִים. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן מַמְזֵר אוֹ אָח מַמְזֵר - הֲרֵי אֵלּוּ כִּשְׁאָר בָּנִים וְכִשְׁאָר אַחִים לְנַחֲלָה. אֲבָל בְּנוֹ מִן הַשִּׁפְחָה אוֹ מִן הַנָּכְרִית - אֵינוֹ בֵּן לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּלָל.

ח. הָאִשָּׁה אֵינָהּ יוֹרֶשֶׁת בַּעְלָהּ כְּלָל, וְהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת כָּל נְכָסֵי אִשְׁתּוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהוּא קוֹדֵם לַכֹּל בִּירֻשָּׁתָהּ. אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו, כְּגוֹן אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטַנָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל חֵרֵשׁ - הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

ט. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת, שֶׁאֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁתִּכָּנֵס בִּרְשׁוּתוֹ, וְשֶׁאֵין הַפִּקֵּחַ יוֹרֵשׁ אֶת הַחֵרֶשֶׁת שֶׁנִּשֵּׂאת כְּשֶׁהִיא חֵרֶשֶׁת, אֲפִלּוּ נִתְפַּקְּחָה. וְשָׁם בֵּאַרְנוּ, שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ אֶת נְכְסֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁבָּאוּ לִרְשׁוּתָהּ וְהֶחֱזִיקוּ, בֵּין נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ בִּנְדוּנְיָתָהּ בֵּין נְכָסִים שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה לוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה סְפֵק גֵּרוּשִׁין וַמֵּתָה - אֵין הַבַּעַל יוֹרְשָׁהּ.

י. בַּעַל שֶׁנְּשָׁאָהּ קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה מֵאוּן - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן שׁוּם אִישׁוּת. וְכֵן שׁוֹטֶה שֶׁנְּשָׁאָהּ פִּקֵּחַת אוֹ פִּקֵּחַ שֶׁנְּשָׁאָהּ שׁוֹטָה - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, שֶׁהֲרֵי לֹא תִּקְּנוּ חֲכָמִים לָהֶן נִשּׂוּאִין.

יא. בַּעַל שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיהָ אוֹ אָחִיהָ אוֹ אֶחָד מִן הַמּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ - אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן; אֶלָּא יוֹרֵשׁ אוֹתָן זַרְעָהּ, אִם הָיָה לָהּ זֶרַע, אוֹ תַּחֲזֹר הַיֵּרֵשָׁה לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. שֶׁאֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ נְכָסִים הָרְאוּיִין לָבוֹא לְאַחַר מִכָּאן, אֶלָּא לִנְכָסִים שֶׁכְּבָר בָּאוּ לִירֻשָּׁה קֹדֶם שֶׁתָּמוּת.

יב. וְכֵן אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא בַּקֶּבֶר, כִּשְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁל מִשְׁפַּחַת הָאָב. כֵּיצַד? בַּעַל שֶׁמֵּת וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִשְׁתּוֹ - אֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְהַבַּעַל הָיָה קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירֻשָּׁתָהּ, כָּךְ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יִקְדְּמוּ לִשְׁאָר יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; אֶלָּא יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ הֵם הַיּוֹרְשִׁים אוֹתָהּ, אִם מֵתָה אַחַר בַּעְלָהּ.

יג. וְכֵן אֵין הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בַּקֶּבֶר כְּדֵי לְהַנְחִיל לְאֶחָיו מֵאָבִיו. כֵּיצַד? מִי שֶׁמֵּת וְאַחַר כָּךְ מֵתָה אִמּוֹ - אֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְאִלּוּ הָיָה הַבֵּן קַיָּם הָיָה קוֹדֵם, אַף יוֹרְשִׁין שֶׁל בֵּן קוֹדְמִין לְיוֹרְשֶׁיהָ שֶׁל אִשָּׁה זוֹ, וְנִמְצְאוּ אֶחָיו מֵאָבִיו יוֹרְשִׁין אֶת אִמּוֹ שֶׁל זֶה אַחַר מוֹתוֹ שֶׁל זֶה; אֶלָּא זֶרַע בְּנָהּ הוּא שֶׁיִּירָשֶׁנָּה, אִם הָיָה לוֹ זֶרַע, וְאִם אֵין לוֹ זֶרַע - תַּחֲזֹר יֵרֶשָׁתָהּ לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. אֲבָל אִם מֵתָה הָאֵם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבֵּן, אֲפִלּוּ הָיָה קָטָן בֶּן יוֹמוֹ וְלֹא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו, הוֹאִיל וְחָיָה אַחַר אִמּוֹ שָׁעָה אַחַת וּמֵת - הֲרֵי זֶה נוֹחֵל אֶת אִמּוֹ וּמַנְחִיל הַנַּחֲלָה לְיוֹרְשָׁיו מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר: לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם. כֵּיצַד? הִנִּיחַ חֲמִשָּׁה בָּנִים, וְאֶחָד מֵהֶן בְּכוֹר - הַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַמָּמוֹן, וְכָל אֶחָד מֵהַאַרְבָּעָה פְּשׁוּטִים נוֹטֵל שְׁתּוּת. הִנִּיחַ תִּשְׁעָה בָּנִים - הֲרֵי (הָאֶחָד) הַבְּכוֹר נוֹטֵל חֲמִישִׁית, וְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹנָה פְּשׁוּטִים נוֹטֵל עֲשִׂירִית. וְכֵן עַל הַחֲלֻקָּה הַזֹּאת חוֹלְקִין לְעוֹלָם.

ב. בְּכוֹר שֶׁנּוֹלַד אַחַר מִיתַת אָבִיו - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בָּנָיו וְגוֹ', כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר. וְאִם יָצָאת פַּדַּחְתּוֹ בְּחַיֵּי אָבִיו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא כָּל רֹאשׁוֹ לַאֲוִיר הָעוֹלָם אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אָבִיו - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

ג. בְּכוֹר שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, וּפָשׁוּט שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - אֵינוֹ מְמַעֵט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים - עַד שֶׁיִּהְיֶה בֵּן מִשְׁעַת לֵדָה.

ד. כֵּיצַד אֵינוֹ מְמַעֵט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה? הֲרֵי שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן בְּכוֹר

1) מבאר דין הבכור שנוטל פי שניים.

וּשְׁנֵי פְּשׁוּטִים וְזֶה הַטֻּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר - הַבְּכוֹר נוֹטֵל רְבִיעַ הַמָּמוֹן בְּחֵלֶק הַבְּכוֹרָה, וּכְאִלּוּ אֵין עִמּוֹ אֶלָּא שְׁנֵי הַפְּשׁוּטִים בִּלְבַד, וַחֲצִי וּרְבִיעַ הַנִּשְׁאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ שְׁנֵי הַפְּשׁוּטִין עִם הַנִּקְרָע וְעִם הַבְּכוֹר בְּשָׁוֶה.

ה. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד - מְמַעֵט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה, אֲבָל לֹא הָעֻבָּר. וּבֵן שֶׁנּוֹלַד אַחַר מִיתַת אָבִיו - אֵינוֹ מְמַעֵט בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה.

ו. בֵּן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לָנוּ אִם הוּא בְּכוֹר אוֹ פָּשׁוּט, כְּגוֹן שֶׁנִּתְעָרֵב עִם אַחֵר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְכֵיצַד עוֹשִׂין? אִם הֵכִּרוּ וּלְבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה וְנוֹטְלִין חֵלֶק בְּכוֹרָה עִם אֲחֵיהֶם; וְאִם לֹא הֵכִּרוּ, כְּגוֹן שֶׁיָּלְדוּ בְּמַחֲבוֹאָה אַחַת - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה, וְאֵין כָּאן חֵלֶק בְּכוֹרָה.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, בְּכוֹר וּפָשׁוּט, וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם בְּחַיָּיו וְהִנִּיחוּ בָּנִים, הַבְּכוֹר הִנִּיחַ בַּת וְהַפָּשׁוּט הִנִּיחַ בֵּן - חֲרֵי בֵּן הַפָּשׁוּט יוֹרֵשׁ בְּנִכְסֵי הַזָּקֵן שְׁלִישׁ, שֶׁהוּא חֵלֶק אָבִיו, וּבַת הַבְּכוֹר יוֹרֶשֶׁת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, שֶׁהוּא חֵלֶק אָבִיהָ. וְכֵן הַדִּין בִּבְנֵי הָאַחִין וּבְנֵי אֲחֵי הָאָב וּבְכָל הַיּוֹרְשִׁין, אִם הָיָה אַבִי אֶחָד מִן הַיּוֹרְשִׁים בְּכוֹר - נוֹטֵל חֵלֶק בְּכוֹרָה שֶׁלּוֹ זֶה הַיּוֹרֵשׁ מֵחֲמָתוֹ.

ח. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. כֵּיצַד? בְּכוֹר וּפָשׁוּט שֶׁיָּרְשׁוּ אִמָּן - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, בֵּין שֶׁהָיָה בְּכוֹר לְנַחֲלָה בֵּין שֶׁהָיָה פֶּטֶר רֶחֶם.

ט. בְּכוֹר לְנַחֲלָה הוּא הַנּוֹלָד לָאָב רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הָאֵם. אֲפִלּוּ יָלְדָה כַּמָּה בָּנִים, הוֹאִיל וְזֶה רִאשׁוֹן לְאָבִיו - יוֹרֵשׁ פִּי שְׁנַיִם.

י. הַבָּא אַחַר נְפָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא רֹאשׁ הַנֵּפֶל כְּשֶׁהוּא חַי - הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה. וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת - הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה. שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית אֹנוֹ, הוּא שֶׁלֹּא נוֹלַד לוֹ קֹדֶם לָזֶה וָלָד שֶׁיָּצָא חַי לָאֲוִיר הָעוֹלָם. לְפִיכָךְ, בֶּן תִּשְׁעָה שֶׁהוֹצִיא רֹב רֹאשׁוֹ חַי - הַבָּא אַחֲרָיו אֵינוֹ בְּכוֹר.

יא. יוֹצֵא דֹּפֶן וְהַבָּא אַחֲרָיו - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹרִים. הָרִאשׁוֹן - לְפִי שֶׁלֹּא נוֹלַד, וְנֶאֱמַר: וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים; וְהַשֵּׁנִי - שֶׁהֲרֵי קָדְמוֹ אַחֵר.

יב. הָיוּ לוֹ בָּנִים כְּשֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְנִתְגַּיֵּר - אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן מִן הַשִּׁפְחָה וּמִן הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ קָרוּי בְּנוֹ - הַבָּא לוֹ אַחֲרָיו מִן הַיִּשְׂרְאֵלִית בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְנוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

יג. הָיָה הַבְּכוֹר מַמְזֵר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֶת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר - זוֹ שֶׁשְּׂנוּאָה בְּנִשּׂוּאֶיהָ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה.

יד. שְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִין עַל הַבְּכוֹר: חַיָּה, וְאִמּוֹ, וְאָבִיו. חַיָּה - מִיָּד; שֶׁאִם אָמְרָה: זֶה יָצָא רִאשׁוֹן - נֶאֱמֶנֶת. אִמּוֹ - כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַלֵּדָה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: זֶהוּ הַבְּכוֹר. אָבִיו - לְעוֹלָם. אֲפִלּוּ אָמַר הָאָב עַל מִי שֶׁלֹּא הֶחְזַק בְּנוֹ כְּלָל: הוּא בְּנִי וּבְכוֹרִי הוּא - נֶאֱמָן. וְכֵן אִם אָמַר עַל הַמֻּחְזָק לָנוּ שֶׁהוּא בְּכוֹרוֹ: אֵינוֹ בְּכוֹר - נֶאֱמָן.

טו. הָאָב שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין. אִם רָמַז אוֹ כָּתַב שֶׁזֶּה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ - חֲרֵי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

טז. הֵעִידוּ שְׁנַיִם שֶׁהֵן שָׁמְעוּ אָבִיו שֶׁל זֶה אוֹמֵר דְּבָרִים כָּךְ וְכָךְ, שֶׁחֲרֵי אוֹתָן הַדְּבָרִים יוֹדֵעַ מִכֻּלָּן שֶׁזֶּה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ - חֲרֵי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר הָאָב בְּפֵרוּשׁ: זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי.

יז. שָׁמְעוּ מִן הָאָב שֶׁאָמַר: זֶה בְּנִי בְּכוֹר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּעֵדוּת זוֹ; שֶׁמָּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ הוּא, וְלָזֶה נִתְכַּוֵּן הָאָב. עַד שֶׁיֹּאמַר: בְּנִי בְּכוֹרִי.

יום שני כ"ד אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. אֵין הַבְּכוֹר[2] נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בִּנְכָסִים הָרְאוּיִין לָבוֹא לְאַחַר מִיתַת אָבִיו[3], אֶלָּא בִּנְכָסִים הַמֻּחְזָקִין לְאָבִיו שֶׁבָּאוּ לִרְשׁוּתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ[4]. כֵּיצַד? אֶחָד מִמּוֹרִישֵׁי אָבִיו[5] שֶׁמֵּת לְאַחַר מִיתַת אָבִיו - הַבְּכוֹר וְהַפָּשׁוּט יוֹרְשִׁין כְּאֶחָד. וְכֵן אִם הָיְתָה לְאָבִיו מִלְוָה[6] אוֹ הָיְתָה לוֹ סְפִינָה בַּיָּם - יוֹרְשִׁין כְּאֶחָד[7].

ב. הִנִּיחַ[8] לָהֶם פָּרָה מֻשְׁכֶּרֶת אוֹ מֻחְכֶּרֶת[9], אוֹ שֶׁהָיְתָה רוֹעָה בָּאֲפָר[10], וְיָלְדָה[11] - הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ[12] וּבְוַלְדָהּ פִּי שְׁנַיִם[13].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר דין שהבכור אינו נוטל פי שניים אלא במוחזק ולא בראוי ולא בשבח ששבחו נכסים, ודין בכור שמכר קודם חלוקה. 2) משנה בכורות נא: 3) שיפלו לו בירושה אחר מיתתו. 4) משמע שהם נמצאים ברשותו. 5) מאלה שאביו הוא יורש שלהם. 6) בבא בתרא קכה: "אמר רב פפא הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שניים במלווה". 7) הראב"ד מציין מקור דין ספינה במשנה ערכין (יז:), שם המדובר באדם שאמר ערכי עלי (פירוש: אני מתחייב ליתן להקדש דמי שוויי) או ערך פלוני עלי, וקבעה תורה (ויקרא כז) תשלומים קצובים בהתאם לגיל הנערך כשהמעריך עשיר, ואם הוא עני - נותן כאשר תשיג ידו כפי הערכת הכהן, ואומרת המשנה: "אפילו אביו מת והניח לו ריבוא או ספינתו בים ובאה לו בריבואות אין להקדש בה כלום". ומכאן למד רבינו - לפי דברי הראב"ד - שספינה הנמצאת בים אינה בגדר מוחזקת ולפיכך פסק שאין הבכור נוטל בה פי שניים. 8) ברייתא בבא בתרא קכג: 9) מושכרת היינו שבעל הפרה מקבל סכום קבוע, ומוחכרת - נוטל אחוז מסויים מההכנסות. 10) מקום מיוחד למרעה. 11) אחר מיתת אביו. 12) כשהשמינה. 13) משום ששבח זה בא מאליו. המדובר כשהשוכר נותן מזונותיה, ואין היתומים נושאים בעול הוצאה שהיא. בברייתא (שם קכד.) נחלקו רבי ורבנן בשבח הבא מאליו לאחר מיתת המוריש, רבי אומר: בכור נוטל פי שניים וחכמים אומרים אינו נוטל. ובגמרא מבאר רב פפא, שמשבח הבא מאליו ולא נשתנה שמו של הנכס, כגון דקל דק ונתעבה או שדה שהוצפה ואחר ירידת המים נשארה עליה שכבה של אדמה שמינה וזבל - גם חכמים מודים שנוטל פי שניים. ומשמיענו רבינו שגם מעוברת שילדה אין כאן שינוי (ראה סמ"ע חושן משפט סימן רעח סעיף קטן ו). ובקצות החושן שם

מתוך מהדורת וגשל

ג. שָׁחַט[14] אֶחָד מִמַּכִּירֵי אָבִיו[15] בְּהֵמָה, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּמַּתָּנוֹת שֶׁל אוֹתָהּ בְּהֵמָה[16].

ד. אֵין הַבְּכוֹר[17] נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּשֶּׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, אֶלָּא מַעֲלֶה אוֹתוֹ הַשֶּׁבַח בְּדָמִים[18] וְנוֹתֵן הַיָּתֵר[19] לַפָּשׁוּט[20]. וְהוּא שֶׁיִּשְׁתַּנּוּ הַנְּכָסִים, כְּגוֹן[21] כַּרְמֶל[22] שֶׁנַּעֲשׂוּ שִׁבֳּלִים, וְכַפְנִיּוֹת[23] שֶׁנַּעֲשׂוּ תְּמָרִים[24]; אֲבָל שָׁבְחוּ מֵחֲמַת עַצְמָן וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ, כְּגוֹן אִילָן קָטָן שֶׁגָּדַל וְעָבָה, וְאֶרֶץ שֶׁהֶעֱלָתָה שִׁרְטוֹן[25] - זֶהוּ נוֹטֵל בַּשֶּׁבַח פִּי שְׁנַיִם. וְאִם מֵחֲמַת הוֹצָאָה הִשְׁבִּיחַ - אֵינוֹ נוֹטֵל[26].

ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִלְוָה[27], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּשְׁטָר[28], אַף עַל גַּב שֶׁגָּבוּ קַרְקַע בְּחוֹב אֲבִיהֶם[29]. הָיְתָה לָאָב מִלְוָה[30] בְּיַד הַבְּכוֹר - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם, הוֹאִיל וְיֶשְׁנָהּ[31] תַּחַת יָדוֹ, אוֹ לֹא יִטֹּל, הוֹאִיל וּמֵחֲמַת אָבִיו יִירָשֶׁנָּה וַעֲדַיִן לֹא בָּאָה לְיָדוֹ שֶׁל אָבִיו. לְפִיכָךְ יִטֹּל מִמֶּנָּה חֲצִי חֵלֶק בְּכוֹרָה[32].

ו. בְּכוֹר[33] שֶׁמָּכַר חֵלֶק בְּכוֹרָה קֹדֶם חֲלֻקָּה[34] - מִמְּכָרוֹ קַיָּם, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַבְּכוֹר חֵלֶק בְּכוֹרָה קֹדֶם חֲלֻקָּה. לְפִיכָךְ, אִם חָלַק עִם אֶחָיו קֹדֶם בְּמִקְצָת נְכָסִים, בֵּין בְּקַרְקַע בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

סעיף קטן ג מוסר מקור לשיטת רבינו זו, בעבודה זרה מז. גבי בהמה מעוברת שנעשתה בה עבירה (נרבעה על ידי אדם) וילדה, שהוולד אסור להקריבו למזבח, משום שלא חל כל שינוי בגופו: "מעיקרא בהמה וגם עכשיו בהמה שמו, אלא שדלת של רחם אמו הייתה נעולה בפניו). והסתמך רבינו על מקור זה ופסק בפרק א מהלכות גניבה הלכה א, שגנב בהמה מעוברת וילדה - מחזיר הוולד לבעלים, משום שבוולד לא נשתנה כלום, שהרי במקום שיש שינוי פסק שם (הלכה י"ב) שהגנב קנה ואינו מחזיר. ומזה יצא לו (לבעל קצות החושן), שאם נתעברה הבהמה אחר מיתת המוריש - אינו נוטל פי שניים (ראה נתיבות המשפט שם). [הראב"ד משיג על רבינו, שהרי בגמרא שם אמרו, שברייתא זו רבי אמרה, וחכמים חולקים עליו, ולמה פסק כיחיד נגד רבים? ובמגיד משנה מבאר, שזה שאמרו: "זו דעת רבי" מופרך מדברי רב פפא הנ"ל במסקנא שם, שחכמים מודים שנוטל פי שניים כשאין שינוי בגוף הנכס. וסובר רבינו שבבהמה שילדה אין שינוי, כמבואר למעלה, שאם לא תאמר כן - נמצאים דברי רבינו בהלכה זו סותרים דבריו בהלכה ד: "שבחו מחמת עצמן, נוטל פי שניים". והסמ"ע (שם) קיבל סברה זו. נחלקו הפוסקים האחרונים בדין דמי השכירות. בסמ"ע שם כתב שנוטל שבח הפיטום והוולד, משמע שבשכירות אינו נוטל, וכן משמע גם מלשון רבינו כאן. כנראה מפני שדמי השכירות הם כמִלווה (ראה לחם משנה כאן). ובנתיבות המשפט חושן משפט שם סעיף קטן א מחלק בין דמי השכירות שמלפני מיתת האב ובין אלה המגיעים בעד תקופת השכירות שלאחר מיתתו. הראשונים הם כמִלווה ואינו נוטל והשניים הם שבח הבא מאליו - ונוטל]. 14) ברייתא שם, דף קכג, עמוד ב. 15) שהיה רגיל ליתן לאביו הכהן את המתנות שציוותה תורה (דברים יח, ג) לתת לכוהנים מכל בהמת חולין שנשחטה, היינו הזרוע והלחיים והקיבה. 16) משום שזכה בהם אביו בחייו, בגמרא שם מבואר, שאפילו אם מת טרם שהורמו המתנות (לפני שנחתכו חלקים אלה מגוף הבהמה) משום, שמתנות שלא הורמו דינם כמו שהורמו. 17) נתבאר באריכות בהלכה הקודמת. 18) אין הפשוט יכול לדרוש קרקע שמחירו כדמי השבח המגיע לו בחלק בכורה בקרקע שנטל הבכור. 19) מחשבים דמי השבח והבכור נוטל חלק בו כאחיו הפשוט ושאר הדמים (היתר) נותן לאחיו. 20) מימרא של רב נחמן בשם שמואל בבא קמא צה: 21) רב פפא בבא בתרא קכד. 22) קנה התבואה לפני שהוציאה שיבולת שהגרגרים גדלים בה. 23) פרי התומר סמוך לנפילת הפריחה. 24) ונשתנה שם הפרי. 25) כשהנהר מציף את השדות הסמוכות גורף איתו רפש וטיט ואחר ירידת המים הם נשארים ומשביחים את הקרקע. 26) גמרא שם. 27) מסקנת הסוגייה שם קכה: "הילכתא ... ואין הבכור נוטל פי שניים במִלווה, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות". 28) שגבייתו בטוחה. 29) וקרקעותיו של הלווה משועבדים למלווה בשטר, וכתב הרשב"ם שם קכה: שבמִלווה על המשכון נוטל פי שניים משום שבעל חוב קונה משכון, והטור שם כתב, שאפילו משכנו בשעת הלוואתו, שאינו קונה המשכון (ראה בבא מציעא פב.) נוטל, וביאר בפרישה שם טעמו של דבר: מדרשתו של רב יצחק (פסחים לא:) שקונה משכון שלא בשעת הלוואה למדנו עד כמה גדול כוחו של שעבוד, ולפיכך אפילו בשעת הלוואה מועיל המשכון שהמִלווה יהא נידון כגבוי וכמצוי, וכפל דברי עצמו בקיצור בסמ"ע שם סעיף קטן כ. ובדומה לזה כתבו התוספות בפסחים שם דיבור המתחיל מדרב יצחק גבי בל ייראה ובל יימצא. וכן בגיטין לז: דיבור המתחיל שאני גבי שמיטת כספים. וכל זה במטלטלין, אבל בקרקע הממושכן אמרו רב פפא ורב הונא בן רב יהושע (בבא מציעא סז.) "האי משכנתא באתרא דמסלקי ... ואין הבכור נוטל בה פי שניים ובאתרא דלא מסלקי ... ובכור נוטל פי שניים". פירוש, ישנם מקומות שממשכנים קרקע, בתנאי, שהמלווה יאכל פירותיו מספר שנים קצוב, ולאחר כך יחזיר הקרקע לבעלים ללא כל תשלום (משכנתא דסורא) או ינכה סכום קצוב לכל זמן קצוב, והלווה משאיר לעצמו זכות לשלם למלווה - לפני גמר התקופה הקצובה מראש - את מותר החוב המגיע לו אחר ניכוי דמי השנים שאכל ולסלקו מן הקרקע (זה נקרא "באתרא דמסלקי") ויש מקומות שאין ללווה זכות זו, אלא הקרקע נשאר ביד המלווה עד סוף הזמן הקצוב (באתרא דלא מסלקי). ומלמדנו רב פפא ורב הונא, שבמקומות המסלקים אין הבכור של המלווה נוטל פי שניים באותו מִלווה, ואף על פי שיש קרקע ממושכנת בידי היתומים. וטעמו של דבר: לא היה לאביהם כל זכות בגוף המשכון אלא שעבוד בלבד, אבל במקום שאין מסלקים - הקרקע כקנוי לו לזמן. והר"י מיגאש (הובא בטור חושן משפט סימן רעח) מבאר, שאפילו במקומות שאין מסלקים - נוטל רק כשמת אביו לפני זמן פירעון, שאז הקרקע היה קנוי לו, אבל כשהגיע זמן פירעון בחיי אביהם אינו נוטל, משום שפקעה זכותו בגוף המשכון. ורבינו כאן לא העיר כלום בדיני משכון לעניין בכור, אולם בהלכות מלווה פרק ז הלכה ד כתב, שאין הבכור נוטל במקום שאין מסלקים. 30) בבא בתרא שם קכו. 31) בריי"ף שם כתב כל השיקול הזה לכאן ולכאן ופסק להלכה: חולקים. ופסק רבינו כמותו, כדרכו. 32) שם אמרו: "במִלווה שעימו פלגי". פירוש, במִלווה שקיבל הבכור מהאב יחלוקו, ובתוספות שם דיבור המתחיל ובמִלווה הסבירו, שדין זה הוא תקנת חכמים מיוחדת, אבל בכל מקום אחר נפסקה הלכה שממון המוטל בספק - המוציא מחבירו עליו הראייה. 33) שם. 34) שם. נחלקו אמוראים בזה, רב פפא אומר בשם רבא: אין לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, פירוש, הבכור זוכה בחלק בכורה שלו בשעת

מתוך מהדורת וגשל

1 וְנָטַל חֵלֶק כְּפָשׁוּט[35] - וּתֵר בְּכָל הַנְּכָסִים[36], אֵינוֹ נוֹטֵל
2 בִּשְׁאָרָן אֶלָּא כְּפָשׁוּט[37]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא
3 מִחָה; אֲבָל אִם מִחָה[38] בְּאֶחָיו וְאָמַר בִּפְנֵי שְׁנַיִם: עֲנָבִים
4 אֵלּוּ שֶׁאֲנִי חוֹלֵק עִם אַחַי בְּשָׁוֶה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁמְּחַלְּתִּי
5 בְּחֵלֶק בְּכוֹרָה - הֲרֵי זֶה מֻחָאָה, וְלֹא וּתֵר בִּשְׁאָר נְכָסִים.
6 וַאֲפִלּוּ מִחָה בַּעֲנָבִים[39] כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִים, וּבְצָרוּם וַחֲלָקוּם
7 בְּשָׁוֶה - לֹא וּתֵר בִּשְׁאָר נְכָסִים[40]. אֲבָל אִם דְּרָכוּם, וְחָלַק
8 עִמָּהֶן בְּשָׁוֶה בַּיַּיִן, וְלֹא מִחָה בָּהֶן מִשֶּׁנַּעֲשָׂה יַיִן - וּתֵר
9 בִּשְׁאָר הַנְּכָסִים[41]. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְמִי שֶׁמִּחָה
10 בַּעֲנָבִים וְחָלַק עִמָּהֶם בְּשָׁוֶה בְּזֵיתִים, שֶׁהֲרֵי וּתֵר בַּכֹּל. וְכֵן
11 כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.
12 **ז.** מִי שֶׁיִּבֵּם[42] אֵשֶׁת אָחִיו - הוּא יוֹרֵשׁ כָּל נְכְסֵי אָחִיו
13 הַמֻּחְזָקִים; וְכָל הָרְאוּיִין לָבוֹא לְאַחַר מִכָּאן - הֲרֵי הוּא בָּהֶן
14 כְּכָל הָאַחִים[43]. שֶׁהֲרֵי בְּכוֹר קָרָא אוֹתוֹ[44] הַכָּתוּב[45], שֶׁנֶּאֱמַר:
15 וְהָיָה הַבְּכוֹר[46] אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה
16 שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וּכְשֵׁם שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל מִמְּנוּ בָּרָאוּי כְּבַמֻּחְזָק, כָּךְ
17 אֵינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבַח[47] שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים אַחֲרֵי מוֹת אָבִיו[48] מִשְּׁעַת
18 מִיתָה עַד שְׁעַת חֲלֻקָּתוֹ עִם אֶחָיו בְּנִכְסֵי אָבִיו[49]. וַאֲפִלּוּ
19 הִשְׁבִּיחוּ נְכָסִים אַחַר שֶׁיִּבֵּם[50] וְקֹדֶם שֶׁיַּחְלְקוּ - הֲרֵי הוּא
20 בַּשֶּׁבַח כְּאֶחָד מִן הָאַחִין[51]. אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטֵל מִן הַנְּכָסִים
21 אֵלּוּ שְׁנֵי חֲלָקִים, חֶלְקוֹ וְחֵלֶק אָחִיו שֶׁיִּבֵּם אִשְׁתּוֹ, הוֹאִיל וּמֵת
22 הָאָב בְּחַיֵּי כֻּלָּן.
23 **ח.** כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁכֵנִים[52], שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי
24 חֲלָקִים שֶׁלּוֹ כְּאֶחָד בְּמֶצֶר[53] אֶחָד[54]. אֲבָל הַיָּבָם[55] שֶׁחָלַק עִם
25 אֶחָיו בְּנִכְסֵי אָבִיו - נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֵלֶק אָחִיו בְּגוֹרָל[56]; וְאִם
26 עָלָה גוֹרָלוֹ בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - נוֹטֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת.
27 **ט.** שׁוֹמֶרֶת יָבָם[57] שֶׁמֵּתָה, אֲפִלּוּ עָשָׂה בָּהּ אֶחָד מִן הָאַחִים
28 מַאֲמָר[58] - מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ יוֹרְשִׁין בְּנִכְסֵי מְלוֹג[59] וַחֲצִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זוכה בחלק בכורה שלו בשעת חלוקת נכסי האב בין יורשיו, ולפני חלוקה לא זכה בו כלל, ולפיכך אינו יכול למכור, ורב פפי אומר בשם רבא, שבחלק בכורה זכה מייד עם מיתת אביו. ונפסקה הלכה שם כרב פפי. וחלקו עליו בתוספות שם עמוד ב דיבור המתחיל לא עשה. ודעתם, שחלק הפשיטות יכולים כל האחים למכור, וכן דעת הר"ן שם ונימק, שהרי אמרו (שם סב:) ששותף יכול למכור חלקו בנכסים משותפים, והסכימו לדעתם הטור והבית יוסף שם. ונראה שדעת רבינו כרשב"ם, שהרי כתב: בכור שמכר חלק בכורה וכו' ומשמע שחלק פשיטות אינו יכול למכור. [כתב הרי"ף שם, יש רוצים ללמוד מכאן שבכור נוטל פי שניים במִלווה ואף על פי שלא הגיע לידו, כמו שזכה בחלק בכורה טרם שהגיע לידו. ודחה דעתם ואומר, שיש הבדל מכריע בין שני אלה: מִלווה אינו מוחזק ביד המוריש והתורה אמרה בכל אשר "יימצא" לו - וזה אינו מצוי, אבל חלק הבכורה היה מצוי בידו, ומכל המצוי בידו הוא מוריש לבכור פי שניים. וברור שרבינו קיבל סברתו, שהרי פסק שאינו נוטל במִלווה ואף על פי כן יכול למכור חלק הבכורה לפני חלוקה]. 35) ולא עירער, כמו שיבואר בסמוך. 36) גמרא שם: אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט - וויתר. ופירש רב פפי שם, שוויתר על חלק בכורה שבכל הנכסים. 37) דין זה מסקנה ישירה הוא משיטתו שיש לבכור חלק בכורה לפני חלוקה, ולפיכך יכול הוא לוותר עליו כשם שיכול למכרו. ורב פפא שאמר בשם רבא שאין לו לפני חלוקה חולק גם בדין זה ואומר, שאינו יכול לוותר אלא בחלק בכורה מהנכסים שחלקו. 38) שם. 39) שם. 40) משום שבענבים אלה מיחה כבר כשהיו מחוברים. 41) יין הוא נכס חדש שלא מיחה בו עדיין ומכיון שנטל בו חלק כפשוט ולא מיחה - גילה דעתו שהוא מוותר על הכל. רב אסי שם אמר: בכור שמיחה - מיחה. ומפרש רבה; בענבים ובצרום זיתים ומסקם, אבל דרכום לא. ופירש הר"י מיגאש על פי רבינו חננאל, שהמדובר בדין וויתור וקיבל רבינו פירושו. [הראב"ד כותב: "יש לנו דרך אחרת בכל זה". כנראה הוא קיבל פירושו של הרשב"ם, שרב אסי התכוון לשבח שהשביחו יתומים (ראה שם)]. 42) התורה מצווה על אחיו של המת בלי בנים לישא את אלמנתו (דברים כה, ה), ונישואין אלה נקראים "ייבום". ביבמות כד. פירשו מה שאמרה תורה (שם, ו) "יקום על שם אחיו המת" הכוונה לנחלה, שהמייבם יורש את כל נכסי המת] ואין לשאר אחיו בהם כלום. 43) שם כד: 44) את המייבם. 45) ולפיכך, דינו כבכור שאינו נוטל אלא במוחזק. 46) בגמרא שם, דרשו: "והיה הבכור" - מכאן שמצווה בגדול ליבם, פירוש, הגדול שבאחים צריך ליבם (דרשה זו מוציאה כתוב זה מפשוטו, וכולו נדרש לדינים שונים). 47) משנה בכורות נב. 48) כדין בכור לאביו (ראה למעלה הלכה ד). 49) המייבם יורש כל חלק אחיו המת בנכסי האב, שמת לפני מיתת האח. במשנתנו כתוב סתם: "אין נוטלין בשבח" ומפרש רבינו שהמדובר בנכסי האב שמת לפני מיתת בנו, ובניו לא הספיקו לחלק הירושה עד שמת הבן. ופירושו מוכרח, שהרי נכסי האח המת כולם שלו ואין כאן בעייה של השבח. [במגיד משנה כתב בשם הרמב"ן והרשב"א, שאם מת הבן בחיי באב אין המייבם נוטל חלק אחיו המת בנכסי האב, משום שלא זכה בהם האח והרי הם ראויים ולא מוחזקים והוסיף שגם דעת רבינו כך. ונראה שדייק זאת מסיומה של הלכה זו: "הואיל ומת האב בחיי כולם"]. 50) וזכה בנכסיו. 51) מחלוקת אביי ורבא שם ופסק כרבא שהלכה כמותו נגד אביי בכל מקום, חוץ לשש הלכות, וזו אינה מהן. וטעמו: כל דיני ירושת המייבם בנכסי האח כדיני בכור בנכסי אביו (ראה למעלה הלכה ד). 52) פרק י"ב הלכה ב. 53) בגבול. 54) ואף על פי שיש שם סוגי קרקעות שונים, טובים ורעים, ואין אפשרות לתת לו שני חלקים ביחד, אלא אם כן יקבל הוא רק שדה טובה ואחיו רעה - נוטל הבכור במקום אחד ושמים שוויין ומשלם לאחיו דמים לפי חשבון. והטעם: שני החלקים שהבכור מקבל נידונים כחלק אחד מוגדל. ובשאר שותפים או אחים שבאו לחלוק למדנו שם, שאם חלק אחד טוב וחלק אחד רע - נוטלים בגורל. 55) בבא בתרא יב: 56) ובזה אין דינו כבכור, כדרשתו של רבא שם: כתוב בתורה: "והיה הבכור" - הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור. רש"י שם מנמק: שני החלקים שהיבם מקבל באים משני מורישים, חלק אחד מירושת אביו והשני מירושת אחיו. 57) אלמנת האח שמת בלי בנים נקראת "שומרת יבם" מפני שהיא שומרת (מחכה) ליבם שיבוא ויישאנה. 58) מן התורה אין היבם קונה את יבמתו לאשה אלא בביאה, וחכמים תיקנו לה גם קידושי כסף או שטר ונקראים "מאמר", משום שביאה קונה ביבמה בלי כל אמירה, ובכסף או שטר צריך שיאמר הרי את מקודשת וכו' (תוספות יום טוב יבמות פרק ב משנה א). 59) הנכסים שבעלה המת לא קיבל עליו אחריותם, ותיקנו חכמים, שהבעל אוכל פירותיהם -

נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל[60], וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ[61] עִם חֲצִי נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל. וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ, הוֹאִיל וְהֵן יִירְשׁוּ כְּתֻבָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמוֹ[62].

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. הָאוֹמֵר: זֶה בְּנִי, אוֹ זֶה אָחִי, אוֹ זֶה אֲחִי אָבִי, אוֹ שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה בַּאֲנָשִׁים שֶׁאֵינָן מֵחֲזִקִין שֶׁהֵן קְרוֹבָיו - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן, וְיִירָשֶׁנּוּ. בֵּין שֶׁאָמַר כְּשֶׁהוּא בָּרִיא בֵּין שֶׁאָמַר כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע. אֲפִלּוּ נִשְׁתַּתֵּק וְכָתַב בִּכְתַב יָדוֹ שֶׁזֶּה יוֹרְשׁוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין. **ב.** הָיֵנוּ מֵחֲזִקִין בָּזֶה שֶׁהוּא אָחִיו אוֹ בֶּן דּוֹדוֹ, וְאָמַר: אֵינוֹ אָחִי וְאֵינוֹ בֶּן דּוֹדִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֲבָל נֶאֱמָן הוּא עַל מִי שֶׁהֵחְזִק שֶׁהוּא בְּנוֹ לוֹמַר: אֵינוֹ בְּנִי, וְלֹא יִירָשֶׁנּוּ. וְיִרָאֶה לִי: שֶׁאֲפִלּוּ הָיוּ לַבֵּן בָּנִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עָלָיו לוֹמַר אֵינוֹ בְּנִי לְעִנְיַן יִחוּס, וְאֵין מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ מַמְזֵר עַל פִּיו, נֶאֱמָן הוּא לְעִנְיַן יֵרֵשָׁה, וְלֹא יִירָשֶׁנּוּ. **ג.** הָאוֹמֵר: זֶה בְּנִי, וְחָזַר וְאָמַר: עַבְדִּי הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָמַר: עַבְדִּי, וְחָזַר וְאָמַר: בְּנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁמְּשׁוֹ כְּעֶבֶד - נֶאֱמָן; שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר עַבְדִּי - כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא לִי כְּעֶבֶד. וְאִם הָיוּ קוֹרִין לוֹ: עֶבֶד בֶּן מֵאָה זוּז, וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁאֵין אוֹמְרִין אוֹתָן בִּיחוּד אֶלָּא לַעֲבָדִים - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן. **ד.** הָיָה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמֶּכֶס, וְאָמַר: בְּנִי הוּא זֶה, וְחָזַר אַחַר כָּךְ וְאָמַר: עַבְדִּי - נֶאֱמָן; שֶׁלֹּא אָמַר בְּנִי אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִן הַמֶּכֶס. אָמַר בְּבֵית הַמּוֹכֵס: עַבְדִּי הוּא, וְחָזַר וְאָמַר: בְּנִי הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן. **ה.** הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת - אֵין קוֹרִין לָהֶן: אַבָּא פְּלוֹנִי וְאִמָּא פְּלוֹנִית; שֶׁלֹּא יָבוֹא מִן הַדָּבָר תַּקָּלָה, וְנִמְצָא זֶה הַבֵּן נִפְגָּם. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הָעֲבָדִים וְהַשְּׁפָחוֹת חֲשׁוּבִין בְּיוֹתֵר, וְיֵשׁ לָהֶן קוֹל, וְכָל הַקָּהָל מַכִּירִין אוֹתָן וְאֶת בְּנֵי וַעֲבָדֵי אֲדוֹנֵיהֶן, כְּגוֹן עַבְדֵי הַנָּשִׂיא - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּר לִקְרוֹת לָהֶן אַבָּא וְאִמָּא. **ו.** מִי שֶׁהָיְתָה לוֹ שִׁפְחָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן וְהָיָה נוֹהֵג בּוֹ מִנְהַג בָּנִים, אוֹ שֶׁאָמַר: בְּנִי הוּא וּמְשֻׁחְרֶרֶת הִיא אִמּוֹ, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא אוֹ אָדָם כָּשֵׁר שֶׁהוּא בָּדוּק בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת - הֲרֵי זֶה יִירָשֶׁנּוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נוֹשֵׂא בַּת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה אִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה, שֶׁהֲרֵי הֶחְזְקָה שִׁפְחָה בְּפָנֵינוּ. וְאִם מִשְּׁאָר הֲדִיוֹטוֹת הוּא, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה מִן הַמַּפְקִירִין עַצְמָן לְכָךְ - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת עֶבֶד לְכָל דָּבָר, וְאֶחָיו מֵאָבִיו מוֹכְרִין אוֹתוֹ. וְאִם אֵין לְאָבִיו בֵּן חוּץ מִמֶּנּוּ - אֵשֶׁת אָבִיו מִתְיַבֶּמֶת. וְזֶה הוּא הַדִּין שֶׁיֵּרָאֶה לִי שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עַל עִקְּרֵי הַקַּבָּלָה. וְיֵשׁ מִי שֶׁלֹּא חִלֵּק בֵּין כְּשֵׁרִים לִשְׁאָר הָעָם, אֶלָּא לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּהוּ אֶחָיו בִּלְבַד. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֲפִלּוּ לְיוֹרְשׁוֹ לֹא נַחֲלֹק בְּיִשְׂרָאֵל. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל דָּבָר זֶה. **ז.** כָּל הַיּוֹרְשִׁין יוֹרְשִׁין בַּחֲזָקָה. כֵּיצַד? עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ: שֶׁזֶּה מֵחֲזִק לָנוּ שֶׁהוּא בְּנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי אוֹ אָחִיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן עֵדֵי יִחוּס וְלֹא יָדְעוּ אֲמִתַּת הַיִּחֻסִין - הֲרֵי אֵלּוּ יוֹרְשִׁין בְּעֵדוּת זוֹ. **ח.** יַעֲקֹב שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וְלֹא הֵחְזַק לוֹ בֵּן אֶלָּא שְׁנֵיהֶם, תָּפַס רְאוּבֵן לֵוִי מִן הַשּׁוּק וְאָמַר: גַּם זֶה אָחִינוּ הוּא, וְשִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - הֲרֵי שִׁמְעוֹן נוֹטֵל חֲצִי הַמָּמוֹן, וּרְאוּבֵן שְׁלִישׁ, שֶׁהֲרֵי הוֹדָה שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אַחִין, וְלֵוִי נוֹטֵל שְׁתוּת. מֵת לֵוִי - יַחֲזֹר הַשְּׁתוּת לִרְאוּבֵן. נָפְלוּ לְלֵוִי נְכָסִים אֲחֵרִים - יְחַלְּקוּ אוֹתָן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהֲרֵי רְאוּבֵן מוֹדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֵּוִי זֶה אֲחִיהֶן. הִשְׁבִּיחַ הַשְּׁתוּת מֵאֵלָּיו, וְאַחַר כָּךְ מֵת לֵוִי: אִם שֶׁבַח מַגִּיעַ לַכְּתֻבִּים הוּא, כְּגוֹן עֲנָבִים שֶׁהִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר - הֲרֵי הַשֶּׁבַח הַזֶּה כִּנְכָסִים שֶׁנָּפְלוּ לוֹ מֵאֲחֵרִים, וִיחַלְּקוּ בָּהֶן; וְאִם עֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לְהִבָּצֵר - הֲרֵי הֵן שֶׁל רְאוּבֵן לְבַדּוֹ. אָמַר שִׁמְעוֹן: אֵין לֵוִי זֶה אָחִי, וְנָטַל לֵוִי בְּחֵלֶק רְאוּבֵן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאַחַר כָּךְ מֵת לֵוִי - לֹא יִירַשׁ שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלָּא רְאוּבֵן לְבַדּוֹ יִירַשׁ הַשְּׁתוּת עִם שְׁאָר נְכָסִים אֲחֵרִים שֶׁהִנִּיחַ לֵוִי. וְהוּא הַדִּין בְּכָל הַיּוֹרְשִׁין שֶׁיּוֹדוּ מִקְצָתָן בְּיוֹרְשִׁין אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוֹדוּ מִקְצָתָן.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. זֶה הַכְּלָל בְּיוֹרְשִׁין: כָּל שְׁנֵי יוֹרְשִׁין שֶׁאֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ וַדַּאי וְהַשֵּׁנִי סָפֵק - אֵין לַסָּפֵק כְּלוּם. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם סָפֵק, שֶׁמָּא זֶהוּ הַיּוֹרֵשׁ אוֹ שֶׁמָּא זֶה הַיּוֹרֵשׁ - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בֵּן וְטֻמְטוּם אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוֹס - הֲרֵי הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת הַכֹּל; שֶׁהַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס סָפֵק. הִנִּיחַ בָּנוֹת וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - יוֹרְשׁוֹת בְּשָׁוֶה, וַהֲרֵי הוּא כְּאַחַת מִן הַבָּנוֹת. **ב.** כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת דִּין הַבָּנוֹת עִם הַבָּנִים בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן וּבְפַרְנָסָתָן. וְשָׁם בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמְּזוֹנוֹת מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה. בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין - אֵין לַבָּנוֹת אֶלָּא מְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְהַבָּנִים יִירְשׁוּ הַכֹּל, וְיִתְפַּרְנְסוּ הַבָּנוֹת בְּעִשּׂוּר נְכָסִים כְּדֵי שֶׁיִּנָּשְׂאוּ בּוֹ לְבַעְלֵיהֶן; וּבִזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מוּעָטִין - אֵין לַבָּנִים כְּלוּם, אֶלָּא הַכֹּל לְמִזּוֹן הַבָּנוֹת. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וגופם נשאר ברשות האשה ומשום שמאמר אינו קניין גמור ביבמה - אין היבם יורש אותה. **60)** הנכסים ששמו אותם בכתובתה והבעל קיבל עליו אחריותם; אם פיחתו - נושא הוא בהפסד, ואם השביחו - השבח שלו. **61)** מאתיים של בתולה ומנה של אלמנה וגרושה שהבעל מחוייב לתת לה עם התוספת שכתב לה מרצונו הטוב. **62)** בהלכות אישות פרק י"ב הלכה ד. נתבאר שם שהטילו חכמים על הבעל הוצאת קבורת אשתו תחת זכותו לרשת כתובתה. **1)** מבאר דין אמר זה בני או זה אחי, או אמר זה בני וחזר ואמר זה עבדי ושאין קורין עבדים ושפחות אבא פלוני או אמא פלונית, ודין מי שיש לו בן משפחה ונכרית לעניין ירושה, ודין שיורשים בחזקה אף על פי שאין שם עדי ייחוס, ודין אומר זה אחי שאינו נאמן לגבי אחיו הידועים ויטול עימו בחלקו. **1)** מבאר דין כלל ביורשים אחד וודאי ואחד ספק, ודין ספק ובני יבם שבאו לחלוק בירושה, ודין יורשים מספק כגון

וּבָנוֹת וְטֻמְטוּם אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוֹס: בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין, וְדוֹחִין הַטֻּמְטוּם אֵצֶל הַבָּנוֹת, וְנִזּוֹן כְּמוֹתָן; וּבִזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מוּעָטִין - הַבָּנוֹת דּוֹחוֹת אֶת הַטֻּמְטוּם אֵצֶל הַבָּנִים, וְאוֹמְרוֹת לוֹ: זָכָר אַתָּה, וְאֵין לְךָ עִמָּנוּ מְזוֹנוֹת.

ג. מִי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה אַחַר בַּעְלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשֵּׂאת, וְיָלְדָה בֵּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - אֵין זֶה הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְאִם מֵת הַבֵּן - שְׁנֵיהֶן יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵיהֶם סָפֵק, שֶׁמָּא זֶה אָבִיו אוֹ זֶה אָבִיו.

ד. יְבָמָה שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִתְיַבְּמָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְיָלְדָה בֵּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן, זֶה הַסָּפֵק אוֹמֵר: שֶׁמָּא בֶּן הַמֵּת אֲנִי וְאִירַשׁ אֶת נְכְסֵי אָבִי כֻּלָּן, וְאֵין אַתָּה רָאוּי לְיַבֵּם אוֹתָהּ, שֶׁאֵין אִמִּי בַּת יִבּוּם; וְהַיָּבָם אוֹמֵר: שֶׁמָּא בְּנִי אַתָּה, וְאִמְּךָ רְאוּיָה לְיַבֵּם, וְאֵין לְךָ בְּנִכְסֵי אָחִי כְּלוּם; הוֹאִיל וְגַם זֶה הַיָּבָם סָפֵק שֶׁמָּא יָבָם הוּא אוֹ אֵינוֹ יָבָם - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. וְכֵן דִּין זֶה הַסָּפֵק עִם בְּנֵי הַיָּבָם בְּנִכְסֵי הַמֵּת שֶׁנִּתְיַבְּמָה אִשְׁתּוֹ: חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, הַסָּפֵק נוֹטֵל מֶחֱצָה וּבְנֵי הַיָּבָם מֶחֱצָה. מֵת הַיָּבָם אַחַר שֶׁחָלַק עִם זֶה הַסָּפֵק, וּבָאוּ בְּנֵי הַיָּבָם הָרְאוּיִים לִירַשׁ אֲבִיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְזֶה הַסָּפֵק לוֹמַר: אִם אֲחִיכֶם אֲנִי, תְּנוּ לִי חֵלֶק בִּירֻשָּׁה זוֹ; וְאִם אֵינִי אֲחִיכֶם, הַחֲזִירוּ לִי הַחֲצִי שֶׁלָּקַח אֲבִיכֶם - אֵין לְזֶה הַסָּפֵק בְּנִכְסֵי אֲבִיהֶן עִמָּהֶן כְּלוּם, וְאֵין מוֹצִיא מִיָּדָן.

ה. סָפֵק וְהַיָּבָם שֶׁבָּאוּ לַחֲלֹק בְּנִכְסֵי הָאָב - חֲרֵי הַיָּבָם יוֹרֵשׁ וַדַּאי, וְזֶה הַסָּפֵק: אִם הוּא בֶּן הַמֵּת - יֵשׁ לוֹ חֲצִי הַמָּמוֹן וּלְזֶה הַיָּבָם חֵצִי, וְאִם הוּא בֶּן הַיָּבָם - אֵין לוֹ כְּלוּם, לְפִיכָךְ הַיָּבָם יוֹרֵשׁ וְיִדָּחֶה הַסָּפֵק. הִנִּיחַ הַיָּבָם שְׁנֵי בָּנִים וַדָּאִין, וְאַחַר כָּךְ מֵת הַיָּבָם, חֲרֵי הַסָּפֵק אוֹמֵר: אֲנִי בֶּן הַמֵּת, וְיֵשׁ לִי מֶחֱצָה וְלִשְׁנֵיכֶם מֶחֱצָה; וְהַשְּׁנַיִם אוֹמְרִים: אַתָּה אָחִינוּ, וּבֶן הַיָּבָם אַתָּה, וְאֵין לְךָ אֶלָּא שְׁלִישׁ בְּנִכְסֵי הַזָּקֵן; הַחֲצִי שֶׁמּוֹדֶה לָהֶם בּוֹ - נוֹטְלִין, וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁמּוֹדִין הֵן לוֹ - נוֹטֵל, וְהַשְּׁתוּת הַנִּשְׁאָר - חוֹלְקִים אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה, הוּא נוֹטֵל חֶצְיוֹ וּשְׁנֵיהֶם חֶצְיוֹ. מֵת הַסָּפֵק, חֲרֵי הַיָּבָם אוֹמֵר: שֶׁמָּא בְּנִי הוּא וַאֲנִי אִירָשֶׁנּוּ, וַאֲבִי הַיָּבָם אוֹמֵר: שֶׁמָּא בֶּן בְּנִי הַמֵּת הוּא וַאֲנִי אִירָשֶׁנּוּ - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה. (מֵת הַיָּבָם, הַסָּפֵק אוֹמֵר: בְּנוֹ אֲנִי וְאִירָשֶׁנּוּ, וַאֲבִי הַיָּבָם אוֹמֵר: שֶׁמָּא בֶּן בְּנִי הָאַחֵר אַתָּה, וְזֶה אֲחִי אָבִיךָ הוּא וַאֲנִי אִירָשֶׁנּוּ - חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה).

ו. מִי שֶׁנָּפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם הָאִשָּׁה מֵתָה תְּחִלָּה, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יוֹרְשִׁין כָּל נְכָסֶיהָ, אוֹ הַבַּעַל מֵת תְּחִלָּה, וְנִמְצְאוּ יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה יוֹרְשִׁין כָּל נְכָסֶיהָ - כֵּיצַד דִּינָם? מַעֲמִידִין נְכָסֵי מְלוֹג בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; וְהַכְּתֻבָּה, עִקָּר וְהַתּוֹסֶפֶת - בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל; וְחוֹלְקִין בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל, יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה נוֹטְלִין חֶצְיָן וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֶצְיָן. אֲבָל אִם נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל אִמּוֹ - מַעֲמִידִין נְכָסֵי הָאֵם בְּחֶזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאֵם, שֶׁהֵם יוֹרְשִׁין וַדָּאִין; אֲבָל יוֹרְשֵׁי הַבֵּן - סָפֵק הֵם, שֶׁאִם מֵת הַבֵּן תְּחִלָּה - אֵין לְאֶחָיו מֵאָבִיו בְּנִכְסֵי אִמָּן כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ז. נָפַל הַבַּיִת עָלָיו וְעַל בֶּן בִּתּוֹ: אִם הָאָב מֵת תְּחִלָּה - בֶּן בִּתּוֹ יִרָּשֶׁנּוּ, וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי הַבֵּן; וְאִם בֶּן בִּתּוֹ מֵת תְּחִלָּה - אֵין הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בַּקֶּבֶר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי הָאָב. לְפִיכָךְ יַחְלְקוּ יוֹרְשֵׁי הָאָב עִם יוֹרְשֵׁי בֶּן הַבַּת. וְכֵן אִם [נִשְׁבָּה] הָאָב וּמֵת בֶּן בִּתּוֹ בִּמְדִינָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁבָּה הַבֵּן וּמֵת אֲבִי אִמּוֹ בַּמְּדִינָה - יַחְלְקוּ יוֹרְשֵׁי הָאָב עִם יוֹרְשֵׁי בֶּן הַבַּת.

ח. נָפַל עָלָיו הַבַּיִת וְעַל אָבִיו אוֹ שְׁאָר מוֹרִישִׁין, וְעָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה וּבַעֲלֵי חוֹב, יוֹרְשֵׁי הָאָב אוֹמְרִין: מֵת הַבֵּן תְּחִלָּה, וְלֹא הִנִּיחַ כְּלוּם, וְאָבַד הַחוֹב, וּבַעֲלֵי חוֹבוֹת אוֹמְרִים: הָאָב מֵת תְּחִלָּה, וְזָכָה הַבֵּן בִּירֻשָּׁתוֹ, וְיֵשׁ לָנוּ לִגְבּוֹת מֵחֶלְקוֹ - חֲרֵי הַנְּכָסִים בְּחֶזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, וְעַל הָאִשָּׁה וּבַעֲלֵי חוֹבוֹת לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ יֵלְכוּ לָהֶם בְּלֹא כְּלוּם.

ט. דִּין אֵלּוּ שֶׁמֵּתוּ תַּחַת הַמַּפֹּלֶת, אוֹ שֶׁטָּבְעוּ בַּיָּם, אוֹ שֶׁנָּפְלוּ לָאֵשׁ, אוֹ שֶׁמֵּתוּ בְּיוֹם אֶחָד וְזֶה בִּמְדִינָה זוֹ וְהָאַחֵר בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - דִּין אֶחָד הוּא; שֶׁבְּכָל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין יוֹדְעִין מִי הוּא שֶׁמֵּת תְּחִלָּה.

יום שלישי כ"ה אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. אֵין אָדָם[2] יָכוֹל לְהוֹרִישׁ לְמִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְיָרְשׁוֹ, וְלֹא לַעֲקֹר[3] הַיְרֻשָּׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה מְמוֹן הוּא[4]. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת נְחָלוֹת: וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט - לוֹמַר: שֶׁחֻקָּה זוֹ לֹא נִשְׁתַּנְּתָה[5] וְאֵין הַתְּנַאי מוֹעִיל בָּהּ. בֵּין שֶׁצִּוָּה וְהוּא בָּרִיא בֵּין שֶׁהָיָה שְׁכִיב מְרַע[6], בֵּין עַל פֶּה בֵּין בִּכְתָב - אֵינוֹ מוֹעִיל.

ב. לְפִיכָךְ[7], הָאוֹמֵר: אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹרִי לֹא יִטֹּל פִּי שְׁנַיִם, אִישׁ פְּלוֹנִי[8] בְּנִי לֹא יִירַשׁ עִם אֶחָיו - לֹא אָמַר כְּלוּם[9]. אִישׁ פְּלוֹנִי יִירָשֶׁנִּי בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּת[10], בִּתִּי תִּירָשֶׁנִּי בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[11]. אֲבָל הָיוּ לוֹ יוֹרְשִׁין רַבִּים, כְּגוֹן בָּנִים רַבִּים אוֹ אַחִים אוֹ בָּנוֹת, וְאָמַר כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע: פְּלוֹנִי אָחִי יִירָשֵׁנִי מִכְּלַל אַחַי[12], אוֹ בִּתִּי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נפל הבית עליו ועל אשתו, עליו ועל אמו, עליו ועל בן בתו או עליו ועל אביו, ואין יודעים מי מת קודם. 1) מבאר שאין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש. 2) משנה בבא בתרא קל. 3) משנה שם קכו: 4) וכלל בידינו שבענייני ממון מועיל כל תנאי (כרבי יהודה קידושין יט: ובכמה מקומות). 5) בכתב יד תימן: לא תישתנה. 6) חולה אנוש. 7) בבא בתרא שם. 8) שם קל. שאין לו כל זכות ליורשו. 9) דיבורו אינו מועיל וכאילו לא אמר כלום. 10) ומכל שכן כשיש לו בן. 11) כל הדומה לזה, כשאומר על מי שאינו יורשו כלל - שיירשנו. 12) הוא היחידי מבין אחיי יירש אותי.

פְּלוֹנִית תִּירָשֵׁנִי מִכְּלַל בְּנוֹתַי[13] - דְּבָרָיו קַיָּמִין[14], בֵּין שֶׁאָמַר עַל פֶּה בֵּין שֶׁכָּתַב בִּכְתָב. אֲבָל אִם אָמַר: פְּלוֹנִי בְּנִי יִירָשֵׁנִי לְבַדּוֹ[15]: אִם אָמַר עַל פֶּה - דְּבָרָיו קַיָּמִין; אֲבָל אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לִבְנוֹ - לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא אַפּוֹטְרוֹפּוֹס[16], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[17].

ג. אָמַר: פְּלוֹנִי בְּנִי יִירַשׁ חֲצִי נְכָסַי, וּשְׁאָר בָּנַי הַחֲצִי - דְּבָרָיו קַיָּמִין[18]. אֲבָל אִם אָמַר: הַבְּכוֹר יִירַשׁ כַּפָּשׁוּט, אוֹ שֶׁאָמַר: לֹא יִירַשׁ פִּי שְׁנַיִם עִם אֶחָיו - לֹא אָמַר כְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאַהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר[19], כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר.

ד. וְאִם הָיָה בְּרִיא[20] - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹסִיף וְלֹא לִגְרֹעַ, לֹא לַבְּכוֹר וְלֹא לְאֶחָד מִשְּׁאָר הַיּוֹרְשִׁין.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[21]? כְּשֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן יֵרֵשָׁה; אֲבָל אִם נָתַן מַתָּנָה - דְּבָרָיו קַיָּמִין. לְפִיכָךְ, הַמְחַלֵּק נְכָסָיו[22] עַל פִּיו לְבָנָיו[23] כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע[24], רִבָּה לְאֶחָד וּמִעֵט לְאֶחָד, וְהִשְׁוָה לָהֶן הַבְּכוֹר - דְּבָרָיו קַיָּמִין[25]. וְאִם אָמַר מִשּׁוּם יֵרֵשָׁה - לֹא אָמַר כְּלוּם[26].

ו. כָּתַב[27] בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף מִשּׁוּם מַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִזְכִּיר לְשׁוֹן יֵרֵשָׁה בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף - דְּבָרָיו קַיָּמִין. כֵּיצַד? תִּנָּתֵן שָׂדֶה פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי בְּנִי וְיִירָשֶׁנָּה, אוֹ שֶׁאָמַר: יִירָשֶׁנָּה וְתִנָּתֵן לוֹ וְיִירָשֶׁנָּה, אוֹ יִירָשֶׁנָּה וְתִנָּתֵן לוֹ, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם לְשׁוֹן מַתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִזְכִּיר לְשׁוֹן יֵרֵשָׁה בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף - דְּבָרָיו קַיָּמִין. וְכֵן אִם הָיוּ שָׁלֹשׁ שָׂדוֹת[28] לִשְׁלֹשָׁה יוֹרְשִׁין, וְאָמַר: יִירַשׁ פְּלוֹנִי שָׂדֶה פְּלוֹנִית, וְתִנָּתֵן לִפְלוֹנִי שָׂדֶה פְּלוֹנִית, וְיִירַשׁ פְּלוֹנִי שָׂדֶה - קָנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר לוֹ בִּלְשׁוֹן יֵרֵשָׁה אֵינוֹ זֶה שֶׁאָמַר לוֹ בִּלְשׁוֹן מַתָּנָה[29]. וְהוּא שֶׁלֹּא יִשְׁהֶה בֵּין אֲמִירָה לַאֲמִירָה כְּדֵי דִּבּוּר[30]; אֲבָל אִם שָׁהָה - צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא לְשׁוֹן הַמַּתָּנָה מְעֹרָב בִּשְׁלָשְׁתָּן.

ז. כֵּיצַד[31]? אִם הָיָה לְשׁוֹן הַמַּתָּנָה בָּאֶמְצַע - יֹאמַר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי יִירְשׁוּ שָׂדֶה פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית שֶׁנְּתַתִּים לָהֶן בְּמַתָּנָה וְיִירָשׁוּם[32]. וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמַּתָּנָה בַּתְּחִלָּה - יֹאמַר: תִּנָּתֵן שָׂדֶה פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית[33] לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיִירָשׁוּם. וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמַּתָּנָה בַּסּוֹף - יֹאמַר: יִירַשׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שָׂדֶה פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית שֶׁנְּתַתִּים לָהֶן בְּמַתָּנָה.

ח. יֵרֵשַׁת הַבַּעַל[34], אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדִּבְרֵיהֶם[35], עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה, וְאֵין הַתְּנַאי[36] מוֹעִיל בָּהּ[37], אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה עִמָּהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת[38].

ט. הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹרֵשׁ[39] אֶת אָבִיו דְּבַר תּוֹרָה. אֲבָל שְׁאָר יֲרֻשּׁוֹתֵיהֶן - מַנִּיחִין אוֹתוֹ לְפִי מִנְהָגָם.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

13) ואין לו בנים. 14) כרבי יוחנן בן ברוקה במשנתנו: "אם אמר על מי שראוי ליורשו דברי קיימים", ונפסקה שם הלכה כמותו. וטעמו פירש רבא בגמרא שם: אמר קרא (דברים כא, טז): "והיה ביום הנחילו את בניו" - התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה. 15) רבינו מחלק בין בן לבין יורשים אחרים. 16) שם קלא: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לבנו הגדול - לא עשהו אלא אפוטרופוס וכו' ואפילו בנו קטן". כלומר, התכוון שבניו יכבדוהו, אבל לא להעבירם מנחלתם. 17) בפרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב והלכה ג. לשון שמואל שם: "הכותב כל נכסיו וכו'" ואפשר להבין שהמדובר בלשון מתנה ורבינו כתב "פני בני יירשני", שאם נתן בתורת מתנה דבריו קיימים. וההבדל הזה בבן בין הבנים בין אומר בעל פה ובין כתב, אמרו הרי"ף כאן, ומדגיש שזאת היא "הילכתא בלי טעמא (הלכה שלא נמסר נימוקה)" ומסתמך על הגמרא שם קמד. 18) דין ז פשוט, שהרי אפילו אמר יירש כל נכסיי - דבריו קיימים כמבואר בהלכה הקודמת, ונכתב משום הבבא שלאחריה. 19) חציו הראשון של פסוק זה: "והיה ביום הנחילו את בניו" מלמדנו שהאב רשאי להנחיל את יורשיו כרצונו, כמבואר למעלה הלכה ב, ומסופו של הפסוק למדנו, שזכות זו ניתנה לאב רק בחלק הפשיטות לבדו ולא בחלק הבכורה. [הר"י מיגאש, מובא במגיד משנה כאן, מבאר ששני הדינים האלה: יירש הכל ויירש חצי נכסיי דבריו קיימים - נאמרו כשאין בכור בין הבנים; אבל אם יש בכור ביניהם, ברור, שאינו יכול למעט חלק בכורה, והואיל ובטלה צוואתו לגבי חלק זה, בטלה גם לגבי חלק הפשוטים. והרא"ש והטור (שם) חולקים עליו בחלק הפשוטים ודעתם, שהבכור נוטל כדינו והפשוטים מפסידים לפי חשבון. (ראה לקמן הלכה ד)]. 20) בעייה שלא נפשטה שם קלא. ואין מוציאים מיד היורשים מספק (רי"ף שם). [בטור שם מביא דעת רבינו חננאל שגם בריא יכול לשנות בלשון ירושה (עיין שם)]. 21) האמור כאן מכוון גם להלכה א. שאין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו וגם להלכה ד בדין בריא. 22) משנה שם קכו: 23) בלשון מתנה. 24) ואינה צריכה קניין, משום שדברי שכיב מרע "ככתובין וכמסורין דמי". 25) התורה לא צימצמה זכותם של בני אדם - בין בריאים בין חולים - להעניק מתנות בחייהם כרצונם, וקבעה רק סדרי ירושה, שאי אפשר לשנותם כמבואר למעלה הלכה א. 26) לשון המשנה ובר"ן שם מביא כמה פירושים למשנה זו. הרשב"ם מפרש, שהמשנה בשיטת חכמים החולקים על רבי יוחנן בן ברוקה וסוברים שאפילו בראוי ליורשו אינו רשאי לשנות. ויש מי שאומר, שדברי הכול היא ומה שאמרה "לא אמר כלום" הכוונה להשוות להם הבכור בלבד ובבכור גם רבי יוחנן בן ברוקה מודה, ולזה הסכים רבינו יונה. והפירוש השלישי: דברי הכול היא וגם לגבי פשוטים לא אמר כלום, מפני שבטלה מקצת הצוואה בטלה כולה. וכן היא דעת הר"י מיגאש, שהבאנו למעלה בהערות להלכה ג. וסגנונה של ההלכה שלפנינו מוכיח שרבינו קיבל את דעת רבו הר"י מיגאש. 27) משנה שם, כפי שנתפרשה בגמרא שם קכט. 28) גמרא שם. 29) גם בשלוש שדות אין הבדל בין בתחילה או באמצע או בסוף, כפירושו של הר"י מיגאש בבא בתרא שם לדברי ריש לקיש, שנפסקה הלכה כמותו נגד רבי יוחנן בדין זה. 30) כדי שאילת שלום תלמיד לרב: "שלום עליך רבי ומורי", שתוך כדי דיבור הוא כדיבור אחד, ולשון מתנה נמשך לכולם. 31) נוסח מעורב בשלושתן שנאמר בסוף הלכה ו. 32) לשונו של ריש לקיש שם. 33) דוגמא זו היא בשתי שדות ושני בני אדם והוא הדין לשלושה או יותר. 34) כתובות פג: 35) מדברי חכמים. 36) אם התנה שלא יירשנה. 37) והוא יורש אותה. 38) פרק כ"ג הלכה ב והלכה ו. למעלה פרק א נתבאר כל זה באריכות. 39) מימרא של רבא קידושין יז: ולמד זה מדרשתו של חזקיה על הכתוב גבי ישראל שנמכר לגוי (ויקרא כה, ג): "וחישב עם קונהו" - ולא עם יורשי קונהו, פירוש, אם

י. וְהַגֵּר[40] אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם[41]. תִּקְּנוּ לוֹ שֶׁיִּירַשׁ כְּשֶׁהָיָה, שֶׁמָּא יַחֲזֹר לְמִרְדּוֹ[42]. וְיֵרֵאָה לִי, שֶׁתְּנַאי מוֹעִיל בִּירֻשָּׁה זוֹ[43], הוֹאִיל וְאֵין הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מְחֻיָּב לַעֲמֹד בְּתַקָּנַת חֲכָמִים[44]. וְאֵין הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הַגֵּר, וְלֹא גֵּר יוֹרֵשׁ אֶת גֵּר[45], לֹא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[46].

יא. כָּל הַנּוֹתֵן[47] נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְהִנִּיחַ הַיּוֹרְשִׁין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַיּוֹרְשִׁין נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ[48], וְזָכוּ הָאֲחֵרִים בְּכָל מַה שֶּׁנָּתַן לָהֶן[49]. מִדַּת חֲסִידוּת הִיא, שֶׁלֹּא יָעִיד אָדָם[50] חָסִיד בְּצַוָּאָה שֶׁמַּעֲבִירִין בּוֹ הַיְרֻשָּׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אֲפִלּוּ מִבֵּן שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה לְאָחִיו חָכָם וְנוֹהֵג כַּשּׁוּרָה.

יב. יִשְׂרָאֵל[51] שֶׁהֵמִיר[52] - יוֹרֵשׁ אֶת קְרוֹבָיו הַיִּשְׂרְאֵלִים כְּשֶׁהָיָה[53]. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין לְאַבֵּד אֶת מְמוֹנוֹ וּלְקָנְסוֹ שֶׁלֹּא יִירַשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַזֵּק אֶת יְדֵיהֶם[54] - הָרְשׁוּת בְּיָדָן. וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים בְּיִשְׂרָאֵל - תִּנָּתֵן יְרֻשַּׁת אֲבִיהֶן הַמּוּמָר לָהֶן. וְכֵן הַמִּנְהָג תָּמִיד בַּמַּעֲרָב[55].

יג. צוּוּ חֲכָמִים[56], שֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה אָדָם[57] בֵּין הַבָּנִים בְּחַיָּיו אֲפִלּוּ בְּדָבָר מוּעָט, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי תַּחֲרוּת וְקִנְאָה, כַּאֲחֵי יוֹסֵף עִם יוֹסֵף[58].

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. אֵין הַיּוֹרְשִׁין נוֹחֲלִין עַד שֶׁיָּבִיאוּ רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁמֵּת מוֹרִישָׁן. אֲבָל אִם שָׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת, אוֹ שֶׁבָּאוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְשִׁיחִין לְפִי תֻּמָּן, אַף עַל פִּי שֶׁמַּשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ עַל פִּיהֶם וְנוֹטֵל כְּתֻבָּתָהּ - אֵין הַיּוֹרְשִׁין נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶם.

ב. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נֶאֱמֶנֶת וְתִנָּשֵׂא וְתִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ - אֵין הַיּוֹרְשִׁין נִכְנָסִין לַנַּחֲלָה עַל פִּיהָ. אָמְרָה: מֵת בַּעְלִי, וְנִתְיַבְּמָה - הֲרֵי יְבָמָהּ נִכְנָס לַנַּחֲלָה עַל פִּיהָ; שֶׁנֶּאֱמַר: יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וַהֲרֵי קָם.

ג. מִי שֶׁטָּבַע בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁטָּבַע בִּפְנֵיהֶם וְאָבַד זִכְרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ לְכַתְּחִלָּה - הֲרֵי הַיּוֹרְשִׁין נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶם. וְכֵן אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּהוּ שֶׁנָּפַל לְגֹב אֲרָיוֹת וּנְמֵרִים, אוֹ שֶׁרָאוּהוּ צָלוּב וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ, אוֹ שֶׁנִּדְקַר בַּמִּלְחָמָה וָמֵת, אוֹ שֶׁנֶּהֱרַג וְלֹא הִכִּירוּ פָּנָיו אֲבָל הָיוּ לוֹ סִימָנִים מֻבְהָקִין בְּגוּפוֹ וְהִכִּירוּ אוֹתָם - בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אִם אָבַד זִכְרוֹ אַחַר כָּךְ - יוֹרְדִין לַנַּחֲלָה בְּעֵדוּת זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַשִּׁיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ בִּדְבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא מִפְּנֵי אִסּוּר כָּרֵת; אֲבָל לְעִנְיַן מָמוֹן, אִם הֵעִידוּ הָעֵדִים בִּדְבָרִים שֶׁחִזְקָתָן לְמִיתָה, וְהֵעִידוּ שֶׁרָאוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים וְאָבַד זִכְרוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמַע שֶׁמֵּת - הֲרֵי אֵלּוּ נוֹחֲלִין עַל פִּיהֶן. וְכָזֶה מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בְּכָל בָּתֵּי דִינִין, וְלֹא שָׁמַעְנוּ מִי שֶׁחָלַק בְּדָבָר זֶה.

ד. שָׁבוּי שֶׁנִּשְׁבָּה, וְשָׁמְעוּ שֶׁמֵּת, וְיָרְדוּ יוֹרְשָׁיו לַנַּחֲלָה וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בֵּינֵיהֶם - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדָן. וְכֵן הַבּוֹרֵחַ מִחֲמַת סַכָּנָה. אֲבָל הַיּוֹצֵא לְדַעַת שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת, וְיָרְדוּ יוֹרְשָׁיו לִנְכָסָיו וַחֲלָקוּם - מוֹצִיאִין מִיָּדָן, עַד שֶׁיָּבִיאוּ רְאָיָה שֶׁמֵּת מוֹרִישָׁן.

ה. שָׁבוּי שֶׁנִּשְׁבָּה וּבוֹרֵחַ מֵחֲמַת סַכָּנַת נְפָשׁוֹת - חַיָּבִין בֵּית דִּין לְהִתְעַסֵּק בְּנִכְסֵיהֶן. כֵּיצַד עוֹשִׂין? כָּל הַמִּטַּלְטְלִין יִהְיוּ מֻפְקָדִין בְּיַד נֶאֱמָן עַל פִּי בֵּית דִּין, וּמוֹרִידִין לְתוֹךְ הַקַּרְקָעוֹת קְרוֹבִין הָרְאוּיִין לִירֻשָּׁה כְּדֵי לַעֲבֹד אֶת הַקַּרְקָעוֹת וּלְהִתְעַסֵּק בָּהֶן עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁמֵּתוּ אוֹ עַד שֶׁיָּבוֹאוּ. וְלִכְשֶׁיָּבוֹא הַשָּׁבוּי וְהַבּוֹרֵחַ - שָׁמִין אֵלּוּ הַקְּרוֹבִים שֶׁהוּרְדוּ מַה שֶּׁעָשׂוּ וּמַה שֶּׁאָכְלוּ, כְּמִנְהַג כָּל הָאֲרִיסִין שֶׁל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה. וְלָמָּה לֹא יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לְעוֹלָם, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ הַבְּעָלִים אוֹ עַד שֶׁיִּוָּדַע בְּוַדַּאי שֶׁמֵּתוּ? לְפִי שֶׁאֵין בֵּית דִּין חַיָּבִין לְהַעֲמִיד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לִגְדוֹלִים שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת.

ו. נִשְׁבָּה הַשָּׁבוּי וּבָרַח הַמְּסֻכָּן, וְהִנִּיחַ קָמָה לִקְצֹר וַעֲנָבִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מת אדונו הגוי יצא עבדו הישראלי לחירות ללא כל תשלום ליורש. ומכאן למד רבא, שהבן הגוי יורש נכסים אחרים של אביו. ורבי יוחנן (שם יח.) למד זה מהכתוב (דברים ב, ט) "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" ושם מבואר, שרבא לא קיבל לימודו של רבי יוחנן, משום שאפשר לומר שמפני כבודו של אברהם דודו העניק לו הקב"ה זכות ירושה כיוצא מן הכלל. **40)** שם. **41)** מן התורה אינו יורשו, משום ש"גר שנתגייר כקטן שנולד" ונותקה קורבת בשר עם הוריו. **42)** כדי שלא יפסיד את ירושתו. [בתוספות ישנים שם דיבור המתחיל אלא הקשו: מה יועיל אם יחזור בו מגירותו, הלא גר דינו כישראל גמור, שאף על פי שחטא ישראל הוא, ולא יירש? ותירצו: שאינו בקי בדיני ישראל ויחשוב שיירש]. **43)** אם התנה לפני שנתגייר, שלא יירש - אינו יורש. **44)** יכול הוא לוותר עליה לפני שנתגייר. נתבאר למעלה הלכה ח שתנאו של הבעל בירושת אשתו אינו מועיל, אף על פי שהיא מדבריהם ולפיכך משמיענו כאן, שבירושת הגר מועיל התנאי מטעם האמור. **45)** האב ובנו או שני אחים שנתגיירו. והטעם, נתבאר למעלה: שנותקה קורבת בשר הגויית, ושניהם כאילו נולדו ברגע גיורם. **46)** הניסוק שאמרנו בגר שאביו נשאר בגיותו איננו שייך כאן שהרי אם יחזור לגיותו גם כן לא יירש את אביו הגר. **47)** משנה בבא בתרא קלג: **48)** "אין לחכמים נחת רוח ממעשיו וכו' שכועסים עליו דקא עקר (שעוקר) נחלה דאורייתא" (רש"י שם). פסק כחכמים בניגוד לדעת רבן שמעון בן גמליאל שאמר: אם לא היו בניו נוהגין כשורה - זכור לטוב. רבינו מסתמך על הוראתו של שמואל (שם) לרב יהודה תלמידו. **49)** נתבאר למעלה הלכה ה. שבלשון מתנה דבריו קיימים. **50)** שלא יחתום כעד על צוואה כזו. שמואל הורה כך לרב יהודה. **51)** שם. **52)** החליף דתו, השתמד. **53)** אף על פי שחטא ישראל הוא. בקידושין שם דרשו שגוי יורש את אביו מהכתוב (שם ה): "כי ירושה לעשיו נתתי את הר שעיר", ודחו לימוד זה משום ש"ישראל מומר שאני". ומכאן שישראל מומר - יורש (את עשיו הגדירו חכמים כישראל מומר). **54)** ידי הממירים. **55)** בארצות אירופה שהן מערבית למצרים, מקום מגורי רבינו. **56)** שבת י: **57)** לא יעדיף. **58)** שכתונת הפסים שנתן לו יעקב גרמה לשנאת אחים חריפה. **1)** מבאר שאין היורשים נוחלים עד שיביאו ראייה שמת מורישם,

לִבְצוֹר, תְּמָרִים לִגְדֹּר וְזֵיתִים לִמְסֹךְ - בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנִכְסָיו וּמַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְקוֹצֵר וּבוֹצֵר וְגוֹדֵר וּמוֹסֵךְ, וּמוֹכֵר הַפֵּרוֹת, וּמַנִּיחִין דְּמֵיהֶן עִם שְׁאָר הַמִּטַּלְטְלִין בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כָּךְ מוֹרִידִין הַקָּרוֹב לִנְכָסָיו; שֶׁאִם יֵרֵד תְּחִלָּה, שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ אֵלּוּ הַפֵּרוֹת שֶׁהֵן כִּתְלוּשִׁין וְיֹאכַל אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין בַּחֲצֵרוֹת וּפֵּנְדְּקָיוֹת וַחֲנֻיּוֹת, הָעֲשׂוּיוֹת לְשָׂכָר וְאֵינָן צְרִיכִין עֲבוֹדָה וְלֹא טֹרַח, וְאֵין אָדָם נוֹתֵן אוֹתָן בַּאֲרִיסוּת - אֵין מוֹרִידִין לָהֶם יוֹרֵשׁ; שֶׁהֲרֵי גוֹבֶה הַשָּׂכָר וְאוֹכֵל. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין? בֵּית דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן גַּבַּאי, וְיִהְיֶה הַשָּׂכָר מֻנָּח בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁמֵּת, אוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא וְיִטֹּל שְׂכָרוֹ.

ז. וְאֵין מוֹרִידִין הַקָּרוֹב לְעוֹלָם אֶלָּא לְשָׂדוֹת וּלְגַנּוֹת וּכְרָמִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן כְּאָרִיס, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ וְנִמְצְאוּ בּוּרִים וּנְשַׁמִּים.

ח. מִי שֶׁיָּצָא לְדַעַת וְהִנִּיחַ נְכָסָיו, וְאֵין יָדוּעַ לְהֵיכָן הָלַךְ וְלֹא מָה אֵרַע לוֹ - אֵין מוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכָסָיו; וְאִם יֵרֵד - אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. וְאֵין בֵּית דִּין צְרִיכִין לְהִסַּפֵּל בּוֹ וּלְהַעֲמִיד לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, לֹא לְקַרְקַע וְלֹא לְמִטַּלְטְלִין, שֶׁהֲרֵי לְדַעְתּוֹ יָצָא וְהִנִּיחַ נְכָסָיו. וְכֵיצַד יִהְיֶה דִּין נִכְסֵי זֶה? מִטַּלְטְלִין - יַעַמְדוּ בְּיַד זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא זֶה וְיִתְבַּע, אוֹ עַד שֶׁיָּמוּת וְיִתְבְּעוּ הַיּוֹרְשִׁין.

ט. וְהַקַּרְקָעוֹת: מִי שֶׁהִנִּיחוֹ שָׁכֵן - אֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ שָׂכָר. וְשָׂדֶה אוֹ כֶּרֶם שֶׁהָיָה בָּהֶן אָרִיס - יִשָּׁאֲרוּ כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא. וְשָׂדֶה אוֹ כֶּרֶם שֶׁהִנִּיחָם בּוּרִים - יִשָּׁאֲרוּ בּוּרִים; שֶׁהֲרֵי הוּא בִּרְצוֹנוֹ אִבֵּד מָמוֹנוֹ, וַאֲבֵדָה לְדַעַת אֵין אָנוּ מְצַוִּין לְהַחֲזִירָהּ.

י. שֶׁמְּעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת - הֲרֵי בֵּית דִּין מוֹצִיאִין כָּל הַמִּטַּלְטְלִין וּמַנִּיחִין אוֹתָן אֵצֶל נֶאֱמָן עַל פִּיהֶן, וּמוֹרִידִין הַקָּרוֹב לַשָּׂדוֹת וְלַכְּרָמִים שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן כְּאָרִיס עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁמֵּת אוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. כְּשֶׁמּוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכְסֵי הַשָּׁבוּי אוֹ בּוֹרֵחַ אוֹ לִנְכְסֵי הַיּוֹצֵא לְדַעַת שֶׁשָּׁמְעוּ בּוֹ שֶׁמֵּת - לֹא יוֹרִידוּ קָטָן, שֶׁמָּא יִפְסִיד הַנְּכָסִים. וְאֵין מוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכְסֵי קָטָן, שֶׁמָּא יִטְעַן וְיֹאמַר: זֶה חֶלְקִי הַמַּגִּיעַ לִי בִּירֻשָּׁתִי. וַאֲפִלּוּ קָרוֹב מֵחֲמַת אֲחֵי הָאֵם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִירֹשׁ. הַרְחָקָה יְתֵרָה הִיא זוֹ. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בֵּינֵיהֶן שְׁטַר חֲלֻקָּה בֵּין בַּבָּתִּים בֵּין בַּשָּׂדוֹת - לֹא יֵרֵד. וַאֲפִלּוּ אָמַר: כִּתְבוּ עָלַי שְׁטַר אֲרִיסוּת - לֹא יֵרֵד; שֶׁמָּא יֹאבְדוּ הַשְּׁטָרוֹת וַיַּאַרְכוּ הַיָּמִים וְיִטְעַן וְיֹאמַר שֶׁזֶּה חֶלֶק יְרֻשָּׁה בָּא לוֹ (מֵחֲמָתוֹ אוֹ) מֵחֲמַת מוֹרִישָׁיו. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁהָיוּ לָהּ שָׁלֹשׁ בָּנוֹת, וְנִשְׁבֵּית הַזְּקֵנָה הִיא וּבַת אַחַת, וּמֵתָה בַּת שְׁנִיָּה וְהִנִּיחָה בֵּן קָטָן; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מוֹרִידִין זוֹ הַבַּת הַנִּשְׁאָרָה לַנְּכָסִים - שֶׁמָּא מֵתָה הַזְּקֵנָה, וְנִמְצְאוּ שְׁלִישׁ נְכָסִים אֵלּוּ לַקָּטָן, וְאֵין מוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכְסֵי קָטָן; וְכֵן אֵין מוֹרִידִין לְזֶה הַקָּטָן בַּנְּכָסִים - שֶׁמָּא עֲדַיִן הַזְּקֵנָה בַּחַיִּים, וְאֵין מוֹרִידִין קָטָן לִנְכְסֵי שָׁבוּי. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין? מִתּוֹךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲמִיד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַחֲצִי שֶׁל קָטָן, מַעֲמִידִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל כָּל נִכְסֵי הַזְּקֵנָה. אַחַר זְמַן שָׁמְעוּ שֶׁמֵּתָה הַזְּקֵנָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: תֵּרֵד הַבַּת הַנִּשְׁאָרָה לִשְׁלִישׁ הַנְּכָסִים, שֶׁהוּא חֵלֶק יְרֻשָּׁתָהּ; וְיֵרֵד הַקָּטָן לִשְׁלִישׁ, שֶׁהוּא חֶלְקוֹ מִנִּכְסֵי הַזְּקֵנָה; וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁל בַּת הַשְּׁבוּיָה - מַעֲמִידִין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס מִפְּנֵי חֵלֶק הַקָּטָן, שֶׁמָּא מֵתָה גַּם הַבַּת הַשְּׁבוּיָה, וְיֵשׁ לְזֶה הַקָּטָן חֲצִי הַשְּׁלִישׁ שֶׁלָּהּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יום רביעי כ"ו אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

א. הָאַחִין[2] שֶׁעֲדַיִן לֹא חָלְקוּ יְרֻשַּׁת אֲבִיהֶן, אֶלָּא כֻּלָּן מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּיַחַד בַּמֶּה שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן - הֲרֵי הֵן כְּשֻׁתָּפִין לְכָל דָּבָר. וְכֵן בִּשְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין - הֲרֵי הֵן שֻׁתָּפִין בְּנִכְסֵי מוֹרִישָׁן. וְכֹל שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּמָמוֹן זֶה[3] - הַשָּׂכָר לְאֶמְצַע[4].

ב. הָיוּ הַיּוֹרְשִׁין[5] גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, וְהִשְׁבִּיחוּ הַגְּדוֹלִים אֶת קָרוֹב אֵין מוֹרִידִין. כֵּיצַד? הָיוּ שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְנִשְׁבָּה הַקָּטָן אוֹ בָּרַח - אֵין מוֹרִידִין הַגָּדוֹל לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּטָן אֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת, וְשֶׁמָּא יַחֲזִיק זֶה הָאָח, וּלְאַחַר שָׁנִים יֹאמַר: זֶה חֶלְקִי שֶׁהִגִּיעַ לִי בִּירֻשָּׁתִי, וּמֵחֲמַת יְרֻשָּׁה בָּאתִי. וַאֲפִלּוּ בֶּן אָחִיו שֶׁל זֶה הַקָּטָן הַנִּשְׁבָּה - אֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ לִנְכָסָיו, שֶׁמָּא יֹאמַר: שֶׁמֵּחֲמַת אָבִי יָרַשְׁתִּי חֵלֶק זֶה.

ב. לְעוֹלָם אֵין מוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכְסֵי קָטָן, אֲפִלּוּ קָרוֹב מֵחֲמַת אֲחֵי הָאֵם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִירֹשׁ. הַרְחָקָה יְתֵרָה הִיא זוֹ. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בֵּינֵיהֶן שְׁטַר חֲלֻקָּה בֵּין בַּבָּתִּים בֵּין בַּשָּׂדוֹת - לֹא יֵרֵד. וַאֲפִלּוּ אָמַר: כִּתְבוּ עָלַי שְׁטַר אֲרִיסוּת - לֹא יֵרֵד; שֶׁמָּא יֹאבְדוּ הַשְּׁטָרוֹת וַיַּאַרְכוּ הַיָּמִים וְיִטְעַן וְיֹאמַר שֶׁזֶּה חֶלֶק יְרֻשָּׁה בָּא לוֹ (מֵחֲמָתוֹ אוֹ) מֵחֲמַת מוֹרִישָׁיו. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁהָיוּ לָהּ שָׁלֹשׁ בָּנוֹת, וְנִשְׁבֵּית הַזְּקֵנָה הִיא וּבַת אַחַת, וּמֵתָה בַּת שְׁנִיָּה וְהִנִּיחָה בֵּן קָטָן; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מוֹרִידִין זוֹ הַבַּת הַנִּשְׁאָרָה לַנְּכָסִים - שֶׁמָּא מֵתָה הַזְּקֵנָה, וְנִמְצְאוּ שְׁלִישׁ נְכָסִים אֵלּוּ לַקָּטָן, וְאֵין מוֹרִידִין קָרוֹב לִנְכְסֵי קָטָן; וְכֵן אֵין מוֹרִידִין לְזֶה הַקָּטָן בַּנְּכָסִים - שֶׁמָּא עֲדַיִן הַזְּקֵנָה בַּחַיִּים, וְאֵין מוֹרִידִין קָטָן לִנְכְסֵי שָׁבוּי. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין? מִתּוֹךְ שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲמִיד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַחֲצִי שֶׁל קָטָן, מַעֲמִידִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל כָּל נִכְסֵי הַזְּקֵנָה. אַחַר זְמַן שָׁמְעוּ שֶׁמֵּתָה הַזְּקֵנָה. אָמְרוּ חֲכָמִים: תֵּרֵד הַבַּת הַנִּשְׁאָרָה לִשְׁלִישׁ הַנְּכָסִים, שֶׁהוּא חֵלֶק יְרֻשָּׁתָהּ; וְיֵרֵד הַקָּטָן לִשְׁלִישׁ, שֶׁהוּא חֶלְקוֹ מִנִּכְסֵי הַזְּקֵנָה; וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁל בַּת הַשְּׁבוּיָה - מַעֲמִידִין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס מִפְּנֵי חֵלֶק הַקָּטָן, שֶׁמָּא מֵתָה גַּם הַבַּת הַשְּׁבוּיָה, וְיֵשׁ לְזֶה הַקָּטָן חֲצִי הַשְּׁלִישׁ שֶׁלָּהּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ודין הורדת קרוב לנכסי שבוי או לנכסי בורח או לנכסי רטושים או נטושין. 1) מבאר דין שאין מורידין קטן לנכסים אלה, ולא קרוב לנכסי קטן. 1) מבאר דין אחים ששיבחו נכסים שהשבח לאמצע, ודין יורש שהשביח הנכסים ולבא לו אח ממדינה אחרת, ודין אחד מהאחים שמינהו המלך גבאי או סופר, ודין נושא ונותן בבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו, ודין אחד מן האחים ששטר חוב של אביהם יוצא מתחת ידו ודין נטל מכספי הירושה כסף ללמוד תורה או אומנות, ודין מניח בנים גדולים וקטנים שאין הגדולים מתפרנסים פרנסת הקטנים ולא קטנים ניזונים מזונות הגדולים, ודין החזרת שושבינות, ודין גדול האחים שלובש מתפוסת הבית, כדי שיהיו דבריו נשמעים. 2) משנה בבא בתרא קמד. 3) של הירושה. 4) חולקים בשווה. זה נלמד ממעשה של רב ספרא (שם קמד.) שנשא ונתן בממון של ירושה משותפת, ובאו היורשים האחרים ותבעו חלקם ופסק רבא, שאדם גדול כרב ספרא שביטל תלמוד תורה והקדיש זמן וטירחה, בוודאי לצרכי פרנסה נחוצים עשה זאת וכאילו התנה בפירוש, שלעצמו הוא עושה, ותנאי כזה מועיל כמבואר במשנתינו. ומכאן, שבאדם שאינו מסוגו של רב ספרא - השכר לאמצע ואינו יכול לטעון: אני טרחתי והרווחתי - ובשבילי טרחתי, שאנו אומרים שהמשביח מחל ליורשים האחרים את טירחתו. 5) משנה שם קמג: וכביאורו

מתוך מהדורת וגשל

הַנְּכָסִים[6] - הִשְׁבִּיחוּ לָאֶמְצַע. אָמְרוּ[7]: רְאוּ מַה שֶּׁהִנִּיחַ לָנוּ אַבָּא, וַהֲרֵי אָנוּ עוֹשִׂין וְאוֹכְלִין[8] - הַשֶּׁבַח שֶׁל מַשְׁבִּיחַ[9]. וְהוּא[10] שֶׁיִּהְיֶה הַשֶּׁבַח מֵחֲמַת הוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא הַמַּשְׁבִּיחַ; אֲבָל שֶׁבְּחוּ נְכָסִים מֵחֲמַת עַצְמָן[11] - הַשֶּׁבַח לָאֶמְצַע.

ג. וְכֵן[12] אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל מֵת הִיא הַיּוֹרֶשֶׁת בְּכָלַל אַחְיוֹתֶיהָ[13] אוֹ בְּכָלַל בְּנוֹת דּוֹדֶיהָ[14], וְהִשְׁבִּיחָה הַנְּכָסִים - הַשֶּׁבַח לָאֶמְצַע. וְאִם אָמְרָה: רְאוּ מַה שֶּׁהִנִּיחַ לִי בַּעְלִי, וַהֲרֵינִי עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת, הִשְׁבִּיחַ הַנְּכָסִים מֵחֲמַת הוֹצָאָה - הַרֵי הַשֶּׁבַח שֶׁלָּהּ.

ד. מִי שֶׁיָּרַשׁ[15] אֶת אָבִיו, וְהִשְׁבִּיחַ הַנְּכָסִים וְנָטַע וּבָנָה, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחִין בִּמְדִינָה אַחֶרֶת: אִם קְטַנִּים הֵן - הַשֶּׁבַח לָאֶמְצַע[16]; וְאִם הָיוּ גְּדוֹלִים, הוֹאִיל וְלֹא נוֹדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַחִין - שָׁמִין לוֹ כְּאָרִיס[17]. וְכֵן אָח שֶׁיָּרַד לְנִכְסֵי קָטָן וְהִשְׁבִּיחַ - אֵין שָׁמִין לוֹ כְּאָרִיס, אֶלָּא הַשֶּׁבַח לָאֶמְצַע, שֶׁהֲרֵי לֹא בִּרְשׁוּת יָרַד.

ה. אֶחָד מִן הָאַחִין[18] שֶׁלָּקַח מָעוֹת וְעָשָׂה בָּהֶן סְחוֹרָה, אִם הָיָה תַּלְמִיד חָכָם גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תּוֹרָתוֹ שָׁעָה אַחַת - הֲרֵי הַשָּׁכָר שֶׁלּוֹ[19]; שֶׁאֵין זֶה מַנִּיחַ תּוֹרָתוֹ וּמִתְעַסֵּק לְצָרְכּוֹ אֶחָיו[20].

ו. אֶחָד מִן הָאַחִין[21] שֶׁמִּנָּהוּ הַמֶּלֶךְ גַּבַּאי[22] אוֹ סוֹפֵר שֶׁמַּכְנִיס וּמוֹצִיא בְּמָמוֹן הַמֶּלֶךְ[23], וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מֵעֲבוֹדַת הַמְּלָכִים: אִם מֵחֲמַת אֲבִיהֶן מִנָּהוּ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֲבִיהֶן יָדוּעַ בְּדָבָר זֶה, וְאָמַר[24]: נַעֲמִיד תַּחְתָּיו בְּנוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַיְתוֹמִים - הַפְּרָס שֶׁיּוֹטֵל וְכָל הַשָּׁכָר שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר בָּעֲבוֹדָה לְכָל הָאַחִין. וַאֲפִלּוּ הָיָה חָכָם בְּיוֹתֵר וְרָאוּי לְמַנּוֹתוֹ[25]. וְאִם מֵחֲמַת עַצְמוֹ מִנּוּהוּ - הֲרֵי זֶה לְעַצְמוֹ[26].

ז. אֶחָד מִן הָאַחִין[27] שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבַּיִת[28], וְקָנָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

של רבא בגמרא. 6) והקטנים אינם יכולים להשביח. 7) הגדולים לקטנים לפני שהשביחו. 8) נוטלים את השבח. רשב"ם במשנתנו מבאר, שאפילו לא אמרו בפני בית דין אלא בפני עדים - מועיל התנאי. ובמגיד משנה כאן כתב, שכן משמע גם מלשונו של רבינו, שהרי לא התנה שהאמירה צריכה להיות בפני בית דין. [בירושלמי בבא בתרא פרק ט הלכה ג אמר רבי לא (שם תנא או אמורא): אם אמרו בפני בית דין. וכן כתבו בתוספות בבבלי בשם תוספתא (ראה הגהות הב"ח שם). ויש לתמוה על הרשב"ם והרב המגיד שלא הביאו כלל את דברי הירושלמי]. והרא"ש (פרק ט סימן ט) מחלק בין גדולים לקטנים: בקטנים - צריך שיאמר בפני בית דין, שמא יטרחו בית דין וימצאו אדם שישביח גם בשבילם. אבל בגדולים מספיק תנאי בפני עדים. 9) מפני שהאחרים, שאינם משתתפים בהשבחה, מוחלים. ומה שאמרו (בבבא מציעא כב:): "קטנים אינם בני מחילה" היינו במקום שמפסידים. אבל כאן אינם מפסידים כלום, שהרי אינם יכולים להשביח (תוספות שם דיבור המתחיל ואם. וכן כתב הרא"ש שם). 10) בתנאי. 11) כגון שעלה הנהר על גדותיו והציף שדות והעלה עליהן אדמה שמינה או זבל. 12) במשנתנו: "וכן האשה שהשביחה וכו'" וביארו בגמרא (שם קמד.) שהמדובר באשה יורשת. ורבינו הוסיף דוגמאות. 13) כגון ראובן נשא בת שמעון אחיו ומת ראובן בלי בנים ושמעון מת והניח עוד בנות והן קטנות, הרי אלמנתו של ראובן ואחיותיה יורשות את בעלה מכוח אביהן, שהיה יורשו אילמלי היה בחיים. 14) כגון, שהיו לראובן ושמעון עוד אח, או אחים שהם דודיה ומתו והניחו בנות. ורשב"ם שם מוסיף עוד דוגמא: כגון שאמר בעלה: תירש אשתי בין הבנים. 15) בבא מציעא לט: ו־מ. 16) ואינו נוטל חלק כאריס בחלק הירושה של אחיו. כרב חסדא שם במעשה של מרי בר איסק. והטעם, משום שאין מורידים קרוב לנכסי קטן אפילו הוא שבוי (ראה למעלה פרק ח הלכה א) ולפיכך נידון כיורד שלא ברשות בית דין, שאין לו כלום, ואף על פי שלא ידע שיש לו אחים ולא שייך לומר: מחל לאחיו. 17) נוטל חלק היבול והשבח בחלקם של אחיו, משום שמורידים קרוב לנכסי שבוי או בורח מחמת סכנה ומקבל חלק כאריס (ראה למעלה פרק ז הלכה ד) ואחים אלה שיצאו למדינה רחוקה לפני שמת המוריש - בית דין מטפלים בנכסיהם כמו בנכסי שבוי, שהרי אינם בגדר יוצא לדעת שהשאירו נכסיהם מבלי לדאוג לטיפול בהם (ראה שם הלכה ח) ולפיכך דנים אותו כיורד ברשות בית דין. וכל זה כשלא ידע שיש לו אחים, אבל כשידע אנו אומרים: מכיוון שלא התנה בפני עדים שלטובת עצמו הוא משקיע כסף או טורח רב, מתקבל על הדעת שמחל. כל הדינים שבהלכה זו הם בשיטת הרי"ף בהלכותיו כאן.[בהשגות הראב"ד כתוב: "ואם ידע מה בכך, הלא מורידין קרוב לנכסי שבוי קטן אלא אם כן יצא לדעת ולא ציווה דהיינו רטושין". ברור, שטעות סופר כאן, במקום "קטן" צריך להיות "גדול"]. 18) מעשה ברב ספרא (בבא בתרא קמד. ראה למעלה הלכה א בהערות). 19) משמע שכל השכר שלו. והרמב"ן הובא במגיד משנה כאן כתב, שרב ספרא לקח חלקו וגם שכר טירחתו בחלק אחיו כפי מנהג המדינה. [בנימוקי יוסף כאן כתב, שעכשיו אין לנו תלמידי חכמים כרב ספרא וכולם נידונים לעניין זה כאנשים פשוטים. ובבית יוסף חושן משפט סימן רפז מביא שיטת הנימוקי יוסף ואומר: "ואין דבריו נראים לי כלל" (ראה דרכי משה שם). 20) לצורך עצמו מוטל עליו לטרוח כמו שאמרו: יפה תורה עם דרך ארץ (סמ"ע שם סעיף קטן יג) אבל לא לצורך אחרים, והרי זה כאילו התנה שלצורך עצמו הוא עושה. מכאן יש ללמוד שעיסקא נידונית כטירחה רבה בגופו ממש, שהרי דעת רבינו, שהתנאי מועיל רק בהשקיע כספו או טירחה בגופו ממש (כמו שביארנו למעלה הלכה ב). ואין לומר, שרב ספרא השקיע כסף משלו, שהרי אמרו שם בפירוש: "שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא (הניח אביו זוזים, לקחם ועשה בהם עסק)", ולא מצאנו בדברי הפוסקים שהמדובר בהשקעות כסף. 21) ברייתא שם קמד: המדובר באחים שלא חילקו (בית יוסף שם סימן קעז בבדק הבית). וכן משמע מלשון המשנה: "האחין השותפין". 22) גובה מסים. 23) ומקבל שכר קצוב או חלק מסויים מההכנסות. 24) המלך או שריו. 25) בזכות עצמו. 26) אפילו אם האב שימש גם כן בתפקיד זה, מכיוון שלא בזכות האב נתמנה. [במשנה שם כתוב: "האחין השותפין שנפל אחד מהם לאומנות". ופירשו בגמרא שם: "האי אומנות - לאומנות המלך". ומפירוש זה למד הר"י מיגאש (מובא בטור שם סימן קעז) שבמינוי לאומנות פרטית - הכול לעצמו. ובשם רבינו יונה מובא שם, שאפילו לאומנות המלך נוטל לעצמו רק שכרו כפועל, והשאר חולקים. 27) מחלוקת רב ושמואל שם נב. 28) היה מנהל כל ענייני נכסי הירושה המשותפים.

1 עֲבָדִים בִּשְׁמוֹ לְבַדּוֹ[29], הִלְוָה לַאֲחֵרִים וְהָיָה שְׁטַר הַחוֹב
2 בִּשְׁמוֹ לְבַדּוֹ, וְאָמַר: מָעוֹת אֵלּוּ שֶׁהִלְוֵיתִי אוֹ שֶׁקָּנִיתִי בָּהֶן
3 עֲבָדִים אֵלּוּ שֶׁלִּי לְבַדִּי הֵן, שֶׁנָּפְלוּ לִי מִבֵּית אַבִי אִמִּי[30], אוֹ
4 מְצִיאָה מָצָאתִי, אוֹ מַתָּנָה נִתְּנָה לִי - עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה[31]
5 שֶׁנָּפְלָה לוֹ יְרֻשָּׁה אַחֶרֶת, אוֹ מָצָא מְצִיאָה, אוֹ זָכָה בְּמַתָּנָה[32].
6 וְכֵן[33] הָאִשָּׁה[34] שֶׁהָיְתָה נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְהָיוּ
7 אוֹנוֹת, שֶׁהֵן שִׁטְרֵי מִמְכַּר עֲבָדִים וְשִׁטְרֵי חוֹבוֹת, יוֹצְאוֹת עַל
8 שְׁמָהּ, וְאָמְרָה: שֶׁלִּי הֵן, שֶׁנָּפְלוּ לִי מִבֵּית אֲבוֹתַי - עָלֶיהָ
9 לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁנָּפְלוּ לָהּ לִירֻשָּׁה[35]. וְכֵן אַלְמָנָה שֶׁהָיְתָה
10 נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּנִכְסֵי יְתוֹמִים, וְהָיוּ אוֹנוֹת וּשְׁטָרוֹת יוֹצְאוֹת
11 עַל שְׁמָהּ, וְאָמְרָה: מִירֻשָּׁה נָפְלוּ לִי, אוֹ מְצִיאָה מָצָאתִי, אוֹ
12 מַתָּנָה נִתְּנָה לִי - עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה[36]. וְאִם יֵשׁ לָהּ נְדוּנְיָא[37],
13 וְאָמְרָה: מִנְּדוּנְיָתִי לָקַחְתִּי - נֶאֱמֶנֶת. אֲבָל אִם אֵין לָהּ נְדוּנְיָא
14 וְלֹא הֵבִיאָה רְאָיָה[38] - הֲרֵי הַכֹּל בְּחֶזְקַת הַיּוֹרְשִׁין.
15 **ח.** בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַחִים וּבְאַלְמָנָה שֶׁאֵין חֲלוּקִין
16 בְּעִסְּתָן[39]; אֲבָל אִם הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְּתָן[40] - שֶׁמָּא מֵעִסָּתוֹ
17 קִמֵּץ[41], וְעַל הָאַחִין לְהָבִיא רְאָיָה[42] שֶׁהֵן מִשֶּׁל אֶמְצַע[43]. וְכֵן
18 אִם מֵת זֶה[44] הַנּוֹתֵן וְהַנּוֹשֵׂא בְּתוֹךְ הַבַּיִת - עַל הָאַחִין לְהָבִיא
19 רְאָיָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסָּתָן.
20 **ט.** אֶחָד מִן הָאַחִין[45] שֶׁשְּׁטַר חוֹב[46] יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ[47] -
21 עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁאָבִיו נְתָנוֹ לוֹ בִּכְתִיבָה[48] וּמְסִירָה[49], אוֹ
22 שֶׁצִּוָּה לוֹ בּוֹ כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מְרַע; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - הֲרֵי
23 הוּא לָאֶמְצַע.
24 **י.** בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[50]? בְּאַחִין, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקָתָן שׁוֹמְטִין[51]
25 זֶה מִזֶּה; אֲבָל אַחֵר שֶׁטָּעַן שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ שֶׁקָּנָהוּ מִבְּעָלָיו -
26 גּוֹבֶה בּוֹ[52], וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה.
27 **יא.** אֶחָד מִן הָאַחִין[53] שֶׁנָּטַל מָאתַיִם זוּז לִלְמֹד תּוֹרָה אוֹ
28 לִלְמֹד אֻמָּנוּת - יְכוֹלִין הָאַחִין לוֹמַר לוֹ: אִם אֵין אַתָּה אֶצְלֵנוּ,
29 אֵין לְךָ מְזוֹנוֹת אֶלָּא לְפִי בִּרְכַּת הַבַּיִת[54]; שֶׁאֵין הוֹצָאַת
30 מְזוֹנוֹת הָאֶחָד לְבַדּוֹ כְּהוֹצָאַת מְזוֹנוֹתָיו בֵּין רַבִּים.
31 **יב.** מִי שֶׁמֵּת[55] וְהִנִּיחַ בָּנִים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים - אֵין הַגְּדוֹלִים
32 מִתְפַּרְנְסִים[56] פַּרְנָסַת הַקְּטַנִּים, וְלֹא הַקְּטַנִּים נִזּוֹנִים מְזוֹנוֹת

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

29) בשטר הקניין כתוב שמו בלבד ואין בו רמז שנקנו בכספי הירושה. 30) והיורשים האחרים הם אחיו מן האב ולא מן האם, ואין להם חלק באותן המעות. 31) כרב. אף על פי שבכל מקום הלכה כשמואל בדיני ממונות, פסק רבינו כאן כרב, משום ששנינו כמותו בברייתא (שם:). 32) רב אמר סתם: "עליו להביא ראייה" ופירש רבה (שם:) כוונתו, שעליו להביא ראייה שיש לו כסף משלו שאינו מנכסי הירושה, ורב ששת פירש שצריך להביא שטר מקויים בבית דין וסומכים אנו על בית דין שבוודאי בדק את כל הפרטים הנוגעים לתוכן השטר - ונמצאו נכונים. ופסק רבינו כרבה. 33) ברייתא שם. 34) נשואה. 35) לא התכוון לומר שעליה להביא ראייה שאותם השטרות נפלו לה לירושה, אלא מספיקה ראייה שנפלה לה ירושה בסכום מספיק לקניית העבדים ולהלוואות הרשומות בשטרות - כמו באחד מן האחים. בגמרא שם משמע שהברייתא מדברת באשה אלמנה המטפלת בנכסי יתומים. ורבינו משמיענו שגם בנשואה בנכסי בעלה הדין כן. ונראה מדברי הגמרא שם שלא כל שכן הוא מנכסי יתומים. [בפרק כ"ב מהלכות אישות הלכה ל כתב רבינו שהאשה נאמנת לומר במתנה נתנו לי, ובמגיד משנה שם מוסר מקור הדין בירושלמי כתובות פרק ו. ואין בזה ניגוד לדין שלפנינו, משום שהמדובר שם כשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית]. 36) ואין אנו אומרים, מכיוון שבית דין נותן בה אימון ומוסר לידיה נכסי יתומים והרי היא מתגאה בזה - יש להניח שלא תנצל את האימון לרעת היתומים ולפיכך, נאמין לה בלי ראייה. 37) נכסים שהכניסה לבעלה מבית אביה והם חוזרים לידיה אחר מות בעלה. 38) שם. 39) אינם חלוקים בשום דבר ואפילו מזונותיהם אוכלים ביחד. 40) כל אחד נוטל לצורך פרנסתו מהירושה המשותפת ומנהל משק בית בפני עצמו. 41) צמצם הוצאות משק הבית שלו וחסך סכום זה. 42) מימרא של רב חסדא שם. 43) מנכסים המשותפים. 44) שם עמוד א אמר שמואל: "מודה לי אבא (רב) שאם מת - על האחין להביא ראייה", וטעמו, שאין היתומים יכולים להביא ראייה משום שאינם בקיאים בעיסקי אביהם. אבל על האח מטילים להביא ראייה ואם אינו מביא - יפסיד (רשב"ם שם), בגמרא שם הקשו על דברי שמואל וסיימו "קשיא" (הקושיא נשארה בתוקפה), ואף על פי כן פסק רבינו חננאל (וכן רבינו כאן) כמותו, וביאר: "נקטינן מרבותי ז"ל כל היכא דאמרה גמרא: תיובתא דפלוני - תיובתא, בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי, אבל היכא דעלתה בקושיא, כי הך דשמואל, לא בטלו דבריו דאמרינן לא הוה ברירא להון דבטלה שמועה זו לגמרי, אלא דלא אישתכח פירוקא בהאי שעתא" [=כשמסיימים בגמרא "תיובתא דפלוני תיובתא" הכוונה בטלו דבריו, אבל כשמסיימים "קשיא" הכוונה - לא מצאנו לפי שעה תירוץ לקושייא זו. 45) ברייתא שם קעג. 46) של אביהם שהלווה כסף לפלוני. 47) וטוען - אבא נתנו לי במתנה. 48) שכתב לו שטר מתנה על שטר חוב זה. 49) ומסר לו את השטר. בקידושין מז: נחלקו רבי וחכמים בדין הקנאת שטר; רבי אומר: אותיות (שטר שאינו ממון בעין אלא אותיות) ניקנות במסירה וחכמים מצריכים כתיבה ומסירה. ופסק רבינו כחכמים. 50) בגמרא בבא בתרא שם נחלקו אביי ורבא באדם אחר (לא אח בין אחים) שהוציא שטר חוב שכתוב בו מלווה אחר, והוא טוען שקנה אותו מהמלווה, אביי אומר - צריך להביא ראייה ורבא אומר - אינו צריך ופסק רבינו כרבא. 51) מורים היתר לעצמם לקחת מן הירושה המשותפת שלא מדעת אחיהם (נימוקו של רבא שם). 52) בהלכות מכירה (שם) כתב רבינו, שנאמנותו מצומצמת לגבי המלווה שאינו צריך להחזיר לו את השטר, משום שהוא מוחזק בו, אבל הלווה יכול לטעון: אינך בעל הדברים שלי, הבא ראייה שקנית את השטר בכתיבה ומסירה ואשלם לך וכן היא שיטת רבו הר"י מיגאש. 53) ברייתא וגמרא שם קמד: 54) לפי חשבון הוצאות המזונות כשכולנו בבית אחד וניזונים על שולחן אחד, שמזונות משותפים של כמה אנשים עולים פחות מסיכום הוצאות מזונותיהם כשכל אחד ואחד מתפרנס בנפרד (על פי פירושו של רבינו גרשון. ראה תוספות שם דיבור המתחיל ברכת). 55) משנה שם קלט. כפי שנתפרשה בגמרא שם. 56) הקטנים יכולים לעכב שהגדולים לא יתלבשו ויתכסו מנכסים המשותפים, משום שמלבושי גדולים יקרים יותר משל קטנים מאותו הסוג עצמו.

הַגְּדוֹלִים[57], אֶלָּא חוֹלְקִים בְּשָׁוֶה[58]. נָשְׁאוּ[59] גְּדוֹלִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן - יִשְׁאוּ הַקְּטַנִּים כֵּן מִכְּלַל הַנְּכָסִים, וְאַחַר כָּךְ יַחֲלוֹקוּ. נָשְׁאוּ הַגְּדוֹלִים בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, וְאָמְרוּ הַקְּטַנִּים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן: הֲרֵי אָנוּ נוֹשְׁאִין[60] כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשָּׂאתֶם אַתֶּם[61] - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן, אֶלָּא מַה שֶּׁנָּתַן[62] לָהֶם אֲבִיהֶם - נָתַן.

יג. הִשִּׂיא הָאָב[63] אֶת בְּנוֹ וְעָשָׂה לוֹ מִשְׁתֶּה, וְהָיְתָה הַהוֹצָאָה מִשֶּׁל אָב, וְנִשְׁתַּלְּחָה שׁוֹשְׁבִינוּת[64] לְזֶה הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב[65], כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת[66] לְאַחַר מִיתַת הָאָב - חוֹזֶרֶת לָאֶמְצַע[67]. אֲבָל הוֹצִיא הַבֵּן בַּמִּשְׁתֶּה מִשֶּׁלּוֹ[68] - אֵינָהּ חוֹזֶרֶת אֶלָּא מֵחֵלֶק הַבֵּן שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה לוֹ בִּלְבַד[69].

יד. הָאָב שֶׁשָּׁלַח[70] שׁוֹשְׁבִינוּת בְּשֵׁם אֶחָד מִבָּנָיו, כְּשֶׁתַּחֲזוֹר הַשּׁוֹשְׁבִינוּת[71] לְאוֹתוֹ הַבֵּן - הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ[72]. אֲבָל אִם שִׁלְּחָהּ הָאָב בְּשֵׁם בָּנָיו סְתָם, כְּשֶׁתַּחֲזוֹר - תַּחֲזוֹר לָאֶמְצַע[73]. וְאֵין זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה לוֹ חַיָּב לְהַחֲזִירָהּ[74] עַד שֶׁיִּשְׁמְחוּ עִמּוֹ הַבָּנִים כֻּלָּן; שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן שׁוֹשְׁבִינִין, שֶׁבְּשֵׁם כֻּלָּן נִשְׁתַּלְּחָה. לְפִיכָךְ, אִם שָׂמַח בְּמִקְצָתָן[75] - מַחֲזִיר חֵלֶק זֶה שֶׁשָּׂמַח עִמּוֹ בִּלְבַד, וַהֲרֵי הוּא לָאֶמְצַע.

טו. גְּדוֹל הָאַחִין[76] שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ וּמִתְכַּסֶּה מַלְבּוּשִׁין נָאִים, אִם יֵשׁ לָאַחִים הֲנָאָה מִמֶּנּוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין - הֲרֵי זֶה לוֹבֵשׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת[77].

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

א. שְׁנֵי אַחִים שֶׁחָלְקוּ, וּבָא לָהֶן אָח מִמְּדִינַת הַיָּם, וְכֵן שְׁלֹשָׁה אַחִין שֶׁחָלְקוּ, וּבָא בַּעַל חוֹב וְנָטַל חֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, אֲפִלּוּ נָטַל זֶה קַרְקַע וְזֶה כְּסָפִים - בְּטֵלָה מַחֲלֹקֶת, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַשְּׁאָר בְּשָׁוֶה.

ב. מִי שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁיִּתְּנוּ לִפְלוֹנִי דֶּקֶל אוֹ שָׂדֶה מִנְּכָסָיו, וְחָלְקוּ הָאַחִין וְלֹא נָתְנוּ לִפְלוֹנִי כְּלוּם - הֲרֵי הַמַּחֲלֹקֶת בְּטֵלָה. וְכֵיצַד עוֹשִׂין? נוֹתְנִין מַה שֶּׁצִּוָּה מוֹרִישָׁן, וְאַחַר כָּךְ חוֹזְרִין וְחוֹלְקִין כַּתְּחִלָּה.

ג. הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - שָׁמִין לָהֶן מַה שֶּׁעֲלֵיהֶן; אֲבָל מַה שֶּׁעַל בְּנֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן, שֶׁקָּנוּ לָהֶן מִתְּפִיסַת הַבַּיִת - אֵין שָׁמִין. וְכֵן מַה שֶּׁעַל נְשׁוֹתֵיהֶן, שֶׁכְּבָר זָכוּ בָּהֶן לְעַצְמָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִגְדֵי חֹל; אֲבָל בְּבִגְדֵי שַׁבָּת וּמוֹעֵד - שָׁמִין מַה שֶּׁעֲלֵיהֶן.

ד. מִי שֶׁהִנִּיחַ יְתוֹמִים, מִקְצָתָן גְּדוֹלִים וּמִקְצָתָן קְטַנִּים, וְרָצוּ לַחֲלֹק בִּנְכְסֵי אֲבִיהֶן כְּדֵי שֶׁיִּטְּלוּ הַגְּדוֹלִים חֶלְקָן - מַעֲמִידִין בֵּית דִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לַקְּטַנִּים, וּבוֹרֵר לָהֶן הַחֵלֶק הַיָּפֶה. וְאִם הִגְדִּילוּ - אֵינָן יְכוֹלִין לִמְחוֹת, שֶׁהֲרֵי עַל פִּי בֵּית דִּין חָלְקוּ לָהֶם. וְאִם טָעוּ בֵּית דִּין בַּשּׁוּמָא וּפִחֲתוּ שְׁתוּת - יְכוֹלִין לִמְחוֹת, וְחוֹלְקִין חֲלֻקָּה אַחֶרֶת אַחַר שֶׁהִגְדִּילוּ.

ה. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ יוֹרְשִׁין גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים - צָרִיךְ לְמַנּוֹת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁיִּהְיֶה מִתְעַסֵּק בְּחֵלֶק הַקָּטָן עַד שֶׁיַּגְדִּיל. וְאִם לֹא מִנָּה - חַיָּבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַד שֶׁיַּגְדִּילוּ; שֶׁבֵּית דִּין הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוֹמִים.

ו. צִוָּה הַמּוֹרִישׁ וְאָמַר: יִנָּתֵן חֵלֶק הַקָּטָן לַקָּטָן, וּמַה שֶּׁיִּרְצֶה יַעֲשֶׂה בָּהּ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם מִנָּה הַמּוֹרִישׁ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל הַקְּטַנִּים קָטָן אוֹ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמַנִּין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס לֹא אִשָּׁה וְלֹא עֶבֶד וְלֹא קָטָן וְלֹא עַם הָאָרֶץ, שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת חָשׁוּד עַל הָעֲבֵרוֹת. אֶלָּא בּוֹדְקִין עַל אָדָם נֶאֱמָן וְאִישׁ חַיִל, וְיוֹדֵעַ לְהַפֵּךְ בִּזְכוּת הַיְתוֹמִים וְטוֹעֵן טַעֲנָתָם, וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם כְּדֵי לִשְׁמֹר נְכָסִים וּלְהַרְוִיחַ בָּהֶן, וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ עַל הַקְּטַנִּים. בֵּין שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק בֵּין שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַקָּטָן. אֶלָּא שֶׁאִם הָיָה קָרוֹב - לֹא יֵרֵד לַקַּרְקָעוֹת.

ז. בֵּית דִּין שֶׁהֶעֱמִידוּ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְשָׁמְעוּ עָלָיו שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמוֹצִיא הוֹצָאוֹת יָתֵר מִדָּבָר שֶׁהָיָה אָמוּד בּוֹ - יֵשׁ לָהֶן לָחוּשׁ לוֹ שֶׁמָּא מִנְּכְסֵי יְתוֹמִים הוּא אוֹכֵל, וּמְסַלְּקִין אוֹתוֹ וּמַעֲמִידִין אַחֵר. אֲבָל אִם מִנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים - אֵין מְסַלְּקִין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא מְצִיאָה מָצָא. אֲבָל אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא מַפְסִיד נְכְסֵי יְתוֹמִים - מְסַלְּקִין אוֹתוֹ. וּכְבָר הִסְכִּימוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁמַּשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ, הוֹאִיל וּמַפְסִיד. וְהוּא הַדִּין לְאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים, וְהָיְתָה שְׁמוּעָתוֹ טוֹבָה, וְהָיָה יָשָׁר וְרוֹדֵף מִצְוֹת, וְחָזַר לִהְיוֹת זוֹלֵל וְסוֹבֵא וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַחֶשֶׁד, אוֹ שֶׁפָּרַץ בִּנְדָרִים וּבַאֲבַק גָּזֵל - בֵּית דִּין חַיָּבִים לְסַלֵּק אוֹתוֹ וּלְהַשְׁבִּיעוֹ, וּלְמַנּוֹת לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס כָּשֵׁר. וְכָל הַדְּבָרִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

57) דרכם של קטנים לאכול יותר מגדולים. 58) וכל אחד מוציא מחלקו כמה שהוא רוצה. 59) נשים, והוציאו לצרכי חופה וכדומה מנכסי הירושה לפני החלוקה. 60) מנכסי הירושה המשותפים. 61) בחיי האב. 62) שהרי זה מתנה מחיים. 63) משנה ובריתא שם קמד: 64) "מנהג פשוט ברוב המדינות, שבזמן שיישא אדם אשה משלחין לו ריעיו ומיודעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו ובאים אותם הריעים והמיודעים ששלחו לו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן - הכל כמנהג המדינה, ואלו המעות שמשלחין נקראין שושבינות" (לשון רבינו בפרק א מהלכות זכייה ומתנה הלכה א). ובהלכה ב שם מבואר, שהמקבל את השושבינות מחוייב להחזירה לשולח כשיישא אשה (ראה שם פרטי דין שושבינות). 65) ומובן, שהאב לקח לעצמו את המעות, משום שהוא הוציא משלו לצרכי סעודות הנישואין. 66) כשהשולח נשא אשה ויש להחזיר לו שושבינות. 67) כל האחים משתתפים בהוצאה זו, משום שעל האב מוטל היה להחזיר, וכל בניו מתחלקים בשווה בזכויותיו ובחובותיו. 68) ולקח הוא השושבינות לצרכי ההוצאות. 69) שחובת החזרה מוטלת עליו. זה הכלל: מי שקיבל השושבינות צריך להחזיר שושבינות לשולח כשישא אשה. 70) שם. 71) אחר מיתת האב. 72) שעל מנת כן שלח האב השושבינות בשמו. 73) כולם שותפים בשושבינות, וכל מה שיתקבל כתוצאה מהשושבינות שנשלחה - יחלקו בשווה. 74) אם נשאו מקצתם, איננו חייב להחזיר חלקם. [אפשר גם לפרש באופן אחר: אינו חייב להחזיר כל השושבינות אלא החלק המגיע על פי החשבון לאלה שנשאו]. 75) מקצת האחים והוא השתתף בשמחת נישואיהם. 76) מימרא של רבא שם קלט. 77) מכספי הירושה המשותפים. 1) מבאר דין אחים שחלקו ובא להם אח ממדינת הים, ודין המצווה תנו דקל לפלוני וחלקי הירושה ולא

הָאֵלּוּ כְּפִי מַה שֶּׁיֵּרָאֶה לַדַּיָּן, שֶׁכָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין הוּא אֲבִיהֶן שֶׁל יְתוֹמִים.

ח. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, אֲפִלּוּ הָיָה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה יוֹתֵר מִדַּי וּמַפְסִיד, וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה - אֵין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ, וְאֵין מַעֲמִידִין לוֹ אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. אֶלָּא אִם כֵּן צִוָּה אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ, שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיֶה כָּשֵׁר וּמַצְלִיחַ, אוֹ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ עַד זְמַן מְרֻבֶּה. וְהַשּׁוֹטֶה וְהַחֵרֵשׁ - הֲרֵי הֵן כִּקְטַנִּים, וּמַעֲמִידִין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

א. מָעוֹת שֶׁל יְתוֹמִים שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן - אֵינָן צְרִיכִין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין בָּהֶן? בּוֹדְקִין עַל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרָיוּת, וְיִהְיוּ עִדִּית, וְיִהְיֶה אִישׁ נֶאֱמָן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תּוֹרָה וּמֵעוֹלָם לֹא קִבֵּל עָלָיו נִדּוּי, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמָּעוֹת בְּבֵית דִּין קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד, וְנִמְצָאוּ הַיְתוֹמִים נֶהֱנִין מִשְּׁכַר הַמָּעוֹת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ קַרְקַע - יִנָּתֵן לָהֶן מַשְׁכּוֹן זָהָב שֶׁבּוּר שֶׁאֵין בּוֹ סִימָן, וְנוֹטְלִין בֵּית דִּין הַמַּשְׁכּוֹן, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמָּעוֹת קָרוֹב לְשָׁכָר וְרָחוֹק לְהֶפְסֵד. וְלָמָּה לֹא יִקְחוּ מַשְׁכּוֹן כֵּלִים שֶׁל זָהָב אוֹ חֲלִי שֶׁל זָהָב? שֶׁמָּא שֶׁל אֲחֵרִים הוּא, וְיִתְּנוּ סִימָן וְיִטְּלוּהוּ אַחַר מוֹתוֹ, אִם יֵדַע הַדַּיָּן שֶׁאֵין זֶה אָמוּד. וְכַמָּה יִפְסְקוּ בַּשָּׁכָר? כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִין, אוֹ שְׁלִישׁ הַשָּׁכָר אוֹ חֶצְיוֹ. אֲפִלּוּ רְבִיעַ הַשָּׁכָר לַיְתוֹמִים, אִם רָאוּ שֶׁזּוֹ תַּקָּנָה לָהֶם - עוֹשִׂין. לֹא מָצְאוּ אָדָם שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ הַמָּעוֹת רָחוֹק לְהֶפְסֵד וְקָרוֹב לְשָׁכָר - הֲרֵי אֵלּוּ מוֹצִיאִין מֵהֶן מְזוֹנוֹת מְעַט, עַד שֶׁיִּקְנוּ לָהֶן בַּמָּעוֹת קַרְקַע, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁיַּעֲמִידוּ לָהֶן.

ב. כָּל הַמַּטַּלְטְלִין שֶׁל יְתוֹמִים - שָׁמִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין. וְאִם הָיָה הַשּׁוּק קָרוֹב לַמְּדִינָה - מוֹלִיכִין אוֹתָן לַשּׁוּק וּמוֹכְרִין אוֹתָן. וְיִצְטָרְפוּ דְּמֵיהֶן עִם הַמָּעוֹת שֶׁל יְתוֹמִים.

ג. מִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ שֵׁכָר שֶׁל יְתוֹמִים, אִם יַנִּיחוֹ כָּאן עַד שֶׁיִּמְּכֵר - שֶׁמָּא יַחְמִיץ, וְאִם יוֹלִיכוֹ לַשּׁוּק - שֶׁמָּא יֶאֱרְעוּ אֹנֶס בַּדֶּרֶךְ, הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשֶׁלּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. כְּשֶׁמַּעֲמִידִין בֵּית דִּין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס, מוֹסְרִין לוֹ כָּל נְכְסֵי הַקָּטָן, הַקַּרְקַע וְהַמִּטַּלְטְלִין שֶׁלֹּא נִמְכְּרוּ. וְהוּא מוֹצִיא וּמַכְנִיס, וּבוֹנֶה וְסוֹתֵר וְשׁוֹבֵר, וְנוֹטֵעַ וְזוֹרֵעַ, וְעוֹשֶׂה כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאֶה שֶׁזֶּה טוֹב לַיְתוֹמִים. וּמַאֲכִילָן וּמַשְׁקֶן וְנוֹתֵן לָהֶן כָּל הַהוֹצָאָה כְּפִי הַמָּמוֹן וּכְפִי הָרָאוּי לָהֶן. וְלֹא יַרְוִיחַ לָהֶן יוֹתֵר מִדַּי, וְלֹא יְצַמְּצֵם עֲלֵיהֶם יָתֵר מִדַּי.

ה. כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ הַיְתוֹמִים - נוֹתֵן לָהֶם מָמוֹן מוֹרִישָׁן, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהֶן חֶשְׁבּוֹנוֹת מַה שֶּׁהִכְנִיס וְהוֹצִיא, אֶלָּא אוֹמֵר לָהֶן: זֶה הַנִּשְׁאָר. וְנִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא גְּזָלָן כְּלוּם.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְּנוּהוּ בֵּית דִּין; אֲבָל אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אֲבִי יְתוֹמִים וְכֵן שְׁאָר הַמּוֹרִישִׁין - אֵינוֹ נִשְׁבָּע עַל טַעֲנַת סָפֵק. יֵשׁ לָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס לִלְבֹּשׁ וּלְהִתְכַּסּוֹת מִנִּכְסֵי יְתוֹמִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְכֻבָּד וְיִהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לַיְתוֹמִים הֲנָאָה בְּנִכְסֵיהֶן בִּהְיוֹת דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין.

ו. יֵשׁ לָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס לִמְכֹּר בְּהֵמָה וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, שָׂדוֹת וּכְרָמִים, לְהַאֲכִיל לַיְתוֹמִים. אֲבָל אֵין מוֹכְרִין וּמַנִּיחִין הַמָּעוֹת, וְאֵין מוֹכְרִין שָׂדוֹת לִקַּח עֲבָדִים, וְלֹא עֲבָדִים לִקַּח שָׂדוֹת, שֶׁמָּא לֹא יַצְלִיחַ. אֲבָל מוֹכְרִין שָׂדֶה לִקַּח שְׁוָרִים לַעֲבוֹדַת שָׂדוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁהַשְּׁוָרִים הֵן עִקַּר כָּל נִכְסֵי שָׂדוֹת.

ז. אֵין הָאַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לִמְכֹּר בְּרָחוֹק וְלִגְאֹל בְּקָרוֹב, לִמְכֹּר בְּרָעָה וְלִגְאֹל בְּיָפָה, שֶׁמָּא לֹא יַצְלִיחַ זֶה שֶׁקָּנוּ. וְאֵין רַשָּׁאִין לָדוּן וְלָחוּב עַל מְנָת לִזְכּוֹת לַיְתוֹמִים, שֶׁמָּא לֹא יִזְכּוּ וְנִמְצָא הַחוֹב קַיָּם.

ח. אֵין הָאַפּוֹטְרוֹפִּין רַשָּׁאִין לְהוֹצִיא עֲבָדִים לַחֵרוּת, אֲפִלּוּ לִקַּח מִן הָעֶבֶד דָּמִים שֶׁיֵּצֵא לַחֵרוּת. אֲבָל מוֹכְרִין אוֹתָן לַאֲחֵרִים וְלוֹקְחִין מֵהֶן הַדָּמִים עַל מְנָת שֶׁיּוֹצִיאוּהוּ לַחֵרוּת, וְאוֹתָן הָאֲחֵרִים הֵן שֶׁמְּשַׁחְרְרִין אוֹתָם.

ט. הָאַפּוֹטְרוֹפִּין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין נִכְסֵי יְתוֹמִים כְּדֵי לְהַאֲכִילָן, שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הַיְתוֹמִים דָּבָר הָאָסוּר. אֲבָל לֹא יַעֲשְׂרוּ וְלֹא יִתְרְמוּ כְּדֵי לְהַנִּיחַ פֵּרוֹת מְתֻקָּנִין, אֶלָּא יִמְכְּרוּ אוֹתָן טֶבֶל, וְהָרוֹצֶה לְתַקֵּן - יְתַקֵּן.

י. הָאַפּוֹטְרוֹפִּין עוֹשִׂין לַקָּטַנִּים לוּלָב וְסֻכָּה וְצִיצִית וְשׁוֹפָר, סֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת וּמְגִלָּה. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קִצְבָּה, בֵּין שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה בֵּין שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - עוֹשִׂין לָהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן חַיָּבִין בְּמִצְוָה מִכָּל אֵלּוּ הַמִּצְוֹת אֶלָּא כְּדֵי לְחַנְּכָן. אֲבָל אֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן צְדָקָה, וַאֲפִלּוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוֹת אֵלּוּ אֵין לָהֶן קִצְבָּה.

יא. וּמִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁנִּתְחֵרֵשׁ - בֵּית דִּין פּוֹסְקִין עָלָיו צְדָקָה, אִם הָיָה רָאוּי.

יב. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָאַפּוֹטְרוֹפּוֹס צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, צָרִיךְ לְחַשֵּׁב בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ לְדַקְדֵּק וּלְהִזָּהֵר הַרְבֵּה מֵאֲבִיהֶן שֶׁל אֵלּוּ הַיְתוֹמִים, שֶׁהוּא רוֹכֵב עֲרָבוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת וגו׳, אֲבִי יְתוֹמִים וגו׳.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּיעָן

נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִשָּׁה עָשָׂר, בְּעֶזְרַת שַׁדַּי. הִלְכוֹתָיו חֲמִשָּׁה, וּפְרָקָיו חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים: הִלְכוֹת שְׁכִירוּת - שְׁלִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפִקָּדוֹן - שְׁמוֹנָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת מַלְוֶה וְלוֶה - עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן - שִׁשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת נְחָלוֹת - אַחַד עָשָׂר פְּרָקִים. פְּתַח פִּיךָ שְׁפָט צֶדֶק, וְדִין עָנִי וְאֶבְיוֹן

נתנו, שבטלה החלוקה, ודין אחים שחלקו מה שעליהם, ודין מינוי אפוטרופוס ליתומים קטנים. 1) מבאר דין מעות יתומים למי מוסרין אותם, ודין מי שיש בידו שכר של יתומים ומתיירא שמא יחמיץ, ודין אפוטרופוס מה יוכל למכור או לקנות לצרכי מצווה

יום חמישי כ"ז אדר א' ה'תשע"א

סֵפֶר אַרְבָּעָה עָשָׂר
וְהוּא סֵפֶר שׁוֹפְטִים

הִלְכוֹתָיו חָמֵשׁ. וְזֶהוּ סִדּוּרָן: א. הִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין וְהָעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם. ב. הִלְכוֹת עֵדוּת. ג. הִלְכוֹת מַמְרִים. ד. הִלְכוֹת אֵבֶל. ה. הִלְכוֹת מְלָכִים וּמִלְחֲמוֹתֵיהֶם.

הִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין וְהָעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים. ב) שֶׁלֹּא לְמַנּוֹת דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט. ג) לִנְטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים אִם נֶחְלְקוּ הַשּׁוֹפְטִים. ד) שֶׁלֹּא לַהֲרֹג אִם רַבּוּ הַמְחַיְּבִין בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שֶׁיִּהְיוּ יָתֵר שְׁנַיִם. ה) שֶׁלֹּא יְלַמֵּד חוֹבָה מִי שֶׁלִּמֵּד זְכוּת בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת. ו) לַהֲרֹג בִּסְקִילָה. ז) לְהָרֹג בְּשְׂרֵפָה. ח) לַהֲרֹג בְּסַיִף. ט) לַהֲרֹג בְּחֶנֶק. י) לִתְלוֹת. יא) לִקְבֹּר הַנֶּהֱרָג בְּיוֹם הֲרִיגָתוֹ. יב) שֶׁלֹּא תָּלִין נִבְלָתוֹ. יג) שֶׁלֹּא לְהַחֲיוֹת מְכַשֵּׁף. יד) לְהַלְקוֹת רָשָׁע. טו) שֶׁלֹּא יוֹסִיף בְּהַכָּאַת הַלּוֹקֶה. טז) שֶׁלֹּא לַעֲנֹשׁ אָנוּס. יז) שֶׁלֹּא לַהֲרֹג דָּם נָקִי בְּאֹמֶד הַדַּעַת. יח) שֶׁלֹּא לָחוּס עַל הוֹרֵג חֲבֵרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ. יט) שֶׁלֹּא לְרַחֵם אֶת הַדַּל בַּדִּין. כ) שֶׁלֹּא לְהַדֵּר גָּדוֹל בַּדִּין. כא) שֶׁלֹּא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בַּעֲלֵי עֲבֵרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא. כב) שֶׁלֹּא לְעַוֵּת מִשְׁפָּט. כג) שֶׁלֹּא לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט גֵּר וְיָתוֹם. כד) לִשְׁפֹּט בְּצֶדֶק. כה) שֶׁלֹּא לִירֹא בַּדִּין מֵאִישׁ זָרוֹעַ. כו) שֶׁלֹּא לִקַּח שֹׁחַד. כז) שֶׁלֹּא לְקַלֵּל הַדַּיָּנִים. כח) שֶׁלֹּא לִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא. כט) שֶׁלֹּא לְקַלֵּל הַנָּשִׂיא. ל) שֶׁלֹּא לְקַלֵּל אָדָם מִשְּׁאָר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל מְדִינָה[2] וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ[3] וָפֶלֶךְ. שֶׁנֶּאֱמַר: שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ[4]. שׁוֹפְטִים - אֵלּוּ הַדַּיָּנִים הַקְּבוּעִין בְּבֵית דִּין, וּבַעֲלֵי דִינִין בָּאִים לִפְנֵיהֶם. שׁוֹטְרִים - אֵלּוּ בַּעֲלֵי מַקֵּל[5] וּרְצוּעָה, וְהֵם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַדַּיָּנִין, הַמְסַבְּבִין בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת וְעַל הַחֲנֻיּוֹת, לְתַקֵּן הַשְּׁעָרִים[6] וְהַמִּדּוֹת[7] וּלְהַכּוֹת כָּל מְעַוֵּת[8]. וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי הַדַּיָּנִים[9]. וְכֹל שֶׁיִּרְאוּ בּוֹ עִוּוּת[10] דָּבָר - מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְדָנִין אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ[11].

ב. אֵין אָנוּ חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בָּתֵּי דִינִים בְּכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ וּבְכָל עִיר וָעִיר אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינָן חַיָּבִין לְהַעֲמִיד בֵּית דִּין בְּכָל פֶּלֶךְ וָפֶלֶךְ[12]. שֶׁנֶּאֱמַר: תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נוֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ[13].

ג. כַּמָּה בָּתֵּי דִינִין קְבוּעִין יִהְיוּ בְּיִשְׂרָאֵל? וְכַמָּה יִהְיֶה מִנְיָנָן[14]? קוֹבְעִין בַּתְּחִלָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בַּמִּקְדָּשׁ[15], וְהוּא הַנִּקְרָא סַנְהֶדְרֵי[16] גְּדוֹלָה. וּמִנְיָנָם שִׁבְעִים וְאֶחָד. שֶׁנֶּאֱמַר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ואם פוסקים צדקה מנכסי יתומים. 1) מתבארת בו מצוות מינוי שופטים ושוטרים בכל מדינה ופלך. הרכב חברי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה. באיזו עיר מעמידים סנהדרי קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של שלושה דיינים בלבד. 2) עיר. 3) עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). 4) סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נו, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. 5) "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושוטרים - אלו המכים ברצועה כעניין שנאמר (דברי הימים־ב יט, יא) "ושוטרים הלויים לפניכם". 6) המחירים, שלא ימכרו ביוקר. 7) שמודדים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגרדמין (=שוטרים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבים בית דין להעמיד שוטרים... מחזרים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכותו... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". 8) מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. 9) וכן אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קעו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש". 10) ובכתב יד תימן: ערוות דבר. 11) ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש". 12) אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". 13) ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבים להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט - תפשת, ודיינו שנושיב בתי דין בח"ל בערי המחוז, ולא בכל עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח. 14) מניין חבריהם שבכל בית דין. 15) בלשכת הגזית שבבית המקדש (סהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב, הלכה ו אמרו: מניין שהייתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר (שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. 16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים יהללוהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימיא ישבחון יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה רק ט, משנה י"א אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין.

מתוך מהדורת וגשל

אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וּמִשֶּׁה עַל גַּבֵּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ - חֲרֵי שִׁבְעִים וְאֶחָד[17]. הַגָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבְּכֻלָּן - מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ רֹאשׁ עֲלֵיהֶן[18], וְהוּא רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה. וְהוּא שֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ הַחֲכָמִים נָשִׂיא בְּכָל מָקוֹם[19], וְהוּא הָעוֹמֵד תַּחַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וּמוֹשִׁיבִין הַגָּדוֹל שֶׁבַּשִּׁבְעִים מִשְּׁנֶה[20] לָרֹאשׁ, וְיוֹשֵׁב מִימִינוֹ. וְהוּא הַנִּקְרָא אַב בֵּית דִּין[21]. וּשְׁאָר הַשִּׁבְעִים יוֹשְׁבִין לְפָנָיו כְּפִי שְׁנֵיהֶם וּכְפִי מַעֲלָתָם[22]. כָּל הַגָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ בְּחָכְמָה - יִהְיֶה קָרוֹב לַנָּשִׂיא מִשְּׁמֹאלוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ[23]. וְהֵם יוֹשְׁבִין בִּכְמוֹ חֲצִי גֹרֶן בְּעִגּוּל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַנָּשִׂיא עִם אַב בֵּית דִּין רוֹאִין כֻּלָּן[24]. וְעוֹד מַעֲמִידִין שְׁנֵי בָּתֵּי דִינִין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה[25]: אֶחָד עַל פֶּתַח הָעֲזָרָה[26], וְאֶחָד עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת[27]. וּמַעֲמִידִין בְּכָל עִיר וָעִיר מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים[28] אוֹ יוֹתֵר, סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה[29]. וְיוֹשֶׁבֶת בְּשַׁעַר הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַצִּיגוּ בַשַּׁעַר מִשְׁפָּט[30]. וְכַמָּה יִהְיֶה מִנְיָנָם? עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דַיָּנִים. וְהַגָּדוֹל בְּחָכְמָה שֶׁבְּכֻלָּן רֹאשׁ עֲלֵיהֶן. וְהַשְּׁאָר יוֹשְׁבִין בְּעִגּוּל כְּמוֹ חֲצִי גֹרֶן[31], כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָרֹאשׁ רוֹאֶה אֶת כֻּלָּן.

ד. עִיר שֶׁאֵין בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים - מַעֲמִידִין בָּהּ שְׁלֹשָׁה דַיָּנִים[32]. שֶׁאֵין בֵּית דִּין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּהֶן רֹב וּמִעוּט, אִם הָיְתָה בֵּינֵיהֶן מַחֲלֹקֶת בְּדִין מִן הַדִּינִין[33].

ה. כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ שְׁנֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים, אֶחָד רָאוּי לְלַמֵּד וּלְהוֹרוֹת בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְאֶחָד יוֹדֵעַ לִשְׁמֹעַ[34] וְיוֹדֵעַ לִשְׁאֹל וּלְהָשִׁיב[35] - אֵין מוֹשִׁיבִין בָּהּ סַנְהֶדְרִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אֲלָפִים מִיִּשְׂרָאֵל[36].

ו. סַנְהֶדְרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנַיִם אֵלּוּ, אֶחָד רָאוּי לִשְׁמֹעַ וְאֶחָד רָאוּי לְדַבֵּר - חֲרֵי זוֹ סַנְהֶדְרִין[37]. הָיוּ בָּהּ שְׁלֹשָׁה - חֲרֵי זוֹ בֵּינוֹנִית. הָיוּ בָּהּ אַרְבָּעָה יוֹדְעִים לְדַבֵּר - חֲרֵי זוֹ סַנְהֶדְרֵי חָכְמָה[38].

ז. כָּל סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה מוֹשִׁיבִין לִפְנֵיהֶן שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אִישׁ. שׁוּרָה רִאשׁוֹנָה קְרוֹבָה לַסַּנְהֶדְרִין, וְשׁוּרָה שְׁנִיָּה לְמַטָּה הֵימֶנָּה, וּשְׁלִישִׁית לְמַטָּה הֵימֶנָּה. וְכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה יוֹשְׁבִין בָּהּ לְפִי מַעֲלָתָן בְּחָכְמָה[39].

ח. אִם נֶחְלְקוּ הַסַּנְהֶדְרִין[40], וְהֵצִרְכוּ לִסְמֹךְ אֶחָד[41] לְהוֹסִיף עַל מִנְיָנָן - סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה גָּדוֹל שֶׁבָּהּ; וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבְּשׁוּרָה שְׁנִיָּה בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּדֵי לְמַלֹּאת חֶסְרוֹנָהּ, וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשְּׁלִישִׁית בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה שְׁנִיָּה[42]; וּבוֹרְרִין לָהֶן אֶחָד מִשְּׁאָר הַקָּהָל, וּמוֹשִׁיבִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

17) משנה בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. 18) כמו שאמרו (בבא בתרא קכ, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של משתה) הלך אחר זקנה". 19) הוריות ט, א: יג, ב וכן בקידושין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. 20) סגן. 21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. 22) בחכמה, אם היו שווים בשנים (כסף משנה). ובדפוס וינציאה שי"א וכן בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. 23) לא שכולם ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימינו, שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא. אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב־בית־דין, וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימינו ומשמאלו" (רדב"ז). 24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים זה את זה" ומפרש רש"י: שאם היו יושבים בשורה אין פני הראשונים (=הקיצוניים) רואים זה את זה, אולם מקור רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה). 25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה, הלכה ג. 26) חצר בית המקדש, ונזכרת במקרא יחזקאל מד, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. 27) ההר שעליו הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקדושתו קלה מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין פח, ב). 28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י. 29) שם. 30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שעריך (סמ"ג מצוות עשה צז). וב"ספרי" תצא אות רפט דרשו: "ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה של עיר". 31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג. 32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראוייה לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה וודאי שאין משאירים אותה בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף משנה). 33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו (סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה. וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית דין של שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה משובח". 34) להבין היטב דברי חבירו לאשורם. 35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבירו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמיתתם. 36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו יודעים לשאול ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר. 37) וכשרה בדוחק. 38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה, הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א. ובסנהדרין יז, ב אמרו: "בביתר היו שלושה וביבנה ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמעון התימני דן לפניהם בקרקע". 39) וכל אחד ואחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה סנהדרין לז, א. 40) ויהיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים, ואין הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א), וצריך להוסיף שניים שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י). 41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים. 42) שאומרים לו: מוטב שתהיה "זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (סנהדרין שם).

אוֹתוֹ בְּסוֹף שׁוּרָה שְׁלִישִׁית[43]. וְכֵן אִם צָרְכוּ לִסְמֹךְ שֵׁנִי אוֹ שְׁלִישִׁי[44] - עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה הֵם עוֹשִׂים[45].

ט. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַנְהֶדְרִין, יִהְיוּ שָׁם שֵׁנִי סוֹפְרֵי דַיָּנִים עוֹמְדִין לִפְנֵיהֶם, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמֹאל. אֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְחַיְּבִין[46], וְאֶחָד כּוֹתֵב דִּבְרֵי הַמְזַכִּים[47].

י. וְלָמָּה אֵין סַנְהֶדְרִין אֶלָּא בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים? כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵהֶן סַנְהֶדְרִין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְשָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה[48], וַעֲשָׂרָה בַּטְּלָנִין שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת[49], וּשְׁנֵי סוֹפְרִים, וּשְׁנֵי חַזָּנִים[50], וּשְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין[51], וּשְׁנֵי עֵדִים, וּשְׁנֵי זוֹמְמִין[52], וּשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין[53], וּשְׁנֵי גַּבָּאֵי צְדָקָה, וְעוֹד אֶחָד כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה לְחַלֵּק צְדָקָה[54], וְרוֹפֵא אֻמָּן[55], וְלַבְלָר[56], וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת. הֲרֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים[57].

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. אֵין מַעֲמִידִין בְּסַנְהֶדְרִין, בֵּין בִּגְדוֹלָה בֵּין בִּקְטַנָּה, אֶלָּא אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים, מֻפְלָגִין בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה, בַּעֲלֵי דֵעָה מְרֻבָּה, יוֹדְעִים קְצָת מִשְּׁאָר חָכְמוֹת, כְּגוֹן רְפוּאוֹת וְחֶשְׁבּוֹן וּתְקוּפוֹת וּמַזָּלוֹת וְאִצְטַגְנִינוּת וְדַרְכֵי הַמְעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים וְהַמְכַשְּׁפִים וְהַבְלֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יוֹדְעִים לָדוּן אוֹתָם. וְאֵין מַעֲמִידִין בְּסַנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹּהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְיֻחָסִים הָרְאוּיִים לְהִשִּׂיא לְכְהֻנָּה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ - בְּדוֹמִין לְךָ בְּחָכְמָה וּבְיִרְאָה וּבְיִחַס.

ב. וּמִצְוָה לִהְיוֹת בְּסַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה כֹּהֲנִים וּלְוִיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. וְאִם לֹא מָצְאוּ, אֲפִלּוּ הָיוּ כֻּלָּם יִשְׂרְאֵלִים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ג. אֵין מַעֲמִידִין בְּכָל הַסַּנְהֶדְרִין לֹא זָקֵן מֻפְלָג בַּשָּׁנִים וְלֹא סָרִיס, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַכְזְרִיּוּת. וְלֹא מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רַחֲמָן.

ד. וְאֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּסַנְהֶדְרִין, שֶׁאָסוּר לַחֲלֹק עָלָיו וְלַמְרוֹת אֶת דְּבָרוֹ. אֲבָל מוֹשִׁיבִין כֹּהֵן גָּדוֹל, אִם הָיָה רָאוּי בְּחָכְמָה.

ה. מַלְכֵי בֵּית דָּוִד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָם בְּסַנְהֶדְרִין - יוֹשְׁבִין וְדָנִים הֵם אֶת הָעָם. וְדָנִים אוֹתָם, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן דִּין. אֲבָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל - אֵין דָּנִין וְאֵין דָּנִין אוֹתָם; לְפִי שֶׁאֵין נִכְנָעִים לְדִבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁמָּא תָּבוֹא מֵהֶן תַּקָּלָה.

ו. כְּשֵׁם שֶׁבֵּית דִּין מְנַקִּין בְּצֶדֶק, כָּךְ צְרִיכִין לִהְיוֹת מְנַקִּין מִכָּל מוּמֵי הַגּוּף. וְצָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל וְלִבְדֹּק וּלְחַפֵּשׂ, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן בַּעֲלֵי שִׂיבָה, בַּעֲלֵי קוֹמָה, בַּעֲלֵי מַרְאֶה, נְבוֹנֵי לַחַשׁ, וְשֶׁיֵּדְעוּ בְּרֹב הַלְּשׁוֹנוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתַּרְגְּמָן.

ז. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בָּהֶן בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּכָל אֶחָד מֵהֶן שִׁבְעָה דְּבָרִים. וְאֵלּוּ הֵן: חָכְמָה, וַעֲנָוָה, וְיִרְאָה, וְשִׂנְאַת מָמוֹן, וְאַהֲבַת הָאֱמֶת, וְאַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶן, וּבַעֲלֵי שֵׁם טוֹב. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים מְפֹרָשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים - הֲרֵי בַּעֲלֵי חָכְמָה אָמוּר. וִידֵעִים לְשִׁבְטֵיכֶם - אֵלּוּ שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה מֵהֶם. וּבַמֶּה יִהְיוּ אֲהוּבִים לַבְּרִיּוֹת? בִּזְמַן שֶׁיִּהְיוּ בַּעֲלֵי עַיִן טוֹבָה, וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה, וְחֶבְרָתָן טוֹבָה, וְדִבּוּרָן וּמַשָּׂאָן בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת. וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: אַנְשֵׁי חַיִל - אֵלּוּ שֶׁהֵן גִּבּוֹרִים בְּמִצְוֹת, וּמְדַקְדְּקִים עַל עַצְמָם, וְכוֹבְשִׁין אֶת יִצְרָן, עַד שֶׁלֹּא יְהֵא לָהֶן שׁוּם גְּנַאי וְלֹא שֵׁם רַע, וִיהֵא פִּרְקָן נָאֶה. וּבִכְלַל אַנְשֵׁי חַיִל, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶן לֵב

43) שם. נמצאו שלוש שורות אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י שם). 44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. 45) שאינו יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה, שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב הלכה ח. 46) פלוני חייב ומטעם זה. 47) פלוני זיכה ומטעם זה (שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכים והמחייבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו של חבירו. וראה לקמן פרק י"ב הלכה ג. 48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. 49) בטלים מכל מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם יז, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח. 50) שמשים להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם). שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם). 51) שאם לא כן את מי הם דנים (רש"י שם). 52) שיתייראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח הלכה א-ב דיני הזמה והגדרתה. 53) עדים אחרים להזים את הזוממים הקודמים, שמא יתחייב בעל דין על פי עדים וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים בעיר שיתייראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י). זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים (רש"י לסנהדרין עח, א). 54) שהצדקה נגבית בשניים ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה). 55) שיודע חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במובן הטכני (כסף משנה). 56) כותב ספרים. 57) סנהדרין יז, ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז דם. וראה בהלכות דעות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא לחוד ואומן לחוד, וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם, כדברי ה"לחם משנה" שם. 1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם, כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, סמכותו של דיין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

אמיץ להציל עשוק מיד עושקו. כענין שנאמר: ויקם משה ויושען. ומה משה רבנו ענו, אף כל דין צריך להיות ענו. יראי אלהים - כמשמעו. שונאי בצע - אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון. שכל מי שהוא נבהל להון - חסר יבאנו. אנשי אמת - שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן. אוהבין את האמת, ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול.

ח. אמרו חכמים: שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל ובורקין. כל מי שימצאוהו חכם, וירא חטא, וענו, ושפוי, ופרקו נאה, ורוחב הברייות נוחה הימנו - עושין אותו דיין בעירו. ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי זה פסול, עד שתהיה אמו מישראל. היה אחד ממזר, אפילו שלשתן ממזרים - הרי אלו כשרין לדון. וכן אם היה כל אחד מהם סומא באחד מעיניו - כשר. מה שאין כן בסנהדרין. אבל הסומא בשתי עיניו - פסול לכל.

י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה - מתר לאחד לדון מן התורה; שנאמר: בצדק תשפט עמיתך. ומדברי סופרים, עד שיהיו שלשה; ושנים שדנו - אין דיניהן דין.

יא. אחד שהיה ממחה לרבים, או שנטל רשות מבית דין - הרי זה מתר לו לדון יחידי, אבל אינו חשוב בית דין. ואף על פי שהוא מתר, מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים; שהרי אמרו: אל תהי דן יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד.

יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו, אם יש בידו כח. הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב לטרח ולבוא לבית דין. אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר ובא לבית דין. לפיכך, אם קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו - אין סותרין את דינו.

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא, כל זמן שהן רבים - הרי זה משבח. ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים כלם שם בבית דין תלמידי חכמים ורואיין.

יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב. שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים, ולא בכלל בית דין.

פרק שלישי[1]

א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרי קטנה ובית דין של שלשה יושבין מאחר תפלת השחר עד סוף שש שעות ביום. אבל בית דין הגדול היו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות וימים טובים היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו יושבין כלן כאחד במקומן שבמקדש; אלא בעת שיהו צריכין להתקבץ - מתקבצין כלן, ובשאר העתות - כל מי שהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחוזר. והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין תמיד כל זמן שישבתן. הצרך אחד מהן לצאת - הרי זה מסתכל בחבריו הנשארים: אם ישארו שם עשרים ושלשה - יצא; ואם לאו - לא יצא עד שיבוא אחר.

ג. אין מתחילין את הדינין בלילה. מפי השמועה למדו, שהדינין כנגעים. שנאמר: כל ריב וכל נגע; מה ראית נגעים ביום בלבד, אף הדינין ביום בלבד.

ד. וכן אין מקבלין עדות ואין מקימין שטרות בלילה. ובדיני ממונות, אם התחילו ביום - מתר לגמר הדין בלילה.

ה. הנחלות - כדינין; שנאמר בהן: לחקת משפט. לפיכך אין מפילין נחלות בלילה.

ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצוה בפניהם - כותבים ואין עושין דין. ואם היו שלשה - רצו כותבין, רצו עושין דין. במה דברים אמורים? ביום; אבל בלילה - כותבין ואין עושין דין.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון - שכינה עמהם. לפיכך צריכין הדיינים לישב באימה וירא ועטיפה וכבד ראש. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחכמה.

ח. כל סנהדרין או מלך או ראש גולה שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחכמת התורה וראוי להיות דין, אף על פי שהוא כלו מחמדים ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא תכירו פנים במשפט. מפי השמועה למדו, שזה מדבר כנגד הממנה להושיב דינין. אמרו חכמים: שמא תאמר: איש פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרובי, אושיבנו דין; איש פלוני יודע בכל לשון, אושיבנו דין. נמצא מזכה את החיב ומחיב את הזכאי. לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכך נאמר: לא תכירו פנים במשפט. ועוד אמרו: כל המעמיד לישראל דין שאינו הגון - כאלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לך מצבה אשר שנא יי אלהיך. ובמקום תלמידי חכמים - כאלו נטע אשרה. שנאמר: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלהיך. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי כסף - אלוה הבא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דיין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

ט. כָּל דַּיָּן שֶׁנָּתַן מָמוֹן כְּדֵי שֶׁיִּתְמַנֶּה - אָסוּר לַעֲמֹד מִפָּנָיו. וְצִוּוּ חֲכָמִים לְהָקֵל אוֹתוֹ וּלְזַלְזֵל בּוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: שֶׁהַתֹּלֶת שֶׁמִּתְעַטֵּף בָּהּ, תְּהִי בְּעֵינֶיךָ כְּמַרְדַּעַת שֶׁל חֲמוֹר.

י. כָּךְ הָיָה דֶּרֶךְ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: בּוֹרְחִין מִלְּהִתְמַנּוֹת, וְדוֹחֲקִין עַצְמָן הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יֵשְׁבוּ בַּדִּין, עַד שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁאֵין שָׁם רָאוּי כְּמוֹתָם, וְשֶׁאִם יִמָּנְעוּ מִן הַדִּין - תִּתְקַלְקֵל הַשּׁוּרָה. אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ יוֹשְׁבִין בַּדִּין אֶלָּא עַד שֶׁמַּכְבִּידִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעָם וְהַזְּקֵנִים וּפוֹצְרִים בָּהֶן.

יום שישי כ"ח אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. אֶחָד בֵּית דִּין הַגָּדוֹל[2] וְאֶחָד סַנְהֶדְרִין קְטַנָּה[3] אוֹ בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד[4] מֵהֶן סָמוּךְ מִפִּי הַסָּמוּךְ[5]. וּמִשֶּׁה רַבֵּנוּ סָמַךְ יְהוֹשֻׁעַ בַּיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ. וְכֵן הַשִּׁבְעִים זְקֵנִים - מֹשֶׁה רַבֵּנוּ סְמָכָם[6], וְשָׁרְתָה עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה[7]. וְאוֹתָן הַזְּקֵנִים סָמְכוּ לַאֲחֵרִים, וַאֲחֵרִים לַאֲחֵרִים. וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְעַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ[8]. וְאֶחָד הַנִּסְמָךְ מִפִּי הַנָּשִׂיא[9] אוֹ מִפִּי אֶחָד מִן הַסְּמוּכִין, אֲפִלּוּ לֹא הָיָה אוֹתוֹ סָמוּךְ בְּסַנְהֶדְרִין לְעוֹלָם[10].

ב. וְכֵיצַד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שֶׁיִּסְמְכוּ יְדֵיהֶן[11] עַל רֹאשׁ הַזָּקֵן[12], אֶלָּא שֶׁקּוֹרִין לוֹ רַבִּי, וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲרֵי אַתָּה סָמוּךְ, וְיֵשׁ לְךָ רְשׁוּת לָדוּן אֲפִלּוּ דִּינֵי קְנָסוֹת[13].

ג. וְאֵין סוֹמְכִין סְמִיכָה שֶׁהִיא מִנּוּי הַזְּקֵנִים לְדַיָּנוּת[14] אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה[15]. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֶחָד מֵהֶן סָמוּךְ מִפִּי אֲחֵרִים[16], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[17].

ד. אֵין קָרוּי אֱלֹהִים[18] אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמַךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד[19]. וְהֵם הָאֲנָשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין לָדוּן[20], שֶׁבָּדְקוּ אוֹתָן בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמִנּוּ[21] אוֹתָם וְסָמְכוּ אוֹתָן.

ה. בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה כָּל מִי שֶׁנִּסְמַךְ סוֹמֵךְ לְתַלְמִידָיו[22]. וַחֲכָמִים חָלְקוּ כָּבוֹד לְהִלֵּל[23] הַזָּקֵן, וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם נִסְמָךְ אֶלָּא בִּרְשׁוּת[24] הַנָּשִׂיא. וְשֶׁלֹּא יְהֵא הַנָּשִׂיא סוֹמֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אַב בֵּית דִּין עִמּוֹ[25]. וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה אַב בֵּית דִּין סוֹמֵךְ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַנָּשִׂיא עִמּוֹ. אֲבָל שְׁאָר הַחֲבוּרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם לִסְמֹךְ בִּרְשׁוּת הַנָּשִׂיא. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנַיִם עִמּוֹ[26], שֶׁאֵין סְמִיכָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה[27].

ו. אֵין סוֹמְכִין זְקֵנִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵלּוּ הַסּוֹמְכִין נִסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[28]. אֲפִלּוּ הָיוּ הַסּוֹמְכִין בָּאָרֶץ, וְהַנִּסְמָךְ חוּצָה לָאָרֶץ - אֵין סוֹמְכִין[29]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ הַסּוֹמְכִין בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְהַנִּסְמָכִין בָּאָרֶץ. הָיוּ שְׁנֵיהֶם בָּאָרֶץ - סוֹמְכִין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עִם הַסּוֹמְכִים בְּמָקוֹם אֶחָד[30]; אֶלָּא שׁוֹלְחִין לוֹ[31] אוֹ כּוֹתְבִין לוֹ שֶׁהוּא סָמוּךְ, וְנוֹתְנִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דיין שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי. 2) של שבעים ואחד. 3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. 4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם ללשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. 5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. 6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). 7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח". 8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוקי ישראל". 9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. 10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין. 11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. 12) החכם, כמאמרם (קידושין לב:) "אין זקן אלא חכם".
13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובביאורנו שם. 14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו. כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא ידובר בה כאן.
15) סנהדרין יג, ב. 16) אבל השניים המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים, ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א), ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). 17) לעיל הלכה א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית דינו של משה רבינו. 18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבנות. "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס: "מניתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). 19) סנהדרין יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעינן וליכא" - שאין מומחים בבבל. 20) בזכות חכמתם ומידותיהם. 21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים ובקיאים. 22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. 23) בכתב יד הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב): "בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי". 24) בהסכמתו ומדעתו. 25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז). 26) אף על פי שאינם סמוכים. 27) כמבואר לעיל הלכה ג. וחידש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם משנה). 28) סנהדרין יד, א. 29) בכתב או על ידי שליח. 30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). 31) מודיעים לו על ידי שליח.

מתוך מהדורת וגשל

לוֹ רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת[32], הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם בָּאָרֶץ. וְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם[33] רְאוּיָה לְסִמִיכָה[34].

ז. יֵשׁ לַסּוֹמְכִין לִסְמוֹךְ אֲפִלּוּ מֵאָה בְּפַעַם אַחַת[35]. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ סָמַךְ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף בְּיוֹם אֶחָד[36].

ח. וְיֵשׁ לָהֶן לְמַנּוֹת כָּל מִי שֶׁיִּרְצוּ לִדְבָרִים יְחִידִים. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. כֵּיצַד? חָכָם מֻפְלָא[37] שֶׁרָאוּי לְהוֹרוֹת לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ - יֵשׁ לְבֵית דִּין לִסְמוֹךְ אוֹתוֹ וְלִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לָדוּן[38], וְלֹא לְהוֹרוֹת בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר[39], וְלֹא לָדוּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת. אוֹ יִתְּנוּ רְשׁוּת לָזֶה וְלָזֶה, אֲבָל לֹא לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת. אוֹ לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת, אֲבָל לֹא לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת בְּמוּמִין[40]. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּת לְהַתִּיר נְדָרִים בִּלְבַד[41], אוֹ לִרְאוֹת כְּתָמִים[42]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ט. וְכֵן יֵשׁ לַסּוֹמְכִין לִתֵּן רְשׁוּת עַד זְמַן, וְלוֹמַר לַנִּסְמָךְ: יֵשׁ לְךָ רְשׁוּת לָדוּן אוֹ לְהוֹרוֹת עַד שֶׁיָּבוֹא הַנָּשִׂיא לְכָאן, אוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֵין אַתָּה עִמָּנוּ בַּמְּדִינָה[43]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

י. חָכָם מֻפְלָא שֶׁהוּא סוּמָא בְּעֵינוֹ אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָאוּי לְדִינֵי[44] מָמוֹנוֹת - אֵין סוֹמְכִין אוֹתוֹ לְדִינֵי מָמוֹנוֹת[45], מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָל הַדְּבָרִים[46]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[47].

יא. הֲרֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא סוֹמֵךְ[48] אֶחָד - מוֹשִׁיב שְׁנַיִם בְּצִדּוֹ[49], וְסוֹמֵךְ שִׁבְעִים כְּאֶחָד, אוֹ זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה הוּא וְהַשִּׁבְעִים בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, וְיִסְמְכוּ בָּתֵּי דִינִין אֲחֵרִים. נִרְאִין לִי הַדְּבָרִים: שֶׁאִם הִסְכִּימוּ כָּל הַחֲכָמִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[50] לְמַנּוֹת דַּיָּנִים וְלִסְמוֹךְ אוֹתָם - הֲרֵי אֵלּוּ סְמוּכִים, וְיֵשׁ לָהֶן לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת[51], וְיֵשׁ לָהֶן[52] לִסְמוֹךְ לַאֲחֵרִים[53]. אִם כֵּן, לָמָּה הָיוּ הַחֲכָמִים מִצְטַעֲרִין עַל הַסְּמִיכָה[54] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּטְלוּ דִּינֵי קְנָסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל[55]? לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפֻזָּרִין[56], וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּסְכִּימוּ כֻּלָּן[57]. וְאִם הָיָה שָׁם סָמוּךְ מִפִּי סָמוּךְ - אֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת כֻּלָּן, אֶלָּא דָּן דִּינֵי קְנָסוֹת לַכֹּל[58], שֶׁהֲרֵי נִסְמַךְ מִפִּי בֵּית דִּין. וְהַדָּבָר צָרִיךְ הֶכְרֵעַ[59].

יב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָצְאוּ חוּצָה לָאָרֶץ -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

32) כמבואר לעיל הלכה ב. 33) אף על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו. 34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה־ו) - לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעוונותיו מחולים (ראה לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א־י"ב) הרי היא בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א, שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה, לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן, שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכוף את בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים. 35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת (קרית ספר למבי"ט). 36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה ב בקשר לפסוק (שמואל־ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלושים אלף", ורבינו גורס שם: שלושים, במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה). 37) מומחה ובקי. 38) בדיני ממונות. 39) שאם יטעה בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור המתחיל: אי גמיר. 40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. 41) שאין מתירם אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. 42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם דם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי". 43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל. 44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. 45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. 46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. 47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל. 48) ובכתב יד התימנים: סמוך. 49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. 50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. 51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. 52) לסמוכים , אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי ארץ ישראל. 53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישובו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המבי"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר שנים בשנת ה'רח"ץ הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמן". 54) שלא תיבטל. 55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? 56) ברחבי הארץ. 57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. 58) כשמושיב שניים בצידו וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ח. 59) החלטה ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דיינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו בירור סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב אותו חידוש כהחלטה וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהיר ידוע שאליהו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ז). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה לְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט וּלְכָל עִיר וָעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשֵּׁבֶט שֶׁהֵדַּח כֻּלּוֹ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל; אֲבָל דִּינֵי מָמוֹנוֹת [שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל] - בִּשְׁלֹשָׁה. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין זָקֵן מַמְרֵא, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת, וְלֹא מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֲזָרוֹת, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת וְלִמְדִינַת הֶחָלָל, אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ.

ב. אֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּפָחוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שֶׁהֵן סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה. בֵּין דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁל אָדָם, בֵּין דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁל בְּהֵמָה. לְפִיכָךְ, אֵין דָּנִין שׁוֹר הַנִּסְקָל וְלֹא הַבְּהֵמָה הַנִּרְבַּעַת אוֹ הָרוֹבֵעַ אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲפִלּוּ אֲרִי וְדֹב וּבַרְדְּלָס, שֶׁהֵן בְּנֵי תַּרְבּוּת וְיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים, שֶׁהֲמִיתוּ - מִיתָתָן בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֲבָל נָחָשׁ שֶׁהֲמִיתוּ - אֶחָד הוֹרֵג אוֹתוֹ.

ג. הַמּוֹצִיא שֵׁם רַע - אֵין דָּנִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּדִינוֹ צַד דִּינֵי נְפָשׁוֹת, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַדָּבָר אֱמֶת וְתִסָּקֵל הַבַּת. לֹא נֶאֱמְנוּ דִּבְרֵי הַבַּעַל, וּבָא הָאָב לְתוֹבְעוֹ בַּקָּנָס - דִּינוֹ בִּשְׁלֹשָׁה. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת אֶלָּא בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? אַף עַל פִּי שֶׁדִּבְרֵי קַבָּלָה הֵן,

1 חֲרֵי הֵם דָּנִים דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ[60] כְּדֶרֶךְ שֶׁדָּנִים
2 בָּאָרֶץ; שֶׁסַּנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ[61], וְהוּא
3 שֶׁיִּהְיוּ סְמוּכִים[62].

4 **יג.** רָאשֵׁי גָלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל[63] - בִּמְקוֹם מֶלֶךְ הֵן עוֹמְדִים[64]. וְיֵשׁ
5 לָהֶן לִרְדּוֹת[65] אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם, וְלָדוּן עֲלֵיהֶן בֵּין רָצוּ
6 בֵּין לֹא רָצוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה[66] - אֵלּוּ רָאשֵׁי
7 גָלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל.

8 **יד.** וְכָל דַּיָּן הָרָאוּי לָדוּן[67], שֶׁנָּתַן לוֹ רֹאשׁ גָּלוּת רְשׁוּת
9 לָדוּן[68] - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוּן בְּכָל הָעוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא
10 רָצוּ בַּעֲלֵי דִינִין, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ[69], אַף עַל פִּי
11 שֶׁאֵינוֹ דָן דִּינֵי קְנָסוֹת[70]. וְכָל דַּיָּן הָרָאוּי לָדוּן, שֶׁנָּתְנוּ לוֹ בֵּית
12 דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לָדוּן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוּן בְּכָל
13 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבָעֲיָרוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים[71] אַף עַל פִּי
14 שֶׁלֹּא רָצוּ בַּעֲלֵי דִינִין; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵין רְשׁוּתָן
15 מוֹעֶלֶת לוֹ לְכֹף אֶת בַּעֲלֵי דִינִין. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָדוּן
16 דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ - אֵינוֹ דָן אֶלָּא לְמִי שֶׁרוֹצֶה לָדוּן
17 אֶצְלוֹ; אֲבָל לָכֹף אֶת בַּעֲלֵי דִינִין וְלָדוּן לָהֶם - אֵין לוֹ רְשׁוּת,
18 עַד שֶׁיִּטֹּל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת[72].

19 **טו.** מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָדוּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ
20 הָגוּן[73], שֶׁעָבַר[74] רֹאשׁ גָּלוּת וְנָתַן לוֹ רְשׁוּת, אוֹ שֶׁטָּעוּ בֵּית
21 דִּין[75] וְנָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת - אֵין הָרְשׁוּת מוֹעֶלֶת לוֹ כְּלוּם עַד
22 שֶׁיְּהֵא רָאוּי. שֶׁהַמַּקְדִּישׁ בַּעַל מוּם[76] לַמִּזְבֵּחַ - אֵין הַקְּדֻשָּׁה
23 חָלָה עָלָיו[77].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אמרו: שאליהו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך שנסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס וינציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב). **60)** סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבבל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. **61)** משנה במכות ו, א. **62)** בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ. **63)** שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. **64)** ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. **65)** לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים־א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". **66)** סנהדרין ה, א. שבט - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל וחכמיה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא שבט. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד". **67)** שהוא חכם בתורה והגון במידות. **68)** בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. **69)** סנהדרין ה, א. **70)** שלדיני קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. **71)** הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). **72)** סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדינו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה בארץ־ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא יימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו. **73)** במידות טובות. **74)** בזדון, שחשוד הוא על כך. **75)** שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. **76)** בהמה בעלת מום. **77)** קדושת הגוף להיקרב על המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח־ט. **1)** הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ־לארץ לפי מנהג הישיבות.

חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה - עֵדָה שׁוֹפֶטֶת וְעֵדָה מַצֶּלֶת; עֵדָה שׁוֹפֶטֶת - וְהֵן הַמְחַיְּבִין, וְעֵדָה מַצֶּלֶת - וְהֵן הַמְזַכִּין; וְאֵין עֵדָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - חֲרֵי עֶשְׂרִים; וּמוֹסִיפִין שְׁלִשָׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּית דִּין שָׁקוּל, וְיִהְיֶה בּוֹ אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת.

ד. מַכּוֹת - בִּשְׁלִשָׁה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּמּוּת כְּשֶׁמַּלְקִין אוֹתוֹ.

ה. עֲרִיפַת הָעֶגְלָה - בַּחֲמִשָּׁה.

ו. עִבּוּר הַחֹדֶשׁ - בִּשְׁלִשָׁה.

ז. עִבּוּר הַשָּׁנָה - בְּשִׁבְעָה. וְכָל אֵלּוּ סְמוּכִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. דִּינֵי קְנָסוֹת, כְּגוֹן גְּזֵלוֹת וְחַבָּלוֹת, וְתַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, וְהָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין דָּנִין אוֹתָם אֶלָּא שְׁלִשָׁה מֻמְחִים, וְהֵם הַסְּמוּכִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל שְׁאָר דִּינֵי מָמוֹנוֹת, כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת - אֵינָן צְרִיכִין מֻמְחֶה, אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁלִשָׁה הֲדִיוֹטוֹת, וַאֲפִלּוּ אֶחָד מֻמְחֶה דָּן אוֹתָן. לְפִיכָךְ דָּנִין בְּהוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ אֱלֹהִים, שְׁלִיחוּת בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין; וְאֵין לָהֶן רְשׁוּת לָדוּן דִּינֵי קְנָסוֹת בִּשְׁלִיחוּתָן.

ט. אֵין דָּנִין בֵּית דִּין שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְּצוּיִין תָּמִיד וְיֵשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וּמַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ; אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין מְצוּיִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁחָבְלָה בַּחֲבֶרְתָּהּ; אוֹ דְּבָרִים הַמְּצוּיִין, אֲבָל אֵין בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס, כְּגוֹן תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל - אֵין דָּנִין אוֹתָן דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. וְכֵן כָּל הַקְּנָסוֹת שֶׁקְּנָסוּ חֲכָמִים בְּתוֹקֵעַ לַחֲבֵרוֹ וּבְסוֹטֵר אֶת חֲבֵרוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין גּוֹבִין אוֹתָן דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. וְכָל הַמְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק - אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ; חוּץ מֵחֲצִי נֶזֶק צְרוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָמוֹן וְאֵינוֹ קְנָס.

י. כָּל הַנִּשּׁוֹם כְּעֶבֶד - אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. לְפִיכָךְ, אָדָם שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק וְהַצַּעַר וְהַבּשֶׁת שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ; אֲבָל שֶׁבֶת וְרִפּוּי - גּוֹבִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן כִּיס. וְכֵן הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים, וְאָמְרוּ: שֶׁמַּעֲשִׂים בְּכָל יוֹם לִגְבּוֹת שֶׁבֶת וְרִפּוּי בְּבָבֶל.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם - אֵין גּוֹבִין נִזְקוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי. אֲבָל אָדָם שֶׁהִזִּיק בְּהֶמַת חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם בְּכָל מָקוֹם, כְּמִי שֶׁקָּרַע כְּסוּתוֹ אוֹ שִׁבֵּר כֵּלָיו אוֹ קִצֵּץ נְטִיעוֹתָיו. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשֵׁן וָרֶגֶל, הוֹאִיל וְהִיא מוּעֶדֶת לָהֶן מִתְּחִלָּתָהּ - חֲרֵי זֶה דָּבָר מָצוּי, וְגוֹבִין אוֹתוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. בֵּין שֶׁהִזִּיקָה בְּהֵמָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן שֶׁנִּתְחַכְּכָה בָּהּ, אוֹ אָכְלָה פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּהּ לְאָכְלָן, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, בֵּין שֶׁהִזִּיקָה אֲכָלִין וְכֵלִים שֶׁהִיא חַיֶּבֶת עֲלֵיהֶן נֶזֶק שָׁלֵם - הַכֹּל גּוֹבִין דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. אֲבָל אִם הָיְתָה תַּמָּה וְהוּעֲדָה וְהִזִּיקָה, כְּגוֹן שֶׁנְּשָׁכָה אוֹ נָגְפָה אוֹ רָבְצָה אוֹ בָּעֲטָה אוֹ נָגְחָה - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק הַזֶּה הַשָּׁלֵם דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ, שֶׁאֵין מוּעָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וַאֲפִלּוּ הוּעַד בָּאָרֶץ וְיָצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ וְהִזִּיק - אֵין גּוֹבִין נִזְקוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מָצוּי.

יב. מִפְּנֵי מָה אֵין מוּעָד בְּחוּצָה לָאָרֶץ? לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהָעִיד בּוֹ בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְאֵין שָׁם בֵּית דִּין אֶלָּא הַסְּמוּכִין בָּאָרֶץ. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ בֵּית דִּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ - כְּשֵׁם שֶׁהֵן דָּנִים דִּינֵי קְנָסוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כָּךְ מְעִידִים אֶת הַבְּהֵמָה בִּפְנֵיהֶם בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

יג. מִי שֶׁגָּנַב אוֹ גָזַל - גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַקֶּרֶן דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ, אֲבָל אֵין גּוֹבִין אֶת הַכֶּפֶל.

יד. וְלֹא כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ גּוֹבִין מִמֶּנּוּ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ. שֶׁהֲרֵי הַפִּגֵּם וְהַבּשֶׁת וְהַכֹּפֶר מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: פִּתִּיתִי בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְהֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי, וְאֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ.

טו. דִּינֵי גְּרָמוֹת - אֵינָן כִּקְנָסוֹת, וְגוֹבִין אוֹתָן וְדָנִין בָּהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

טז. וְכֵן דִּין הַמּוֹסֵר מָמוֹן חֲבֵרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה - גּוֹבִין אוֹתוֹ דַּיָּנֵי חוּצָה לָאָרֶץ.

יז. מִנְהַג הַיְשִׁיבוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוֹבִין שָׁם קְנָס, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיְּפַיֵּס לְבַעַל דִּינוֹ, אוֹ יַעֲלֶה עִמּוֹ לְדִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵיצַד? שֶׁיִּתֵּן לוֹ שִׁעוּר הָרָאוּי לוֹ - מַתִּירִין נִדּוּיוֹ, בֵּין שֶׁנִּתְפַּיֵּס בַּעַל דִּינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא נִתְפַּיֵּס. וְכֵן אִם תָּפַשׂ הַנִּזָּק שִׁעוּר מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לִטֹּל - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ.

יח. יָחִיד שֶׁהוּא מֻמְחֶה לְרַבִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת יְחִידִי - אֵין הַהוֹדָאָה בְּפָנָיו הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין, וַאֲפִלּוּ הָיָה סָמוּךְ. אֲבָל הַשְּׁלִשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן סְמוּכִין, וַהֲרֵי הֵן הֲדִיוֹטוֹת, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן אֱלֹהִים - הֲרֵי הַהוֹדָאָה בִּפְנֵיהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין. וְכֵן הַכּוֹפֵר בִּפְנֵיהֶם, וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים - הֵחֲזַק כַּפְּרָן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וְלִטְעוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הֵן לְעִנְיַן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן כְּבֵית דִּין הַסָּמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. כָּל דַּיָּן שֶׁדָּן דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְטָעָה: אִם טָעָה בִּדְבָרִים הַגְּלוּיִים וְהַיְדוּעִים, כְּגוֹן דִּינִין הַמְפֹרָשִׁין בַּמִּשְׁנָה אוֹ בַּגְּמָרָא - חוֹזֵר הַדִּין, וּמַחֲזִירִין הַדָּבָר כְּשֶׁהָיָה, וְדָנִין בּוֹ כַּהֲלָכָה. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר, כְּגוֹן שֶׁהָלַךְ זֶה שֶׁנָּטַל הַמָּמוֹן שֶׁלֹּא כַּדִּין לִמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁהָיָה אַלָּם, אוֹ שֶׁטִּמֵּא דָּבָר טָהוֹר, אוֹ שֶׁהוֹרָה בִּכְשֵׁרָה שֶׁהִיא טְרֵפָה וְהֶאֱכִילָהּ לַכְּלָבִים, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַם לְהַזִּיק, לֹא נִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק.

1) דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

ב. טָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת, כְּגוֹן דָּבָר שֶׁהוּא מַחֲלֹקֶת תַּנָּאִים אוֹ אֲמוֹרָאִים, וְלֹא נִפְסְקָה הֲלָכָה כְּאֶחָד מֵהֶן בְּפֵרוּשׁ, וְעָשָׂה כְּאֶחָד מֵהֶן, וְלֹא יָדַע שֶׁכְּבָר פָּשַׁט הַמַּעֲשֶׂה בְּכָל הָעוֹלָם כְּדִבְרֵי הָאַחֵר: אִם הָיָה זֶה הַדַּיָּן מֵמְחֶה וְנָטַל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נוֹטֵל רְשׁוּת אֲבָל קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וְהוּא מֵמְחֶה - חוֹזֵר הַדִּין, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר - פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. אֶחָד הַנּוֹטֵל רְשׁוּת מֵרֹאשׁ גָּלוּת אוֹ הַנּוֹטֵל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. הָיָה הַטּוֹעֶה מֵמְחֶה וְלֹא נָטַל רְשׁוּת וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֵמְחֶה אֲבָל קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין עֲלֵיהֶן לָדוּן לָהֶן כַּדִּין, וְטָעָה בְּשִׁקּוּל הַדַּעַת: אִם נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, וִישַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ; אִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד - יַחֲזוֹר הַדִּין, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהַחֲזִיר - יְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ.

ד. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֵמְחֶה וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינִין, אַף עַל פִּי שֶׁנָּטַל רְשׁוּת - הֲרֵי זֶה בִּכְלַל בַּעֲלֵי זְרוֹעַ, וְאֵינוֹ בִּכְלַל הַדַּיָּנִין. לְפִיכָךְ אֵין דִּינוֹ דִּין, בֵּין טָעָה בֵּין לֹא טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין, אִם רָצָה, חוֹזֵר וְדָן בִּפְנֵי בֵּית דִּין. וְאִם טָעָה, וְנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד - חַיָּב לְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִבַּעַל דִּין זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲזִיר, אוֹ שֶׁטִּמֵּא, אוֹ שֶׁהֶאֱכִיל דָּבָר הַמַּתָּר לַכְּלָבִים - יְשַׁלֵּם, כְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק; שֶׁזֶּה מִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק הוּא.

ה. דַּיָּן שֶׁטָּעָה וְחִיֵּב שְׁבוּעָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהּ, וְעָשָׂה זֶה פְּשָׁרָה עִם בַּעַל דִּינוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע, וְאַחַר כָּךְ יָדַע שֶׁאֵינוֹ בֶּן שְׁבוּעָה, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ עַל הַפְּשָׁרָה - אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו לִתֵּן לוֹ אוֹ לִמְחֹל לוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּפָּטֵר מִשְּׁבוּעָה שֶׁחִיְּבוֹ בָּהּ הַטּוֹעֶה, וְכָל קִנְיָן בְּטָעוּת - חוֹזֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעַצְּמוּ בְּדִין, אֶחָד אוֹמֵר: נָדוּן כָּאן, וְאֶחָד אוֹמֵר: נַעֲלֶה לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל, שֶׁמָּא יִטְעוּ אֵלּוּ הַדַּיָּנִין וְיוֹצִיאוּ מָמוֹן שֶׁלֹּא כַּדִּין - כּוֹפִין אוֹתוֹ וְדָן בְּעִירוֹ. וְאִם אָמַר: כִּתְבוּ וּתְנוּ לִי מֵאֵי זֶה טַעַם דַּנְתּוּנִי, שֶׁמָּא טְעִיתֶם - כּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין לוֹ, וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ. וְאִם הֵצָרֵךְ לִשְׁאֹל דָּבָר מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם - כּוֹתְבִים וְשׁוֹלְחִין וְשׁוֹאֲלִין, וְדָנִין לָהֶם בְּעִירָם כְּפִי מַה שֶּׁיָּבֹא בִּכְתַב בֵּית דִּין הַגָּדוֹל.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר הַדִּינִין שֶׁזֶּה טוֹעֵן וְזֶה טוֹעֵן, אוֹ כְּשֶׁאָמַר הַמַּלְוֶה: נָדוּן כָּאן, וְהַלְוֶה אוֹמֵר: נֵלֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל; אֲבָל אִם אָמַר הַמַּלְוֶה: נֵלֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל - כּוֹפִין אֶת הַלְוֶה וְעוֹלֶה עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: עֶבֶד לוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה. וְכֵן אִם טָעַן זֶה שֶׁהִזִּיקוֹ אוֹ גְּזָלוֹ, וְרָצָה הַטּוֹעֵן לַעֲלוֹת - כּוֹפִין בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ אֶת הַנִּטְעָן לַעֲלוֹת עִמּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים אוֹ רְאָיָה לַגְּנֵבָה אוֹ לַגְּזֵלָה אוֹ לַמַּלְוֶה; אֲבָל טַעֲנָה רֵיקָנִית - אֵין מְחַיְּבִין אֶת הַנִּטְעָן לָצֵאת כְּלָל, אֶלָּא נִשְׁבָּע בִּמְקוֹמוֹ וְנִפְטָר.

ט. וְכֵן הַדִּין בִּזְמַן הַזֶּה, שֶׁאֵין שָׁם בֵּית דִּין גָּדוֹל, אֲבָל יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חֲכָמִים גְּדוֹלִים מֻמְחִין לְרַבִּים, וּמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן תַּלְמִידִים שֶׁאֵינָן כְּמוֹתָן, אִם אָמַר הַמַּלְוֶה: נֵלֵךְ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁבְּאֶרֶץ פְּלוֹנִית לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַגָּדוֹל וְנָדוּן לְפָנָיו בְּדִין זֶה - שֶׁכּוֹפִין אֶת הַלְוֶה וְהוֹלֵךְ עִמּוֹ. וְכֵן הָיוּ מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם בִּסְפָרַד.

שבת קודש כ"ט אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינִין שֶׁאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוּן לִי, וְאָמַר בַּעַל דִּינוֹ[2]: פְּלוֹנִי יָדוּן לִי - הֲרֵי אֵלּוּ שְׁנֵי הַדַּיָּנִים, שֶׁבֵּרֵר זֶה אֶחָד וְזֶה אֶחָד, הֵם[3] בּוֹרְרִים לָהֶן דַּיָּן שְׁלִישִׁי[4], וּשְׁלָשְׁתָּן דָּנִין לִשְׁנֵיהֶן; שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יֵצֵא הַדִּין לַאֲמִתּוֹ[5]. אֲפִלּוּ הָיָה הָאֶחָד שֶׁבֵּרְרוּ בַּעֲלֵי הַדִּין[6] חָכָם גָּדוֹל וְסָמוּךְ[7], אֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אֶת בַּעַל דִּינוֹ שֶׁיָּדוּן אֵצֶל זֶה, אֶלָּא גַּם הוּא בּוֹרֵר מִי שֶׁיִּרְצֶה[8].

ב. מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו קָרוֹב אוֹ פָּסוּל[9], בֵּין לִהְיוֹתוֹ דַּיָּן בֵּין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר. 2) הצד שכנגד. 3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. 4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימהם (סנהדרין כג, א). 5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביררו מרדף זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדין, ונהגו כמה אנשים לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שייראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מרדף זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חבירו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמיתו. 6) בכתב יד תימן: שבירר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. 7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א.
8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דיין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבירר חבירו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם). 9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא.

לִהְיוֹתוֹ עֵד עָלָיו, אֲפִלּוּ קִבֵּל אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים בַּעֲבֵרָה[10]
כְּשֵׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים לְהָעִיד עָלָיו[11] אוֹ כִּשְׁלֹשָׁה בֵּית דִּין
מֵמְחִין לָדוּן לוֹ, בֵּין שֶׁקִּבֵּל עַל עַצְמוֹ לְאַבֵּד זְכֻיּוֹתָיו וְלִמְחֹל
מַה שֶּׁהָיָה טוֹעֵן[12] עַל פִּיהֶן, בֵּין שֶׁקִּבֵּל[13] שֶׁיִּתֵּן כָּל מַה
שֶּׁיִּטְעַן עָלָיו חֲבֵרוֹ בְּעֵדוּת זוֹ הַפָּסוּל אוֹ בְּדִינוֹ[14]: אִם קָנוּ
מִיָּדוֹ[15] עַל זֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ[16]; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ -
יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְּמֹר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין[17], וְהוֹצִיא הַמָּמוֹן
בְּדִין זֶה הַפָּסוּל[18] אוֹ בְּעֵדוּתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר[19].

ג. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לַחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין[20], וְאָמַר לוֹ[21]:
הִשָּׁבַע לִי בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ[22] וְהִפָּטֵר, אוֹ הִשָּׁבַע לִי בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ
וְאֶתֵּן לְךָ כָּל מַה שֶּׁתִּטְעַן[23]: אִם קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר
בּוֹ[24]; וְאִם לֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְּמֹר הַדִּין[25].
נִגְמַר הַדִּין וְנִשְׁבַּע כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר, וְחַיָּב
לְשַׁלֵּם.

ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הֶסֵּת[26] וַהֲפָכָה[27], אִם
קָנוּ מִיָּדוֹ אוֹ אִם נִשְׁבַּע זֶה שֶׁנֶּהֱפְכָה עָלָיו - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר
בּוֹ[28].

ה. וְהוּא הַדִּין בְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה חַיָּב שְׁבוּעָה, וְאָמַר אֶשָּׁבַע לְךָ
שְׁבוּעָה[29]: אִם קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וְאִם לֹא קָנוּ
מִיָּדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל בְּבֵית דִּין[30] - חוֹזֵר עַד שֶׁיִּגְּמֹר הַדִּין
וְיִשָּׁבַע[31].

ו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין, וְהֵבִיא עֵדִים אוֹ רְאָיָה[32] לִזְכוּתוֹ -
סוֹתֵר אֶת הַדִּין, וְחוֹזֵר הַדִּין[33]. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִגְמַר הַדִּין,
כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא רְאָיָה[34] - סוֹתֵר[35]. אָמְרוּ לוֹ הַדַּיָּנִים: כָּל
רְאָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, הָבֵא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם! אַף עַל פִּי
שֶׁהֵבִיא רְאָיָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - סוֹתֵר אֶת הַדִּין. מַה יַּעֲשֶׂה
אִם לֹא מָצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמָצָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים[36]?

ז. אֲבָל אִם סָתַם[37] אֶת טַעֲנוֹתָיו - אֵינוֹ סוֹתֵר. כֵּיצַד? אָמְרוּ
לוֹ: יֵשׁ לְךָ עֵדִים? אָמַר: אֵין לִי עֵדִים. יֵשׁ לְךָ רְאָיָה? אָמַר:
אֵין לִי רְאָיָה. וְדָנוּ אוֹתוֹ וְחִיְּבוּהוּ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁנִּתְחַיֵּב,
אָמַר: קְרֵבוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהַעִידוּנִי! אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאָיָה מִתּוֹךְ
אֲפֻנְדָּתוֹ[38] - אֵין זֶה כְּלוּם, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל עֵדָיו וְעַל
רְאָיָתוֹ[39].

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיְתָה הָרְאָיָה[40] אֶצְלוֹ[41]
וְהָעֵדִים עִמּוֹ בַּמְּדִינָה; אֲבָל אִם אָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי
רְאָיָה, וּלְאַחַר מִכָּן בָּאוּ לוֹ עֵדִים מִמְּדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁהָיְתָה
הַחֵמֶת[42] שֶׁל אָבִיו שֶׁיֵּשׁ שָׁם הַשְּׁטָרוֹת מֻפְקֶדֶת בְּיַד אֲחֵרִים,
וּבָא זֶה שֶׁהַפִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רְאָיָתוֹ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א־ג. 11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). 12) כלפי חבירו הנתבע. 13) הנתבע. 14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". 15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובביאורנו שם. 16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". 17) שאמר בית הדין: צא תן לו. 18) לדון. 19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג־ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'. 20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוקי ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח־ט). 21) התובע לנתבע. 22) שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. 23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטרו, שטוען הלווה קבלת כבר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. 24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. 25) השבועה היא־היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע. 26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בביאורנו להלכות אישות פרק י"ב. 27) על התובע, שיישבע וייטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). 28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה). 29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. 30) שהתחייב. 31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב). 32) הוכחה שבכתב. 33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). 34) שטר זכותו. 35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". 36) סנהדרין שם, וכרבן שמעון בן גמליאל. 37) סגר. 38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. 39) כי חוששים שמא שכרם להעיד שקר וזייף שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראוי להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראייה, אמר אין לי ראייה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראייה ודנו אותו וחייבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראייה" הראשונה עד תיבת "ראייה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו. 40) שטר זכותו. 41) ברשותו. 42) שק עור.

וְסוֹתֵר[43]. וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר: זֶה שֶׁאָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֶצְלִי. וְכָל זְמַן שֶׁיָּכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר: זֶה שֶׁאָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְצוּיִין אֶצְלִי, אוֹ מִפְּנֵי כַּךְ וְכַךְ אָמַרְתִּי אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה, וְהָיָה מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו - הֲרֵי זֶה לֹא סָתַם טַעֲנוֹתָיו, וְסוֹתֵר. לְפִיכָךְ, אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים כְּלָל, לֹא הֵנָּה וְלֹא בִּמְדִינַת הַיָּם, וְלֹא רְאָיָה כְּלָל, לֹא בְּיָדִי וְלֹא בְּיַד אֲחֵרִים - אֵינוֹ יָכוֹל לִסְתּוֹר[44].

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[45]? בְּגָדוֹל שֶׁנִּתְחַיֵּב[46], וְהֵבִיא רְאָיוֹת וְהֵבִיא עֵדִים אַחַר שֶׁסָּתַם טַעֲנוֹתָיו; אֲבָל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא קָטָן כְּשֶׁמֵּת מוֹרִישׁוֹ, וּבָאוּ עָלָיו טְעָנוֹת מֵחֲמַת מוֹרִישׁוֹ[47] אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: אֵין לִי עֵדִים וְאֵין לִי רְאָיָה, וְאַחַר שֶׁיָּצָא מִבֵּית דִּין חַיָּב אָמְרוּ לוֹ אֲחֵרִים: אָנוּ יוֹדְעִים לְאָבִיךָ עֵדוּת שֶׁתִּסְתּוֹר בָּהּ דִּין זֶה, אוֹ אָמַר לוֹ אֶחָד: מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד[48] רְאָיָה זוֹ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא מִיָּד וְסוֹתֵר, שֶׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ כָּל רְאָיוֹת מוֹרִישׁוֹ[49].

י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ[50], שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשָּׁבַע[51] - יִהְיֶה חֲבֵרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנָתוֹ וְיִטֹּל[52] כָּל מַה שֶּׁטָּעַן בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁאִם לֹא יָבוֹא בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְיִשָּׁבַע וְיִטֹּל - אֹבֵד אֶת זְכוּתוֹ[53] וְאֵין לוֹ כְּלוּם וְיִפָּטֵר חֲבֵרוֹ[54], וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים, וְאֹבֵד אֶת זְכוּתוֹ[55]. וְאִם הֵבִיא רְאָיָה שֶׁהָיָה אָנוּס בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם[56] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִקְּנָיָן זֶה, וְיִשָּׁבַע כְּשֶׁיִּתְבָּעֶנּוּ חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁהָיָה מִקֹּדֶם[57]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[58].

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. בֵּית דִּין שֶׁנֶּחְלְקוּ, מִקְצָתָם אוֹמְרִים זַכַּאי, וּמִקְצָתָם אוֹמְרִים חַיָּב - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וּבִשְׁאָר דִּינֵי אָסוּר וּמֻתָּר וְטָמֵא וְטָהוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲבָל בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת, אִם נֶחְלְקוּ בְּזֶה הַחוֹטֵא אִם יֵהָרֵג אוֹ לֹא יֵהָרֵג: אִם הָיוּ הָרֹב מְזַכִּים - זַכַּאי, וְאִם הָיוּ הָרֹב מְחַיְּבִין - אֵינוֹ נֶהֱרָג עַד שֶׁיִּהְיוּ הַמְחַיְּבִין יָתֵר עַל הַמְזַכִּים שְׁנַיִם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁעַל זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה וְאָמְרָה: לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת. כְּלוֹמַר: אִם הָרֹב נוֹטִים לְרָעָה לַהֲרֹג - לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁיִּטּוּ הַטָּיָה גְּדוֹלָה וְיוֹסִיפוּ הַמַּחַיְּבִין שְׁנַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת. הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה - עַל פִּי אֶחָד, לְרָעָה - עַל פִּי שְׁנַיִם. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים קַבָּלָה הֵם.

ב. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּחְלְקוּ: שְׁנַיִם אוֹמְרִים זַכַּאי, וְאֶחָד אוֹמֵר חַיָּב - הֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר זַכַּאי - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֶחָד אוֹמֵר זַכַּאי, וְאֶחָד אוֹמֵר חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמְרוּ שְׁנַיִם זַכַּאי אוֹ חַיָּב, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִים שְׁנַיִם. נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בַּדָּבָר. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם זַכַּאי, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים חַיָּב - הֲרֵי זֶה זַכַּאי. אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה חַיָּב, וּשְׁנַיִם זַכַּאי - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אָמְרוּ שְׁנַיִם מֵהֶם זַכַּאי, וּשְׁנַיִם מֵהֶם חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם. אֲבָל אִם אָמְרוּ אַרְבָּעָה זַכַּאי אוֹ חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה זַכַּאי, וְאֶחָד חַיָּב, וְאָמַר אֶחָד אֵינִי יוֹדֵעַ, בֵּין שֶׁהָיָה זֶה שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁאָמַר אַחֵר - הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב. הָיוּ מֻחֱצָה לְמֻחֱצָה וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - הֲרֵי אֵלּוּ מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אֲחֵרִים. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק הַדָּבָר - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאֶחָד, וְאָמְרוּ שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה חַיָּב, וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה זַכַּאי, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמּוֹ עַד שֶׁיַּחֲזוֹר לְדִבְרֵי הַצַּד הָאֶחָד, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְזַכִּים אוֹ מְחַיְּבִין. וְאִם לֹא חָזַר לֹא הוּא וְלֹא אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק, וּמַעֲמִידִין אֶת הַמָּמוֹן בְּחֶזְקַת בְּעָלָיו.

ג. כָּל מִי שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ - אֵינוֹ צָרִיךְ לָתֵת טַעַם לִדְבָרָיו וּלְהוֹדִיעַ מֵאֵי זֶה טַעַם בָּא לוֹ הַסָּפֵק, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּרְאֶה הַמְזַכֶּה מֵאֵי זֶה טַעַם מְזַכֶּה, וְהַמְחַיֵּב מֵאֵי זֶה טַעַם מְחַיֵּב.

43) סנהדרין לא, ב. 44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש ה'פני משה' שאמר: אין לי ראייה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור. 45) שאינו יכול לסתור. 46) מחמת עצמו. 47) נגד הנכסים שירש ממורישו. 48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראייה זו. 49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נזקק לדונו כלל, שהרי זה כאילו מקבל עדות שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה). 50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. 51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. 52) התובע. 53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. 54) הנתבע. 55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). 56) ולפיכך לא בא. 57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: הַמַּתְנֶה אם לא אעשה כך ביום פלוני יהיה כך ואירע לו אונס - "רבי יוחנן אמר אונס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. 58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד. 1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים אומרים זכאי או חייב והשלישי אומר: איני יודע. דיין האומר: איני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

מתוך מהדורת וגשל

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

א. סַנְהֶדְרִין שֶׁפָּתְחוּ כֻּלָּם בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה, וְאָמְרוּ כֻּלָּן חַיָּב - חֲרֵי זֶה פָּטוּר, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם מִקְצָת מְזַכִּין שֶׁיַּהַפְכוּ בִּזְכוּתוֹ, וְיִרְבּוּ הַמְחַיְּבִין, וְאַחַר כָּךְ יֵהָרֵג.

ב. סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת, שְׁנַיִם עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי, וְאַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב - חֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁנַיִם עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב, וְאַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי, אוֹ שֶׁאָמְרוּ אַחַד עָשָׂר זַכַּאי, וְאַחַד עָשָׂר חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֲפִלּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין, וְהָאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יוֹסִיפוּ שְׁנַיִם. זֶה שֶׁאָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ - חֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁחֲרֵי אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד חוֹבָה. וְנִמְצְאוּ אַחַר הַתּוֹסֶפֶת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּץ מִזֶּה הַמִּסְתַּפֵּק. אָמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר זַכַּאי, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חַיָּב - חֲרֵי זֶה זַכַּאי. אַחַד עָשָׂר אוֹמְרִים זַכַּאי, וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר אוֹמְרִים חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהָאֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - חֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁחֲרֵי הַמְחַיְּבִין רַבּוּ בִּשְׁנַיִם. אָמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר זַכַּאי, וּשְׁנַיִם עָשָׂר חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - מוֹסִיפִין שְׁנַיִם אֲחֵרִים. וְכֵן מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁיִּרְבּוּ הַמְזַכִּין אֶחָד וִיהֵא זַכַּאי, אוֹ יִרְבּוּ הַמְחַיְּבִין שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר וִיהֵא חַיָּב. הָיוּ אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַמְחַיְּבִין יוֹתֵר אֶחָד בִּלְבַד - מוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין עַד שֵׁבְעִים וְאֶחָד. הִגִּיעוּ לְשִׁבְעִים וְאֶחָד, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי, וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב - חֲרֵי זֶה זַכַּאי. שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב, וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי - דָּנִים אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּרְאֶה אֶחָד מֵהֶן דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ וּמְזַכִּין אוֹתוֹ אוֹ מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא רָאָה - גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּנִים אוֹמֵר: נִזְדַּקֵּן הַדִּין! וּפוֹטְרִין אוֹתוֹ. שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים חַיָּב, וּשְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה אוֹמְרִים זַכַּאי, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. אַרְבָּעָה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים זַכַּאי, וְשִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אוֹמְרִים חַיָּב, וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - חַיָּב, שֶׁחֲרֵי רַבּוּ הַמְחַיְּבִין שְׁנַיִם.

ג. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבָּא לָהֶם מַחֲלֹקֶת, בֵּין בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת בֵּין בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת בֵּין בְּדִינֵי תּוֹרָה - אֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, אֶלָּא דָּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, וְהוֹלְכִין אַחַר הָרֹב שֶׁלָּהֶן. וְאִם בְּדִין אֶחָד מִן הַנֶּחֱרָגִין נֶחְלְקוּ - דָּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּפְטְרוּהוּ אוֹ יְחַיְּבוּהוּ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ג־כ"ט אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון כ"ג אדר א' ה'תשע"א

הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. הַמַּפְקִיד כֵּלִים אֵצֶל עַם הָאָרֶץ אוֹ שֶׁנְּתָנָן כְּלִי לְאֻמָּן עַם הָאָרֶץ - חֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים טְמֵא מֵת וּטְמֵאִין מִדְּרָס. וְאִם מַכִּירוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּתְרוּמָה - טְהוֹרִים מִטְּמֵא מֵת אֲבָל טְמֵאִים מִדְּרָס, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ נִדָּה יוֹשֶׁבֶת עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, שֶׁחֲרֵי אֵין נִזְהָרִין מִן הַטֻּמְאוֹת בְּבָתֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ.

ב. הַמַּנִּיחַ כֵּלָיו בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ וְאָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי אֶת אֵלּוּ - חֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת. הִנִּיחָן עַל כְּתֵפוֹ - טְמֵאִין מִדְּרָס וּטְמֵא מֵת. שָׁכַח כֵּלָיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - חֲרֵי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינוֹ רְשׁוּת עַם הָאָרֶץ גְּמוּרָה. הִנִּיחַ כֵּלָיו בַּמֶּרְחָץ וּבָא וּמְצָאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן - טְהוֹרִין. וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כֵּן. הִנִּיחַ גִּתּוֹ וּבוֹרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס לָעִיר וּבָא וּמְצָאָ עַם הָאָרֶץ בְּצִדּוֹ - טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת שֶׁיִּכָּנֵס.

ג. הַמּוֹסֵר מַפְתֵּחַ בֵּיתוֹ לְעַם הָאָרֶץ - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַמַּפְתֵּחַ.

ד. הַמַּנִּיחַ כֵּלָיו בְּחַלּוֹנוֹת שֶׁל מֶרְחָץ וְנָעַל עֲלֵיהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנָן הַמַּפְתֵּחַ לְעַם הָאָרֶץ - כֵּלָיו טְהוֹרִין. וְכֵן אִם חָתַם עַל הַחַלּוֹן אוֹ עָשָׂה לוֹ סִימָן, אֲפִלּוּ מָצָא הַחוֹתָם מְקֻלְקָל - חֲרֵי כָּל אֵלּוּ טְהוֹרִין.

ה. הַמַּנִּיחַ עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְיָשַׁב הוּא מֵרָחוֹק: בִּזְמַן שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת הַיּוֹצְאִין - חֲרֵי כֹּל שֶׁבַּבַּיִת מִן הָאֲכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס שֶׁאֵינוֹ מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל טְמֵאִין, אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל טְהוֹרִין; וְאִם אֵינוֹ רוֹאֶה לֹא אֶת הַנִּכְנָסִין וְלֹא אֶת הַיּוֹצְאִין - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא. אֲפִלּוּ הָיָה כָּפוּת אוֹ כְּרוּת יָדַיִם וְרַגְלַיִם - הַכֹּל טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ.

ו. חָבֵר שֶׁהָיָה יָשֵׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, וְהָיוּ כֵּלִים מְקֻפָּלִים וּמֻנָּחִין תַּחַת רֹאשׁוֹ, וְסַנְדָּלוֹ וְחָבִיתוֹ לְפָנָיו - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שְׁמִירַת בַּעֲלֵיהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עַם הָאָרֶץ, שֶׁחֲרֵי הוּא אוֹמֵר: עַתָּה יֵעוֹר וַיַּבִּיט בִּי.

ז. עַם הָאָרֶץ שֶׁשָּׁאַל מֵחָבֵר מִטָּה שֶׁיִּישַׁן עָלֶיהָ וְיָשֵׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְעַד מָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וְלִגַּע.

ח. חָבֵר שֶׁאָמַר לְעַם הָאָרֶץ: שְׁמֹר לִי פָּרָה זוֹ שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לַבַּיִת אוֹ שֶׁלֹּא תְּשַׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים - חֲרֵי הַבַּיִת וְהַכֵּלִים

1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

טְהוֹרִים, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ אֶלָּא שְׁמִירַת הַפָּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בַּיִת זֶה שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס בּוֹ הַפָּרָה, וְכֵלִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא תְּשַׁבְּרֵם - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין.

ט. הַמַּנִּיחַ עַם הָאָרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיָצָא: הִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ עֵר, יָשֵׁן וּמְצָאוֹ יָשֵׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עֵר וּמְצָאוֹ יָשֵׁן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר; הִנִּיחוֹ יָשֵׁן וּמְצָאוֹ עֵר - כָּל מָקוֹם הַקָּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בּוֹ טָמֵא. וְכֵן הַמַּנִּיחַ אֲמָנִין בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא עָלוּ עַל גַּבֵּי כִּסֵּא אוֹ עַל סֻלָּם וְנָגְעוּ בַכְּלִי אוֹ בָאֲכָלִין הַתְּלוּיִין לְמַעְלָה בַּכֹּתֶל.

י. אִשָּׁה חָבֵר שֶׁהִנִּיחָה אִשָּׁת עַם הָאָרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אֲפִלּוּ פָּסְקָה הָרֵחַיִם וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׁתַּיִם - אֵין טָמֵא אֶלָּא מָקוֹם שֶׁיְּכוֹלִין לִפְשֹׁט אֶת יָדָן וְלִגַּע, וְאֵין אוֹמְרִין: שֶׁמָּא הָאַחַת טוֹחֶנֶת וְהַשְּׁנִיָּה בָּלְשָׁה כֹּל שֶׁבַּבַּיִת וְשֶׁמָּא נִתְּלָת וְעָלְתָה בַּמְּקוֹמוֹת הַגְּבוֹהוֹת.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פַּת לְעָנִי, יָצָאת וּמְצָאתוּ עוֹמֵד בְּצַד כְּכָרוֹת, אֲפִלּוּ תְּרוּמָה - הֲרֵי הֵן טְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין חֶזְקָתוֹ לִגַּע שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁיָּצְאָה וּמְצָאָה אִשָּׁת עַם הָאָרֶץ חוֹתָה גֶּחָלִים מִתַּחַת הַקִּדְרָה - הֲרֵי הַקִּדְרָה טְהוֹרָה.

יב. גַּבָּאֵי מַלְכוּת שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמַשְׁכֵּן - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָמֵא. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נֶאֱמָנִים לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדָם; אֲבָל אִם אָמְרוּ הֵן מֵעַצְמָן: נִכְנַסְנוּ אֲבָל לֹא נָגַעְנוּ - נֶאֱמָנִין, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר.

יג. הַגַּנָּבִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם רַגְלֵי הַגַּנָּבִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְפַחֲדִין מִלְּבָלֹשׁ אֶלָּא (דָּבָר) שֶׁנּוֹטְלִין בִּמְזֻמָּן. וּמָה הֵן מְטַמְּאִין בִּמְקוֹם הֲלִיכָתָן? הָאֲכָלִין וְהַמַּשְׁקִין וּכְלֵי חֶרֶס הַפְּתוּחִים; אֲבָל הַמִּשְׁכָּבוֹת וְהַמֶּרְכָּבוֹת וּכְלֵי חֶרֶס הַמְּכֻסִּין צָמִיד פָּתִיל - טְהוֹרִין. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אִשָּׁה - הַכֹּל טָמֵא.

יד. הַגַּבָּאִים וְהַגַّנָּבִים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהֶחֱזִירוּ מֵעַצְמָן, לֹא מִחֲמַת יִרְאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נָגַעְנוּ בְּכָל מַה שֶׁהָיָה בַּבַּיִת כְּשֶׁנִּכְנְסוּ - הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וַאֲפִלּוּ עַל מְקוֹם רַגְלֵיהֶן.

טו. הַמַּנִּיחַ אֶת בֵּיתוֹ פָּתוּחַ וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ אוֹ שֶׁמְּצָאוֹ נָעוּל, אֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ נָעוּל וּמְצָאוֹ פָּתוּחַ, וְלֹא נִגְנַב מִמֶּנּוּ כְּלוּם - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הַגַּנָּבִים פִּתְּחוּהוּ וְנִמְלְכוּ וְהָלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.

טז. קֶרֶדֹּם שֶׁאָבַד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ וּבָא וּמְצָאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת - הַבַּיִת טָמֵא; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אָדָם טָמֵא נִכְנַס לְשָׁם וּנְטָלוֹ.

יז. הַדָּר עִם עַם הָאָרֶץ בְּחָצֵר וְשָׁכַח כֵּלִים בֶּחָצֵר, אֲפִלּוּ חָבִיּוֹת מְקֻפּוֹת צָמִיד פָּתִיל אוֹ תַּנּוּר מְקֻף צָמִיד פָּתִיל - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לַתַּנּוּר מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ.

יח. חָבֵר שֶׁהָיְתָה לוֹ מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְחִיצָה אוֹ סֵכָּה שֶׁל עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי פִּתְחוֹ שֶׁל חָבֵר - כֵּלִים שֶׁבַּסֵּכָּה אוֹ כֵּלִים שֶׁבַּמְּחִיצָה טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאָרֶץ בְּסֵכָּה זוֹ אוֹ בְּמְחִיצָה זוֹ רְשׁוּת.

יט. חָבֵר שֶׁהָיָה גָּגוֹ לְמַעְלָה מִגַּגּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כֵּלִים וּמַנִּיחַ טְהָרוֹת וְהֵן בְּחֶזְקָתָן, אַף עַל פִּי שֶׁעַם הָאָרֶץ יָכוֹל לִפְשֹׁט יָדוֹ וְלִגַּע. וְכֵן בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טֻמְאָה וְלֹא מִשּׁוּם יַיִן נֶסֶךְ. הָיוּ הַגַּגּוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה גַּגּוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשָׁטַח הֶחָבֵר כֵּלִים אוֹ הִנִּיחַ טְהָרוֹת בְּגַגּוֹ - הֲרֵי כָּל מָקוֹם שֶׁיָּכוֹל עַם הָאָרֶץ לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגַּע בְּחֶזְקַת טֻמְאָה.

כ. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חָבֵר וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עַם הָאָרֶץ - חָבֵר מַנִּיחַ שָׁם כֵּלִים וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פֵּרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיַּד עַם הָאָרֶץ מַגַּעַת לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפַּשׁ עָלָיו כְּגַנָּב.

כא. חָצֵר הַחֲלוּקָה בְּמִסִּיפָס, וְחָבֵר בְּצַד זֶה וְעַם הָאָרֶץ בְּצַד זֶה - טָהֳרוֹתָיו טְהוֹרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיַּד עַם הָאָרֶץ מַגַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בִּרְשׁוּת הֶחָבֵר.

כב. חָבֵר שֶׁנָּפַל דָּלְיוֹ לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ וְהָלַךְ לְהָבִיא בַּמֶּה יַעֲלֶנּוּ - הֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵנַּח בִּרְשׁוּת עַם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

כג. אִשָּׁת עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חָבֵר לְהוֹצִיא בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חָבֵר - כֹּל שֶׁבַּבַּיִת טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת. קַדֵּר חָבֵר שֶׁהִכְנִיס קְדֵרוֹתָיו לְמִכּוֹר וְיָרַד לִשְׁתּוֹת - הֲרֵי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחָן סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים נוֹגְעִים בַּחִיצוֹנוֹת בִּשְׁעַת הֲלִיכָה; אֲבָל הָיוּ רְחוֹקוֹת מִרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם הָיוּ כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכֵּלָיו מוֹכִיחִין שֶׁהֵנִּחוּ לִמְכּוֹר וְיַד הַכֹּל מְמַשְׁמְשׁוֹת בָּהֶן; אֵין כְּלֵי אֻמָּנוּתוֹ בְּיָדוֹ - הַכֹּל טְהוֹרוֹת, חֶזְקָתָן שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶן אָדָם. חָבֵר שֶׁהִנִּיחַ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים מְמַשְׁמְשִׁין בָּהֶן.

יום שני כ"ד אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

א. כֹּהֵן שֶׁטִּהֵר כֵּלָיו לְגַת זוֹ וְהִנִּיחָן לַגַּת הַבָּאָה - הֲרֵי אֵלּוּ בְּחֶזְקָתָן; שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכֵלִים שֶׁל כֹּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהָרוֹת. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיֹּאמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר עַם הָאָרֶץ שֶׁיִּכָּנֵס לַגַּת שֶׁלֹּא יִגַּע בַּכֵּלִים.

ב. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת יֵינוֹ בְּטָהֳרָה בְּאֻמָּנִין עַמֵּי הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה מַטְבִּיל אֶת הַבּוֹצְרִים. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה שֶׁמֶן - מַטְבִּיל אֶת הַבַּדָּדִין. וְצָרִיךְ לַעֲמֹד עַל הָאֻמָּנִים עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהֲרֵי אֵינָן יוֹדְעִים הִלְכוֹת טְבִילָה וַחֲצִיצָה. יָצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד וְנִפְנוּ אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר וְחָזְרוּ - הֲרֵי אֵלּוּ בְּטָהֳרָתָן. עַד כַּמָּה יַרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּתְרוּ מֵעֵינָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מֵעֵינָיו - חָזְרוּ לְטֻמְאָתָם, עַד שֶׁיִּטְבּוֹל פַּעַם אַחֶרֶת וְיַעֲרִיב שִׁמְשָׁן.

ג. הַבַּדָּדִין וְהַבּוֹצְרִים שֶׁנִּמְצֵאת טֻמְאָה לִפְנֵיהֶן - נֶאֱמָנִין לוֹמַר לֹא נָגַעְנוּ. וְכֵן בַּתִּינוֹקוֹת שֶׁלָּהֶם.

ד. הַמְטַהֵר אֶת הַבַּדָּדִין וְהִכְנִיסָן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל עֲלֵיהֶן, אִם הָיוּ שָׁם כֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמִדְרָס - הֲרֵי בֵּית הַבַּד כֻּלּוֹ טָמֵא, שֶׁמָּא נָגְעוּ בְּאוֹתָן הַכֵּלִים. וַאֲפִלּוּ רָאָה אוֹתָם מִקֹּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַכֵּלִים מִפְּנֵי טֻמְאָתָן - הֲרֵי בֵּית הַבַּד טָמֵא, שֶׁמָּא הֵסִיטוּ וְהֵן מְדַמִּין שֶׁאֵין הַמֵּסִיט טָמֵא, שֶׁאֵין עַמֵּי הָאָרֶץ בְּקִיאִין בְּטֻמְאַת הֶסֵּט.

ה. הָיוּ חַמָּרָיו וּפוֹעֲלָיו טוֹעֲנִין טְהָרוֹת וְעוֹבְרִין לְפָנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהִפְלִיגוּ יָתֵר מִמִּיל - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא שׁוֹמְרָן, וְהֵן מְפַחֲדִין לִגַּע וְאוֹמְרִים: עַכְשָׁו יָבוֹא, שֶׁהֲרֵי הוּא אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צְאוּ וַאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֵיכֶם - כֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּסּוּ מֵעֵינָיו הֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת.

ו. חָבֵר שֶׁהָיָה לָבוּשׁ בְּחָלוּק וְעָטוּף בְּטַלִּית וּמְהַלֵּךְ, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הֶחָלוּק וְהָיִיתִי נִזְהָר בּוֹ, וְהִסַּחְתִּי דַעְתִּי מִן הַטַּלִּית - הֲרֵי הֶחָלוּק בְּטָהֳרָתוֹ וְהַטַּלִּית טְמֵאָה, שֶׁמָּא נָגַע בָּהּ עַם הָאָרֶץ. הָיָה סַל עַל כְּתֵפוֹ וּמַגְרֵפָה בְּתוֹךְ הַסַּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹר אֶת הַסַּל, וְלִשְׁמֹר אֶת הַמַּגְרֵפָה מִדָּבָר הַמְטַמְּאָהּ אֲבָל לֹא מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ - הַסַּל טָהוֹר, וְהַמַּגְרֵפָה טְמֵאָה, וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבַּסַּל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמַּגְרֵפָה שֶׁפּוֹסֶלֶת הָאֳכָלִין שֶׁבַּסַּל. הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הֶחָבִית בְּטָהֳרָה בְּחֶזְקַת שֶׁהִיא חֵלִין וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת תְּרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, שֶׁמָּא נָגַע בָּהּ טְבוּל יוֹם, שֶׁהוּא פּוֹסֵל בִּתְרוּמָה וְטָהוֹר בְּחֵלִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְאֵינוֹ דוֹמֶה מְשַׁמֵּר תְּרוּמָה לְמְשַׁמֵּר חֵלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לִשְׁמֹרָהּ אֲפִלּוּ מִדָּבָר הַפּוֹסְלָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. נִתְחַלְּפוּ לוֹ כֵּלִים שֶׁל שַׁבָּת בְּכֵלִים שֶׁל חֹל וּלְבֵשָׁן - נִטְמְאוּ, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר כֵּלִים שֶׁל חֹל כְּכֵלִים שֶׁל שַׁבָּת. מַעֲשֶׂה בִּשְׁתֵּי נָשִׁים חֲבֵרוֹת שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לָהֶן כְּלֵיהֶן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְטִמְּאוּ הַכֹּל. אֲפִלּוּ נָפְלָה מַעֲפָרְתָּהּ מִמֶּנָּה וְאָמְרָה לְחָבֵר: תְּנָהּ לִי, וּנְתָנָהּ לָהּ - נִטְמֵאת. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְּנֶנָּה לָהּ עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הֶחָבֵר מְשַׁמְּרָהּ; שֶׁאֵין אָדָם מְשַׁמֵּר כֵּלִים שֶׁאֵינָן שֶׁלּוֹ כְּכֵלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעַ שֶׁסָּמַךְ עָלָיו.

ז. חָבֵר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ טְהָרוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. הִנִּיחַ כֵּלִים - הֲרֵי הֵן טְמֵאִים; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא נִטְמְאוּ וְהִזָּה עֲלֵיהֶם בַּשְּׁלִישִׁי וְלֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי, אוֹ שֶׁמָּא הִזָּה עֲלֵיהֶם בַּשְּׁבִיעִי וַעֲדַיִן לֹא הִטְבִּיל, אוֹ שֶׁמָּא לֹא הִזָּה עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִי כָּל עִקָּר.

ח. מִי שֶׁאָמַר לוֹ עֵד אֶחָד: נִטְמְאוּ טָהֳרוֹתֶיךָ, וְהַלָּה שׁוֹתֵק - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן וַהֲרֵי הֵן טְמֵאוֹת. וְאִם הִכְחִישוֹ וְאָמַר: לֹא נִטְמְאוּ - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקָתָן, עַד שֶׁיָּעִידוּ שְׁנַיִם. הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בִּטְהָרוֹת אוֹ בִּזְבָחִים, וּלְאַחַר זְמַן מְצָאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁפָּגַע בּוֹ: טְהָרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ נִטְמְאוּ וּזְבָחִים שֶׁעָשִׂיתִי עִמְּךָ נִתְפַּגְּלוּ - הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאַחַר כָּךְ פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֶלָּא הֲרֵי זְבָחָיו בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת וְטָהֳרוֹתָיו בְּחֶזְקַת טָהֳרָה.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום שלישי כ"ה אדר א' ה'תשע"א

הִלְכוֹת שְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א)דִּין טֻמְאַת נְבֵלָה. ב)דִּין טֻמְאַת שֶׁרֶץ. ג)דִּין טֻמְאַת שִׁכְבַת זֶרַע. וַעֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה כַּשֶּׁרֶץ, וְטֻמְאָתָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַנְּבֵלָה - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. כְּזַיִת מִבְּשָׂרָהּ מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּכְלֵי חֶרֶס בָּאִויר. וּמְטַמֵּא אֶת הָאָדָם בְּמַשָּׂא לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמִרְכַּב הַזָּב. כֵּיצַד? אָדָם שֶׁנָּגַע בְּנְבֵלָה - נִטְמָא, וַהֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאִם נָגַע בְּכֵלִים אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ בַּנְּבֵלָה - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן כֵּלִים שֶׁעָלָיו טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וָלָד, וְאֵין וָלָד מְטַמֵּא כֵּלִים. אֲבָל הִנּוֹשֵׂא אֶת הַנְּבֵלָה מְטַמֵּא כֵּלִים בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו. וְאוֹתָן הַבְּגָדִים רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כְּלֵי חֶרֶס וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת נְשִׂיאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמַטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.

ב. אֶחָד בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין הַמֻּתָּרִין בַּאֲכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין, אִם מֵתוּ - כֻּלָּן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּכַזַּיִת. וּשְׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה מְטַהַרְתָּן בְּכָל מָקוֹם. וַאֲפִלּוּ שָׁחַט חֵלִין בָּעֲזָרָה וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֵרַע פְּסוּל בַּשְּׁחִיטָה - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה.

ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֶלֶת בָּהּ, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֲטָהּ אוֹ הַנּוֹחֲרָהּ אוֹ הַחוֹנְקָהּ אוֹ שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה. וְכָל הַנְּבֵלוֹת מִצְטָרְפוֹת לְעִנְיַן טֻמְאָה לִכְזַיִת, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת.

ד. מֹחַ הֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר. וְדַם הַנְּבֵלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּמַשְׁקִין טְמֵאִים, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כֵּלִים מִן הַתּוֹרָה.

ה. חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁמֵּתָה - טָהוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ - מִי שֶׁאִסּוּרוֹ מִשּׁוּם נְבֵלָה וּטְרֵפָה. וְאִם הֻכְשַׁר בַּמַּשְׁקִין הַמַּכְשִׁירִין - הֲרֵי הוּא כָּאֳכָלִין טְמֵאִין, וְאֵינוֹ כִּבְשַׁר נְבֵלָה. וְהַנּוֹגֵעַ בַּחֵלֶב הַחוֹפֶה אֶת הַכֵּלְיָא קֹדֶם הַפְרָשָׁה - הֲרֵי זֶה טָמֵא כְּנוֹגֵעַ בַּכֵּלְיָא עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בַּחֵלֶב. אֲבָל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחַיָּה בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָהּ וְאֶחָד חֶלְבָּהּ לְטֻמְאָה, וּמְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בִּכְזַיִת כִּבְשַׂר הַנְּבֵלָה.

ו. הַכּוֹי - חֶלְבּוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ, וְטֻמְאָתוֹ בְּסָפֵק. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים, וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת עַל טֻמְאָתוֹ וְעַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת קָדָשָׁיו.

ז. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלוֹת: הָעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, אֲפִלּוּ עִקָּרָן הָרַךְ שֶׁאִם יֵחָתֵךְ מִן הַחַי יוֹצֵא דָם, וְהָעוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד, וְהָאֲלָל וְהַגִּידִים, וְהַמָּרָק וְהַתַּבְלִין שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִין עִמָּהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?

בִּזְמַן שֶׁפֵּרְשׁוּ מִן הַנְּבֵלָה; אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין בַּבָּשָׂר - הֲרֵי זֶה טָמֵא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּבָּשָׂר כְּזַיִת, שֶׁאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מִצְטָרֵף לְכְזַיִת.

ח. הָאֲלָל, בֵּין שֶׁפְּלָטַתּוּ חַיָּה בֵּין שֶׁפְּלָטַתּוּ סַכִּין - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְכְזַיִת. וְאִם כִּנְּסוֹ וְהָיָה בּוֹ כְּזַיִת - מְטַמֵּא.

ט. וְאֵלּוּ בְּהֵמוֹת שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶם כִּבְשָׂרָם: עוֹר חֲזִיר שֶׁל יִשּׁוּב, וְעוֹר חֲטוֹטֶרֶת הַגָּמָל הָרֻכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה. הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלָה. וְאִם עִבְּדָן אוֹ הִלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עִבּוּדָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִים. וְאִם עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁבִּטְּלָן - טְהוֹרִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עִבּוּדָהּ. כֵּיצַד? אֹזֶן חֲמוֹר שֶׁטְּלָאָהּ לִכְפִיפָתוֹ - טְהוֹרָה. כַּמָּה הוּא כְּדֵי עִבּוּדָהּ? אַרְבָּעָה מִילִין. וְאֵי זוֹ הִיא חֲטוֹטֶרֶת רַכָּה? כָּל זְמַן שֶׁלֹּא טְעָנָהּ. הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִטְעֹן וְלֹא טְעָנָהּ, אוֹ שֶׁטְּעָנָהּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ - הֲרֵי זֶה סָפֵק.

י. הַמַּפְשִׁיט נִבְלַת בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה: אִם לִשְׁטִיחָה הִפְשִׁיט - כֵּיוָן שֶׁהִפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי אֲחִיזָה, וְהוּא שְׁנֵי טְפָחִים, הַנּוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהִפְשַׁט טָהוֹר; וְעַד שֶׁלֹּא הִפְשִׁיט שְׁנֵי טְפָחִים - הַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר. הִפְשִׁיטָהּ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֵמֶת - הֲרֵי הָעוֹר חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת כָּל הַחֶזֶה. וְאִם הִפְשִׁיטָהּ מֵרַגְלֶיהָ בִּלְבַד - הֲרֵי הָעוֹר כֻּלּוֹ חִבּוּר, וְהַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ הָעוֹר כֻּלּוֹ מֵעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמַּפְשִׁיט בַּשְּׂרָצִים - חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצַּוָּאר - חִבּוּר עַד שֶׁיַּפְשִׁיט כֻּלּוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חִבּוּר לְטַמֵּא - כָּךְ הוּא חִבּוּר לְהִתְטַמֵּא, שֶׁאִם הָיְתָה שְׁחוּטָה וְנָגְעָה טֻמְאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חִבּוּר - נִטְמָא הַבָּשָׂר.

יא. עוֹר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת נְבֵלָה - הַנּוֹגֵעַ בַּצִּיב הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּבִשְׁעָרוֹ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מֵאַחֲרֵי הָעוֹר נִטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׂעָרוֹ שׁוֹמֵר לַבָּשָׂר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּלָטַתּוּ חַיָּה; אֲבָל פְּלָטַתּוּ סַכִּין, אִם הָיָה מְרֻדָּד - בָּטֵל אַגַּב הָעוֹר.

יב. עוֹר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כִּשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשַׂר נְבֵלָה - הָעוֹר מְבֻטָּלָן, וְאֵינָן מְטַמְּאִין לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא; שֶׁכֹּל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא מִן הַנְּבֵלָה בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתְּחֻבָּן בְּקֵיסָם - הַנּוֹשְׂאָן טָמֵא, שֶׁהֲרֵי נָשָׂא כְּזַיִת, וְהַנּוֹגֵעַ טָהוֹר, שֶׁאֵין חִבּוּרֵי אָדָם חִבּוּר. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן מְרֻדָּדִין וּדְבוּקִין זֶה בָּזֶה עַד שֶׁיְּנָטְלוּ כְּאֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זַיִת זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ בְּקֵיסָם אֶחָד, אֲפִלּוּ הוֹלִיךְ וְהֵבִיא כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - טָהוֹר.

יג. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מִלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב - טָהוֹר. לְפִיכָךְ, נֶצֶל הַנְּבֵלָה - סָפֵק אִם מְטַמֵּא בִּכְזַיִת אִם לֹא. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁיָּבֵשׁ: אִם יָכוֹל לִשָּׂרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת לַחֲזוֹר לַח וְרָאוּי לְכֶלֶב - מְטַמֵּא; וְאִם לָאו - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ כָּאֲכָלִין טְמֵאִין אֵינוֹ מְטַמֵּא.

יד. בְּשַׂר נְבֵלָה שֶׁהָיָה סָרוּחַ מֵעִקָּרוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכַל אָדָם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ - עַד שֶׁתְּהֶיה תְּחִלָּתָהּ רְאוּיָה לַגֵּר.

טו. שִׁלְיָא שֶׁל נְבֵלָה - הֲרֵי הִיא כְּפֶרֶשׁ וְכִרְעֵי וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה כִּנְבֵלָה. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - מִתְטַמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין. הַקֵּבָה וְהַחֶלֶב שֶׁל נְבֵלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוּם.

טז. בְּהֵמָה שֶׁשָּׁפְעָה חֲרָרַת דָּם, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַבְּכוֹרָה - אֵינָהּ מְטַמְּאָה לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ צוּרַת נֵפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטֵלָה בָּרֹב הַיּוֹצֵא עִמָּהּ, לְפִיכָךְ הִיא טְהוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לַגֵּר אַגַּב אִמָּהּ.

יז. נְבֵלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁחוּטָה, אִם רֹב מִן הַשְּׁחוּטָה - בָּטְלָה הַנְּבֵלָה בַּשְּׁחוּטָה, וְאֵין הַכֹּל מְטַמֵּא בְּמַגָּע; אֲבָל אִם נָשָׂא הַכֹּל - נִטְמָא. שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַשְּׁחוּטָה שֶׁתַּחֲזוֹר נְבֵלָה, אֲבָל הַנְּבֵלָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּטְהַר כְּשֶׁתִּסְרַח, לְפִיכָךְ תִּבָּטֵל.

יום רביעי כ"ו אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה - אֵינָהּ מְטַמְּאָה מִשּׁוּם נְבֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת, עַד שֶׁיִּתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ, וַהֲרֵי הִיא כַּאֲכָלִין טְמֵאִין. נְחָרָהּ וַהֲרֵי הִיא מְפַרְכֶּסֶת - אֵין בָּהּ אֲפִלּוּ טֻמְאַת אֳכָלִין כָּל זְמַן שֶׁהִיא מְפַרְכֶּסֶת. וְאֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְּפַרְכֶּסֶת - אָסוּר לִבְנֵי נֹחַ כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי, וּכָשֵׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַי. וְכֵן טְהוֹרָה שֶׁנִּפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ וַעֲדַיִן הִיא מְפַרְכֶּסֶת, אוֹ שֶׁחַט בָּהּ אֶחָד אוֹ רֹב אֶחָד - אֵין לָהּ טֻמְאָה כְּלָל עַד שֶׁתָּמוּת. חֵלֶק בְּהֵמָה לִשְׁנַיִם אוֹ שֶׁנִּטְּלָה יָרֵךְ וְחָלָל שֶׁלָּהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וּבְמַגָּע, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲדַיִן בַּחַיִּים. וְכֵן אִם קָרְעָהּ מִגַּבָּהּ אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְּרֶקֶת וְרֹב בָּשָׂר עִמָּהּ - הֲרֵי זוֹ כִּנְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

ב. בְּהֵמָה שֶׁמֵּת עֲבָרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ וְהוֹשִׁיט הָרוֹעֶה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בִּבְהֵמָה טְמֵאָה בֵּין בִּטְהוֹרָה - הֲרֵי זֶה הַנּוֹגֵעַ טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּצֵא הַנֵּפֶל לַאֲוִיר הָעוֹלָם.

ג. בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחַיָּה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טָהוֹר וְאֵינוֹ מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה. אֲבָל אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן - מְטַמֵּא כִּנְבֵלָה, אֶחָד אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ אוֹ אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל שֶׁבְּבִטְנָהּ. וְהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶן שִׁעוּר, אֲפִלּוּ הָיָה כִּשְׁעוֹרָה אוֹ פָּחוֹת - מְטַמֵּא. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאֵיבָר כִּבְרִיָּתוֹ, בָּשָׂר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת, וְיִהְיֶה עָלָיו בָּשָׂר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה; הָיָה הַבָּשָׂר פָּחוֹת מֵהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בַּחַי אוֹ חָסֵר עַצְמוֹ - טָהוֹר.

ד. הַכֵּלְיָא וְהַלָּשׁוֹן וְהַשָּׁפָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם עֶצֶם - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר.

ה. הַבָּשָׂר אוֹ הָאֵיבָר הַמְּדֻלְדָּלִין בִּבְהֵמָה אוֹ חַיָּה שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לִחְיוֹת וּלְהִדָּבֵק בִּשְׂאָר הַגּוּף - אֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה כָּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בַּחַיִּים; וַהֲרֵי הֵן כִּשְׂאָר אֳכָלִין, אִם הֻכְשְׁרוּ - מְקַבְּלִין טֻמְאָה בִּמְקוֹמָן. נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה - הֻכְשְׁרוּ בַּשְּׁחִיטָה וְאֵינָן מְטַמְּאִין כִּנְבֵלָה, שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה עוֹשָׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ מֵחַיִּים. אֲבָל אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה - הַבָּשָׂר שֶׁהָיָה מְדֻלְדָּל בָּהּ צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, וְהָאֵיבָר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן

הַחַי וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה. וּמַה בֵּין אֵיבָר מִן הַחַי לְאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה? שֶׁהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחַי - טָהוֹר, וְהַבָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה - מְטַמֵּא בִּכְזַיִת בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. וְזֶה וָזֶה שָׁוִין לַשִּׁעוּר.

ו. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה - הֲרֵי הִיא טְהוֹרָה. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמְצָאָהּ בָּהּ עֵבָר מֵת - שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה. מָצָא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנָה חַי - נִטְרָף. אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַט אַחַר שֶׁנִּטְרַף - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ שְׁחִיטָה. לְפִיכָךְ, וְלַד בְּהֵמָה שֶׁלֹּא שָׁהָה שִׁבְעָה יָמִים גְּמוּרִין, אִם שְׁחָטוֹ בְּתוֹךְ שִׁבְעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ מִידֵי נְבֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶפֶל.

ז. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמְצָאָהּ בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי, קֹדֶם שֶׁיְּהַלֵּךְ עַל הַקַּרְקַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין צָרִיךְ שְׁחִיטָה כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, שֶׁהֲרֵי שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ, אִם נִטְמֵאת אִמּוֹ - לֹא נִטְמָא הוּא, וְאִם נִתְנַבְּלָה אִמּוֹ - הֲרֵי הוּא טָהוֹר; שֶׁאֵין הַחַי מִתְטַמֵּא לֹא טֻמְאַת אֳכָלִין וְלֹא טֻמְאַת נְבֵלוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּאֵיבָר מֵאֵיבָרֶיהָ. וְאִם מֵת קֹדֶם שֶׁיַּפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע - הֲרֵי הוּא טָהוֹר, שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ טִהַרְתּוּ.

ח. טְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן הַתּוֹרָה, אִם נָגַע בָּהּ הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְזוֹ מַעֲלָה יְתֵרָה שֶׁעָשׂוּ בַּקֹּדֶשׁ.

ט. בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה לֵילֵד, וְהוֹצִיא הָעֵבָר אֶת יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֵיבָר שֶׁנֶּחְתַּךְ נְבֵלָה, וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֵבָר טָהוֹר. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְאַחַר כָּךְ חֲתָכָהּ - הָאֵיבָר כִּטְרֵפָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה, וּשְׁאָר בְּשַׂר הָעֵבָר מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה, שֶׁהִיא מְטַמֵּאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה. הוֹצִיא הָעֵבָר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטַת סִימָן לִשְׁחִיטַת סִימָן וַחֲתָכוֹ - מִצְטָרֵף שְׁחִיטַת סִימָן לְסִימָן לְטַהֵר הָאֵיבָר מִידֵי נְבֵלָה.

י. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו וְשָׁחַט בְּסַכִּין יָפָה שְׁחִיטָה כָּרָאוּי. אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוּתִי אוֹ גֵּר תּוֹשָׁב שְׁחִיטָתָן נְבֵלָה. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁאַף זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהֲרֵי טֻמְאַת עֲבוֹדָה זָרָה וְטֻמְאַת תִּקְרָבְתָּהּ מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וּבְגִלַּל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַכּוּתִים וְנֶאֶסְרָה שְׁחִיטָתָן. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא כָּל הָאָסוּר בַּאֲכִילָה מְטַמֵּא, שֶׁהֲרֵי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה וּטְהוֹרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כָּרֵת עַל טֻמְאָה זוֹ עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וַאֲכִילַת קָדָשָׁיו אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה.

יא. קוּלִית הַנְּבֵלָה - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ טָהוֹר; שֶׁכָּל דָּבָר מִן הַנְּבֵלָה שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָהּ טָמֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַמֹּחַ שֶׁבָּהּ מִתְקַשְׁקֵשׁ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ מַעֲלָה אֲרוּכָה; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה לָעֶצֶם מִבַּחוּץ - הֲרֵי זוֹ מְטַמֵּאָה בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא כְּכָל הָאֵיבָרִים. וּכְבָר פֵּרַשְׁנוּ, שֶׁהַקּוּלִית הִיא הָעֶצֶם הַסָּתוּם מִכָּל צְדָדָיו.

יב. קוּלִית שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְנַקְּבָהּ וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָהּ - הֲרֵי הַנּוֹגֵעַ בָּהּ סְפֵק טָמֵא; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק, אִי מְחֻסַּר נְקִיבָה כִּמְחֻסַּר מַעֲשֶׂה אוֹ לֹא.

יום חמישי כ"ז אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר מְטַמֵּא מִן הַתּוֹרָה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּאוֹכֵל נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר בִּלְבַד, שֶׁהוּא אָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה וּטְרֵפָה. וְכֵיצַד הִיא טֻמְאָתָהּ? אֵינָהּ מְטַמְּאָה לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא וְלֹא כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַפֶּה, אֶלָּא בְּתוֹךְ בֵּית הַבְּלִיעָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל - אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶלָּא כְּשֶׁהִיא בְּבֵית הַנֶּפֶשׁ; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר 'תֹּאכַל' - לָתֵת שִׁעוּר לְטֻמְאָתָהּ כְּשִׁעוּר אֲכִילָה שֶׁהוּא כְּזַיִת. וַהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: וְכִבֶּס בְּגָדָיו - מְלַמֵּד, שֶׁהַמִּתְטַמֵּא בָּהּ מְטַמֵּא בְּגָדָיו עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ מִמְּטַמְּאָיו, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. כֵּיצַד? הַבּוֹלֵעַ כְּזַיִת מִנִּבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר וְנָגַע בְּכֵלִים בִּשְׁעַת בְּלִיעָתוֹ - טְמֵאִים וְנַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. הָיָה נוֹגֵעַ בְּאָדָם וּבִכְלֵי חֶרֶס בִּשְׁעַת בְּלִיעָתוֹ - לֹא טִמְּאָן, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בִּשְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. וְאַחַר שֶׁבָּלַע אֵינוֹ מְטַמֵּא שְׁאָר כֵּלִים, שֶׁהֲרֵי הוּא כִּכְלֵי רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה אַחַר שֶׁפֵּרַשׁ מִמְּטַמְּאָיו, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא טָעוּן טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ - אֵינוֹ מְטַמֵּא כֵּלִים.

ב. אֵין נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר צְרִיכָה מַחֲשָׁבָה לְטַמֵּא טֻמְאָה זוֹ הַחֲמוּרָה, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁבָּלַע מִמֶּנָּה כְּזַיִת מִכָּל מָקוֹם - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. חִשֵּׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - הֲרֵי זוֹ מְטַמְּאָה טֻמְאַת אֳכָלִין, וַהֲרֵי הִיא כְּאֹכֶל רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהּ טֻמְאָה אַחֶרֶת, וְאֵינָהּ צְרִיכָה הֶכְשֵׁר.

ג. פָּרָה אֲדֻמָּה וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים אֵינָן כֵּן. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְטַמְּאִין הַמִּתְעַסֵּק בָּהֶן, אִם חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לַאֲכִילָה - צְרִיכִין שֶׁתִּגַּע בָּהֶן טֻמְאָה וְאַחַר כָּךְ יִטַּמְּאוּ טֻמְאַת אֳכָלִין.

ד. כְּזַיִת מִנִּבְלַת הַבְּהֵמָה שֶׁתְּחָבוֹ בְּכוֹשׁ וְהִכְנִיס לְתוֹךְ מְעֵי הָאִשָּׁה מִלְּמַטָּה, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְתוֹךְ בְּלִיעָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר מְטַמְּאָה - הֲרֵי זֶה טִמְּאוֹ מִשּׁוּם נוֹשֵׂא, לֹא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר.

ה. הַכּוֹרֵךְ כְּזַיִת מִבְּשַׂר נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר בַּחֲזֶרֶת וְכִיוֵּצָא בָּהּ וּבְלָעוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בִּגְרוֹנוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא. כְּרָכוֹ בְּסִיב וּבְלָעוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר וְאַחַר שֶׁבְּלָעָהּ הֱקִיאָהּ קֹדֶם שֶׁתִּתְעַכֵּל - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים כְּשֶׁתֵּצֵא לְגִרוֹנוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמְּקִיאָהּ; שֶׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַנֶּפֶשׁ אֶלָּא בִּשְׁעַת בְּלִיעָה, לֹא בְּשָׁעָה שֶׁמְּקִיאָהּ.

ז. מְעֵי שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר שֶׁבְּלָעוֹ, מִקְצָתוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּמִקְצָתוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּיו: אִם יֵשׁ בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּזַיִת - הֲרֵי זֶה טָמֵא, וְאִם לָאו - טָהוֹר.

ח. בָּלַע מִמֶּנָּה אֵיבָר שָׁלֵם שֶׁאֵין בּוֹ כְּזַיִת - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא. אֲפִלּוּ נָטַל צִפּוֹר וַאֲכָלָהּ: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּזַיִת - נִטְמָא, וְאִם לָאו - טָהוֹר.

ט. הַכְּנָפַיִם וְהַנּוֹצָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כָּאֳכָלִים וּמִתְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין טֻמְאַת אֳכָלִין - אֵינָן מִצְטָרְפִין בְּנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לִכְזַיִת. אֲבָל הַמִּקְוָאוֹת הָרַכִּים הַקְּרוֹבִים לַבָּשָׂר מִן הַחַרְטוֹם וְהַצִּפָּרְנַיִם - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר וּמִצְטָרְפִין לִכְזַיִת. רָאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב וְהָעֲצָמוֹת, אֲפִלּוּ הָרַכּוֹת - אֵינָן מִצְטָרְפִין.

י. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר מִן הָעֲצָמוֹת הָרַכִּין אוֹ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשֵּׁלֶל שֶׁל בֵּיצִים וּמִן הַדָּם וּמִבָּשָׂר מִן הַחַי מְמֻנּוּ - טָהוֹר. אֲבָל הָאוֹכֵל מִן הָאֶשְׁכּוֹל שֶׁל בֵּיצִים וּמִן הַקֶּרְקֶבֶן וּמִן בְּנֵי הַמֵּעַיִם, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב בָּאוּר וּגְמָעוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם; שֶׁהַשּׁוֹתֶה בִּכְלַל אוֹכֵל. הִמְחָהוּ בַּחַמָּה וּגְמָעוֹ - טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי הִסְרִיחוֹ.

יא. נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר שֶׁנִּפְסְדָה מִלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב - טְהוֹרָה. וְכֵן אִם יָבְשָׁה כְּחֶרֶס וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִשָּׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת לַחֲזוֹר לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. וְהָאוֹכֵל נֶצֶל שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר.

יב. עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרַף וְנִשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה - שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוּ, וַאֲפִלּוּ נִשְׁחַט בְּעַזָּרָה. וְאִם נִמְלַק וְנִמְצָא טְרֵפָה - אֵין מְלִיקָתוֹ מְטַהַרְתּוּ. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: שֶׁהַשּׁוֹחֵט עוֹף טָהוֹר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בִּפְנִים, בֵּין קָדָשִׁים בֵּין חֻלִּין - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; וְהַמּוֹלֵק חֻלִּין בִּפְנִים אוֹ שֶׁמָּלַק קָדָשִׁים בַּחוּץ - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה.

יג. הַמּוֹלֵק קָדָשִׁים בִּפְנִים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקָרְבָּן וְלֹא נִמְצְאוּ בָּהֶן מוּמִין שֶׁבִּאַרְנוּ בִּמְקוֹמוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. כֵּיצֵא בּוֹ, עֶגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנֶּעֱרְפָה כְּהִלְכָתָהּ - טְהוֹרָה. כַּפָּרָה כְּתִיב בָּהּ כְּקָדָשִׁים. וְכֵן אִם נִשְׁחֲטָה אַחַר יְרִידָתָהּ מִידֵי נְבֵלָה. שֶׁאֲסוּרָה בַּהֲנָאָה - הִצִּילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָהּ מִידֵי נְבֵלָה.

יד. נִבְלַת הָעוֹף הַטָּמֵא - טְהוֹרָה וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְאִם חִשֵּׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה וְהֻכְשְׁרָה - הֲרֵי הִיא כָּאֳכָלִין טְמֵאִין שֶׁהֵן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וּכְנָפַיִם וְהַנּוֹצָה וְהַמִּקְוָאוֹת הָרַכִּים מִן הַחַרְטוֹם וּמִן הַצִּפָּרְנַיִם שֶׁלָּהּ - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂרָהּ.

טו. אֶחָד הָעוֹף הַטָּהוֹר וְאֶחָד הָעוֹף הַטָּמֵא - אֵיבָר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶם טָהוֹר, וְאֵין בּוֹ טֻמְאָה כְּלָל. שֶׁנֶּאֱמַר: וּלְאֵלָּה תִּטַּמָּאוּ, לְכָל הַבְּהֵמָה - לְהוֹצִיא אֶת הָעוֹף שֶׁאֵין לוֹ פַּרְסָה. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁלֹּא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְטַמֵּא אֵיבָר מִן הַחַי שֶׁל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה.

טז. אֵיבָר מִן הַמֵּת מִן הָעוֹף - הֲרֵי הוּא כְּנִבְלַת הָעוֹף שֶׁפֵּרַשׁ מִמֶּנּוּ: אִם הָיְתָה נִבְלַת עוֹף טָהוֹר - מְטַמְּאָה טֻמְאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּכַזַּיִת; וְאִם חִשֵּׁב עָלָיו לַאֲכִילָה - מְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִין. וְאִם הָיְתָה נִבְלַת עוֹף טָמֵא - מְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִין, אִם חִשֵּׁב עָלָיו וְהֻכְשַׁר. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אֳכָלִין אֲחֵרִים עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבֵיצָה, כְּשִׁעוּר כָּל הָאֳכָלִין לְטַמֵּא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יום שישי כ"ח אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב וְהָאֲנָקָה וְהַלְּטָאָה וְהַכֹּחַ וְהַתִּנְשֶׁמֶת וְהַחֹמֶט - טֻמְאַת כֵּלִים שָׁוָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שֶׁרֶץ לְעִנְיַן טֻמְאָה.

ב. הַשֶּׁרֶץ - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּכְלֵי חֶרֶס בָּאֲוִיר, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא, וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. וְשִׁעוּר טֻמְאָתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה. וְכָל הַשְּׁרָצִים מִצְטָרְפִין לְכַעֲדָשָׁה.

ג. הָאֵיבָרִים אֵין לָהֶן שִׁעוּר. אֵיבָר מִן הַשֶּׁרֶץ כִּבְרִיָּתוֹ.

ד. בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה, בֵּין שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַחַי בֵּין שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַמֵּת - מְטַמֵּא טֻמְאָתוֹ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּבָּשָׂר שֶׁעָלָיו אוֹ בַּמֹּחַ שֶׁבָּעֶצֶם כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה.

ה. בָּשָׂר מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשֶּׁרֶץ - טָהוֹר; שֶׁאֵין מְטַמֵּא אֶלָּא אֵיבָר הַדּוֹמֶה לַשֶּׁרֶץ כֻּלּוֹ: מַה שֶּׁרֶץ - בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת, אַף אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ - בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת.

ו. הַכֵּלְיָא וְהַכָּבֵד וְהַלְּשׁוֹן וְכֵיוֹצֵא בָהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר, וְאִם פֵּרְשׁוּ מִן הַחַי - טְהוֹרִין.

ז. דַּם הַשֶּׁרֶץ - כִּבְשָׂרוֹ, וּמִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְחֻבָּר בַּבָּשָׂר.

ח. עַצְמוֹת הַשֶּׁרֶץ וְגִידָיו וְצִפָּרְנָיו - טְהוֹרִין. וְעוֹר הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב וְהַתִּנְשֶׁמֶת - טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לַח וַעֲדַיִן לֹא עִבְּדוּ וְלֹא הִלֵּךְ בּוֹ. אֲבָל עוֹר הָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט - כִּבְשָׂרָן, וּמְטַמֵּא בְּכַעֲדָשָׁה. וְאִם עִבְּדָן אוֹ שֶׁהִלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עֲבוֹדָה - טְהוֹרִין. וְכַמָּה הִיא כְּדֵי עֲבוֹדָה? כְּדֵי הִלּוּךְ אַרְבָּעָה מִילִין.

ט. קוּלִית הַשֶּׁרֶץ - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֵאָה מֹחַ. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמֹּחַ מִתְקַשְּׁקֵשׁ, שֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה אֲרוּכָה; אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה בָּהּ מִבַּחוּץ - הֲרֵי הַנּוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא, כְּכָל הָאֵיבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. נִקְבָּה הַקּוּלִית בְּכָל שֶׁהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מָקוֹם טָמֵא.

י. בֵּיצַת הַשֶּׁרֶץ הִמְרַקֶּמֶת, אַף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁרֶץ נִרְאֶה מִתּוֹכָהּ - טְהוֹרָה. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא.

יא. שֶׁרֶץ שֶׁחֲצִיוֹ בָּשָׂר וְחֶצְיוֹ אֲדָמָה - הַנּוֹגֵעַ בַּבָּשָׂר טָמֵא, וּבָאֲדָמָה טָהוֹר. וְאִם הִשְׁרִיץ עַל פְּנֵי כֻּלּוֹ - אַף הַנּוֹגֵעַ בָּאֲדָמָה, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה צוּרָתוֹ, טָמֵא.

יב. בָּשַׂר הַשֶּׁרֶץ שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מֵלֶּאֱכֹל הַכֶּלֶב - טָהוֹר. יָבֵשׁ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה כְּחֶרֶשׂ: אִם יָכוֹל לְהִשָּׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת וְלַחֲזוֹר לַח כְּשֶׁהָיָה - מְטַמֵּא; וְאִם לָאו - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ כָּאֳכָלִים טְמֵאִים אֵינוֹ מְטַמֵּא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקְצַת הַשֶּׁרֶץ; אֲבָל שֶׁרֶץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשִׁלְּדוּ קַיָּם, אוֹ שֶׁנִּטְרַף וְשִׁלְּדוּ קַיָּם, הוֹאִיל וְתַבְנִית כֻּלּוֹ עוֹמֶדֶת - הֲרֵי זֶה מְטַמֵּא. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שֶׁטֻּמְאָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם.

יג. כְּזַיִת מִן הַנְּבֵלָה אוֹ כַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ שֶׁצָּמְקוּ וְחָסְרוּ - טְהוֹרִין. פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ וּפָחוֹת מִכְּזַיִת מִן הַנְּבֵלָה שֶׁתָּפְחוּ וְעָמְדוּ עַל כַּשִּׁעוּר - מְטַמְּאִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. הָיוּ בַּתְּחִלָּה כַּשִּׁעוּר וְצָמְקוּ, וְחָזְרוּ וְתָפְחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁעוּרָן - הֲרֵי אֵלּוּ מְטַמְּאִין כְּשֶׁהָיוּ דִּין תּוֹרָה. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בִּכְזַיִת מִן הַמֵּת.

יד. הַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ מְטַמֵּא עַד שֶׁיָּמוּת. הֵתִּזוּ רָאשֵׁיהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הָרֹאשׁ מְעֹרֶה בְּעוֹר הַגּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְפַרְכְּסִין כִּזְנַב הַלְּטָאָה - מְטַמְּאִין. שְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים כֻּלָּן, כְּגוֹן הַצְּפַרְדֵּעַ וְהַנָּחָשׁ וְהָעַקְרָב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה - הֲרֵי הֵן טְהוֹרִין מִכְּלוּם, וַאֲפִלּוּ כֻּלָּן טְמֵאִין אֵינָן. וְאֵין לְךָ בְּכָל הַשְּׁרָצִים מַה שֶּׁמְּטַמֵּא בְּמוֹתוֹ חוּץ מִשְּׁמוֹנַת הַמִּינִין הַמְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה.

שבת קודש כ"ט אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. שִׁכְבַת זֶרַע - מֵאֲבוֹת הַטֻּמְאָה. מְטַמְּאָה אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, וּכְלֵי חֶרֶס בָּאֲוִיר, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, וְאֵין הַמִּתְטַמֵּא בָּהּ מְטַמֵּא בְּגָדִים בִּשְׁעַת מַגָּעוֹ. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בָּהּ וְאֶחָד הָרוֹאֶה אוֹתָהּ בִּבְשָׂרוֹ - שְׁנֵיהֶן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ? לַנּוֹגֵעַ - בְּכַעֲדָשָׁה, וְלָרוֹאֶה - בְּכָל שֶׁהוּא. וְאֵין הָרוֹאֶה טָמֵא עַד שֶׁתֵּצֵא מִמֶּנּוּ וְיַחְתֹּם מִמֶּנּוּ פִּי אַמָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע. לְפִיכָךְ, אֲפִלּוּ רָאָה בְּקִיסָם, הוֹאִיל וְהִגִּיעָה לְפִי אַמָּה - נִטְמָא. וְאֶחָד הָרוֹאֶה מֵחֲמַת בְּשָׂרוֹ אוֹ הָרוֹאֶה בְּאֹנֶס - טָמֵא.

ב. אֵין שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל קָטָן מְטַמְּאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד.

ג. שִׁכְבַת זֶרַע אֲדֻמָּה - טְהוֹרָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה לְבָנָה וְנִמְשֶׁכֶת.

ד. וְכָל שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵין גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם מַרְגִּישׁ בָּהּ - אֵינָהּ מְטַמְּאָה. לְפִיכָךְ, אִם רָאָה בְּלֹא קִשּׁוּי וּבְלֹא תַּאֲוָה - אֵינָהּ מְטַמְּאָה מִשּׁוּם שִׁכְבַת זֶרַע. נֶעֱקְרָה בְּהַרְגָּשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁיְּצָתָה שֶׁלֹּא בְּהַרְגָּשָׁה - טָמֵא.

ה. הַמְהַרְהֵר בַּלַּיְלָה וְרָאָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּה בַּחֲלוֹם וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ חַם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָצָא שִׁכְבַת זֶרַע - הֲרֵי זֶה טָמֵא. כֵּיוָן שֶׁהִרְגִּישׁ שֶׁשִּׁמֵּשׁ בַּחֲלוֹם כְּבָר רָאָה בְּהַרְגָּשָׁה, וּלְפִיכָךְ מָצָא בְּשָׂרוֹ חַם; וְהָיְתָה מְעַט וְנִתְקַנְּחָה בִּבְשָׂרוֹ אוֹ בְּכֵלָיו, וּלְפִיכָךְ לֹא מָצָא לַחְלוּחִית. הִרְהֵר וְלֹא מָצָא בְּשָׂרוֹ חַם, אוֹ שֶׁמָּצָא בְּשָׂרוֹ חַם וְלֹא הִרְהֵר - טָהוֹר.

ו. הַמֵּטִיל מַיִם וְרָאָה מַיִם חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים בַּתְּחִלָּה - טָהוֹר; רָאָה אוֹתָם בָּאֶמְצַע אוֹ בַּסּוֹף - הֲרֵי זֶה טָמֵא. הָיוּ הַמַּיִם שֶׁהֵטִיל כֻּלָּם מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיוּ לְבָנִים וְנִמְשָׁכִין - טָמֵא. וְהַמֵּטִיל טִפִּים עָבוֹת מִתּוֹךְ הָאַמָּה - טָהוֹר.

ז. בַּעַל קֶרִי שֶׁטָּבַל וְלֹא הִטִּיל מַיִם קֹדֶם שֶׁיִּטְבֹּל - כְּשֶׁיַּטִּיל מַיִם טָמֵא, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁאֵינָן יוֹצְאִין אֶלָּא כְּשֶׁיַּטִּיל מַיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹלֶה אוֹ בְּזָקֵן; אֲבָל יֶלֶד בָּרִיא - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֶה שִׁכְבַת זֶרַע בְּחָזְקָה כְּחֵיל וְהִיא כֻּלָּהּ נִנְתֶּקֶת מִן הָאַמָּה. עַד כַּמָּה הוּא יֶלֶד? כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רַגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ מִנְּעָלוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי חָלְיוֹ - הֲרֵי זֶה חוֹלֶה לְעִנְיָן זֶה.

ח. וְכָל אִשָּׁה שֶׁשִּׁמְּשָׁה מִטָּתָהּ וְיָרְדָה וְטָבְלָה קֹדֶם שֶׁתְּקַנֵּחַ עַצְמָהּ יָפֶה יָפֶה - הֲרֵי הִיא בְּטֻמְאָתָהּ.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְּשׁוּ מִטָּתָן - שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים, וּשְׁנֵיהֶן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין הָאִשָּׁה טְמֵאָה מִשּׁוּם נוֹגַעַת בִּשְׁכִבַת זֶרַע, שֶׁנִּגִּיעַת בֵּית הַסְּתָרִים אֵינָהּ נְגִיעָה, אֶלָּא הַמְשַׁמֶּשֶׁת הֲרֵי הִיא כְּרוֹאֶה קֶרִי. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ]. הָיְתָה קְטַנָּה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵינָהּ מִתְטַמְּאָה בִּשְׁכִיבָה, אֲבָל מִתְטַמְּאָה בִּנְגִיעַת שִׁכְבַת זֶרַע אִם נָגְעָה בִּבְשָׂרָהּ מִבַּחוּץ. [לְפִיכָךְ, הַבּוֹעֵל גְּדוֹלָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - טְהוֹרָה]; שֶׁלֹּא טִמֵּא אוֹתָהּ הַכָּתוּב בְּטֻמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים אֶלָּא כְּדַרְכָּהּ.

י. הַבּוֹעֵל אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע - טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שֶׁיּוֹצִיא הָאִישׁ.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע, אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרֵי הִיא טְמֵאָה כְּרוֹאֶה קֶרִי. לְפִיכָךְ סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הָיְתָה זָבָה, כְּאִישׁ שֶׁרָאָה קֶרִי. וּמְטַמְּאָה בְּכָל שֶׁהוּא. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצְאַת לַחוּץ אֶלָּא נֶעֱקְרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשִּׁנַּיִם - נִטְמְאָה; שֶׁהֲרֵי שִׁכְבַת זֶרַע כְּדָמָהּ: מַה דָּמָהּ מְטַמֵּא בִּפְנִים, אַף שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁתִּפָּלֵט תְּטַמֵּא אוֹתָהּ בִּפְנִים.

יב. שִׁכְבַת זֶרַע עַצְמָהּ שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹשׁ עוֹנוֹת מְטַמְּאָה אֲחֵרִים שֶׁנָּגְעוּ בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁטִּמְּאָה הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פָּלְטָה אַחַר שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרֵי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁנִּפְלְטָה טְהוֹרָה, שֶׁכְּבָר נִפְסְדָה צוּרָתָהּ.

יג. וְכַמָּה הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאֵין הָעוֹנָה שֶׁנִּבְעֲלָה בָּהּ מִן הַמִּנְיָן. כֵּיצַד? נִבְעֲלָה בְּלֵיל הַשַּׁבָּת - שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת שֶׁלָּהּ: יוֹם הַשַּׁבָּת, וְלֵיל אֶחָד בַּשַּׁבָּת, וְאֶחָד בַּשַּׁבָּת. אִם פָּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמֵאָה; פָּלְטָה מִלֵּיל שֵׁנִי וָהָלְאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה עוֹנוֹת - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמֵא.

יד. שִׁכְבַת זֶרַע אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶלָּא כְּשֶׁהִיא לַחָה. יָבְשָׁה כְּחֶרֶס - טְהוֹרָה. וְאִם יְכוֹלָה לִשָּׁרוֹת מֵעֵת לְעֵת בְּפוֹשְׁרִין וְלִחֲזוֹר לִכְמוֹת שֶׁהָיְתָה - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה.

טו. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה, שֶׁהָרוֹאֶה קֶרִי וְהָאִשָּׁה שֶׁשָּׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְהַנּוֹגֵעַ בִּשְׁכִבַת זֶרַע טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת - הֲרֵי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה כְּרוֹאֶה קֶרִי. אֲבָל שְׁאָר הָאֲמוּרִין בְּפֶרֶק זֶה שֶׁהֵן טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר וּמֵטִיל מַיִם - אֵינָן טְמֵאִין אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם, וְלֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם טֻמְאָה אֶלָּא לִתְרוּמָה, אֲבָל לְחֻלִּין - טְהוֹרִין.

טז. נְכְרִית שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹשׁ עוֹנוֹת, וְכֵן הַבְּהֵמָה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרֵי אוֹתָהּ הַנִּפְלֶטֶת טְמֵאָה. פְּלָטַתּוּ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרֵי הִיא סָפֵק נִסְרָחָה אוֹ עֲדַיִן לֹא נִסְרְחָה.

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, שֶׁשִּׁכְבַת זַרְעוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טָהוֹר מִכְּלוּם. לְפִיכָךְ, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ שָׁלֹשׁ עוֹנוֹת - טְהוֹרָה.

יח. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִרְגִּישׁ, וְנִתְגַּיֵּר וְיָרַד וְטָבַל, וְיָצְאָה מִמֶּנּוּ כּוֹכָבִים אוֹ בְּהֵמָה] - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יט. גְּדוֹלָה שֶׁשָּׁכַב אוֹתָהּ קָטָן פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע [אוֹ עוֹבֵד

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג־כ"ט אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון כ"ג אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רמו. רמח.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין טוֹעֵן וְנִטְעָן, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגוֹ' אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שֶׁיּוֹדֶה בְּמִקְצָת (חובו — חייב שבועה)". וּבְדִין זֶה נִכְלָל כָּל-מַה שֶּׁיִּפּוֹל בֵּין בְּנֵי אָדָם מִן הַטְעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֵן הוֹדָאָה וְהַכְּחָשָׁה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפְּטֵי דִּין זֶה בְּפֶרֶק ג' מ(בבא) קַמָּא וּבְרֵישׁ (בבא) מְצִיעָא וּבְפֶרֶק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' מִשְּׁבוּעוֹת. וּמֵעִנְיָן זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מְפֻזָּרוֹת בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים בַּתַּלְמוּד.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִינֵי נְחָלוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אִישׁ כִּי-יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ [וְגוֹ']" (במדבר כז, ח). וּמִכְלַל דִּין זֶה בְּלִי סָפֵק, שֶׁיִּהְיֶה הַבְּכוֹר יוֹרֵשׁ פִּי שְׁנַיִם, כִּי זֶה מִשְׁפָּט מִמִּשְׁפְּטֵי הַיּוֹרְשִׁים. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' וּפֶרֶק ט' מ[בָּבָא] בַּתְרָא. (כאן מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום שני כ"ד אדר א' ה'תשע"א

יום שלישי כ"ה אדר א' ה'תשע"א

יום רביעי כ"ו אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רמח.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ח נדפסה ביום הקודם.

יום חמישי כ"ז אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

הַמִּצְוָה הַקע"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְמַנּוֹת [דַּיָּנִים] שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים לְהוֹצִיא לַפֹּעַל צִוּוּיֵי הַתּוֹרָה, וַיַּכְרִיחוּ אֶת־הַסּוֹטִים מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת לָלֶכֶת בָּהּ, וִיצַוּוּ עַל הַטּוֹב וַיַּזְהִירוּ מִן־הָרַע, וְיוֹצִיאוּ לַפֹּעַל אֶת־הָעֲנָשִׁים עַל הָעֲבַרְיָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְאַזְהָרוֹתֶיהָ מְסוּרִים לִרְצוֹן כָּל־אָדָם וְאָדָם. וּמִתְּנָאֵי מִצְוָה זוֹ, שֶׁהַמְמֻנִּים הָאֵלֶּה יִהְיוּ דַּרְגָּה לְמַעְלָה מִדַּרְגָּה, וְהוּא: שֶׁמְּמַנִּים בְּכָל־עִיר עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דַּיָּנִים שֶׁמִּתְקַבְּצִים כֻּלָּם בְּמָקוֹם אֶחָד בְּשַׁעַר הָעִיר (בעלת מספר אוכלוסין) הָרְאוּיָה לְמִנְיָן זֶה — וְזוֹהִי סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה. וּמְמַנִּים בִּירוּשָׁלַיִם בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שִׁבְעִים דַּיָּנִים, וּמְמַנִּים אֶחָד עַל אוֹתָם הַשִּׁבְעִים — וְהוּא רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, וְהוּא שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ חֲכָמִים גַּם 'נָשִׂיא' וְהַכֹּל יִתְקַבְּצוּ בִּמְקוֹמָם הַמְיֻחָד לָהֶם. וּמִקּוֹם שֶׁאֲנָשָׁיו מוּעָטִים, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְסַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה, מְמַנִּים בּוֹ עַל־כָּל־פָּנִים שְׁלֹשָׁה לְהוֹצִיא לַפֹּעַל אֶת־הַדִּינִים בִּדְבָרִים קְטַנִּים, וְאֵלֶּה מַעֲבִירִים אֶת־הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים לְמִי שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֶם. וְכֵן מְמַנִּים שׁוֹטְרִים וְנוֹגְשִׁים הַמְבַקְּרִים בַּשְּׁוָקִים וּבוֹדְקִים דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם בְּמַשָּׂאָם וּמַתָּנָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ עָוֶל אֲפִלּוּ בְּדָבָר מוּעָט. וְהַצִּוּוּי שֶׁנֶּאֱמְרָה בּוֹ מִצְוָה זוֹ הוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ" (דברים טז, יח). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (ריש פרשת שופטים): "מִנַּיִן שֶׁמְּמַנִּין בֵּית דִּין אֶחָד לְכָל־יִשְׂרָאֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר: שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן־לְךָ. וּמִנַּיִן שֶׁמְּמַנִּין אֶחָד עַל גַּבֵּי כֻּלָּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: תִּתֶּן־לְךָ, וּמִנַּיִן שֶׁמְּמַנִּין בֵּית דִּין לְכָל־שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט? תַּלְמוּד לוֹמַר: בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ — מִצְוָה עַל כָּל־שֵׁבֶט־וָשֵׁבֶט לְהָיוֹת דָּן אֶת־שִׁבְטוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁפְטוּ אֶת־הָעָם — עַל כָּרְחָם" וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי לְמַנּוֹת שִׁבְעִים זְקֵנִים, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה לְמֹשֶׁה: "אֶסְפָה־לִי

שִׁבְעִים אִישׁ" (במדבר יא, טז) וְאָמְרוּ (ספרי פרשת בהעלותך) זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "כָּל־מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי — הֲרֵי הוּא קַיָּם לְעוֹלָם: וְכִהֲנוּ־לִי וְגוֹ'" (שמות כח, מא) — כְּלוֹמַר: שֶׁזֶּה צִוּוּי תְּמִידִי וְאֵינָהּ מִצְוָה לְפִי שָׁעָה, אֶלָּא חוֹבָה לְמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת.

וְדַע, שֶׁכָּל־הַמִּנּוּיִים הָאֵלֶּה, כְּלוֹמַר: סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה וּבֵית דִּין שֶׁל שִׁלְשָׁה וּשְׁאָר הַמִּנּוּיִים — כֻּלָּם לֹא יִהְיוּ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא, וְאֵין סְמִיכָה (הסמכה לדיינות) בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אַךְ אִם נִתְקַיְּמָה הַסְּמִיכָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, רַשָּׁאִים אוֹתָם הַסְּמוּכִים לָדוּן בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, וְזֶהוּ עִנְיַן אָמְרָם (מכות ז.): "סַנְהֶדְרִין נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ"; אֲבָל לֹא יָדוּנוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת לֹא בָּאָרֶץ וְלֹא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֶלָּא אִם בֵּית הַבְּחִירָה עוֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהַקְדָּמַת הַמַּאֲמָר הַזֶּה (סוף הכלל הי"ד).

וּלְשׁוֹן סִפְרֵי עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בְּמַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: "וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם" (במדבר לה, כט), אָמְרוּ: "בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם — בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ. יָכוֹל אַף עָרֵי מִקְלָט יִהְיוּ נוֹהֲגוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ? תַּלְמוּד לוֹמַר: אֵלֶּה — אֵלּוּ הַדִּינִין נוֹהֲגִין בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְעָרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֶלָּא בָּאָרֶץ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין.

הַמִּצְוָה הָרפ"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַר בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אוֹ רֹאשׁ גָּלוּת מִלְּמַנּוֹת דַּיָּן שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה וּיְמַנֶּה אוֹתוֹ בִּגְלַל מַעֲלוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, הֲרֵי הוּא מֻזְהָר עַל כָּךְ; אֶלָּא אֵין מַבִּיטִים בַּמִּנּוּיִים הַתּוֹרָנִיִּים אֶלָּא לִבְקִיאוּת הָאָדָם בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה וִידִיעַת צִוּוּיֶיהָ וְאַזְהָרוֹתֶיהָ וְהִתְנַהֲגוּתוֹ בְּמַעֲשִׂים הַמַּתְאִימִים לְכָךְ. וְהָאַזְהָרָה מִלְּמַנּוֹת מְמֻנֶּה בִּגְלַל מַעֲלוֹת אֲחֵרוֹת הִיא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַכִּירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט" (דברים א, יז), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת דברים שם): "לֹא־תַכִּירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט — זֶה הַמְמֻנֶּה לְהוֹשִׁיב דַּיָּנִין", כְּלוֹמַר: שֶׁאַזְהָרָה זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא לָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ הָרְשׁוּת לְמַנּוֹת דַּיָּנִין עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֶזְהַר מִלְּמַנּוֹתָם בִּגְלַל דָּבָר מִכֹּל מַה־שֶּׁהִזְכַּרְנוּ לְעֵיל. אָמְרוּ: שֶׁמָּא תֹּאמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי נָאֶה אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן, אִישׁ פְּלוֹנִי גִּבּוֹר אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן, אִישׁ פְּלוֹנִי הִלְוַנִי מָמוֹן אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן, אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל־לָשׁוֹן אוֹשִׁיבֶנּוּ דַּיָּן, וְנִמְצָא מְזַכֶּה אֶת־הַחַיָּב וּמְחַיֵּב אֶת־הַזַּכַּאי, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ — לְכָךְ נֶאֱמַר: "לֹא־תַכִּירוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט".

הַמִּצְוָה הַקע"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָלֶכֶת אַחַר הָרֹב, אִם נוֹפֶלֶת מַחֲלֹקֶת בֵּין הַחֲכָמִים בְּאֵיזֶה דִּין מִכָּל־דִּינֵי הַתּוֹרָה; וְכֵן נִנְהַג גַּם בַּדִּין הַפְּרָטִי, כְּגוֹן בְּדִין שֶׁבֵּין רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן: אִם נוֹפֶלֶת מַחֲלֹקֶת בֵּין דַּיָּנֵי עִירָם, אִם שִׁמְעוֹן הוּא הַחַיָּב אוֹ רְאוּבֵן — נֵלֵךְ אַחַר הָרֹב, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת" (שמות כג, ב) וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (חולין יא.): 'רֵבָא — דְּאוֹרַיְתָא'. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וְהִלְכוֹתֶיהָ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּסַנְהֶדְרִין.

יום שישי כ"ח אדר א' ה'תשע"א

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכח.

הַמִּצְוָה הָרפ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַר הַדַּיָּן מִלִּנְטוֹת אַחַר דַּעַת הָרֹב אִם הָיָה הָרֹב אָדָם אֶחָד בִּלְבָד. וּפֵרוּשׁ הָעִנְיָן הַזֶּה, שֶׁאִם נָפְלָה מַחֲלֹקֶת בֵּין הַדַּיָּנִים בַּחוֹטֵא: מִקְצָתָם אָמְרוּ שֶׁהוּא חַיָּב מִיתָה וּמִקְצָתָם אָמְרוּ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב מִיתָה, וְהָיוּ הַמְחַיְּבִים יְתֵרִים בַּמִּנְיָן עַל הַמְזַכִּים אִישׁ אֶחָד — אָסוּר לַהֲרוֹג אוֹתוֹ הַחוֹטֵא, וְהִזְהִיר ה' אֶת־הַדַּיָּן מִלְּהָרְגוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ הַמְחַיְּבִים יְתֵרִים עַל הַמְזַכִּים — שְׁנַיִם. וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרָעֹת" (שמות כג, ב) כְּלוֹמַר: לֹא תִּמָּשֵׁךְ אַחַר כָּל־רֹב שֶׁיֵּאָרַע, בִּגְזַר דִּין הַמָּוֶת, וְזֶהוּ עִנְיַן אָמְרוֹ בִּמְיֻחָד "לְרָעוֹת". וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם): "אַחַד עָשָׂר מְזַכִּין וּשְׁנַיִם עָשָׂר מְחַיְּבִין שׁוֹמֵעַ אֲנִי יְהֵא חַיָּב — תַּלְמוּד לוֹמַר: לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרָעֹת". וְשָׁם אָמְרוּ: "הַטּוֹתְךָ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד, הַטּוֹתְךָ לְרָעָה עַל פִּי שְׁנָיִם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִסַּנְהֶדְרִין (לב.).

הַמִּצְוָה הָרפ"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַר הַדַּיָּן מִלִּנְטוֹת אַחַר סְבָרַת דַּיָּן אַחֵר דֶּרֶךְ הִסְמְכוּת עָלָיו בְּחִיּוּב הַמְחַיָּב אוֹ זִכּוּי הַזַּכַּאי. בְּלִי שֶׁיִּבְחוֹן הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ לְפִי חֲקִירָתוֹ וּסְבָרָתוֹ מִתּוֹךְ יְסוֹדוֹת הַדִּין, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רִב לִנְטֹת" (שם). הַכַּוָּנָה בָּזֶה: אַל תְּבַקֵּשׁ בָּרִיב, הַנִּטְיָה בִּלְבַד, וְהוּא:

שֶׁתִּטָּה עִם הָרֹב אוֹ עִם הַגְּדוֹלִים, וְתִשְׁתּוֹק מִמָּה שֶׁיֵּשׁ בְּדַעְתְּךָ בְּאוֹתוֹ הַדִּין וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא: "וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רַב לִנְטֹת, שֶׁלֹּא תֹּאמַר בִּשְׁעַת מִנְיָן: דַּיֵּי שֶׁאֲהֶיֶה כְּרַבִּי אִישׁ פְּלוֹנִי — אֶלָּא אֱמוֹר מַה שֶּׁלְּפָנֶיךָ. יָכוֹל אַף דִּינֵי מָמוֹנוֹת כֵּן — תַּלְמוּד לוֹמַר: אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת" (שם). וְגַם מִן־הַלָּאו הַזֶּה נִלְמְדָה הָאַזְהָרָה לַמְּלַמֵּד זְכוּת שֶׁלֹּא יַחֲזוֹר וְיַלְמֵּד חוֹבָה, אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רַב לִנְטֹת", כְּלוֹמַר: לֹא יְהֵא דְּבָרְךָ בּוֹ לְהַטּוֹת אוֹתוֹ לְחוֹבָה. וְכֵן אֵין פּוֹתְחִין בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת לְחוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רַב לִנְטֹת". וְכֵן מַחֲזִירִין (הדין) לִזְכוּת וְאֵין מַחֲזִירִין לְחוֹבָה. וְכֵן אֵין מַתְחִילִין מִן־הַגָּדוֹל — כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִלְמְדוּ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־תַעֲנֶה עַל־רַב לִנְטֹת", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִסַּנְהֶדְרִין (לו.). וְשָׁם נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הָרכ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִסְקוֹל אֶת־הָעוֹבְרִים עַל מִקְצָת (חלק מ)הַמִּצְוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ" (דברים כב, כד) וְנָעִיר עַל הַמִּצְוֹת שֶׁהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חַיָּב סְקִילָה, כְּשֶׁאַזְכִּיר מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִסַּנְהֶדְרִין (מה.).

הַמִּצְוָה הָרכ"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׂרוֹף אֶת־הָעוֹבְרִים עַל מִקְצָת הַמִּצְוֹת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן" (ויקרא כ, יד), וְנָעִיר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּבִים עֲלֵיהֶן שְׂרֵפָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִסַּנְהֶדְרִין (נב.).

שבת קודש כ"ט אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

הַמִּצְוָה הָרכ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לַהֲרוֹג אֶת־הָעוֹבְרִים עַל מִקְצָת הַמִּצְוֹת — בְּסַיִף, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "נָקֹם יִנָּקֵם" (שמות כא, כ). וְנָעִיר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּבִים עֲלֵיהֶן הַתְּזַת הָרֹאשׁ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִמַּסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (נב:).

הַמִּצְוָה הָרכ"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לַחֲנוֹק אֶת־הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסֻיָּמוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "מוֹת יוּמָת" (שם, טז). וְנָעִיר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה עַל הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּבִים עֲלֵיהֶן חֶנֶק. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִמַּסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (שם).

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִתְלוֹת מִקְצָת הָרוּגֵי בֵּית דִּין, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ" (דברים כא, כב). וְנַזְכִּיר אֶת־הַמִּצְוֹת שֶׁהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חַיָּב תְּלִיָּה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִסַּנְהֶדְרִין (מו.).

הַמִּצְוָה הָרל"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִקְבּוֹר הָרוּגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם הֲרִיגָתָם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא" (שם, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת כי תצא שם): "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ — מִצְוַת עֲשֵׂה". וְכָךְ הוּא הַדִּין בִּשְׂאָר מִתִּים, כְּלוֹמַר: שֶׁיִּקָּבֵר כָּל־מֵת מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם מוֹתוֹ. וּלְפִיכָךְ קוֹרְאִים לְמֵת שֶׁאֵין לוֹ מִי שֶׁיִּתְעַסֵּק בִּקְבוּרָתוֹ — מֵת מִצְוָה. עִנְיָנוֹ: הַמֵּת שֶׁמִּצְוָה עַל כָּל־אֶחָד לְקָבְרוֹ, לְפִי שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִסַּנְהֶדְרִין (שם).

הַמִּצְוָה הס"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲזוֹב הַתָּלוּי, לָן עַל עֵצוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּבוֹא עַל־יְדֵי כָּךְ בִּרְכַּת הַשֵּׁם (בלשון סגי־נהור) בַּמַּחֲשָׁבָה כְּשֶׁיֵּרָאֶה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו). כִּי אָנוּ לֹא נִתְלֶה זוּלַת מְגַדֵּף וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁגַּם בּוֹ נֶאֱמַר: "אֶת־ה' הוּא מְגַדֵּף" (במדבר טו, ל). וּלְשׁוֹן הַלָּאו הַזֶּה הוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ" (דברים כא, כג) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ — זוֹ מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה" וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִסַּנְהֶדְרִין (מה:).

שמואל־א כו ט־יט

ט וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי אַל־תַּשְׁחִיתֵהוּ כִּי מִי שָׁלַח יָדוֹ בִּמְשִׁיחַ יְהוָה וְנָקָה׃פ י וַיֹּאמֶר דָּוִד חַי־יְהוָה כִּי
אִם־יְהוָה יִגָּפֶנּוּ אוֹ־יוֹמוֹ יָבוֹא וָמֵת אָוֹ בַמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה׃ יא חָלִילָה לִּי מֵיהוָה מִשְׁלֹחַ יָדִי בִּמְשִׁיחַ
יְהוָה וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־הַחֲנִית אֲשֶׁר מְרַאֲשֹׁתָיו (מְרַאֲשֹׁתָיו קרי) וְאֶת־צַפַּחַת הַמָּיִם וְנֵלְכָה־לָּנוּ׃ יב וַיִּקַּח דָּוִד
אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם מֵרַאֲשֹׁתֵי שָׁאוּל וַיֵּלְכוּ לָהֶם וְאֵין רֹאֶה וְאֵין יוֹדֵעַ וְאֵין מֵקִיץ כִּי כֻלָּם
יְשֵׁנִים כִּי תַרְדֵּמַת יְהוָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם׃ יג וַיַּעֲבֹר דָּוִד הָעֵבֶר וַיַּעֲמֹד עַל־רֹאשׁ־הָהָר מֵרָחֹק רַב הַמָּקוֹם
בֵּינֵיהֶם׃ יד וַיִּקְרָא דָוִד אֶל־הָעָם וְאֶל־אַבְנֵר בֶּן־נֵר לֵאמֹר הֲלוֹא תַעֲנֶה אַבְנֵר וַיַּעַן אַבְנֵר וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה
קָרָאתָ אֶל־הַמֶּלֶךְ׃פ טו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אַבְנֵר הֲלוֹא־אִישׁ אַתָּה וּמִי כָמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ
אֶל־אֲדֹנֶיךָ הַמֶּלֶךְ כִּי־בָא אַחַד הָעָם לְהַשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֶיךָ׃ טז לֹא־טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
חַי־יְהוָה כִּי בְנֵי־מָוֶת אַתֶּם אֲשֶׁר לֹא־שְׁמַרְתֶּם עַל־אֲדֹנֵיכֶם עַל־מְשִׁיחַ יְהוָה וְעַתָּה | רְאֵה אֵי־חֲנִית הַמֶּלֶךְ
וְאֶת־צַפַּחַת הַמַּיִם אֲשֶׁר מְרַאֲשֹׁתָו (מְרַאֲשֹׁתָיו קרי)׃ יז וַיַּכֵּר שָׁאוּל אֶת־קוֹל דָּוִד וַיֹּאמֶר הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד
וַיֹּאמֶר דָּוִד קוֹלִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ יח וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה אֲדֹנִי רֹדֵף אַחֲרֵי עַבְדּוֹ כִּי מֶה עָשִׂיתִי וּמַה־בְּיָדִי רָעָה׃
יט וְעַתָּה יִשְׁמַע־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵת דִּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם־יְהוָה הֵסִיתְךָ בִּי יָרַח מִנְחָה וְאָם | בְּנֵי הָאָדָם
אֲרוּרִים הֵם לִפְנֵי יְהוָה כִּי־גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׃

רש"י

(י) חי ה'. יש אומרים, ליצרו נשבע, ויש אומרים, לאבישי נשבע, אם תהרוג את הצדיק, אני אערב דמך בדמו: **כי אם ה' יגפנו.** יקרב מיתתו: **או יומו יבא.** יום שזמן מיתתו בו: **(יא) צפחת.** צלוחית: **(יט) הסיתך בי.** לשנאתי, כל הסתה לשון שומה, אמיטמינ"ט בלע"ז: **ירח מנחה.** יקבל ברחמים תפלתי, להשיב חמתך ממני: **כי גרשוני.** מארץ ישראל: **לך עבוד אלוהים אחרים.** היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ בזמן הבית, כאלו עובד עבודה זרה. ויונתן תרגם: איזיל דוד ביני עממיא פלחי טעותא:

מצודת דוד

(ט) ונקה. ויהיה נקי מעונש, בתמיה: **(י) חי ה'.** חזר לישבע ואמר: חי ה' שלא יאריך עוד ימים רבים, כי או ה' יגפנו בלא יומו, או מהר יבוא יומו וימות במיתה טבעית, או ימות במלחמה: **(יא) חלילה לי.** עם שגם אני משיח ה' כמותו, מכל מקום חלילה גם לי מחמת מצות ה', משלוח ידי וכו': **(יב) ויקח דוד.** חזר דוד לקחתו בעצמו, כי לא האמין לאבישי פן יכה עמו נפש שאול: **ואין רואה וכו'.** בעבור השינה לא היה מי רואה אותם, ואף לא ידעו בהרגשת השמע מקול ההולך והדבור, ולא היה מי מהם מקיץ מן השינה במשך הזמן ההוא, כי מה' נפלה עליהם תרדמה, ולא היה הדבר בדרך הטבע: **(יג) העבר.** מעבר המים שהיה שם: **על ראש ההר.** להשמיע קולו למרחוק: **רב המקום.** כי פחד לנפשו שלא יתפשוהו: **(יד) הלא תענה אבנר.** רצה לומר: עליך להשיב על דברי: **מי אתה.** רצה לומר: איך מלאך לבך לקרא בקול על המלך, להקיצו משנתו: **(טו) הלא איש אתה.** רצה לומר: הלא אתה גדול וחשוב, ומי כמוך בחשיבות, ולפי גודל המעלה תגדל האשמה: **כי בא.** פן יבוא, וכאשר באמת בא אבישי ורצה להשחיתו: **(טז) כי בני מות אתם.** בעבור כבוד אבנר, חזר לדבר אל כולם ולפסוק עליהם המיתה: **ראה אי חנית.** רצה לומר: ואם תאמר שמרתם, איה החנית, מי לקחו: **אשר מראשתיו.** אשר היו מראשותיו: **(יט) אם ה' וגו'.** אם הדבר מה' ומצד העונש, אקריב מנחה לה', ויהי רצון שיקבל לריח ניחוח, וירף ממני: **ואם בני האדם.** הם הסיתו אותך עלי, כי הבחירה חפשית באדם באין מעצור: **ארורים הם.** בני האדם האלו: **מהסתפח.** מלהיות מאוסף בארץ ישראל, היות עד הנה חשבתי, כאשר ראה המלך שנמסר בידי במערה ולא הרגתיו, יחדול עוד מדלוק אחרי, אבל עתה שעם כל זה רודף אחרי, בעל כרחי ארחיק נדוד מארץ ישראל: **לאמר.** כאלו יאמרו אלי לך עבוד וכו', כי גורשים אותי מבין ישראל, ללכת בין פלשתים. ויונתן תרגם: איזל דוד ביני עממיא פלחי טעותא:

מצודת ציון

(י) ונספה. ענין כליון, כמו (לקמן כז א): עתה אספה: **(יא) צפחת.** צלוחית, כמו (מלכים־א יז יד): וצפחת השמן: **(יב) מקיץ.** ענין הערה מהשינה: **תרדמת.** שינה עמוקה. וכן (יונה א ו): מה לך נרדם: **(יד) אל המלך.** כמו על המלך: **(טו) איש.** רצה לומר גדול וחשוב, כמו (במדבר יג ג): כולם אנשים: **אל אדוניך.** על אדוניך: **(טז) בני מות.** אנשי מות, רצה לומר חייבי מיתה: **אי חנית.** איה החנית: **ואת צפחת.** ועם צפחת: **(יט) הסיתך.** מלשון הסתה ופתוי: **ירח.** מלשון ריח: **מנחה.** רצה לומר תשורה וקרבן: **מהסתפח.** ענין הקבוץ והדבוק, ואסיפת דבר אל דבר, כמו (לעיל ב לו): ספחני נא:

תהלים טז א־ו

טז א מִכְתָּם לְדָוִד שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי־חָסִיתִי בָּךְ: ב אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אָתָּה טוֹבָתִי בַּל־עָלֶיךָ: ג לִקְדוֹשִׁים
אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירֵי כָּל־חֶפְצִי־בָם: ד יִרְבּוּ עַצְּבוֹתָם אַחֵר מָהָרוּ בַּל־אַסִּיךְ נִסְכֵּיהֶם מִדָּם וּבַל־אֶשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹתָם עַל־שְׂפָתָי: ה יְהוָה מְנָת־חֶלְקִי וְכוֹסִי אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי: ו חֲבָלִים נָפְלוּ־לִי בַּנְּעִמִים
אַף־נַחֲלָת שָׁפְרָה עָלָי:

רש"י

(א) מכתם לדוד. אמרו רבותינו לדוד שהי' מך ותם שהיתה מכתו תמה שנולד מהול ואין שיטת המקרא נופל על המדרש כאן, יש מזמור שנאמר בו לדוד מכתם, שם יש לפרש שיר זה לדוד שהי' מך ותם אבל כאן שנאמר מכתם לדוד אין לפרשו כן ואומר אני שהוא אחד מן שמות מיני נעימות הזמר וחלוק בנעימות השיר, ד"א מכתם לדוד לשון עטרה כמו כתם שמשמע דבר זה היה רגיל לומר דוד שמרני אל כי חסיתי בך והי' לו כעטרה שנא' (לעיל ה) ה' כצנה רצון תעטרנו (סא"א): **(ב) אמרת לה' אדני אתה וגו'.** לכנסת ישראל אמר דוד יש עליך לומר לה' אדון אתה וידך על העליונה לכל הבא עלי, ד"א אמרת לה' אדני אתה, לנפשו הי' אומר וכן מצינו דוגמתו (ש"ב יד) ותכל דוד ופתרונו ותכל נפש דוד אף כאן אמרת נפשי לה' את נפשי יש עליך לומר כן להקב"ה (סא"א): **טובתי בל עליך.** טובות שאתה עושה לי לא עליך הם לגמלני כי לא בצדקתי אתה מטיב לי: **(ג) לקדושים אשר בארץ המה.** בשביל הקדושים אשר המה קבורי' בארץ אשר התהלכו לפניך באמת: **ואדירי כל חפצי בם.** הם האדירים אשר כל חפצי בם וכל צרכי נעשים בשבילם: **(ד) ירבו עצבותם וגו'.** כל זה אמרי לה' ירבו עצבותם של כופרים בך המהירי' וחרידי' לעבודת אל אחר, ל"א מהרו לשון מוהר דואירנ"ט בלעז: **בל אסיך נסכיהם מדם.** אני לא אהיה כמותם לזרוק דם לע"ג ולא אשא שם ע"ג על שפתי: **(ה) ה' מנת חלקי וכוסי.** כל טובתי הימנו, לשון אחר וכוסי וחשבוני כמו (שמות יב) תכוסו על השה וכן חברו מנחם: **אתה תומיך גורלי.** אתה הוא אשר הניחות ידי על החלק הטוב שנאמר החיים והמות נתתי וגו' ובחרת בחיים (דברי' ל) כאדם האוהב אחד מבניו ומניח ידו על החלק הטוב ואומר את זה בחר לך. תומיך השפלת ידי על הגורל ל' ימך המקרה (קהלת י) ישפל, כך הוא נדרש בספרי. וגם יש לפותרו לשון תמיכה מדרש האגדה כמו ויתמוך יד אביו וגו' (בראשי' מח): **(ו) חבלים נפלו לי בנעימים.** כשנפל לי הגורל להיות בחלקך חבל נעים הוא זה אף עלי שפרה נחלה כזו:

מצודת דוד

(ב) אמרת. אתה נפשי אמרת על ה' שהוא אדון הכל והכנעת לו: **טובתי.** הטובה שאתה עושה לי אינה מוטלת עליך כי הכל בחסד: **(ג) לקדושים.** הכנעי עוד להאנשים הקדושים אשר המה בארץ ולהאדירים ביראת ה' כי כל חפצי באה לי בזכותם: **(ד) אחר מהרו.** ר"ל אבל האנשים המרבים מוהר להקריב זבחים לגלולים ירבו עצבותם על ידיך כי תרדפם להעציב לבם ולא אכניע להם: **בל אסיך.** לא אזרוק דם לגלולים כמוהם ואף לא אזכיר שמם בשפתי: **(ה) ה' מנת חלקי.** הוא המנה הניתן לחלקי ר"ל בו אני מאמין: **וכוסי.** הוא המנה הניתן בתוך כוסי וכפל הדבר במ"ש: **תומיך.** תמכת בידי להניחה על הגורל ההוא ר"ל עוררת לבי להאמין בך ואמר במשל כדרך האב התומך יד בנו החביב לו ומניחה על חלק היפה לומר את זה ברור לך: **(ו) חבלים.** המחוזות אשר נפלו בחלקי הם המיוחדים בהדברים הנעימים ר"ל האלהים אשר בחרתי בו הוא האל המיוחד: **אף נחלת.** הנחלה שבחרתי יפה הוא בעיני וכפל הדבר במ"ש:

מצודת ציון

(א) מכתם. מלשון כתם והוא הזהב הטוב ורצה לומר שהיה המזמור הזה חביב לפניו ככתם: **(ד) מהרו.** ענין מתן כמו כמוהר הבתולות (שמות כ"ב): **אסיך נסכיהם.** ענין זריקה: **(ו) חבלים.** כן יקראו המחוזות וכן מחבל בני יהודה (יהושע י"ט) ע"ש כי בחבל יחולק נחלה: **שפרה.** ענין היופי כמו אמרי שפר (בראשית מ"ט):

יהל אור

ה ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. ופירש"י כל טובתי הימנו לשון אחר וכוסי חשבוני כמו (פ' בא י"ב) תכוסו על השה וכן חברו מנחם. אתה תומיך גורלי. אתה הוא אשר הניחות ידי על חלק הטוב שנאמר החיים והמות נתתי לפניכם ובחרת בחיים (פ' נצבים סי' למ"ד) כאדם האוהב אחד מבניו ומניח ידו על חלק הטוב ואומר את זה בחר לך:

(ב) מד"ר ס"פ וישב פרשה פ"ח ושם אשר כוס ראשון מן ד' כוסות דפסח הוא כנגד הפסוק ה' מנת חלקי וכוסי והוא מהש"ס ירושלמי פ"ט דפסחים:

(ג) מד"ר באיכה דס"ה א' ע"פ ויצא מבת ציון כל הדרה א"ר אחא מן בת כתיב יש לנו מנה אחת יפה זה הקב"ה שכתוב בו ה' מנת חלקי וכוסי. כל הדרה זה הקב"ה שנאמר הוד והדר לבשת. והקשה היפה עינים כיון דרמז למנת חלקי וכוסי על הקב"ה א"כ כל הדרה הא תו למה לי עכ"ד. ואפ"ל דהנה ביומא פ"ה דנ"ג סע"ב ודף נ"ד ע"א אמרו כל הדרה חדרה הגנוז בחדרי חדרים דהיינו הארון שגלה לבבל עכ"ל והארון הי' בקדה"ק וזהו פי' חדרי חדרים. א"כ לפ"ז ה' מנת חלקי זהו מצד שרש נש"י בעצמן. כל הדרה זהו מצד התורה כי ישראל מתקשראן:

רש"י

מעזי פנים. שלא יזיקוני: **ומעזות פנים.** שלא יצא עלי שם ממזרות דהוא עז פנים: **בד"ת.** [מותר] (בד"ו וד"פ מהו) לענות כאולתו: **הרה ויולדת יחדיו.** ביום שהרה זו יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשות בכל יום נמצאות יולדות בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמור צורת הולד לזמן מועט: **בא ואראך.** טרח לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונם:

עין יעקב

דף ל עמ׳ ב וְאַף[469] סֵפֶר מִשְׁלֵי בִּקְּשׁוּ[470] לִגְנֹז[471], שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וּמִפְנֵי מַה לֹּא גְּנָזוּהוּ? אַמְרֵי[472]: סֵפֶר קֹהֶלֶת[473] [לָאו] עַיְנִינָן[474] וְאַשְׁכְּחִינָן[475] טַעְמָא, הָכָא[476] נַמִּי[477] לִיעַיְּינָן[478]. וּ[479]מַאי[480]: דְּבָרָיו[481] סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה? כְּתִיב[482]: (משלי כו) "אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ", וּ[483]כְתִיב: (שם) "עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ"[484]. לָא קַשְׁיָא, הָא[485] בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, הָא[486] בְּמִילֵי דְּעָלְמָא[487]. כִּי הָא[488] דְּהַהוּא[489] דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּ[490]רַבִּי, אָמַר לֵיהּ[491]: אִשְׁתְּךָ[492] אִשְׁתִּי, וּבָנֶיךָ[493] בָּנַי. אָמַר לֵיהּ[494]: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה וּפָקַע[495]. הַהוּא דְּאָתָא[496] לְקַמֵּיהּ דְּ[497]רַבִּי [חִיָּא] אָמַר לֵיהּ: אִמְּךָ[498] אִשְׁתִּי, וְ[499]אַתָּה בְּנִי. אָמַר לֵיהּ[500]: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה[501] וּפָקַע[502]. אָמַר רַבִּי חִיָּא: אַהַנְיָא לֵיהּ[503] צְלוּתֵיהּ[504] לְרַבִּי, דְּלָא לִישַׁוְיֵיהּ[505] [בָּנֵי[506]] מַמְזֵרָא[507]. דְּרַבִּי, כִּי הֲוָה[508] מַצְלִי[509], אָמַר[510]: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים[511]. בְּדִבְרֵי תּוֹרָה[512], מַאי הִיא[513]? כִּי הָא[514] דְּיָתִיב[515] רַבָּן גַּמְלִיאֵל[516] וְקָדָרִישׁ[517]: עֲתִידָה אִשָּׁה, שֶׁתֵּלֵד בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה לא) "הָרָה וְיֹלֶדֶת יַחְדָּו"[518]. לִגְלֵג עָלָיו[519] אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אָמַר[520]: (קהלת א) "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ"[521]. אָמַר לוֹ[522]: בּוֹא וְאַרְאֶךָ דֻּגְמָתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה[523]. נָפַק[524], אַחְוִי לֵיהּ[525] תַּרְנְגוֹלֶת[526].

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

469) אֶת. 470 הַחֲכָמִים. 471) מִפְּנֵי. 472) אָמְרוּ הַחֲכָמִים: 473) הַאִם. 474) עִיָּנוּ וְהִתְעַמַּקְנוּ בִּדְבָרָיו, 475) וּמָצָאנוּ בּוֹ. 476) כָּאן, בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי. 477) גַּם כֵּן עָלֵינוּ. 478) לְעַיֵּן, עַתָּה בֵּאֲרוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ אֶת הַפְּסוּקִים הַנִּרְאִים כְּסוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, 479) שָׁאֲלוּ: 480) מַה הֵם. 481) שֶׁל סֵפֶר מִשְׁלֵי שֶׁ 482) בְּמָקוֹם אֶחָד: 483) מִיָּד בַּפָּסוּק הַבָּא. 484) סְתִירָה כָּל כָּךְ קִיצוֹנִית בֵּין שְׁנֵי פְּסוּקִים סְמוּכִים חַיֶּבֶת לְהִתְבָּאֵר וְאָמְרוּ: 485) זֶה, מַה שֶּׁכָּתוּב: "עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ", הַכַּוָּנָה. 486) זֶה, הַפָּסוּק הָאוֹמֵר לֹא לַעֲנוֹת לַכְּסִיל, 487) בְּדִבְרֵי חֻלִין, 488) כְּמוֹ הַמַּעֲשֶׂה. 489) אִישׁ אֶחָד. 490 בָּא לִפְנֵי. 491) הָאִישׁ לְרַבִּי: 492) הִיא 493) הֵם 494) רַבִּי לְאוֹתוֹ אִישׁ: הַאִם 495) מֵת. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה דּוֹמֶה, עַל 496) הָאֶחָד שֶׁבָּא 497) לִפְנֵי 498) הִיא 499) יוֹצֵא) מִזֶּה אִם כֵּן שֶׁ 500) רַבִּי חִיָּא, הַאִם 501) אֶת הַיַּיִן 502) וָמֵת. 503) הוֹעִילָה לוֹ 504) תְּפִלָּתוֹ 505) שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶת 506) בָּנָיו 507) מַמְזֵרִים, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה רִנּוּן עַל בָּנָיו שֶׁהֵם פְּסוּלִים, חָלִילָה. 508) כַּאֲשֶׁר הָיָה רַבִּי 509) מִתְפַּלֵּל, 510) כָּךְ: 511) אַחַר שֶׁהוּבְאָה דֻּגְמָא שֶׁאֵין צֹרֶךְ לְהִתְיַחֵס אֶל דִּבְרֵי הֶבֶל שֶׁאֵין לָהֶם כָּל קֶשֶׁר לַתּוֹרָה, שָׁאֲלוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ: 512) שֶׁחַיָּבִים לַעֲנוֹת לַכְּסִיל, 513) הֵיכָן יֶשְׁנָהּ דֻּגְמָא לַדָּבָר? וְהֵשִׁיבוּ: 514) כְּמוֹ הַמַּעֲשֶׂה. 515) שֶׁיָּשַׁב 516) הַנָּשִׂיא, 517) וְהוּא דָּרַשׁ. 518) כְּלוֹמַר: בְּיוֹם הָהֵרָיוֹן שֶׁל יֶלֶד אֶחָד, תִּהְיֶה לֵידָה שֶׁל יֶלֶד אַחֵר 519) עַל רַבָּן גַּמְלִיאֵל 520) לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲרֵי כְּתִיב בַּפָּסוּק: 521) מִמֵּילָא שׁוּם דָּבָר אֵינוֹ עָתִיד לְהִשְׁתַּנּוֹת בָּעוֹלָם! 522) רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַתַּלְמִיד: 523) שֶׁהוּא קַיָּם כָּאן, מִמֵּילָא אֵינוֹ בְּגֶדֶר חָדָשׁ, 524) יָצָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל עִם הַתַּלְמִיד, 525) הֶרְאָה לוֹ לַתַּלְמִיד 526) שֶׁמְּטִילָה בֵּיצָה בְּכָל יוֹם, לַמְרוֹת שֶׁתַּהֲלִיךְ הַהַבְשָׁלָה שֶׁל הַבֵּצִים הוּא שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ הַרְבֵּה בֵּיצִים, שֶׁמַּבְשִׁילוֹת בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ בְּזוֹ אַחַר זוֹ.

משנה

עוד מדיני המעלה קדשים בחוץ: **אֶחָד קָדָשִׁים כְּשֵׁרִין, וְאֶחָד קָדָשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהָיָה פְּסוּלָן בַּקּוֹדֶשׁ** – שנפסלו אחר שבאו לעזרה, כגון בפסול לן ויצא, **וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב.**

הַמַּעֲלֶה לקרבן **כַּזַּיִת** אחד, חציו **מִן** בשר **הָעוֹלָה וְחציו מִן הָאֵימוּרִין** שבעולה, דהיינו חלקי הבהמה המוקטרים גם בשאר קרבנות, **בַּחוּץ, חַיָּיב.** ואף שמהאימורים הקריב פחות משיעור הקטרה שהוא כזית, בעולה שגם בשרה מוקטר הוא מצטרף לאימורים לשיעור כזית.

גמרא

שנינו במשנה שהמקריב קדשים כשרים או פסולים מחוץ לעזרה חייב. הגמרא מביאה לכך מקור מהפסוקים: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר (ויקרא יז ח–ט) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וגו' **אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אוֹ זָבַח, וְאֶל פֶּתַח** אֹהֶל מוֹעֵד לא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַה', וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו'. דורשת הברייתא: מתיבות 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה' **אֵין לִי** ללמוד חיוב כרת **אֶלָּא** למקריב בחוץ **עוֹלָה, מְנַיִן לְרַבּוֹת** לחייב אף המקריב בחוץ **אֵימוּרֵי אֵשֶׁם, וְאֵימוּרֵי חַטָּאת, וְאֵימוּרֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – שני כבשי עצרת, **וְאֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים** כגון תודה ושלמי יחיד, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'אוֹ **זָבַח',** שבכל זבח הדין כן.

ממשיכה הברייתא: **מְנַיִן לְרַבּוֹת** חיוב כרת למקריב בחוץ את **הַקּוֹמֶץ** ממנחת ישראל, **וְהַלְּבוֹנָה** שבמנחת נדבה, **וְהַקְּטֹרֶת** שבכל יום במקדש, **וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ** שהביאה בכל יום, **וְהַמְנַסֵּךְ** בחוץ **שְׁלֹשֶׁת** לוגין **יַיִן** הבאים עם הקרבן, **וְהמנסך** בסוכות **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין מַיִם** שהקדישום לנסכם על המזבח בחג, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְאֶל **פֶּתַח** אֹהֶל מוֹעֵד לא יְבִיאֶנּוּ', ומשמע שכָּל **הַבָּא לְפֶתַח** אֹהֶל מוֹעֵד להקריבו בפנים, **חַיָּבִין עָלָיו** אם הקריבוהו **בַּחוּץ.**

ממשיכה הברייתא: **וְאֵין לִי** לרבות **אֶלָּא** המקריב בחוץ **קָדָשִׁים כְּשֵׁרִים, מְנַיִן לְרַבּוֹת** חיוב כרת למקריב בחוץ קדשים **פְּסוּלִין** שנפסלו בקדש, **כְּגוֹן הַלָּן** – דם או אימורים שעבר זמן הקרבתם, **וְהַיּוֹצֵא** – קרבן שיצא מחוץ למקומו, **וְהַטָּמֵא** – דם או אימורים שנטמאו, **וְשֶׁנִּשְׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ** – שנשחט במחשבה להקריבו או לאוכלו לאחר זמנו, **וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ** – או במחשבה להקריבו או לאוכלו מחוץ למקומו, **וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ** [–או זרקו] **אֶת דָּמוֹ,** כגון זר או כהן בעל מום, **וְהַנִּיתָּנִין לְמַטָּה** – קרבנות שמצותם לתת דמם על המזבח מתחת לחוט הסיקרא **שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה** ממנו, **וְהַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה** מחוט הסיקרא **שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה** ממנו, **וְהַנִּיתָּנִין בַּחוּץ** – וקרבנות שמצותם לתת מדמם על מזבח החיצון **שֶׁנִּתָּנָן בְּפָנִים** – על המזבח הפנימי, **וְהַנִּיתָּנִין בְּפָנִים שֶׁנִּתָּנָן בַּחוּץ, וּפֶסַח וְחַטָּאת שֶׁנִּתָּנָן** [–שנתן דמם] **שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, מְנַיִן** שאף המקריב כל אלו בחוץ חייב, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד **לא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת',** ומשמע, כָּל **הַמִּתְקַבֵּל** לעשותו **בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד** ואפילו אם לכתחילה אינו ראוי לבא לעזרה, **חַיָּבִין עָלָיו בַּחוּץ,** וכיון שכל המנויים כאן ראויים בדיעבד לעשותם בפנים שהרי אם עלו למזבח אינם יורדים, המקריבם בחוץ חייב.

שנינו במשנה: **הַמַּעֲלֶה כַּזַּיִת** אחד, חציו **מִן** בשר **הָעוֹלָה כו'** וחציו מן האימורין בחוץ, חייב. מדייקת הגמרא: **עוֹלָה וְאֵימוּרֶיהָ, אֵין** – דווקא הם מצטרפים יחד להשלים כזית, אך **שְׁלָמִים וְאֵימוּרֵיהֶן לא** מצטרפים, ואם העלה בחוץ כזית מבשר השלמים ואמוריהם יחד, פטור.

מוסיפה הגמרא: **תְּנִינָא לְהָא** – שנינו דין זה, **דְּתָנוּ רַבָּנָן** בתוספתא (מעילה פ"א הט"ז), **עוֹלָה וְאֵימוּרֶיהָ מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת לְהַעֲלוֹתָן בַּחוּץ** – לחייב את המעלה מהם בחוץ, **וְכן** מצטרפים **לְחַיֵּיב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל** – אם אכל חצי כזית מהבשר וחצי מהאימורים של עולת פיגול, או שאכל כן מעולת **נוֹתָר, וְטָמֵא** – אם אכל בטומאת הגוף כזית מבשר ואימורי העולה יחד. מהתוספתא משמע שדווקא בעולה מצטרפים הבשר והאימורים, אך לא בשלמים, וכפי שדייקנו מהמשנה.

הגמרא מביאה סתירה ממשנה לדברי התוספתא: **בְּשֶׁלָּמָא הַעֲלָאַת** – מובן מדוע לגבי המעלה בחוץ חלוקים עולה משלמים, שדווקא **עוֹלָה דְּכָלִיל** – שכולה לה', **אִין** – אכן הבשר מצטרף לאימורים לכזית כיון שהוא ראוי להקטרה בפנים, אך **בִּשְׁלָמִים לא** מצטרף הבשר לאימורים, כיון שהוא נאכל ואינו ראוי להקטרה בפנים, ועל כן אין חייבים עליו בחוץ. **אֶלָּא** לגבי האוכל **פִּיגּוּל וְנוֹתָר** והאוכל כשהוא **טָמֵא** קשה, **מַאי טַעְמָא** בשלמים אין הבשר והאימורים מצטרפים, **וְהָא תְּנַן** (מעילה טז:), כָּל **הַפְּגוּלִין מִצְטָרְפִין** לכזית לחייב חטאת על אכילתם, **וְכן** כָּל **הַנּוֹתָרִין מִצְטָרְפִין** לכזית, וכן מצטרפים בשר ואימורים לחייב טמא שאכל משניהם כזית, וכיון שבין בבשר השלמים ובין באימוריהם שייך פיגול נותר וטמא, קשה מדוע אינם מצטרפים. מסכמת הגמרא: **קַשְׁיָא פִּיגּוּל אַפִּיגּוּל** – קשה מדין פיגול שבמשנה זו לדין פיגול שבתוספתא, וכן **קַשְׁיָא** מדין **נוֹתָר** שבמשנה, **אַנּוֹתָר** – על דין נותר שבתוספתא.

מתרצת הגמרא: מדין **פִּיגּוּל** שבמשנה **אַפִּיגּוּל** שבתוספתא **לא קַשְׁיָא,** כיון **שְׁכָאן** – בדין המשנה שפיגולים מצטרפים, מדובר **בְּאוכל פִּיגּוּל,** אך **כָּאן** – בתוספתא המבארת שרק בעולה הבשר מצטרף לאימורים, מדובר **בְּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל** – שהקרבן נשחט או נזרק דמו על דעת להקטיר חצי כזית מהבשר וחצי מהאימורים לאחר הזמן, וכוונת התוספתא שדווקא בעולה שכולה כליל מועילה מחשבה זו לפגל את הקרבן, אך בשלמים כיון שהבשר נאכל אין הוא מצטרף לאימורים אם חשב להקטיר כזית משניהם לאחר הזמן, וכן אין האימורים מצטרפים לבשר אם חשב לאוכלם לאחר הזמן, כיון שהם מוקטרים.

וכן מדין **נוֹתָר** שבמשנה **אַנּוֹתָר** שבתוספתא **לא קַשְׁיָא,** כיון **שְׁכָאן** – בדין המשנה שנותרים מצטרפים, מדובר **בְּאוכל נוֹתָר, וּכָאן** – בדין התוספתא שרק בעולה האימורים והבשר מצטרפים אך בשלמים לא, מדובר **בְּשֶׁנִּיתּוֹתְרוּ עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק הַדָּם** – שאבדו הבשר והאימורים לפני הזריקה ונותר רק חצי כזית מהבשר וחצי מהאימורים, ומחדשת התוספתא שבעולה גם באופן זה דמה נזרק ועל כן חייבים עליה אם אכלוה נותר, אך בשלמים אם לא נותר כזית מהבשר או כזית מהאימורים אין זורקים את הדם כפי שיבואר להלן, וכיון שאין זריקה אין חייבים על אכילתם משום נותר. וכן יש לתרץ את הסתירה בדין טמא.

המשך התירוץ: **וּמַנִּי** – וכשיטת מי תוספתא זו, **כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא,** הסובר שאם לא נותר מהקרבן שיעור אכילה לאדם או למזבח אין זורקים את דמו, **דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה** חוץ מעולה **שֶׁאבדו** או נשרפו **וּנִשְׁתַּיֵּיר בָּהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר** לאכילה,

---

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' ב

מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ – ומשה חזר עליהם פעם שלישית **בְּעֲרֻבּוֹת מוֹאָב** קודם מותו. נמצא שלדעת רבי עקיבא העולה שהקריבו ישראל במדבר היתה טעונה הפשט וניתוח, וכשיטתו סוברת הברייתא שהביא רב חסדא.

הגמרא דנה בדברי הברייתא שהביא רב חסדא: **אָמַר מַר** – נאמר לעיל בברייתא, **הַכֹּל כְּשֵׁרִין לְהַקְרִיב** – עד שהוקם המשכן היו מקריבים קרבן מכל בעלי החיים הטהורים. שואלת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לנו זאת, **אָמַר רַב הוּנָא דְּאָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק (בראשית ח ב) 'וַיִּבֶן נֹחַ מִזְּבֵחַ לַה' וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה וּמִכֹּל עוֹף הַטָּהוֹר', מבאר רב הונא, 'בְּהֵמָה' כְּמַשְׁמָעוֹ, וחַיָּה בִּכְלָל בְּהֵמָה, שכל מקום שנאמר בתורה בהמה אף חיה בכלל זה.

רש"י

מתני' ואחד קדשים פסולין שהיה פסולן בקדש. הואיל ובפנים אם עלו לא ירדו מתקבל בפנים קרינא ביה וחייבין עליהן בחוץ כדיליף בגמ': **המעלה כזית מן העולה ומאימוריה.** חצי זית מזה וחצי זית מזה חייב דכולה כליל: **גמ' ואימורי קדשי קדשים.** כבשי עצרת: **הלבונה.** של מנחת נדבה: **ומנחת כהנים.** שהיא כליל וראויה להעלאה כקומץ מנחת ישראל אבל שירי מנחת ישראל אינו חייב על העלאתם: **מנחת כהן משיח.** עשירית האיפה שהוא מביא בכל יום: **ושלשת לוגין יין.** שהוא פחות שבנסכים: **ושלשת לוגין מים.** בחג קאמר ובמוקדשין לחג שאין העלאת חוץ נוהגת בחולין: **מנין לרבות פסולין.** הנך דאם עלו לא ירדו דלא מתרבו מלא יביאנו דהא אינם ראויין להביא לכתחילה: **ת"ל לעשות.** משמע הראויין לעשות אפילו אינו ראוי לבא מחוץ לפנים והני נמי כיון דאם עלו לא ירדו וכהן נזקק להפך בהם בצינורא או להעלותן מראש המזבח למערכה ראויין ליעשות קרינא ביה: **שלמים לא.** אין בשרן מצטרף עם אימוריהן לכזית העלאת חוץ משום דבשר שלמים לאו בר הקטרה הוא ולא קרינא ביה אל פתח אהל מועד לא יביאנו: **ולחייב עליהן משום פיגול ונותר וטמא.** קא ס"ד באוכל כזית בשר ואימורין מעולת פיגול או נותר או בטומאת הגוף אכלו: **מאי טעמא.** לא מצטרף נמי בשר שלמים עם אימוריו לפיגול ונותר וטמא הא בין בבשר בין באימורין שייך פיגול נותר וטמא כדאמר בפ' בית שמאי (לעיל דף מג.) דכל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פיגול והרי הדם מתיר את הבשר לאדם ואת האימורין למזבח ותנן נמי התם דברים שאין חייבין עליהם משום פיגול כגון הקומץ והלבונה והקטרת שאין להם מתירין אלא הם עצמן מתירין חייבין עליהן משום נותר ומשום טמא וכל שכן אימורין שהפיגול נוהג בהן ומקראי ילפינן להו: **כל הפיגולין מצטרפין.** משנה היא במעילה: **כאן בפיגול כאן במחשבת פיגול.** הא דקתני מצטרפין באוכל פיגול קאמר ולהתחייב חטאת והא דקתני עולה אין שלמים לא במחשבת פיגול שאם שחט או זרק על מנת להקטיר חצי זית בשר עולה וחצי זית מאימורין חוץ לזמנו פיגל אבל בשלמים חישב לאכול או להקטיר חצי זית בשר וחצי זית אימורין לא פיגל שאין מחשבת אכילה בנקטרין ואין מחשבת הקטרה בנאכלין: **כאן בנותר כאן בשניתותרו עד שלא נזרק הדם.** הא דקתני מצטרפין באוכל נותר קאמר והא דקתני עולה אין שלמים לא בשניתותרו מאיבוד ושריפה כגון אבדו הבשר והאימורין קודם זריקה ונשתייר חצי זית מזה וחצי זית מזה בעולה דכולה כליל הויא זריקת דם זריקה דהא איכא אכילת מזבח וכר' יהושע דאמר בפרק טבול יום (לעיל דף קד.) אם אין בשר אין דם וכיון דזריקה היא חייבין עליו משום נותר אם ניתותרו ואכל ממנו כדאמרן (לעיל דף מה:) דברים שאין חייבין עליהם משום פיגול חייבין משום נותר כגון קומץ שהוא אכילת מזבח כעולה וכל שכן דברים שחייבין עליהן משום פיגול כגון בשר עולה אבל שלמים אין חצי זית מבשרן וחצי זית מאימוריהן מצטרפין להיות שיור לזרוק עליהם את הדם דלא אכילת אדם איכא ולא אכילת מזבח איכא וכיון דלא הויא זריקה אם זרק אין חייבין עליהן משום נותר וטמא דקי"ל (מנחות דף כה:) כל הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה ובפ' ב"ש (לעיל דף מה:) אתי נותר חילול חילול מטומאה ובמס' מעילה (דף ו:) לענין יוצא אמרינן לר"א דאמר אין זריקה מועלת ליוצא אין חייבין עליו משום נותר וטמא: **כל הזבחים.** בר מעולה: **אין זורק את הדם.** דאית ליה לר' יהושע אם אין בשר אין דם מועשית עולותיך הבשר והדם ובזבחים כתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל הזקיקן הכתוב זה לזה:

משנה אֶחָד קָדָשִׁים כְּשֵׁרִין, וְאֶחָד קָדָשִׁים פְּסוּלִין, שֶׁהָיָה פְּסוּלָן בַּקּוֹדֶשׁ וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. הַמַּעֲלֶה כַּזַּיִת מִן הָעוֹלָה וּמִן הָאֵימוּרִין בַּחוּץ, חַיָּב. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן, 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אוֹ זָבַח', אֵין לִי אֶלָּא עוֹלָה. מִנַּיִן לְרַבּוֹת אֵימוּרֵי אִשֶּׁה, וְאֵימוּרֵי חַטָּאת, וְאֵימוּרֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְאֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זָבַח'. מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, וְהַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין יַיִן וּשְׁלֹשֶׁת לוּגִּין מַיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ'. כָּל הַבָּא לְפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, חַיָּבִין עָלָיו בַּחוּץ. וְאֵין לִי אֶלָּא קָדָשִׁים כְּשֵׁרִים, מִנַּיִן לְרַבּוֹת פְּסוּלִין, בְּגוֹן הַלָּן וְהַיּוֹצֵא וְהַטְּמֵא, וְשֶׁנִּשְׁחַט חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזֶרְקוּ אֶת דָּמוֹ, וְהַנִּיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתָּנָן לְמַעְלָה, וְהַנִּיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתָּנָן לְמַטָּה, וְהַנִّיתָּנִין בַּחוּץ שֶׁנִּתָּנָן בְּפָנִים, וְהַנִּיתָּנִין בְּפָנִים שֶׁנִּתָּנָן בַּחוּץ, וּפֶסַח וְחַטָּאת שֶׁנִּתָּנָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, מִנַּיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא יְבִיאֻנוּ לַעֲשׂוֹת', כָּל הַמִּתְקַבֵּל בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, חַיָּבִין עָלָיו בַּחוּץ: הַמַּעֲלֶה כַּזַּיִת מִן הָעוֹלָה כו': עוֹלָה וְאֵימוּרֶיהָ, אֵין. שְׁלָמִים וְאֵימוּרֵיהֶן, לֹא. תְּנִינָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן, עוֹלָה וְאֵימוּרֶיהָ, מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת לְהַעֲלוֹתָן בַּחוּץ, וּלְחַיֵּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל, נוֹתָר, וְטָמֵא. בִּשְׁלָמָא הַעֲלָאַת עוֹלָה דְּכָלִיל, אִין. שְׁלָמִים, לֹא. אֶלָּא, פִּיגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא, מַאי טַעְמָא. וְהָא תְּנַן, כָּל הַפִּגּוּלִין מִצְטָרְפִין, וְכָל הַנּוֹתָרִין מִצְטָרְפִין. קַשְׁיָא, פִּיגּוּל אַפִּיגּוּל. קַשְׁיָא, נוֹתָר אַנּוֹתָר. פִּיגּוּל אַפִּיגּוּל, לֹא קַשְׁיָא. כָּאן בְּפִיגּוּל, כָּאן בְּמַחֲשֶׁבֶת פִּיגּוּל. נוֹתָר אַנּוֹתָר, לֹא קַשְׁיָא. כָּאן בְּנוֹתָר, כָּאן בְּשֶׁנִּיתּוֹתְרוּ עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק הַדָּם. וּמַנִּי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כָּל הַזְּבָחִים שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר בָּהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר וכוית

תוספות

לא ומוקי לה בניתותרו וכר' יהושע וקצת תימה קומץ ולבונה אמאי לא מיחייב עליהו בחוץ כשחסרו נהי דמיפסלי לכתחילה מ"מ מתקבלין הם בפנים דאם עלו לא ירדו דהוה ליה פסולו בקדש כשחסר בין קמיצה להקטרה ולמאן דחשיב במנחות פ' קמא (דף ט:) חסרון כבעל מום ניחא וי"ל דאפילו תמצא לומר דאם עלה לא ירד מ"מ סברא הוא למעוטיה מדכתיב אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר כיון דלכתחילה לא יעלה וצריך לדקדק אי מהדרינן פוקעין דידהו ובפרק המזבח מקדש (לעיל דף פג:) איכא כמה קראי לרבן גמליאל מהיא העולה על מוקדה ולאידך מאשר תאכל האש ועוד דדרשינן לעיל (דף פו.) ועשית עולותיך הבשר והדם עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות משמע הא בשר דומיא דגידים ועצמות מהדרינן אפילו במקצת ותימה אי פליג עליה רבי יוסי: **ומנחת** כהנים ומנחת כהן משיח. הא דפלגינהו משום דמנחת כהנים באה עשרון ומנחת כהן משיח חצי עשרון ותימה דלא תני מנחת נסכים: **עולה** ואימורין מצטרפין לכזית להעלותן בחוץ ולחייב עליהם משום פיגול נותר וטמא. במסכת מעילה פרק קדשי מזבח (דף טו:) תנן חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה הבשר והחלב והסלת והיין והשמן וששה בתודה דאיכא לחם ותימה לענין מאי קאמר אי לענין מעילה הא תנא ליה רישא (שם.) קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה כו' ועוד דתודה אין בה מעילה כי אם לאחר זריקה באימורין אבל בלחם לא ואי (לא יתחייב) בחוץ הא לא תני בשמעתין אלא עולה ואימורין אבל חמשה דברים לא דאף על גב דמיחייבי בחוץ כדדריש לעיל מקרא הני מילי בפני עצמן אבל איצטרופי לא ועוד דלא מיחייב בחוץ אלחם שבתודה ועוד חלב ויין היאך מצטרפין והא אין שיעורן שוה שזה בכזית וזה בשלשה לוגין ואי לענין לזרוק עליהן הדם הא אמר ובמנחה אפילו כולה קיימת לא יזרוק ואי לענין מחשבת פיגול אין אכילה והקטרה מצטרפין ונראה דמיירי לענין אכילה דמיחייב האוכל משום פיגול נותר וטמא ואי מרישא דקתני קדשי מזבח מצטרפין הוה אמינא במין אחד קמ"ל אפילו בכמה מינין ועוד תנינהו למעוטי דאין דם חייבין עליו משום פיגול ועוד אשמעינן דחל פיגול אהנך דברים חמשה ששה וצריך לומר דאתיא כר"מ דתנן לעיל בפרק ב"ש (דף מג:) (ואלו) דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול מנחת נסכים והנסכים הבאין בפני עצמן דברי ר"מ וחכ"א אף הבאים עם הבהמה ובהקומץ זוטא (מנחות דף טו:) תנן נמי הזבח מפגל את הנסכים משקדש בכלי דברי ר"מ והא דחלב ויין מצטרפין אע"ג דחלב בכזית ומשקין ברביעית ה"מ בשתיה אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין שיעורו בכזית וקצת תימה מאי איריא דנקט חמשה דברים בעולה הא בשלמים נמי מצטרפין לחייב משום פיגול ויש לומר דנקט עולה משום דאיירי נמי במעילה אף על גב דבתודה לא איירי במעילה:

כל הפיגולין מצטרפין. תימה דלא מייתי מרישא דקתני (מעילה דף טו.) קדשי מזבח מצטרפין לפיגול ויש לומר דהוה מוקמינן לה בעולה דהא תני נמי מעילה אבל הך משמע טפי: **וכל** הנותרות מצטרפין. תימה דלא תני כל הטומאות מצטרפין ויש לומר דהוה משמע אפילו שרץ ונבלה ובשר המת והנהו לא מצטרפין כדתנן התם (דף יז:):

כאן

תוספות

כאן בשניתותרו [עד] שלא נזרק הדם ומני רבי יהושע. ה"ג לה במעילה בפ' קדשי מזבח (דף טו:) אלא אימא עולה ואימורים מצטרפין זה עם זה לכזית לזרוק עליהם את הדם ומאן קתני לה רבי יהושע וגירסא דשמעתין נמי יש ליישב דהכי נמי קאמר וקשה לישנא דברייתא דקתני ולחייב עליהם משום פיגול נותר וטמא ויש לפרש דכשניתותרו כזית מעולה ואימורין אשמעינן דזריקה מעלייתא היא לאיחזיבי משום פיגול נותר וטמא דקרבו מתיריי קרינא ביה והשתא לא צריכי להא דקאמר הכא פיגול אפיגול לא קשיא כאן בפיגול כאן במחשבת פיגול דשינוייא דניתותרו מתרצי תרוייהו פיגול ונותר ובמסכת מעילה לא גרסינן ליה ויש מוחקין טמא מן הברייתא משום דמטמא לא משני מידי אבל לפי מה שפירשתי ניחא דכולהו מיתרצי וע"כ גרסינן ליה דאי לא גרסינן ליה הא דקאמר התם במעילה תנינא להא דתנו רבנן מנא ליה הא דקתני בברייתא דמצטרפין לענין אכילה ואימא פיגול אפיגול לא קשיא כאן בפיגול כאן במחשבת פיגול ונותר אנותר לא קשיא כאן בנותר כאן בשניתותרו דלמא איירי להצטרף לענין להכשיר הקרבן ולזרוק עליהם את הדם אבל לאכילה לא מצטרפין אבל מכיון דתני טמא על כרחין לענין אכילה קאמר דמצטרפין דהיינו תנינא להא דתנו רבנן: **ומר** סבר מלא חפניו לאו דוקא. תימה למה לי למימר לאו דוקא אפילו יהא דוקא הוו מחייבי רבנן אכזית ממנו בחוץ מידי דהוה אקומץ וכמו כן קשה בסמוך למה לי למימר דסברי רבנן קביעות דמנא לאו כלום היא ויש לומר דעד כאן לא מחייבי רבנן בקומץ אלא משום דחשיב להתפגל על מנת להקטיר כזית מקומצה בחוץ הלכך חשיבא נמי הקטרה לחייב אכזית ממנו בחוץ ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח אע"ג דלא שייך בהם פיגול כיון דמנחה נינהו ומצינו במנחה דכזית נמי חשיבא הקטרה שם מנחה אחד הוא אבל קטרת לא אשכחן דחשיב הקטרת בכזית דלא שייך ביה פיגול ועוד דהא א"ר יוסי דאין פיגול אלא בדבר שהוא על מזבח החיצון הלכך הא דמחייבי רבנן בקטרת בכזית על כרחין משום דמלא חפניו לאו דוקא וקביעות מנא לאו כלום היא: **דקבעינהו** במנא. למאי דאסיקנא (למאי) דקבעינהו במנא הוי לבנה דמתניתין שיעור שלם ופטור בחוץ לרבי אליעזר הואיל וקבעינהו במנא:

אבל

רש"י

או כזית חלב. דכתיב וזרק הכהן את הדם וגו' והקטיר החלב אע"פ שאין בשר זורק עליו את הדם והכי מפרש במנחות בהקומץ רבה (דף כו.): **ובמנחה מאי עבידתה.** מאי זריקת דם איכא במנחה: **מנחת נסכים שבאה עם הזבח.** ואבד בשר הזבח והמנחה קיימת לא יזרוק את הדם בשבילה דלאו גופא דזביחה הוא: **מתני' הלבונה.** של מנחה: **והקטרת.** שבכל יום פרס [של] שחרית ופרס של בין הערבים שהקטיר כזית מהן בחוץ חייב קסבר כי כתיב אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר אשיעור הקטרה כתיב והיינו כזית ורבי אליעזר נמי מדלא פליג ארישא גבי עולה הכי נמי דריש ליה אותו אשיעור הקטרה כרבנן ומיהו עולה דלא מיפסלא בחסרון דכל עצמה בדם תלויה כפרתה חייב בכזית אבל בהני פליג דקא סבר קומץ כוליה היינו שיעור הקטרתו אף בפנים דהא מיפסל בחסרון וכן כולם שכולם מתירין הם כל זמן שלא קרבו כולם לא הויא הקטרה לצאת בעלים ידי חובתן ולרבנן בהני נמי הויא הקטרתן בכזית היכא דכוליה קיים ולא חסרו קודם הקטרה ותנן מנחות (דף כו.) הקטיר קומצה פעמים כשירה הילכך הקטרה היא: **וכולן שהקריבן בפנים ושייר מהן כו'.** חייב שהרי בזה נגמרה הקטרתן ולר' אליעזר נמי כי דריש אותו אשיעור הקטרה דריש ליה ושיעור הקטרה בכזית היכא דבפנים הויא הקטרה גמורה: **וכולן שחסרו כל שהוא.** קודם הקטרה ע"י איבוד או שריפה נפסלו בחסרונן כדאמר במנחות (דף ט:) מן המנחה פרט לשחסרה היא ושחסר קומצה והאי וכולן לאו אלבונה קאי דהא מיפליג פליגי בה במנחות בפרק קמא (דף יא:) בלבונה שחסרה דלר"ש כשירה אפילו עמדה על קורט אחד ולר' יהודה בשני קרטין ואי אלבונה נמי קאי מיירי שחסרה משיעור הכשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **והקריבו בחוץ פטור.** הואיל ואין מתקבלין בפנים: **המעלה קדשים ואימוריהן.** שהקריב הבשר והאימורין מחוברין בו חייב משום אימורין: **גמ' חצי פרס בפנים.** לאו דוקא חצי פרס נקט דה"ה לכזית אלא פחות מכשיעור הכשר מצותה נקט: **קס"ד מאי פטור פטור זר.** דאי לאו בזרות קאמר מאי פטור שייך למימר בפנים ואמאי פטור הא הקטרה היא דהא תנא דקמחייב עלה בחוץ: **מאי פטור פטור ציבור.** דיצאו ידי חובתן דכזית הויא הקטרה: **כהא אפילו רבי אליעזר מודה.** ואע"ג דפליג במתני' אבחוץ מודה הוא להאי תנא בהאי סיפא דפטור ציבור וקשיא לי עלה אמאי מודה והא רבי אליעזר לאו הקטרה היא קאמר מדפטר עלה בחוץ: **אמר רבה בהקטרה דהיכל.** שבכל יום שלא נאמר בו שיעור והאי פרס שיעור דרבנן הוא מודה רבי אליעזר דבכזית הויא הקטרה לחייב עליה בחוץ ולהוציא ציבור ידי חובתן בפנים ומתני' כולה רישא וסיפא דברי הכל היא ובהקטרה דהיכל מיירי: **כי פליגי.** במתני' בהקטרה דיום הכפורים דלפני ולפנים שנאמר בה שיעור (ויקרא טז): **מלא חפניו דוקא.** ובבת אחת הילכך בחוץ נמי לא מיחייב אלא אשלימה: **והא כי כתיבא חוקה בפנים כתיבא.** כדכתיב (שם) והיתה (זאת) לכם לחוקת עולם לכפר וגו' דברים שאין נעשין אלא אחת בשנה וחוקה עיכובא הוא: ה"ג **אלא אמר אביי בהקטרה דפנים דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בהקטרה דחוץ.** אביי נמי כרבה מתרץ לה דברייתא דמודה בה רבי אליעזר בהקטרה דהיכל ומתניתין בהקטרה דפנים ומיהו לא כטעמא דרבה דאמר לרבנן מלא חפניו לאו דוקא דכולי עלמא מלא חפניו דוקא ובפנים דכ"ע לא פליגי דשלימה בעינן כי פליגי כגון שהקטיר כזית מן הקטרת של חפינת פנים בחוץ מר סבר ילפינן פנים מחוץ ילפינן קטרת של פנים מקטרת של היכל מה הקטרה של היכל בבמה בחוץ בכזית אף הקטרה של פנים חייבין עליה בבמה בכזית ואע"ג דבדוכתה לא הויא הקטרה הואיל ובהיכל הויא הקטרה: **ור' אליעזר סבר לא ילפינן פנים מחוץ.** הקטרה דהיכל הוא דמיחייב עלה בחוץ בכזית דהא בדוכתה בהכי חשיבא אבל הקטרת פנים לא מיחייב עלה בחוץ בכזית הואיל ובדוכתה לאו הקטרה היא: **השתא חוץ מחוץ.** כגון ניסוך היין שהוא על המזבח החיצון לא ילפי רבנן מהקטר חלבים שהוא על המזבח החיצון לחייב על פחות משלשה לוגין בחוץ אע"פ שיש שם כמה זיתים וגבי כל הקטרות של מזבח החיצון הקטרה היא הואיל וגבי ניסוך שיעורא אחרינא הוא לא מיחייב עליה אלא בכשיעור: **פנים מחוץ.** לחייב על קטרת שלפני ולפנים בבמה בחוץ ילפינן מהקטרה דהיכל: **פחות מכזית קומץ.** על כרחך רבנן היא דאי רבי אליעזר אפילו אכזית לא מיחייב דהא אמר עד שיקריב את כולן: **אלא אמר רבא כגון דקבעינהו במנא.** לעולם מתניתין ובריתא בהקטרה דהיכל הויא הקטרה בדוכתה בכזית ומשום הכי קתני לה בברייתא חייב ור' אליעזר מודה בה כדרב ופלוגתא דמתניתין כגון דקבעיה (דכולה) שני חצאי פרס במנא

וקסבר

וְכַזַּיִת חֵלֶב, זוֹרֵק אֶת הַדָּם. חָצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב, אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם. וְבָעוֹלָה, חָצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב, זוֹרֵק אֶת הַדָּם מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ כָּלִיל. וּמִנְּחָה, אֲפִילּוּ כּוּלָּהּ קַיֶּמֶת, לֹא יִזְרוֹק. מִנְּחָה, מַאי עֲבִידְתָּהּ? אָמַר רַב פַּפָּא, מִנְחַת נְסָכִים הַבָּאָה עִם הַזֶּבַח: **מִשְׁנָה** הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וּמִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ וּמִנְחַת נְסָכִים, שֶׁהִקְרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן כַּזַּיִת בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כּוּלָּן. וְכוּלָּן שֶׁהִקְרִיבָן בְּפָנִים, וְשִׁייֵר מֵהֶן כַּזַּיִת וְהִקְרִיבוֹ בַּחוּץ, חַיָּיב. וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ כָּל שֶׁהוּ וְהִקְרִיבוֹ בַּחוּץ, פָּטוּר. הַמַּקְרִיב קָדָשִׁים וְאֵימוּרִים בַּחוּץ, חַיָּיב. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנָן, הַמַּקְטִיר כַּזַּיִת בַּחוּץ, חַיָּיב. חֲצִי פְּרָס בִּפְנִים, פָּטוּר. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, מַאי פָּטוּר, פָּטוּר זָר. אַמַּאי, הַקְטָרָה הִיא. אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב יְרֻמְיָה בַּר אַבָּא, אָמַר רַב, מַאי פָּטוּר, פָּטוּר צִיבּוּר. אָמַר רַבִּי זֵירָא, אִי קַשְׁיָא לִי, הָא קַשְׁיָא לִי. הָא דְּאָמַר רַב עֻלָּה, בְּהָא אֲפִילּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֶה. דְּהָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לָאו הַקְטָרָה הִיא קָאָמַר. אָמַר רַבָּה, בְּהַקְטָרָה דְּהֵיכָל, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי, בְּהַקְטָרָה דְּפָנִים. דְּמַר סָבַר 'מְלֹא חָפְנָיו' דַּוְקָא, וּמַר סָבַר 'מְלֹא חָפְנָיו' לָאו דַּוְקָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, וְהָא, כִּי קָא כְּתִיבָא חוּקָּה, בְּהַקְטָרָה דְּפָנִים, הוּא דִּכְתִיב. אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, בְּהַקְטָרָה בִּפְנִים, כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי. כִּי פְּלִיגִי, בְּהַקְטָרָה דְּחוּץ. מַר סָבַר, יָלְפִינַן פְּנִים מִחוּץ. וּמַר סָבַר, לֹא יָלְפִינַן. אָמַר רָבָא, הַשְׁתָּא חוּץ מִחוּץ, לֹא יָלְפִי רַבָּנָן. פְּנִים מִחוּץ, מִיבָּעֵי. מָה הִיא. דְּתַנְיָא, יָכוֹל הַמַּעֲלֶה פָּחוֹת מִכַּזַּיִת קוֹמֶץ, וּפָחוֹת מִכַּזַּיִת אֵימוּרִין, וְהַמְנַסֵּךְ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין יַיִן, [פָּחוֹת] מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין מַיִם, יָהֵא חַיָּיב. תַּלְמוּד לוֹמַר 'לַעֲשׂוֹת', עַל הַשָּׁלֵם חַיָּיב, וְאֵינוֹ חַיָּיב עַל הֶחָסֵר. וְהָא, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין, דְּאִית בְּהוּ כַּמָּה זֵיתִים, וְלֹא יָלְפִי רַבָּנָן, חוּץ מִחוּץ. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כְּגוֹן דְּקַבְּעִינְהוּ שְׁנֵי חֲצָאֵי פְּרָס

במנא

וְכַזַּיִת חֵלֶב – או כזית חלב להקטרה, **זוֹרֵק אֶת הַדָּם** כיון שנותר מהקרבן שיעור אכילה [כזית מהבשר לאכילת אדם או כזית מהחלב לאכילת מזבח], אך אם נשאר רק **חֲצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב, אֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַדָּם,** כיון שבנותר מהחלב אין שיעור אכילה למזבח, ובנותר מהבשר אין שיעור אכילה לאדם. **וּבְעוֹלָה,** גם אם נשאר רק **חֲצִי זַיִת בָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת חֵלֶב, זוֹרֵק אֶת הַדָּם מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ כָּלִיל** וגם הבשר מוקטר, ויש כאן שיעור אכילה למזבח. נמצא שלרבי יהושע אין זריקת דם בשלמים אם נשאר חצי כזית מהבשר וחצי מהאימורים, וזהו ששנינו בתוספתא שאין הם מצטרפים לזרוק עליהם את הדם, ועל כן אין חייבים על אכילתם משום נותר.

סיום דברי רבי יהושע: **וּמִנְחָה, אֲפִילּוּ** אם **כּוּלָּהּ קַיֶּמֶת, לֹא יִזְרוֹק** את הדם. מקשה הגמרא: **מִנְחָה מַאי עֲבִידְתָּהּ** – וכי איזו זריקה יש במנחה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָא,** הכוונה **לְמִנְחַת נְסָכִים הַבָּאָה עִם הַזֶּבַח,** שאם אבד הזבח לא יזרוק את הדם בשביל המנחה אף שהיא קיימת, כיון שהקרבתה אינה חלק מהקרבן עצמו.

משנה

משנה זו מפרטת קדשים נוספים שחייבים על העלאתם בחוץ, ומביאה מחלוקת בשיעור ההקרבה: **הַקּוֹמֵץ וְהַלְּבוֹנָה** מן המנחה, **וְהַקְּטֹרֶת** שהקטירו בכל יום במקדש, **וּמִנְחַת כֹּהֲנִים** שכולה כליל, **וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ** שהביאה בכל יום, **וּמִנְחַת נְסָכִים** הבאה עם הקרבן, **שֶׁהַקְּרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן כַּזַּיִת בַּחוּץ, חַיָּיב.** ואף שנאמר במעלה קדשים בחוץ (ויקרא יז ט) 'לעשות אותו' ומשמע שחייב רק על העלאת דבר שלם, הכוונה היא שמעלה שיעור הקטרה שלם, דהיינו כזית. אך **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר** על הקרבת כזית מאלו, ואינו מחייב **עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כּוּלָּן** – את כל הקומץ או הלבונה וכו', כיון שבפנים אם לא עלו כולן לא יצאו הבעלים ידי חובה, ואם כן זהו שיעור הקטרתם.

ממשיכה המשנה: **וְכוּלָּן שֶׁהִקְרִיבָן בִּפְנִים וְשִׁיֵּר מֵהֶן כַּזַּיִת וְהִקְרִיבוֹ בַּחוּץ, חַיָּיב,** ואף רבי אליעזר מודה בזה כיון שבכך נגמרה הקטרתם. **וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ כָּל שֶׁהוּ** כגון שאבד חלקן או נשרף **וְהִקְרִיבוֹ** לאחד מהם **בַּחוּץ, פָּטוּר** לכל הדעות כיון שאין הם ראויים להקטרה בפנים, ואין חייבים בחוץ אלא בדבר המתקבל בפנים.

דין נוסף בהעלאת חוץ: **הַמַּקְרִיב** בשר **קָדָשִׁים וְאֵימוּרִים** כשהם מחוברים **בַּחוּץ, חַיָּיב.**

גמרא

ברייתא בדין המעלה קטורת בחוץ: **תָּנוּ רַבָּנַן, הַמַּקְטִיר כַּזַּיִת** קטורת **בַּחוּץ, חַיָּיב** כיון שהעלה כשיעור הקטרה. ואם הקטיר **חֲצִי פְּרָם בִּפְנִים,** דהיינו פחות משיעור הקטורת שהוא פרס, **פָּטוּר.** מבארת הגמרא: **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – לכאורה עולה על הדעת לפרש, **מַאי פָּטוּר** – מה הכוונה שהמקטיר בפנים פטור, **פָּטוּר זָר** ממיתה אם הקטיר בפנים פחות מפרס קטורת. אך אם כך קשה, **אַמַּאי** הוא פטור, והרי הקטרת כזית **הַקְּטָרָה הִיא** אף שלא הקטיר פרס שלם, כאמור בתחילת הברייתא שהמקטיר בחוץ כזית קטורת חייב.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, אָמַר רַב,** לעולם זר שהקטיר בפנים כזית חייב מיתה, **וּמַאי פָּטוּר** שנאמר במקטיר חצי פרס בפנים, **פָּטוּר צִיבּוּר** ממצות הקטורת, שכבר יצאו ידי חובה אף בפחות מפרס, כיון שהקריבו כזית.

הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי אליעזר בין הברייתא למשנתינו: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, אִי קַשְׁיָא לִי** על ברייתא זו, **הָא קַשְׁיָא לִי, הָא דְּאָמַר רַב עֻלָּה** – על ברייתא זו, **דִּבְּרָא** – בדין זה שאם הקטירו בפנים פחות מפרס פטור הציבור, **אֲפִילּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שבמשנתינו **מוֹדֶה.** וקשה, **דְּהָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָאו הַקְּטָרָה הִיא קָאָמַר** – שהרי לרבי אליעזר המעלה בחוץ פחות מפרס קטורת פטור כיון שאין זה שיעור הקטרתה, ומדוע בפנים יוצאים בכך ידי חובה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה, בְּהַקְטָרָה דְּהֵיכָל** – בקטורת המוקטרת בהיכל בית המקדש כל יום, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** שיוצאים הציבור ידי חובה גם בכזית, כיון שבתורה לא נאמר בה שיעור, ובקטורת זו עוסקת הברייתא ועל כן גם רבי אליעזר מודה לה כדברי רב. **כִּי פְּלִיגִי** – במה נחלקו חכמים ורבי אליעזר במשנתינו, **בְּהַקְטָרָה דְּפָנִים** – בקטורת שמקטיר כהן גדול ביום הכפורים בקדש הקדשים, **דְּמַר** – רבי אליעזר הפוטר את המעלה בחוץ עד שיקריב את כל הקטורת, **סָבַר** ששיעור **'מְלֹא חָפְנָיו'** האמור בתורה (ויקרא טז יב) לגבי קטורת יום הכפורים, הוא **דַּוְקָא,** ובפחות מכך לא יצא, ועל כן המעלה בחוץ פחות ממלא חפניו פטור. **וּמַר** – תנא קמא המחייב את המעלה בחוץ בכזית, **סָבַר שְׁמֹלֹא חָפְנָיו לָאו דַּוְקָא,** ובפנים אפילו בכזית יצא, ועל כן המעלה בחוץ חייב בכזית.

דחיית דברי רבה, ויישוב הסתירה באופן אחר: **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** לרבה, איך אפשר לומר לשלחכמים שיעור מלא חפניו שבהקטרת פנים אינו בדווקא, **וְהָא כִּי קָא כְּתִיבָא חוּקָּה בְּהַקְטָרָה דְּפָנִים הוּא דִּכְתִיב** – והרי בהקטרת פנים נאמר (ויקרא טז לד) 'וְהָיְתָה זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם', כלומר שדיניה נאמרו בדווקא, ומעכבים.

אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, כך יישוב הסתירה בדעת רבי אליעזר, לכל הדעות קטורת היכל שיעורה כזית והמקטיר ממנה בחוץ כזית חייב, ובקטורת זו עוסקת הברייתא כדברי רבה. **וּבְהַקְטָרָה בִּפְנִים** שביום הכפורים, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** שמלא חפניו דווקא ולא פחות, **כִּי פְּלִיגִי** – במה נחלקו במשנתינו, **בְּהַקְטָרָה דְּחוּץ** – במקטיר בחוץ כזית מקטורת יום הכפורים, **מַר** – תנא קמא **סָבַר, יָלְפִינַן פְּנִים מִחוּץ** – אנו למדים לחייב את המקריב בחוץ כזית קטורת פנים, מקטורת חוץ [דהיינו קטורת היכל] שהמקטירה בחוץ חייב בכזית, **וּמַר** – רבי אליעזר **סָבַר, לֹא יָלְפִינַן** – אין למדים הקטרת קטורת פנים בחוץ מהקטרת קטורת היכל בחוץ, כיון שקטורת היכל שיעורה בכזית, אך קטורת פנים שיעורה מלא חפניו, ועל כן גם בחוץ אין זו הקטרה בפחות מכך.

דחיית דברי אביי, ויישוב אחר לסתירה: **אָמַר רָבָא, הַשְׁתָּא חוּץ מִחוּץ לֹא יָלְפִי רַבָּנַן** – הרי אפילו דין דברים הקרבים על המזבח החיצון לא למדו חכמים זה מזה כפי שיבואר להלן, אם כך **פְּנִים מִחוּץ מִיבַּעְיָא** – וכי צריך לומר שאין הם למדים דין קטורת פנים מקטורת היכל. **וּמָה הִיא** – היכן מצאנו שחכמים אינם לומדים חוץ מחוץ, **דְּתַנְיָא, יָכוֹל** היית לומר **שֶׁהַמַּעֲלֶה** בחוץ **פָּחוֹת מִכַּזַּיִת קוֹמֵץ, וּפָחוֹת מִכַּזַּיִת אֵימוּרִין, וְהַמְנַסֵּךְ** בחוץ **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין יַיִן** ממנחת נסכים, **[וּפָחוֹת] מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין מַיִם** שהוקדשו לנסכם למזבח בחג הסוכות, **יְהֵא חַיָּיב** משום מעלה בחוץ, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – ללמדנו שאין הדבר כן נאמר בהעלאת חוץ (ויקרא יז ט) 'לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ', שמשמע מכך, **עַל עשיית הַשָּׁלֵם חַיָּיב** בחוץ, **וְאֵינוֹ חַיָּיב עַל הֶחְסֵר,** וכיון שכל אלו פחותים משיעור הקטרתם אין חייבים עליהם בחוץ.

מדייק רבא: **וְהָא** – והרי המנסך בחוץ **פָּחוֹת מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין, דְּאִית בְּהוּ** – שיש בהם שיעור כנגד **כַּמָּה זֵיתִים,** ופטור, **וְלֹא יָלְפִי רַבָּנַן** – ולא למדו חכמים שיהא חייב על הניסוך שמקומו בחוץ – על המזבח החיצון, **מִחוּץ** – מדין המקטיר בחוץ כזית אימורים הקרבים אף הם על המזבח החיצון, ואם כן ודאי אין ללמוד את דין קטורת פנים מקטורת חוץ [דהיינו קטורת היכל].

אֶלָּא אָמַר רָבָא, כך יישוב הסתירה בדעת רבי אליעזר, לעולם משנתינו והברייתא עוסקות בקטורת היכל של כל יום, וכיון שאין לה שיעור מן התורה, לכל הדעות יוצאים ידי חובתה בפנים בכזית וחייבים עליה בחוץ בכזית כדברי רב. ובמה נחלקו במשנתינו, **כְּגוֹן דְּקַבְּעִינְהוּ שְׁנֵי חֲצָאֵי פְּרָם**

בְּמָנָא – שהניח שני חצאי פרס של קטורת היכל בכלי, **מַר** – רבי אליעזר **סָבַר, קְבִיעוּת מָנָא מִילְּתָא הִיא** – קביעות הכלי דבר היא, כלומר הועיל הכלי לצרפם לשיעור אחד [אף שמן התורה אין לקטורת היכל שיעור], ואם הקטירו רק חלק ממנו בפנים הוא פסול בחסרון, ועל כן גם בחוץ אין זו הקטרה ופטור. **וּמַר** – ותנא קמא **סָבַר,** קביעות הכלי **לָאו מִילְּתָא הִיא** – אינה מועילה לצרף את הקטורת לשיעור אחד, ודי בהקטרת כזית לצאת ידי חובה, ועל כן גם המקטיר בחוץ כזית חייב.

הלכה נוספת בקביעות כלי להעלאת חוץ: **אָמַר רָבָא, הַשְּׁתָּא** – עתה שנחלקו תנאים אם קביעות כלי דבר היא, **לְמַאן דְּאָמַר קְבִיעוּתָא דְּמָנָא וְלֵא כְּלוּם הוּא** – שאין הכלי קובע את מה שבתוכו לשיעור אחד, אם **קָבַע שִׁשָּׁה** לוגין יין למנחת נסכים **לְפָר,** ונתנם בכלי, **וּמְשַׁךְ מֵהֶן אַרְבָּעָה** לוגין **וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב,** כיון **שֶׁרָאוּיִין** לנסכים **לָאַיִל** ששיעורם ארבעה לוגין, ואין אומרים שהכלי צירף את ששת הלוגין יחד ונפסלו בחסרון. וכן אם **קָבַע** בכלי **אַרְבָּעָה** לוגין לנסכים **לָאַיִל, וּמְשַׁךְ מֵהֶן שִׁלּשָׁה וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב,** כיון **שֶׁרָאוּיִין** לנסכים **לְכֶבֶשׂ** ששיעורם שלשה לוג. ואם **חָסְרוּ כָּל שֶׁהוּא** משלשה לוג **וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר,** שהרי שיעור זה אינו ראוי להקטרה בפנים.

ישוב קושיית רבא לעיל על תירוץ אביי: **רַב אַשִׁי אָמַר,** לעולם יש ליישב כאביי שהברייתא עוסקת בקטורת היכל שלכל הדעות שיעורה בכזית, ומשנתינו בקטורת יום הכיפורים, ונחלקו בה האם יש ללמוד דין העלאת חוץ של קטורת פנים מקטורת היכל, וכמבואר לעיל. ומה שהקשה רבא שלגבי ניסוך לא למדו חכמים מאימורים לחייב בפחות משלשה לוגין אף ששניהם קרבים במזבח החיצון, והוכיח מכך שודאי אין ללמוד קטורת פנים מקטורת היכל, אין זה קשה, שדווקא **נִיסּוּךְ מֵהַקְּטָרָה לֹא יָלְפִי רַבָּנָן** – לא למדו חכמים, **וְאַף עַל גַּב דְּחוּץ מֵחוּץ** – אף ששניהם נעשים על המזבח החיצון **לֹא יָלְפִי** – אינם למדים זה מזה, כיון שהם שתי מיני קרבנות. אך **הַקְּטָרָה** של קטורת פנים **מֵהַקְּטָרָה** של קטורת היכל, **יָלְפִי** חכמים, **אַף עַל גַּב דְּחוּץ מִפְּנִים** – אף שזו בחוץ וזו בפנים, כיון ששתיהן מין הקרבה אחד.

שנינו במשנה: **וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ** כל שהו והקריבן בחוץ, פטור לכל הדעות כיון שאינם מתקבלים בפנים.

אִיבַּעְיָא לְהוּ, חִסְּרוֹן דְּחוּץ – אם יצאו אלו המנויים במשנה שלמים מהעזרה, ונחסרו בחוץ שאבד חלקם, **שְׁמֵיהּ חִסָּרוֹן** – האם נחשבים כחסרים והמעלה הנותר מהם בחוץ פטור, **אוֹ לֹא שְׁמֵיהּ חִסָּרוֹן** – או אינו חסרון והמעלם בחוץ חייב לחכמים. ומה הם צדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן** – האם נאמר, **כֵּיוָן דְּנָפַק** – כיון שיצאו מהעזרה **אִיפַּסְלוּ לְהוּ** – נפסלו בפסול יוצא, ואף על פי כן חייבים עליהם בחוץ, ואם כן **מַה לִּי חֶסֶר מַה לִּי יָתֵר** – מה אכפת לנו אם אחר כך נפסלו גם בחסרון ומכל מקום חייב, **אוֹ דִּילְמָא,** דווקא **יוֹצֵא דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ** – שהקרבן קיים כולו, **אִין** – אכן חייב על העלאתו אף שנפסל, אך קרבן **דְּלֵיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ** – שנפסל בחסרון ואינו קיים כולו, **לֹא** חייבים עליו בחוץ.

אביי פרשט ספק זה ממשנתינו: **אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע** ראיה לפשוט ספק זה, ששנינו במשנתינו, **אֵלִיעֶזֶר פּוֹטֵר** את המעלה בחוץ **עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כּוּלָּן,** ואם כן קרבנות שחסרו אפילו בחוץ פטור עליהם שהרי לא העלה את כולן.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי, מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּשִׁיט מַר** – וכי מדברי רבי אליעזר פושט אתה ספק זה, הרי לשיטתו גם אם כל הקרבן קיים פטור אם לא העלהו כולו, וכל הספק הוא לחכמים המחייבים גם בהעלאת כזית אך מודים בנחסר בפנים שפטור, האם גם כשנחסר בחוץ הם סוברים כן. משיבה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** אביי, **כְּפֵירוּשׁ שְׁמֵיעַ לִי מִינֵּיהּ דְּרַב** – בפירוש שמעתי מרב, **עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – לא נחלקו חכמים על רבי אליעזר וחייבו בהעלאת כזית בחוץ, **אֶלָּא דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ** – כשכל הקרבן קיים, **אֲבָל** כשנפסל **בְּחִסָּרוֹן מוֹדוּ לֵיהּ** חכמים שפטורים על העלאתו בחוץ. מסיים אביי: **לָאו דְּחָסֵר בַּחוּץ** – האם אין כוונת רב כשנחסר הקרבן בחוץ, ומוכח שחכמים פוטרים גם באופן זה.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין כוונת רב שחכמים מודים גם בנחסר בחוץ, אלא דווקא באופן **דְּחָסֵר בִּפְנִים,** אך בחוץ יתכן שאין זה חסרון וחייב לחכמים.

ראיה נוספת לספק זה: **תָּא שְׁמַע** ראיה לפשוט ספק זה, ששנינו במשנתינו, **וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר** אף לחכמים. מוכיחה הגמרא: **לָאו דְּחָסֵר בַּחוּץ** – האם אין הכוונה שנחסר הקרבן בחוץ, וגם באופן זה פוטרים חכמים. דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכוונה כשנחסר בחוץ, אלא יתכן שחכמים פוטרים רק באופן **דְּחָסֵר בִּפְנִים.** שנינו במשנה: **הַמַּקְרִיב** קָדָשִׁים ואימוריהם בחוץ כשהם מחוברים יחד, חייב. מקשה הגמרא: **אַמַּאי** – מדוע הוא חייב, **וְהָאִיכָּא חֲצִיצָה** – והרי הבשר שאינו ראוי להקטרה בפנים חוצץ בין האימורים למערכה, ובפנים באופן זה אין זו העלאה, ואין חייבים בחוץ אלא בדבר המתקבל בפנים. מיישבת הגמרא: **אָמַר שְׁמוּאֵל,** במשנתינו מדובר **כְּשֶׁהֲפָכָן** לאימורים שיהיו למטה, והבשר אינו חוצץ ביניהם לעצים ועל כן חייב.

יישוב נוסף: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו תאמר **שֶׁלֹּא הֲפָכָן, וְהָא מַנִּי** – ומשנתינו כשיטת מי היא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר** לעיל (קח.) שהעלאת חוץ אינה דווקא במזבח, אלא **אֲפִילּוּ הֶעֱלוּ עַל הַסֶּלַע חַיָּיב,** ועל כן אין צריך שיהיו האימורים על המערכה דווקא.

יישוב נוסף: **רַב אָמַר, מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ,** וכיון שהבשר והאימורים מין אחד הם אין הבשר חוצץ ביניהם למזבח.

משנה

דיני המעלה מנחה בחוץ: **מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, פָּטוּר** כיון שבפנים אינה ראויה למזבח, ואין חייבים בחוץ אלא על דבר המתקבל בפנים. אך אם **קִמְצָהּ וְחָזַר קוֹמְצָהּ לְתוֹכָהּ** ונתערב בשיירים, **וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, חַיָּיב,** כיון שהקטיר את הקומץ בתוך המנחה, ובאופן זה בפנים יוצאים הבעלים ידי חובה בדיעבד.

גמרא

שנינו במשנה, מנחה שחזר קומצה לתוכה חייבים על הקטרתה בחוץ. מקשה הגמרא: **וְאַמַּאי** – מדוע נחשב הקומץ שבמנחה כאילו קרב, הרי שיירי המנחה רבים מהקומץ, ואם כן **לִיבַטְּלִי שְׁיָרִים לַקּוֹמֶץ** – צריך הקומץ להתבטל בתוכם ברוב והוא כמי שאינו, ותהיה מנחה זו כמנחה שלא נקמצה שהמקטירה פטור כמבואר במשנה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, נֶאֱמְרָה הַקְּטָרָה בַּקּוֹמֶץ** שנאמר (ויקרא ב ב) 'וְקָמַץ וגו' וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן', **וְנֶאֱמְרָה הַקְּטָרָה בַּשְּׁיָרִים** שנאמר (שם ב יא) 'לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לה'' ודרשו לעיל (עה:) שזהו איסור להקטיר שיריים, ולמדנו בגזירה שוה, **מָה בַּהַקְטָרַת קוֹמֶץ** המקטיר שני קמצים יחד **אֵין קוֹמֶץ מְבַטֵּל חֲבֵירוֹ** ואף אם השני הוא מיעוט בתוכו, **אַף בַּהַקְטָרַת שְׁיָרִים,** המקטיר קומץ המעורב בשיריים **אֵין הַשְּׁיָרִים מְבַטְּלִין** את הקומֶץ, ועל כן חייבים על הקטרת מנחה זו בחוץ.

משנה

עוד מדיני העלאת חוץ, ודין המעלה בחוץ חלק ממתירי הקרבן: **הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה** של מנחת נדבה **שֶׁהִקְרִיב** רק **אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּיב.** אך **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר** במעלה אחד מהם, ואינו חייב **עַד שֶׁיַּקְרִיב** גם **אֶת הַשֵּׁנִי.** ואם הקריב תחילה **אֶחָד בִּפְנִים,** ואחר כך **אֶחָד בַּחוּץ, חַיָּיב** אף לרבי אליעזר, כיון שבהקטרת השני נגמרה העבודה ובו הכל תלוי.

שְׁנֵי בְּזִכֵּי לְבוֹנָה הבאים עם לחם הפנים, **שֶׁהִקְרִיב** רק **אֶת אֶחָד מֵהֶם בַּחוּץ, חַיָּיב.** אך **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּקְרִיב** גם **אֶת הַשֵּׁנִי.** ואם הקריב תחילה בזך **אֶחָד בִּפְנִים,** ואחר כך **אֶחָד בַּחוּץ, חַיָּיב** אף לרבי אליעזר, כיון שבהקטרת השני נגמרה העבודה.

המשך בעמוד קט

רש"י

וקסבר ר"א [קביעותא] דמנא מילתא הוא הואיל ונתן שני חצאי פרס בכלי הקטרת היכל קבעיה מנא ואי חסיר כל שהוא מיפסל הילכך בחוץ לא מיחייב עד שיקריב את כולו: **ורבנן סברי.** קביעותא דמנא לאו כלום היא: **קבע ששה** לוגין. דהוה חצי ההין לנסכי פר ונתנן בכלי ומשך ארבעה מהן והקריבן בחוץ חייב שהרי ראויין בפנים לאיל: **פטור.** דבציר משלשת לוגין לא חזו בפנים: **רב אשי אמר.** לעולם כדתרצה אביי דבהקטרה של פנים בחוץ פליגי ובמילף פנים מחוץ ודקא קשיא לך השתא חוץ מחוץ לא ילפי רבנן כו' לא דמי ניסוך להקטרה דניסוך מהקטרה לא ילפי רבנן ואע"ג דחוץ מחוץ אבל קטרת של פנים מקטרת של היכל ילפי ואע"ג דפנים מחוץ: **חסרון דחוץ.** הוציאן שלימים לחוץ וחסרו לאיבוד: **שמיה חסרון.** ואם העלה את המשייר בחוץ פטור: **או לא שמיה חסרון.** וחייב לרבנן כאילו כולו קיים: **איפסיל ליה.** ואפי' הכי מיחייב עליה בחוץ ומה לי יוצא ומה לי חסרון: **עד שיקריב כולו.** אלמא כוליה בעינן: **מדרבי אליעזר פשיט מר.** בתמיה רבי אליעזר אפי' בכולו קיים נמי פטר ואנן לרבנן מיבעי לן דמחייבי בכולו קיים ומודו בשחסר בפנים: **והאיכא חציצה.** שהבשר אינו ראוי להקטרה חוצץ בין אימורין למערכה ודכוותיה בפנים לאו העלאה היא דרחמנא אמר (ויקרא א) על העצים אשר על האש וקס"ד דמתני' רבי יוסי היא דאמר אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח בהקטרת פנים: **כשהפכן.** החלבים למטה: **מתני' מנחה שלא נקמצה.** לא חזי לפנים הילכך המקריבה בחוץ פטור: **קמצה וחזר קומצה לתוכה והקריבה בחוץ חייב.** שכיוצא בה בפנים כשירה כדתנן בהקומץ (מנחות דף כג.) נתערב קומצה בשיריה לא יקטיר ואם הקטיר עלתה לבעלים: **גמ' וניבטלי שירים לקומץ.** ברובא והוי כמאן דליתיה ולא ניחייב עליה ובמנחות (דף כג.) נמי פרכינן לה גבי הקטרת פנים: **נאמר הקטרה בקומץ.** וקמץ והקטיר (ויקרא ב): **ונאמר הקטרה בשירים.** לא תקטירו ממנו אשה לה' (שם) כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו דהיינו שירים: **אין קומץ מבטל קומץ.** ואפי' רבה עליו כדאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה: **מתני' הקומץ והלבונה.** של מנחת נדבה שניהם מתירין את שיריה לאכילה הילכך רבי אליעזר פוטר דבעי הקטרת כל המתיר: **אחד בפנים.** תחילה ואחר כך השני בחוץ: **חייב.** שזה גמר ובו הכל תלוי: **שני בזיכי לבונה.** מתירין לחם הפנים דכתיב (ויקרא כד) והיתה ללחם לאזכרה ואמרינן נאמר כאן אזכרה ונאמר להלן אזכרה מה להלן קומץ מתיר את השירים אף הלבונה מתרת את הלחם ובשירי מנחה כתיב (ויקרא ו) יאכלו אהרן ובניו קדש קדשים מאשי ה' אין לנו אלא לאחר מתנות האשים: **גמ' מהו שיתיר כנגדו בשירים.** הקטיר קומץ לבדו על מנת להתיר חצי השירים ובוררן לחלקן: **מהו.** לאוכלן: **מישרא שרי.** פלגא לגמרי: **או אקלושי מקליש.** לאיסורא דכולהו שירים וקומץ ולבונה תרוייהו אכולהו שיריים דמו וכי מקטיר לחד מקליש ליה איסוריידהו ומיהו לא אישתרי מידי מינייהו לגמרי: **מפגלין בחצי מתיר.** פיגל בקומץ או בלבונה שהקטיר קומץ ע"מ לאכול זית מן השירים חוץ לזמנו פיגול: **מישרא שרי.** דאי כי מקטיר ליה בשתיקה לא שרי כזית מינייהו לגמרי היכי הויא מחשבה בההוא זית הא דומיא דזריקה בעינן דשרי לגמרי: **לא מישרא שרי כו'.** כלומר דילמא לא הא ולא הא והיכי פשיטא ליה לר' יצחק נפחא דאו הא או הא עביד: **אלא אליבא דר"א.** קמיבעיא דאמר לא מחייב עלה לחדיה בחוץ ומשום הכי מספקא ליה לרבי יצחק דילמא שרי: **ר"א כרבנן ס"ל.** ולא שריא ולא מיקלש לשון קושיא הוא אמאי פשיטא ליה אליביה דאו הא או הא ור"א מדקאמר לאו הקטרה הוא כרבנן דפליגי עליה דר"מ סבירא ליה: **אלא אליבא דרבנן דהכא.** דמחייבי אחד מינייהו אלמא הקטרה היא בפנים וקא מיבעי ליה למאי הילכתא הויא הקטרה למישרי פלגא או לאקלושי והכא ליבא למיפשט מדמחייבי עלה בחוץ ש"מ מישרא שרי דאי נמי לאקלושי אתיא הויא הקטרה לחיובי בחוץ עלה: **מתני' הזורק מקצת דמים.** כגון מתנה אחת ואפילו מחטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעבבות: **חייב.** לרבנן

תוספות

אבל בחסרון מודו ליה. ומסיק בחסרו מבפנים ותימה מאי קא משמע לן תנינא לעיל (דף קט:) וכולן שחסרו כל שהוא כו' וכל הפחות היינו חסרו מבפנים: **אמר** שמואל כשהפכן. וכי תימא מאי קמ"ל סד"א דאין דרך הקטרה בכך:

מין במינו אינו חוצץ. והא דאמרינן לעיל (דף טו:) גבי רגל חבירו פסול אין דרך שירות בכך:

קומץ מהו שיתיר כנגדו בשירים. פירש בקונטרס דהקטיר קומץ לבדו על מנת להתיר חצי השירים ובוררן לחלקן מהו לאוכלן מישרא שרי פלגא לגמרי או אקלושי מקלש לאיסורא דכולהו שירים וקומץ ולבונה תרוייהו אכולהו שירים דמו וכי מקטיר חד איקליש ליה איסוריידהו ומיהו לא אישתרי מידי מינייהו לגמרי עכ"ל והא דתנן בהקומץ רבה (מנחות דף כז.) הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה היינו דבעי שיהו שניהם דלא לייתי מנחה בלא לבונה ובעי קמיצה ומכל מקום תימה דאפילו למאן דאמר מישרא שרי לה היאך מתברר חלקו של קומץ ונראה לפרש דלאו לאשתרויי באכילה קאמר אלא דאי משרא שרי פלגא אידך פלגא באיסורי' קיימא ואי אכיל לה לקי כמו אוכל בשר חטאת ואשם קודם זריקה ואי איקלושי מקליש לכולה מנחה לא לקי כלל אי נמי לענין מעילה וכי האי גוונא בנדרים בפרק נערה (דף סח.) בעל מיגז גייז או אקלושי מיקליש כגון דנדרה מן תרין זיתין ושמע ארוס והפר לה ואבלתינון אי אמר מיגז גייז לקיא אי אמר מקלש קליש איסורא בעלמא הוא: **ואי** אליבא דר"מ דאמר מפגלין בחצי מתיר. הך סוגיא דלא כריש לקיש דאמר לעיל בפרק בית שמאי (דף מא:) טעמא דרבי מאיר משום דכל העושה על דעתו ראשונה הוא עושה וצ"ע אי שחט סימן אחד וקבל אחד דמו וזרקו כיון דחשיב חצי מתיר אי אמרינן מישרא שרי ומיהו הא פשיטא אי לא גמר אחר כך שחיטתו לא שרי: ומודה

בְּמְנָא. מַר סָבַר, קְבִיעוּת מָנָא, מִילְּתָא הִיא. וּמַר סָבַר, לָאו מִילְּתָא הִיא. אָמַר רָבָא, הַשְׁתָּא לְמַאן דְּאָמַר קְבִיעוּתָא דְּמָנָא, וְלֹא כְּלוּם הוּא. קָבַע שִׁשָּׁה לְפָר, וּמְשַׁךְ מֵהֶן אַרְבָּעָה, וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב, שֶׁרְאוּיִין לָאַיִל. קָבַע אַרְבָּעָה לָאַיִל, וּמְשַׁךְ מֵהֶן שְׁלֹשָׁה, וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב, שֶׁרְאוּיִין לְכֶבֶשׂ. חָסְרוּ כָּל שֶׁהוּא, וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. רַב אַשִׁי אָמַר, נִיסּוּךְ מֵהַקְטָרָה, לֹא יָלְפִי רַבָּנָן. אַף עַל גַּב דְּחוּץ מִחוּץ, לֹא יָלְפִי. הַקְטָרָה מֵהַקְטָרָה יָלְפִי, אַף עַל גַּב דְּחוּץ מִפְּנִים: וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ: אִיבַּעְיָא לְהוּ, חִסָּרוֹן דְּחוּץ שְׁמִיהּ חִסָּרוֹן, אוֹ לֹא שְׁמִיהּ חִסָּרוֹן. מִי אָמְרִינַן, כֵּיוָן דְּנִפַּק, אִיפַּסְלוּ לְהוּ. מַה לִּי חָסֵר, מַה לִּי יָתֵר. אוֹ דִּילְמָא, יוֹצֵא דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ, אִין. דְּלֵיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ, לֹא. אָמַר אַבָּיֵי, תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כּוּלָּן. אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי, מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פָּשִׁיט מַר. אָמַר לֵיהּ, בְּפֵירוּשׁ שְׁמַע לִי מִינֵּיהּ דְּרַב. עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי רַבָּנָן עָלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ. אֲבָל בְּחִסָּרוֹן, מוֹדוּ לֵיהּ. לָאו, דְּחָסֵר בַּחוּץ. לֹא, דְּחָסֵר בְּפְנִים. תָּא שְׁמַע, וְכוּלָּן שֶׁחָסְרוּ וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. לָאו, דְּחָסֵר בַּחוּץ. לֹא, דְּחָסֵר בְּפְנִים: אַמַּאי, וְהָאִיכָּא חֲצִיצָה. אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּשֶׁהֲפָכָן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא שֶׁלֹּא הֲפָכָן, וְהָא מַנִּי, רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר אֲפִילּוּ הֶעֱלָו עַל הַסֶּלַע חַיָּיב. רַב אָמַר, מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ: **מִשְׁנָה** מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, פָּטוּר. קְמָצָהּ, וְחָזַר קוֹמְצָהּ לְתוֹכָהּ, וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, חַיָּיב:

גְּמָרָא וְאַמַּאי, לִיבַטְּלִי שִׁירַיִם לְקוֹמֶץ. אָמַר רַבִּי זֵירָא, נֶאֱמְרָה הַקְטָרָה בַּקּוֹמֶץ, וְנֶאֱמְרָה הַקְטָרָה בַּשִּׁירַיִם. מָה הַקְטָרַת קוֹמֶץ, אֵין קוֹמֶץ מְבַטֵּל חֲבֵירוֹ. אַף הַקְטָרַת שִׁירַיִם, אֵין שִׁירַיִם מְבַטְּלִין קוֹמֶץ: **מִשְׁנָה** הַקּוֹמֶץ וְהַלְּבוֹנָה שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים, וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּיב. שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה, שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶם בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר, עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים, וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּיב: **גְּמָרָא** בָּעֵי רַבִּי יִצְחָק נַפְּחָא, קוֹמֶץ, מַהוּ שֶׁיִּתִּיר כְּנֶגְדּוֹ בַּשִּׁירַיִם. מִישְׁרָא שָׁרֵי אוֹ קָלוּשֵׁי מִיקְלֵשׁ. אַלִּיבָּא דְּמַאן. אִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר, מִישְׁרָא שָׁרֵי. אִי אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן, דְּאָמְרִי אֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר, לֹא מִישְׁרָא שָׁרֵי, וְלֹא מִקְלֵשׁ קָלִישׁ. אֶלָּא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר אֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר. אֶלָּא, אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן דְּהָכָא, מַאי. מִישְׁרָא שָׁרֵי אוֹ קָלִישׁ מִקְלֵשׁ. תֵּיקוּ: **מִשְׁנָה** הַזּוֹרֵק מִקְצַת דָּם בַּחוּץ,

חייב

ומודה רבי אלעזר בדמים. תימה מאי קמ"ל רבא מתניתין היא דהא תנן רבי אלעזר אומר אף המנסך כו' שמע מינה דמודה ברישא וי"ל דסלקא דעתך דרבי אלעזר קאי אהנהו דלעיל ולא אמקצת דמים ועוד י"ל דמתניתין איכא לאוקומי בדמים החיצונים דבמתנה אחת כיפר ואתא רבא לאשמועינן דאפילו בפנימיים דכל מתנות מעכבות אפ"ה מודה ר"א דחייב על מקצת בחוץ דתניא ר"א אומר ממקום שפסק הוא מתחיל ולעיל נמי בפרק בית שמאי (דף מב.) דאמר והאמר רבא מודה ר"א בדמים גבי חטאות פנימיות מייתי לה: **אי** מה להלן בשאר ימות השנה אף כאן בשאר ימות השנה. תימה דהא רבי עקיבא מודה דאין ניסוך המים אלא בחג ויש ספרים דגרסי הסך נסך בשני ניסוכים וההוא קרא בתמיד כתיב וליתא דר' נתן גריס הכי בריש מסכת תענית (דף ג.) ואפילו לרבי נתן נמי לא מישתמיט תנא דלימא ניסוך המים כל השנה כולה ואמר רבינו תם דמצא בספרים ישנים אי מה להלן בשאר ימות החג לא דלרבי עקיבא לא רמזה אלא בששי ואמרינן במסכת תענית (שם) אלא הך דתנן ניסוך המים כל שבעה מני אי רבי עקיבא האמר בששי מזכיר תרי יומי הוו ורבי אלעזר בחג קאמר משמע כל ימות החג ונראה שפיר ליישב גרסת הספרים דאף על גב דאין ניסוך המים אלא בחג מכל מקום חייבין עליו בחוץ כל השנה כדאשכחן בשמעתין למאן דאמר קרבו נסכים במדבר דמחייב בלא כלי שרת אע"ג דאין מתקבל בפנים הואיל ובשעת היתר הבמות קריבים בלא קדושת כלי וכדאמרינן לעיל (דף קח:) במעלה על גבי הסלע דמשום דהויא הקטרה בבמת יחיד מחייב עליו בחוץ בשעת איסור הבמות ומיהו לא דמי דאין לך מחוסר זמן גדול מזה וכיון דהשתא לא חזו בפנים היכי מיחייב ואמרינן ביומא בריש פרק שני שעירי (דף סב:) שלמים ששחטן בחוץ קודם דלא בעו כולו מתיר ורבי אלעזר נמי מודה בה כדאמרינן בגמרא: **מי החג.** שנתמלאו לשם ניסוך המים בחג הסוכות: **שירי הדם.** של חטאות הטעונין שפיכה ליסוד שהקריב בחוץ חייב דקסבר שירים מעכבין הילכך מתקבלים בפנים וזריקה גמורה הן: **גמ' מודה ר' אלעזר בדמים.** ואפי' בחטאות הפנימיות דהא בפנים אם נשפך הדם אחר שנתן מתנה אחת מהניא הך דיהבה ומביא פר אחר ומתחיל ממקום שפסק: **דתנן כו'.** במסכת יומא בהוציאו לו (דף ס.): **יודפאה.** דמן יודפת: **ניסוך המים דאורייתא.** הילכך בחוץ נמי מיחייב עלה: **אמר ליה ריש לקיש.** אי רבי אלעזר מההוא קרא יליף ובההוא קרא מים ויין איתקוש אלמא שלשת לוגין בעינן כנסכי יין של עולת התמיד: **והא ר' אלעזר מי החג קאמר.** ואפילו פחות משלשת לוגין דאיכא למאן דאמר סוכה (דף מח.) בלוג היה מנסך: **בחג קאמר.** בלשון קושיא גרסינן ליה: **אישתמיטתיה.** למנחם יודפאה: **הא דא"ר יוחנן כו'.** אלמא לכולי עלמא דאורייתא הוא הילכך איכא למ"ד בלוג גמירי לה או אין להם שיעור: **[מאי בינייהו].** במאי קמיפלגי ומאי קא אתי רבי אלעזר למימר: **ביש שיעור למים.** דקאמר תנא קמא המנסך שלשת לוגין חייב והוא הדין יותר משלשת לוגין דיש בכלל מאתים מנה ואף על גב דמלינהו בכלי גדול קדשינהו כלי דאין שיעור למי החג למעלה ואתא רבי אלעזר למימר והוא שמילאן לשם חג כדרך מילואן דהיינו שלשת לוגין ותו לא כדתנן (שם) צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין ממלא מן השילוח אבל אי הוי טפי לא קדשינהו כלי דלא חזו ליה דיש שיעור למים ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם:

בקרבו

חַיָּיב. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי הֶחָג בֶּחָג בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב: **גמרא** אָמַר רָבָא, וּמוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר, בַּדָּמִים. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק, הוּא מַתְחִיל: רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי הֶחָג [בֶּחָג] בַּחוּץ: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מְנַחֵם יוֹדְפָאָה, רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשִׁטַּת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמָרָהּ, דְּאָמַר נִיסּוּךְ הַמַּיִם דְּאוֹרַיְיתָא. דְּתַנְיָא רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, 'וּנְסָכֶיהָ', בִּשְׁנֵי נִיסּוּכִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד נִיסּוּךְ הַמַּיִם, וְאֶחָד נִיסּוּךְ הַיַּיִן. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אִי מַה לְהַלָּן שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין, אַף כָּאן שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין. וְהָא רַבִּי אֶלְעָזָר, 'מֵי הֶחָג' קָאָמַר. אִי מַה לְהַלָּן בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אַף כָּאן בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה. [וְרַבִּי אֶלְעָזָר], 'בֶּחָג' קָאָמַר. אִישְׁתְּמִיטְתֵּיהּ, הָא דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי נְחוּנְיָא אִישׁ בִּקְעַת בֵּית חוֹרְתָן, עֶשֶׂר נְטִיעוֹת, עֲרָבָה, וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. תָּנוּ רַבָּנָן, הַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין מַיִם בֶּחָג בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֶלְעָזָר (בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן) אוֹמֵר, אִם מִלְּאָן לְשֵׁם חָג, חַיָּיב. מַאי בֵּינַיְיהוּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, בְּיֵשׁ שִׁיעוּר בַּמַּיִם, קָמִיפְלְגִי. רַב פָּפָּא אָמַר,

בקרבו

שיפתחו דלתות ההיכל פטור מ"ט מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי וא"ת ומאי שנא נסכים בכלי חול מקבלת דם בכלי חול דאמר רבא לעיל דקבלה בכלי חול לרבי פטור ויש לומר דלא דמי לקבלה בכלי חול בפנים וזרק בחוץ אין לנו לחייב מחמת דכשר בבמה הואיל וכבר נפסל בפנים ולא דמי לנסכים שמקריבין בחוץ בכלי חול דלא נפסלו בפנים: **אישתמיטתיה** כו'. פי' בקונטרס למנחם יודפאה ותימה דהא רבי יוחנן אמרן לתרוייהו ושמא לבתר הכי שמעה רבי יוחנן וי"ל דאישתמיטתיה לריש לקיש דאי הוה שמעה לא היה מקשה כלום דהוי מצי לפרושי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה דאמר ניסוך המים דאורייתא ולאו מטעמיה ולפי זה משמע דאיכא למאן דאמר ניסוך המים דרבנן וזהו תימה דאפילו למאן דאמר (מנחות דף קו.) חולין בעזרה לאו דאורייתא שתקנו חכמים לנסך חולין בעזרה שמא לפי שהוא אז זמן גשמים כדי שיזכרו לפני המקום להתברך במי גשמים וקצת משמע בריש לולב וערבה (סוכה דף מד.) דריש לקיש הוה ידע להא דר' יוחנן דעשר נטיעות ערבה וניסוך המים גבי הא דאמר ריש לקיש התם כהנים בעלי מומין היו נכנסים בין האולם ולמזבח כדי לצאת בערבה ושמא נהי דשמיע ליה ערבה ניסוך המים לא שמיע ליה ומיהו לא יתכן פי' זה לפי' הקונטרס במעילה פרק ולד חטאת (דף יג:) דתנן התם נתנן לצלוחית מועלין בהן אמר ריש לקיש אין מועלין אלא בשלשת לוגין ורבי יוחנן אמר מועלין בכולן ופריך למימרא דקסבר ריש לקיש יש שיעור למים והא תנן רבי אלעזר אומר אף המנסך מי החג בחוץ חייב ואמר רבי יוחנן משום ר' מנחם יודפאה רבי אלעזר בשיטת רבי עקיבא אמרה דדריש ונסכיה אחד נסכי יין ואחד נסכי מים ואמר ליה ריש לקיש אי מה יין שלשת לוגין אף מים נמי שלשת לוגין מכלל דקסבר ריש לקיש אין שיעור למים ומשני לטעמיה דמנחם יודפאה קאמר ופי' בקונטרס דריש לקיש דאמר יש שיעור למים היינו לטעמיה דמנחם דאמר רבי אלעזר בשיטת רבי עקיבא אבל איהו סבירא ליה כרבי יוחנן רביה דאין שיעור למים ומיהו לא יתכן אותו פי' דמעילה דלמה ליה למימר לטעמא דמנחם יודפאה הוה ליה למימר לטעמיה דרבי עקיבא ורבי אלעזר ור' נתן ונראה לפרש לטעמיה דמנחם יודפאה היינו מה שהקשה אי מה להלן שלשת לוגין דלרבי עקיבא יש שיעור ורבי אלעזר מי החג קאמר אלמא סבירא ליה אין שיעור ולא משום דסבירא ליה כרבי אלעזר דר"ל קסבר יש שיעור אלא לאפוקי ממנחם יודפאה קאתי דאמר רבי אלעזר בשיטת רבי עקיבא:

ביש שיעור במים קא מיפלגי. פירש בקונטרס דקאמר תנא קמא המנסך שלשת לוגין חייב והוא הדין יותר מג' לוגין דיש בכלל מאתים מנה ואע"ג דמלינהו בכלי גדול קדשינהו כלי דאין שיעור למי החג למעלה ואתא רבי אלעזר למימר והוא שמלאן לשם חג כדרך מילואן דהיינו שלשת לוגין ותו לא כדתנן צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין ממלא מן השילוח אבל אי הוו טפי לא קדשינהו כלי דלא חזו ליה דיש שיעור למי החג ואין כלי שרת מקדשין אלא הראויין להן עד כאן לשונו וקשה דהא רבי אלעזר מי החג קאמר לעיל דאין שיעור למים כלל לא למעלה ולא למטה כדמוכחא נמי ההיא דמעילה (שם) ומפרש הר' חיים איפכא דתנא קמא סבר יש שיעור דנקט שלשת לוגין לא פחות ולא יותר ואתא רבי אלעזר למימר והוא שמלאן לשם חג דקבעינהו מנא דרבי אלעזר לטעמיה דאמר לעיל קביעותא דמנא מילתא הוא אבל לא קבעינהו מנא חייב בפחות משלשת לוגין דאין שיעור למים ור' אלעזר לטעמיה דאמר במתני' מי החג:

בקרבו

חַיָּיב, ואפילו רבי אליעזר המחייב בחוץ רק בהקטרת כל המתיר כמבואר לעיל (ע"א) מודה בזה, כפי שיבואר בגמרא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי הֶחָג [–שהתמלאו בכלי לשם ניסוך על המזבח בחג הסוכות] **בְּחַג בַּחוּץ, חַיָּיב.**

רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם של חטאות שדינם להשפך ליסוד המזבח שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, **חַיָּיב,** כיון שהם מעכבים את הכפרה, ועל כן נחשבים לזריקה גמורה המתקבלת בפנים.

גמרא

שנינו במשנה שהזורק מקצת דם בחוץ חייב. הגמרא מבארת שדין זה נאמר לכל הדעות: **אָמַר רָבָא,** אף שרבי אלעזר לעיל פוטר את המקריב בחוץ חצי מתיר, **וּמוֹדֶה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּדָמִים** שהזורק רק מתנת דם אחת בחוץ חייב, **דְּתַנְיָא** ביומא (ס.) לגבי הנותן ביום הכיפורים חלק מההזאות שבפנים ונשפך הדם, שנחלקו התנאים בדינו, לתנא קמא מביא פר אחר ומזה שוב מתחילה, **רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק** בהזאות **הוּא מַתְחִיל** להזות את השאר, ואינו צריך להזות שוב את המתנות שכבר נתן מדם הפר הראשון. מדין זה מבואר שלרבי אלעזר גם הזאה אחת נחשבת לעבודה בפני עצמה המתקבלת בפנים, ועל כן הוא מודה שחייבים עליה בחוץ.

שנינו במשנה: **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי הֶחָג** [**בְּחַג**] בַּחוּץ חייב. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מְנַחֵם יוֹדְפָאָה** – שמהעיר יודפת, דין זה שאמר **רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשִׁטַּת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמָרָהּ, דְּאָמַר** רבי עקיבא **נִיסּוּךְ הַמַּיִם דְּאוֹרַיְיתָא,** וכיון שהמים מתקבלים בפנים מן התורה מחייב רבי אלעזר על ניסוכם בחוץ. והיכן סבר רבי עקיבא כך, **דְּתַנְיָא** בתענית (ב:) מחלוקת מנין לומדים ניסוך המים, **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** נאמר ביום השישי של קרבנות חג הסוכות (במדבר כט לא) 'מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ **וְנִסְכֵּיהָ',** ומ'ונסכיה' בלשון רבים למדנו **שִׁבְשָׁנֵי נִיסּוּכִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אֶחָד נִיסּוּךְ הַמַּיִם, וְאֶחָד נִיסּוּךְ הַיַּיִן** הבא עם הקרבן בכל השנה.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רֵישׁ לָקִישׁ **לְרַבִּי יוֹחָנָן, אִי** – אם כך שרבי אלעזר לומד ניסוך המים מ'ונסכיה', הרי בפסוק זה הוקשו ניסוכי המים והיין, ויש ללמוד משם עוד, **מָה לְהַלָּן** ניסוך היין הוא דווקא **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין** ולא פחות, **אַף כָּאן** ניסוך המים שיעורו **שְׁלֹשֶׁת לוּגִין,** ובפחות מכך אין חייבים עליו בחוץ, אך אם כן קשה, **וְהָא רַבִּי אֶלְעָזָר** במשנתינו 'מֵי הֶחָג' **קָאָמַר,** ומשמע שמחייב בחוץ אפילו על פחות משלשה לוגין אם הוקדשו לחג. ועוד הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן, **אִי** – אם כך שניסוך המים נלמד מ'ונסכיה', יש ללמוד משם עוד, **מַה לְהַלָּן** חייבים על ניסוך היין בחוץ גם **בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, אַף כָּאן** המנסך מים בחוץ יהא חייב גם **בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה,** אך אם כן קשה, [**וְרַבִּי אֶלְעָזָר**] במשנתינו 'בֶּחָג' דווקא **קָאָמַר,** דהיינו שבשאר ימות השנה אין חייבים על ניסוך המים בחוץ.

מכח קושיות אלו הגמרא דוחה את דברי רבי מנחם יודפאה. דוחה הגמרא: **אִישְׁתְּמִיטְּתֵיהּ** – נשמטה מרבי מנחם יודפאה **הָא** – הלכה זו **דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי, דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי נְחוּנְיָא אִישׁ בִּקְעַת בֵּית חוֹרְתָן, עֶשֶׂר נְטִיעוֹת, עֲרֻבָּה, וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם, הֵן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי,** דהיינו שהן מן התורה. מדברי רב אסי מבואר שניסוך המים הוא מן התורה גם בלי דרשה מפסוק, ואם כן אפשר לומר שרבי אלעזר לא למד ניסוך המים מ'ונסכיה' כרבי עקיבא, אלא מהלכה למשה מסיני, ועל כן הוא מחייב את המנסך בחוץ אפילו על לוג אחד, ורק בימות החג שבהם נאמרה הלכה זו של ניסוך המים.

ברייתא בדין חיוב המנסך בחוץ: **תָּנוּ רַבָּנָן, הַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשֶׁת לוּגִין מַיִם בְּחַג בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֶלְעָזָר** (**בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן**) **אוֹמֵר,** דווקא **אִם מִלְּאָן לְשֵׁם חָג, חַיָּיב.**

מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – במה נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר. **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, בְּיֵשׁ שִׁיעוּר בַּמַּיִם קָמִיפְּלְגִי** – מחלוקתם היא האם יש שיעור למעלה לניסוך המים, תנא קמא סובר שאין להם שיעור, ועל כן הממלא בכלי גדול יותר משלשה לוגין נתקדשו המים, והמנסכם בחוץ חייב, וכוונתו שהמנסך בחוץ שלשת לוגין מים חייב, והוא הדין יותר משלשה לוגין. אך רבי אלעזר נחלק עליו, וסובר שיש למים שיעור למעלה דהיינו שלשת לוגין, והממלא בכלי יותר מכך לא נתקדשו המים כיון שאין כלי שרת מקדשים אלא את הראוי להם, ופטור על ניסוכם בחוץ, וזהו שאמר 'אם מלאן לשם חג חייב', דהיינו דווקא אם מלאן בכלי של שלשת לוגין, כדרך מילואם לחג.

ביאור נוסף במחלוקתם: **רַב פַּפָּא אָמַר,** לעולם גם לתנא קמא יש שיעור למים, והממלא בכלי יותר משלשה לוגין לא נתקדשו המים לכל הדעות,

---

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

גמרא

בָּעֵי רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, המקטיר בפנים את הקוֹמֵץ שהוא אחד המתירים את שיירי המנחה באכילה, ולא הקטיר את הלבונה שהיא המתיר השני, **מַהוּ שֶׁיַּתִּיר כְּנֶגְדּוֹ בַּשִּׁירַיִם** – האם הקטרת הקומץ מתירה כנגדו באכילה מחצית משיירי המנחה. ומהם צדדי הספק, האם מתיר אחד **מִישְׁרָא שָׁרֵי** – מתיר לגמרי חצי מהמנחה והנותר אסור כבתחילה, **אוֹ קָלוּשֵׁי מִיקְלָשׁ** – או שהוא מחליש את האיסור מכל המנחה, אך אינו מתיר שום חלק ממנה.

מבררת הגמרא: **אַלִּיבָא דְּמַאן** – למי מהתנאים יש להסתפק בזה, **אִי אַלִּיבָא דְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר** במנחות (עז.) **מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר** – אם חשב הכהן מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, נתפגלה המנחה אף שלא חשב כן כשהקטיר הלבונה, הרי לשיטתו ודאי כל אחד מהמתירים **מִישְׁרָא שָׁרֵי** לגמרי חצי מהמנחה, שאין פיגול אלא בעבודה המתרת לגמרי. **וְאִי** הספק הוא **אַלִּיבָא דְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי אֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר** – אין מחשבת פיגול בחלק מהמתירים מפגלת, הרי יתכן שלשיטתם מתיר אחד **לֹא מִישְׁרָא שָׁרֵי וְלֹא מִקְלָשׁ קָלוּשׁ,** אלא המנחה אסורה כבתחילה עד שיקרבו שני המתירים, ומנין לרבי יצחק שהקרבת מתיר אחד ודאי מתירה או מחלישה את האיסור.

ומוסיפה הגמרא לברר: **אֶלָּא אַלִּיבָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – ואם ספק זה הוא לפי רבי אליעזר במשנתינו שאין חייבים בחוץ אלא על העלאת כל המתירים, הרי אם הקטרת מתיר אחד אינה הקטרה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** ודאי **כְּרַבָּנָן סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר** [–הסוברים] **שֵׁאֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר,** שאם לשיטתו יש פיגול בחצי מתיר מדוע אין זו הקטרה להתחייב עליה בחוץ, ואם כן אף כאן קשה מנין לרבי יצחק שהקטרת מתיר אחד מתירה חצי מנחה או מחלישה את האיסור בכולה, שמא כל המנחה אסורה כבתחילה עד שיקרבו כל המתירים.

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא** ספק זה נאמר **אַלִּיבָא דְּרַבָּנָן דְּהָכָא** – לפי חכמים במשנתינו המחייבים בחוץ על הקטרת חצי מתיר [קומץ או לבונה], ומוכח שאף בפנים זו עבודה, והסתפק רבי יצחק **מַאי** – מה פועלת הקטרת חצי מתיר, **מִישְׁרָא שָׁרֵי** לגמרי חצי מנחה, **אוֹ קָלִישׁ מִקְלָשׁ** את האיסור מכל המנחה. מסיימת הגמרא: **תֵּיקוּ.**

משנה

דיני הזורק דם והמנסך מים בחוץ: **הַזּוֹרֵק מִקְצַת דָּם בַּחוּץ,** כגון שנתן רק מתנת דם אחת,

וּבְקָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר פְּלִיגִי – ונחלקו אם במדבר קרבו נסכים עם הקרבנות, ולפי זה נחלקו האם המנסך מים בחוץ חייב רק בנתקדשו בכלי שרת, וכפי שיבואר. שנאמר בפרשת נסכים (במדבר טו ב) 'כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' וגו', ומשמע שהפרשה נאמרה רק לגבי ארץ ישראל, ונחלקו התנאים במה היא עוסקת, לתנא קמא אף כשהיו ישראל במדבר קרבו נסכים באהל מועד, ולפי זה הזכרת ביאת הארץ באה ללמדנו שאף בבמה קטנה שהותרה לכל יחיד בשנות כיבוש וחלוקת הארץ, טעון הקרבן נסכים, וכיון שבמת יחיד טעונה נסכים אף שאין בה כלי שרת כמבואר להלן (קיג.), גם המקריב נסכים בחוץ בלא כלי שרת חייב. אך לרבי אלעזר במדבר לא קרבו נסכים, ולפי זה ביאת הארץ המוזכרת בפרשה באה ללמדנו דין נסכים במשכן שילה ובבית המקדש, ולא בבמת יחיד, ונמצא שאין נסכים קרבים בבמה קטנה ובלא כלי שרת, ועל כן המנסך בחוץ בלא כלי פטור, וזהו שאמר רבי אלעזר 'אם מלאן לשם חג חייב', דהיינו דווקא אם מלאם בכלי שרת.

ביאור שלישי במחלוקתם: **רַבִּינָא אָמַר**, בין לתנא קמא ובין לרבי אלעזר קרבו נסכים במדבר, ופרשת נסכים מלמדת שאף במה קטנה טעונה נסכים ונמצא שיש נסכים הקרבים בלא קידוש כלי, אלא שמצאנו כן רק לגבי ניסוך היין, שהרי ניסוך המים הוא חובת ציבור ונוהג רק בבמה גדולה שיש בה כלי שרת, **וּבְלִמֵּדִין נִיסּוּךְ הַמַּיִם מִנִּיסּוּךְ הַיַּיִן** לענין חיוב חוץ **פְּלִיגִי**, שלתנא קמא למדים ניסוך המים מניסוך היין, והמנסך בחוץ מים שלא נתקדשו בכלי חייב כיון שמצאנו ניסוך היין בבמה קטנה בלא קידוש כלי, אך לרבי אלעזר אין למדים, ודווקא המנסך בחוץ יין בלא קידוש כלי חייב, אך המנסך מים חייב רק אם מלאן לשם חג ונתקדשו בכלי שרת.

ברייתא שניה המביאה מחלוקת תנאים דומה גם לענין ניסוך היין: **תְּנוּ רַבָּנַן, הַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשָׁה לוּגִין יַיִן בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, וְהוּא שֶׁקִּדְּשָׁן לשלשה לוגין אלו בַּכֵּלִי**, אך לא קידשן אינו חייב. מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – במה נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר רַב יִצְחָק**, לכל הדעות צריך לקדש את היין בכלי שרת, **וּבֵירוּצֵי מִידּוֹת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – ומחלוקתם היא האם הבירוצים, דהיינו מה שצף מעט מעל שפת הכלי כשהוא מתמלא לגמרי, מתקדשים בקדושת הכלי, או שרק מה שבתוך הכלי מתקדש. לתנא קמא הבירוצים קדושים, ולכן אם ניסך בחוץ יין ששיעורו יחד עם הבירוצים שלשה לוגין, חייב, אך לרבי אלעזר הבירוצים אינם קדושים ואינו חייב אלא אם מנסך שלשה לוגין שנתקדשו בתוך הכלי, מלבד הבירוצים.

ביאור נוסף במחלוקתם: **רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה אָמַר, קָרְבוּ נְסָכִים בַּבָּמָה קְטַנָּה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ**, וכמבואר לעיל, שלתנא קמא קרבו בה נסכים בלא קידוש כלי ועל כן המנסך יין בחוץ חייב אף בלא כלי, ורבי אלעזר סבר שלא קרבו בה נסכים, ואין נסכים בלא קידוש כלי, ועל כן המנסך בחוץ אינו חייב אלא אם נתקדש היין בכלי.

מוסיפה הגמרא: **וּבִפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי** – תנא קמא ורבי אלעזר נחלקו במחלוקתם של תנאים אלו, **דְּתַנְיָא, כָּמַת יָחִיד אֵינָהּ צְרִיכָה נְסָכִים, דִּבְרֵי רַבִּי, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים טְעוּנָה נְסָכִים.** תנא קמא סובר כחכמים שיש נסכים בבמת יחיד ובלא קידוש כלי ועל כן המנסך בחוץ בלא כלי חייב, ורבי אלעזר סובר כרבי שאין נסכים בבמת יחיד ובלא קידוש כלי, ועל כן המנסך בחוץ בלא כלי פטור וכמבואר לעיל. ממשיכה הגמרא: **וְהָנֵי תַּנָּאֵי** – ומחלוקת רבי וחכמים היא **כְּהָנֵי תַּנָּאֵי** – כמחלוקת תנאים אלו, **דְּתַנְיָא,** נאמר בפרשת נסכים (במדבר טו ב) **'כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' וגו', דורשת הברייתא, לְהַטְעִינָהּ נְסָכִים בְּכָמָה גְּדוֹלָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר** – הכתוב מלמדנו שלא קרבו נסכים במדבר, ומשבאו לארץ נתחייבו בנסכים רק בבמה גדולה ולא בבמת יחיד. מבררת הברייתא: **אַתָּה אוֹמֵר** שהכתוב עוסק **בְּבָמָה גְּדוֹלָה, אוֹ אֵינוֹ** – שמא אינו כן, אלא קרבו נסכים במדבר והכתוב מלמד שֶׁאֲפִילּוּ בְּבָמָה קְטַנָּה חייבים בנסכים. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בהמשך הפסוק **'אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם', חֲיֵי** – משמע מלשון 'לכם', שבְּבָמָה הַנּוֹהֶגֶת לְכוּלְּכֶם דהיינו במת ציבור **הַכָּתוּב מְדַבֵּר, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל.** אך **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** מה שנאמר **'כִּי תָבֹאוּ'** בפרשת נסכים, אינו בבמה גדולה שהרי כבר קרבו נסכים במדבר, אלא לְהַטְעִינָהּ נְסָכִים בְּבָמָה קְטַנָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. מבררת הברייתא: **אַתָּה אוֹמֵר** שקרבו נסכים במדבר והפסוק מטעין נסכים גם לְבָמָה קְטַנָּה, אך **אוֹ אֵינוֹ** כן **אֶלָּא** בא להטעין נסכים רק לְבָמָה גְּדוֹלָה, ומשמיענו הכתוב שלא קרבו נסכים במדבר. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר 'אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם', חֲרֵי שֶׁבְּבָמָה הַנּוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר**, דהיינו במת יחיד הנבנית בכל מקום, ולא במת ציבור שהיא במקום אחד.

מסיימת הגמרא: **כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר** – כשתדקדק בדבריהם תמצא, שלְדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הדורש את הפרשה בבמה גדולה, ודאי **לֹא קָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר**, ועל כן הוצרכה התורה להשמיענו דין נסכים בבמה גדולה, **וּלְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא** הדורש את הפרשה בבמת יחיד **קָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר**, וכמבואר לעיל.

שנינו במשנה: **רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם** של חטאות **שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב.** הגמרא מבארת כשיטת מי אמר רבי נחמיה את דינו: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, [תָּנָא] רַבִּי נְחֶמְיָה** דין זה, **כְּדִבְרֵי** רבי ישמעאל **הָאוֹמֵר** לעיל (נב.) **שִׁירַיִּים מְעַכְּבִין** – שפיכת שיירי הדם מעכבת את הכפרה, ועל כן חייבים עליה בחוץ כיון שהיא עבודה גמורה כזריקה. מקשה הגמרא: **מִיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ חַיָּיב. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וַהֲלֹא שְׁיָרֵי הַדָּם** אינם מעיקר המצוה אלא **שְׁיָרֵי מִצְוָה הֵם**, ואינם מעכבים את הכפרה, ושפיכתם אינה עבודה גמורה ומדוע חייב עליה בחוץ. **אָמַר לוֹ** רבי נחמיה, **אֵיבָרִין וּפְדָרִין** שבקרבנות **יוֹכִיחוּ** כדברי, **שֶׁהֵן שְׁיָרֵי מִצְוָה** שהרי הקטרתם אינה מעכבת את הכפרה, **וְמִכֹּל מָקוֹם הַמַּקְרִיבָן בַּחוּץ חַיָּיב. אָמַר לוֹ** רבי עקיבא, **לֹא** – אין להוכיח כדבריך מאברים, שכן **אִם אָמַרְתָּ בְּאֵיבָרִים וּפְדָרִים שֶׁהֵן תְּחִלַּת עֲבוֹדָה** ועל כן המקטירם בחוץ חייב, וכי משום כך **תֹּאמַר** גם **בְּשִׁירֵי הַדָּם שֶׁאֵינָן תְּחִלַּת עֲבוֹדָה** אלא סוף עבודת הדם שהמקריבם בחוץ חייב. ולפי זה הגמרא מקשה, **וְאִם אִיתָא** – ואם אכן כדברי רבי יוחנן שטעם רבי נחמיה משום ששיריים מעכבים, מדוע השיב לרבי עקיבא מאברים, **לֵימָא לֵיהּ** – יאמר לו, אתה מקשה עלי כיון שלשיטתך שיירי הדם אינם מעכבים, אך לשיטתי **הָנֵי נַמִּי מְעַכְּבִי** – אף שיירי הדם מעכבים, ועל כן אני מחייב את המקריבם בחוץ, אלא ודאי אין טעמו משום כך. מסיימת הגמרא: **תִּיוּבְתָּא** – אכן פירכא היא לרבי יוחנן.

דחיית קושיא זו: **וְהַשְּׁתָּא** [–ועכשיו] **דְּאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, מַחְלוֹקֶת** התנאים האם שיריים מעכבים היא דווקא **בַּשִּׁירַיִּים הַפְּנִימִיּים** – בשיירי דם חטאות הפנימיות, **אֲבָל בַּשִּׁירַיִּים הַחִיצוֹנִים** – בשיירי דם חטאות החיצונות **דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא מְעַכְּבִי**, לפי זה ניתן לדחות את הקושיא על רבי יוחנן, **כִּי קָאָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה** שהמקריב שיירי הדם בחוץ חייב, הוא **בַּשִּׁירַיִּים הַפְּנִימִים**, וטעמו כרבי יוחנן ששיריים אלו מעכבים, **וְכִי תַּנְיָא הַהִיא** – והברייתא שבה הקשה רבי עקיבא לרבי נחמיה עוסקת **בַּשִּׁירַיִּים הַחִיצוֹנִים**, ועל כן לא השיב לו רבי נחמיה ששיריים אלו מעכבים, כיון שהוא מודה בהם שאינם מעכבים והמקריבם בחוץ פטור. (ומוסיפה הגמרא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא יָדַע מַאי קָאָמַר** [–מה כוונת דברי] **רַבִּי נְחֶמְיָה, הוּא** – רבי עקיבא **סָבַר, שֶׁרַבִּי נְחֶמְיָה** גם **בַּשִּׁירַיִּים חִיצוֹנִים אָמַר** שהמקריבם בחוץ חייב, **וְקָא מַהְדַּר לֵיהּ** – ועל כן הקשה עליו **מִשִּׁירַיִּים הַחִיצוֹנִים** שהם רק שיירי מצוה ואינם מעכבים. **וְרַבִּי נְחֶמְיָה** שענה מאברים ולא השיב שהוא אכן אמר את דינו רק בשיריים הפנימיים,) **לִדְבָרָיו דְּרַבִּי עֲקִיבָא קָאָמַר** – כסברתו של רבי עקיבא הוא ענה לו, כלומר, באמת טעמי ששיריים מעכבים ואכן רק על שיריים הפנימיים חייבים בחוץ, אך לסברתך שדיני נאמר גם בשיריים החיצוניים ועל כן אתה מקשה עלי שהם שיירי מצוה, זו אינה קושיא שהרי מצאנו באברים שהם שיירי מצוה והמקריבם בחוץ חייב.

משנה

דיני השוחט והמעלה בחוץ מקרבן העוף: **הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה** אותו **בַּחוּץ, חַיָּיב** כרת כדין המעלה קדשים בחוץ. **מָלַק** עוף **בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר** על ההעלאה כיון שאין מליקה נוהגת אלא בפנים, ועוף זה שנמלק בחוץ נעשה נבלה, וכן פטור על המליקה כפי שדורשת הגמרא לעיל (קז.).

רש"י

בקרבו נסכים במדבר קמיפלגי. ותרוייהו אית להו יש שיעור למים וכי מלי טפי לא קדשינהו כלי ותנא קמא דמחייב לא בעי בנסכים קדושת כלי להחייב עליהן בחוץ דקסבר קרבו נסכים באהל מועד שבמדבר כל ארבעים שנה הילכך ביאת הארץ האמורה בפרשת נסכים בשלח לך ללמדנו בא שבשבע של כיבוש הארץ ושבע של חילוק הארץ כשהיו בגלגל והותרו הבמות כדתנן בפרק בתרא (לקמן דף קיב:) תהא במה קטנה של כל יחיד טעונה נסכים דמשום במת ציבור לא איצטריך למימר ביאת הארץ דהא מן המדבר נתחייבו בכך וכיון דבמות יחיד טעונין נסכים והתם כלי שרת ליכא דאמר בפרק בתרא (לקמן דף קיג.) בחוץ נמי מיחייב עליהו בשעת איסור הבמות בלא קידוש כלי הואיל ובשעת היתר הבמות קריבין בלא קדושת כלי דאמרן לעיל במעלן על גבי סלע משום דהויא הקרבה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות מיחייב עלה בשעת איסור דהא בפנים אם עלה לא ירד דאמרן לעיל (דף פד:) מנין ליוצא אם עלה לא ירד שהרי יצא כשר בבמה ור' אלעזר סבר לא קרבו נסכים במדבר וביאת הארץ האמור בנסכים לאחר ירושה וישיבה לאחר שקבעו משכן בשילה הוא דנתחייבו לפיכך הוצרכה ביאת הארץ לכתוב משום שכל ארבעים שנה שבמדבר לא קרבו במשכן ובא הכתוב לחייבו בשילה ובית עולמים ולא בשנות הכיבוש והחילוק בבמות הקטנות הילכך לא קרבו נסכים בבמה קטנה שהיא שלא בכלי שרת ואי אסקינהו בשאין מוקדשין בחוץ לא מיחייב עליהו והכי נמי אמרינן לקמן דמאן דבעי קדושת כלי בנסכים סבר לא קרבו נסכים במדבר: **רבינא אמר בלמדין ניסוך המים כו'.** ודכ"ע קרבו נסכים במדבר וביאת הארץ האמור בנסכים לבמה קטנה אתא וקרבו בבמה בלא קידוש כלי ומיהו בניסוך היין אשכחן בניסוך המים לא אשכחן דהא חובת ציבור הן ולא קרבו אלא בבמת ציבור בכלי שרת ובהא פליגי תנא קמא סבר למידין ניסוך המים מניסוך היין לחייב בחוץ ואפי' לא קדשו בכלי ורבי אלעזר סבר אין למידין וניסוך היין הוא דמתחייב בחוץ בלא כלי אבל ניסוך המים קדשו אין לא קדשו לא: **מאי בינייהו.** במאי פליגי: **בירוצי המדות.** מה שצף על שפת הכלי ותרוייהו קדושת כלי בעו מיהו רבנן סברי בירוצי מדות של לח נתקדשו ורבי אלעזר סבר לא נתקדשו ותוך כלי בעינן ופלוגתא דתנאי היא במנחות (דף פח.): **רבה בריה דרבא אמר.** תנא קמא לא בעי קדושת כלי ובקרבו נסכים במדבר קמיפלגי לתנא קמא קרבו לרבי אלעזר בר"ש לא קרבו כדפרישית: **וכפלוגתא דהני תנאי.** ר"א בר"ש וכרבין דאמר אין נסכים בבמה קטנה הילכך לא אשכחן ניסוך בלא קידוש כלי ות"ק כרבנן ס"ל דאמרי יש נסכים בבמת יחיד ואשכחן ליה בלא כלי שרת: **כי תנאו.** בפרשת נסכים כתיב בשלח לך: **לחטעינה נסכים בבמה גדולה.** בא הכתוב ללמדך שלא קרבו נסכים במדבר ומשבאו לארץ נתחייבו בהן ובבמת ציבור ולא בבמת יחיד: **או אינו אלא בבמה קטנה.** דאילו בבמה גדולה במדבר נמי קרבי ומיהו עד השתא במה קטנה לא הואי דכל מ' שנה נאסרו הבמות משהוקם המשכן וכשנכנסו לארץ הותרו בשנים שכיבשו וחילקו ובא הכתוב להטעינם נסכים לקדשי במת יחיד: כשהוא אומר אשר אני נותן לכם כו': **ורבי עקיבא אומר להטעינה נסכים לבמה קטנה.** דאגדולה לא איצטריך דהא במדבר נמי קרבי: **או אינו אלא לבמה גדולה.** ואשמועינן קרא דלא קרבו נסכים במדבר: **בכל מושבות.** דהיינו במת יחיד דאילו במת ציבור אינה אלא במקום אחד ור' ישמעאל משמע ליה מושבות לאחר ירושה וישיבה: **תנא ר' נחמיה.** במתני' כדברי האומר באיזהו מקומן (לעיל דף נב.) שירי הדם מעכבין בחטאת הילכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ כשאר זורק מקצת דמים: **שירי מצוה הן.** שאין מעכבין את הכפרה כדאמר באיזהו מקומן (שם) יכול יעכבנו תלמוד לומר ואת כל הדם נתקו הכתוב ועשאו שירי מצוה: **הקטר איברים ופדרים.** אין מעכבין את הכפרה דאין כפרה אלא בדם: **ואם איתא.** דלרבי נחמיה מעכבין נימא ליה הני נמי כתחילת עבודה הן כשאר מתנות: **מחלוקת.** באיזהו מקומן דעיכוב שירים: **בחטאות הפנימיות.** כל מתנותיהן מעכבות: **וכי תניא היא.** דאודי ליה רבי נחמיה דשירי מצוה הן בשירים החיצונים ומודה רבי נחמיה בהו דהמקריבן בחוץ פטור: **אי הכי.** אמאי אהדר ליה הקטר איברים יוכיח נימא ליה כי אמרי בפנימים ולא בחיצונים ואת אמרת לי חיצונים: ה"ג **אלא לדבריו דרבי עקיבא קא"ל.** לדידי שירים מעכבין לדידך נמי דאמרת שירי מצוה הן הקטר איברים יוכיח: **מתני'** מלק בחוץ. נבלה היא שאין מליקה אלא בפנים לפיכך פטור על העלאתו ועל מליקתו נמי פטור כדאמרן בריש פירקין (דף קז.) השוחט ולא המולק: **השוחט את העוף בפנים.** פסול ושוב אינו ראוי בפנים לפיכך פטור על העלאתו בחוץ ואם תאמר והלא כל העולין בחוץ נפסלין ביציאתן וכל השוחט בחוץ פסול הוא וחייבין על העלאתו התם רחמנא רבייה אבל לענין שאר פסולין מתקבל בפנים בעינן: שחט

תוספות

בקרבו נסכים במדבר קא מיפלגי. פי' בקונטרס ותרוייהו אית להו יש שיעור למים ואי אפשר לומר כן דר"א על כרחין סבר אין שיעור אלא תרוייהו סברי אין שיעור ושלשת לוגין דתנא קמא לאו דוקא: **במה** גדולה וכמה קטנה. יש מפרשים דבמה גדולה קרי שעת איסור הבמות וכמה קטנה שעת היתר ופירוש הקונטרס עיקר דתרוייהו היתר הבמות אלא דבמה גדולה היא במת ציבור וכמה קטנה היא במת יחיד ואע"ג דרבי ישמעאל אמר להטעינה נסכים לבמה גדולה ודריש מושבות לאחר ירושה וישיבה כדפירש בקונטרס וכדתניא בספרי ובפרק קמא דקדושין (דף לז.) ואז נאסרו הבמות שבאו לשילה ומ"מ אף כשהותרו אחרי כן בנוב וגבעון מודה רבי ישמעאל דבמת ציבור טעונה נסכים:

לדברי רבי ישמעאל לא קרבו נסכים במדבר. בקדושין (ג"ז שם) פירש בקונטרס דלכולי עלמא קרבו בקרבן ציבור ואיני יודע מי הזקיקו לכך ושמא משום דקתני בסיפרי אמר אחד מתלמידי רבי ישמעאל בא הכתוב ללמדך על הנסכים שלא נתחייב יחיד על הנסכים אלא מביאתן לארץ וזה לשון הקונטרס דפירש בקדושין (ג"ז שם) ר' ישמעאל סבר לא קרבו נסכים במדבר ואף על גב דכתיב במילואים וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב בה נסכים בעולת תמיד בקרבן ציבור הוא דהוי אבל היחידים לא נתחייבו בנסכים אלא מביאת הארץ לאחר ירושה וישיבה ורבי עקיבא סבר קרבו נסכים ליחיד במדבר: **כי** קאמר רבי נחמיה בשיריים הפנימיים. לעיל בפרק ב"ש (דף לט.) משמע דרבי נחמיה איירי בשיריים החיצונים ושם פירשתי: **וכי** תניא ההיא בשיריים החיצונים. ומה שהשיב לו איברים יוכיחו אע"ג דאיהו גופיה לא חייש בהאי טעמא אורחיה דתנא הכי כדפרישית בפרק התערובת (לעיל דף עז:): השוחט

בְּקָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר, פְּלִיגִי. רַבִּינָא אָמַר, בִּלְמֵדִין נִיסּוּךְ הַמַּיִם מִנִּיסּוּךְ הַיַּיִן, פְּלִיגִי. תָּנוּ רַבָּנַן, הַמְנַסֵּךְ שְׁלֹשָׁה לוֹגִין יַיִן בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, וְהוּא שֶׁקִּדְּשָׁן בַּכְּלִי. מַאי בֵּינַיְיהוּ. אָמַר רַב אָדָא בַּר רַב יִצְחָק, בֵּירוּצֵי מִידּוֹת, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה אָמַר, קָרְבוּ נְסָכִים בַּבָּמָה, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. וּבִפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא, בָּמַת יָחִיד אֵינָהּ צְרִיכָה נְסָכִים, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, טְעוּנָה נְסָכִים. וְהָנֵי תַּנָּאֵי, כְּהָנֵי תַּנָּאֵי. דְּתַנְיָא, ׳כִּי תָבֹאוּ׳, לְהַטְעִינָהּ נְסָכִים בְּבָמָה גְּדוֹלָה, הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אִתָּה אוֹמֵר בְּבָמָה גְּדוֹלָה, אוֹ אֵינוֹ אֲפִילּוּ בְּבָמָה קְטַנָּה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ׳אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם׳, הֲרֵי בְּבָמָה הַנּוֹהֶגֶת לְכוּלְּכֶם, הַכָּתוּב מְדַבֵּר, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, ׳כִּי תָבֹאוּ׳, לְהַטְעִינָהּ נְסָכִים בְּבָמָה קְטַנָּה, הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אִתָּה אוֹמֵר לְבָמָה קְטַנָּה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְבָמָה גְּדוֹלָה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ׳אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם׳, הֲרֵי בְּבָמָה הַנּוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשָׁבוֹת, הַכָּתוּב מְדַבֵּר. כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לֹא קָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר. וּלְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, קָרְבוּ נְסָכִים בַּמִּדְבָּר: רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וַהֲלֹא שְׁיָרֵי הַדָּם, שְׁיָרֵי מִצְוָה הֵם. אָמַר לוֹ, אֵיבָרִין וּפְדָרִין יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן שְׁיָרֵי מִצְוָה, וְהַמַּקְרִיבָן בַּחוּץ חַיָּיב. אָמַר לוֹ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּאֵיבָרִים וּפְדָרִים, שֶׁהֵן תְּחִלַּת עֲבוֹדָה. תֹּאמַר בְּשְׁיָרֵי הַדָּם, שֶׁאֵינָן תְּחִלַּת עֲבוֹדָה. וְאִם אִיתָא, לִימָא לֵיהּ, הָנֵי נַמִּי מְעַכְּבִי. תְּיוּבְתָּא. וְהַשְּׁתָּא דְּאָמַר רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, מַחֲלוֹקֶת, בַּשִּׁירַיִם הַפְּנִימִיִּים. אֲבָל בַּשִּׁירַיִם הַחִיצוֹנִים, דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא מְעַכְּבִי. כִּי קָאָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה, בַּשִּׁירַיִם הַפְּנִימִיִּים. כִּי תַּנְיָא הַהִיא, בַּשִּׁירַיִם הַחִיצוֹנִים. (וְרַבִּי עֲקִיבָא, לֹא יָדַע מַאי קָאָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה. הוּא סָבַר, רַבִּי נְחֶמְיָה שִׁירַיִם חִיצוֹנִים, אָמַר. וְקָא מַהְדַּר לֵיהּ, שִׁירַיִם הַחִיצוֹנִים. וְרַבִּי נְחֶמְיָה), לִדְבָרָיו דְּרַבִּי עֲקִיבָא, קָאָמַר: **מִשְׁנָה** הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. השוחט

תוספות

השוחט בלילה בהמה כו'. ואם תאמר שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ אמאי חייב ומאי שנא משלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור כדאיתא בפרק שני שעירי (יומא דף סב:) ויש לומר דלילה אין מחוסר זמן אבל התם מחוסר מעשה ואם תאמר לר"ש מאי שנא שוחט בהמה בלילה בפנים משוחט עוף בפנים ויש לומר דשוחט עוף בפנים מקטל קטליה ואם עלה ירד אפי' לר"ש אע"ג דלא מטמא בגדים אבית הבליעה שאין שום שחיטה מטמא בגדים אבית הבליעה אפילו טרפה או נרבע:

אלא

הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. נִמְצָא, דֶּרֶךְ הֶכְשֵׁירוֹ בִּפְנִים, פְּטוּרוֹ בַּחוּץ. דֶּרֶךְ הֶכְשֵׁירוֹ מִבַּחוּץ, פְּטוּרוֹ בִּפְנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ, חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ בִּפְנִים שֶׁהֶעֱלָה בַּחוּץ. חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים, וּמַעֲלֶה בַּחוּץ: **גמרא** הַאי הֶכְשֵׁירוֹ, חִיּוּבוֹ הוּא. תְּנִי חִיּוּבוֹ: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר [וְכוּ']: אַהֵיכָא קָאֵי. אִילֵימָא, אַרֵישָׁא קָאֵי. הַמּוֹלֵק עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, כִּי הֵיכִי דִּפְנִים מִיחַיַּיב, בַּחוּץ נַמִּי מִיחַיַּיב. הַאי 'כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ', 'כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בִּפְנִים' מִיבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, כִּי הֵיכִי דְּבַחוּץ לֹא מִיחַיַּיב, בִּפְנִים נַמִּי לֹא לִיחַיַּיב. הַאי 'כֹּל שֶׁאֵין חַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ' מִיבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, אַסֵּיפָא קָאֵי. הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, כִּי הֵיכִי דְּבִפְנִים לֹא מִיחַיַּיב, בַּחוּץ נַמִּי לֹא מִיחַיַּיב. הַאי 'כֹּל שֶׁאֵין חַיָּיבִין', מִיבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, כִּי הֵיכִי דְּבַחוּץ מִיחַיַּיב, בִּפְנִים נַמִּי מִיחַיַּיב. הָא קָתָנֵי 'חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ'. אָמַר זְעֵירִי, שְׁחִיטַת בְּהֵמָה בַּלַּיְלָה, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. וְהָכִי קָאָמַר, [וְכֵן] הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בִּפְנִים בַּלַּיְלָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. שָׁחַט בַּחוּץ בַּלַּיְלָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ, חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ. רָבָא אָמַר, קַבָּלָה בִּכְלִי חוֹל, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. וְהָכִי קָאָמַר, [וְכֵן] הַמְקַבֵּל בִּכְלִי חוֹל בִּפְנִים, וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. הַמְקַבֵּל בִּכְלִי חוֹל בַּחוּץ, וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ, חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ, חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ. וְהַשְּׁתָּא דְּתָנֵי אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, הַמּוֹלֵק עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ חַיָּיב, מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מִיחַיַּיב. רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָתָם קָאֵי. וּתְנֵי, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ: **משנה** חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּכוֹס אֶחָד, נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים, בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ, חַיָּיב, שֶׁכּוּלּוֹ רָאוּי בִּפְנִים. קִבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁתֵּי כוֹסוֹת, נָתַן שְׁנֵיהֶם בִּפְנִים, פָּטוּר. שְׁנֵיהֶם בַּחוּץ, חַיָּיב. אֶחָד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, פָּטוּר. אֶחָד בַּחוּץ וְאֶחָד בִּפְנִים, חַיָּיב עַל הַחִיצּוֹן, וְהַפְּנִימִי מְכַפֵּר. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת. שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בִּפְנִים, פָּטוּר. שְׁתֵּיהֶן בַּחוּץ, חַיָּיב. אַחַת בִּפְנִים וְאַחַת בַּחוּץ, פָּטוּר. אַחַת בַּחוּץ וְאַחַת בִּפְנִים, חַיָּיב עַל הַחִיצּוֹנָה, וְהַפְּנִימִית מְכַפֶּרֶת. כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ, כָּךְ הִיא פּוֹטֶרֶת אֶת בְּשַׂר חֲבֵירְתָּהּ:

גמרא

רש"י

שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב. אף על העלאה שחיטה בחוץ בעוף רבייה רחמנא (ויקרא יז) מאו אשר ישחט ואהעלאתו נמי אמרינן לקמן (דף קיט:) ואליהם תאמר לערב פרשיות דכל שמתחייב על שחיטתו בחוץ אם חזר והעלן או הוא או אחר חייב: **נמצא דרך הכשירו בפנים כו'.** בגמרא פריך אסיפא דרך הכשירו בחוץ חיובו הוא דעוף קדשים אין לו הכשר בחוץ בשחיטה והכי איבעי למיתני דרך חיובו בחוץ פטורו בפנים דרך חיובו בפנים פטורו בחוץ כגון שחט בפנים והעלה בחוץ פטור שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב מלק בפנים והעלה בחוץ חייב מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור נמצא במקום שמתחייב על העלאתו אם נעשית עבודה הראשונה בפנים כגון במליקת פנים פטור על העלאתו אם נעשית עבודה ראשונה בחוץ ודרך שמתחייב על העלאה אם נעשית העבודה ראשונה בחוץ כגון בשחיטה פטורו בפנים אם נשחט בפנים והעלה בחוץ: **ר"ש אומר כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא [בו] בפנים והעלה בחוץ כו'.** בגמרא מפרש לה ומיהו הכי משמע כל שחייבין על העלאתו כו' אם נעשית עבודתו כולו בחוץ חייבין עליו בנעשית עבודתו ראשונה בפנים ואח"כ העלהו בחוץ חוץ מן השוחט עוף בפנים והעלה בחוץ דפטור ואילו דכותיה בחוץ הוה מתחייב אף בהעלאה: **גמ' הכשרו חיובו הוא.** דבחוץ מאי הכשר שייך למימר חיובו שייך למימר כדפרישית לעיל: **ר"ש אהייא.** פליג: **בחוץ נמי מיחייב.** אם מלקו בחוץ נמי מחייב אהעלאתו בחוץ: **שחיטת לילה בבהמה והעלה בחוץ איכא בינייהו.** וחסורי מחסרא מתניתין במילתיה דתנא קמא והכי קאמר וכן השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ פטור דאינה מתקבלת בפנים דכתיב (ויקרא יט) ביום זבחכם ואפי' עלתה תרד ורבי יהודה היא דאמר בפרק המזבח (לעיל דף פד.) פרט לנשחטה בלילה: **שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב.** דבשחיטת חוץ לא שנא לילה מיום דהא ראוי הוא לבא אל פתח אהל מועד למחר ובהעלאתו נמי חייב דהא כתיב (ויקרא יז) ואליהם תאמר: **חייבין על כיוצא. בפנים והעלה בחוץ.** והשוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ חייב כאילו שוחטה בחוץ דהא בפנים אם עלתה לא תרד אית ליה בפרק המזבח מקדש (שם) דקתני ר"ש אומר עולה אין לי אלא עולה כשירה מנין לרבות שנשחטה בלילה כו': **חוץ מן השוחט העוף בפנים והעלה בחוץ.** דפנים נמי אם עלה ירד דהא מיקטל קטליה כדאמרי' בהמזבח מקדש (לעיל דף פה.): **[וכן] המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ פטור.** דהא בפנים אם עלה ירד דה"ל כנשפך דמה ורבי יהודה היא דלית ליה אם עלו לא ירדו אלא בלן ויוצא ונשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקיבלו פסולין את דמו בהנך פסולין דחזו לעבודת צבור כדמפרש בהמזבח מקדש (שם דף פד:): **רבי שמעון אומר כו'.** דהא בפנים נמי אית ליה אם עלתה לא תרד ואפי' נשפך דמה כדקתני התם: **והשתא דתני אבוה דשמואל.** דרבי שמעון מחייב אמלק בחוץ והעלה בחוץ תני במילתיה דר"ש במתני' כל שחייבין עליו בפנים כגון המולק בפנים והמעלה בחוץ חייבין עליו בחוץ ודקתני סיפא חוץ מן השוחט בפנים ומעלה בחוץ אדיוקא קאי דאיכא למידק ממילתא דר"ש הא כל שאין חייבין עליו בפנים והעלה בחוץ בגון קדשים פסולין שלא היה פסולן בקדש כגון הרובע והנרבע כו' אין חייבין עליהן אם שחטן בחוץ והעלן בחוץ אשחיטתן לא מיחייב דלא קרינא ביה ואל פתח אהל מועד לא הביאו והעלאתן מהיכא תיתי דהא לא קרינא ביה נמי אל פתח אהל מועד לא יביאנו חוץ מן השוחט עוף בפנים והעלו בחוץ שאף על פי שפטור על העלאתו בחוץ חייבין על כיוצא בו בשוחט בחוץ והעלה בחוץ דהא איתרבאי לעיל (דף קז.) שחיטתו מאו אשר ישחט והעלאתו מואליהם תאמר: **מתני' נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב.** כדי נסבה אלא משום סיפא דבעי מיתני בפנים וחזר ונתן בחוץ ואשמעינן דאע"ג דשיריים נינהו מיחייב עליהו וסתמא כרבי נחמיה: **שניהם בחוץ חייב.** אחת ואם היתה לו ידיעה בינתיים חייב שתים: **אחד בפנים ואח"כ השני בחוץ פטור.** ואפילו לרבי נחמיה כדמפרש בגמרא דקסבר כוס אחד עושה את חבירו דחוי הילכך אפילו שיריים לא הוי: **והפנימי מכפר.** להכשיר הזבח כדאמרן בכל הזבחים שנתערבו (שם דף פב.) דלא עשה את המשוייר כיוצא בו: **למה הדבר דומה.** בגמרא מפרש למה לי לדמוויינהו ומאי גמרי מהדדי: **שתיהן בחוץ חייב.** על כל אחת ואחת דבשעת שחיטה כל אחת היתה ראויה לפנים: **אחת בפנים והשניה בחוץ פטור.** דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא ואינה מתקבלת בפנים: **חייב על החיצונה.** דהא חויא לפנים דאיזו מהן שירצה יקריב: **והפנימית מכפרת.** על הבעלים: **כשם שדמה פוטר בשרה.** מן המעילה דזריקת דם מוציאה בשר קדשי קדשים מן המעילה דיהא בה שעת היתר לכהנים כך היא פוטרת את בשר חברתה ואע"פ שפסולה ואשחט שתיהם בפנים קאי ואשמעינן דהיכא דמונח בכוסות וקדם וזרק את דם האחת פוטרת את חברתה מן המעילה משום חטאת שכיפרו בעליה דקיימא לן חטאות המותות לא נהנין ולא מועלין אבל משום שחוטי חוץ לא איצטריכא ליה דכמאן דקטלינהו דמי ולית בהו מעילה כדאמרינן בשמעתא קמייתא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ואגב גררא נסבה הכא איידי דנקטא משום שחיטת חוץ ובפרק קמא דמעילה (דף ו:) נמי קתני לה לכולה:

הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר כיון שפסלו לקרבן בשחיטה זו, שהרי דינו בפנים במליקה, וכל שאינו מתקבל בפנים אין חייבים עליו בחוץ.

שֶׁחַט עוף **בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב** על השחיטה ועל ההעלאה, כדרשת הגמרא לעיל (קז.).

מסכמת המשנה: **נִמְצָא** שכך הוא הכלל, **דֶּרֶךְ הֶכְשֵׁירוֹ** של עוף **בִּפְנִים** דהיינו מליקה, היא **פְּטוּרוֹ בַּחוּץ** שהמולק בחוץ פטור, **וְדֶרֶךְ הֶכְשֵׁירוֹ מִבַּחוּץ** דהיינו שחיטה שחייב עליה בחוץ, היא דרך **פְּטוּרוֹ בִּפְנִים,** שאם שחט בפנים והעלה בחוץ פטור, וכאמור לעיל. אך **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ** אם כל עבודתו נעשית בחוץ, **חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ** [–הדומה לו] **בִּפְנִים שֶׁהֶעֱלָה בַּחוּץ** – שהתחיל עבודתו בפנים והעלהו בחוץ, **חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים וּמַעֲלֶה בַּחוּץ** שפטור, אף שהשוחט בחוץ ומעלה בחוץ חייב. והגמרא להלן תפרש כוונת רבי שמעון.

גמרא

שנינו במשנה, דרך הכשירו של עוף בחוץ דהיינו שחיטה, היא פטורו בפנים, שהשוחט בפנים ומעלה בחוץ פטור. מקשה הגמרא: **הַאי הֶכְשֵׁירוֹ** – לשון 'הכשר' לגבי שחיטה בחוץ היא מוקשית, שהרי עוף קדשים אין לו הכשר בשחיטה, והשוחט בחוץ באיסור **חִיּוּבוֹ הוּא** ולא הכשרו. משיבה הגמרא: **תְּנִי חִיּוּבוֹ** – אכן יש לשנות 'חיובו'.

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר** [**וכו'**], כל שחייבים עליו בחוץ, חייבים על כיוצא בו בפנים שהעלה בחוץ, חוץ מן השוחט בפנים ומעלה בחוץ, ומשמע שבא לחלוק על תנא קמא. מבררת הגמרא: **אַהֵיכָא קָאֵי** – על איזה דין בא לחלוק, **אִילֵימָא אַרִישָׁא קָאֵי** – אם כוונתו לרישא שנאמר בה **הַמּוֹלֵק עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ חַיָּיב, מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ פָּטוּר, וְאָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן** לתנא קמא, **כִּי הֵיכִי דִּפְנִים מִיחַיַּיב** – כשם שהמולק בפנים ומעלה בחוץ חייב, כך המולק ומעלה **בַּחוּץ נַמִּי מִיחַיַּיב** – אף הוא יהיה חייב על ההעלאה, אם כן קשה, **הַאי** – לשון זו של רבי שמעון 'כל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ' אינה מובנת, שהרי 'כל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בִּפְנִים' **מִיבְּעֵי לֵיהּ** – היה לו לומר, כיון שבא לרבות שכשם שחייבים על הקטרת עוף שנמלק בפנים כך חייבים כשנמלק בחוץ. **וְאֶלָּא** אם נפרש את רבי שמעון כך, **כִּי הֵיכִי** [–כשם] **דְּהמולק בַּחוּץ לָא מִיחַיַּיב** על העלאתו בחוץ, כך המולק **בִּפְנִים** ומעלה בחוץ **נַמִּי לָא לִיחַיַּיב,** אם כך קשה, **הַאי** – בדין זה 'כל שֶׁאֵין חַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ' **מִיבְּעֵי לֵיהּ** לומר, שהרי בא ללמדנו שכשם שאינו חייב על העלאת עוף שנמלק בחוץ, כך אינו חייב אם נמלק בפנים.

מוסיפה הגמרא לברר: **וְאֶלָּא** אם רבי שמעון **אַסֵּיפָא קָאֵי** – בא לחלוק על הסיפא, דהיינו **הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ פָּטוּר, שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ חַיָּיב,** ועל כך **אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, כִּי הֵיכִי** [–כשם] **דְּהשוחט בִּפְנִים** ומעלה בחוץ **לָא מִיחַיַּיב** על ההעלאה, כך השוחטו ומעלהו **בַּחוּץ נַמִּי לָא מִיחַיַּיב** על ההעלאה, גם על כך קשה, **הַאי** – בדין זה, 'כל שֶׁאֵין חַיָּיבִין בפנים' **מִיבְּעֵי לֵיהּ** לומר, שהרי בא ללמדנו שכשם שהשוחט בפנים ומעלהו בחוץ אינו חייב כך כששחט והעלה בחוץ אינו חייב. **וְאֶלָּא** אם כוונת רבי שמעון כך, **כִּי הֵיכִי דְּבַחוּץ מִיחַיַּיב** – כשם שהשוחט ומעלה בחוץ חייב על שניהם, כך השוחט **בִּפְנִים** ומעלה בחוץ **נַמִּי מִיחַיַּיב** על ההעלאה, לא יתכן לומר כך, **דְּהָא קָתָנֵי** בסוף דברי רבי שמעון 'חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט **בִּפְנִים וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ'** שפטור, ואם כן קשה במה נחלקו.

ביאור מחלוקת רבי שמעון ותנא קמא: **אָמַר זְעִירִי, שְׁחִיטַת בְּהֵמָה בַּלַּיְלָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – מחלוקתם היא בענין השוחט בהמה בלילה, וחיסרה המשנה מלשון תנא קמא, **וְהָכִי קָאָמַר,** [**וְכֵן**] **הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה בִּפְנִים בַּלַּיְלָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר,** כיון ששחיטה בלילה פוסלת, ותנא זה רבי יהודה הוא הסובר לעיל (פד.) שאין היא מתקבלת בפנים אפילו בדיעבד, ועל כן אין חייבים עליה בחוץ. אך **שָׁחַט בַּחוּץ בַּלַּיְלָה וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּיב** על השחיטה כיון שלגבי שחיטת חוץ אין הבדל בין לילה ליום, וכן חייב על ההעלאה. ועל כך **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ** כגון השוחט בלילה בחוץ, **חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ** אם שחט בלילה **בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ,** כיון שלשיטתו לעיל (שם) בהמה שנשחטה בלילה אם עלתה למזבח בדיעבד לא תרד, **חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ** שפטור כיון שאינו מתקבל בפנים ואף אם עלה ירד.

ביאור אחר במחלוקתם: **רָבָא אָמַר,** קַבָּלָה **בִּכְלִי חוֹל אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – תנא קמא ורבי שמעון נחלקו בענין קבלת הדם בכלי חול, וחיסרה המשנה בלשון תנא קמא, **וְהָכִי קָאָמַר,** [**וְכֵן**] **הַמְקַבֵּל** דם **בִּכְלֵי חוֹל** ולא בכלי שרת **בִּפְנִים, וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר,** כיון שנחשב הדם כאילו נשפך לארץ ונפסל הקרבן, ותנא זה רבי יהודה הוא הסובר לעיל (שם) שבנשפך הדם אין הקרבן מתקבל אפילו בדיעבד, ועל כן אין חייבים עליו בחוץ. אך **הַמְקַבֵּל** דם **בִּכְלֵי חוֹל בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ חַיָּיב** אם גם שחטו בחוץ. ועל כך **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בַּחוּץ** כגון המקבל דם בכלי חול, **חַיָּיבִין עַל כֵּיוֹצֵא בוֹ** אם קיבל בכלי חול **בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ,** כיון שלשיטתו (שם) אף בנשפך הדם הקרבן מתקבל בדיעבד, **חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ** שפטור כיון שאינו מתקבל בפנים כלל, וכמבואר לשיטת זעירי.

ביאור שלישי במחלוקתם: לעיל הקשינו שלא יתכן שרבי שמעון מחייב את המולק ומעלה בחוץ, כיון שהיה לו לומר 'כל שחייבים עליו בפנים'. אך עתה הגמרא חוזרת בה ומסיקה, **וְהַשְׁתָּא** [–ועכשיו] **דְּתָנֵי אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, הַמּוֹלֵק עוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלוֹ בַּחוּץ חַיָּיב, מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ פָּטוּר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּיב** אף במלק והעלה בחוץ, לפי זה אפשר לומר **שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן הָתָם קָאֵי** – לדין זה מבוונים דבריו במשנה, **וּתְנִי** – ותגרוס בדבריו כך, **כֹּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ** כגון המולק בפנים והעלה בחוץ, **חַיָּיבִין עָלָיו** אם מלק והעלה **בַּחוּץ.**

משנה

ביאור האופן שבו חייבים על זריקת דם בחוץ: **חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּכוֹס** – בכלי שרת **אֶחָד, נָתַן** [–זרק] מן הדם **בַּחוּץ** – מחוץ לעזרה, **וְחָזַר וְנָתַן** מן הדם **בִּפְנִים,** או שנתן תחילה מן הדם **בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן** ממנו **בַּחוּץ,** בשני האופנים **חַיָּיב** על הזריקה בחוץ, משום **שֶׁכּוּלּוֹ** – שכל הדם הנמצא בכוס **רָאוּי** להבאה **בִּפְנִים.**

חטאת **שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁתֵּי כוֹסוֹת, נָתַן מִשְּׁנֵיהֶם בִּפְנִים פָּטוּר,** שלא עבר עבירה. נתן **מִשְּׁנֵיהֶם בַּחוּץ** בשוגג **חַיָּיב** חטאת אחת על שתיהן, ובתנאי ששתי הזריקות היו בהעלם אחד, כלומר שלא נודע לו בינתיים שאסור לזרוק דם בחוץ. אך אם נודע לו בינתיים שאסור לזרוק דם בחוץ, ושוב חזרה ונעלמה ממנו ההלכה, חייב שתי חטאות. נתן מכוס **אֶחָד בִּפְנִים** ומכוס **אֶחָד** נתן אחר כך **בַּחוּץ,** כיון שלאחר הזריקה בפנים נעשה הדם שבכוס השניה דחוי, ושוב אינו ראוי לבא בפנים, לכן **פָּטוּר** על הנתינה ממנו בחוץ.

נתן מכוס **אֶחָד בַּחוּץ** ומכוס **אֶחָד** נתן **בִּפְנִים, חַיָּיב עַל הַחִיצוֹן** – על הזריקה בחוץ, כיון שבשעת הזריקה בחוץ היה הדם ראוי לזריקה בפנים. **וְהַפְּנִימִי מְכַפֵּר,** כלומר זריקת הדם מהכוס האחת בחוץ לא פסלה את הדם שבכוס השניה, ולכן זריקת הדם מהכוס השניה בפנים הועילה להכשיר את קרבן החטאת, ובעליה התכפר בה.

לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת לפניו, ורשאי להקריב איזו שירצה. **שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בִּפְנִים פָּטוּר** שהרי לא עשה כל עבירה. שחט **שְׁתֵּיהֶן בַּחוּץ חַיָּיב,** כיון שבשעת שחיטת כל אחת מהן היתה ראויה להקרבה בפנים.

שחט **אַחַת בִּפְנִים** ואחר כך שחט **אַחַת בַּחוּץ פָּטוּר,** כיון שבשחיטת האחת בפנים נעשתה השניה חטאת שכיפרו בעליה באחרת שדינה למיתה, ואינה ראויה עוד להקרבה, לכן פטור על שחיטתה בחוץ. שחט **אַחַת בַּחוּץ וְאַחַת בִּפְנִים, חַיָּיב עַל הַחִיצוֹנָה** כיון שבשעת השחיטה היתה ראויה להקרבה בפנים, אולם אין זה פוסל את החטאת השניה, **וְלִכְן הַפְּנִימִית** – שחיטת החטאת השניה בפנים **מְכַפֶּרֶת** לבעליה.

שחט את שתי החטאות בפנים, ונתן את דם הראשונה כדין, **כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ, כָּךְ הִיא פּוֹטֶרֶת אֶת בְּשַׂר חֲבֵירְתָּהּ** – כשם שזריקת דמה הוציאה את בשר עצמה ממעילה, שאם זר נהנה מהבשר לא מעל, כך פעלה על חברתה, שנעשתה השניה חטאת שהתכפרו בעליה באחרת שדינה למיתה, ואף שאסור ליהנות ממנה מכל מקום הנהנה לא מעל.

גמרא

שנינו במשנה, חטאת שקיבל דמה בכוס אחד, ונתן תחילה מן הדם בפנים, וחזר ונתן מן הדם בחוץ, חייב על זריקת הדם בחוץ. הגמרא מבארת מדוע הוא חייב הלא כבר התקיימה מצות הזריקה בפנים, ושאר הדם שוב אינו עומד לזריקה:

מקשה הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** – זה מובן שאם נתן **בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בְּפָנִים** שהוא חייב, לפי **שֶׁכּוּלּוֹ** – כל הדם הנמצא בכוס **רָאוּי לִהְיוֹת** – להינתן **בְּפָנִים, (אבל בפנים והעלן)** [**אֶלָּא** בדין השני שנתן **בְּפָנִים וְחָזַר וְנָתַן**] **בַּחוּץ,** מדוע הוא חייב, הלא הדם שנשאר בכוס **שִׁירַיִים נִינְהוּ** – נחשב לשיריים שדינם להשפך ליסוד, ומדוע חייב על זריקתו בחוץ.

מתרצת הגמרא: **אָמְרֵי** – אמרו בני הישיבה, **הָא מַנִּי** – משנה זו בשיטת מי היא, הלא בשיטת **רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, דְּאָמַר שִׁירֵי הַדָּם** של חטאות שדינם להישפך ליסוד **שֶׁהִקְרִיבָן** – שנתנם **בַּחוּץ חַיָּיב.**

מקשה הגמרא: **אִי** – אם משנתינו **רַבִּי נְחֶמְיָה** היא, **אִימָא** – אמור ובאר את **הַסֵּיפָא** של המשנה, חטאת שקִבֵּל **דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת, נָתַן מִשְּׁנֵיהֶם בְּפָנִים פָּטוּר,** נתן מכוס **אֶחָד בְּפָנִים** וְאחר כך נתן מכוס **אֶחָד בַּחוּץ פָּטוּר,** ומדוע הוא פטור, הלא לאחר שנתן דמה בפנים כדין, נעשה הדם שבכוס השניה לשיריים, **וְהָאָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה שִׁירֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ חַיָּיב.**

מתרצת הגמרא: (**סיפא אתאן לתנא קמא דרבי אלעזר ברבי שמעון דאמר כום עושה דחוי לחבירו**) [**אָמְרֵי** – אמרו בני הישיבה, **מַאן תַּנָּא** – מי הוא התנא **דְּפָלִיג** – שחולק **עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר כּוֹס עוֹשֶׂה חֲבֵירוֹ דְּחוּי, רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא**]. כלומר, לעיל (לד:) הובאה ברייתא בה נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון בדין חטאת שקיבל דמה בכמה כוסות, וזרק על המזבח רק מכוס אחד. תנא קמא סובר שזריקת דם מכוס אחד, עושה את הדם שבכוס השני לדחוי ונשפך לאמה כדין דם פסול, ולא ליסוד. רבי אלעזר ברבי שמעון סובר שזריקת דם מכוס אחד, עושה את הדם שבכוס השני לשיריים שנשפכים ליסוד. ועתה אם נאמר שרבי נחמיה סובר כרבי אלעזר ברבי שמעון, אכן יקשה לנו מדוע שנה התנא בסיפא שאם נתן מכוס אחד בפנים וחזר ונתן מהכוס השני בחוץ פטור, הלא רבי נחמיה סובר ששיריים שנתנם בחוץ חייב. אלא צריך לומר שרבי נחמיה חולק על רבי אלעזר ברבי שמעון, וסובר כתנא קמא שזריקת דם מכוס אחד, עושה את הדם שבכוס השני לדחוי ופסול הוא לשיריים, ולכך אין חייבין עליו בחוץ.

שנינו במשנה: חטאת שקיבל דמה בשתי כוסות, ונתן מכוס אחד בחוץ וחזר ונתן מהכוס השני בפנים, זריקה זו מכשירה את הקרבן ובעליה מתכפר בו. ומוסיפה המשנה, **לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמַפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה,** שאם שחט אחת בחוץ ואת השניה בפנים, זריקת דמה של השניה מכשירה את הקרבן ובעליה מתכפר.

הגמרא מבארת מדוע הוצרך התנא להביא את הדמיון לשתי חטאות. מקשה הגמרא: 'לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה' לָמָה לִי – מדוע יש צורך בהבאת דוגמא הדומה לשתי כוסות, ומה למדים מהדמיון הזה. מתרצת הגמרא: **הָא מַנִּי** – משנה זו בשיטת מי היא, הלא בשיטת **רַבִּי הִיא, דְּאָמַר אֲבוּדָה בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה מֻתָּר.** כלומר, שהדין הוא שחטאת שאבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה לאחר ששחט ונתן את דמה של השניה, האבודה דינה למיתה, כדין חטאת שכפרו בעליה באחרת. אולם אם האבודה נמצאה קודם ששחט את השניה, ונמצא שלא היתה 'אבודה' אלא בשעת הפרשת השניה, נחלקו בדינה רבי וחכמים במסכת תמורה (כב:), לדעת חכמים יקריב אחת מהן והשניה לא תמות, אלא תרעה עד שיפול בה מום ותפדה ויקנו מהדמים עולות לקיץ המזבח. ורבי סובר שכיון שבשעת הפרשת השניה היתה הראשונה אבודה, יקריב אחת מהן, והשניה תמות כדין חטאת שכיפרו בעליה באחרת.

וְהָכִי קָאָמַר – וכך מתפרשים דברי התנא במשנה שדימה את הדין של קיבל דם החטאת בשתי כוסות לדין של חטאת שנאבדה והפריש אחרת תחתיה, **טַעֲמָא דְּאָבְדָה** – דווקא משום שהפריש את החטאת השניה לאחר שהראשונה אבדה, ושחט אחת מהן בפנים וחזר ושחט בחוץ את חברתה, פטור על שחיטת חוץ זו, כיון שלשיטת רבי דינה במיתה, ואינה ראויה להקרב בפנים, ובזה היא דומה לקיבל דמה של החטאת בשתי כוסות, ונתן מדם כוס אחד בפנים נעשה הדם בכוס השני דחוי, ולכן אם חזר ונתן מהכוס השני בחוץ פטור, **הָא** – אולם אם מתחילה **הִפְרִישׁ שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחֲרָיוּת,** כלומר, שהתנה שאם תאבד האחת יתכפר בחברתה, באופן זה מודה רבי ששוחט אחת מהן לחטאת והשניה תרעה עד שיפול בה מום ותפדה ויביא בדמה עולות לקיץ המזבח. ועל כן אם שחט אחת בפנים וחזר ושחט את חברתה בחוץ, חייב על שחיטת חוץ זו, והטעם כיון שֶׁחֲדָא מִינַיְיהוּ מֵעִיקָּרָא **עוֹלָה הִיא** – שהרי כבר מתחילה היתה אחת עומדת להקרב עולה, כשיפול בה מום ותפדה.

מבארת הגמרא: ואף שעדיין לא נפל בה מום ולא נפדתה, אין זה חסרון, ונחשבת ראויה להקרב בפנים, **וְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב** – וכמו שאמר רב הונא בשם רב, **דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם שִׁנִּיתֵק** מדין הקרבה [כגון שהתכפרו בעליו באחר] **לִרְעָיָיה** – שבית דין הורו לו למוסרו לרועה עד שיפול בו מום ויפדה ויקנו בדמיו עולה, והוא לא המתין עד שיפול בו מום **וּשְׁחָטוֹ סְתָם** ולא חשב לשם אשם או לשם עולה, **כָּשֵׁר לְעוֹלָה,** כלומר תורת עולה על הקרבן הזה. ואם כן גם כאן כיון שהשניה עומדת להקרב עולה כשיפול בה מום ותפדה, אם שחט את החטאת לשם עולה בפנים, הקרבן כשר, ולכן גם אם שחטה בחוץ חייב.

מקשה הגמרא: **מִי דָּמֵי** – וכי דומה הדין של רב הונא למשנתינו בענין החטאת, **הָתָם** – שם בדינו של רב הונא קרבן **הָאָשָׁם** הוא **זָכָר,** וְקרבן **הָעוֹלָה** גם הוא **זָכָר,** ולכן אם שחטו הקרבן כשר לעולה, **אֲבָל חַטָּאת נְקֵבָה הִיא,** ואיך יוכשר הקרבן לעולה שאינו בא אלא זכר.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא מְיוֹסְתִּינְיָא** [–שם מקום], המשנה מדברת **בִּשְׂעִיר נָשִׂיא,** כלומר במלך ישראל שעבר עבירה שחייבים על זדונה כרת, ואם עבר בשוגג מביא חטאת שעיר עיזים זכר, ואם הפריש שני שעירים לאחריות, והתכפר באחד ושחט את השני לשם עולה, הקרבן כשר.

הדרן עלך השוחט והמעלה

פרק ארבעה עשר - פרת חטאת

משנה

חלקה הראשון של המשנה עוסקת בקדשים שאינו חייב על שחיטתם בחוץ: **פָּרַת חַטָּאת** – פרה אדומה **שֶׁשְּׂרָפָהּ** או שחטה **חוּץ מִגִּתָּהּ** – מחוץ למקום המיוחד לשחיטתה, **וְכֵן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ** לעזאזל ביום הכיפורים, **שֶׁהִקְרִיב** אותו **בַּחוּץ** במקום להשליכו מראש הצוק כדינו, בשני מקרים אלו, **פָּטוּר** השוחט מכרת על שחיטת קדשים בחוץ. והלכה זו נלמדת ממה **שֶׁנֶּאֱמַר** בפרשת שחוטי חוץ (ויקרא יז ד) **'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה'',** כלומר התורה הענישה את השוחט בחוץ על כך שלא הביא את הקרבן לאהל מועד, ומזה ניתן ללמוד שכֹּל **שֶׁאֵין רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד,** כגון פרה אדומה ושעיר המשתלח שאינם עומדים להבאה לאהל מועד, **אֵין חַיָּיבִין עָלָיו** משום שחוטי חוץ.

להלן מונה המשנה בהמות שנפסלו להקרבה, והקריבום בחוץ: **הָרוֹבֵעַ** – בהמה שרבעה אשה, **וְהַנִּרְבָּע** – ובהמה שנרבעה על ידי אדם, **וְהַמּוּקְצֶה** – בהמה שייחדו אותה לתקרובת לעבודה זרה, **וְהַנֶּעֱבָד** – בהמה שנעבדה לעבודה זרה, **וְהַמְּחִיר** – החליף שה בכלב, [**וְהָאֶתְנָן**] – בהמה שניתנה כתמורה עבור ביאה אסורה, **וְהַכִּלְאַיִם** – בהמה שנולדה מתיש ורחל, **וְהַטְּרֵיפָה** – בהמה שארע בה דבר שבגללו אינה יכולה לחיות, **וְיוֹצֵא דּוֹפֶן** – בהמה שלא נולדה בדרך טבעית אלא הוצאה על ידי חיתוך כרס האם. כל אלו שהוקדשו למזבח **שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר** מחיוב כרת, לפי **שֶׁנֶּאֱמַר** בהמשך הפסוק שהובא לעיל (ויקרא שם) 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'', כֹּל **שֶׁאֵין רָאוּי לָבֹא** לְהקרבה לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', **אֵין חַיָּיבִין עָלָיו** משום שחוטי חוץ, וכל אלו שנמנו במשנה, אינם ראויים להקרבה שהרי נפסלו.

ממשיכה המשנה: בהמות שהן **בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין** אם הן **בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין,** כלומר שמומם קבוע ונפסלו לחלוטין למזבח, **וּבֵין**

רש"י

גמ' מאן תנא דפליג עליה דר' אלעזר בר' שמעון. בפרק כל הפסולין (לעיל דף לד:) ואומר כוס עושה חבירו דחוי דקתני חטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות מאחד מהם הוא לבדו נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה ורבי אלעזר ב"ר שמעון אמר התם כולן נשפכין ליסוד דקסבר כוס אחד עושה את חבירו שירים: **רבי נחמיה הוא.** דפליג עליה דאמר הכא קבל דמה בכוס אחד נתן בפנים והזור ונתן בחוץ חייב דשירים נינהו ושירי הדם שהקריבו בחוץ חייב והיכא דקיבלו בשני כוסות אמר פטור אלמא כוס שני לאו שירים חשיב ליה אלא דחוי היה לשפוך לאמה הלכך לא מיחייב עליה בחוץ: **מאי למה הדבר דומה.** למאי הלכתא דמינהו ומאי גמר מינה: **הא מני רבי היא דאמר.** במסכת תמורה (דף כב:) אבודה בשעת הפרשה מתה כחטאת שכיפרו בעליה דקיימא לן (שם דף כא:) דאזלא למיתה אפילו לא היתה ראשונה אבודה בשעה שמתכפר בשניה אלא בשעת הפרשה ומשהפריש זו תחתיה נמצאת קיימא לן בה דאם נתכפר באחת מהן שניה מתה והכי קאמר תנא דמתני' טעמא דאבדה כלומר זו שהופרשה על ידי איבוד חבירתה הוא דכי שוחט אחת מהן בחוץ אחר שקרבה חבירתה פטור דדמיא לכוס דחוי משום דברבי סבירא ליה דאמר למיתה אזלא אבל המפריש שתי חטאות לאחריות מעיקרא שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה דאפי' רבי מודה בו דמתכפר באחת מהן והשניה תרעה ודמיה לעולת קיץ המזבח וכן לרבנן באבודה בשעת הפרשה דאית להו תרעה בההוא לא אמרינן דאם שחטה בחוץ לשניה דנפטר ואף על גב דלכתחילה לא קרבה היא גופה עולה אלא דמיהן חייב עליה בחוץ דאי אקרבה לדידה גופה עולה בפנים מתקבלת היא: **כדרב הונא [א"ר] אשם שניתק לרעייה.** כגון תמורת אשם ואשם שמתו בעליו או נתכפרו באחר וקיימא לן (שם דף יח.) כל שבחטאת מתה באשם רועה ונמלך בב"ד ואמרו לו ירעה ושחטו סתם כשר לעולה ודוקא ניתק אבל לא ניתק לא כדאמר בפ"ק (לעיל ד' ה:) הוא בהוייתו יהא: **מי דמי.** מתני' לדרב הונא לחיובי אחטאת שניה בחוץ מהאי טעמא הא לא חזיא היא גופה לעולה כלל דהא נקבה היא: **מיוסתיניא.** מקום: **בשעיר נשיא.** שהפריש שנים לאחריות דהתם זכר הוא:

הדרן עלך השוחט והמעלה

פרת חטאת. חוץ **מגתה.** בגמרא מפרש היכא: **גתה.** לשון גת כלומר מקום עמוק: **ששחטה חוץ מגתה גרסי': פטור.** ולא אמרינן שוחט קדשים בחוץ שלא במקום מצוה דרדחמנא פטריה מואל פתח אהל מועד וגו' הראוי לפתח אהל מועד שחובה עליו להביאו שם דמדקפיד קרא לענשו על שלא הביאו ש"מ בעומד להביאו שם משתעי קרא: **כל שאינו ראוי.** כל שאינו עתיד [לבא] ובגמרא פריך הא שעיר המשתלח עתיד לבא להגריל ולהתוודות: **שנאמר לפני משכן.** להקריב קרבן לפני משכן אע"פ שכשר לבא הואיל ואינו כשר ליקרב ובגמרא פריך הני נמי תיפוק לי מואל פתח אהל מועד: **עובר בל"ת.** הואיל וראוי לבא לאחר זמן כדקתני בסיפא שהיה

תוספות

אלא בפנים והזור ונתן בחוץ שירים נינהו. אע"ג דאית לאוקומא בג' מתנות שבחטאת דאמרינן בפ' ב"ש (לעיל דף לח:) דלענין חוץ הוי כתחילתן לא משמע ליה אלא בשירים דומיא דסיפא דשני כוסות אחד בפנים ואחד בחוץ שלא היה עושה חבירו דחוי אא"כ נתן לכולם: כשם שדמה פוטר את בשרה מן המעילה דזריקת דם מוציאה בשר קדשי קדשים מן המעילה כך הוא פוטר את בשר חבירתה מן המעילה ופי' בקונטרס משום חטאת שכיפרו בעליה דקי"ל חטאות המותות לא נהנין ולא מועלין וקשה לפירושו דבסוף פרק קמא דמעילה (דף ה:) תנן אמר רבי עקיבא והרי מפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה הרי שניהם עומדים לא כשם שדמה פוטר את בשרה כך פוטר את בשר חבירתה ואמרינן בגמרא אמר רבי אלעזר לא אמר רבי עקיבא אלא ששחט שניהם בבת אחת רצה מזה זורק רצה מזה זורק אבל בזה אחר זה לא ואי חשיב כחטאות המותות אפילו בזה אחר זה נמי אלא ודאי כיון שנשחטה קודם זריקת דמה של חבירתה שראוי להתכפר לא הויא חטאת המתה והיינו טעמא דיש חילוק בין בת אחת לזה אחר זה דבבת אחת חשיבי תרוייהו כחד גופא ולכך פוטר את בשר חבירתה וכן מוכחת הסוגיא: **הא** מני רבי היא דאמר אבודה בשעת הפרשה מתה. למאן דאמר בפרק ולד חטאת (תמורה דף כג.) דהכל מודים במתכפר בשאינה אבודה דאבודה מתה מיירי הכא בכל ענין דהשניה מתה לרבי ואיכא למאן דאמר התם דבבא לימלך פליגי והיכא דמשך מדעתו אחת מהן והקריב השניה מתה לכולי עלמא דנתכוין לדחותה והיכא דנמלך מודה רבי דנתכפר באבודה דשאינה אבודה רועה והכא מיירי בשחט שאינה אבודה בפנים ואבודה בחוץ וקשה קצת מאי רבי היא רבנן נמי לא פליגי בהכי: **והכי** קאמר טעמא דאבדה אבל הפריש שתי חטאות לאחריות כו'. משמע היכא דקתני אבדה הוי אבדה דוקא ותימה דבסוף פ"ק דמעילה (דף ז.) תניא אמר רבי שמעון כשהלכתי לכפר (בגא) [פאנין] כו' עד אמר לי בני אתה אומר כן והרי מפריש חטאת ואבדה והפריש אחרת תחתיה כו' ולר"ש על כרחין לא מחלק דרועה לר' שמעון לית ליה כלל כדאיתא בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צז:) ובתמורה פרק ולד חטאת (תמורה דף י) וי"ל דבמעילה אינו יורד לחידוש זה אלא לאשמועינן דזריקה מועלת ליוצא וחד מינייהו נקט אבל מתני' דהכא לחידוש תנייה דאין זה דמיון כ"כ ולא נקטה אלא לאשמועינן דרבי היא חדא מינייהו מעיקרא עולה היא ואפילו למ"ד בעי עקירה חסרון עקירה לא שמיה חסרון בהאי דעומד ליעקר ולא דמי להא דאמרינן בפ' בתרא (לקמן דף קיד:) אי הכי לשמו ליחייב הואיל וראוי שלא לשמו ומשני מחוסר עקירה דהתם אינו עומד ליעקר:

בשעיר נשיא. וא"ת לר"ש חטאת זכר אמאי מתה הא אמרי' בפרק קמא דהוריות (דף ה:) ובפרק שני דתמורה (דף טו:) דחמש חטאות בחד מקום גמירי להו ולא משכחת ולד חטאת בחטאת זכר וי"ל דמתני' דלא כר"ש והא דאמרינן בפ' ולד חטאת (שם דף כג.) גבי שעירי יום הכיפורים והשני ירעה לרבי שמעון ודייקא הא ביחיד מתה לאו בזכר ביוצא באלו אלא בנקבה:

גמרא בִּשְׁלָמָא בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים, שֶׁכּוּלּוֹ רָאוּי לִהְיוֹת בִּפְנִים. אֲבָל בִּפְנִים וְהֶעֱלָן [אֶלָּא בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן] בַּחוּץ, שִׁירַיִם נִינְהוּ. אָמְרֵי, הָא מַנִּי, רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, דְּאָמַר שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב. אִי רַבִּי נְחֶמְיָה, אֵימָא סֵיפָא, קִבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, נָתַן שְׁנֵיהֶם בִּפְנִים, פָּטוּר. שְׁנֵיהֶם בַּחוּץ, חַיָּיב. אֶחָד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, פָּטוּר. וְהָאָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה, שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּיב. סֵיפָא, אָתָאן לְתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר, כּוֹס עוֹשֶׂה דִּחוּי לַחֲבֵירוֹ). [אָמְרֵי, מַאן תַּנָּא דְּפָלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאָמַר, כּוֹס עוֹשֶׂה חֲבֵירוֹ דִּחוּי, רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא]: לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמַפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה: 'לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה' לָמָּה לִי. הָא מַנִּי, רַבִּי הִיא. דְּאָמַר, אֲבוּדָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה מֵתָה. וְהָכִי קָאָמַר, טַעְמָא דְּאָבְדָה, הָא הִפְרִישׁ שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחֲרָיוּת, חֲדָא מִינַּיְיהוּ, מֵעִיקָּרָא עוֹלָה הִיא. וְכִדְרַב הוּנָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לִרְעִיָּיה, וּשְׁחָטוֹ סְתָם, כָּשֵׁר לְעוֹלָה. מִי דָּמֵי, הָתָם אָשָׁם זָכָר, וְעוֹלָה זָכָר. אֲבָל חַטָּאת, נְקֵבָה הִיא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא מִיּוֹסְתִּינְיָא, בִּשְׁעִיר נָשִׂיא:

הדרן עלך השוחט והמעלה

פָּרַת חַטָּאת שֶׁשְּׁרָפָהּ חוּץ מִגַּתָּהּ, וְכֵן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהִקְרִיב בַּחוּץ, פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוּ', כֹּל שֶׁאֵין רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חַיָּיבִין עָלָיו. הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע וְהַמּוּקְצֶה וְהַנֶּעֱבָד וְהַמְּחִיר [וְהָאֶתְנָן] וְהַכִּלְאַיִם וְהַטְּרֵיפָה וְיוֹצֵא דּוֹפֶן שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. שֶׁנֶּאֱמַר 'לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'', כֹּל שֶׁאֵין רָאוּי לָבֹא לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', אֵין חַיָּיבִין עָלָיו. בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין, בֵּין בעלי

הדרן עלך השוחט והמעלה

פרת חטאת ששחטה חוץ מגתה. ברוב ספרים גרסינן ששרפה וכן במסכת פרה פרק ד' (מ"ב) תנן שרפה חוץ לגתה פסולה והוא הדין בשחיטה דאין חייב חוץ לא בשחיטה ולא בהעלאה כדמוכח בגמרא ועיקר גת ניתקן לשריפה שהוא בעין גומא כדפירש בערוך ושורפין אותה שם ואוספין אפרה:

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

שהיה ר"ש אומר כו'. בגמרא מפרש לא תעשה דידהו: **תורין שלא הגיע זמנן.** כדתנן בחולין (דף כב:) משיזהיבו כשירין ומקמי הכי פסולין דתורין משמע גדולים ולא קטנים בני יונה קטנים משמע ולא גדולים ופסולין מתחילת הציהוב ואילך: **בלא תעשה.** הואיל וראוין לאחר זמן יש בו לא תעשה לשוחטן בחוץ: **מחוסר זמן.** שאמרנו פטור בין שהוא מחוסר זמן בגופו בין שהוא מחוסר זמן בבעלים שלא הגיע זמן בעלים להקריב קרבנותיהם: והמצורע לא גרס' במתני': **שהקריבו.** בתוך ימי ספרן: **ויולדת.** בתוך מלאת: **ואשמם.** בגמרא פריך מאי אשם איכא בהני: **פטור.** שאין מתקבלין בפנים לא לחובה ולא לנדבה: **עולותיהן.** דזב וזבה דעוף ודיולדת בהמה: **חייבין.** שהרי מתקבלות בפנים נדבה לשמן: **ושלמיהן.** בגמ' פריך מאי שלמים איכא בהני: **קדשי קדשים.** כבשי עצרת: **ומותר העומר.** לאחר קמיצה: **היוצק.** שמן על המנחה כדכתיב (ויקרא ב) ויצקת וגו': **והפותת.** מנחת מאפה כדכתיב (שם) פתות אותה פתים: **והמגיש.** מנחה בחרוץ והיא טעונה הגשה בפנים בקרן מערבית דרומית כמשפטה: **המטיב את הנרות.** מדשן את המנורה בבקר: **פטור.** טעמא יליף בברייתא בגמ': **אין בהן משום זרות.** חיוב מיתה כל הנך הקטרות בדבר שדרכן לאכול לאו הקטרה נינהו וכל הנך עבודות הואיל ויש אחריהן עבודה אין זר חייב עליה מיתה כדאמרינן בפרק בראשונה (יומא דף כד.) עבודת מתנה ולא עבודת סילוק עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה: **ולא משום טומאה.** כהן טמא ששימש דאזהרת זרות ושימוש בטומאה מחד קרא נפקי מינזרו ולא יחללו בכל הזבחים תנינא (לעיל יז.) מאי דמחייב אזרות מחייב אשימוש טומאה: **ולא משום מחוסר בגדים.** דאינהו נמי כזר בזמן שאין בגדיהן עליהם אין כהונתם עליהם והוו להו זרים הכי נפקא לן בפרק שני (שם יז:): **ולא משום שלא רחוץ ידים ורגלים.** גמר חוקה חוקה ממחוסר בגדים התם לענין אחולי עבודה ולענין מיתה נמי אנן גמרינן לה מהתם: **ועבודה בכבורות.** כדכתיב וישלח את נערי בני ישראל וגו' (שמות כד): **נאסרו הבמות.** כדכתיב בשחוטי חוץ: **ועבודה בכהנים.** כדכתיב קרב אל המזבח: **לפנים מן הקלעים.** דכתיב בחטאת ואשם ומנחה (ויקרא ו) בחצר אהל מועד: קדשים קלים בכל מחנה **ישראל.** כמות שהן שרויין בדגליהם והא ילפינן באיזהו מקומן (לעיל נה.) מקראי: **באו לגלגל.** כשעברו את הירדן והוקבע אהל מועד שם שבע שנים שכבשו ושבע שחלקו: **הותרו הבמות.** כדילפינן לקמן מאיש כל הישר בעיניו: **קדשי קדשים.** הנאכלין לא קרב בבמת יחיד כל שאין נידר ונידב אין קרב בבמה קטנה ואין מנחה בבמה הלכך עולה הוא דהואי ואין נאכלת וחטאת ואשם בבמת ציבור הוא דקרבי ונאכלין לפנים מן הקלעים: **קדשים קלים בכל מקום.** דכיון שבטלו הדגלים וזן היו הולכים בכל הארץ לבבשה ולא היתה חנייתן סביבות המשכן בטלה קדושת מחנה ישראל מעשר שני לא הוזכר כאן לפי שלא נהגו מעשרות עד לאחר ירושה וישיבה: **באו לשילה.** לאחר חילוקו מיד קבעוהו בשילה: **נאסרו הבמות.** כדקתני והיא היתה מנוחה וכתיב כי לא באתם עד עתה וגו' כלומר כשתעברו את הירדן לא תקריבו בבמות בכל אשר אנחנו עושים פה היום שאנו מקריבין במשכן חטאות ואשמות אלא איש כל הישר בעיניו תעשו דהיינו נדרים ונדבות שאינן עליכם חובה אלא לפי מה שישר בעיניכם כי בעוד שתכבשו ותחלקו לא באתם עד עתה אל המנוחה ועברתם את הירדן וישבתם בארץ היינו לאחר ירושה וישיבה והיה המקום וגו' השמר לך וגו' היינו איסור הבמות: **תקרה.** (של) גג של נסרים: **ויריעות מלמעלן.** בגמרא יליף לה: **בכל הרואה.** במקום שרואין משם את שילה ובגמרא יליף לה: **באו לנוב וגבעון.** כשחרבה שילה ונלקח הארון בימי עלי באו לנוב וגבעון כמו שנאמר אין לחם חול [וגו'] כי אם לחם קדש אשר מלפני ה' (שמואל א כא) אלמא שולחן ומזבח התם הוה חרבה נוב בימי שאול באו לגבעון כדכתיב במלכים (א ג) כי שם הבמה גדולה: **הותרו הבמות.** יליף בגמרא: **קדשים קלים בכל ערי ישראל.** דהא בכל מקום שהוא שם עושה במה ומקריבו: **ומעשר שני.** פריך בגמרא נסקיה להתם: **והיא היתה נחלה.** דהיא דכתיב בקרא דמשבאו אל המנוחה ואל הנחלה יאסרו הבמות: **לפנים מן החומה.** של ירושלים שהיא במקום מחנה ישראל שבמדבר כדכתיב ואכלת שם לפני ה' (דברים יב): **בעשה.** והביאום לה' וגו' (ויקרא יז): **ולא תעשה.** כדילפי' משם תעלה לשחיטה ואזהרה דהעלאה השמר לך פן תעלה עולותיך וגו' (דברים יב): **וחייבין עליהן כרת.** כדכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **ואין חייבין עליהן כרת.** כדאמרן בהשוחט (לעיל קו:) עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישן כו' וקתני סיפא יכול יהו חייבין עליהן כרת תלמוד לומר זאת להם ואין אחרת להם: **הקדישן בשעת איסור הבמות.** מהתיא שעתא קרינא בהו והביאום לה' וכיון שהמתין עד שלא יבא לקיימו נתבטל העשה על ידו אבל לאו וכרת ליכא דאזהרה ועונש בשעת הקרבה כתיבי והרי הותרו הבמות: **ואלו קדשים קרבין במשכן.** קדשים שהוקדשו למשכן בזמן שהיה המשכן בגלגל והותר במה אלו קדשים צריכין להקריבן במשכן ולא יקרבו בבמה אותם שהוקדשו לשם משכן מפרש ואזיל: **קרבנות ציבור.** סתמן למקדש: **קרבנות יחיד.** סתמן בבמה: **קרבנות יחיד שהוקדשו למשכן.** שפירש בשעת הקדישן על מנת להקריבן למשכן: **פטור.** מאזהרה ומעונש שהרי הותרו הבמות ומיהו אסור לשנות משום כאשר נדרת תשמור ועשית (דברים כג): **ומה בין במת יחיד כו'.** כולהו יליף בגמרא דלא נהיגי בבמת יחיד: **במת ציבור.** גלגל נוב וגבעון:

ומתן

בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין, פָּטוּר. בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, חַיָּיב בְּלֹא תַעֲשֶׂה. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, פָּטוּר. וְתוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּמְחוּסַּר זְמַן, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לָבֹא לְאַחַר זְמַן, הָרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת, אֵין בּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה. מְחוּסַּר זְמַן, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בִּבְעָלָיו. אֵיזֶהוּ מְחוּסַּר זְמַן בִּבְעָלָיו, הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְּצוֹרָע, שֶׁהִקְרִיבוּ חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם בַּחוּץ, פְּטוּרִין. עוֹלוֹתֵיהֶן וְשַׁלְמֵיהֶן בַּחוּץ, חַיָּיבִין. הַמַּעֲלֶה מִבְּשַׂר חַטָּאת, מִבְּשַׂר אָשָׁם, מִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, מִבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, וּמוֹתַר הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מִנְחוֹת, וְהַיּוֹצֵק וְהַפּוֹתֵת וְהַבּוֹלֵל וְהַמּוֹלֵחַ וְהַמֵּנִיף וְהַמַּגִּישׁ, וְהַמְסַדֵּר אֶת הַשּׁוּלְחָן, וְהַמֵּטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ, וְהַמְקַבֵּל דָּמִים בַּחוּץ, פָּטוּר וְאֵין חַיָּיבִין עָלָיו, לֹא מִשּׁוּם זָרוּת, וְלֹא מִשּׁוּם טוּמְאָה, וְלֹא מִשּׁוּם מְחוּסַּר בְּגָדִים, וְלֹא מִשּׁוּם [שֶׁלֹּא] רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הָיוּ הַבָּמוֹת מוּתָּרוֹת, וַעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת. וּמִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת, וַעֲבוֹדָה בַּכֹּהֲנִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. וְקָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. בָּאוּ לַגִּלְגָּל, הוּתְּרוּ הַבָּמוֹת. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. וְקָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל מָקוֹם. בָּאוּ לְשִׁילֹה, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת. וְלֹא הָיָה שָׁם תִּקְרָה אֶלָּא בֵּית אֲבָנִים בִּלְבַד מִלְּמַטָּן, וְהַיְרִיעוֹת מִלְּמַעְלָן. וְהִיא הָיְתָה 'מְנוּחָה'. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, וְקָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל הָרוֹאֶה. בָּאוּ לְנוֹב וְגִבְעוֹן, הוּתְּרוּ הַבָּמוֹת. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל. בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶן הֶיתֵּר, וְהִיא הָיְתָה 'נַחֲלָה'. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, לִפְנִים מִן הַחוֹמָה. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, מִבַּחוּץ, הָרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת, וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, בַּחוּץ, הָרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת, הָרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה, וְאֵין בָּהֶן לֹא תַעֲשֶׂה. וְאֵלּוּ קָדָשִׁים קְרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן, קָדָשִׁים שֶׁהוּקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן, קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר קְרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן, וְקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד בַּבָּמָה. קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד שֶׁהוּקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן, יַקְרִיבוּ בַּמִּשְׁכָּן. וְאִם הִקְרִיבָן בַּבָּמָה, פָּטוּר. וּמַה בֵּין בְּמַת יָחִיד לְבְמַת צִיבּוּר, סְמִיכָה, וּשְׁחִיטַת צָפוֹן,

ומתן

בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין שיותרו למזבח כשיוסר מומם, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ פָּטוּר מכרת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין פָּטוּר מכרת, אולם בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין אמנם אינו חייב כרת, אולם חַיָּיב בְּלֹא תַעֲשֶׂה, כיון שהם עתידים להיות ראויים להקרבה.

תּוֹרִים [–מין יונים הכשרים למזבח רק בהיותם גדולים] שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן להקרבה, לפי שהם עדיין קטנים, וּבְנֵי יוֹנָה [–מין יונים הכשרים למזבח רק בעודם קטנים] שֶׁעָבַר זְמַנָּן להקרבה, לפי שהם כבר גדולים, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ פָּטוּר מכרת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן פָּטוּר מכרת ואינו עובר על לאו, שהרי לא יהיו ראויים עוד למזבח, וְתוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן שהקריבם בחוץ, עובר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, לפי שיהיו ראויים להקרבה כשיגדלו.

אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ – בהמת קדשים ששחטה בחוץ, וקודם לכן באותו יום שחט את אמה או את בנה, וְכן מְחוּסַּר זְמַן – שחט בחוץ בהמת קדשים שעדיין לא הגיע הזמן להקריבה [וכפי שיבואר להלן], פָּטוּר מכרת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אמנם מכרת הוא פטור שהרי עתה אינם ראויים להקרבה, אולם הֲרֵי זֶה עובר בְּלֹא תַעֲשֶׂה לפי שיותרו להקרבה לאחר זמן. שֶׁרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל קרבן שאינו ראוי עתה להקרבה וּשֶׁהוּא יהיה רָאוּי לָבֹא לְאַחַר זְמַן ושחטוהו בחוץ, הֲרֵי זֶה עובר בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת אֵין בּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה אף שהוא ראוי לבא לאחר זמן.

מבארת המשנה: קרבן נחשב לִמְחוּסַּר זְמַן בֵּין אם החסרון הוא בְּגוּפוֹ כגון תורים שעדיין לא גדלו וּבֵין אם החסרון הוא בִּבְעָלָיו. וְאֵיזֶהוּ קרבן נחשב לִמְחוּסַּר זְמַן בִּבְעָלָיו – בגלל בעליו, הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַיּוֹלֶדֶת וְהַמְצוֹרָע, שכל אלו אינם יכולים להביא את כפרתם עד שיגיע זמנם. והם שֶׁהִקְרִיבוּ את חַטֹּאתָם וְאת אֲשָׁמָם בַּחוּץ קודם שהגיע זמנם, פְּטוּרִין מכרת, לפי שאין הקרבנות ראויות עתה להקרבה בפנים, לא לשם חובה לפי שעדיין לא הגיע זמנם, ולא לשם נדבה לפי שחטאת ואשם אינם באים בנדבה. אולם אם הם הקריבו את עוֹלוֹתֵיהֶן וְשַׁלְמֵיהֶן בַּחוּץ, אפילו קודם שהגיע זמנם, חַיָּבִין כרת, לפי שעולה ושלמים באים בנדבה, וקרבנות אלו ראויות גם עתה להקרבה בפנים לשם עולה ולשם שלמים כקרבנות נדבה, ולכן חייבין כרת על הקרבתן בחוץ.

להלן עוסקת המשנה בענין הקטרה בחוץ של קדשים שאינם מיועדים להקטרה בפנים אלא לאכילה: הַמַּעֲלֶה חוץ לעזרה מִבְּשַׂר חַטָּאת או מִבְּשַׂר אָשָׁם או מִבְּשַׂר שאר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים כגון כבשי עצרת, או מִבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, וּמוֹתַר הָעוֹמֶר – מה שנותר ממנחת העומר לאחר קמיצתה, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שמביאים בחג השבועות, וְלֶחֶם הַפָּנִים – החלות שעורכים כל שבת על שלחן הזהב בהיכל, וּשְׁיָרֵי מִנָּחוֹת – מה שנותר מהמנחות לאחר קמיצתן, פטור מכרת לפי שכל אלה אינם מיועדים להקטרה בפנים אלא לאכילה, ודין זה נלמד בגמרא מפסוק.

להלן מונה המשנה עבודות שונות שבמקדש, ושהעושה אותן בחוץ פטור: וְהַיּוֹצֵק – וכן היוצק בחוץ שמן על המנחה, וְהַפּוֹתֵת בחוץ מנחת מאפה לפתיתים, וְהַבּוֹלֵל בחוץ את סולת המנחה בשמן, וְהַמּוֹלֵחַ בחוץ את קומץ המנחה או את בשר הקרבנות, וְהַמֵּנִיף בחוץ את המנחה, וְהַמַּגִּישׁ את המנחה למזבח בחוץ, וְהַמְסַדֵּר – העורך אֶת לחם הפנים על הַשּׁוּלְחָן בחוץ, וְהַמֵּטִיב – המדשן בבוקר אֶת הַנֵּרוֹת של המנורה בחוץ, וְהַקּוֹמֵץ את המנחה בחוץ, וְהַמְקַבֵּל דָּמִים בכלי בַּחוּץ – מחוץ לעזרה, בכל אלה פָּטוּר מכרת, ובגמרא יבואר הטעם. קדשים אלו המיועדים לאכילה, וכן העבודות הללו שפטור על עשייתן בחוץ, יש להם פטורים נוספים גם במקדש עצמו: וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו מיתה לֹא מִשּׁוּם זָרוּת, אם זר הקטיר את אותם הקדשים, או שזר עשה את העבודות הללו, וְלֹא מִשּׁוּם טוּמְאָה אם כהן טמא הקטירם או עשה עבודות אלו, וְלֹא מִשּׁוּם מְחוּסַּר בְּגָדִים אם כהן מחוסר בגדי כהונה הקטירם או עשה עבודות אלו, וְלֹא מִשּׁוּם [שֶׁלֹּא] רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם אם כהן שלא רחץ ידיו ורגליו הקטירם או עשה עבודות אלו. הטעם שאין זר חייב על הקטרת קדשים אלה, משום שזו אינה נחשבת להקטרה לפי שהם מיועדים לאכילה.

והטעם שאין זר חייב בעבודות הנזכרות, משום שנאמר בתורה (במדבר יח ז) 'וַעֲבֹדַתְּכֶם וגו' וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת', ודרשו חכמים (יומא כד.) 'ועבדתם' מלשון עבודה תמה, שלא חייבה התורה מיתה בזר אלא בעבודה תמה, כלומר בעבודה הגומרת את המעשה, ולא בזו שיש אחריה עבודה, ובכל אותם עבודות יש אחריהן עבודה נוספת. ובכל אופן שזר אינו חייב מיתה, אף כהן טמא ומחוסר בגדים ואינו רחוץ ידים ורגלים אינם חייבים.

להלן עוסקת המשנה בענין הקרבה בבמות קודם שנבנה בית המקדש בירושלים, והם אותם המקומות שניתן היה להקריב שם קרבנות, אף שהיו מחוץ לעזרה: עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן במדבר, הָיוּ הַבָּמוֹת מוּתָּרוֹת להקריב עליהם קרבן בכל מקום. וַעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת – ועבודת הקרבנות נעשית רק על ידי הבכורות, ולמדו זאת בגמרא מפסוק.

וּמִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן במדבר, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת להקרבה עליהם, ועל כך נאמרה פרשת שחוטי חוץ, וַעֲבוֹדָה בַּכֹּהֲנִים – ועבודת הקרבנות נעשית רק על ידי הכהנים, וכפי שהורה משה לאהרן ביום השמיני למילואים שיגש למזבח ויקריב. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים כגון חטאות ואשמות ומנחות, היו נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, כמו שנאמר בקרבנות אלו (ויקרא ו ט, יט) 'בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד'. וְקָדָשִׁים קַלִּים היו נאכלים בְּכָל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל המקיף את מחנה הלויה ואת מחנה השכינה באופן שבו הם חנו לדגליהם, ולמדו זאת לעיל בגמרא (נה.) מפסוקים.

לאחר שבני ישראל עברו את הירדן ונכנסו לארץ, בָּאוּ לַגִּלְגָּל ונקבע שם המשכן במשך שבע שנות הכיבוש ושבע שנות החלוקה. באותן שנים הוּתְּרוּ הַבָּמוֹת להקרבה. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דהיינו חטאת ואשם לא היו קרבים בבמת יחיד, אלא רק בבמת ציבור והיינו במזבח שבמשכן שבגלגל, והם היו נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים של המשכן. וְקָדָשִׁים קַלִּים כגון תודה ושלמים, היו נאכלים בְּכָל מָקוֹם, משום שבני ישראל היו עסוקים בכיבוש הארץ ולא היו חונים סביב למשכן, לכן בטלה קדושת מחנה ישראל, כמבואר בגמרא לעיל (נה.).

כאשר הסתיימה חלוקת הארץ וּבָאוּ לְשִׁילֹה – והמשכן נקבע בשילה, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת להקרבה. וְלֹא הָיָה שָׁם במשכן שבשילה תִּקְרָה מנסרים, אֶלָּא בֵּית אֲבָנִים בִּלְבַד מִלְּמַטָּן, כלומר ארבעה כתלים, וְהַיְרִיעוֹת שהיו במשכן שבמדבר מִלְּמַעְלָן. וְהִיא הָיְתָה ה'מְנוּחָה' שעליה נאמר בפסוק (דברים יב ט) 'כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָּה אֶל הַמְּנוּחָה', והכוונה למשכן שילה שאז נחו מהכיבוש, והיינו שהיתר הבמות יהיה קיים עד שתבואו לשילה.

כאשר היה המשכן בשילה, היו קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, וְקָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשַׂר שֵׁנִי בְּכָל הָרוֹאֶה – בכל מקום שניתן היה לראות ממנו את המשכן שבשילה.

בָּאוּ לְנוֹב וְגִבְעוֹן – כאשר חרבה שילה והארון נלקח בימי עלי לפלשתים, הקימו בית של אבנים בנוב, והוקבע שם מזבח הנחושת אולם ארון לא היה שם ולאחר שחרבה נוב בימי שאול הקימו את המשכן בגבעון. באותן השנים הוּתְּרוּ הַבָּמוֹת להקרבה. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים היו נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, וְקָדָשִׁים קַלִּים בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל, שהרי בכל מקום ניתן להקים במה ולהקריב עליה קדשים קלים.

כאשר בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם בימי שלמה שבנה את בית המקדש, נֶאֱסְרוּ הַבָּמוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶן לבמות הֵיתֵר מאז ולתמיד. וְהִיא הָיְתָה נַחֲלָה – ועל כך אמרה התורה (דברים יב ט) 'כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָּה וגו' וְאֶל הַנַּחֲלָה', והכוונה למקדש בירושלים.

בזמן שבית המקדש היה קיים, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים היו נֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, כלומר בתוך חומות העזרה, וְקָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשַׂר שֵׁנִי היו נאכלים לִפְנִים מִן הַחוֹמָה של ירושלים, שהיא כנגד מחנה ישראל במדבר.

המשנה דנה בשלשה אופנים של שחוטי חוץ בזמן איסור הבמות ובזמן היתרן: א. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, כשהיו בשילה ובירושלים, וְהִקְרִיבָן – ושחטם והקטירם בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, מִבַּחוּץ, הֲרֵי הוא עובר על אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה, כלומר ביטל

המשך בעמוד קל

וּמַתַּן סָבִיב – זריקת הדם על המזבח שתי מתנות שהם ארבע. **וּתְנוּפָה** כגון במנחות ולחמי תודה, **וְהַנָּשָׁה** של המנחה אל המזבח, כל אלה נוהגים בבמת ציבור ואינם נוהגים בבמת יחיד. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין** מביאים קרבן **מִנְחָה בַּבָּמָה** כלל, אף לא בבמת ציבור. ממשיכה המשנה: **וְכִיהוֹן וּכְגַדֵּי שָׁרֵת** – בבמת ציבור יש צורך בכהן ובבגדי כהונה, אבל בבמת יחיד גם זר כשר להקרבה. **וּכְלֵי שָׁרֵת** לקדש את הניתן בהם, כגון דם הקרבן לזריקה, אבל בבמת יחיד לא היו כלי שרת. **וְרֵיחַ נִיחוֹחַ** – הנקטר על המזבח בבמה גדולה, אסור לצלותו מחוץ למערכה קודם ההקטרה, ובבמת יחיד מותר לצלותו קודם ההקטרה לכתחילה. **וּמְחִיצָה לְדָמִים** – בבמה גדולה היה חוט הסיקרא שהיה מבדיל בין הדמים הניתנים למעלה ממנו לבין אלה הניתנים למטה ממנו, אבל בבמת יחיד אין הקפדה אם זורק למטה או למעלה. **וְרִיחוּץ** [–רחיצת] **יָדַיִם וְרַגְלַיִם** קודם העבודה, נוהגת בבמה גדולה ואינה נוהגת בבמת יחיד.

אֲבָל הַזְּמַן – דיני פיגול כשחושב לאכול או להקטיר לאחר הזמן, **וְהַנּוֹתָר** – האיסור לאכול מבשר קרבן לאחר זמן אכילתו, **וְהַטֻּמְאָה** – והאיסור לאדם טמא [אף שהוא זר] להקריב בבמה, או לאכול מקרבנות שקרבו בבמה, **שָׁוִין בָּזֶה וּבָזֶה** – בכל אלה, דין במת ציבור ובמת יחיד שוה.

גמרא

למדנו במשנה שפרה ששחטה חוץ מגיתה אין חייבים עליה. מבררת הגמרא: **מַאי חוּץ מִגִּתָּהּ** – היכן הוא המקום שאם שחטה שם יש צורך להשמיענו שהשחיטה פסולה ושאינו עובר על איסור שחיטת קדשים בחוץ. מבארת הגמרא: **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ**, ששחטה **חוּץ מִמְּקוֹם הַבְּדוּק לָהּ**, כלומר שחטה מול פתח ההיכל, אלא שלא בדק שאין תחתיו 'קבר התהום', כלומר קבר שאינו ידוע ושטומאתו בוקעת ועולה עד לרקיע. וחידשה המשנה שעל שחיטה במקום זה, אין חייבים משום שחוטי חוץ.

רבי יוחנן דוחה את ביאורו של ריש לקיש: **אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן** לריש לקיש **וַהֲלֹא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּדוּקָה הִיא** ואין בה טומאת התהום. **אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** כוונת התנא **כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ לִפְנִים מִן חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם**, כלומר, חכמים למדו (יומא סח.) מפסוק שיש לשחוט את הפרה חוץ לחומת ירושלים, ומחדשת המשנה שאם שחטה לפנים מן החומה אין חייבים משום שחוטי חוץ.

מקשה הגמרא: **וְלוֹקְמָהּ** – היה לו לרבי יוחנן להעמיד את המשנה **כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ חוּץ לַחוֹמָה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח**, ועל כך אמר התנא שאין חייבים על שחיטה זו משום שחוטי חוץ. ואין לומר שלדעת רבי יוחנן אין חובה לשחוט את הפרה מול פתח ההיכל, **דְּאָמַר רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, שְׁחָטָהּ** [–לפרה אדומה] **שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח** של ההיכל, השחיטה **פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר** בפסוק (במדבר יט ג) **'וְשָׁחַט** אֹתָהּ לְפָנָיו', ובפסוק שאחרי זה (במדבר שם ד) נאמר **'וְהוּצָה** [את דמה] אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד', יש להקיש שחיטה להזאה, **מָה הַזָּאָתָהּ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח**, כמו שנאמר בפסוק, **אַף שְׁחִיטָתָהּ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח. וְכִי תֵּימָא** – ושמא תאמר **דְּלֹא מַקִּישׁ** – שרבי יוחנן אינו סובר את ההיקש הזה, **וְהָא אִתְּמַר** – והרי נאמרה בבית המדרש מחלוקת אמוראים (**שחטה שלא כנגד הפתח רבי יוחנן אמר פסולה ושחט והוה ריש לקיש אמר כשרה אל מחוץ למחנה ושחט ואיתמר נמי**) בענין פרה אדומה ששָׁרְפָהּ **שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּלָה** ואפרה אינו יכול לשמש למי חטאת, **וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר**, שריפתה **כְּשֵׁרָה.** טעם מחלוקתם הוא, **שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּלָה**, משום שנאמר (במדבר שם ה) **'וְשָׂרַף** אֶת הַפָּרָה', ובפסוק קודם (שם ד) נאמר **'וְהוּצָה'**, יש להקיש שריפה להזאה, שכשם שהזאה שלא מול הפתח פסולה כך שריפה שלא מול הפתח פסולה. **וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר**, שריפה שלא מול הפתח **כְּשֵׁרָה**, משום שנאמר, (שם יט ה) **'עַל פְּרֵשָׁה יִשְׂרֹף'**, ויש לבאר שבמָקוֹם **שֶׁפּוֹרֶשֶׁת לְמִיתָה**, כלומר במקום שגומרת לפרכס ונפשה יוצאת, **שָׁם תְּהֵא שְׂרֵיפָתָהּ**. ומאחר שלא נקבע מקום ליציאת נפשה, ממילא גם לא נקבע מקום לשריפתה. ואם רבי יוחנן מקיש שריפה להזאה, מסתבר שהוא גם מקיש שחיטה להזאה, שהרי שניהם נכתבו בסמוך להזאה. ואם כן מדוע לא העמיד רבי יוחנן את משנתינו בשוחט את הפרה חוץ לחומה שלא כנגד הפתח.

מתרצת הגמרא: **אֲמָרֵי** – אמרו בני הישיבה, **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר** – לשון המשנה [לדעת רבי יוחנן] הוא בדרך של 'זו ואין צריך לומר זו', כלומר **לֹא מִיבַּעְיָא** – אין צורך לומר שאם שחטה חוּץ **לַחוֹמָה** שלא כנגד הפתח **דְּרַחוּקֵי רַחֲקָהּ** – שהוא הרחיק אותה ממקום המקדש, ששחיטתה פסולה, **אֶלָּא** בא להשמיענו **שֶׁאֲפִילּוּ** אם שחטה **לִפְנִים מִן הַחוֹמָה דְּקָרוּבֵי קָרְבָהּ** – שהוא הקריב אותה למקום המקדש, **וְאֵימָא תִּתְכַּשַּׁר** – והייתי אומר שהשחיטה כשירה, **קָא מַשְׁמַע לָן** התנא שגם במקום זה שחיטתה פסולה, כיון שמקומה הוא מחוץ לשלש מחנות.

הגמרא דנה בויכוח שבין ריש לקיש ורבי יוחנן בענין טהרת ארץ ישראל: **אָמַר מַר**, הובא לעיל **שֶׁאָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן** לריש לקיש, ביארת שהמשנה מדברת באופן ששחט את הפרה במקום שאינו בדוק, **וַהֲלֹא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּדוּקָה הִיא.** מבארת הגמרא: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – במה חולקים רבי יוחנן וריש לקיש, **מַר** [–ריש לקיש] **סָבַר יָרַד מַכּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** ועצמות המתים במבול שקעו באדמה, וטומאת המתים בוקעת ועולה. **וּמַר** [–רבי יוחנן] **סָבַר לֹא יָרַד** מבול בארץ ישראל. **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ** – גם ריש לקיש וגם רבי יוחנן למדו את שיטתם מאותו הפסוק. בתחילת תוכחת יחזקאל על תועבות ירושלים, כינה הנביא את ירושלים (יחזקאל כב ה) 'טְמֵאַת הַשֵּׁם', ובפסוק (שם כב כד) נאמר **'בֶּן אָדָם אֱמָר לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא מְטוֹהָרָה הִיא, לֹא גֶשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם'. רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר אַתְּמוּהֵי מַתְמַהּ קְרָא** – הנביא תמה ואמר **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִי** – וכי **לֹא מְטוֹהָרָה אַתְּ, כְּלוּם יָרְדוּ עָלַיִךְ גְּשָׁמִים בְּיוֹם זָעַם,** כלומר במבול, ואיך הפכת להיות ארץ 'טְמֵאַת הַשֵּׁם'. **וְרֵישׁ לָקִישׁ סָבַר** שהפסוק מתפרש **כְּפַשְׁטֵיהּ** – כפשוטו, המשך לנאמר לעיל שהיא 'טְמֵאַת הַשֵּׁם', הלא **אֶרֶץ לֹא מְטוֹהָרָה אַתְּ, מִי** – וכי **לֹא יָרְדוּ עָלַיִךְ גְּשָׁמִים בְּיוֹם זָעַם,** כלומר במבול, והרי עצמות המתים שקעו באדמה.

ריש לקיש מקשה על רבי יוחנן ממשנה במסכת פרה: **אֵיתִיבֵיהּ** – הקשה **רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן,** שנינו במשנה (פרה פ"ג מ"ב) שעוסקת במילוי מים חיים לקידוש אפר פרה אדומה, **חֲצֵירוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם בְּנוּיוֹת עַל הַסֶּלַע, וְתַחְתֵּיהֶן חָלוּל** בגובה טפח לפחות, **מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם** – שמא יש מת בתוך האדמה ואין מעליו חלל טפח, והטומאה עולה עד הרקיע. **וּמְכִיאִין נָשִׁים מְעוּבְּרוֹת וְיוֹלְדוֹת וּמְגַדְּלוֹת שָׁם** [באותם החצירות] את **בְּנֵיהֶם** שיהיו טהורים **לַפָּרָה. וּמְכִיאִין שְׁוָרִים וְעַל גַּבֵּיהֶן דְּלָתוֹת וְתִינוֹקוֹת יוֹשְׁבִין עֲלֵיהֶן,** והיו הדלתות נחשבות לאהל, ומפסיקות בין התינוקות לקרקע, כך שגם אם יעברו על קבר בדרכם למילוי מים מהשילוח, תעצר הטומאה בדלתות ולא יטמאו התינוקות שמעליהן. **וְכוֹסוֹת שֶׁל אֶבֶן** שאינן מקבלות טומאה היה **בְּיָדָן,** וירדו למעין השילוח **וּמִלְּאוּ** באמצעותן מים חיים, וחזרו **וְיָשְׁבוּ בִּמְקוֹמָן.** מוכח אם כן, שבירושלים חששו לקבר התהום, ולא כרבי יוחנן שאמר ארץ ישראל בדוקה היא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מַעֲלֶה עָשׂוּ בַּפָּרָה,** כלומר כיון שהיו מטמאים את הכהן העוסק בפרה בטומאת ערב ומטבילים אותו, כדי שיתעסק בפרה כשהוא טבול יום, כנגד זה החמירו בכמה וכמה דברים כדי שלא יזלזלו בטהרת פרה אדומה, ובין השאר החמירו וחששו לטומאת התהום, על אף שמעיקר הדין אין מקום לחשש זה. ואולם אם שחט את הפרה במקום שלא נבדק מטומאת התהום, אין לפסול את השחיטה בשל כך, כיון שארץ ישראל בדוקה היא.

רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש מברייתא: **אֵיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ,** שנינו בברייתא **פַּעַם אֶחָד מָצְאוּ עֲצָמוֹת** של מת **בְּלִשְׁכַּת דִּיר הָעֲצִים** [–מקום שהיו בודקים את העצים למערכה שלא יהיו מתולעים], **וּבִקְּשׁוּ לִגְזוֹר טוּמְאָה עַל יְרוּשָׁלַיִם** עד שיבדקו את כל העיר, מחשש שגם בשאר חלקי העיר נמצאים עצמות מת.

המשך בעמוד קל

רש"י

ומתן סובב מתן סביב. שתהא נראית המתנה לשתי רוחות המזבח דהיינו ב' מתנות שהן ארבע: **תנופה והגשה.** דמנחות: **אין מנחה בבמה.** מפרש בגמ' מנא ליה: **וכיהון.** כהונה דאפי' זר בבמת יחיד כשר: **בגדי שרת.** בגדי כהונה: **ריח ניחוח.** כדאמרינן בפרק בית שמאי (לעיל דף מו:) לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם ריח לאפוקי אברים שצלאן והעלן שאין בהם משום ריח ניחוח: **ומחיצה לדמים.** חוט הסיקרא להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים: **הזמן.** שנפסלין במחשבת חוץ לזמנו וחייבין על קדשים משום נותר וטמא שוין בשתיהם: **גמ' ממקום הבדוק לה.** לשוחטה שם שאין תחתיה קבר התהום: **בדוקה היא.** לקמן מפרש פלוגתייהו: **לפנים מן החומה.** של ירושלים דכתיב בה (במדבר יט) והוציא אותה וגו': **שלא כנגד הפתח.** של היכל: **הזאה.** מפרש בה אל נוכח וגו': **ושרף והזה.** בתר והזה סמך ושרף: **מקום שפורשת למיתה.** מקום שנפשה יוצאה בגמר פירכוסה וליציאת נפשה שלא קבע לה הכתוב מקום: **לא מיבעיא לחוץ לחומה.** שלא כנגד הפתח: **דרחוקי רחקה.** מכנגד הקדושה: **ר"ל סבר ירד מבול לא".** ונשקעו בה עצמות המתים: **ותחתיהן חלל.** שאם יש קבר מפסיק החלל ושוב אין טומאה בוקעת למעלה מן החלל אבל טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע: **ומגדלות שם בניהם.** לפרה דמשום דמטמאין את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקים עשו בה שאר מעלות הרבה שאין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעת ימי פרישתו והוו אלו תינוקות נוגעין בו ומזין עליו: **ועל גביהן דלתות.** להפסיק בין התינוקות לקרקע שלא יאהילו על קבר התהום בלכתם למלאות מים חיים לקידוש מן השילוח אלמא לאו כולה בדוקה היא: **וכוסות של אבן.** שכל מעשה פרה בכלי גללים בכלי אבנים שאין מקבלים טומאה כדאמר טעמא בשמעתא קמייתא דסדר יומא (דף ב.): **מעלה עשו בפרה.** משום קולא דאקילו בה משום צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית והיו מטמאין את הכהן ומטבילין אותו ושרפה טבול יום עשו בה מעלות אחרות דלא לזלזלו בה ומיהו אם שחטה במקום שאין בדוק לה לא מיפסלא בהכי דכל א"י בדוקה היא: **איה מתי מבול.** שנמצאים בשאר מקומות וכאן אינן נמצאין: **איה הרוגי נבוכדנאצר.** שהרג בה והופנו כולם ואין אחד מצוי בה על כרחינו בדוקה היא: נהו

1 ומַתַּן סָבִיב, וּתְנוּפָה וְהַגְּשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין
2 מִנְחָה בַּבָּמָה, וְכִיהוּן וּבִגְדֵי שָׁרֵת וְכֹלֵי שָׁרֵת וְרֵיחַ נִיחוֹחַ,
3 וּמְחִיצָה לַדָּמִים, וְרִיחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. אֲבָל הַזְּמַן, הַנּוֹתָר
4 וְהַטָּמֵא, שָׁוִין בָּזֶה וּבָזֶה: **גמרא** מַאי חוּץ מִגּוּתָּהּ. אָמַר
5 רֵישׁ לָקִישׁ, חוּץ מִמְּקוֹם הַבָּדוּק לָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן,
6 וַהֲלֹא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּדוּקָה הִיא. אֶלָּא אָמַר רַבִּי
7 יוֹחָנָן, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ לִפְנִים מִן חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם. וְלוֹקְמָהּ
8 כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ חוּץ לַחוֹמָה, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח. דְּאָמַר
9 רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, פְּסוּלָה,
10 שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׁחַט' 'וְהִזָּה'. מָה הַזָּאָתָהּ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, אַף
11 שְׁחִיטָתָהּ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח. וְכִי תֵּימָא, דִּלְמָא מַקִּישׁ. וְהָא
12 אִתְּמַר (שחטה שלא כנגד הפתח, רבי יוחנן אמר
13 פסולה, 'ושחט והזה'. ריש לקיש אמר כשרה, 'אל
14 מחוץ למחנה ושחט'. ואיתמר נמי), שְׂרָפָהּ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד
15 הַפֶּתַח, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, פְּסוּלָה. וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר,
16 כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פְּסוּלָה, 'וְשָׂרַף' 'וְהִזָּה'. וְרַבִּי
17 אוֹשַׁעְיָא אָמַר, כְּשֵׁרָה, 'עַל פָּרְשָׁה יִשְׂרֹף', מָקוֹם
18 שֶׁפּוֹרֶשֶׁת לְמִיתָה, שָׁם תְּהֵא שְׂרֵיפָתָהּ. אָמְרִי, לֹא
19 מִיבַּעְיָא קָאָמַר. לֹא מִיבַּעְיָא חוּץ לַחוֹמָה, דְּרַחוּקֵי רַחֲקָה.
20 אֶלָּא אֲפִילּוּ לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, דְּקָרוּבֵי קָרְבָה, וְאֵימָא
21 תִּתְכַּשַּׁר. קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר מַר, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן,
22 וַהֲלֹא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּדוּקָה הִיא. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי. מַר
23 סָבַר, יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמַר סָבַר, לֹא יָרַד. אָמַר
24 רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ. 'בֶּן
25 אָדָם אֱמֹר לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא מְטוֹהֶרֶת הִיא, לֹא גֶשְׁמָה
26 בְּיוֹם זָעַם'. רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר, אַתְּמוּהֵי מַתְּמַהּ קְרָא. אֶרֶץ
27 יִשְׂרָאֵל, מִי לֹא מְטוֹהֶרֶת אַתְּ. כְּלוּם יָרְדוּ עָלַיִךְ גְּשָׁמִים
28 בְּיוֹם זָעַם. וְרֵישׁ לָקִישׁ סָבַר, כִּפְשָׁטֵיהּ. אֶרֶץ לֹא
29 מְטוֹהֶרֶת אַתְּ, מִי לֹא יָרְדוּ עָלַיִךְ גְּשָׁמִים בְּיוֹם זָעַם.
30 אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, חֲצֵירוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם
31 בְּנוּיוֹת עַל הַסֶּלַע, וְתַחְתֵּיהֶן חָלוּל מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם,
32 וּמְבִיאִין נָשִׁים מְעוּבָּרוֹת, וְיוֹלְדוֹת וּמְגַדְּלוֹת שָׁם בְּנֵיהֶם
33 לַפֶּרָה. וּמְבִיאִין שְׁוָורִים, וְעַל גַּבֵּיהֶן דְּלָתוֹת, וְתִינוֹקוֹת
34 יוֹשְׁבִין עֲלֵיהֶן, וְכוֹסוֹת שֶׁל אֶבֶן בְּיָדָן, וּמִלְּאוּ וְיָשְׁבוּ
35 בְּמִקּוֹמָן. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, מַעֲלָה עָשׂוּ בַּפָּרָה. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ
36 לָקִישׁ, פַּעַם אֶחָד מָצְאוּ עֲצָמוֹת בְּלִשְׁכַּת דִּיר הָעֲצִים, וּבִקְּשׁוּ לִגְזוֹר טוּמְאָה עַל יְרוּשָׁלַיִם. עָמַד
37 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר, לֹא בּוּשָׁה וּכְלִימָה הִיא לָנוּ, שֶׁנִּגְזוֹר טוּמְאָה עַל עִיר אֲבוֹתֵינוּ.
38 אַיֵּה מֵתֵי מַבּוּל, אַיֵּה מֵתֵי נְבוּכַדְנֶצַּר. מִדְּקָאָמַר הָכִי, לָאו לְמֵימְרָא דְּלֹא הָווּ. וּלְטַעְמֵיךָ, הָרוּגֵי
39 נְבוּכַדְנֶצַּר, הָכִי נַמִּי דְּלֹא הָווּ. אֶלָּא, הָווּ וּפַנְּינְהוּ. הָכָא נַמִּי, הָווּ וּפַנְּינְהוּ. וְאִי אִפְּנוּ,

הא

תוספות

חוץ ממקום הבדוק לה. קסבר דבעי בדיקה משום דירד מבול לא"י תימה וכי מדאורייתא בעי בדיקה וי"ל דאיצטריך קרא (שלא) לשרפה במקום טומאה דאסור מדאורייתא דבעי' שחיטה ושריפה במקום טהור כשריפת פרים דאיתקוש אהדדי כדמשמע לעיל בסוף טבול יום (דף קה:) ואם תאמר אמאי לא מיחייב משום חוץ כששחטה חוץ למקומה כיון דתמימה היא וראויה לשאר קרבנות כדאמרינן בפרק שני שעירי (יומא דף סב:) גבי שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ דחייב על שניהם הואיל וראויין לשעיר הנעשה בחוץ ויש לומר דלא דמי דיבול לשנותם דאין עליהם קריאת שם עד שעת הגרלה ועוד דאין קרבן שתהא פרה זו ראויה דאי לשלמים אין שלמים בציבור ועוד דפרה קדשי בדק הבית היא ואין יכול לשנותה בקדשי מזבח: **שנאמר** ושחט והזה מה הזאה כנגד הפתח וכו'. יש ספרים דגרסי ושרף והזה וכן משמע מדמייתי עלה מפלוגתא דרבי יוחנן ור' אושעיא ומיהו אפי' גרסינן הכא ושחט והזה ניחא דמשמע ליה דאי מקשינן שריפה להזאה ה"ה שחיטה:

אבל לפנים מן החומה דקרובי קרבה אימא תתכשר קא משמע לן. דפסולה משום דבעיא חוץ לשלש מחנות: **לא** ירד מבול לא"י. תימה והכתיב (בראשית ז) ויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים ובבראשית רבה אמרינן דר' ישמעאל ב"ר יוסי ובהמי אחד היו הולכין בדרך פירוש בהמי שומר בהמות אמר להו ההוא כותאה איתו צלויי על טורא גריזים דלא נחית עליה טופנא אמר אותו בהמי לפני ר' ישמעאל בר' יוסי רבי תן לי רשות להשיב לו שתובה א"ל השב א"ל הר גריזים תחת כל השמים הוא א"ל הן ולא כתיב ויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים קרא עליו ולא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך אפי' הבהמי בך לא יתעקר מן התשובה ושמא י"ל דויכסו כל ההרים היינו ששלט הבל המבול בכל מקום כדאמרינן לקמן דמתו בהבלא ואותו כותי היה ר"ל שלא היה שם לא הבל ולא שום דבר אי נמי לאותו כותי נתבונו לדחות בקש וקרא (להכא) ל"ק דבמקום שירד מבול התם קאמר שנתכסו ההרים: **ומביאין** נשים עוברות ויולדות שם. אף על פי שהתינוקות טמאין בנדה ויולדות לא היו חרשיין אלא לשמרן מטומאת מת דבעי הזאה ומטומאה היוצאה מגופן כגון בעל קרי: **ועל** גביהן דלתות. מאן דאמר בפ' קמא דגיטין (דף ח:) ובנזיר פרק כ"ג (דף נה.) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) ובפ' בתרא דחגיגה (דף כה.) אהל זרוק לא שמיה אהל סבר בר' יהודה דאמר בריש הישן (סוכה דף כא.) לא היו מביאין דלתות אלא שוורים שכריסן רחבה והתם טעמא משום דכתיב קרא (איוב י) ובעצמות וגידים תסוכבני אע"ג דבעלמא אהל שאינו עשוי בידי אדם לא שמיה אהל ומיהו רבי יהודה ודאי סבר שמיה אהל דהא קא אמר טעמא מפני שדעתו של תינוק גסה עליו: **ומלאו** ועלו וישבו במקומן. קצת תימה מה מועיל בתינוקות דסוף סוף בענין איש בשעת קידוש שנותנין האפר במים או בשעת הזאה לרבי יהודה או לרבנן כדמוכח בפרק טרף בקלפי (יומא דף מג.): **מעלה** עשו בפרה. ר"ל נמי ידע דמעלה עשו אלא דאי לא ירד מבול לא"י אין ראוי לעשות מעלה זו ומיהו קצת קשה דהא מודה רבי יוחנן דמתו בהבלא כדלקמן: **מדקאמר** איה מתי מבול מכלל דלא הוו. תימה דלרבי יוחנן גופיה תקשי ליה הכא דמתו בהבלא:

היינו דקם רימא התם. ואע"ג דכל השאר מתו בהבלא מחמת שהיה גדול וגבור לא הזיק לו ההבל: **אורזילא** דרימא. גר' ר"ת פי' עופר של ראם דעופר האילים מתרגמי' אורזילא דאיילא (שיר ב) ורימא הוא ראם ולא כרבי שמואל דגורס בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג:) אורזילא דימא ומפרש דג של ים ואגב ריהטיה לא דק דהא אמר הכא לא נגזרה גזרה על דגים שבים ואותם בופל"ש שאנו קורין ראם ליתא וחלבם אסור דראם ודאי מין חיה הוא וחלבו מותר כדכתיב אקו ודישון ומתרגמינן יעלא ורימא ובופל"ש שבמקומינו קטנים דאין לומר שהוא מין ראם ויש במינו גדול דא"כ מאי קשיא ליה היכא קם הא לא קשיא ליה אריה דבי עילאי בפרק אלו טריפות (חולין דף נט:) היכא קם שהיו אריות אחרים קטנים שיכול להכניס ועוד הא קא חזינן דאותן בופל"ש בני מלאכה נינהו ומושכין בקרון וחורשין בהן וראם לאו בר מלאכה הוא דכתיב התקשר ראם בתלם עבותו אם ישדד עמקים אחריך (איוב לט): **יצאו** קדשי בדק הבית. בלשון אחר פי' בקונטרס דממעט אפי' תמימים דהא פרת חטאת תמימה וממעטא משום דאינה ראויה לפתח אהל מועד ונראה דאין זו ראיה דפרת חטאת לא קיימא למזבח ולאו מתפיס תמימים לבדק הבית הא אמר בסוף תמורה (דף לג:) דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ונמכרו לצורכי עולות ושלמים וא"ת מאי שנא קדשי בדק הבית תמימים משעירי יוה"כ דאמר בפ' שני שעירי (יומא דף סב:) דחייב על שניהם בחוץ הואיל וראויים לשעיר הנעשה בחוץ וכ"ש הנך דאין יוצאין מידי מזבח וי"ל כיון דעדיין לאו קדשי מזבח נינהו לא חשיבי ראוין לפתח אהל מועד: **כאן** קודם הגרלה כו'. בפ' שני שעירי (יומא דף סב:) אמרי' דחייב על שניהם והיינו למסקנא דשמעתין דמשני כאן קודם וידוי וכו' אבל קודם הגרלה חייב דראוי לשעיר הנעשה בחוץ: **כאן** קודם וידוי כאן לאחר וידוי. ומדפטר קרא קודם וידוי כ"ש לאחר וידוי וכי איצטריך פתח אהל מועד משום פרה ומשום קדשי בדק הבית ומיהו היא גופה תימה אמאי לא ממעטינן מלה' ובפ"ק דתמורה (דף יג.) גרס בכל הספרים ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח שהם ראויין לפתח אהל מועד ת"ל לה' שמיוחדים לה' יצאו אלו שאין מיוחדין לה' ומיהו קדשי בדק הבית שפיר מיקרו מיוחדין לה' דכולם לשמים וע"כ נמי לא גרס פרת חטאת בבריית' דלא תיקשי מתני' ועוד אצטריך אל פתח אהל מועד למעוטי גגו כדאמרינן לעיל בפ' השוחט והמעלה (דף קז:):

אתנן

הָא אִיפַּנֵי. נְהִי דְּאִיפַּנֵי מִירוּשָׁלַיִם, מִכּוּלָּהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא אִיפַּנֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֵיתִיבֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אַיֵּה מֵתֵי מַבּוּל, אַיֵּה מֵתֵי נְבוּכַדנֶאצַּר. מַאי לָאו, מִדְּהָנֵי הֲווּ, הָנֵי נַמִּי הֲווּ. מִידִי אִירְיָא. הָא כִּדְאִיתֵיהּ, וְהָא כִּדְאִיתֵיהּ. אֵיתִיבֵיהּ, 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ'. בִּשְׁלָמָא לְדִידִי, דַּאֲמִינָא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם הָכִי מֵתוּ. אֶלָּא לְדִידָךְ, אַמַּאי מֵתוּ. מִשּׁוּם הֶבְלָא, כִּדְרַב חִסְדָּא. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא, בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ, וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ. בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ, בְּשִׁכְבַת זֶרַע. וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ, דִּכְתִיב הָכָא 'וַיָּשׁוֹכוּ הַמָּיִם', וּכְתִיב הָתָם 'וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה'. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ, 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ', בִּשְׁלָמָא לְדִידִי, דַּאֲמִינָא לֹא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם הָכִי הָוֵי חָרָבָה. אֶלָּא לְדִידָךְ, מַאי חָרָבָה. חָרָבָה, שֶׁהָיְתָה מֵעִיקָּרָא. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ חָרָבָה, כִּדְרַב חִסְדָּא. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא, בְּדוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה עַל דָּגִים שֶׁבַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ', וְלֹא דָּגִים שֶׁבַּיָּם. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר, לֹא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְינוּ דְּקָם רֵימָא הָתָם. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר יָרַד, רֵימָא הֵיכָא קָם. אָמַר רַבִּי יַנַּאי, גּוּרָיוֹת הִכְנִיסוּ בַּתֵּיבָה. וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, לְדִידִי חֲזִי לִי אוֹרְזִילָא דְּרֵימָא בַּת יוֹמָא, וְהָוֵי כְּהַר תָּבוֹר. וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הָוְיָא, אַרְבָּעִין פַּרְסֵי, מְשָׁכָא דְּצַוָּארֵיהּ. תְּלָתָא פַּרְסֵי, מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישָׁא. פַּרְסָא וּפַלְגָּא, רְמָא כָּבָא וּסְכַר יַרְדְּנָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רֹאשׁוֹ הִכְנִיסוּ לַתֵּיבָה. וְהָאָמַר מַר, מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישָׁא, פַּרְסָא וּפַלְגָּא. אֶלָּא, רֹאשׁ חוֹטְמוֹ, הִכְנִיסוּ לַתֵּיבָה. וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְדִבְרֵי רֵישׁ לָקִישׁ, קָאָמַר. וְהָא קָסָגְיָא תֵּיבָה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, קַרְנָיו קָשְׁרוּ בַּתֵּיבָה. וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא, אַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ, וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ. וּלְטַעְמֵיךְ, תֵּיבָה הֵיכִי סָגְיָא. וְעוֹד, עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הֵיכָא קָאֵי. אֶלָּא, נֵס נַעֲשָׂה לָהֶם, שֶׁנִּצְטַנְּנוּ בְּצִידֵּי הַתֵּיבָה. וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן [בֶּן לָקִישׁ], נְהִי נַמִּי דְּיָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָא לֹא פָּשׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מְצוּלָה, שֶׁכָּל מֵתֵי מַבּוּל נִצְתַּלְּלוּ שָׁם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'שִׁנְעָר', שֶׁכָּל מֵתֵי מַבּוּל נִנְעֲרוּ שָׁם. אִי אֶפְשָׁר דְּלֹא אִידַּבְקוּ. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ שִׁנְעָר, שֶׁמְּנַעֶרֶת עֲשִׁירֶיהָ. וְהָא קָחָזִינַן דְּהָווּ. תְּלָתָא דָּרֵי, לֹא מָשְׁכִי. אָמַר רַבִּי אַמִּי, כָּל הָאוֹכֵל מֵעֲפָרָהּ שֶׁל בָּבֶל, כְּאִילּוּ אוֹכֵל בְּשַׂר אֲבוֹתָיו. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, כָּל הָאוֹכֵל מֵעֲפָרָהּ שֶׁל בָּבֶל, כְּאִילּוּ אוֹכֵל בְּשַׂר אֲבוֹתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כְּאִילּוּ אוֹכֵל שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים: שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ: וּרְמִינְהִי, 'אוֹ קָרְבָּן', שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֲפִילּוּ קָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת, שֶׁנִּקְרְאוּ קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַנַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה''. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ', מִי שֶׁרָאוּי לָבֹא בְּאֹהֶל מוֹעֵד. יָצְאוּ קָדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת, שֶׁאֵינָן רְאוּיִן. אוֹצִיא אֶת אֵלּוּ שֶׁאֵינָן רְאוּיִן, וְלֹא אוֹצִיא אֶת שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהוּא רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לַה'', לְהוֹצִיא שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לַה'. לֹא קַשְׁיָא. כַּאן קוֹדֶם הַגְרָלָה, כַּאן לְאַחַר הַגְרָלָה. אַחַר הַגְרָלָה נַמִּי, הָאִיכָּא וִידּוּי. אֶלָּא אָמַר רַב מָנִי, לֹא קַשְׁיָא. כָּאן קוֹדֶם וִידּוּי, כָּאן לְאַחַר וִידּוּי: הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע: וְהָא נַמִּי תִּיפּוּק לִי מִ'פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'.

בשלמא

נהי דאיפני מירושלים. כולה ר"ל קאמר לה: **מהבלא מתו.** וקברום הבאים אחריהם בבתי קברות ואין לחוש לכל הארץ אלא לשאר ארצות שהיה שם מבול ונשקעו בטיט: **חרבה דמעיקרא.** קודם מבול: **מכל אשר בחרבה.** לאפוקי דגים שבים: **דהיינו דקם רימא התם.** הראם זכר ונקבה שהוא גדול ואינו יכול ליכנס לתיבה עמדו שם: **גוריות.** הכניסם לתיבה: **אורזילא.** הוא ראם דימא שהוא על שפת הים: **בר יומא.** ביום שנולד: **משכא דצוארי'.** משך צוארו: **בי מרבעתא דרישיה.** בי מרבץ של ראשו: **רמא כבא וסכר לירדנא.** הטיל גלל בירדן וסכר הירדן וסתם הילוך מימיו כבא כמו (עירובין דף כט:) כיבוי דרעותא דניסן: **חוטמו.** שיוכל להנשים: **לא ירד מבול לא"י.** ולמה ליה לשנויי הכי. לימא דהתם קם נ"ל דל"ג: **והא קא סגיא תיבה.** והא התיבה מהלכת על פני המים מגבוה לנמוך נמצא חוטמו נשמטת מן התיבה ומת: **ומשני.** קרניו קשרו לתיבה: **ברותחין נידונו.** ונמצא נמלג ברותחין: **וליטעמיך תיבה היכי סגיא.** והלא זפותה היא מבית ומבחוץ כדכתיב וכפרת אותה וגו' (בראשית ו) וכיון דרותחין הן היאך מהלכת שאין זפתה נפשר: **עוג מלך הבשן.** דכתיב ביה ויבא הפליט וא"ר יוחנן (נדה דף סא:) זה עוג שפלט מאנשי דור המבול: **נס נעשה ונצטננו המים.** שבצידי התיבה ושם עמד עוג והראם וגם הזפת לא נפשר והראם לא הוצרך לתיבה ומפני גובהן לא טבעו: **הא לא פש.** מן המתים שם כלום דאיידי דגבוה היא השפילום המים לבבל שהיא מצולה: **למה נקרא שמה מצולה.** דכתיב (ישעיה מד) האומר לצולה חרבי: **אי אפשר דלא אדביקו.** בטיט: **שמנערת עשיריה.** מפני שאינן מרחמים על הבריות כדאמרינן במסכת ביצה (דף לב:) עשירי בבל יורדי גיהנם הן: **כאילו אוכל שקצים ורמשים.** של מבול: **או קרבן שומע אני כו'.** קרבן דכתיב בשחוטי חוץ (ויקרא יז) להקריב קרבן וגו' דריש ליה בת"כ על הקרבן חייב ואינו חייב על השוחט חולין בפנים או קרבן לאו להכי אתא אלא לחייב על קדשי בדק הבית ששחטן בחוץ שאף הן נקראו קרבן כענין שנאמר (במדבר לא) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד ואין זה אלא לבדק הבית: **שאין ראוין לפתח אהל מועד.** אני שמעתי בסדר יומא לפי שסתמן בעלי מומין דקי"ל המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה במס' תמורה (דף ז:) אבל לענין הסוגיא אני למד כאן דאפילו תמים נמי קרי אינו ראוי דלא הועתד לבא אל אהל מועד דהא פרת חטאת תמימה היא וקרי לה אינו ראוי: **אוציא את אלו שאין עתידין לאהל מועד.** ולא אוציא שעיר המשתלח דראוי הוא שהוא תמים דבעינן שיהא ראוי לשם דלא ידעינן הי מתרמי זה שמעתי ולפי סוגיא של שמועה זו משמע דקרי ליה ראוי ועתיד ליכנס משום הגרלה ווידוי: **ת"ל לה'.** להקריב קרבן לה' המיוחד לה' להוציא שעיר המשתלח שאינו מיוחד לשם: **קודם הגרלה.** הוי ראוי ועתיד ליכנס משום הגרלה ואי לאו דמעטינן מלה' ה"א לחייב: **אחר הגרלה.** לא ראוי לבא הוא ומימעיט מאל פתח: **הא איכא וידוי.** דבעי ליכנס להתוודות עליו: **תיפוק לי מאל פתח אהל מועד.** דהא לאו ראוין הן לבא לעזרה:

בשלמא

אם כן כיצד יתכן שיש בארץ ישראל מקום שאינו בדוק, **הָא אִיפַּנִּי** – הלא פינו אותם. אומר לך, **נְהִי דְּאִיפַּנִּי** – אף שפינו אותם **מִירוּשָׁלַיִם**, מכל מקום **מִבּוּלָּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא אִיפַּנִּי** – לא פינו אותם.

אִיכָּא דְּאָמְרִי – יש אומרים שאת הקושיא מהברייתא לא הקשה רבי יוחנן לריש לקיש, אלא **אִיתִיבֵיהּ** – הקשה **רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן**, רבי יהושע אמר **אַיֵּה מֵתֵי מִבּוּל אַיֵּה מֵתֵי נְבוּכַד נֶאצַּר, מַאי לָאו** – האם אין ללמוד מהלשון הדומה, **מֵהֲהֵנֵי הֲווּ** – שכשם שמתי נבוכדנצר היו בארץ ישראל, **הָנֵי נַמִּי הֲווּ** – כך מתי מבול היו שם ורבי יהושע אמר היכן הם. השיב רבי יוחנן לריש לקיש: **מִידִּי אִירְיָא** – וכי ראיה היא זו, **הָא כִּדְאִיתֵיהּ וְהָא כִּדְאִיתֵיהּ** – על כל אחד דיבר לפי ענינו, על מתי נבוכדנצר אמר היכן הם לפי שפינו אותם, ועל מתי המבול אמר היכן הם לפי שלא היו כלל בארץ ישראל.

ריש לקיש מביא ראיה לשיטתו מפסוק: **אִיתִיבֵיהּ** – הקשה ריש לקיש לרבי יוחנן, נאמר במבול (בראשית ז כב) 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ' – כל בני האדם שהיו ביבשה מתו, משמע אף בארץ ישראל. **בִּשְׁלָמָא לִדִידִי** – לשיטתי **דַּאֲמִינָא** – שאמרתי **יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם הָכִי מֵתוּ** שם בני האדם, **אֶלָּא לְדִידָךְ** – לשיטתך שלא ירד שם מבול **אַמַּאי מֵתוּ** – למה מתו בני אדם בארץ ישראל. השיב רבי יוחנן לריש לקיש: בני האדם מתו **מִשּׁוּם הֶבְלָא** – מחמת החום הרב ששרר בה בעת ירידת המבול, **כְּדַרַב חִסְדָּא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא** בטעם עונש המבול, **בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ, בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ הֵיינוּ בְּשִׁכְבַת זֶרַע**, כלומר בהשחתת זרע, **וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ** במי המבול שהיו רותחים, **דִּכְתִיב הָכָא** – שבסוף המבול נאמר (בראשית ח א) 'וַיָּשׁוֹבוּ הַמַּיִם' **וּכְתִיב הָתָם** – ושם במגילה נאמר (אסתר ז י) 'וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה', למדנו ש'וישובו' לשון צינון. ואף שרבי יוחנן מודה שמתו בארץ ישראל מחמת המבול, מכל מקום לדעתו אין חשש בארץ לטומאת התהום, כיון שמתים אלו נקברו מאוחר יותר בבתי קברות.

אִיכָּא דְּאָמְרִי – יש אומרים שאת הראיה מהפסוק לא הביא ריש לקיש נגד רבי יוחנן אלא **אִיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ**, נאמר (בראשית ז כב) 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ', **בִּשְׁלָמָא לִדִידִי** – לשיטתי **דַּאֲמִינָא** – שאמרתי **לֹא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם הָכִי הָוֵי חָרָבָה** – לכן היו מקומות חרבים [–יבשים] שלא ירד שם מבול, כגון בארץ ישראל, ומתו כולם מהחום, **אֶלָּא לְדִידָךְ** – לשיטתך שירד מבול בכל המקומות, **מַאי חָרָבָה** – היכן היה מקום יבש. השיב לו ריש לקיש: **חָרָבָה שֶׁהָיְתָה מֵעִיקָּרָא** – הכוונה שמתו כל אלה שהיו באותם מקומות שקודם המבול היו 'חרבה'.

שואלת הגמרא: **וְאַמַּאי** קָרֵי **לֵיהּ חָרָבָה** – מדוע קוראת התורה לאותם מקומות 'חרבה'. משיבה הגמרא: **כִּדְרַב חִסְדָּא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא, כְּדוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה** של **דָּגִים שֶׁבַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר** 'מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ' – רק אלו שחיו על היבשה מתו, **וְלֹא** מתו **הַדָּגִים שֶׁבַּיָּם**.

מקשה הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר** [–רבי יוחנן] **שלא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְינוּ דִּקְם רֵימָא הָתָם** – שהחיה ששמה 'ראם' הזכר והנקבה, בזמן המבול היו בארץ ישראל, לפי שלא יכלו להכנס לתיבה מרוב גודלם. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** [–ריש לקיש] **יָרַד** מבול גם בארץ ישראל, **רֵימָא הֵיכָא קָם** – היכן עמד הראם בזמן המבול.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יַנַּאי גּוּרְיוֹת** – גורים של הראם **הִכְנִיסוּ בַּתֵּיבָה**. מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה לְדִידִי** – אני עצמי **חָזֵי לִי אוֹרְזִילָא דְּרֵימָא בַּת יוֹמָא** – ראיתי ראם היום ביום שנולד, **וְהָוֵי** – והיה גדול **כְּהַר תָּבוֹר, וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הָוְיָא** – מה גודלו, **אַרְבָּעִין פַּרְסֵי** – ארבעים פרסאות. **מְשָׁכָא דְּצַוָּארֵיהּ** – גודל העור של צוארו היה **תְּלָתָא פַּרְסֵי** – שלש פרסאות, **מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישָׁא** – המקום שהניח עליו את ראשו, רחב כדי **פַּרְסָא וּפַלְגָּא** – פרסא וחצי, ואותו ראם **רְמָא כָּבָא** – הטיל גלל **וּסְכַר יַרְדְּנָא** – וסתם את נהר הירדן, ואם כן גם הגורים לא יכלו להכנס לתיבה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** רק את **רֹאשׁוֹ** של הראם **הִכְנִיסוּ לַתֵּיבָה**. מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר מַר** – והלא רבה אמר **שמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישָׁא פַּרְסָא וּפַלְגָּא** – שמקום הנחת ראשו של הראם הוא פרסה וחצי, ואיך נכנס ראשו לתיבה. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** כך אמר רבי יוחנן את **רֹאשׁ חוֹטְמוֹ הִכְנִיסוּ לַתֵּיבָה** כדי שיוכל לנשום שם.

מקשה הגמרא: **וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא יָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** ולשיטתו הראם היה בארץ ישראל. מתרצת הגמרא: **לְדִבְרֵי רֵישׁ לָקִישׁ קָאָמַר** – רבי יוחנן אמר שחוטמו של הראם היה בתיבה, רק כדי ליישם את שיטת ריש לקיש.

מקשה הגמרא: **וְהָא קָסָבְרָא תֵּיבָה** – והלא התיבה עלתה וירדה על פני המים מחמת הגלים, ואיך לא נשמט חוטמו של הראם מהתיבה. **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ** את **קַרְנָיו** של הראם **קָשְׁרוּ בַּתֵּיבָה** וכך הוא נמשך עמה.

מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא אַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ**, ואיך עמד הראם במים הרותחים ולא ניזוק. משיבה הגמרא: **וּלְטַעְמֵיךָ** – ולשיטתך, שהראם לא היה שם, מכל מקום **הַתֵּיבָה** שהיתה מרוחה בזפת מבפנים ומבחוץ, **הֵיכִי סָגְיָא** – איך שטה במים הרותחים והלא הזפת נפשר בחום המים. **וְעוֹד** קשה, הלא גם **עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן** לא יכול היה להכנס לתיבה ומבואר בגמרא (נדה סא:) שהוא נשאר בחיים, **הֵיכָא קָאֵי** – היכן הוא עמד, **אֶלָּא** על כרחך **שנֵּס נַעֲשָׂה לָהֶם שֶׁנִּצְטַנְּנוּ** המים **מִשִּׁבְצִידֵי הַתֵּיבָה** ושם עמד עוג והראם וגם הזפת של התיבה לא נפשר.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן** [**בֶּן לָקִישׁ**], **נְהִי נַמִּי** – על אף **דְּיָרַד מַבּוּל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָא לֹא פָּשׁ** – והלא לא נשארו שם מתים לפי שהמים שטפו והורידו הכל לבבל, **דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ** של בבל **מְצוּלָה**, לפי **שֶׁכָּל מֵתֵי מַבּוּל נִצְתַּלְּלוּ שָׁם** – ירדו לשם, **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ** של בבל 'שִׁנְעָר', לפי **שֶׁכָּל מֵתֵי הַמַּבּוּל נִנְעֲרוּ** – הושלכו **לְשָׁם**, ואם כן גם לריש לקיש מדוע יש חשש טומאה בארץ ישראל ממתי המבול. מתרצת הגמרא: **אִי אֶפְשָׁר דְּלֹא אִידַּבְקוּ** – לא יתכן שלא נדבקו מתים בטיט ולא התגלגלו לבבל.

הגמרא מביאה דרשה נוספת על השם 'שנער': **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ** של בבל **שִׁנְעָר, שֶׁמְּנַעֶרֶת** את **עֲשִׁירֶיהָ** ממנה, כיון שאינם מרחמים על הבריות. שואלת הגמרא: **וְהָא קָחָזִינַן דְּהָווּ** – והלא אנו רואים שיש בה עשירים. משיבה הגמרא: **תְּלָתָא דָּרֵי לֹא מָשְׁכִי** – לא תמצא בבבל דור שלישי של עשירים.

להלן מימרא בענין אדמת בבל: **אָמַר רַבִּי אַמִּי כָּל הָאוֹכֵל מֵעֲפָרָהּ שֶׁל בָּבֶל, כְּאִילּוּ אוֹכֵל בְּשַׂר אֲבוֹתָיו** שמתו שם בגולה. **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, כָּל הָאוֹכֵל מֵעֲפָרָהּ שֶׁל בָּבֶל כְּאִילּוּ אוֹכֵל בְּשַׂר אֲבוֹתָיו, וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּאִילּוּ אוֹכֵל שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים** שמתו במבול ושקעו בעפרה של בבל.

שנינו במשנה: **שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ** ששחטו בחוץ פטור, שנאמר (ויקרא יז ד) 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ', כל שאין ראוי להקרבה בפנים אין חייבין עליו. מקשה הגמרא: **וּרְמִינְהִי** – וקשה על ברייתא בתורת כהנים (אחרי פ"ו ה"ה) שלמדה לפטור בשעיר המשתלח מפסוק אחר. הברייתא שואלת: **אוֹ קָרְבָּן** – שמא מתיבת 'קרבן' **שׁוֹמֵעַ אֲנִי** לחייב **אֲפִילּוּ** שוחט בחוץ בהמת **קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, שֶׁגַּם הם נִקְרְאוּ קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר** במלחמת מדין, (במדבר לא נ) 'וַנַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה', והיינו שהקדישו לה' גם תכשיטי נשים, ואלה הוקדשו לבדק הבית ונקראו קרבן.

משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו תחילת הפסוק 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ', שדווקא **מִי שֶׁרָאוּי לָבֹא בְּאֹהֶל מוֹעֵד** ולא הביאו, חייב כששוחטו בחוץ, **יָצְאוּ קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת שֶׁאֵינָן רְאוּיִן** לבא אל אהל מועד להקרבה, ועל כן אינו חייב כששוחטם בחוץ.

שואלת הברייתא: ושמא **אוֹצִיא** – אמעט מהפסוק **אֶת אֵלּוּ** [קדשי בדק הבית] **שֶׁאֵינָן רְאוּיִן** להבאה לאהל מועד, **וְלֹא אוֹצִיא אֶת שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהוּא רָאוּי לָבֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** להגרלה ולוידוי. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב 'לַה'', **לְהוֹצִיא שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לַה'**. נמצא שהברייתא פוטרת בשוחט שעיר המשתלח בחוץ מ'לה'', ואילו משנתינו פוטרת מ'ואל פתח אהל מועד לא הביאו'.

המשך בעמוד קמט

מבארת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא רְרוֹבֵעַ וְנִרְבָּע** מובן מדוע לא מיעטה אותם המשנה מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', שהרי **מַשְׁכַּחַת לֵיהּ** – אפשר למצוא אופן שבו הם היו ראויים לאהל מועד, כגון **דְּאַקְדְּשֵׁינְהוּ מֵעִיקָּרָא** – שתחילה הוקדשו למזבח **וַהֲדַר** – ואחר כך **רָבְעוּ** או נרבעו, ושחט אותם בחוץ. באופן זה כיון שקודם שרבע או נרבע היה ראוי להקרבה, יתכן שגם עליו אמרה תורה שאם אל פתח אהל מועד לא הביאו קודם שרבע, חייב על שחיטתו בחוץ אף לאחר שרבע ונפסל. לכן הוצרכו לפוטרו מ'להקריב קרבן לה'', שמאחר שעתה אינו ראוי לקרבן, פטור. **אֶלָּא מוּקְצֶה וְנֶעֱבָד** שהזכירה המשנה, הלא על כרחך הוא נעשה מוקצה ונעבד קודם שהוקדש, לפי שלאחר שהוקדש והוא בבעלות ההקדש, אין אפשרות עוד להקצותו לעבודה זרה או לאוסרו על ידי השתחויה לו, כיון **שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ**. ואם אכן הוקדש לאחר שנאסר ושחטו בחוץ יש למעטו מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', שהרי משהקדישו לא היה ראוי למזבח, ומדוע צריכה המשנה למעטו מהפסוק 'להקריב קרבן לה''.

מתרצת הגמרא: המשנה מדברת **בְּקָדָשִׁים קַלִּים** – במי שהקדיש את בהמתו לקרבן קדשים קלים, כגון שלמים, **וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר קָדָשִׁים קַלִּים מָמוֹן בְּעָלִים הוּא,** ולכן הוא יכול לאוסרו גם לאחר שהקדישו, על ידי הקצאתו לעבודה זרה או על ידי השתחויה לו.

הגמרא מביאה את הברייתא בה מבוארת שיטת רבי יוסי הגלילי: **דְּתַנְיָא** – ששנינו בברייתא העוסקת במי שנתבע לשלם ממון וכפר ונשבע על כפירתו, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, עליו להביא קרבן אשם גזילות ולשלם לתובע קרן וחומש. ונאמר בפסוק (ויקרא ה כא) 'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ', תיבת 'וכחש' ניתן לפרשה גם על ה' וגם על עמיתו, כאילו נכתב 'בה' וכיחש' 'וכיחש בעמיתו', והיינו שהנתבע מכחיש דברים שמיועדים להקרבה לה' וגם שייכים לעמיתו, והכוונה **לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵן מָמוֹנוֹ,** שאם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה שנשבע לשקר, חייב קרן וחומש וקרבן אשם גזילות, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי.**

הגמרא מסכמת: **הִלְכָּךְ רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע** שהם **דְּבַר עֲרָוָה** ואיסורם חל על המוקדשים, יש לפרש את המשנה שתחילה הקדישום ואחר כך רבעו או נרבעו, והמיעוט מכרת כששחטם בחוץ הוא מהפסוק 'לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה'', שכיון שהם פסולים עתה להקרבה אין חייבים כרת על שחיטתם בחוץ. **מוּקְצֶה וְנֶעֱבָד** שהם **עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים,** צריך לומר שהמשנה מדברת **בְּקָדָשִׁים קַלִּים,** שהקדישם ואחר כך הקצה אותם לעבודה זרה או השתחוה להם, וכשיטת רבי יוסי הגלילי וכפי שהתבאר.

נותר עתה לבאר מדוע מיעטה המשנה שוחט בחוץ קרבן שהוא אתנן, מחיר כלב, כלאים ויוצא דופן, מהפסוק 'להקריב קרבן', ולא מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד'. מקשה הגמרא: **אֶתְנָן** – בהמה שניתנה כתמורה עבור ביאה אסורה, **וּמְחִיר** – בהמה שהוחלפה בכלב, שני אלה, ודאי לא נאסרו לאחר שהקדישם ונעשו ממון הקדש, לפי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אלא ודאי הקדישם לאחר שנעשו אתנן ומחיר, ונמצא שמעולם לא היו ראויים להקרבה, ויש למעטם מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', ומדוע מיעטה אותם המשנה מהפסוק 'להקריב קרבן לה''. וכן יש להקשות **בְּכִלְאַיִם** – בהמה שנולדה מתיש ורחל, **וּיוֹצֵא דּוֹפֶן** – בהמה שלא נולדה בדרך טבעית אלא הוצאה על ידי חיתוך כרס האם, הלא אם הקדישם לאחר שנולדו כבר היו פסולים להקרבה, ומדוע לא נתמעטו מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד'.

מתרצת הגמרא: על כרחך שהמשנה מדברת **בִּוְלָדוֹת קָדָשִׁים,** כלומר, בהמת קדשים שהתעברה ובעליה נתן את העובר שבמעיה לאתנן או החליפו בכלב, או שהאם התעברה מאינו מינה והעובר כלאים, או שהעובר היה יוצא דופן ולא נולד בלידה רגילה, באופן זה כל הפסולים האלו חלו על העובר בהיותו במעי אמו או בשעת לידתו, וכשנולד חלה עליו קדושת האם. מעתה אם שחטם בחוץ אין למעטם מהפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', שהרי היו ראויים להקרבה ביחד עם אמם קודם שנולדו, ולכן צריך היה התנא למעטם מהפסוק להקריב קרבן לה', שכיון שאינם ראויים עתה להקרבה אין לחייב על שחיטתם בחוץ.

ומוסיפה הגמרא: **וְקָסָבַר** התנא **שׁוּלְדֵי קָדָשִׁים כַּהֲוָיְיתָן** – בלידתם **הֵן** נעשים **קְדוֹשִׁים,** שאם נאמר שהולדות נעשו קדושים בעודם במעי אמם, שוב לא יכול לחול עליהם איסור אתנן ומחיר לפי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

שנינו במשנה: שחט בחוץ **בַּעֲלֵי מוּמִין** עוברים **וכו',** תורים שלא הגיע זמנם וכו' **וְאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וכו',** פטור, כיון שהם אינם ראויים כעת להקרבה, אבל יהיו ראויים לאחר זמן, אלא שלדעת רבי שמעון עובר השוחטם על לא תעשה, ולדעת חכמים אינו עובר. הגמרא דנה מדוע הוצרך התנא לשלש דוגמאות אלו. מבארת הגמרא: **וּצְרִיכִי דְּאִי תָּנָא** – אם התנא היה שונה דין זה רק **בְּבַעֲלֵי מוּמִין** עוברים, הייתי טועה לומר שחכמים סוברים שגם לאו אין, **מְשׁוּם דְּמָאִיסִי** – כיון שבעלי מומים מאוסים למזבח, **אֲבָל תּוֹרִין** שלא הגיע זמנם, **דְּלֵא מְאִיסִי,** אלא זה דינם שלא להקריבם כשהם קטנים, **אֵימָא (לא)** – שמא נאמר **דְּמוֹדוּ לֵיהּ** – שחכמים מודים לו **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן,** שאם שחטם בחוץ עובר על לא תעשה.

וְאִי תָּנָא – ואם התנא היה שונה את הדין **בְּתוֹרִין** שלא הגיע זמנם, הייתי טועה לומר שלרבי שמעון יש לאו על שחיטתם בחוץ, **מְשׁוּם דְּלֵא חֲזִי וְאִידְּחוּ** – שמעולם לא היו ראויים ולכן גם לא נחשב שנדחו מהמזבח, **אֲבָל בַּעֲלֵי מוּמִין דְּאִיחֲזוּ וְאִידְּחוּ** – שהיו ראויים למזבח ונפל בהם מום ונדחו, ושחטם בחוץ בעודם דחויים, **אֵימָא (לא)** – שמא נאמר **דְּמוֹדֶה לֵהוּ** – שמודה להם **רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנָן** שאם שחטם בחוץ אין בהם גם לאו.

וְאִי תָּנָא הָנֵי תַּרְתֵּי – ואם התנא היה שונה את הדין בשני ענינים אלו, הייתי טועה לומר **שְׁמִשּׁוּם דִּפְסוּלָא דְּגוּפַיְיהוּ** – שגם בעלי המום העובר וגם התורים, הפסול להקרבה הוא בגופם שהוא פסול חמור, ולכן סוברים חכמים שאין לאו כששוחטם בחוץ, **אֲבָל אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** – אבל כששוחט בחוץ בהמת קדשים שאמה או בנה נשחטו כבר באותו יום, **דִּפְסוּלָא** – שהפסול להקרבה אינו בגופה של הבהמה, אלא **מֵעֲלָמָא קָאָתֵי לָהּ** – אלא בא לה מבחוץ, בגלל שחיטת אמה או בנה, **אֵימָא** שמא נאמר **דְּמוֹדוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן** שיש לאו על שחיטתה בחוץ, **צְרִיכָא** – על כן הוצרך התנא ללמדנו, שבכל האופנים של מחוסר זמן, לדעת רבי שמעון יש לאו על שחיטה בחוץ ולדעת חכמים אין לאו על כך.

שנינו במשנה: **שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר** כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן הרי זה בלא תעשה ואין בו כרת. מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה טעמו ומקורו **דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן.** מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִילָעָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק שעוסק בהנהגת הקרבנות לאחר שיכנסו לארץ (דברים יב ח), **'לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם** אִישׁ כָּל הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו', ודרשו חכמים, **אָמַר לָהוּ מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי עֲיָילִיתוּ** – כאשר תכנסו **לָאָרֶץ** ויקבע המשכן בגלגל, ויהיו הבמות מותרות לכם, **יְשָׁרוֹת** – קרבנות הבאים על פי הישר בעיני כל איש, והיינו נדר ונדבה, אותם **תַּקְרִיבוּ** בבמה, אולם קרבנות שהם **חוֹבוֹת,** כגון חטאות ואשמות **לֹא תַקְרִיבוּ** אפילו בבמת ציבור. **וְהָלְא גִּלְגָּל לְגַבֵּי שִׁילֹה מְחוּסַּר זְמַן הוּא** – בזמן שהמשכן היה בגלגל, קרבנות החובה נחשבות למחוסרי זמן, שהרי בגלגל אינם ראויות להקרבה, ויהיו ראויות רק כשיגיעו לשילה, **וְקָאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה 'לֹא תַעֲשׂוּן',** ולמד מכך רבי שמעון שכל שחיטה של מחוסר זמן, גם כששוחטו בחוץ, הרי הוא בלא תעשה.

מקשה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא, אִי הָכִי** – אם כך שקרבנות חובה בגלגל נחשבות למחוסרי זמן,

רש"י

בשלמא רובע ונרבע משכחת לה. דאיצטריך למעוטינהו מלהקריב דאקדשינהו והדר נרבעו וכיון דרחוו כבר ואידחו ראויים קרינא בהו שנראו כבר ולא מימעטי מאל פתח דאיכא למימר הכי אמר קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו בשנראה לבא ואחר כך שחטו בחוץ חייב אבל שעיר המשתלח לאחר וידוי מימעיט מאל פתח שהרי זה הביאו כשנראה לבא ומשיצא לאחר וידוי לא נראה לבא: **אלא מוקצה ונעבד.** על כרחך מקמי דאקדשינהו הוו להו מוקצה ונעבד דאי לבתר דאקדשינהו תו לא מיתסרי בהקצאה ועבודה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו: **בה'.** וכחש בעמיתו דברים שיש בהם לשם ולעמיתו: **לרבות קדשים קלי'.** שהכופר בהן ונשבע והודה חייב עליהם אשם גזילות שהן ממון בעלים דקרינא ביה וכחש בעמיתו: **דבר ערוה.** וחייל אף על המוקדשים כבר הלכך ממעטי בחוץ מלהקריב קרבן דלאו בני הקרבה נינהו דכתיב (ויקרא כב) כי משחתם בהם וכל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה: נראה לי דה"ג **אתנן ומחיר וכלאים ויוצא דופן בולדות קדשים.** כלומר הנך דאצרכנו למעוטינהו מלהקריב קרבן ולא נפקי מאל פתח על כרחך בשנראו כבר מיירי לא משכחת אלא בולדות קדשים ואירע להו פסול במעי אמן דנראו לבא אל פתח אהל מועד קודם שנעשו אתנן ומחיר אם בא להקריב את אמן היו הן באין אל פתח דאי בדאקדשינהו לא משכחת לה דאין אתנן ומחיר חל על המוקדשין לפי שאינן שלו ומקרא נפקא לן בתמורה (דף ל:) ואי בדהוו אתנן והדר אקדשינהו מאל פתח נפקי וכן כלאים ויוצא דופן דאי אקדשינהו משנולדו מאל פתח נפקי אלא בולדות קדשים דמעיקרא עם אמן נראו לבא: **וקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין.** בלידתן מתקדשות הלכך חל אתנן ומחיר עליהן אם נתן לה עובר של מוקדשין באתנן דלא קדיש עד שנולד: **בהוייתן** (הן). לשון הוויה נקט בהו משום דמאשר יהיה לך נפקי לן ולדות קדשים ליקרב רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו לך אלו הולדות במסכת תמורה (דף יז:): **וצריכי.** הנך תלת פלוגתא דר' שמעון ורבנן במתני': **משום דמאי.** בעודן במומן פטרי רבנן בחוץ דלא מתקבלין בפנים: **מודו ליה.** דהואיל וחזו לאחר זמן קאי בלא תעשה: ובני יונה לא גרסינן: **דאיחזו ואידחו.** אימא אע"ג דכי עבר מומן ירצו השתא מידא דחריין נינהו ונפטר בחוץ: **לא תעשון כן.** בספרי דריש ליה בתחילת ביאת הארץ היום אנו מטלטלין את המשכן ואנו אסורין בבמה ואין אנו מקריבין אלא במשכן לפיכך כל הקרבנות כשרים להקריב משנבוא לארץ י"ד שנים של כיבוש וחילוק אנו מותרין בבמה ושם לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה להקריב חובות ומה אנו מותרין בה איש כל הישר בעיניו נדרים ונדבות שאינן חובה עליו אלא שישרו בעיניו להתנדב כי לא באתם עד עתה וגו' עד שתבאו אל המנוחה לשילה שאע"פ שנכנסתם לארץ בעברכם את הירדן עדיין לא באתם אל המנוחה: **כי עיילתיו לארץ.** י"ד שנים שתכבשו ותחלקו: **ישרות תקריבו.** נדרים ונדבות הקרב בבמת ציבור: **חובות לא תקריבו.** איש איש שבכם לא יקריב שום חובה ואפילו בבמת ציבור עד שתבאו אל המנוחה ותקריבום אלמא חובות דגלגל מחוסרי זמן הם עד כי יבא שילה ויקריבום שם וקאמר רחמנא לא תעשון אותם בגלגל ומשמע בין בבמת ציבור בין בבמת יחיד אלמא מחוסר זמן בבמה בלא תעשה: **אי הכי.** דהנך דגלגל מחוסרי זמן קרית להו:

מילקי

בְּשְׁלָמָא רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע, מַשְׁכַּחַת לֵיהּ דְּאַקְדְּשִׁינְהוּ מֵעִיקָּרָא, וַהֲדַר רָבְעוּ. אֶלָּא מוּקְצֶה וְנֶעֱבָד, אֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. בְּקָדָשִׁים קַלִּים, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. דְּאָמַר, קָדָשִׁים קַלִּים, מָמוֹן בְּעָלִים הוּא. דְּתַנְיָא, 'וּמְעָלָה מַעַל בַּה'', לְרַבּוֹת קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֵן מָמוֹנוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. הִלְכָּךְ רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע, דְּבַר עֶרְוָה, מוּקְצֶה, וְנֶעֱבָד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, בְּקָדָשִׁים קַלִּים. אֶתְנָן וּמְחִיר, כִּלְאַיִם, יוֹצֵא דּוֹפֶן, בְּוֻלְּדוֹת קָדָשִׁים. קָסָבַר, וְלָדֵי קָדָשִׁים, בַּהֲוָיָיתָן הֵן קְדוֹשִׁים: בַּעֲלֵי מוּמִין וְכוּ' אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וְכוּ': וּצְרִיכִי. דְּאִי תָּנָא בַּעֲלֵי מוּמִין, מִשּׁוּם דְּמָאִיסִי. אֲבָל תּוֹרִין דְּלֵא מְאִיסִי, אֵימָא (לֵא) דְּמוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְאִי תָּנָא תּוֹרִין, מִשּׁוּם דְּלֵא חָזֵי, וְאִידְּחוּ. אֲבָל בַּעֲלֵי מוּמִין דְּאִיחֲזוּ וְאִידְּחוּ, אֵימָא (לֵא) דְּמוֹדֶה לְהוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרַבָּנָן. וְאִי תָּנָא הָנֵי תַּרְתֵּי, מִשּׁוּם דְּפָסוּלָא דְּגוּפַיְיהוּ. אֲבָל אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, דְּפָסוּלָא מֵעֶלְמָא קָאָתֵי לְהּ, אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. צְרִיכָא: שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַבִּי אִילָעָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר קְרָא 'לֹא תַעֲשׂוּן כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם'. אָמַר לְהוּ מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי עֲלִיתוּ לָאָרֶץ, יְשָׁרוֹת תַּקְרִיבוּ. חוֹבוֹת, לֹא תַּקְרִיבוּ. וְגִלְגָּל לְגַבֵּי שִׁילֹה, מְחוּסַּר זְמַן הוּא, וְקָאָמַר לְהוּ מֹשֶׁה 'לֹא תַעֲשׂוּן'. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא, אִי הָכִי,

מילקי

אתנן ומחיר יוצא דופן וכלאים בוולדות קדשים. אתנן ומחיר לא מיתוקם בקדשים קלים אפילו לרבי יוסי הגלילי דאף על גב דממונו הוי אינו חל עליו כדדרשינן פ' כל האסורין (תמורה ל:) לכל נדר פרט לנדור: **וקסבר** ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין. וא"ת למה לי קרא למעוטי הלא חולין גמורים נינהו ודינם כשאר חולין לישחט בחוץ דאפילו פדיון לא בעו דאין קדושה חלה עליהן כלל כדמוכח בתמורה בפרק כיצד מערימין (דף כד:) דתנן אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ופריך בגמ' ל"ל למימר אם נקבה זבחי שלמים נקבה מי קדשה בבכורה ומשני סיפא אתאן לבהמה דהקדש וקתני סיפא ילדה טומטום או אנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ומפרש בגמ' משום דסבר בהוייתן הן קדושים ואין קדושה חלה בדבר שאין ראוי ליקרב א"כ הכא נמי לא חיילא אאתנן ומחיר וכלאים ויוצא דופן וי"ל דהא דאמר רשב"ג אין קדושה חלה עליהן היינו קדושת הגוף (לפדות) וליאסר בגיזה ועבודה אבל קדושת דמים איכא ליפדות שלא במום ולכך בעי האי קרא דלא ממעטי מפתח אהל מועד בקדשי בדק הבית ולמאן דאמר במעי אמן הן קדושים אפילו קדושת הגוף נחתא עלייהו דתפסתינהו קדושה דאימיה וא"ת למאן דאמר בהוייתן נמי נימא מיגו דנחתא להן קדושת דמים נחתא להן קדושת הגוף כדאמר בתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט: ושם) גבי מפריש נקבה לאשם ודוחק לומר רשב"ג סבר לה כרבי שמעון דלית ליה מיגו דאמר תמכר שלא במום ועוד דאי כרבי שמעון אפילו סבר במעי אמן קדושים לא חיילא עליה קדושת הגוף כדמפרש התם רבי שמעון לטעמיה דאמר כל מידי דלא חזי לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף וגם אין לפרש דשאני מפריש נקבה דחזי לשאר קרבנות ושייך מגו טפי דהא אפילו בטרפה אשכחן דאמרינן מגו בסוף יש בקרבנות (שם דף יז.) ונראה לפרש דהכא מיירי כגון דלאחר שנעשו אתנן ומחיר הקדישן או בעודן במעי אמן או אחר שנולדו דכיון שהקדישן בפירוש חיילא עלייהו קדושה וא"ת ולוקמה נמי הכא כמ"ד במעי אמן הן קדושים וכגון שהקדיש בהמה מעוברת ושייר העובר כר' יוחנן דאמר בפ' כיצד מערימין (תמורה כה.) אם שייר משוייר ועשה העובר אתנן ומחיר ואחר כך הקדישן ואע"ג דרבי יוחנן איתותב התם הא לבסוף מסיק כתנאי ועוד מצי לאוקומה בבהמה של חולין מעוברת ועשה העובר אתנן ומחיר ואחר כך הקדישה וי"ל דניחא ליה לאוקומה כמאן דאמר בהוייתן הן קדושים והקדישן ואח"כ נתעברה ואם תאמר בההיא דכיצד מערימין (ג"ז שם) דדייק ארשב"ג דסבר בהוייתן הן קדושין מרישא נמי הוה מצי למידק הכי דאם נקבה זבחי שלמים דאוקימנא בבהמה דהקדש ואי במעי אמן הן קדושות לא היה יכול להפקיע קדושת הולד ויש לומר דנטר עד סיפא ומפרש לה וה"ה לרישא ואם תאמר בסוף בהמה המקשה (חולין עז.) דתנן המבכרת שהפילה שיליא ישליכנה לכלבים ובמוקדשין תקבר ומפרש בגמ' (שם:) משום דרובא בר מיקדש היא על כרחך מדקאמר תקבר קסבר במעי אמן הן קדושין דאי בהוייתן אמאי תקבר הא לא חיילא קדושה אלא בחזי להקרבה כדפריש ואם כן כולה בר מיקדש היא ואמאי נקט רובא דאפי' אכלאים ונדמה תפשה קדושת אימיה אי במעי אמן הן קדושים כדאשכחן בתמורה בסוף יש בקרבנות (דף יז.) דאמרינן גבי כלאים טומטום ואנדרוגינוס דאי אתה מוצא אלא בולדות קדשים ולכל הפחות אתיא כמאן דאמר במעי אמן הן קדושים ויש לומר דנקט רובא ולא כולה משום דאיכא דמות יונה או קלוט לר' שמעון דכיון דלא מישתרי באכילה לא מיסתבר דתפשינהו קדושת אמן אף על גב דבמעי אמן הן קדושין:

משום דפסולא דגופייהו. בכל דוכתי משמע דפסול הגוף חמיר מפסולא דאתי מעלמא כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ד.) מה לשינוי קודש שכן פסולו בגופו ובפסחים בסוף אלו דברים (דף עג:) נמי אמרינן כל שפסולו בגופו ישרף מיד דהא דמשמע הכא איפכא לאו משום דפסול הגוף קיל אלא הכי קאמר דמום עובר ותורין שלא הגיע זמן הפסול תלוי בגופו ואם היה מום עובר מיד והתורים גדילין לאלתר היו ראויין אבל אותו ואת בנו אין הפסול תלוי בגופו שיועיל לו שום תיקון דלכולי יומא לא חזי:

אלמה

זבחים. פרק ארבעה עשר – פרת חטאת דף קיד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

אלמה אמר רבי זירא הכתוב נתקו לעשה. אין זה כשאר לאו הניתק לעשה דבפ׳ בתרא דחולין (דף קמא.) ובפ׳ ב׳ דמכות (דף יד. טו. טז.) כגון לאו דגזילה ולקט שכחה ופיאה ונותר ולא יוכל לשלחה כל ימיו דא״כ מאי פריך דללקי משום לאו דלא תעשון והא ניתק לעשה הוא אלא הוי כמו נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה דבאותו ואת בנו (חולין פ:) דרשינן ולנדר לא יראה לימד על כל הפסולים שבשור ושה שהם בלא יראה וכתב רחמנא במחוסר זמן מיום השמיני והלאה יראה להוציאו מכלל שאר פסולים שהם בלא יראה ולומר דבהאי ליכא אלא עשה כעין דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש בסוף פ״ק דתמורה (דף יג:) וכענין זה הוי בדד ישב דמצורע בפ׳ אלו דברים (פסחים סז.) דאמרי׳ שהכתוב נתקו לעשה והוציאו מכלל שאר טמאים שהם בלאו דלא יטמאו את מחניהם ולהכי פריך דלילקי משום דמפורש בגופיה לאו בהדיא בדדרשינן מלא תעשון וכן פי׳ בקונטרס אבל בפרק אותו ואת בנו (חולין פא.) פירש בקונטרס דהוי כשאר לאו הניתק לעשה דעלמא דמיום השמיני והלאה יראה משמע קודם זמנו לא יראה והניחהו עד שיעבור זמנו וקשה מהך דשמעתא וכי תימא דהכי פריך משום דאיכא נמי לאו דלא תעשון לא אמרינן דאתי חד עשה ועקר תרי לאוי כדאמרי׳ בפ״ק דתמורה (דף ד:) לא דמי דהני מילי התם דסמיכי גבי הדדי הלאוין אצל העשה תדע דהא בפרק ב׳ דמכות (ד׳ טו. ושם ד״ה תנינא) חשיב לא יטמאו את מחניהם ניתק לעשה אי לאו משום דקדמו עשה אף על גב דאיכא לאו נמי דואל המקדש לא תבא ומיהו התם איכא למימר משום דאיכא תרי עשה דכתיב מחוץ למחנה תשלחום אבל אשכחן גזלה דאיכא תרי לאוי לאו דלא תעשוק ולא תגזול דבפרק המקבל (ב״מ קיא.) אמר רבא זהו עושק זהו גזל וחשבי ליה ניתק לעשה במכות (דף יד:) ובחולין (דף פ:) הלכך צריך לחלק בההיא דתמורה (דף ד:) כדפרישית דלכך סמך שני הלאוין אצל העשה לומר שאין העשה מנתקם:

רב נחמן בר יצחק אמר פנים דגלגל כו׳. שינויא הוא דקמשני (התם) דאפילו לר״ש לא לקי במחוסר זמן בפנים כי אם בחוץ כדפי׳ בקונטרס ויש גירסא אחרת בספרים לרבי שמעון ה״נ והא גלגל פנים הוא אמר רב נחמן בר יצחק פנים דגלגל כו׳ וריש לקיש פריך דנפקא ליה מלא תעשון לאו במחוסר זמן דהאי קרא בגלגל קאי ופנים הוא וכי תימא קל וחומר בחוץ הא אין מזהירין מן הדין ומשני פנים דגלגל לגבי שילה בחוץ דמי: **אלא** לאו קודם חצות. ואע״ג דחזי בפנים שלא לשמו לא מיחייב כרת כיון דמחוסר עקירה ואין עומד האי ליעקר קודם זמנו: **היתר** במה לחבירו. ושעת היתר הבמות דקתני היינו קודם חצות דכשר בבמה שלא לשמו וא״ת דמשמע הכא דתורין שלא הגיע זמנן לרבי שמעון חיילא קדושה עליידהו והשוחטן בחוץ בלאו ובמעילה בפרק ולד החטאת (דף יב.) נמי אמר רבי שמעון דמועלין משום דראוין לאחר זמן ובתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט:) גבי אשם בן שתים והביאו בן שנה אמר ר׳ שמעון דכל עצמן אינן קדושים משום דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ופריך התם מאי שנא ממחוסר זמן דלא חזי ליה לגופיה (לא נחתא ליה קדושת הגוף) ואמר ר״ש דקדוש פירוש במתני׳ דהכא דתנן מחוסר זמן רבי שמעון אומר בלא תעשה ומשני דאיתקוש לבכור דקדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמן והשתא תינח מחוסר זמן תורין שלא הגיע זמנן מאי טעמא וי״ל דדבר שאינו ראוי לשם קרבן ילפינן ממחוסר זמן שאין ראוי לשום קרבן אבל דבר שראוי לקרבן אחר ולקרבן זה שהוא מקדישו אינו ראוי לא נחתא ליה קדושת הגוף ופסח קודם חצות דקדוש לר׳ שמעון וכן חטאת ואשם דזב וחבה ויולדת ומצורע דקדושים קודם זמנן כדתנן בפירקין (לעיל קיב.) ולא פליג ר׳ שמעון ובתורת כהנים בפ׳ אחרי מות קאמר נמי רבי שמעון והשוחטן בחוץ בלאו הני אין מחוסר זמן בגופן ולא דמי לאשם בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה דמחוסרי זמן בגופן וא״ת דמחוסר זמן היאך קדוש הא אמרינן לעיל בפ״ק (דף יב.) לילה לקדושה יום להרצאה אבל ביום שביעי לא ובבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כא.) קאמר ר״ש מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר יליף מבכור דקדוש לפני זמנו ופריך ואדיליף מבכור לילף מקדשים אלמא משמע דקדשים קודם זמנן לא קדשי וי״ל דאסור להקדישם אבל אם הקדישם תוך זמנם קדושין אלא דעבד איסור דרחמנא אמר מיום השמיני אין הא קודם לכן לא אבל מעשר לרבי שמעון שרי להכניסו תוך זמנו לדיר להתעשר כדיליף התם מעשר העברה העברה מבכור והא דלא ניחא ליה למילף תחת תחת מקדשים דניחא ליה למילף העברה משום דהעברה דתרוייהו משתעי שמעבירה להקדישה ויש ליתן טעם לרבא דריש תמורה (דף ד:) היאך מחוסר זמן קדוש קדושת הגוף דכל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ושמא לענין זה יליף תחת תחת ממעשר או שמא יש טעם אחר: **דזעירי** קבעוה תנאי. משום דמצורע יש בו טומאה כעין זב וחבה ויולדת אבל נזיר דלא דמי להו שייריה וכן בבריתות בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף ח:) נמי אשכחן דתני זב וחבה ויולדת ומצורע והתם מפרש מאי טעמא לא תני מצורע ומצורעת כדקתני זב וחבה וניחא השתא לזעירי דבנזיר בלא מצורע סגי דאיכא תרתי בנזיר דנזיר טמא מביא אשם:

פסח

רש״י

מילקי נמי לילקי. השוחט מחוסר זמן דהא משכן דגלגל דהיא במת ציבור פנים הוא שאהל מועד של מדבר היה שם וקאמר רחמנא ביה נמי לא תעשון: **אלמה אמר רבי זירא.** בפ׳ אותו ואת בנו (חולין פ:) דקתני קדשים בפנים סופג את הארבעים משום לאו דאותו ואת בנו והוינן בה ונילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן דתניא מנין שכל הפסולים שבשור ושבשה שהן בלא יראה ת״ל ושור ושה שרוע וקלוט ומחוסר זמן פסול הוא ומשני ר׳ זירא הנח לאו דמחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ביה עשה יתירא כדמפרש התם למימרא שהוציאו ונתקו מכלל לאו דלא קאי עליה בלאו דשאר פסולין והשתא דאמרת הכא לאו בהדיא כתיב ביה נילקי עליה: (**דלמא**) **ה״מ.** דמשני נמי התם דלא לקי לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון דלא דרשי להאי לא תעשה למחוסר זמן דהדהוא דאותו ואת בנו דשני ר׳ זירא עלה מיתוקמא התם דלא כר״ש אבל לר׳ שמעון ה״נ דלקי אלאו דמחוסר זמן בפנים: **רב נחמן בר יצחק אמר.** לר׳ שמעון נמי לא לקי אמחוסר זמן בפנים דגלגל לגבי שילה חוץ הוא לגבי חובות הואיל דאינו כשר להקרבתו הלכך בחוץ הוא דאשכחן ביה לא תעשה משום איסור במה ולא בפנים: **בשעת איסור הבמות.** קס״ד במדבר ושילה ובית עולמים: **אחר חצות.** די״ד דמטי זימניה: **כרת נמי ניחייב.** דהא מתקבל בפנים: **קודם חצות.** דהוי מחוסר זמן לשמו: **בשעת היתר הבמות קאמר.** כמו בגלגל ונוב וגבעון דהותרו במות יחיד לעולה ושלמים ואשמעינן קרא דלגבי חובות איכא לא תעשה ולאו משום מחוסר זמן דהא חזו השתא בבמה גדולה: **איסור במה לו.** לקרבן זה: **היתר במה לחבירו.** לעולה ושלמים דנדר ונדבה וסיפא ה״ק יכול אף בשעה שהוא מותר בבמה כגון קודם חצות שהוא לשלמים ת״ל כו׳ בשער אחד בבמה גדולה לשחוט פסחיהם: **דזעירי קבעוה תנאי.** למיתני במתניתין מצורע בהדיא: **דרב ששת לא קבעוה תנאי.** ומיהו אנן משנינן לה בגמרא וקבעינן לה בגמ׳ הכי בכל חסורי מחסרא דהש״ס: **רב חלקיה.** אאשם קאי ולא אחטאת דאילו חטאת פסולה שלא לשמו בפנים: **לא שנו.** דפטור בחוץ: **אלא לשמו.** ואפילו סתמא דבהאי שמא אינו מתקבל עבשיו בפנים: **אבל שלא לשמו.** כגון לשם עולה ובשם זה הוא ראוי לבא לפנים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח והחטאת: **אי הכי כי שחיט ליה לשמו בחוץ נמי ניחייב.** דהא ראוי היה לעקור שם זה ממנו ולבא לפנים: **מחוסר עקירה.** וכל כמה דלא איעקר שם אשם מיניה סתמיה לאו למיעקר קאי ולא ראוי הוא: **וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו.** לפנים: **וכשר שלא לשמו.** אפי׳ דקי״ל לעיל (דף ב.) כל הזבחים כשרין שלא לשמן ה״מ היכא דכשרין לשמן אבל מחוסר זמן בבעלים זה שאינו כשר לשמו היאך יוכשר שלא לשמו:

פסח

מִילְּקֵי נַמֵּי לִילְקֵי – גם כשמקריב מחוסר זמן בפנים, צריך היה ללקות לדעת רבי שמעון, על שעבר על הלאו של 'לא תעשון', שהרי הפסוק אסר להקריב חובות לא רק בבמת יחיד אלא גם בבמת ציבור, דהיינו במשכן שבגלגל שזה ודאי נחשב לשחיטת פנים, **אַלְּמָה** – ולמה **אָמַר רַבִּי זֵירָא** במסכת חולין (פ:) שהשוחט קרבן מחוסר זמן בפנים, אינו לוקה לפי שה**כָּתוּב** העוסק באיסור הקרבת מחוסר זמן (שמות כב כט) 'כֵּן תַּעֲשֶׂה לִשְׁרֹךְ לְצֹאנְךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי', **נִתְּקוֹ לַעֲשֵׂה** – ניתק והפריד איסור זה משאר איסורי מזבח, ולימד שאין בהקרבת מחוסר זמן אלא לאו הבא מכלל עשה, והיינו 'ביום השמיני תתנו לי' ולא קודם לכן, ואין לוקים על לאו הבא מכלל עשה. אולם מאחר ולרבי שמעון יש לאו מפורש 'לא תעשון' על הקרבת מחוסר זמן, מדוע אין לוקים על לאו זה.

מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי לְרַבָּנָן** – דברי רבי זירא שאין לוקים על הקרבת מחוסר זמן בפנים, אמורים רק לשיטת חכמים שלא דורשים את הפסוק 'לא תעשון' ללאו להקרבת מחוסר זמן, אולם **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן** הסובר שהפסוק 'לא תעשון' הוא לאו מפורש על מחוסר זמן, **הָכִי נַמִּי** – אכן ילקו על הקרבתו בפנים, והשוחט בהמה לקרבן קודם שמלאו לה שמונה ימים לוקה.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לקושיית רבי ירמיה: **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר פְּנִים דְּגִלְגָּל לְגַבֵּי שִׁילֹה כְּחוּץ דְּמֵי** – הפסוק 'לא תעשון' אוסר להקריב בגלגל קרבנות חובה, וכיון שמקום הקרבתם הוא בשילה, נחשבת הקרבתם בגלגל כאילו הקריבום בחוץ קודם זמנם, נמצא שהפסוק 'לא תעשון' עוסק באיסור הקרבת מחוסר זמן בחוץ, ולא בהקרבת מחוסר זמן בפנים, ולכן לרבי שמעון אין לוקים עליו, אולם השוחט קרבן מחוסר זמן בחוץ לוקה שהרי על כך דיבר הכתוב.

הגמרא מביאה דעה אחרת בענין הפסוק שרבי שמעון למד ממנו שיש לאו על הקרבת מחוסר זמן בחוץ: **רַבָּה אָמַר טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כִּדְתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִנַּיִן לְזוֹבֵחַ פֶּסַח בְּבָמַת יָחִיד בְּשִׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת** [כשבני ישראל היו במדבר, או כשהמשכן היה בשילה או בבית עולמים], **שֶׁהוּא בָּא תַּעֲשֶׂה, תַּלְמוּד לוֹמַר** (דברים טז ה) **'לֹא תוּכַל לִזְבּוֹחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ'**. ומנין שהפסוק מדבר רק בשעת איסור הבמות, הלא **יָכוֹל** היית לפרש **שאַף בְּשִׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת כֵּן, והיינו** שמאחר ואין מקריבים בבמת יחיד רק נדרים ונדבות ולא קרבנות חובה, שמא מלמדנו הפסוק שהמקריב קרבן פסח בבמת יחיד עובר בלא תעשה. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב **'בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ', לֹא אָמַרְתִּי לְךָ** שלא לזבוח את הפסח בבמת יחיד **אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין** להקריב קרבנות **בְּשַׁעַר אֶחָד** – בעיר אחת, כגון בשילה או בירושלים, אבל בשעת היתר הבמות שמקריבים קרבנות בכל מקום, על כך לא דיבר הכתוב.

לאחר שהתבאר בברייתא שבשעת איסור הבמות יש לאו בשחיטת פסח בחוץ [בבמת יחיד], מוכיח רבה שמדובר בפסח מחוסר זמן. מבאר רבה: **אֵימַת** – באיזה זמן ביום י"ד בניסן, נאמר בברייתא שיש לאו בשחיטת הפסח בבמת יחיד [בשעת איסור הבמות], **אִי נִיסָּא** – אם נאמר שהכוונה **אַחַר חֲצוֹת** היום כאשר הגיע זמן הקרבת הפסח, **כָּרֵת נַמִּי מְחַיַּיב** – מדוע אמרה הברייתא שיש רק לאו, הלא הפסח ראוי להקרבה בפנים והשוחטו בחוץ חייב כרת. **אֶלָּא לָאו** – ודאי הכוונה לשחיטת הפסח **קוֹדֶם חֲצוֹת** כשהפסח אינו ראוי עדיין להקרבה והוא מחוסר זמן, ומכאן למד רבי שמעון גם בשאר קדשים מחוסרי זמן ששחטם בחוץ, שעובר בלאו.

דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם** – באמת הברייתא מדברת בשוחט את הפסח בבמת יחיד **לְאַחַר חֲצוֹת, וּבְשָׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת קָאֵי** – עוסקת הברייתא, ללמדנו שגם בשעת היתר הבמות עובר בלא תעשה אם מקריב בבמת יחיד קרבנות חובה כגון פסח וכדומה, ואין להקריב כי אם בבמת ציבור. מקשה הגמרא: **וְהָא** – והרי הברייתא **'בְּשִׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת' קָאָמַר,** ואיך אפשר להעמיד את הברייתא בשעת היתר הבמות. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא בשעת **אִיסּוּר בָּמָה לוֹ** – לקרבנות חובה, אולם היא שעת **הֶיתֵּר בָּמָה לַחֲבֵירוֹ** – לעולה ושלמים של נדרים ונדבות הקרבים בבמת יחיד.

שנינו במשנה: איזה קרבן נחשב **לְמֻחוּפַּר זְמַן כּוּ'** בגלל בעליו, קרבנם של הזב, הזבה והיולדת, קודם שהגיע זמנם להקריב. ואמרה המשנה, אם הם הקריבו את חטאתם ואת אשמם בחוץ קודם הזמן, פטורין מכרת לפי שאין הקרבנות ראויות עתה להקרבה בפנים. מקשה הגמרא: **וְהָנֵי בְּנֵי אֲשָׁמוֹת נִינְהוּ** – וכי הזב, הזבה והיולדת, חייבים בקרבן אשם, ומדוע הזכירה המשנה את 'אשמם'. מתרצת הגמרא: **אָמַר זְעִירִי תְּנִי מְצוֹרָע בַּהֲדֵיהוּ** – יש לשנות במשנה מלבד הזב, הזבה והיולדת גם את המצורע, שגם הוא אינו מביא את קרבנותיו שהם חטאת ואשם ועולה קודם שיספור שבעת ימים, ואם שחטם בחוץ קודם הזמן פטור מכרת.

עוד שנינו במשנה: הזב, הזבה והיולדת ששחטו **עוֹלוֹתֵיהֶן וְשַׁלְמֵיהֶן** בחוץ קודם הזמן, חייבים כרת, לפי שקרבנות אלו ראויים להקרבה בפנים בתורת נדבה. מקשה הגמרא: **וְהָנֵי בְּנֵי שְׁלָמִים נִינְהוּ** – וכי אלה חייבים בקרבן שלמים, מדוע הזכירה המשנה את 'שלמיהן'. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת תְּנִי נָזִיר** – יש לשנות במשנה מלבד הזב, הזבה והיולדת גם את הנזיר החייב בקרבן שלמים, שאם שחטו בחוץ בתוך ימי נזירותו, חייב כרת לפי שראוי להקרבה בפנים בתורת נדבה.

אומרת הגמרא: **דִּזְעִירִי קָבְעוּהָ תַּנָּאֵי** – האמוראים שינו את גירסת המשנה על פי תירוצו של זעירי וגרסו במשנה גם 'מצורע', אולם **דְּרַב שֵׁשֶׁת לֹא קָבְעוּהָ תַּנָּאֵי** – האמוראים לא שינו את גירסת המשנה על פי תירוצו של רב ששת ולא גרסו במשנה גם נזיר, אלא קבעו בגמרא את תירוצו של רב ששת ש'חסורי מחסרא והכי קתני', כלומר רבי השמיט תיבת 'נזיר' וכך דרכו של רבי במקומות נוספים.

הגמרא חוזרת לעסוק במצורע שהקריב את אשמו בחוץ קודם זמנו: **אָמַר רַבִּי חִלְקִיָּה (דְּבֵי) רַב טוּבִי, לֹא שָׁנוּ** במשנה שמצורע ששחט את אשמו בחוץ קודם זמנו פטור מכרת, **אֶלָּא** כששחטו **לִשְׁמוֹ** או אפילו שחטו סתם, שהרי אינו ראוי להקרבה בפנים, **אֲבָל** שחטו **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ** כגון ששחטו לשם עולה, **חַיָּיב** כרת, **הוֹאִיל וְרָאוּי לְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בִּפְנִים,** כלומר שכיון שאשם שהקריבו בפנים לשם עולה חייב כרת. הוא כשר, לכן אם שחטו בחוץ לשם עולה חייב כרת.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, מן הדין היה שאם הקריבו **לִשְׁמוֹ** בחוץ קודם זמנו **נַמִּי נִיחַיַּיב** – גם יתחייב כרת, **הוֹאִיל וְרָאוּי** להקרבה **לְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בִּפְנִים.** מתרצת הגמרא: כדי שהאשם יהיה כשר בפנים **בָּעֵי עֲקִירָה** – צריך לעקור ממנו שם אשם ולומר בפירוש שמקריבו לשם עולה, וכל זמן שלא עקר ממנו שם אשם, הוא פסול בפנים קודם זמנו, ולכן גם בשוחט בחוץ פטור.

מַתְקִיף לָהּ – הקשה על כך **רַב הוּנָא, וְכִי יֵשׁ לְךָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ וְכָשֵׁר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ** – כיצד יתכן שקרבן יהיה פסול כשמקריבו לשמו, ויהיה כשר כשמקריבו שלא לשמו. ואף ששנינו לעיל במשנה (ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זה דווקא בזבחים שכשרים אם נשחטו לשמם, אבל לא כשהם פסולים כשנשחטו לשמם.

הגמרא תמהה על קושיית רב הונא: **וְלֹא** – וכי לא מצאנו כדבר הזה, **וַהֲרֵי**

פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּאֵינוֹ כָּשֵׁר אם שחטוהו **לִשְׁמוֹ,** לפי שזמנו של פסח רק בערב פסח לאחר חצות, **וְכָשֵׁר** אם שחטוהו **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** והוא הדין אשם מחוסר זמן שכשר שלא לשמו ופסול לשמו.

מתרצת הגמרא: **פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁלְּמִים נִינְהוּ,** וכששוחטו קודם זמנו לשם שלמים, עקר ממנו שם פסח ונעשה שלמים ונחשב ששחטו לשמו.

הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא: **לֵימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ, יָכוֹל** הייתי לומר **שֶׁאֲנִי מוֹצִיא** – ממעט מהפסוק (ויקרא יז ד) 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ' **אַף עוֹלַת** זב זבה יולדת ומצורע **מְחוּסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים** – קודם שהגיע זמנם להקריבה, **וְכֵן אֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצוֹרָע** שהיה בהם פסול כל שהוא, ששחטם בחוץ שלא יהיה חייב, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב (שם יז ג) 'אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז וגו' מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', התיבות 'שור או כבש או עז' מיותרות, ויש לדרוש **שׁוֹר מִכָּל מָקוֹם כֶּשֶׂב מִכָּל מָקוֹם עֵז מִכָּל מָקוֹם,** שגם השוחט בחוץ עולת מחוסר זמן ואשם נזיר ומצורע שיש בהם פסול כל שהוא [כפי שיבואר להלן] חייב. מדייקת הגמרא: **וְאִילּוּ חַטָּאת שַׁיְּירָא** הברייתא, ולא כתבה שאם היה בה את הפסול של האשם ושחוטה בחוץ שחייב.

מבררת הגמרא: **בְּמַאי עָסְקִינַן** – איזה פסול היה באשם שצריך ריבוי לחייב כששוחטו בחוץ, **אִילֵימָא** – אם נאמר שמדובר באשם ששחטוהו לשמו בחוץ **בִּזְמַנּוֹ** – בזמן הראוי לשחיטה בפנים, **מַאי אִירְיָא** – מדוע נקט התנא דווקא **אָשָׁם** שחייב על שחיטתו בחוץ, הלא **אֲפִילּוּ חַטָּאת נַמִּי** אם שחטה בחוץ בזמנה לשמה חייב. ועוד הלא באופן זה אין באשם כל פסול ומדוע צריך ריבוי לחייב. **אֶלָּא** ודאי הברייתא עוסקת באשם ששחטוהו בחוץ **שֶׁלֹּא לִזְמַנּוֹ.**

ממשיכה הגמרא: **וּבְמַאי** – לשם מה שחטוהו, **אִילֵימָא** – אם נאמר ששחטו את האשם קודם זמנו **לִשְׁמוֹ, אָשָׁם אַמַּאי חַיָּיב** הרי עדיין לא הגיע זמנו להיקרב בפנים ולא חל עליו הפסוק 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', **אֶלָּא לָאו** שהקריבו את האשם קודם זמנו **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** מוכח שאשם ששחטו בחוץ קודם זמנו שלא לשמו חייב, כיון שראוי לשחיטה שלא לשמו בפנים, וכרב חלקיה.

הגמרא דוחה את הראיה: **לְעוֹלָם** הברייתא מדברת ששחטו בחוץ **בִּזְמַנּוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** וכשיטת **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְּאָמַר מַקְשִׁינַן** – מקישים **אָשָׁם לְחַטָּאת,** שכשם שחטאת ששחטה בפנים שלא לשמה פסולה כך אשם ששחטו בפנים שלא לשמו פסול, ומחדשת הברייתא שאם שחטו בחוץ שלא לשמו חייב, לפי שהוא ראוי להקרבה בפנים. והוא הדין שגם חטאת ששחטה בחוץ שלא לשמה חייב, לפי שהיא ראויה לבא בסתמא בפנים, **וְתָנָא** – התנא של הברייתא נקט אשם שהוא **טָפֵל** לחטאת לפי שהוא נלמד ממנה, **וְהוּא הַדִּין** לחטאת שהיא **הָעִיקָּר** כלומר המלמד.

הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא: **תָּא שְׁמַע, יָכוֹל** הייתי לומר **שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** מהייתור בפסוק [שהובא לעיל 'שור או כֶשֶׂב אוֹ עֵז'] **עוֹלַת מְחוּסַּר זְמַן בְּגוּפָהּ,** שעדיין לא מלאו שמונה ימים ללידתה, **וְחַטָּאת בֵּין בְּגוּפָהּ,** שעדיין לא מלאו לה שמונה ימים, **וּבֵין בַּבְּעָלִים,** כגון חטאת של נזיר ומצורע שלא מלאו ימיהם להקרבתה, שאם שחטם בחוץ יהיה חייב, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ', **כֹּל שֶׁאִינוֹ רָאוּי לָבֹא** להקרבה **בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן,** וקרבנות אלו, מאחר ולא הגיע זמנם להקרבה בפנים, פטור אם הקריבם בחוץ.

מדייקת הגמרא: **וְאִילּוּ אָשָׁם שַׁיְּירָא** הברייתא ולא כתבה שגם אשם מחוסר זמן בבעלים ששחטוהו בחוץ פטור. מבררת הגמרא: **בְּמַאי עָסְקִינַן** – באיזה אופן נשחטה החטאת, **אִילֵימָא** – אם נאמר ששחטה **לִשְׁמוֹ,** הלא **אָשָׁם נַמִּי** אם שחטו לשמו קודם זמנו **לִיפְטְרֵיהּ** – יש לפוטרו, שהרי אינו ראוי להקרבה בפנים לשמו קודם זמנו. **אֶלָּא לָאו** – ודאי התנא מדבר ששחט את החטאת **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** ולכן דווקא חטאת שאינה ראויה להקרבה בפנים קודם זמנה, אם שחטה בחוץ פטור, אבל אשם שראוי להקרבה בפנים קודם זמנו שלא לשמו אם שחטו בחוץ חייב, וכרב חלקיה.

דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם** הברייתא פוטרת אם שחט את החטאת בחוץ קודם זמנו **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ,** והוא הדין באשם, כיון שהם אינם ראויים להקרבה בפנים, **וְהברייתא** בשיטת **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּמַקִּישׁ אָשָׁם לְחַטָּאת,** ופוסל גם אשם שנשחט שלא לשמו, **וְתָנָא** – התנא של הברייתא נקט חטאת שהיא **הָעִיקָּר** כלומר המלמד, **וְכָל שֶׁכֵּן לְטָפֵל,** כלומר לאשם הנלמד ממנה.

הגמרא מביאה ראיה לרב חלקיה מברייתא הדומה לברייתא שכבר הובאה לעיל, אלא שברייתא זו שנאה רב דימי: **תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי אַתָּא רַב דִּימִי** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר** בשם **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יוֹאַי** – האמורא ששנה ברייתות בבית מדרשו של רבי ליואי, **יָכוֹל** הייתי לומר **שֶׁאֲנִי מוֹצִיא** – ממעט מהפסוק (ויקרא יז ד) 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ' ופוטר **אַף** את השוחט בחוץ **עוֹלַת** זב זבה יולדת ומצורע **מְחוּסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים, וְכֵן אֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצוֹרָע** שהקריבום בחוץ קודם זמנם. (**מַנַּיִן וְנָסִיב לְהוּ תַּלְמוּדָא לְחִיּוּבָא וְלֹא יָדְעִנָא מַאי הִיא**) רב דימי לא הביא את ההמשך מנין באמת שהשוחט את אלה בחוץ חייב, ועל כן מקשה הגמרא, **מַאי תַּלְמוּדָא** – מנין שאין לפטור אותם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא,** נאמר בפסוק (שם יז ג) 'אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז וגו' מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', התיבות 'שור או כשב או עז' מיותרות, ויש לרבות מהייתור **שׁוֹר מִכָּל מָקוֹם כֶּשֶׂב מִכָּל מָקוֹם עֵז מִכָּל מָקוֹם,** שהשוחט עולת זב זבה יולדת ומצורע, ואשם נזיר ומצורע קודם זמנם שחייב. ומכך שהברייתא לא חייבה גם בחטאת, מוכח שמדובר באשם נזיר ומצורע שנשחט בחוץ קודם זמנו שלא לשמו, שמתקבל בפנים [כרב חלקיה] ולכן חייבים עליו בחוץ, מה שאין כן חטאת שפסולה בפנים שלא לשמה, ולכן בחוץ פטור.

תמהה הגמרא: **הָא מַאי רוּמְיָא** – איזו קושיא יש כאן, כלומר הלא ניתן לדחות את הראיה מברייתא זו **כְּדַאֲמַרְתְּ** לעיל שהתנא מדבר כששחטו בחוץ בזמנו שלא לשמו, והזכיר אשם והוא הדין לחטאת, והברייתא סוברת כרבי אליעזר שגם אשם שלא לשמו בפנים פסול, ואף על פי כן בחוץ חייב כיון שסתמו כשר בפנים.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב נַחְמָן** בברייתא זו אין אפשרות להעמיד שמדובר ששחטו בזמנו שלא לשמו, **מִשּׁוּם** [**דְּרָמִי**] – שרב דימי הקשה סתירה **דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יוֹאַי** – מהברייתא של רבי ליואי שנאמר בה שאם שחט בחוץ אשם נזיר או מצורע קודם זמנם חייב, **אַדְּתָנֵי** – על הברייתא שהביא **לֵוִי,** ושם נאמר **שֶׁאֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצוֹרָע שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן כְּשֵׁרִין וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשׁוּם חוֹבָה,** ועל הנזיר והמצורע להביא אשם אחר. ואם **שְׁחָטָן** לשם אשם אלא שהיה **מְחוּסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים** דהיינו קודם שהגיע זמנם של הנזיר או המצורע להקרבה, **אוֹ שֶׁהָיוּ** כבשי האשם **בְּנֵי שְׁתֵּי שָׁנִים,** בעוד שאשם נזיר ומצורע צריך שיהיה בן שנה, **וּשְׁחָטָן, פְּסוּלִין,** ולפי זה גם אם שחטם בחוץ קודם זמנם, פטורים, שהרי אינם מתקבלים בפנים, ובברייתא של רבי ליואי נאמר שחייבים. **וּמְשַׁנֵּי** – ותירץ **רַב דִּימִי לֹא קַשְׁיָא** – אין סתירה בין שתי הברייתות, **כָּאן לִשְׁמוֹ** – הברייתא של לוי שפסלה אשם שנשחט בפנים קודם זמנו, מדברת ששחטו לשמו, ולכן גם אם שחטו בחוץ לשמו פטור, **כָּאן שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ** – והברייתא של רבי ליואי שאמרה שאם שחטו בחוץ קודם זמנו חייב, מדברת ששחטו שלא לשמו שאם היה שוחטו בפנים שלא לשמו היה כשר. ואם רב דימי הקשה סתירה בין שתי הברייתות, כנראה קיבל מרבותיו שהברייתא של רבי ליואי עוסקת בשחיטה קודם זמנו, ואם כן חוזרת הראיה מהברייתא של רבי ליואי לרב חלקיה בר טובי, שאשם ששחטו לשמו בפנים קודם זמנו פסול ובחוץ פטור, ושלא לשמו כשר ובחוץ חייב.

הגמרא מוכיחה שגם רב אשי סובר כרב חלקיה: **רַב אַשִּׁי רָמֵי מַתְנִיתִין אַבְּרַיְיתָא** – הקשה סתירה ממשנתינו שאמרה שאם שחט אשם קודם זמנו בחוץ פטור, על הברייתא שהובאה לעיל שאמרה שאם שחט בחוץ אשם נזיר או מצורע קודם זמנו חייב. **וּמְשַׁנֵּי** – ותירץ, **כָּאן** – במשנה שפטרה, מדובר ששחט את האשם **לִשְׁמוֹ,** שמאחר ואינו מתקבל בפנים, לכן גם בחוץ פטור, **וְכָאן** – ובברייתא

המשך בעמוד קמג

רש"י

פסח בשאר ימות השנה. אינו כשר לשמו דתנן שחטו קודם חצות פסול שנאמר בין הערבים: **שלמים הוא.** ואין זה אלא לשמו: **לימא מסייע ליה.** לרב חלקיה: **יכול שאני מוציא.** מאל פתח שלא יתחייב בחוץ על עולת מחוסר זמן בבעלים כגון של יולדת ומצורע הואיל ואינה ראויה לבא לפנים למצותה: **ואשם נזיר ואשם מצורע.** שיש בה פסול ולקמיה מפרש ואזיל מאי פסולה:

שור מ"מ כו'. דמצי למימר אשר ישחט במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח וגו' ואנא ידענא דשור או כשב או עז הוא: **ואילו חטאת שייריה.** ולא רבייה לחיובא: **אי נימא בזמנו.** ולשמו: **מאי איריא.** אשם דרבייה חטאת נמי מחייב דלא בעי רבוייא ואפילו אשם דהא חזי בפנים: **אלא שלא בזמנו.** רבייה לחיובא באשם: **אי לשמו אשם אמאי חייב.** והא אינו כשר ליקרב ומתני' תנא פטור ואי משום דראוי לשלא לשמו בפני' הא מחוסר עקיר' וכולהו מודו בו אלא לאו שלא לשמו רבי לחיובא בחוץ כרב חלקיה אלמא דבר שאינו כשר לשמו בפנים כשר לשלא לשמו ומחייב עליה שלא לשמו בחוץ: ה"ג לעולם בזמנו ושלא לשמו א"נ ה"ג לעולם בזמנו ותו לא וממילא אשלא לשמו דאוקימנא קאי ושכתבו בספרים ולשמו מפרש טועה כתבו ולפום ריהטא משום דפרכינן לעיל אי נימא בזמנו מאי איריא כו' וקא בעי לשנויי לעולם בזמנו ולשמו ודקא קשיא לך אי הכי חטאת נמי אין ה"נ ותנא אשם והוא הדין לחטאת ולאו מילתא היא דא"כ ר"א מאי בעי הכא מכדי ר"א לענין שלא לשמו אקשיה בפ"ק (לעיל י:) בפסול אשם שלא לשמו כחטאת אבל לענין לשמו מאי עיקר ומאי טפל איכא תרוייהו כתיבי להכשיר בפנים וחיוב בחוץ ותו ל"ל לרבויי להאי משור וכשב ועז הרי כשר ליקרב וכמצותו בפנים הוא שוחטו בחוץ אלא קא משני לעולם בזמנו ושלא לשמו ואיצטריך לרבוייה משום דשלא לשמו פסול הוא: **ור"א היא.** דמקיש אשם לחטאת דמיפסיל בשלא

תוספות

פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא. פי' בקונטרס ואין זה אלא לשמו משמע שרוצה לומר דכיון דשלמים הוא בששוחטו לשם שלמים היינו לשמו וא"ת והלא בששחטו לשם עולה אז לשם זבח אחר הוי נמי שלמים כדאמרי' בפ"ק (לעיל ח:) לכל דשחיט ליה שלמים ליהוי וי"ל דמ"מ כיון דשלמים הוא הרי הוא כשר לשמו ושלא לשמו כגון לשם שלמים ולשם זבח אחר:

מחוסר זמן בבעלים. אעולה דוקא קאי ולא אאינך: **או** שהיו בני שתי שנים ושחטן פסולין. דקר ברייתא איתא בפ' התכלת (מנחות מז:) והכא והתם קתני פסולין ועוד תניא התם באידך ברייתא פסולין ותעובר צורתן ויצאו לבית השריפה ותימה דבתמורה בפ' אלו קדשים (דף יט:) תניא אשם בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה כשרים ולא עלו לשם בעלים לשם חובה ר"ש אומר כל עצמן אינן קדושים וי"ל דכאן לשמו כאן שלא לשמו כדמשני הכא ומיהו קשה דא"כ קשיא לרב הונא הא איכא האי דפסול לשמו וכשר שלא לשמו ועוד דאי בשלא לשמו מיירי בתמורה ל"ל למיתני ולא עלו לשם חובה הא אפי' במצותו נמי דכיון דשלא לשמו הוא אין עולה לשם חובה:

מה

פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, דְּאֵינוֹ כָּשֵׁר לִשְׁמוֹ, וְכָשֵׁר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. פֶּסַח בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים נִינְהוּ. לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ, יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא אַף עוֹלַת מְחוּסַר זְמַן בַּבְּעָלִים, וְאָשָׁם נָזִיר וַאָשָׁם מְצוֹרָע, תַּלְמוּד לוֹמַר 'שׁוֹר' מִכָּל מָקוֹם. 'כֶּשֶׂב' מִכָּל מָקוֹם. 'עֵז' מִכָּל מָקוֹם. וְאִילּוּ חַטָּאת, שַׁיְּירָא. בְּמַאי עָסְקִינַן. אִילֵימָא בִּזְמַנּוֹ, מַאי אִירְיָא אָשָׁם, אֲפִילּוּ חַטָּאת נַמִּי. אֶלָּא, שֶׁלֹּא לִזְמַנּוֹ. וּבְמַאי. אִילֵימָא לִשְׁמוֹ, אָשָׁם אַמַּאי חַיָּיב. אֶלָּא לָאו, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. לְעוֹלָם, בִּזְמַנּוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר, מַקְשִׁינַן אָשָׁם לְחַטָּאת. וְתָנָא טָפֵל, וְהוּא הַדִּין עִיקָּר. תָּא שְׁמַע, יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה עוֹלַת מְחוּסַר זְמַן בְּגוּפָהּ, וְחַטָּאת בֵּין בְּגוּפָהּ בֵּין בַּבְּעָלִים, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'. כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבֹא בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חַיָּבִין עָלֵיהֶן. וְאִילּוּ אָשָׁם, שַׁיְּירָא. בְּמַאי עָסְקִינַן. אִילֵימָא לִשְׁמוֹ, אָשָׁם נַמִּי לִיפְטְרֵיהּ. אֶלָּא לָאו, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. לְעוֹלָם, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּמַקִּישׁ אָשָׁם לְחַטָּאת. תָּנָא עִיקָּר, וְכָל שֶׁכֵּן לְטָפֵל. תָּא שְׁמַע, דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר תָּנָא דְּבֵי רַבִּי לֵיוַאי, יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא אַף עוֹלַת מְחוּסַר זְמַן בַּבְּעָלִים, וְאָשָׁם נָזִיר וַאָשָׁם מְצוֹרָע. (מְנַיָּן, וְנָסִיב לְהוּ תַּלְמוּדָא לְחִיוּבָא, וְלֹא יָדְעָנָא מַאי הִיא) מַאי תַּלְמוּדָא. אָמַר רַבִינָא, 'שׁוֹר' מִכָּל מָקוֹם. 'כֶּשֶׂב' מִכָּל מָקוֹם. 'עֵז' מִכָּל מָקוֹם. הָא מַאי רוּמְיָא. כִּדְאָמַרְתְּ. אָמַר רַב נַחְמָן מִשּׁוּם [דְּרָמִי] דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי לֵיוַאי, אַדְּתָנֵי לֵוִי, אָשָׁם נָזִיר וַאָשָׁם מְצוֹרָע, שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, כְּשֵׁירִין וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשׁוּם חוֹבָה. שְׁחָטָן מְחוּסַר זְמַן בַּבְּעָלִים אוֹ שֶׁהָיוּ בְּנֵי שְׁתֵּי שָׁנִים, וּשְׁחָטָן, פְּסוּלִין. וּמְשַׁנֵּי רַב דִּימִי, לֹא קָשְׁיָא. כָּאן לִשְׁמוֹ, כָּאן שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. רַב אַשִׁי, רָמֵי מַתְנִיתִין אַבְּרַיְיתָא. וּמְשַׁנֵּי, כָּאן לִשְׁמוֹ, וְכָאן שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ. לֵימָא, תִּיהֲוֵי תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב הוּנָא. אָמַר לָךְ רַב הוּנָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרָיוּת. דְּחַד מִינַּיְיהוּ מֵעִיקָּרָא עוֹלָה הִיא,

כדרב

לשמו בפנים באשמות דאפ"ה מחייב עלה בחוץ אע"ג דעקר מיניה שם אשם אכתי אי הוה מעייל ליה לפנים הוה כשר למישחטיה סתמא וכשר לשם אשם ועולה לשם חובה דמשום דיבוריה לא מיעקר שמיה מיניה וכל כמה דלא שחטיה ליה בעיקרה קאי סתמא לשמו דלכך כי שחיט ליה ראוי לפנים לשמו היה והה"ה דאחטאת שלא לשמו נמי חייב אלא תנא טפל ואשמעינן אע"ג דכה"ג פסול בפנים מיחייב עליה בחוץ וה"ה לעיקר דמ"ש סוף סוף תרוייהו פסילי שלא לשמן ובת"כ קתני בה בהדיא שלא לשמו וע"כ מוקי לה כר"א דאילו לרבנן לא איצטריך ליה לרבויי דהא כי האי גוונא מתקבלת בפנים היא: **ת"ש.** סייעתא לרב חלקיה ותיובתא דרב הונא: **בגופה.** כגון תוך שמונה לילידתה: **יכול שאני מרבה** גרס הכא דרישא דלעיל היא ובתורת כהנים הכי תניא לה אוציא את אלו שאינן מיוחדין לשם ולא אוציא עולה מחוסרת זמן בגופה וחטאת בין בגופה כו' והגרסנין שינו את הלשון וגרסינן הכא יכול שאני מרבה את כו' לפי שהביאוה בלימודא אחרינא וסברי דסיפא דההיא דלעיל היא: **יכול שאני מרבה משום מכ"מ אף עולה מחוסר זמן וכו'; וחטאת בין בגופה בין בבעלים.** כגון של נזיר ומצורע שלא מלאו ימיהם ואילו אשם נזיר ומצורע מחוסרי זמן בעלים שייריה ולא רבייה לפטורא שמע מינה ס"ל דחייב: **ובמאי אי נימא בלשמו אשם נמי ניפטריה.** דהא לא חזי: **אלא שלא לשמו.** הלכך חטאת פטור דלא חזי לפנים ואשם דחייב דחזי לפנים ואף על גב דאין ראוי לשמו והיינו כרב חלקיה ודלא כרב הונא: ה"ג **הא מני ר"א היא כו' ולא גרסינן לעולם בלשמו: הא מני ר"א היא.** כלומר ודאי בשלא לשמו היא כדקאמרת הלכך חטאת פטור דלא חזי בפנים לא בלשמו ולא בשלא לשמו דמחוסר זמן הוא ואשם נמי פטור דלא חזי לפנים לשמו במחוסר זמן ולא לשלא לשמו דר"א קאמר דפסול באשם שלא לשמו והאי דשייריה לאשם לאו דס"ל דחייב אלא כיון דחד טעמא הוא משום דתרוייהו פסולין שלא לשמו בפנים הוא תנא עיקר חטאת דפטור וכ"ש טפל אשם והאי כ"ש גמגום ודוחקיה דרב הונא לאוקמיה כר"א משום סיפא דעל כרחיך כרבי אליעזר מיתוקמא כדפרישנא לעיל ועוד משום דלרבנן לא ילפינן אשם מחטאת ליכא למימר תנא האי והוא הדין להאי ואף על גב דלרבנן נמי קאמר דפטור דאין לך דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו לא מצי לאוקומא כרבנן דא"כ נשמעינן אשם דפטור דנשמעינן בה תרתי וכ"ש חטאת: **ת"ש דכי אתא רב דימי כו' ואילו חטאת שיירא ובמאי כו'.** כדאותיבנא בקמייתא: **ומאי קושיא.** לסיועה לרב חלקיה דלמא ה"נ כדאמרינן דבזמנו קאי כדאוקמא בקמייתא לעיל ור"א היא: **אמר ר"נ בר יצחק.** לא מצי לאוקומי להא בזמנו משום דרב דימי קשיא ליה דתני (ליה) בר ליואי אדתני לוי שחטן מחוסר זמן בבעלים פסולין ובחוץ נמי נפטר: **ומשני ליה רב דימי.** הא דתני חייב שלא לשמו והא דתני פסולין ודכוותיה בחוץ פטור בששחטן לשמו ומדקשיא ליה דתני לוי אבר ליואי ש"מ שמיע ליה לרב דימי דמתני' דבר ליואי נמי במחוסר זמן וקאמר חייב ואע"ג דאינו ראוי לשמו בפנים ראוי לשלא לשמו וסייעתא לרב חלקיה: **רב אשי רמי מתני'.** דקתני לשמו פטור אברייתא קמייתא דתניא לעיל חייב: ומשני **מתני'** לשמו **ובריתא שלא לשמו.** כרב חלקיה: **נימא תהוי תיובתיה דרב הונא.** מדכי אתא רב דימי כדאמרן דליכא לאוקומא בזמנו מדקשיא ליה תני לוי אדתני בר ליואי: **הכא במאי עסקינן.** דמחוסר זמן חייב בשלא לשמו: **כגון שהפריש שני אשמות לאחריות.** שאם יאבד האחד יתכפר בשני ושחט אחד מהם בחוץ קודם זמנו לשם עולה דהאי כיון דסופו לרעייה קאי דאשם שכיפרו בעליו רועה ודמיו לקיץ המזבח שהיא עולה חזי לדוכתיה בפנים אי שחיט לגופיה לעולה:

כדרב

מה העלאה שהיא גמר עבודה כו'. סוגיא זו קשה אההיא דלעיל בריש השוחט (דף קז: ושם) דדרשינן להכי כתב רחמנא או לרבות את הזורק דלא תיתי מבינייא ומשום הכי פטור מקבל בחוץ:

ויתיב וקאמר וישלח וגו'. פירש בקונטרס ויתיב רב חסדא וקאמר ונראה לפרש דיתיב וקאמר ארב הונא קאי: **א"ל** הכי אמר רב אסי ופסקוהו. פי' כמו שאמרת אמר רב אסי דירושלה היינו עבודה בבכורות אבל חכמים הפסיקוהו ומנעוהו מלומר כן ושני לשונות שבקונטרס עיקר:

רמזו הקב"ה למשה ולא ידעו. פי' ולא ידע במי אבל היה יודע שעתיד הקב"ה לקדש את המשכן באדם גדול דאמרי' במדרש שאמר לו משה לאהרן הייתי סבור בי או בך:

וקיבל שכר על שתיקתו. תניא בתורת כהנים שבשכר זה נתייחד אצלו הדיבור דכתיב בפרשת יין ושכר אל תשת וידבר ה' אל אהרן ולא כתיב אל משה ותימה דבסיפרי דריש בפרשת קרח דכתיב וידבר אל אהרן שומע אני שהדיבור אל אהרן ת"ל כאשר דבר ה' ביד משה לו בפרשת מחתות השרופים הא למדנו שהדיבור למשה שיאמר לאהרן ושמא זה קורא נתייחד הא דכתיב אל אהרן ולא שיאמר לבני ישראל:

כללות נאמרו בסיני כו'. הוה מצי לאיתויי מדר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דחגיגה (דף ו: ולקמן קכ.) דאין טענה הפשט וניתוח ודילמא

כְּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לִרְעִיָּה וּשְׁחָטוֹ סְתָם, כָּשֵׁר לְעוֹלָה: הַמַּעֲלֶה מִבְּשַׂר הַחַטָּאת [וְכוּ']: תָּנוּ רַבָּנַן, מִנַּיִן לְמַעֲלֶה מִבְּשַׂר חַטָּאת, וּמִבְּשַׂר אָשָׁם, וּמִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים קַלִּים, וּמִמּוֹתַר הָעוֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מִנְחוֹת, שֶׁפְּטוּר. תַּלְמוּד לוֹמַר 'עוֹלָה', מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַעֲלָאָה, אַף כֹּל שֶׁרְאוּיָה לְהַעֲלָאָה. מִנַּיִן שֶׁאַף הַיּוֹצֵק וְהַבּוֹלֵל וְהַפּוֹתֵת וְהַמּוֹלֵחַ וְהַמַּנִּיף וְהַמַּגִּישׁ וְהַמְסַדֵּר הַשֻּׁלְחָן, וְהַמֵּטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל בַּחוּץ שֶׁפְּטוּר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אוֹ זָבַח', מָה הַעֲלָאָה שֶׁהִיא גְּמַר עֲבוֹדָה, אַף כֹּל שֶׁהוּא גְּמַר עֲבוֹדָה: עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן [וְכוּ']: יָתִיב רַב הוּנָא בַּר רַב קְטִינָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, וְקָא קָרֵי 'וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב אַסִּי, (קָרְבוּ) וּפָסְקוּ. סָבַר לְאוֹתוּבֵיהּ מִמַּתְנִיתִין. שַׁמְעֵיהּ דְּקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אֲדָא בַּר אַהֲבָה, עוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, אֵינָהּ טְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִיתּוּחַ. אוֹתְבֵיהּ בְּרַיְיתָא דְּשַׁוְיָא בְּכוּלְּהוּ, דְּתַנְיָא, עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הַבְּמוֹת מוּתָּרוֹת, וַעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת, וְהַכֹּל כְּשֵׁירִין לְהַקְרִיב, בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת, תְּמִימִין וּבַעֲלֵי מוּמִין, טְהוֹרִין, אֲבָל לֹא טְמֵאִין. וְהַכֹּל קָרְבוּ עוֹלוֹת, וְעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, טְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִיתּוּחַ. וְנָבְרִים בַּזְּמַן הַזֶּה, רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן. תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא 'וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל ה' יִתְקַדָּשׁוּ', רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה אוֹמֵר, זוֹ פְּרִישׁוּת בְּכוֹרוֹת. רַבִּי אוֹמֵר, זוֹ פְּרִישׁוּת נָדָב וַאֲבִיהוּא. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר, זוֹ פְּרִישׁוּת נָדָב וַאֲבִיהוּא, הַיְינוּ דִּכְתִיב 'הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ'. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר, זוֹ פְּרִישׁוּת בְּכוֹרוֹת, הֵיכָא רְמִיזָא. דִּכְתִיב 'וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכָבוֹדִי', אַל תִּקְרֵי בִּכְבוֹדִי אֶלָּא בִּמְכוּבָּדַיי. דָּבָר זֶה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, וְלֹא יָדְעוּ עַד שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן. כֵּיוָן שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, אָמַר לוֹ, אַהֲרֹן אָחִי, לֹא מֵתוּ בָּנֶיךָ אֶלָּא לְהַקְדִּישׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כֵּיוָן שֶׁיָּדַע אַהֲרֹן שֶׁבָּנָיו יְדוּעֵי מָקוֹם הֵן, שָׁתַק וְקִבֵּל שָׂכָר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּדֹּם אַהֲרֹן'. וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר 'דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ', אַף עַל פִּי שֶׁמַּפִּיל לְךָ חֲלָלִים חֲלָלִים, אַתְּ שְׁתוֹק. וְכֵן בִּשְׁלֹמֹה הוּא אוֹמֵר 'עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר', פְּעָמִים שֶׁשּׁוֹתֵק, וּמְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַשְּׁתִיקָה. פְּעָמִים מְדַבֵּר, וּמְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַדִּבּוּר. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב 'נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁךָ', אַל תִּקְרֵי 'מִמִּקְדָּשֶׁךָ' אֶלָּא 'מִמְּקוּדָּשֶׁיךָ', בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין בִּקְדוֹשָׁיו, מִתְיָרֵא וּמִתְעַלֶּה וּמִתְהַלֵּל. אֶלָּא קַשְׁיָא עוֹלָה. תְּרֵי תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כְּלָלוֹת נֶאֱמְרוּ בְּסִינַי, וּפְרָטוֹת בְּאֹהֶל מוֹעֵד. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּלָלוֹת וּפְרָטוֹת נֶאֱמְרוּ בְּסִינַי, וְנִשְׁנוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב. אָמַר מַר, הַכֹּל כְּשֵׁירִין לְהַקְרִיב. מְנָא הָנֵי מִילֵּי. אָמַר רַב הוּנָא, דְּאָמַר קְרָא, 'וַיִּבֶן גַּם מִזְבֵּחַ לַה' וַיַּקְרֵב מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל עוֹף הַטָּהוֹר'. 'בְּהֵמָה' כְּמַשְׁמָעוֹ, חַיָּה בִּכְלָל בְּהֵמָה. זכרים

כדרב הונא אמר רב כו' שניתק לרעייה. שניתק מדין הקרבה ומסרוהו לרועה עד שיסתאב דק"ל (תמורה דף יח.) כל שבחטאת מתה באשם רועה: **עולה.** אשר יעלה עולה: **גמר עבודה.** שאין אחריה עבודה ואיתרבו להו באף כל כגון המנסך ומקטיר קטרת ומקטיר קמצים ומקטיר מנחת כהנים: **ויתיב רב חסדא וקאמר וישלח את נערי בני ישראל.** נראה בעיני שהסופרים חסרים כאן ולא ידעתי מה ואם אין חסרין זהו פירושו יתיב רב חסדא וקאמר להאי קרא וישלח את נערי וגו' ומפרש דאלו הבכורות: **א"ל רב הונא הכי אמר רב אסי ופסקו.** אותו היום פסקה עבודה מן הבכורות שמסיני נצטוו על הכהונה כדיליף לקמן ושמשו נדב ואביהוא כל אותה שנה ראשונה עד שהוקם המשכן ומתו: **לישנא אחרינא הכי אמר רב אסי ופסקיה.** צריך להפסיק כאן נגינת טעם המקרא באתנחתא ולא יקרא בטעם פשטא כמו שאנו קורין אותו דכשהוא נקרא בטעם פשטא משמע שקריאת נערי בני ישראל דבק על ויעלו עולות משמע שהם העלום אבל כשאתה קורהו באתנחתא עומדת התיבה לבדה ואינה דבק על ויעלו וי"ל שלא שלחם אלא להביא הקרבנות ולעמוד עליהם ויעלו עולות אותם שכשרים להעלותם דהיינו נדב ואביהוא שמשבאו לסיני הופרשו הכהנים כדיליף לקמן: **סבר רב חסדא לאותביה מתני'.** דקתני שנהגו עבודה בבכורות עד יום הקמת המשכן: **שמעיה.** רב חסדא לרב חנא דיתיב וקאמר תו משמיה דרב אדא כו': **איתיביה מברייתא דשוויא בכולהו.** שתהא שוה להשיב על כל דבריו: **עולה שהקריבו ישראל במדבר סיני.** קודם מתן תורה וישלח את נערי וגו': **והכל כשרין ליקרב.** כדמפרש ואזיל בהמה וחיה ועוף כו': **והכל קרבו עולות.** השתא משמע שלא היו מקריבין אלא עולות ולקמיה פריך עליה: **רשאין לעשות כן.** דלא נאסרו לזן הבמות: **יתקדשו.** מלעלות ואע"פ שרגילין לגשת אלי ולהעלות העד בהן שלא יעלו בהר: **זו פרישת בכורות.** הזהיר את הבכורות להפריש מן ההר: **זו פרישת נדב ואביהוא.** כלומר לא נקראו בכורות כהנים אלא מי הן הכהנים הנגשים שהוזהרו כאן לפרוש מן ההר זה נדב ואביהוא שנעשו בסיני כהנים והן הכהנים הנגשים אל ה' להקריב קרבנות: **היינו דכתיב.** כשמתו נדב ואביהוא אשר דבר וגו' כדקאמר בסיני (שמות יט) פן יפרוץ בהם ה' וכיון שלא נזהרו לפרוש מן ההיכל בהקמת המשכן פרץ בהם: **אלא** למ"ד **זו פרישת בכורות היכא רמיזא.** ה"ג ולא גרסי' פרישת נדב ואביהוא היכא רמיזא מיתת נדב ואביהוא היכא רמזה למשה קודם לכן דקאמר הוא אשר דבר: **ונקדש בכבודי.** נאמרה לו למשה ביום שנצטווה על מלאכת המשכן ורמז לו שביום שישרה שכינתו על הבית יתקדש בכבודיו ולא נרמז להבין מה הוא עד שמתו: **אלא כדי להתקדש כבודו של מקום עליהם.** להודיע שהוא נורא על יראיו ומיודעיו וזהו הוא אשר דבר אלי ביום שנצטויתי על המשכן ונקדש בכבודי באותם הנכבדים וקרובים לי אקדש: **שנאמר וידום אהרן.** הרי ששתק וקבל השכר מפרש בב"ר שמתוך כך זכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר אחרי אותו ענין פרשת שתויי יין ולא הוזכר באותו דיבור משה אלא אהרן: **נורא אלהים ממקדשך.** אלהים זו מדת הדין אימתי הוא נורא ע"י שהוא עושה דין במקודשיו: **אלא עולה קשיא.** דקתני הכא [דטעונה הפשט] וניתוח: **כללות נאמרו בסיני.** כגון מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו וגו' ולא נתפרשו הלכות עולה ושלמים שם: **ופרטות באהל מועד.** לאחר שהוקם המשכן נאמרה ת"כ למשה ושם נתפרשו והפשיט ונתח לרבי ישמעאל שמעי' דעולה שהקריבו בסיני לא הוטענה הפשט וניתוח: **נשתלשו בערבות מואב.** משנה תורה שחזר משה ואמרה להם על הסדר כדכתיב (דברים א) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה וגו': **חיה בכלל בהמה.** דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו וגו' וסמיך ליה איל וצבי ויחמור וגו' (שם יד): ה"ג

אין זה חסרון **וכְּדְרַב הוּנָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם** שֶׁנִּיתַּק מדין הקרבה [כגון שהתכפרו בעליו באחר] לִרְעִיָּה – שמסרוהו לרועה עד שיפול בו מום ויפדה ויקנו בדמיו עולה, והוא לא המתין עד שיפול בו מום **וּשְׁחָטוּ סְתָם** ולא חשב לשם אשם או לשם עולה, **כָּשֵׁר לְעוֹלָה,** כלומר תורת עולה על הקרבן הזה. לפי זה גם כשמפריש שתי אשמות לאחריות, כיון שאחת מהם ודאי יעקר שם אשם ממנה ותיקרב לעולה, לכן אם שחטה בחוץ לשם עולה חייב.

הגמרא ממשיכה לבאר את משנתינו. שנינו במשנה: **הַמַּעֲלֶה** – המקטיר בחוץ **מִבְּשַׂר חַטָּאת** [**וכו'**] מבשר אשם שמיועדים לאכילת כהנים, פטור. וכן היוצק והפותת והבולל והמולח וכו' בחוץ, פטור.

הברייתא מביאה מקור בתורה לדין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן, מִנַּיִן לְמַעֲלֶה** בחוץ **מִבְּשַׂר חַטָּאת וּמִבְּשַׂר אָשָׁם וּמִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּמִבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים וּמִמּוֹתַר הָעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים וּשְׂיָרֵי מִנְחוֹת שֶׁפְּטוּר,** תַּלְמוּד לוֹמַר בפרשת שחוטי חוץ (ויקרא יז ח) 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה', מָה עוֹלָה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַעֲלָאָה בפנים וחייב כשמעלה אותה בחוץ, אַף כֹּל שֶׁרְאוּיָה לְהַעֲלָאָה בפנים, חייב עליה בחוץ, למעט את המנויים במשנה שהם אינם עולים על המזבח בפנים אלא נאכלים לכהנים.

ממשיכה הברייתא: **וּמִנַּיִן שֶׁאַף הַיּוֹצֵק** שמן על המנחה, **וְהַבּוֹלֵל** את סולת המנחה בשמן, **וְהַפּוֹתֵת** מנחת מאפה לפתיתים, **וְהַמּוֹלֵחַ** את קומץ המנחה, **וְהַמֵּנִיף** את המנחה, **וְהַמַּגִּישׁ** את המנחה למזבח, **וְהַמְסַדֵּר** – העורך את לחם הפנים על **הַשֻּׁלְחָן, וְהַמַּטִּיב** – המדשן **אֶת הַנֵּרוֹת** של המנורה, **וְהַקּוֹמֵץ** את המנחה, **וְהַמְקַבֵּל** דמים בכלי, **בַּחוּץ** – שעשה את כל העבודות הללו מחוץ לעזרה, מנין לנו **שֶׁפְּטוּר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יַעֲלֶה עוֹלָה אוֹ זָבַח', מָה הַעֲלָאָה שֶׁהִיא גְּמַר עֲבוֹדָה** ואין אחריה עבודה אחרת וחייבים עליה, **אַף כֹּל שֶׁהוּא גְּמַר עֲבוֹדָה** ואין אחריו עבודה אחרת, חייבים עליו כשנעשה בחוץ, כגון המנסך יין או מקטיר קטורת וכדומה, למעט את הנמנים לעיל, שיש אחריהם עבודה אחרת, שפטור עליהם כשעשאן בחוץ.

עוד שנינו במשנה: **עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן** [**וכו'**] היתה עבודת הקרבנות נעשית על ידי הבכורות.

הגמרא מביאה את המקור לכך בפסוק: **יָתִיב** – ישב **רַב הוּנָא בַּר רַב קְטִינָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא וְקָא קָרֵי** – ורב חסדא קרא את הפסוק בענין הקרבנות שהקריבו קודם מתן תורה (שמות כד ה), 'וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת' וגו', ופירש רב חסדא שנערי בני ישראל שהקריבו את הקרבנות היו הבכורות. **אָמַר לֵיהּ** רב הונא לרב חסדא, **הָכִי אָמַר רַב אַסִּי,** (**קָרְבוּ**) **וּפָסְקוּ** – אמנם הבכורות הקריבו, אבל פסקו באותו היום להקריב, כיון שנצטוו באותו זמן על הכהונה, ובאו נדב ואביהוא הכהנים במקומם.

כאשר שמע זאת רב חסדא, **סָבַר לְאוֹתוֹבֵיהּ מִמַּתְנִיתִין** – חשב להקשות על דבריו ממשנתינו שנאמר בה שהעבודה בבכורות נמשכה עד הקמת המשכן, אולם כאשר **שַׁמְעֵיהּ** – שמע רב חסדא את רב הונא **דְּקָאָמַר** מימרא נוספת, והפעם **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָדָא בַּר אַהֲבָה,** שעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר על ידי נערי בני ישראל, **אֵינָהּ טְעוּנָה הֶפְשֵׁט** העור **וְנִיתּוּחַ** הבשר כדין עולה המפורשת בתורה, אלא נקטרת כולה כליל על המזבח, אמר רב חסדא, **אוֹתְבֵיהּ בָּרַיְיתָא** – אקשה על רב הונא מברייתא **דְּשַׁוְיָא בְּכוּלְּהוּ** – שתסתור את שתי המימרות, גם בענין העבודה בבכורות וגם בענין הפשט וניתוח בעולות. **דְּתַנְיָא** – שכך שנינו בברייתא, **עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן הַבְּמוֹת** היו **מוּתָּרוֹת, וַעֲבוֹדָה** של הקרבנות נעשתה **בַּבְּכוֹרוֹת, וְהַכֹּל** – כל בעלי החיים **כְּשֵׁרִין לְהִקָּרֵב, בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת, תְּמִימִין וּבַעֲלֵי מוּמִין, טְהוֹרִין, אֲבָל לֹא טְמֵאִין. וְהַכֹּל** – וכל הקרבנות שקָרְבוּ היו רק **עוֹלוֹת, וְעוֹלָה שֶׁהִקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר טְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִיתּוּחַ. וְנִכְרִים בַּזְּמַן הַזֶּה** כשבית המקדש קיים, **רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן,** כלומר להקריב בבמות, אף שלישראל הם נאסרו. מפורש אם כן בברייתא, שהעבודה בבכורות נמשכה עד שהוקם המשכן, ושהעולה שהקריבו ישראל במדבר היתה טעונה הפשט וניתוח. על הקושיא בענין העבודה בבכורות מתרצת הגמרא: **תַּנָּאֵי הִיא** – זו מחלוקת תנאים, **דְּתַנְיָא** – שכך שנינו בברייתא, נאמר בענין הפרשת ישראל מהר סיני (שמות יט כב) 'וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל ה' יִתְקַדָּשׁוּ', כלומר גם הכהנים הרגילים להתקרב לה', עליהם להפריש עצמם מהדר, ונחלקו התנאים מי הם הכהנים הנזכרים בפסוק. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר,** זוֹ הוראה על **פְּרִישׁוּת הַבְּכוֹרוֹת** מהר סיני, לפי שהם ממונים על הקרבת הקרבנות. **רַבִּי אוֹמֵר,** זוֹ הוראה על **פְּרִישׁוּת נָדָב וַאֲבִיהוּא** מהר סיני, לפי שהם נעשו כהנים והם הניגשים לה' להקריב קרבנות. הרי שלדעת רבי יהושע בן קרחה נמשכה עבודת הבכורות עד הקמת המשכן, וכשיטתו סברה הברייתא שהביא רב חסדא. ואילו לדעת רבי קודם מתן תורה פסקה עבודתם, וכשיטתו אמר רב הונא את דבריו.

הגמרא דנה במחלוקת רבי יהושע בן קרחה ורבי. מקשה הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** – זה מובן **לְמַאן דְּאָמַר** זוֹ הוראת **פְּרִישׁוּת** מהר סיני **לְנָדָב וַאֲבִיהוּא, הַיְינוּ דִּכְתִיב** – זהו מה שנאמר לאחר מות נדב ואביהוא ביום חנוכת המשכן (ויקרא י ג), **'הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ'** – אלה דברי ה' במתן תורה, שגם נדב ואביהוא הניגשים אליו, ימנעו מלעלות להר סיני פן יענשו, ועתה שלא נזהרו לפרוש מההיכל בהקמת המשכן, נענשו. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** זוֹ הוראת **פְּרִישׁוּת** מהר סיני **לִבְּכוֹרוֹת, הֵיכָא רְמִיזָא** – היכן רמז הקב"ה על מיתת נדב ואביהוא, ומה הכוונה 'הוא אשר דבר ה'".

מתרצת הגמרא: **דִּכְתִיב** בענין הקרבת התמיד באהל מועד (שמות כט מג), **'וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבוֹדִי', אַל תִּקְרֵי בִּכְבוֹדִי אֶלָּא בִּמְכוּבָּדַיי,** כלומר אקבע מקום במשכן לדבר עם בני ישראל, וכשאשרה שכינתי על המשכן, הוא יתקדש בעיני העם על ידי מיתת הנכבדים והקרובים לי. ואמרו חכמים, **דָּבָר זֶה** [בקרובי אקדש] **אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה** כשציוהו על מלאכת המשכן, **וְלֹא יָדְעוּ** – ולא הבינו משה **עַד שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן.** כֵּיוָן שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אָמַר לוֹ משה לאהרן, **אַהֲרֹן אָחִי, לֹא מֵתוּ בָּנֶיךָ אֶלָּא לְהַקְדִּישׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,** כלומר, להודיע שהוא מדקדק בדין עם היראים ממנו והקרובים אליו, ועל ידי כך הוא מתקדש. **כֵּיוָן שֶׁיָּדַע אַהֲרֹן שֶׁכָּנָיו יְדוּעֵי מָקוֹם הֵן** – שהם נכבדים בעיני הקב"ה וקרובים אליו, **שָׁתַק וְקִבֵּל שָׂכָר** על שתיקתו, **שֶׁנֶּאֱמַר** לאחר דברי משה לאהרן (ויקרא י ג) **'וַיִּדֹּם אַהֲרֹן'.** ושכרו היה שפרשת שתויי יין שאסורים בעבודה, נאמרה לאהרן בלבד. **וְכֵן דָּוִד הוּא אוֹמֵר** (תהלים לז ז) **'דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ', אַף עַל פִּי שֶׁמַּפִּיל לְךָ חֲלָלִים חֲלָלִים, אַתְּ שְׁתוֹק** וקבל את הדין באהבה. **וְכֵן בִּשְׁלֹמֹה הוּא אוֹמֵר** (קהלת ג ז) **'עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר', פְּעָמִים** שֶׁאדם שׁוֹתֵק **וּמְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַשְּׁתִיקָה,** כשהוא נענש על ידי הקב"ה, **וּפְעָמִים מְדַבֵּר וּמְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַדִּבּוּר,** כשהוא משבח את הקב"ה כשמטיב עמו. **וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב** – מהו שנאמר בפסוק (תהלים סח לה) **'נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁךָ', אַל תִּיקְרֵי מִמִّקְדָּשֶׁךָ אֶלָּא מִמִּקּוּדָּשֶׁיךָ,** והיינו שבְּשָׁעָה שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּין בִּקְדוֹשָׁיו, הוא מִתְיָרֵא – יראים בני אדם ממנו, **וּמִתְעַלֶּה** בעיניהם **וּמִתְהַלֵּל** – ומהללים אותו.

אומרת הגמרא: **אֶלָּא קַשְׁיָא עוֹלָה** – עדיין קשה מהברייתא שאמרה שעולה שהקריבו ישראל במדבר היתה טעונה הפשט וניתוח, על רב הונא שאמר בשם רב אדא שלא היתה טעונה הפשט וניתוח.

מתרצת הגמרא: **תְּרֵי תַּנָּאֵי הִיא** – גם בענין זה נחלקו התנאים, **דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, כְּלָלוֹת** – כללי המצוות **נֶאֱמְרוּ בְּסִינַי** – במתן תורה, **וּפְרָטוֹת** – ופרטיהן נאמרו אחר כך למשה **בְּאֹהֶל מוֹעֵד.** לשיטתו, בסיני נצטוו על הקרבת עולה, ועדיין לא נתפרשו הלכותיה כגון הפשט וניתוח, ואחר כך באהל מועד נתפרשו הלכותיה. נמצא שלדעת רבי ישמעאל עד שנצטוו באהל מועד לא נהגו הפשט וניתוח בקרבנות העולה, ועל פי שיטתו אמר רב אדא בר אהבה את דבריו. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּלָלוֹת וּפְרָטוֹת** – גם כללי המצוות וגם פרטי דיניהם **נֶאֱמְרוּ בְּסִינַי, וְנִשְׁנוּ** פעם שניה **בְּאֹהֶל**

המשך בעמוד קב

המשך ביאור למס׳ זבחים ליום רביעי עמ׳ ב

מצות עשה להביאם למשכן. וְעובר על **לֹא תַעֲשֶׂה**, שלא לשחוט קדשים בחוץ, **וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת** כדין השוחט קדשים בחוץ.

ב. **הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת, בַּחוּץ,** הֲרֵי עובר על **אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה** שלא הביאו למשכן, וְעובר על **לֹא תַעֲשֶׂה** לא לשחוט בחוץ, וְאולם באופן זה **אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת.**

ג. **הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִיסּוּר הַבָּמוֹת וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת הֶיתֵּר הַבָּמוֹת,** הֲרֵי **אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה** על שהמתין ולא הביאו בזמנו להקרבה במשכן. **וְאֵין בָּהֶן לֹא תַעֲשֶׂה** ולא כרת, כיון שלאו וכרת בשחוטי חוץ נאמרו על שעת השחיטה, ובשעת השחיטה היו הבמות מותרות.

המשנה מפרטת אלו קרבנות קריבים במשכן ואלו בבמה. מבררת המשנה: **וְאֵלּוּ קָדָשִׁים קְרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן** שבגלגל בזמן היתר הבמות, **קָדָשִׁים שֶׁהוּקְדְּשׁוּ** בסתם וכוונת המקדיש היתה מן הסתם לשם הבאתם **לַמִּשְׁכָּן, וְהֵיינוּ קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר** שסתמם **קְרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן,** וְאולם **קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד** מן הסתם הוקדשו על מנת להקריבם **בַּבָּמָה. קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד שֶׁהוּקְדְּשׁוּ** בפירוש על מנת להקריבם **לַמִּשְׁכָּן, יַקְרִיבוּ בַּמִּשְׁכָּן,** שנאמר (דברים כג כד) ׳מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ׳, **וְאִם הִקְרִיבָן בַּבָּמָה פָּטוּר** ממלקות וכרת, כיון שזו שעת היתר הבמות.

המשנה מפרטת את ההבדלים בין במת יחיד לבמת צבור, דהיינו המזבח שהיה בגלגל ובנוב וגבעון. מבארת המשנה: **וּמַה בֵּין בָּמַת יָחִיד לְבָמַת צִיבּוּר,** בבמת ציבור נוהגת **סְמִיכָה,** והיינו שהבעלים סומך את ידיו על ראש הקרבן קודם שחיטתו, **וּשְׁחִיטַת צָפוֹן** – בבמה גדולה נשחטים קדשי קדשים בצפון המזבח,

---

המשך ביאור למס׳ זבחים ליום חמישי עמ׳ א

עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר, וכי **לֹא בּוּשָׁה וּכְלִימָּה הִיא לָנוּ שֶׁנִּגְזוֹר טוּמְאָה עַל עִיר אֲבוֹתֵינוּ,** והלא עד היום לא חששו לטומאה, שהרי **אַיֵּה מֵתֵי** [–המתים של] **מַבּוּל** שנמצאים בשאר מקומות אבל לא בארץ ישראל לפי שלא ירד בה מבול, ואין סיבה לטמא בגללם את ירושלים, וכן **אַיֵּה מֵתֵי** [–המתים של] **נְבוּכַדְנֶצַּר** שהרגם ופינו אותם וקברום, ודווקא עתה שמצאו עצמות במקום אחד נטמא את שאר העיר מספק. **מִדְּקָאָמַר הָכִי** – ממה שאמר שלא חששו למתי מבול, **לָאו לְמֵימְרָא** – האם אין זה מלמד **דְּלֹא הֲווּ** – שלא היו מתי מבול בארץ ישראל, כיון שלא ירד שם מבול ואין סיבה לטמא את העיר.

ריש לקיש דוחה את ראיית רבי יוחנן ומשיב לו: **וּלְטַעְמֵיךָ** – ולשיטתך שכלל לא היו מתי מבול, כיצד תבאר מדוע לא חששו **לְהָרוּגֵי נְבוּכַדְנֶצַּר, הָכִי נַמִּי דְּלֹא הֲווּ** – וכי גם באלה תאמר שלא היו כלל הרוגי נבוכדנצר בארץ, והלא אין זה נכון. **אֶלָּא** על כרחך **שֶׁהָיוּ וּפַנִּינְהוּ** – שהיו בארץ ישראל הרוגי נבוכדנצר, אלא שפינו אותם וקברום במקומות ידועים, **הָכָא נַמִּי** – אם כן גם בענין מתי מבול, **הָווּ וּפַנִּינְהוּ** – היו ופינו אותם למקומות ידועים. ואם תקשה עלי **וְאִי אִפַּנּוּ** – שאם אכן פינו את מתי בבל,

---

אגרות קודש

ב״ה, א׳ אדר ב׳, תשי״ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ״ג אד״ר, לאחרי הפסק הכי ארוך.

כבקשתו אזכירו וב״ב שיחיו על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע להמצטרך להם מתאים לכתבו, ובפרט להרחבת הפרנסה אודותה מאריך במכתבו.

ובודאי למותר לעוררו אשר באיש הישראלי פרנסה הגשמית קשורה בפרנסה הרוחנית, כי הרי נקראים גוי אחד בארץ, וכפירוש רבנו הזקן אפילו בארץ הגשמית ובענינים הגשמים, שמזה מובן שככל שיוסיף מצדו בעניני פרנסה רוחנית (שזהו תלוי בו שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ובחירה חפשית ניתנה לאיש הישראלי), יתרבה בפרנסה הגשמית (התלוי׳ בנותן התורה ומצוה שהוא דוקא הזן ומפרנס לכל), וכל המוסיף ומוסיף מוסיפין לו.

ומהנכון בפרט שבכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה וכן גם לפני תפלת המנחה, אף שמובן שצ״ל בלי נדר.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

נ. ב. בטח שומר שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע בחומש תהלים ותניא הידועים.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

כה וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִפְרוֹק בְּנַחַת עז] שֶׁלֹּא יִשָּׁבְרוּ יֵשׁ מַתִּירִין לְהַנִּיחַ כָּרִים וּכְסָתוֹת תַּחְתֵּיהֶם שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל בִּיטּוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרוּבֶּה עז] אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַנִּיחָן עַל הַחֲמוֹר עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה עח] [99]:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף כה

הלכתא רבתא

עז] לפרוק בנחת - כגון שעל מנת לפרוק השקים - חייב לטלטלם טלטול גמור, או שאינו יכול לפרוק בלא שיסמך על הבהמה.

עז] במקום הפסד מרובה - אפילו מבטל הכלי לגמרי מהיכנו, ואפילו שלא במקום צער בעלי חיים - שהרי יכול להתיר השקים ויפלו הכלים ויישברו, ויימנע מצער בעלי חיים.

עח] מן התורה - ולכך התירו ביטול כלי מהיכנו גם במקום צער בעלי חיים [97], אמנם איסור טלטול מוקצה בשבת לא התירו אפילו במקום צער בעלי חיים [98].

ציונים והוספות

97) כמבואר **בסי' שה סכ"ו**: בהמה שנפלה לאמת המים אם יכול ליתן לה פרנסה במקומה מפרנסין אותה עד מוצאי שבת ואם המים עמוקים שאי אפשר לפרנסה שם מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואע"פ שמבטל כלי מהיכנו שהרי כשנשרו הכרים במים שוב אינן ראויים לכלום בו ביום (שאי אפשר לשטחן לנגבן כמ"ש בסי' ש"א) לא גזרו חכמים על זה במקום צער בעלי חיים שצער בעלי חיים הוא מן התורה. ובנדון דידן אינו צער בעלי חיים כלל אלא הפסד מרובה בלבד - משום שיכול להתיר השקין ויישברו הכלים כדלעיל.

איסורי שבת נוספים שהתירו חכמים משום צער בעלי חיים: אמירה לנכרי להעלות הבהמה מאמת המים (שם), אמירה לנכרי לחלוב הבהמה לעצמו (שם סכ"ט), פריקת משוי מעל הבהמה בלא טלטול גמור (לעיל), מי שעלה על הבהמה בשבת - יירד ממנה מיד אפילו שראוי לגזור עליו להשאר עליה (סי' שה סכ"ד), נתינת מזונות לבהמה שנפלה לבור (סי' תצח קו"א סק"א).

98) **סי' שה שם**: אבל אסור להעלות הבהמה בידו אם לא עלתה על גבי הכרים אפילו אם תמות שם מפני שהיא מוקצה ולא התירו טלטול מוקצה אף במקום צער בעלי חיים שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה (ויש מתירין להעלותה בידים משום צער בעלי חיים ויש לסמוך על דעתם במקום הפסד מרובה) אבל (לדברי הכל) מותר לומר לנכרי להעלותה.

איסורי שבת נוספים שהעמידו חכמים גזירתם גם במקום צער בעלי חיים: איסור טלטול גמור (לעיל), איסור השתמשות בבהמה בשבת (סי' שה סכ"ה, שאם אינו יכול לפרוק המשא בלא שייסמך על צדי הבהמה - אסור לפורקם בשבת מעל החמור).

99) **הלכות עוברי דרכים וצער בעלי חיים ס"ד**: אבל לטרוח בגופו חייב להציל כל בעלי חיים מצער אפילו של הפקר ואפילו של עובד כוכבים . . ואין צריך לומר שאסור מן התורה לצער כל בעלי חיים בידים. ע"כ. וע"ש אופני ההיתר והאיסור.

שולחן ערוך – הלכות ברכת הפירות

ה יש אומרים שעל עשבי השדה שאינן נזרעים מברכים שהכל במה דברים אמורים בעשבים שהם גרועים מצד עצמן אבל פירות טובים הגדילים בלא זריעה כגון אותם שקורין יאגידע"ס מאלינ"ש מברכין בורא פרי האדמה כמו שמברכין בורא פרי העץ על פירות חשובים הגדילים באילני סרק כמ"ש בסי' ר"ג ויש מי שהיה נוהג לברך בורא פרי האדמה על הגדילים בארץ ובורא פרי העץ על הגדילים באילן אפילו הם מינים גרועים כעשבים ודומיהם:

ו יין שריחו חומץ וטעמו יין עדיין שם יין עליו ולא נשתנית ברכתו אבל אם טעמו חומץ אע"פ שריחו יין מברכין עליו שהכל, שהכל הולך אחר הטעם:

ז יין מבושל לא נשתנה לגריעותא אף על פי שאין כל אדם שותה יין מבושל כחי מפני חזקו מכל מקום טעמו וריחו הם משובחים יותר ולפיכך לא נשתנית ברכתו ומברכין עליו בורא פרי הגפן:

ח וכן יין שמערבים בו דבש ופלפלין אף על פי שנשתנה טעם היין על ידי הדבש והפלפלין לא נשתנה לגריעותא ומברכים עליו בורא פרי הגפן.

אבל יין שנתערב בו אחד משאר משקין אם נתערב בו כל כך עד שנפסד טעם היין אין לברך עליו בורא פרי הגפן אלא שהכל כיון שנשתנה לגריעותא ואם נתערב בו שכר תאינים שהוא אינו מפסיד טעם היין הולכים אחר הרוב אם הרוב יין מברכים בורא פרי הגפן ואם הרוב שכר מברכים שהכל:

ט יין שמזגו במים אפילו המים הם הרוב מברך עליו בורא פרי הגפן אם הוא יין חזק שראוי לשתיה ע"י מזיגה גדולה כזו ודרך בני אדם לשתותו במקום יין ע"י מזיגה זו שאל"כ בטלה דעתו אצל כל אדם ואם היין הוא אחד מששה במים שיש

במים ו' פעמים כמותו אין מברכין עליו בורא פרי הגפן בכל ענין שאע"פ שיש בו טעם יין אינו חשוב כלום בששה חלקים מים:

ו שמרי יין שבמשמרת שנתן עליהם מים ג' מדות ויצא מהם ד' שנתמצה לתוכם מדה אחת יין מהשמרים הרי זה כיין מזוג שכן היה דרך מזיגת היין בימי חכמי התלמוד שהיו יינותיהם חזקים למזגו בג' חלקים מים ולפיכך מברכים עליו בורא פרי הגפן ואם יצא פחות מד' אע"פ שיש בהם טעם יין קיוהא בעלמא הוא ואין מברכין עליו אלא שהכל ויינות שלנו שאינם חזקים כל כך משערים בשיעור מזיגת היין שבאותו מקום ואם יצא פחות מזה מברך שהכל אבל שמרים שלא נתן עליהם מים (אין היוצא מהם נחשב כקיוהא בעלמא) אלא יין גמור הוא ומברכים עליו בורא פרי הגפן:

יא תמד שעושין מחרצנים או זגים שנותנים עליהם מים דינם כשמרים שאם לא יצא מהם יין כשיעור מזיגה שבאותו מקום מברכים עליו שהכל במה דברים אמורים בחרצנים וזגים שנעצרו בקורה אבל אם לא נדרכו אלא ברגל כיון שנשאר בהם לחלוחית יין הרבה אפילו נתן עליהם ג' מדות ומצא ג' או פחות מברכים עליו בורא פרי הגפן שיין הוא והמים נבלעים בזגים ובחרצנים ובמה שיוצא יש בו יין מרובה.

וצמוקים שנתן עליהם מים יתבאר בסי' ער"ב:

חלק א סימן רד דיני הברכות ליתר המאכלים סעיפים ה־יא

תורה אור

ענין התורה להמשיך אור אלקי בנפש האדם

והנה כל זה נקרא אתערותא דלתתא, מלמטה למעלה, והוא ענין התפלה.

כל האמור עד כאן הוא ביאור ענין התפלה, שענינה הוא - "מלמטה למעלה", היינו עבודת ויגיעת האדם ("אתערותא דלתתא") להתרומם ולהתקרב אל ה', על ידי התעוררות אהבת ה' בלבו.

- כי אע"פ שגם האהבה לה' שבעבודת התפלה תלוי' בהמשכת הארה עליונה מלמעלה (כנ"ל), מכל מקום, הארה זו אינה אלא נתינת כח וסיוע מלמעלה, כדי שעבודת ויגיעת האדם בהתבוננות בעת התפלה אכן תביא אותו לידי "ראי' חושית" באלקות ולהתעוררות אהבת ה' בלבו;

אבל סוף סוף עיקר עבודת התפלה היא עבודת ויגיעת האדם - "מלמטה למעלה".

אבל ענין התורה היא בחינת מלמעלה למטה.

אך ענינה של תורה הוא "בחינת מלמעלה למטה". על ידי שהאדם לומד תורה למטה נמשך אור אלקי "מלמעלה למטה" בנשמתו כי ענינה של תורה הוא שהאדם (אינו מרומם את עצמו לאלקות, אלא אדרבה, הוא) "מושך" וממשיך אלקות למטה בתוך נפשו.

והוא בחינת ובכל נפשך, דהיינו שיומשך ויתפשט בכל כחות הנפש, [וגם] **במחשבה דבור ומעשה.**

נאמר בקריאת שמע: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך".

והנה, עבודת התפלה שהיא "מלמטה למעלה", ענינה לפעול "ואהבת וגו' בכל לבבך - בשני יצריך", היינו שגם היצר הרע ייכנע ויגיע לידי אהבת ה'.

ואילו פעולת התורה היא - "בחינת ובכל נפשך". כלומר, על ידי התורה נמשך אור אלקי מלמעלה לתוך נפש האדם (שהיא "הכלי" לאור ה'); והמשכה זו מתפשטת "בכל נפשך", היינו בכל חלקי הנפש - הן בעשר "כחות הנפש" (הם ג' כחות השכל ושבע המדות), והן בשלשה "לבושי" הנפש, שהם "מחשבה דיבור ומעשה".

ונקראת אתערותא דלעילא, שעל ידי זה מעורר למעלה בחינת חכמתו ורצונו.

פעולת התורה היא בדרך "אתערותא דלעילא" (התעוררות [הבאה] מלמעלה) - היינו, המשכת וגילוי אור אלקי בבחינת מתנה מלמעלה;

כי אף שהמשכה וגילוי זה באים רק לאחר הלימוד של האדם ה"מעורר" את הגילוי, מכל מקום, האור האלקי הנמשך על ידי לימוד התורה הוא שלא בערך כלל לפעולת האדם (הלומד תורה), ונקרא "המשכה מלמעלה למטה", היינו שהאור כפי שהוא למעלה, בלי צמצום והגבלה - מאיר ומתגלה למטה. ולפיכך אי אפשר לייחס גילוי זה למעשיו של האדם "ונקראת אתערותא דלעילא", כיון שהאור האלקי הנמשך מלמעלה על ידי לימוד התורה אינו בא מצד גודל עבודת ויגיעת האדם, אלא מצד מעלת התורה שהיא חכמתו ורצונו ית', ולימוד התורה של האדם רק "מעורר למעלה בחינת חכמתו ורצונו יתברך".

חכים ולא בחכמה ידיעא.

על חכמתו של הקב"ה אמרו בזהר "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא" - הקב"ה הוא "חכם", אבל לא בחכמה [כזו] הידועה לנבראים - כלומר, שאף אחד מהנבראים אינו יכול להשיג את חכמתו של הקב"ה; ואם כן לא שייך לומר שעבודתו של האדם, שהוא נברא מוגבל, תוכל "להגיע" (בדרך "אתערותא דלתתא") עד חכמתו ית' ולעורר ולהמשיך גילוי ממנה.

[ומה שבכל זאת על ידי לימוד התורה האדם "מעורר למעלה בחינת חכמתו ורצונו", הוא לפי:]

שהתורה היא חכמתו ורצונו ית' אלא שמלובשת בענינים גשמיים.

גם כפי שהתורה ירדה למטה להתלבש בדברים גשמיים ועניני עולם הזה (באופן שהאדם יכול להשיג בדעתו את חכמת התורה), עדיין היא נשארת במעלתה העצמית שהיא רצונו וחכמתו של הקב"ה.

ולפיכך, לימוד התורה (שהיא היא חכמתו ורצונו ית') על ידי האדם למטה "מעורר למעלה בחינת חכמתו ורצונו", והיא נמשכת "מלמעלה למטה" בנפש האדם, ובכל חלקי נפשו.

וזהו ענין קורא בתורה כמו שנתבאר במקום אחר:

ענין זה - שעל ידי התורה נמשך אור אלקי "מלמעלה למטה" בנפש האדם, בדרך "אתערותא דלעילא" - מבואר בכך שעסק התורה מכונה בלשון "קריאה" ("קורא בתורה") דוקא, והפירוש הפנימי בזה הוא "שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבא אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי ח"ו".

וביאור הענין הוא על פי הנ"ל:

פעולת האדם בלימוד התורה אינה אלא ה"קריאה" להקב"ה, שקורא "ומבקש" את הגילוי, אבל עצם "המשכת" האור באה מלמעלה ("אתערותא דלעילא").

מתוך ד"ה שמאלו, פרשת כי תשא פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(כח) **והנה** יש להבין מ"ש בסיפא וכובע ישועה בראשו מה ענין כובע ישוע' בראשו ללבוש השריון קשקשים שעל גופו והנה יש להקדי' ביאור הפ' מ"ש עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא ויש להבין מה שייכות יש לעטרת תפארת שיבה שתמצא בדרך צדקה דוקא דמשמע שמבחי' הצדקה דוקא נעשה עטרת תפארת שיבה וזה פלא לכאורה אך הנה יש להבין תחלה פי' תפארת שיבה כי השיבה היא לתפארת לפני' וכמו הדרת פנים זקן הרי הידור ופאר הפנים נמשך מן השיבה שהוא הזקן וא"כ הי' צריך לומר תפארת פנים שיבה כמו שא' הדרת פנים זקן ועוד מהו שא' עטרת תפארת שיבה ומשמעות פשוטו שהשיבה היא תקבל תפארת נק' תפארת שיבה וזהו עטרת תפארת של שיבה כו' שהוא מקור הדרת פנים של זקן ושיבה כו' והיינו ענין וכובע ישועה בראשו שממנה נמשך הארת ותפארת פני' של שיבה כמו שאנו רואי' בחוש שהזקן כאשר ילבש הכובע בראשו יאירו הוד פניו בשיבה ונקרא תפארת שיבה הרבה יותר מן הדרת פנים שנמשך מצד הזקן עצמו וכמו ומגבעות תעשה כו' ולתפארת כו' וד"ל וזהו שנקרא עטרת תפארת פי' עטרת לתפארת שיבה שבאה מכובע ישועה שבראשו דוקא וזהו עטרת תפארת שיבה שמן הכובע ישועה שבראשו הנ"ל בדרך צדקה דוקא תמצא שמבחי' מעשה הצדקה או מעשה המצות שנקרא בשם צדקה נעשה ונמצא בחי' עטרת תפארת שיבה הנ"ל וזה פלא גדול דהלא המצוה והצדקה הוא נק' לבוש שריון קשקשים שהוא לבוש הגוף להגן עליו מחיצי החיצונים כנ"ל בפי' וילבש צדקה כשריון ואיך מזה יהיה עטרת תפארת שיבה שאין זה אלא מן הכובע ישועה שבראשו שלמעלה מן לבוש השריון שהרי אמר תחלה וילבש צדקה כשריון ואח"כ וכובע ישועה בראשו והכובע ישועה שבראשו היא שנק' עטרת לתפארת שיבה ולא מן הצדקה שהוא לבוש שריון ואיך אמר בדרך צדקה תמצא עטרת תפארת כו' ונמצא דשני הפסוקים דוילבש כו' וכובע כו' עם עטרת כו' בדרך צדקה כו' סותרי' וגם איך אפשר שמן הלבוש דשריון יהיה נמשך עטרת לתפארת כו' וד"ל:

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ג) **והנה** ב' מיני משקל אלו שע"י החכמה הנק' אבנא למשקל בה דהיינו הא' כמה יהי' המשכת וגילוי אא"ס בכל עולם הב' כמה בירורים יתבררו וכמה יהי' המ"ן כו' שניהם באמת ענין א' כי לפי ערך המ"ן כך הוא המשכת וגילוי אא"ס אח"כ כי באתעדל"ת דוקא אתעדל"ע, והענין כמבואר בספרי הרפואה באיכות התהוות הולד מזרע איש ואשה שהוא כמו המחבץ שמניח עור הקיבה בכלי מלא חלב אז הקיבה החמוצה מפרדת חלק הטוב שבחלב ומתכווץ בפ"ע והקום הנק' מי חלב יתפרד לעצמו כידוע כן זרע האשה מתקבץ תחלה הנק' מ"ן וטיפת הזכר הבא אח"כ הנק' מ"ד עושה פירוד להפריד במ"ן חלק הטוב שיתכווץ בפ"ע וממנו עיקר התהוות הולד והפסולת שבמ"ן מתפרד בפ"ע וממנו נעשה עור הולד הנק' שליא וכל מיני פסולת כדם הלידה וכמארז"ל אודם מן האם שממנו בשר (נדה ל"א א') אבל מן הלובן אינו אלא עצמות וצפרנים הרי עיקר הולד הוא מזרע האשה אך לא הי' מתחלק ונפרד בו הפנימית מהחיצונית אלא ע"י זרע הזכר שכח הטפה של המ"ד הוא המעמיד ומכווץ את הטוב מהמ"ן כנ"ל ומה שנק' הולד ע"ש האב היינו לפי שהמ"ד הוא המעמיד והמקיים אבל לא שמהות הולד ממנו כו', וכמשל הזה יובן ג"כ למעלה בהולדה רוחני' ממ"ן ומ"ד דיחודים עליונים שנולדים מזה נשמות ומלאכים עליונים כידוע הנה עיקר מהותם מהמ"ן דוקא שנמשך ממוחי' דנוקבא ג"כ כמו שמ"ד נמשך ממוח הזכר אך שהכח במוחי' דנוק' להזריע המ"ן בא לה מהבירורי' שמבררת ומלקטת מרפ"ח ניצוצי' דתהו שבשבירה ולכן מהמ"ן כל עיקר התהוות המהות של הנשמות ומלאכים וטיפת מ"ד דדכורא דאצי' הוא המברר ומפריד את חלק הטוב שבמ"ן שממנו פנימית הנשמה או המלאך והפסולת שבמ"ן נעשה ממנו בחי' העור הנק' שליא והוא ענין הלבושים של הנשמה הנק' צלם כנז' בזהר בענין הצללים כו' וביאור הדבר הוא שאותו הלבוש הוא כח רוחני הנמוך מכל מדריגות הנפש כערך לבוש גשמי לגוף גשמי לכך ביכולתו לירד ולהתחבר ולהתלבש בנפש הבהמית ובגוף ובו ועל ידו מתחברת גם פנימי' הנשמה הנק' נר"נ ח"י להתלבש בגוף ולכן נאמר אך בצלם יתהלך איש כו' (תלים ל"ט ז') או כמו שאנו רואים בכל ניצוץ אלקי אפי' דעשי' בע"ה יש בו פנימי' וחיצוני' כמו רעותא דלבא מנקודה פנימית הוא תמצית של הנפש אלקית מפנימית המ"ן דנוק' דאצילות שנברר ע"י המ"ד כנ"ל ובחי' החיצונית הוא פעולת מעשה הטוב במחשבה דו"מ כל היום שלא מחמת התפעלות פנימי' והוא מחיצוני' המ"ן כנ"ל ומזה יוכל המשכיל להבין למעלה בכללות ההשתלשלות דכל העולמות מאין ליש מבחי' מ"ן עד שחיצוניות דחיצוניות דק"נ דבי"ע הוא מדם נדות פסולת המ"ן שנשאר בלתי בירור בשעת עיבור ולידה כו' ועכ"פ כל עיקר ההתהוות שבהולדה עליונה הוא מהמ"ן וטפת המ"ד אינו אלא להפריד ולברר בהמ"ן כנ"ל והטעם לזה הוא מפני שבאמת שרש המ"ן יותר גבוה כי הנה כל הולדה מאין ליש הוא ע"י המשכת אא"ס דוקא שהוא הכל יכול לחדש מאין ליש אפס זולתו והמשכה זו הוא ע"י המ"ן דוקא ששרשו נלקח למעלה מהמ"ד כי התהוותו הוא מהבירורים דתהו שעולים עד מוחי' דנוק' ומתחזקים המוחי' שלה עי"ז ואז בכחם להזריע המ"ן והוא כמשל בנקבה הגשמי' שמהמאכלים שאוכלת שנהפך המאכל לדם ועולה ללב ומהלב אל המוח ומתחזק המוח ואז בכחה להוריד המ"ן וידוע שהמאכל שאדם אוכל הוא גבוה בשרשו מנפש האדם מפני שהוא ממה שנפל בשבירה משם ס"ג שלכן המאכל הוא מחי' את האדם וכמאמר ר"נ עד דלא אכילנא בישרא דתורא כו' (ב"ק ע"ב א') שיתחדש כח בנפשו המשכלת לחדש שכל העמוק ההוא מחמת המאכל שהי' בו שכל זה בהעלם שנפל מטעמים העליונים דשם ס"ג מה שלא הי' יכולת בנפשו מצד עצמות שרשה בחכמה דתיקון לחדש שכל זה כי חכמה שלפני האצי' הגבה מאד נעלה מחכמה דתיקון דאצילות, ועד"ז המאכלים העליונים שנוק' דאצילות אוכלת שהם הברורים דתהו כנ"ל שרשם יותר נעלה ממוחי' דאצי' דתיקון ולכן הם נותנים כח במוחי' שלה להזריע המ"ן מה שממנו יהי' עיקר ההולדה חדשה כי הוא מבחי' א"ס שלפני האצי' וזהו בשעת התפלה שאז מזרעת המ"ן מהבירורים שבירה כל הלילה כמ"ש ותקם בעוד לילה ותתן טרף כו' (משלי ל"א ט"ו) ואח"כ נמשך שפע המ"ד כדי לברר המ"ן בירור שני ולהפריד בין פנימיותו לחיצוניותו להיות מן הפנימי' נשמות הגבוהות וכו' ע"ד הנ"ל ולפי שהמ"ד הוא המעמיד ע"כ נק' ההולדה על שמו כמו שידוע בגמ' שדבר המעמיד אפי' הוא א' מאלף אינו בטל כמו שאור שבעיסה או שמרי היין הרי אף שהיין הוא העיקר בשתי' והעיסה נאכלת ולא השמרים והשאור עכ"ז הם מעמידים אותם ובלעדם יאבדו ויתקלקלו מפני שנותנים כח גדול להתקיים ולכן הכל הולך אחר המעמיד וכמ"כ יובן איך שמ"ד דדכורא הוא המעמיד המ"ן ומבררו כנ"ל אבל עכ"ז עיקר התהוות מהות הנולד הוא מהמ"ן לפי ששרשו מאד נעלה בא"ס נמצא ששני

משקלי' שע"י החכמה שניהם ענין א' להם שהחכמה
שוקלת כמה יהי' גילוי הא"ס וכמה ניצוצות יתבררו כי לפי
ערך הבירורים כך הוא גילוי הא"ס שאח"כ כי המ"ן הוא
העיקר כנ"ל וגם שלפי ערך גילוי הא"ס מתחלה במ"ד
הבא לעורר המ"ן כך יהי' ערך הבירורים שיתבררו כי
הבירור שהוא ענין ביטול היש תלוי בערך הביטול בעצם
המגיע אליו מאור החכמה שבה גלוי א"ס והגלוי הוא לפי
ערך הביטול כו': וזהו שנצטוינו לתת מחצית השקל דוקא
שהוא י' גרה לצורך קרבנות הצבור כי קרבנות הם ענין
העלאת מ"ן מהבירורים דתהו והבירורים הם מע"ס דתהו
שנשברו לכן המשכת החכ' והמ"ד הבא לעורר המ"ן ג"כ
צ"ל מע"ס שבחכמה העצמי' לא פחות ולא יותר כי
המשקל צ"ל מכוון כנ"ל, ומתבונן המשכיל במעלת מצוה
זו שבנתינת מחצית שקל מעוררים למעלה המשכת עצמיות
י"ס דחכמה עילאה מה גם שעי"ז יתבררו הבירורים דתהו
שהם המ"ן אשר שרשם גבוה מאד נעלה גם מהחכמה
עילאה הנ"ל וכמשי"ת, וזהו שאמר הרע"מ אבנא למשקל
בה דא י' שהמשיל לחכמה העצמי' הנ"ל הנק' מ"ד וקראה
בשם אבן בלבד לגבי המ"ן, שהוא נערך לגבי המ"ד כמו
ערך הסחורה הנשקלת לגבי האבן ששוקלים בו שהסחורה
היא העיקר והאבן כלא חשיב נגד הסחורה רק שהוא
לתועלת שעל ידו יתברר משקל הסחורה היקרה, כמ"כ
המ"ן הבא מהבירורים הוא העיקר שעל ידו נמשך גילוי
הא"ס וממנו עיקר ההולדה למעלה והמ"ד אינו אלא
לתועלת שעל ידו יתברר המ"ן כפי הצורך וכוונת המאציל,
והטעם כנ"ל ששרש המ"ן גבוה יותר, וביאור הדבר כי
מ"ד ומ"ן הם ממ"ה וב"ן ושרשם מ"ה וב"ן דא"ק ושרש
שם מ"ה החדש שממצחא דא"ק שהוא מ"ד המברר שרשו
מש' ע"ב דחכמה דא"ק שמאיר במצחא ושרש ב"ן דא"ק
שהוא שרש המ"ן שרשו מס"ג דבינה דא"ק ומ"ש בחכמה
אתברירו שהוא ענין מחצית השקל היינו חכמה דא"ק
שמאיר במצחא ומשתלשל עד שם מ"ה שבז"א דאצי'
שהוא המ"ד כנ"ל, והענין כי בינה הוא השגת והבנת
המושכל שהוא יש ודבר מה ולכך הוא בס"ג אותיות ג"ס
ומחמת הרגשת דבר מה שבבינה יפול הנופל בבלבול
ההשגה והוא הפירור בחלקים רבים עד שיהי' הטעות נולד
ג"כ בשכל זה המורגש וכדומה והוא משל להבין סיבת
השבירה בס"ג דוקא, ואמנם בחכמה שלמעלה מההשגה
לגמרי לא יפול הנופל בשום טעות זר מפני שהחכמה היינו
נקודת ההשכלה ותמציתה בלתי תמשך עדיין לאורך ורוחב
באותיות ההשגה כידוע והוא תכלית הביטול והפשטת יש
ודבר ולכך נק' כח מה לומר מה פשפשת ולכן לא הי' סיבת
השבירה משם ע"ב שבחכמה כח מ"ה להיות כי היא
בתכלית הביטול משום הרגשת יש ודבר מה היא קרובה
יותר לאא"ס כידוע שאא"ס אין בחי' גילוי השראתו כ"א
בדבר שהוא תכלית הביטול כנ"ל פ"ב ולכן הוא רחוק מן
שבירה והתהוות היש ונפרד וגם שעל ידו הוא הבירור
להגיע הביטול גם במי שהוא יש ולהאיר את החשך כמשל
עמקות ההשכלה שתדחה כל טעות ופסולת שנפלו בגילוי
ההשגה וז"ש יהי אור והוא החכמה שנק' כן כידוע, ומ"מ
נוכל להבין מזה איך שהמתברר גבוה באמת הגבה מאד
נעלה מן המברר כי באמת שם ס"ג דא"ק שרש מ"ן דב"ן
הוא מפנימי' א"ק יותר מהארת ע"ב שמאיר במצחא שהוא
שרש מ"ד דמ"ה כי הנה ענין א"ק ידוע שהוא האור כללי
כמ"ש מצוה כ"ה פי"א בשם הה"מ ז"ל וכמו יחידה
שבנפש שיש בה בהתכללות כל מה שמסתעף ממנה בנר"נ
שכל ומדות והשכל שבה נק' חכמה קדומה והנה חכמה
הקדומה במאציל עצמו הוא שם ע"ב הגנוז במצחא ויוצא
הארתו דרך כלי המצח בשם מ"ה לברר את הב"ן והארה
זו היא הארה בלבד שאין ערוך לגבי עצמיותו שהרי המצח
הוא מסתיר לגמרי אור השכל שבמוח וההארה שיאיר
במצחא כמו הארת פנים הבא מהשכלה חדשה הרי הארה
זו גשמית וחיצונית לגבי חכמת האדם שבמוחו שתאיר
פניו משא"כ הארה הנמשכת מס"ג דא"ק שהוא דרך נקבי
אח"פ הוא הארה מפנימיותו שהרי ע"י האזן הוא מבחין
בין טב לביש, ואע"פ שנקב האזן צר מאד עכ"ז דרך בו
מאיר הארה פנימי' ועם שהיא קטנה גדלה מעלתה
מההארה שע"י המצח אע"פ שהוא מקום רחב מצד
שההארה שע"י המצח באה דרך הסתר המצח עד שהיא
חיצוני' לבד, והוא כמו עד"מ אדם שמגלה איזה שכל
עמוק שהיה צריך לביאורו רבוי דברים במאד והוא אומרו
וכוללו בתיבה אחת, הנה הסתיר והעלים כל עומק השכל
בתיבה זו ולא נגלה ממנו רק אפס הקצה דהיינו מה שמובן
קצת מאותיות התיבה לבד, וה"ז דומה לאור הגדול שבבית
שמאיר דרך נקב קטן לחוץ שאותו האור שמאיר דרך הנקב
הגם שהוא מעצמות האור שבבית אבל הוא מאד מעט
מזעיר אך שיכולים להכיר כל האור כי מן המעט יבינו את
הריבוי מאחר שמהות אחד הם כמ"כ ההשכלה המעוטה
שמשיגים בתיבה זו הוא כמו האור המאיר דרך הנקב מן
העומק של כל השכל הנעלם בה אך יכולים להשיג כל
השכל ע"י תיבה זו מאחר שהשפעת השכל שבתיבה זו
הוא מעצם א' עם השכל, משא"כ אם מעלים כל עומק
השכל באיזו משל וחידה או בסיפורי מעשיות כגון סיפורי
מעשיות שבתורה שנרמזי' בה כל רזין עילאין כידוע הרי
זה אינו דומה כלל למשל נקב שבבית שהרי המשל ענין
זר לגמרי הוא ורחוק לאין ערוך מהנמשל ולא כאור שבנקב
שהוא מעצם א' עם האור שבבית ולכן אין מובן כוונת
הנמשל כלל ע"י המשל. הא למה זה דומה למסך מבדיל
כמו הפרכת העב שמעלים האור לגמרי ועכ"ז הארה זורחת
ובוקעת דרך תוכו כידוע והארה זו נק' אור של תולדה כי

אינה מערך עצמיות האור שלפני המסך, ועד"ז מובן ההפרש בין ההארה שמנקבי א"ק כמו עיניים ואח"פ ובין ההארה שע"י המצחא כי הנקב שבעין יומשך בו הארה פנימי' מהמוח ממש כידוע בענין בת היענה וכן נקבי אח"פ כנ"ל וה"ז כמו האור שע"י נקב וכמו השכל שבתיבה א' שהוא מעצם כללות השכל משא"כ הארת המצחא אע"פ שהוא משם ע"ב שגבוה יותר אבל הוא הארה חיצוני' מאחר שהמצח כלי מסך להסתיר לגמרי אור השכל שבמוח גם כשיבקע האור בו אינה אלא הארה דהארת המוחי' ולא אור המוחי' עצמן, ועוד יובן זה עד"מ אדם המתעורר מעצמו מצד התבוננות שכלו ותבונתו שזהו הארת עצמות שכלו משא"כ מי שמתעורר מהתעוררות אחרים שאותן אחרים נתעוררו משכלם שאצלו הוא רק הארה דהארה (מהשכל ונמצא אור השכל נעלם ממנו לגמרי ואור ההתפעלות שנולד בו מהשכל הוא מהות אחר) ועד"ז יובן ענין ש' מ"ה החדש שממצחא דא"ק אע"פ שהוא המברר הוא הארה בעלמא בחי' הארת פנים לזו"נ דאצי' שיהי' בהן כח לברר משא"כ ב"ן המתברר שרשו מס"ג שהוא הארה פנימי' לכן לאחר שמתברר הוא גבוה ממנו ולכן נאמר לע"ל אחע"ב (משלי י"ב ד') וזהו שהיו"ד העצמי' שהיא ממ"ה דא"ק נק' אבנא לבד לגבי ו"ד שהם מס"ג דא"ק שממנו ב"ן המתברר שנערך אצלו בכמו הסחורה לגבי האבן כי אחרי שנגבהים ע"י האבן דמ"ה ומתבררים אזי נפלאה מעלתם ביותר וכנ"ל שעיקר ההולדה מהמ"ן כו' והם ענין הקרבנות שהקריבו ממחצית השקל זה שהוא המ"ן הנולד מקדימת המ"ד הנק' מחצית השקל כנ"ל:

מצות מחצית השקל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ויובן בהקדים שורש ענין קריעת ים סוף, בהיות ידוע כי ים ויבשה הם בחי' עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא וכל מה שיש ביבשה יש בים רק שברואים שבים הם נכסים ומחופים במי הים, משא"כ ברואים שביבשה כו' וכמ"ש בד"ה אז ישיר שבתו"א, וע' בד"ה וירא ישראל שבתו"א ששרש ים ויבשה הם ב' שמות הוי' שלפני י"ג מדה"ר. והיינו כי ב' בחי' אלו דים ויבשה ישנם עד רום המעלות, והיינו שכמו במל' דאצי' הנה בחי' ים הוא בחי' המל' כמו שהיא באצי' שמקבלת מספי' דאצי', שלכן נק' הים סופא דכל דרגין כו', ובחי' ארץ הוא בחי' מל' כמו שנעשה מקור לבי"ע, והם ב' הבחי' שבהממוצע, כי בחי' המל' הוא הממוצע בין אצי' לבי"ע, והממוצע צ"ל כלול מב' הבחי' היינו בחי' ים ויבשה, וע' מזה בשה"ש בלק"ת בד"ה ביאור ע"פ שחורה אני כו' פ"ב, והנשמות כמו שהם בבחי' עיבור בבחי' מל' בבחי' הנק' ים זהו כענין הביטול דנוני ימא כו'.

ב) **וביאור** הענין הנה עד"מ מבחי' חסד דאצי' שהוא בחי' חסד בבחי' א"ס ממש, א"א שיתהווה ממנו בחי' חסד דבריאה שהוא בחי' מחנה מיכאל באהבה בחי' בע"ג ממש, ונודע שהבע"ג עם בלתי בע"ג אין להם ערך ויחוס כלל, ע' בלקו"ת בשה"ש בד"ה ששים המה הראשון, ע"כ אי אפשר שתלך השפע מאצי' לבי"ע אם לא ע"י ממוצע שכלול משניהם דוקא, שהוא בחי' המל' דאצי' שע"י יורד השפע להחיות ולהוות נבראים בע"ג. ואפי' למטה בעוה"ז הגשמי אנו רואים באיזהו מן השפעות שנשפעים מן המשפיע למקבל כשהם רחוקים בערך זמ"ז יש ביניהם ממוצע, כי להיותם רחוקים זמ"ז א"א שתלך השפע מן המשפיע למקבל ישר כ"א ע"י ממוצע, שהוא יקבל השפע מן המשפיע ותתעלם בו, וממנו יושפע אח"כ להמקבלים כו'. וכמו ענין המתורגמן להשמיע הדרשה ברבים שהוא הממוצע בין הדורש המשפיע ובין העם השומעים ומקבלים כו', ועד"ז נא' אנכי עומד בין ה' וביניכם, גם משה ואהרן שע"י הי' יצ"מ זהו כענין הממוצע, ובהממוצע יש ב' בחי' ז"ע משה ואהרן, וזהו ואהרן אחיך יהי' נביאך וכמ"ש במאה"ז פ' בחוקתי דקי"ד ע"פ דומה דודי לצבי. והנה נודע דכל בחי' הממוצע בהכרח שיהי' כלול משניהם היינו מהמשפיע והמקבל, שבהכרח שיהי' בערך ודוגמא מעט להמקבל, וגם יהי' בערך ודוגמא מעט להמשפיע, ולכן ביכולתו לקבל השפע מן המשפיע להיותו בערך ודוגמא מעט, וגם ביכולתו להשפיע למקבל להיותו בערך ודוגמא מעט, וכמו בין דומם לצומח יש ממוצע עצי אלמוגים שיש בהם מב' הבחי' שהם בעצם אבן שהוא דומם ועכ"ז הם צומחים, וכן בין צומח לחי יש ממוצע עוף שצומח מן האילן כמבואר ביו"ד סי' פ"ד סט"ו וע' ג"כ ספ"ח דכלאים מ"ה בענין אדני השדה, וכן בין חי למדבר הממוצע הוא הקוף. והנה דצח"מ הם נגד אבי"ע והממוצע ביניהם למעלה זהו בחי' כתר דעשי' שנעשה ממל' דיצירה הוא ממוצע בין עשי' ליצי', וכן בין יצי' לבריאה כו', ועמ"ש בד"ה ביום השמע"צ כנישין שיש בו ג"כ מב' הבחי' ולכן הוא הנק' תחלת מעשיך ע"ש, וע' מענין העמוד הממוצע בין געה"ת

ובין געה"ע בת"א בד"ה ואתה תצוה. גם אצי' ממוצע בין א"ס לבי"ע בד"ה כי אברהם לא ידענו, ויש בו ב' הבחי' ח"ע וח"ת, וג"כ חו"ב שהן י"ה זהו ענין ים בחי' העליונה שבהממוצע ים החכ', ותו"מ שהן ו"ה בחי' האחרונה ו"ה נגלות, כי שאל נא לימים ראשונים ו' קצוות, אבל בג' ראשונות השאלה אסור ופי' בפרד"ס ש"ח פט"ו כי ג"ר הם חב"ד שזה שייך לעצמותו, אבל ו"ק חג"ת הם מדותיו להנהגת העולם כו', ועי' זח"ב ס"פ יתרו דצ"ג סע"א שזהו"ע שלח תשלח את האם ואת הבנים ו"ק תקח לך כו', ולכן ר"ת ישמחו השמים הוא י"ה ור"ת ותגל הארץ ו"ה, היינו ו"ה בחי' עלמא דאתגלייא וכגבוה שמים על הארץ כך גבהו בחי' י"ה חכמתו ובינתו כו'. ונמצא מובן עכ"פ שהוא כלול משניהם דהיינו שיש בו כל ההשפעות של המשפיע ממש וגם מקור להמקבל ממש.

ד"ה ויט משה את ידו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

כח) **וכמו** הרב קודם שחפץ להשפיע שכל וחכ' לתלמידו שאז מאיר אצלו אור שכלו וחכמתו כמו שהוא מצד עצמו ואינו נצרך לצמצם א"ע כלל כו'. וכמו"כ יובן בדוגמא למעלה דקודם שעלה ברצונו כביכול לברוא הרי אינו שייך ענין הצמצום כלל והאיר בחי' האור העצמי דא"ס כמו שהוא מצד עצמו כו'. ולזאת כל מה שיש בחי' צמצום והתפשטות (שנקרא העלם וגילוי) בענין ההשפעה שוין הן ממש באמיתו' אור העצמי דא"ס שלא שייך בו לאמר שההעלם קדום לגילוי (שזהו"ע הצמצום כו') או שמגילוי נעשה העלם כו' אלא שניהן שוין ממש דהיינו שגם בחי' כח ההעלם והצמצום נק' גילוי קמי' וגם הגילוי נק' העלם כו'. וזהו דקמי' כחשיכה כאורה שוים וגם חשך לא יחשיך דגם החשך שהוא הצמצום וההעלם אינו נקרא חשך והעלם לגבי אור העצמות דא"ס וכמו"כ הגילוי שאחר ההעלם והצמצום שנק' אור גם הוא לא נקרא אור בגילוי וכמאמר אור צח כו' אוכם הוא קדם עה"ע כו'. ולזאת מעצמות אוא"ס שלמעלה מבחי' העלם וגילוי משם נמשך דוקא התכללות והתחברות ב' המדרי' להיות מהעלם גילוי ומגילוי העלם משום דקמי' כחשיכה כאורה שניהם שוים ממש כו'. וזהו"ע היחוד והתכללות דאותיות י"ה שההעלם דנקודת יו"ד בא לידי גילוי באות ה' ומהגילוי דאות ה' נעשה בחי' העלם שזהו בחי' היחוד דהבן בחכ' וחכם בבינה וכן התכללות דחו"ב זע"ז כו' כנ"ל שזהו מפני שבשם הוי' מאיר בחי' האור העצמי דא"ס שלמעלה מהשתל' ולמעלה מעלה מבחי' העלם וגילוי. ומשום זה נעשה היחוד וההתכללות דשם הוי' בב' הבחי' דהעלם וגילוי שזהו"ע חו"ב כו'.

קיצור. בעצמות אור א"ס העלם וגילוי שווין ולזאת משם נמשך התכללותם, יחוד י"ה ע"י שמאיר אור העצמי דא"ס.

קונטרס החלצו רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

ישראל נקראו צבאות ה', כי הם מביאים את הנצחון בפועל, ומוסרים להם את כל האוצרות

דְּהַסֵּדֶר בָּזֶה הוּא, דִּבְעֵת מִלְחָמָה פּוֹתְחִים אֶת הָאוֹצָרוֹת וְנוֹתְנִים אוֹתָם עַל יְדֵי שָׂרֵי הַפְּקִידִים שֶׁהֵם פְּקִידֵי הַחַיִל, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה הֵם אַנְשֵׁי הַחַיִל שֶׁהֵם דַּוְקָא עוֹשִׂים אֶת הַנִּצָּחוֹן. וְהַדֵּגְמָא מִזֶּה יוּבָן לְמַעְלָה, דְּיֶשְׁנוֹ גַּם כֵּן בְּחִינַת אוֹצָר, וְהוּא מַה דְּכָמוּס וְחָתוּם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "יִפְתַּח הָוָי' לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב", וּכְהַבַּקָּשָׁה "וְאוֹצָרְךָ הַטּוֹב לָנוּ תִּפְתַּח", "וּמֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם חָנַנוּ" כו', שֶׁהֵם אוֹצָרוֹת הַחֲתוּמִים, וּבְעֵת הַמִּלְחָמָה פּוֹתְחִים אֶת הָאוֹצָרוֹת, שֶׁמּוֹסְרִים אוֹתָם עַל יְדֵי פְּקִידִים, שֶׁהֵם פְּקִידֵי הַחַיִל. אָמְנָם הַכַּוָּנָה הוּא בִּשְׁבִיל הַחַיִל, לְפִי שֶׁהֵן הֵנָּה הַמְּבִיאִים אֶת הַנִּצָּחוֹן. וְזֶהוּ דְּיִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים "צִבְאוֹת הָוָי'", לְפִי שֶׁהֵם אַנְשֵׁי הַחַיִל אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם לְנַגֵּד אֶת הַמְנַגֵּד, וְלָהֶם פּוֹתְחִים אוֹצָר הָעֶלְיוֹן בִּשְׁבִיל נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה לְנַגֵּד אֶת הַמְנַגֵּד.

פורים ה'שי"ת

לקוטי דיבורים

הרבה טועים בענין עבודה שבלב וחושבים שהוא כעין הידור מצוה, מדת חסידות, ואומרים לכשאפנה אשנה, כלומר, כשתהיה לו כל הצטרכותו, כפי שהוא מודד לעצמו כל ההצטרכות שלו, כמה שמגיע לו לפי דעתו.

טעותם של בני אדם היא הרי גדולה מאד, אהבת עצמו והיותו יקר בעיני עצמו מעוורים את עיני האדם ומכסים על האמת. הנה לאחר שהוא חושב וקובע כמה צריך לו וכמה מגיע לו לפי דעתו, אז הוא מתחיל לחשוב על "עבודה", בימי שני וחמישי, שבת אחרי שתיית קפה, כשהוא בא לבית הכנסת, משוחח עם כולם, ואחרי שהציבור סיים תפלתו, הוא מתחיל לחשוב על "עבודה", להתפלל באריכות. ולבסוף אין הוא מתפלל, הוא אומר את המלים ויוצא בכך.

טעמו של דבר פשוט, חסרה לו כל ההקדמה וההכנה אל התפלה, ובראש ובראשונה ההקדמה הפשוטה של[1] "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שהוא הכנעה ושפלות, כפי שמפרש רש"י.

* * *

הכנעה ושפלות עצמן זקוקות להקדמה ולהכנה, כלומר, כדי להגיע להכנעה ושפלות צריכים להקדמה ולהכנה, וכידוע בענין קריאת שמע שעל המטה ותיקון חצות. ברם, ההכנה הפשוטה על כל פנים של הכנעה ושפלות, כלומר, קצת התבוננות לכל הפחות במלים הספורות, מי הוא המתפלל ולפני מי הוא מתפלל, התבוננות זו שגם כן היתה פועלת קצת חיות בתפלה. אך, כשלפני התפלה מדברים ומשוחחים, ובשעת הדיבור מפסידים אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברכו של קריאת התורה, הרי זה היפך לגמרי מענין התפלה, במילא כשהוא עומד להתפלל - אין הוא מתפלל, הוא רק חושב שזוהי עבודה ושזה חסיד.

עבודה שבלב כפי שקבלתי, הוא: בתוך הלב ועם הלב. כתוב[2] "ולעבדו בכל לבבכם" אומרת הגמרא[3] איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה. תורה שבכתב ותורה שבעל פה הן חכמה ובינה. תורה שבכתב - חכמה, תורה שבעל פה - בינה.

אומרים אנו בברכת המזון "ועל תורתך שלמדתנו", ומובא בחסידות בשם כוונת האר"י ז"ל, ועל תורתך כמו שהיא באצילות, שלמדתנו בעולם הבריאה. חכמה היא נקודה, נקודת ההשכלה, בינה היא אורך ורוחב, ההתפשטות של השגה, לכן נקראת ספירת החכמה - מעיין, ומעיין נובע טיפין טיפין. וספירת הבינה נקראת נהר. הרי תורה שבכתב שהיא ספירת החכמה אומרת "ולעבדו בכל לבבכם", ותורה שבעל פה שהיא ספירת הבינה המסבירה את נקודת החכמה, אומרת "איזו היא עבודה שבלב", מה היא עבודה שהיא בתוך הלב ועם הלב - "הוי אומר זו תפלה".

עבודת התפלה היא עם הלב ובתוך הלב, כלומר, כשמתפללים כדבעי, הרי אחרי התפלה, בהנהגת כל היום, יש רושם מהתפלה. הכוונה היא שמתפללים עם הלב, ואז היום כולו הוא אחר לגמרי, בכל דבר ובכל אדם יתאים את הצד הטוב שלו, והוא עצמו שקוע שיהיה טוב יותר בכל מדותיו והנהגותיו.

* * *

המשנה[4] אומרת: "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", ה"לפיכך" הוא הרי המשך למה שכתוב לפני זה "הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו", כלומר שלכל אחד טבע שונה, לכן מן ההכרח שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם.

עולם הוא מלשון העלם, שורש ההעלם הוא מהצמצום הראשון, וכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי, דבר שהוא קל וחומר מהצמצומים של סדר השתלשלות, ומה הצמצומים של סדר השתלשלות שענינם הוא רק מיעוט האור, כוונתם בשביל הגילוי, כל שכן הצמצום הראשון שענינו סילוק האור לגמרי, בודאי שכוונתו היא בשביל הגילוי.

שמחת תורה תרצ"א

1) ברכות ל, ב.
2) דברים יא, יג.
3) תענית ב, ב.
4) סנהדרין לז, א.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

טובתם ורשעתם של גויים – פרק קכ"ט

זכור לנו הסיפור על אמיצותו של ר' משה שהצליח לסתום פיות כמרים משולהבים באסיפה שבה הועלתה האשמה כי יהודים חיללו את פסל אותו האיש בכך שהורידו אותו ממקומו במרכז העיר והשליכוהו לאשפה. ר' משה, כראש המשלחת היהודית, דחה בתוקף ובגאון את האשמה והצליח למנוע את האסון הגדול שארב ליהודי פוזנא (ראה בהרחבה בפרק קכ"ה).

ראש הכמרים החל לחקור את האשמת הנגד של ר' משה שלפיה לא אחר מאשר אותו כומר צעיר שהסית ברעש גדול כנגד היהודים, יותר משאר חבריו, הוא הוא שביצע מעשה זה.

כאשר התברר שאכן כך היה לא יכלו הכמרים לסלוח לו על כך. הם אמנם הסכימו לכוונתו הרצויה כמזימה מוצלחת לפגוע ביהודים, אך המעשה שעשה כאשר ניתץ במו ידיו את הפסל והשליכו לאשפה היה חמור מאד בעיניהם כמעשה שלא יכופר. גם הכמרים הצעירים, חבריו של הכומר, החלו להתרחק ממנו.

הכומר החוטא הצעיר, נזוף על־ידי הקשישים ומרוחק על ידי הצעירים, החליט לעזוב את פוזנא. הוא נסע אל המרכז הנוצרי ברומא.

בוותיקן שפר חלקו. אחת־עשרה שנה שהה שם, ובמשך הזמן הזה השתלם באמנות ההטפה והצליח בביצוע משימות שונות. כאשר הגיעה אל האפיפיור, לאחר מכן, ידיעה על מות הבישוף של פוזנא, נבחר למשרה זו לא אחר מאשר הכומר הכשרוני הצעיר, שהיה יליד פוזנא.

כשנודעה ליהודי פוזנא זהותו של הבישוף החדש פשטה אצלם החרדה לעתיד, מתוך הנחה ששונא ישראל זה יעשה כל מאמץ לגרום רעה ליהודים.

להפתעת הכל החל הבישוף החדש להטיף לטובת היהודים ולקרוא לגויים להתקרב יותר אל היהודים. בדבריו הרחיק לכת עד כדי כך שקרא לנוער הגויי להתערב עם היהודים כדי להיות עם אחד. בהיותו נואם מבריק היתה לבישוף החדש השפעה גדולה על ההמון, ותוך שנה כבר התגלתה ידידות בין בני נוער יהודיים לבין בני נוער גויים, לצערם הגדול של הרבנים וראשי הקהל וכל שלומי אמוני ישראל.

לא עבר זמן רב ולבית־הדין של פוזנא הגיע צעיר גוי כשבפיו בקשה לגיירו.

בית הדין דחה את בקשתו, בהתאם להלכה הקובעת מתי ניתן לגייר ומתי לא ניתן הדבר. המאורע התפרסם במהירות רבה ועורר סערה בחוגי הכמורה וההנהגה הנוצרית: חוצפה שכזו! לדחות בקשה להצטרף למחנה היהודי?!

יהודי פוזנא היו נבוכים. מעולם לא אירע דבר כזה: צעירים נוצריים ירצו להתגייר - והכמרים יעמדו על כך שיהודים יקבלו אותם?!

במיוחד היה ר' משה, ראש הקהילה, שרוי במבוכה, כאדם המכיר את העולם בכלל, ואת העולם הנוצרי בפרט, ידע היטב עד כמה להוטה הכנסיה הנוצרית אחרי ציד נפשות יהודיות. לפתע מעוניינת הכנסיה שצעירים משלה יהפכו ליהודים, וכשהדבר לא מתקבל היא משמיעה קול צעקה! תמיהתו היתה גדולה במיוחד כיוון שידע שכל זה נובע מן הבישוף. הוא זכר היטב את שנאתו ליהודים בשנים שעברו, ואת העובדה כי הלה המיט כמעט אסון על יהודי הקהילה. ברור שהבישוף לא נעשה לפתע לאוהב ישראל, אין ספק שמשהו מסתתר מאחורי הפיכת עורו והטפתו לחברות בין יהודים לנוצרים,

ר' משה יכל אמנם לשער שהכוונה האמיתית היא להביא יהודים להמרת דתם ולא להיפך, אך לא הצליח להגיע לחקר התופעה לאשורה. כל הענין נראה מסתורי בעיניו.

כעבור זמן הזדמנה לר' משה נסיעה עסקית לחוץ־לארץ, כפי שהזדמנו לו פעמים רבות. במסגרת זו היה עליו לבקר בגרמניה, צרפת ואיטליה. בהיותו באיטליה ביקר גם ברומא, וכדרכו תמיד נפגש עם מדענים ואנשי רוח. בין השאר התגלגלו הדברים שביקר גם בוותיקן ושוחח עם אישים אקדמיים בכירים שם בעניני אמונה וענינים כלליים אחרים. כך היתה לו האפשרות לחקור את פשר הטקטיקה החדשה של הבישוף מפוזנא בכיוון של ידידות עם היהודים. ר' משה לא הסתיר את העובדה שיהודי פוזנא אינם רגועים מתופעה מוזרה זו.

להשתוממותו הרבה של ר' משה התברר לו כי לאמתו של דבר אין הדבר נובע מן הבישוף של פוזנא, זה שבעבר הסית נגד היהודים, כי אם מן הוותיקן עצמו. הכנסיה הקתולית, שניסתה שנים רבות לכפות שמד על יהודים בכוח הזרוע, נוכחה לדעת בסופו של דבר כי בדרך זו לא תשיג דבר, וככל שמחמירים ומציקים ליהודים גדלה יותר עקשנותם. הגזירות הקשות ביותר של הכמרים לא קירבו שום יהודי לנצרות. משום כך הגיעו הללו לידי מסקנה כי יש לנהוג עם היהודים ביד נדיבה. יש להתייחס אליהם כאל שווים ולא לדבר סרה בדת היהודית. בהקשר זה בא גם מתן האפשרות לנוצרים להיות יהודים אם ירצו. החישוב היה שגם אם פה ושם יעבור נוצרי לדת היהודית הרי הפתיחות הזאת תביא לידי כך שתמורת זאת יעברו עשרות יהודים לנצרות. המגמה הכללית היתה, איפוא, לצוד יהודים בדרך הרכה ביתר הצלחה מאשר בדרך הקשה.

ר' משה נסער כולו. נודעה לו סוף סוף המזימה האפלה של הכנסיה. מה אפשר לעשות?

בינתיים, בהעדר ר' משה בפוזנא, המשיך הבישוף להשמיע את נאומיו שופעי הידידות, כביכול, כלפי היהודים, בהצהירו בפירוש כי יש להתקרב אל היהודים ולהתערב עמהם, גם אם הדבר כרוך במחיר קבלת הדת היהודית.

לאחר מקרה הצעיר הנוצרי שבקשת ההתגיירות שלו נדחתה - הופיעה צעירה נוצרית עם בקשה דומה. גם בקשתה שלה נדחתה בהסברים שונים.

והנה התרחש מאורע שהסעיר לגמרי את הרוחות בין יהודי פוזנא והסביבה:

בכפר סמוך לפוזנא, שבו דרו מספר משפחות יהודיות, ירש צעיר יהודי את בית המרזח לאחר שהוריו נפטרו. הצעיר היה עם־הארץ מוחלט. אביו, שהוא עצמו היה כפרי גס ומגושם, לא שלח את בנו למלמד, כך שלא ידע אפילו צורת אות. כשקיבל לידיו את בית המרזח נוכח לדעת כי טוב שיהיה לו עזר כנגדו.

בבית המזרח עבדה צעירה גויה, שנראתה בעיניו מוכשרת לניהול עסקיו. עמד זה והציע לה נישואין, וזו הסכימה. הם סיכמו ביניהם שכל אחד מהם ישאר בדתו שבה נולד.

כשנודע הדבר בין יהודי הכפר, החלו הללו להטיף מוסר לצעיר ולקנתרו על המעשה אשר עשה.

- "מה לכם?" - השיב להם הצעיר - "הרי במו אזני שמעתי את הכומר האומר כי מותר ליהודים ולגויים להינשא ביניהם, וכי גם הרבנים התירו זאת!".

כשהוסבר לו כי ה"היתר" בא רק מצד הכמרים סירב תחלה להאמין, אך לאחר מחשבה אמר: "אם אמנם נכון שרק הכמרים התירו את הדבר, פירוש הדבר שרק הם אנשים נבונים. וכי מה פסול יש בנישואי תערובת?".

היתה זו פירצה חמורה בחומה המבדילה בין יהודים לגויים, תוצאה ראשונה מהשפעת הכנסיה הנוצרית, הודות ליחסה הטוב, כביכול, כלפי היהודים.

כאשר חזר ר' משה מנסיעתו מצא את כל קהילת פוזנא כמרקחה. זעם גדול שרר אצל המנהיגים היהודיים האחראיים והרציניים, שנוכחו לדעת כי הכנסיה פרשה רשת נוראה לרגלי יהודים חלשי אופי.

הרבנים והדיינים והפרנסים ניהלו אסיפות רצופות, עד שהגיעו למסקנה כי יש לנקוט צעדים נמרצים כדי לחסום את הדרך בפני יהודים העלולים להידרדר להתבוללות. הוצאו כרוזים בנושא זה אל הצבור היהודי, ולאחריהם הוכרז חרם חמור על כל נסיון לפרוץ את החומה. נאסר באופן מוחלט על היהודים לבוא במגע עם הגויים מלבד בעניני מסחר. בד בבד פנתה קהילת פוזנא במחאה חריפה אל הכמרים על פעולותיהם לציד נפשות בקרב היהודים.

השפעת הצעדים האמורים על היהודים היתה חזקה ומיידית. היהודים החלו להתרחק מן הכמרים, ומן הנוצרים בכלל, מלבד בענינים עסקיים.

הבישוף מפוזנא נוכח לדעת כי כל עמלו לרכוש את לבבות היהודים בדרכי נועם עלה בתוהו. שוב לא היתה לו עתה כל סיבה שלא לגלות את פרצופו האמיתי. מיד בא אל מושל העיר בעלילה פשוטה וגלויה על היהודים.

העלילה היתה כי היהודים חירפו את הדת הנוצרית. כדי להוכיח את דבריו הגיש למושל תרגום של הכרוז שהפיצה קהילת פוזנא נגד ההתבוללות וההתערבות בגויים. מובן שהתרגום היה מלא סילופים, כדי להוכיח ממנו את אשר רצה להוכיח.

דרישתו התקיפה של הבישוף היתה להתייחס אל היהודים בחומרה רבה וביד חזקה, ולהטיל עליהם עונש כספי כבד מאד, "די והותר התייחסנו אליהם ביד רכה" - טען - "והגיעה השעה ללמדם לקח".

החלה סדרה של גזירות ורדיפות. את יהודי פוזנא פקדו צרה אחר צרה, שונאי ישראל פעלו בכל המרץ וללא הרף באופנים שונים כדי לגרום רעות ליהודים. שנתיים תמימות - שנת תע"ח ושנת תע"ט - נאבקו פרנסי היהודים קשה עם שונאיהם. כל הדרכים נוצלו כדי להגן על קיום יהודי הקהילה, אך כאשר חדלה צרה אחת באה מיד אחריה צרה שניה. כל מאמצי ותחבולות ר' משה לא הועילו להפר את מזימות הבישוף וחבריו, במיוחד בתחום הכלכלי.

ר' משה ראה בבירור כי יש כאן מגמה ברורה ועקבית של הכמרים להביא, צעד אחר צעד, להתרוששות יהודי פוזנא, ולחמוס את עשירי הקהילה עד שיגיעו לחוסר ישע מוחלט. ככל שעבר זמן נוסף כך נעשה המצב גרוע יותר.

ר' משה כינס, איפוא, אסיפה של כל מנהיגי קהילת פוזנא וחיווה את דעתו כי אין ברירה ונותרה רק דרך אחת ויחידה - לעקור מפוזנא.

"יש לנצל את האפשרות להציל מה שניתן להציל" - הציע ר' משה - "שכן כעבור זמן לא ישאר דבר מכל רכושכם ועמלכם".

כדי שלא לעורר תשומת לבם של שונאי ישראל הציע ר' משה שההעברה של כל הקהילה ורכוש אנשיה תיעשה בזהירות רבה ובחשאיות מוחלטת, שכן האויבים ארבו ליהודים על כל צעד ושעל.

באסיפה עובדה תכנית מקיפה ומושלמת שהיציאה מפוזנא תיעשה בצורה מסודרת ומתוכננת היטב. הוחלט להפיל גורל מי יצא מוקדם יותר.

אגרות קודש

[ב' ו' אדר פ"ב]

... [ואין הריבוי] והמיעוט בענינים אלו נוגע כלל. אם המצא ימצא אחד הפותח שערי תורה, ללמוד בין מנחה למעריב אגדה, פרק תניא, או דף גמרא, ימצאו בנ"י השומעים, כי לב ישראל פתוחה היא, ותורתינו היא נשמותינו ועם קדוש באלקיו ותורתו יתהלל.

אשרי האיש שככה לו אשר משים לבו ונפשו לסדר שיעורי לימוד לפי ערך ואופן העדה, רק תהי' תורת ד' תמימה, בה חיו אבותינו וראו חיים מאושרים בערי ישראל ובה יחיו עם הקדש גם עתה, כי בבואו לעת מן העתים לבהכ"נ שם ימצא מרגוע ומזון לנפשו, שם ישמע תהלות הוי', שמה יפגוש חכמה ומדות טובות, מעשים יקרים מגאוני עמודי עמינו התנאים והאמוראים וארחות חיי אבות אבותינו, הם ובניהם אשר מסרו נפשם על קדושת שמו ית', ואשר מדמם בעורקינו יזול, והוא תפארתינו והאלקים ותורתו ית' גאון עוזינו.

ובדבר שאלתו בעניני הבירורים, הנה הבירורים בכלל הם ב' מדרי' הא' הבירור שע"י התומ"צ והב' שע"י התשובה ומע"ט, וב' מדרי' אלו היו כל הזמנים מעת נתינת התורה (שהתחלת העבודה שעפ"י התורה הוא מזמן אברהם אבינו ע"ה), דשית אלפי שני הוה עלמא, שני אלפים תהו (עד אברהם, אברהם התחיל להאיר והם התחלת) שני אלפים תורה, ושני אלפים ימות המשיח, כי תהו הוא אור בהיר ונפלא שאי אפשר לו להתקבל בכלים כלל, וכמו עד"מ שכל מופלא שאין לו התישבו' במוח איש פשוט (וע"ד השגת חכמת ר' עקיבא או ר' אליעזר הגדול שאין בכח אנשים בינוני' וגם בעלי מוח להשיגם, והראי' דבן זומא ובן עזאי הציצו ונפגעו או מתו וכן אחר, רק ר' עקיבא שנכנס בשלום בהשגה זו ויצא בשלום), ובמילא מתבלבל עי"ז, דלבד זאת שאינו יכול לקבל השגה זו, הנה עי"ז שהטריח כלי שכלו ביותר מכפי כחו לא יכול לקבל גם מה שהי' יכול מתחלה לקבל, וכמ"ש במו"נ אריכות משל זה. וכמו"כ הו"ע האור דתוהו שהוא אור בהיר ותקיף ביותר, כשבא לכלים לא יכלו הכלים לקבלו ונשברו.

וענין שבירת הכלים מבואר בדא"ח שזה שנתפרדו האותיות, וכמו בשכל הרי יש בו כמה תיבות, שהתיבות ההם מכילים (היינו נושאים) בתוכם הכוונה ההיא, וכמו עד"מ שמע ישראל ה' אלקינו ד' אחד, שהנושא בזה, שמע הבן וכמו הסכת ושמע, ויש בזה הרבה פרטי', הא' דשמיעה הוא דבר שאינם רואים אותו, ב' שמיעה בדבר רוחני ולא בגשמי (דזהו ההפרש בין ראי' לשמיעה כו' דראי' תופס בדבר גשמי, ושמיעה בדבר רוחני), הג' דשמיעה הוא בהשערה, דראי' הרי הוא רואה עצם הדבר, ושמיעה אינו רואה עצם הדבר, כ"א משער שכך הוא, הד' דשמיעה הוא בפרטי הדבר, וראי' בכללות הדבר. ועל יסודות אלו יתבאר אצלו בהשגתו, כי שמיעה הוא הבנה. ישראל יש בו כמה פירושי', הא' כי שרית עם כו', הב' ישר אל, הג' יש ששים ריבוי אותיות לתורה, ובד"כ הוא בחי' ומדרי' בנשמה שהיא למעלה מנפש המתלבש להחיות כמבואר בדא"ח באריכות, ה"א ה' אחד הוא יחוד העולמות דאתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע ואני הוי' לא שניתי כלל.

והנה הכוונה הזאת הוא נושא הפסוק הזה כשהוא מצורף באופן וסדר הזה, וכאשר נתבונן בו נמצא ענינים נפלאים ביותר, והוא דישראל להיותם מושרשים בתורה לכן הם דוקא יכולים להבין אשר הוי' הוא רק אלקינו (וע"ד שאי' במד"ר אע"פ שאלוקה אני לכל באי עולם לא יחדתי שמי אלא עליכם, ולכן הוא אלקינו אלוקה שלנו), ולהיותו אלקינו אז יכולים לידע ולראות במוחש ממש כי הוי' אחד. ואין הכוונה במאמר זה לבאר שהוא ית' יחידי בעולם כ"א שהכל אחד ממש (דזהו ההפרש בין אחד ליחיד, דאחד שייך לומר אחריו שני ושלישי, ויחיד הוא יחידי, הנה אלקות הוא יחידי באמת, כמובן, ומ"מ הוא אחד, כלומר דכל מה שנברא בעולם הוא אלקות לפי שזהו רצונו ית' והוא ורצונו אחד). וכל מה שמתבונן יותר וחושב בזה בעומק הדעת, מבין בפנימיות יותר, עד אשר עלה יעלה בהשגת הרעיון של דבר זה, אז ער ועט הערין דעם שכל של הענין ולא ירגיש האותיות. וכמו שאנו רואים במוחש, אחד שהוא טרוד בעומק המח', דמחשבת שכל, הנה אעפ"י שא"א מחשבה בלא אותיות, הנה הוא אינו מרגיש את האותיות כ"א השכל המלובש בהאותיות, ביז ער פאר טיפט זיך אזיי פיל אז ער הערט נאר ריינעם שכל, הנה אז האותיות בטלים בתכלית בהשכל.

וזהו דוגמת דבר לאורות דתיקון שהכלים בטלים אל האור, והוא לפי דכללות האור דתיקון הוא אור המתיישב בכלים, אבל בתהו הוא אור הבלתי מתיישב בכלים ולכן בבוא האור בהכלי נשברו הכלים, והיינו שנתפרדו האותיות, וזהו"ע שבה"כ.

אמנם צריכים להבין מאחר שנשברו הכלי' מה התועלת מזה שבאו בכלים. אך הענין בזה דאף שהאור אינו מתיישב בכלי הנה בזה שפעם א' בא בכלי אף שנשברו הכלים עי"ז הנה פעל בהאור שיהי' לו איזה גדר התיישבות עכ"פ בכלים אחרים.

ויובן זה עד"מ הנ"ל באופן אחר קצת, וכמו א' השומע שכל עמוק מאד מאד מחכם נפלא ונעלה ביותר, דהחכם ההוא לגודל הפלאת חכמתו ביכולתו להסביר כל דבר חכמה, בשפה ברורה, ושמע איש אחד הדבר חכמה שדיבר, ובעת הדיבור הנה אף שעצם הענין למעלה מערך השגתו, אמנם מפני צחות הלשון וטיב ההסבר של החכם כמעט שהבין מה שאמר, וכאשר כלה החכם לדבר, נתבלבל אצל השומע הענין, ונשאר

לו רק אותיות ותיבות מקוטעים, וכמו אם נצייר עד"מ אשר שמע פירוש בפסוק שמע ישראל הנ"ל, ואח"כ נתבלבל אצלו הענין, שאינו יודע אותו כמו שידע אותו בעת ששמע מאת החכם, אבל מ"מ איזה הארה נשאר לו בפירוש שמע ופירוש אחד, אף שאינו לא מיני' ולא מקצתו, מפני מה הוא זה דשמיעה דוקא בפרטי' הדבר, ושמיעה הבנה וכדומה, ומ"מ זוכר קצת, הנה עכ"פ יהי' לו תועלת זה, אם יבוא חכם אעפ"י שאינו גדול בחכמתו כמו החכם ההוא, ויבאר לו הענין יבין אותו, והוא לפי שפעם הא' שמע את הענין, דאף בעת ששמע את הענין מהחכם הא' הי' הענין למעלה מכח השגתו (ואשר זאת הוא הסיבה שהתבלבל בו, דאם הי' לפי ערך השגתו לא הי' שוכח אותו ומתבלבל בו גם אח"כ), הנה ע"י עזר החכם הב' הוא שב להשגת הענין.

וכמו"כ יובן דזהו התועלת בשבה"כ דתהו, היינו שהם לא יכלו להחזיק את תוקף אור הבהיר הזה, ונשברו הכלים, ועם היות שע"י שבירה זו התפרדו האותיות, אבל התועלת הכללי בזה מה שהאור נעשה עי"ז בבחי' גדר שייכות אל הכלים עכ"פ, ואז אח"כ יכולים להתלבש בכלים דתיקון. וזהו כללות ענין הבירורים, דכלים דתיקון מבררים את האור דתהו, היינו שגורמי' התיישבות האורות בהכלים, והוא ע"י העבודה דתומ"צ, דתורה אור ומצוה נר להאיר מחשכי עולם זה שיאירו כפי הכוונה האמיתית בבריאת העולמות דנתאוה הקב"ה להיות לו יתי' דירה בתחתונים וכמ"ש בע"ח כשעלה ברצונו יתי' לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו ויזכרו להיות מרכבה להדבק בו יתי'.

והנה בזמן הבית הי' העבודה בהשגה והתבוננות, שהיו בעלי השגה רחבה ודעה נכבדה, והיו במנוחת הלב והמוח, שוקדי' על התורה, וכמאמרם ז"ל (סנהדרין) נעץ חרב בביהמ"ד ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר כו', ובגשמיות ג"כ הנה כתי' וחובל עול מפני שמן, שנחבל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקי' שנתן נרות בבתי כנסיות ומדרשות ללמוד תורה, ולכן בדקו מדן ועד באר שבע כו' והיו כולם יודעים תורה, וברוחניות הנה כאו"א מישראל ראה גילוי אלקות בביהמק"ד דכשם שבא לראות וכמ"ש יראה כל זכורך כו' כך בא לראות שראו נסי' גלוי' בביהמק"ד עומדי' צפופים וכו'.

ובזמן הגלות היא העבודה במס"נ ותשו', וכמו שנראה במוחש גודל המס"נ דכאו"א מישראל על קדושת שמו יתי' ויתעלה בשמירת השבת, אכילת כשר, וטהרת בית ישראל אשר ירחם השי"ת ויחוס על עם קדשו, ואל יוסיף לדאבה עוד לבבינו, אבל כמה תלאות עברו ועוברים [...] משונים ר"ל, וישראל עם קודש, עומד מוכן למסור נפשו ממש על קדושת שמו יתי', ואם המצא ימצאון מחללי כו' על הרוב הוא מפני העמי הארצות הגדולה והעדר הידיעה בתורה, אבל לבבם נאמנה עם אל, והראי' שגם החפשים ביותר, אוכלי השקץ וכו' מתפארים כי אבי אביהם הי' רב פלוני, וטעם הדבר כי פנימית לבבו, לב ישראל הוא אשר לא יסולה גם בכתם אופיר ההשגה, ורק שהעדר הדעת דתורה ותוקף התאוה מבלבלם, ונסיונות אלפים נראים בכל עת, ובד"כ ישראל הוא גפריית אלקי (א געטליכע שועבעלע) אם יציתו אותו במעט דברי תורה יתחמם לבבו בקרבו, וכנראה במוחש בכמה וכמה מאחינו, אשר ח"ו כאלו שכחו צור מחצבתם, ובאמת הוא רק בחיצוניות, אבל בפנימיות לבבם צל שדי יתלונן. וע"כ החוב קדוש על כל אחד האוהב את ד' וחפץ לדבקה בו, לקבוע שיעורי לימוד בתורה וזה יפעול הרבה טובה ולברכה.

בדבר הבנים יחיו מאחר כי לבבם טובה יש בהם מדות ישראל, יש תקוה גדולה אשר ירחם השי"ת ויתנהגו בדרך הישרה, והאל הטוב יחזק לבבם בגו"ר. והשי"ת יהי' בעזרו ויתן לו פרנסה בריוח אשר יוכל לקבוע עתים לתורה, וישתדל להיטיב עם זולתו כאמור, ויתברך בברכה כפולה כמיועד למחזיקי תורה.

והי' ברכה ושלום כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' א

שאמרה שחייב, מדובר ששחט את האשם בחוץ קודם זמנו **שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ**, שמאחר ומתקבל בפנים כדעת רב חלקיה בר טובי, לכן בחוץ חייב.

מקשה הגמרא: לאחר שהוכח שרב דימי קיבל מרבותיו שהברייתא של רבי ליואי עוסקת בשחיטה קודם זמנו, **לֵימָא תֵּיהֲוֵי תְּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב הוּנָא** מברייתא זו, שהרי מבואר שם שאשם ששחטו בחוץ קודם זמנו שלא לשמו חייב, כיון שכך הוא מתקבל בפנים, ולפי רב הונא הוא אינו מתקבל בפנים, שמאחר ואם שחטו לשמו פסול לא יתכן שאם שחטו שלא לשמו יהיה כשר.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב הוּנָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – במה הברייתא של רבי ליואי מדברת, **כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ** הנזיר או המצורע **שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרָיוּת** – שתי בהמות לאשם שאם יאבד האחד יתכפר בשני, ושחט אחד מהם קודם זמנו בחוץ, באופן זה הוא ראוי להקרבה בפנים, משום **דְּחַד מִינַּיְיהוּ מֵעִיקָּרָא** – שאחד מהם מלכתחילה **עוֹלָה הִיא,** שכך הדין באשם שהתכפרו בעליו באחרת, ירעה עד שיפול בו מום ויפדה ויביאו בדמיו עולות. ונמצא שהבהמה ששחט בחוץ ראויה להקרבה בפנים לשם עולה, ולכן אם שחטו בחוץ לשם עולה חייב, ואף שעדיין לא נפל מום באשם ולא נפדה,

פרשת פקודי

לח כא אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר
פֻּקַּד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר
בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כב וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה
יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
כג וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ
וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבַשֵּׁשׁ: **ס** (לו) כד כָּל־הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכָל
מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי | זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים
כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
כו בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל
הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה
לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: כז וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֵת אַדְנֵי
הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת
הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן: (ישראל) כח וְאֶת־הָאֶלֶף וּשְׁבַע
הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים
וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם: כט וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה
שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שָׁקֶל: ל וַיַּעַשׂ
בָּהּ אֶת־אַדְנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת
וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:
לא וְאֶת־אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת־אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר
וְאֵת כָּל־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הֶחָצֵר
סָבִיב: **לט** א וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי־שָׁרֵת לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־
בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: **פ**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 931)

מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (לח, כא)

עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁוּתַּר לָהֶם הַקָּבָּ"ה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל (רש"י)

הֵיינוּ שֶׁהַמִּשְׁכָּן מְכַפֵּר עַל חֵטְא הָעֵגֶל וְשׁוֹלֵל אוֹתוֹ. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מַשְׁמָעוּת הַמִּשְׁכָּן הִיא, שֶׁיְּהוּדִי עוֹשֶׂה מִדִּבְרֵי הָרְשׁוּת שֶׁלּוֹ 'מִקְדָּשׁ' לְהַקָּבָּ"ה, וַעֲבוֹדָה זוֹ בָּאָה מֵהַכָּרָה שֶׁ"אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", וְהָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "הֶאָרָה וְכֹחַ אֱלֹקִי". וְהַכָּרָה וֶאֱמוּנָה זוֹ - הִיא הַנִּגּוּד הַמַּחְלֹט שֶׁל חֵטְא הָעֵגֶל, שֶׁכֵּן 'עֲבוֹדָה זָרָה' אֵין פֵּרוּשָׁהּ כְּפִירָה בַּה' דַּוְקָא, אֶלָּא גַּם הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁיֵּשׁ 'דָּבָר' כָּל שֶׁהוּ מִלְּבַד ה'.

שני ב וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: ג וַיִּרְקְעוּ אֶת־פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ
פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן
וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב:
ד כְּתֹפֶת עָשׂוּ־לוֹ חֹבְרֹת עַל־שְׁנֵי כתיב קצוותיו קרי קְצוֹתָיו חֻבָּר: ה וְחֵשֶׁב אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ
הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: **ס** ו וַיַּעֲשׂוּ
אֶת־אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב מְפֻתָּחֹת
פִּתּוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וַיָּשֶׂם אֹתָם
עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: **פ** ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה
חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: ט רָבוּעַ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן
זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל: י וַיְמַלְאוּ־בוֹ אַרְבָּעָה
טוּרֵי אָבֶן טּוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד:
יא וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם: יב וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי
לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה: יג וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ
שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב בְּמִלֻּאָתָם:
יד וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ
לִשְׁנֵים עָשָׂר שָׁבֶט: טו וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשְׁרֹת
גַּבְלֵת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: טז וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי
מִשְׁבְּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי
הַטַּבָּעֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: יז וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת
הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: יח וְאֵת
שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת
וַיִּתְּנֻם עַל־כִּתְפֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו: יט וַיַּעֲשׂוּ
שְׁתֵּי טַבָּעֹת זָהָב וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן
עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה: כ וַיַּעֲשׂוּ
שְׁתֵּי טַבָּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֻם עַל־שְׁתֵּי כִתְפֹת הָאֵפֹד

מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפֹד: כא וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 314)

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד (לט, כא)

הָאֵפֹד – שֶׁ"חוֹגֵר אוֹתוֹ מֵאֲחוֹרָיו .. וּמַגִּיעַ עַד עֲקֵבָיו", שַׁיָּךְ לַחֵלֶק הֲכִי נָמוּךְ וַהֲכִי חִיצוֹנִי שֶׁבָּאָדָם. וְאִלּוּ הַחֹשֶׁן – שֶׁ"תָּלוּי . . עַל לִבּוֹ מִלְּפָנָיו", שַׁיָּךְ לַחֵלֶק הֲכִי נַעֲלֶה וַהֲכִי פְּנִימִי שֶׁבּוֹ ("מִלְּפָנָיו" גַּם מִלְּשׁוֹן פְּנִימִיּוּת, פְּנִימִיּוּת הַלֵּב). זֶהוּ **וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד** – גַּם הַדְּבָרִים הֲכִי נְמוּכִים וַהֲכִי חִיצוֹנִיִּים שֶׁבָּאָדָם צְרִיכִים לִהְיוֹת מְחֻבָּרִים לַדְּבָרִים הֲכִי נַעֲלִים וַהֲכִי פְּנִימִיִּים שֶׁבּוֹ.

שלישי כב וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּלִיל תְּכֵלֶת: כג וּפִי־הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׂפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקָּרֵעַ: כד וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מָשְׁזָר: כה וַיַּעֲשׂוּ פַּעֲמֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים: כו פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פַּעֲמֹן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כז וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: כח וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מָשְׁזָר: כט וְאֶת־הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֹקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס ל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֵזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לָתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס לב וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 159)

וְאֶת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט, כט)

צֶמֶר (תְּכֵלֶת אַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי) וּפִשְׁתָּן (שֵׁשׁ) הֵם חֶסֶד וּגְבוּרָה, שְׁנֵי הַפְּכִים, וְלָכֵן אֵין חִבּוּרָן עוֹלֶה יָפֶה. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁל גִּלּוּי אוֹר נַעֲלֶה אֶפְשָׁר לְחַבֵּר אוֹתָם, כִּי שְׁנֵיהֶם מִתְבַּטְּלִים בִּפְנֵי הָאוֹר, וּכְמוֹ בִּטּוּל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁעוֹמְדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְלָכֵן בַּמִּקְדָּשׁ, שָׁם הֵאִיר אוֹר נַעֲלֶה, אֵין אִסּוּר שַׁעַטְנֵז. וְזֶה הָיָה בָּאַבְנֵט דַּוְקָא, שֶׁעִנְיָנוֹ "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל", הַהֲכָנָה לַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

רביעי לג וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו כתיב בריחו קרי בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו: לד וְאֶת־מִכְסֵה עֹרֹת הָאֵילִם הַמְאָדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: לה אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בַּדָּיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת: לו אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: לז אֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: לח וְאֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל: לט אֵת | מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: מ אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת־מֵיתָרָיו וִיתֵדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד: מא אֶת־בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: מב כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה: מג וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 183)

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג)

נִרְאֶה כְּמִקִּימוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֵלָיו (רש"י)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הָיְתָה הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן בְּדֶרֶךְ זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּמֶשֶׁךְ שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים נֶעֱשְׂתָה עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן מִכֹּחָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ 'אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא'. וְאַף שֶׁבַּעֲבוֹדָה זוֹ יֵשׁ חֲבִיבוּת מְיֻחֶדֶת, אֵין בְּכֹחָהּ לְהָבִיא אֶת הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם; לְזֶה יֵשׁ צֹרֶךְ בִּפְעֻלָּה הַבָּאָה מִכֹּחוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, בְּדֶרֶךְ 'אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא'.

חמישי **מ** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: ג וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת: ד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן

וְעָרַכְתָּ אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־
נֵרֹתֶיהָ: ה וְנָתַתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי
אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:
ו וְנָתַתָּה אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־
מוֹעֵד: ז וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין
הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם: ח וְשַׂמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב
וְנָתַתָּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר: ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: י וּמָשַׁחְתָּ
אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים: יא וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר
וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: יב וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם:
יג וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֵת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: יד וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ
אֹתָם כֻּתֳּנֹת: טו וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת־
אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לִהְיֹת לָהֶם מָשְׁחָתָם
לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 294)

וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ . . וְאֶת בָּנָיו . . כֻּתֹּנֶת (מ, יג־יד)

עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לַמִּלּוּאִים פְּעֻלָּה אֶת שְׁלֵמוּת מְצִיאוּת הַ'מִּשְׁכָּן' (וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם), וּכְפִי שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י (שמיני ט, כג) שֶׁעַל יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ נִפְעֲלָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלָּכֵן הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּל הַהֲכָנָה לַעֲבוֹדָה זוֹ, הַיְינוּ הַלְבָּשַׁת כָּל "בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ" (לֹא רַק הַכְּתֹנֶת), עַל יְדֵי מֹשֶׁה, כִּי הוּא זֶה שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּשְׁכָּן (רְאֵה רַשִׁ"י לְעֵיל לט, לג: וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ).

ששי יז וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: יח וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו
וַיָּקֶם אֶת־עַמּוּדָיו: יט וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן
וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כ וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־
הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־הַבַּדִּים עַל־הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־
הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה: כא וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֹן
אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן
הָעֵדֻת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כב וַיִּתֵּן
אֶת־הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה
מִחוּץ לַפָּרֹכֶת: כג וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי
יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כד וַיָּשֶׂם
אֶת־הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל יֶרֶךְ
הַמִּשְׁכָּן נֶגְבָּה: כה וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס כו וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב
בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: כז וַיַּקְטֵר עָלָיו קְטֹרֶת
סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות א עמ' 165)

וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו (מ, יח)

קְרָשִׁים – רוֹמְזִים לַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, שֵׂכֶל וּמִדּוֹת. **יְרִיעוֹת** – רוֹמְזִים לַכֹּחוֹת הַמַּקִּיפִים, תַּעֲנוּג וְרָצוֹן. **אֲדָנִים** - רוֹמְזִים לְבִטּוּל, שֶׁהוּא דַּרְגָּה פְּחוּתָה יוֹתֵר מִן הָעֲבוֹדוֹת הַפְּרָטִיּוֹת הָאֲמוּרוֹת, אֲבָל הוּא יְסוֹדָם. וְלָכֵן הָיוּ הָאֲדָנִים הַחֵלֶק הַנָּמוּךְ בְּיוֹתֵר שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, אַף הָיוּ יְסוֹד הַמִּשְׁכָּן כֻּלּוֹ, גַּם שֶׁל הַקְּרָשִׁים וְהַיְרִיעוֹת. וְאַף הַתְּחָלַת עֲבוֹדַת הַיּוֹם הִיא הוֹדָאָה וּבִטּוּל - "מוֹדֶה אֲנִי" וְ"הוֹדוּ".

שביעי כח וַיָּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: כט וְאֵת מִזְבַּח
הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס
ל וַיָּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן
שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה: לא וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: לב בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וּבְקָרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ס לג וַיָּקֶם אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן
וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה
אֶת־הַמְּלָאכָה: פ לד וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לה וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה
לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה
מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: לו וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן
יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: לז וְאִם־לֹא יֵעָלֶה
הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ: לח כִּי עֲנַן יְהוָה
עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־
בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם: צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן.

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזֵּק

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טז ענמ' 475)

וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן . . יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (מ, לו)

בְּסִיּוּם פָּרָשָׁתֵנוּ, הָעוֹסֶקֶת בְּהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בַּמִּשְׁכָּן, מְסֻפָּר עַל מַסְּעוֹת הַמִּשְׁכָּן, הַיְינוּ הִסְתַּלְּקוּת הַשְּׁכִינָה, עָנָן ה'. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה תַּכְלִית הַמִּשְׁכָּן הִיא עֲשִׂיַּת "דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים"; וְכַוָּנָה זוֹ מִתְבַּצַּעַת בְּעִקָּר עַל יְדֵי כָּךְ שֶׁהַמִּשְׁכָּן נוֹתֵן כֹּחַ, שֶׁגַּם בְּ'מַסַּע הַגָּלוּת' (כִּי הַמַּסָּעוֹת רוֹמְזִים לְבֵרוּר 'מִדְבַּר הָעַמִּים' בִּזְמַן הַגָּלוּת), שֶׁאָז אֵין גִּלּוּי שְׁכִינָה, מְבָרְרִים אֶת הָעוֹלָם, כָּךְ שֶׁגַּם שָׁם מֵאִיר אֱלֹקוּת.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

מפטיר **ל** יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב כִּי תִשָּׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר
נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד
אֹתָם: יג זֶה | יִתְּנוּ כָּל־הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מַחֲצִית
הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית
הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: יד כֹּל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
טו הֶעָשִׁיר לֹא־יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית
הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם: טז וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת פרשת שקלים לשמו"ת ולקריאה בציבור מלכים ב יא

יא יז וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לְעָם לַיהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ
וּבֵין הָעָם: יח וַיָּבֹאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַבַּעַל וַיִּתְּצֻהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צְלָמָיו שִׁבְּרוּ הֵיטֵב וְאֵת
מַתָּן כֹּהֵן הַבַּעַל הָרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיָּשֶׂם הַכֹּהֵן פְּקֻדֹּת עַל־בֵּית יְהוָה: יט וַיִּקַּח אֶת־שָׂרֵי הַמֵּאוֹת
וְאֶת־הַכָּרִי וְאֶת־הָרָצִים וְאֵת | כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיֹּרִידוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דֶּרֶךְ־שַׁעַר
הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׂמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עֲתַלְיָהוּ
הֵמִיתוּ בַחֶרֶב בֵּית הַמֶּלֶךְ: **יב** א בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: ב בִּשְׁנַת־שֶׁבַע לְיֵהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּאֵר שָׁבַע: ג וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן: ד רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת:
ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כֹּל כֶּסֶף הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר־יוּבָא בֵית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף
נַפְשׁוֹת עֶרְכּוֹ כָּל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֶב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: ו יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ
מֵאֵת מַכָּרוֹ וְהֵם יְחַזְּקוּ אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא שָׁם בֶּדֶק: ז וַיְהִי בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ
שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא־חִזְּקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת: ח וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לִיהוֹיָדָע הַכֹּהֵן
וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֶּדֶק הַבָּיִת וְעַתָּה אַל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מַכָּרֵיכֶם
כִּי לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנֻהוּ: ט וַיֵּאָתוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קְחַת־כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק אֶת־בֶּדֶק
הַבָּיִת: י וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבוֹא־אִישׁ
בֵּית יְהוָה וְנָתְנוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי הַסַּף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית־יְהוָה: יא וַיְהִי כִּרְאוֹתָם
כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאָרוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיָּצֻרוּ וַיִּמְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:
יב וְנָתְנוּ אֶת־הַכֶּסֶף הַמְתֻכָּן עַל־יְדֵי עֹשֵׂי הַמְّלָאכָה הַמְּפֻקָּדִים בֵּית יְהוָה וַיּוֹצִיאֻהוּ לְחָרְשֵׁי הָעֵץ
וְלַבֹּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: יג וְלַגֹּדְרִים וּלְחֹצְבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנוֹת עֵצִים וְאַבְנֵי מַחְצֵב לְחַזֵּק אֶת־בֶּדֶק
בֵּית־יְהוָה וּלְכֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחָזְקָה: יד אַךְ לֹא יֵעָשֶׂה בֵית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מִזַּמְּרוֹת
מִזְרָקוֹת חֲצֹצְרוֹת כָּל־כְּלִי זָהָב וּכְלִי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵית־יְהוָה: טו כִּי־לְעֹשֵׂי הַמְّלָאכָה
יִתְּנֻהוּ וְחִזְּקוּ־בוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יֵחָשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לָתֵת
לְעֹשֵׂי הַמְّלָאכָה כִּי בֶאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים: יז כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵית יְהוָה לַכֹּהֲנִים
יִהְיוּ:

רק לקריאה בציבור

יח וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד: הָיָה בְּלֵיל שַׁבָּת, שָׁעָה 12 בַּלַּיְלָה, וְ7 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר ב, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

1 מתרצת הגמרא: **לֹא** קַשְׁיָא, **כָּאן** בברייתא מדובר ששחט את השעיר
2 קוֹדֶם הַגְּרָלָה, ואין לפוטרו מ'ואל פתח אהל מועד לא הביאו', שהרי
3 הוא עתיד לבא לשם להגרלה, ולכן הפטור נלמד מ'לה'', אולם **כָּאן**
4 במשנה מדובר ששחט את השעיר בחוץ **לְאַחַר** הַגְּרָלָה, שכבר אינו
5 ראוי להבאה לאהל מועד, לכן הפטור הוא מ'ואל אהל מועד לא
6 הביאו'.
7 מקשה הגמרא: **אַחַר** הַגְּרָלָה **נַמִּי הָאִיכָּא וִידּוּי** – הלא הוא עדיין
8 עומד להבאה לאהל מועד להתודות עליו. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא**
9 **אָמַר רַב** מָנִי כך תתרץ, **לֹא** קַשְׁיָא, **כָּאן** בברייתא מדובר קוֹדֶם **וִידּוּי**
10 לכן המיעוט הוא מ'לה'', כיון שהוא עתיד לבוא לאהל מועד לצורך
11 וידוי, **וְכָאן** במשנה מדובר **לְאַחַר וִידּוּי**, לכן המיעוט הוא מ'ואל פתח
12 אהל מועד לא הביאו' שהרי אינו עתיד לבא לאהל מועד.
13 שנינו במשנה: קדשי מזבח **הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע**, ששחטם בחוץ פטור,
14 ולמדו זאת מהפסוק (ויקרא יז ד) 'לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַה' לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה'', כל
15 שאין ראוי לבא לפני משכן ה' אין חייבים עליו. שואלת הגמרא: **וְהָא**
16 **נַמִּי** – גם ברובע ונרבע **תִּיפּוּק לִי** – נלמד לפוטרו מ'ואל **פֶּתַח אֹהֶל**
17 **מוֹעֵד** לא הֵבִיאוּ', שהרי הם פסולים להקרבה.

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי - שקלים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:07	6:01	8:26	8:22	8:59	8:55	9:57	9:54	17:40	17:45	18:04	18:08	17:24	18:18
חיפה (ח)	6:08	6:00	8:26	8:22	8:58	8:54	9:56	9:53	17:38	17:43	18:03	18:07	17:12	18:17
ירושלים (ח)	6:04	5:57	8:25	8:21	8:56	8:52	9:55	9:52	17:40	17:44	18:04	18:08	17:04	18:16
תל אביב (ח)	6:09	6:02	8:27	8:23	8:59	8:55	9:58	9:54	17:39	17:43	18:03	18:08	17:23	18:18
אוסטריה וינה (ח)	6:37	6:25	8:48	8:42	9:20	9:14	10:16	10:11	17:39	17:48	18:08	18:17	17:28	18:30
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:58	7:05	9:41	9:44	10:13	10:16	11:20	11:21	20:07	19:58	20:33	20:24	19:40	20:35
אוקראינה אודסה (ח)	6:39	6:28	8:50	8:44	9:22	9:16	10:18	10:14	17:42	17:50	18:11	18:19	17:31	18:23
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:23	6:12	8:34	8:27	9:06	9:00	10:02	9:57	17:22	17:32	17:52	18:02	17:12	18:06
אוק. ז'יטומיר (ח)	6:52	6:40	9:01	8:54	9:33	9:26	10:28	10:23	17:45	17:55	18:16	18:26	17:35	18:30
אוקראינה קייב (ח)	6:44	6:31	8:53	8:46	9:25	9:19	10:21	10:16	17:38	17:48	18:09	18:19	17:29	18:23
אוקראינה דונייצק (ח)	6:11	6:00	8:23	8:16	8:55	8:48	9:50	9:46	17:13	17:22	17:42	17:51	17:02	17:55
איטליה מילאנו (ח)	7:03	6:52	9:15	9:09	9:48	9:42	10:44	10:40	18:10	18:18	18:38	18:46	17:59	18:59
אקוואדור קיטו (ח)	6:16	6:15	8:49	8:48	9:19	9:18	10:22	10:20	18:38	18:36	18:59	18:57	18:18	19:01
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:36	6:42	9:16	9:19	9:49	9:51	10:55	10:56	19:35	19:27	20:00	19:52	19:11	20:03
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:18	7:25	10:05	10:08	10:36	10:38	11:43	11:44	20:37	20:27	21:04	20:54	20:11	20:58
ארה"ב בולטימור (ח)	6:40	6:31	8:55	8:50	9:28	9:23	10:25	10:21	17:59	18:05	18:25	18:31	17:46	18:35
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:30	6:21	8:45	8:40	9:17	9:12	10:15	10:11	17:48	17:55	18:15	18:21	17:36	18:32
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:31	6:21	8:46	8:40	9:18	9:13	10:15	10:11	17:48	17:54	18:14	18:21	17:35	18:32
ארה"ב דטרויט (ח)	7:07	6:58	9:22	9:17	9:54	9:49	10:51	10:47	18:23	18:30	18:50	18:57	18:11	19:08
ארה"ב היוסטן (ח)	6:47	6:40	9:06	9:02	9:38	9:35	10:37	10:34	18:22	18:26	18:46	18:50	18:07	18:59
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:21	6:13	8:39	8:35	9:11	9:07	10:09	10:06	17:51	17:56	18:16	18:21	17:37	18:30
ארה"ב מיאמי (ח)	6:44	6:38	9:04	9:01	9:37	9:33	10:36	10:33	18:24	18:27	18:47	18:50	18:08	18:59
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:28	6:18	8:41	8:36	9:14	9:09	10:11	10:07	17:42	17:49	18:08	18:15	17:29	18:28
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:24	6:15	8:41	8:35	9:12	9:07	10:09	10:05	17:43	17:50	18:10	18:17	17:31	18:27
בוליביה לה פאס (ח)	6:23	6:24	9:03	9:03	9:32	9:32	10:36	10:36	19:08	19:04	19:30	19:26	18:46	19:30
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:30	7:17	9:38	9:31	10:11	10:04	11:06	11:01	18:21	18:31	18:52	19:02	18:11	19:18
בלגיה בריסל (ח)	7:29	7:16	9:38	9:31	10:10	10:03	11:05	11:00	18:23	18:33	18:54	19:04	18:13	19:19
בלרוס ליובאוויטש (ח)	6:48	6:34	8:55	8:47	9:27	9:19	10:21	10:15	17:30	17:42	18:04	18:16	17:22	18:20
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:56	5:59	8:34	8:35	9:06	9:06	10:10	10:10	18:42	18:37	19:05	18:59	18:19	19:06
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:43	5:45	8:21	8:21	8:52	8:53	9:56	9:57	18:28	18:23	18:51	18:45	18:06	18:52
בריטניה לונדון (ח)	6:47	6:34	8:56	8:49	9:28	9:21	10:23	10:18	17:40	17:51	18:12	18:22	17:31	18:37
בריטניה מנצ'סטר (ח)	6:59	6:45	9:06	8:59	9:38	9:31	10:33	10:28	17:45	17:57	18:18	18:29	17:37	18:45
גרמניה ברלין (ח)	6:55	6:42	9:03	8:56	9:35	9:28	10:30	10:25	17:44	17:55	18:16	18:27	17:35	18:31
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:09	6:57	9:20	9:14	9:52	9:45	10:47	10:43	18:07	18:17	18:38	18:48	17:58	18:52
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:53	5:57	8:34	8:35	9:05	9:06	10:10	10:10	18:48	18:42	19:11	19:05	18:25	19:09
הודו בומביי (ח)	6:58	6:53	9:20	9:17	9:53	9:50	10:52	10:50	18:45	18:47	19:07	19:09	18:29	19:13
הודו פונה (ח)	6:52	6:47	9:16	9:13	9:48	9:45	10:48	10:45	18:43	18:45	19:05	19:07	18:27	19:11
הונגריה בודפשט (ח)	6:26	6:15	8:37	8:31	9:09	9:03	10:05	10:01	17:28	17:37	17:57	18:06	17:17	18:10
טורקיה איסטנבול (ח)	6:40	6:30	8:54	8:49	9:26	9:21	10:23	10:19	17:55	18:02	18:21	18:28	17:42	18:32
יוון אתונה (ח)	6:57	6:49	9:13	9:09	9:46	9:41	10:43	10:40	18:19	18:25	18:44	18:50	18:06	18:54

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי - שקלים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ח)	6:47	6:36	8:58	8:52	9:30	9:24	10:26	10:22	17:48	17:57	18:17	18:26	17:38	18:30
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:50	6:46	9:18	9:15	9:48	9:45	10:48	10:46	18:49	18:51	19:11	19:13	18:32	19:17
ניו זינלנד צ. צ. (ח)	6:03	6:10	8:47	8:51	9:20	9:24	10:27	10:29	19:21	19:11	19:49	19:39	18:53	19:43
נפאל קטמנדו (ח)	6:25	6:19	8:48	8:44	9:19	9:15	10:18	10:15	18:08	18:12	18:32	18:35	17:53	18:39
סינגפור סינגפור (ח)	7:12	7:11	9:40	9:39	10:13	10:12	11:14	11:13	19:22	19:21	19:43	19:42	19:03	19:46
פולין ורשא (ח)	6:23	6:10	8:33	8:25	9:04	8:57	9:59	9:54	17:15	17:26	17:47	17:57	17:06	18:01
פרו לימה (ח)	6:08	6:09	8:40	8:40	9:12	9:12	10:15	10:15	18:33	18:30	18:55	18:52	18:13	18:56
צרפת ליאון (ח)	7:20	7:09	9:33	9:27	10:05	9:59	11:01	10:57	18:27	18:36	18:56	19:04	18:16	19:16
צרפת פריז (ח)	7:34	7:22	9:45	9:38	10:17	10:10	11:12	11:08	18:34	18:43	19:04	19:13	18:24	19:27
קולומביה בוגוטה (ח)	6:01	5:59	8:33	8:31	9:03	9:01	10:05	10:04	18:17	18:17	18:39	18:38	17:59	18:42
קנדה טורונטו (ח)	6:54	6:44	9:08	9:03	9:40	9:35	10:37	10:33	18:07	18:15	18:35	18:42	17:55	18:54
קנדה מונטריאול (ח)	6:33	6:23	8:46	8:40	9:18	9:12	10:15	10:10	17:41	17:49	18:10	18:18	17:30	18:30
קפריסין לרנקה (ח)	6:17	6:09	8:32	8:28	9:06	9:01	10:03	10:00	17:40	17:45	18:05	18:10	17:26	18:14
רוסיה מוסקבה (ח)	7:22	7:07	9:29	9:21	10:00	9:52	10:54	10:49	18:04	18:16	18:38	18:50	17:56	19:06
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:04	6:52	9:14	9:08	9:47	9:41	10:43	10:38	18:05	18:14	18:34	18:43	17:54	18:47
שוייץ ציריך (ח)	7:06	6:55	9:19	9:13	9:50	9:44	10:47	10:42	18:12	18:21	18:41	18:50	18:01	19:02
תאילנד בנגקוק (ח)	6:33	6:30	8:57	8:55	9:30	9:28	10:30	10:28	18:28	18:29	18:50	18:51	18:11	18:55

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00258
27/02/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב